

# SENTENTIAE, ET EXEMPLA

Ex probatissimis quibusq; scriptoribus  
collecta, & per locos com-

*munis digesta,*  
*Noviciado de la Comp. de Jesus*  
Per Andream Eborensem  
Lusitanum *de Madrid*

Et ne oneroso volumine gravaretur lector, to-  
rum opus in duos diuisum est Tomos: quorum  
alter sententias, alter exempla refert.



---

VENETIIS, MDLXXXVI.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and orientation.

الحمد لله  
والصلاة والسلام على  
سيدنا محمد وآله

1848




# E L E N C H V S L O C O R V M.

## COMMVNIVM.

In hac gnomologia contentorum,  
ordine alphabetico  
digestus.

### A.

	Berratio 165	Æmulatio	357
	abiectionis sui 412	Æqualitas	348
	absentia 201	Æs alienum	511
	absolutio	Ætas	273
		Æternitas	580
335		affinitas	494
abstinentia	601	affirmatio	97
abundantia	250	ager	193
abusio	187	agrico'a	ibid.
accusatio	334	agricultura	193
admininistratio Reip.		alacritas	384
17		alimentum	
admiratio	660	altare	653
adolescencia	266	ambitio	357
aduentus Domini	555	amentia	
aduersarius	131	amicitia	108
adulatio	474	amor	351
adulterium	409	angelus	566
Ædificium	200	anima	528
Ægritudo	298	animus	ibid.
		† z	animad.

# E L E N C H V S

animaduersion	138	bonitas	57
animal brutum	516	breuitas	438
antichristus	674	Breuiiloquium	ibid.
antiquitas	277	C	
apostolus	568	Caritas	437
appetitus	411	Caeremonia	653
aqua	457	calliditas	241
argumentum	510	Captiuitas	136
armorum disciplina		Caro	534
126		Castigatio	138
arrogantia	484	Castitas	407
ars	427	Casus	240
artifex	ibid.	Causa	241
assensio	158	Cautela	240
assentatio	474	charitas	588
assuefactio	184	christianus	638
auaritia	92	christus	553
asylum	91	cibus	455
audacia	205	circumstantia	22
auditus	470	ciuitas	119
auris	ibid.	ciuile odium	122
aurum	78	ciuitas	189
autoritas	23	claritas	436
auxilium	391	clementia	388
B		clericus	625
Baptismus	589	cogitatio	421
Beatitudo	580	cognatio	493
bellum	125	cognitio	424
benedictio	649	coitus	411
benefactum	852	colloquium	144
beneficentia	ibid.	comitas	443
beneficium	85	commoditas	168
beneficus	ibid.	comparatio	348
beneuolentia	337	compunctio	595
benignitas	214	conciliatio	121
Blanditia	432	concilium	588
		concordia	

# E L E N C H V S

concordia	124	correptio	ibid.
concupiscentia	409	corruptio animi	62
conditio	524	creatio	662
confessio	592	creatura	ibid.
confœderatio	121	credulitas	105
coniectura	343	criminatio	335
coniugium	252	crimen	669
connubium	ibid.	crudelitas	394
consanguinitas	493	crux Christi	560
conscientia	556	Culpa	670
consensus	160	cultus Dei	623
conseruatio	489	cupiditas	92
consideratio	421	cura	325
consilium	152	curatio morbi	40.300
consolatio	378	curiositas	491
conspectus	436	custodia	489
constantia	307		

## D

consuetudo	184 443		
consultatio	152		
contemplatio	610	<b>D</b> Amnatus	677
contemptus	46.359	<b>D</b> Damnum	169.396
contentio	357.522	Debirum	514
continentia	664	Deceptio	158
contrarium	350	Decor	68
contritio	595	Decus	ibid.
controuersia	522	Defensio	340
contumacia	523	Deformitas	69
contumelia	46	Defunctus	293
conuersatio	118	Deliberatio	152
conuersio	600	Delectatio	384
conuitium	56	Deliciae	ibid.
conuiuium	460	Delictum	442
copia	130	Dementia	244
cor	527	Desidia	241
corpus	534	Desiderium	4 3
correctio	164	Despectio	46
		† 3	Desperatio

# E L E N C H V S

Desperatio	317	Domus	200
Dereftatio	472	Donum	85
Detrañtio	472	Dubitatio	520
Deuotio	655	Dux	132
Deus	538		
Diabolus	673	<b>E</b>	
Dies	435		
Dies feftus	623	<b>E</b> Brietas	459
Differentia	350	Ecclefia	583
Difficultas	466	Educatio	249
Dignitas	41	Egeftas	79
Dileñtio	612	Elatio	474
Diligentia	322	Electio	628
Disceptatio	321	Eleemofyna	603
Disciplina	228	Eloquentia	431
Disciplina militaris		Eloquutio	ibid.
125		Emendatio	166
Discipulus	228	Emptio	510
Discordia	121	Encomium	
Discretio	235	Epifcopatus	634
Discrimen	348	Epulae	463
Disputatio	520	Eremus	521
Dispensatio	28	Erratum	164
Difsimilitudo	350	Error	164
Difsimulatio	524	Erubefcentia	500
Diuerfitas	616	Esca	457
Diuifio	616	Efuries	461
Dines	70	Euangelium	620
Diuitiae	70	Euchariftia	593
Doctor	225	Excandefcentia	
Doctrina	225	Excellentia	
Dolor	383	Exceffus	39
Dolus	159	Excommunicatio	680
Dominatio	1	Excufatio	340
Dominatus	ibid.	Execratio	472
Dominium	28	Exemplum	345

Exerci-

# E L E N C H V S

Exercitatio		Figura	66
Exercitium	327	Filius	260
Exercitus	130	Filius Dei	548
Exilium	204	Finis	281
Exitus vitæ	282	Flagitium	177
Exitium	396	Fletus	380
Exhortatio	ibid.	Fœcunditas	250
Expectatio	403	Fœd tas	68
Experientia	520	Fœlicitas	397
Exprobratio	524	Fœmina	366
		Fœnus	512
<b>F</b>		Forma	66
		Formido	208
<b>F</b> Acies	508	Formosus	66
Facilitas	467	Fornicatio	409
Facinus	177	Fortitudo	205
Facultas	23	Fortuna	305
Facultates	70	Frater	493
Fallacia	158	Fraus	158
Falsitas	102	Frons	509
Falsum	ibid.	Frugalitas	451
Fama	318	Fuga	322
Fames	461	Fur	
Famulus	34	Furtum	
Famulitium		Futurum	278
Fatuitas	297		
Favor	391	<b>G</b>	
Feritas	394		
Ferocia	ibid.	<b>G</b> Arrulitas	
Fertilitas	250	Gaudium	384
Festinario	322	Generatio	249
Festivitas	659	Generositas	35
Fidelitas	104, 105	Gloria	401
Fides	639	Gloria æterna ibidem	
Fidem habere	104	Gloria vana ibi. &	484
Fiducia	104	Gratia	649
		† 4 Gratiarum	

# E L E N C H V S

Gratiarum actio	447	Impietas	667
Gratitudo	ibid.	Impœnitentia	523
Gubernatio	16	Impossibilitas	466
Gula	463	Improbilas	64
Gustus	ibid.	Imprudencia	223

## H

<b>H</b> æreditas	519	Incarnatio Domini	555
Hebetudo	241	Inconstantia	309
Homo	361	Incontinentia	409
Honestas	49	Incredulitas	680
Honestum	ibid.	Indigentia	79
Honor	41	Indignatio	679
Hospitalitas	665	Indumentum	504
Hostis	131	Industria	427
Humanitas	214	Infelicitas	381
Humilitas	480	Infernus	678
Hypocritæ	524	Infidelitas	680

## I

Actantia	484	Infirmas	666
<b>I</b> actura	169	Ingenium	427
Ieiunium	601	Ingenuitas	35
Iesus	550	Ingratitudo	449
Ignauia	241	Inimicitia	116
Ignobilitas	37	Inimicus	333
Ignorantia	223	Iniquitas	62
Il liberalitas	149	Iniuria	46
Imbecillitas	666	Iniustitia	177
Imitatio	345	Innocentia	575
Impatencia	314	Innocens	ibid.
Imperator	132	Inopia	80
Imperium	10	Inquisitio	151
Imperitia	223	Inlania	244
		Inscitia	223
		Insidiæ	107
		Insipientia	437
		Intellectus	468

intelli-



# E L E N C H V

Intelligentia	ibid.	Laus	401
Intemperantia	454	Lectio	233
Intentio	413	Lex	179
Integrum	578	Lex diuina	620
Interrogatio	151	Liberalitas	85
Inuidia	487	Liberi	260
Inuitus	185	Libertas	28
Inuisibilia	679	Libido	409
Iocus	514	Licentia	28
Ira	438	Lis	522
Iracundia	ibid.	Literæ	291
Ira Dei	679	Litigium	522
Iudex	170	Locuples	70
Iudicium	170	Locus	188
Iudicia	679	Loquacitas	149
Iudicium extremum	679	Loquela	140
		Lucrum	509
Iuramentum	464	Luctus	369
Iurgium	122	Ludibrium	
Iurisconsultus	170	Ludus	514
Ius	ibid.	Lumen	
Iustificatio	575	Lux	435
Iustitia	170. 177	Luxuria	409
Iustus	575	Luxus	454
Iuuentus	266		

## M

<b>L</b>		<b>M</b>	
Abor	327	Magistratus	16
Lachrimæ	369	Magnanimitas	332
Lætitia	375	Magnitudo	39
Largitas	85	Maledictio	472
Largitio	ibid.	Maleficium	177
Languor	296	Maleuolentia	472
Lasciuia	409	Malignitas	62
Latro	512	Malitia	ibid.
		Malum	



E L E N C H V S

Malum	ibid	Mora	323
malus	ibid.	Morbus	256
Mandatum	425	Mores	501
Mania	244	Mors	286
Manfuetudo	443	Mortuus	293
Manus pro exercitu		Motus corporis	524
130		Mulier	366
Mare	506	Multiloquium	149
Maria virgo	564	Multitudo	37
Maritus	252	Multitudo imperita	37
Martyrium	571	Mundus	526
Mater	262	Murmuratio	472
Matrimonium	251	Musica	525
Medicamentum	298	mutatio	309
Medicina	298	mutuum	512
Meditatio	610		
Medium	281		
Melodia	525		
Memoria	445		
Mendacium	102		
Mens	528		
Mercatura	509		
Merces	136		
Meritum	517		
Metus	208		
Miles	133		
Militia	125		
Minimum	41		
Miraculum	660		
Misericordia	388		
Mitis	443		
Moderatio	451		
Modestia	ibid.		
Moeror	374		
Monachus	624		
Monarchia	1		

Num-

# E L E N C H V S

Nuntius	566	parentes	262
Nuptiæ	251	parsimonia	91
Nutritio	246	parum	41
O			
<b>O</b> Bedientia	26.650	passio Domini	557
Obiurgatio	161	pater	548
Obliuio	446	pater Deus	ibid.
Obscuritas	457	patientia	311
Obsequium	26.660	patria	203
Obstinatio	53	pauor	208
Obtrectatio	472	paupertas	79
Occasio	505	pax	123
Occultum	150	peccatum	668
Oculus	435	pecunia	509
Odium	356	peieratio	466
Odor	518	penuria	79
Offensa	46	peregrinatio	201
Officium diuinū	653	perfectio	578
Officiū magistratus	16	perfidia	107
Opes	70	periculum	303
Opera bona & mala	644	peritrium	466
Opinio	152	perseuerantia	307
Opportunitas	505	persuasio	152
Oppositio	350	pertinacia	523
Opsonium	455	peruigilia	294
Opus	327	petitio	606
Oratio	606	pharmacum	298
Orator	ibid.	philosophia	495
Orbitas	251.378	phrenesis	244
Ordo	190	pietas	654
Os, oris	508	pigritia	333
Otium	330	plebs	37
P			
<b>P</b> apa	588	poculentum	459
Parcus	91	pēna	138
		pœnitentia	596
		poliria	189
		ollicitatio	507
		pontifex	

# E L E N C H V S

pontifex Maximus	588	pueritie	264
populus	37	Pugna	125
possessio	70	Pulcher	66
possibilitas	467	Pulchritudo	66
potentia	23	Punctum	279
potestas	23	Punitio	138
potus	457	Pusillanimitas	333
præceptor	225	Q	
præceptū diuinum	600	Quæstio	151
prædicatio	636	Quæstus	509
prælatio	631	Turpis quæstus	
prælium	151	92	
præmium	136	Qualitas	501
præstantia	66	Quies	301
præsumptio	484	R	
præteritum	276	Aritas	50
prauitas	62	Rarum	41
precatio	606	Ratio	241
principatus	ibid.	Reatus	668
principium	279	Recordatio	445
præiulium	514	Rectum	57
probatio	338	Regere patriam	16
probitas	57	Regimen	ibidem
prodigalitas	91	Regio	209
prodigus	ibid.	Regnum	1
proditio	107	Religio	623
profectus	166	Remedium	502
promissio	507	Reminiscencia	445
propheta	648	Remuneratio	136
propinquit	209	Reprehensio	161
propteritas	397	Repugnantia	350
profectio	340	Responsio	152
providentia	235	Respublica	189
prudencia	235	Resurrectio Christi	561
Pudicitia	407	Reipublicæ admini-	
Pudor	498	strutio	16

Reip.

# E L F N C H V S

Reipub. præesse	ibid.	Sermo	140
Rhetorica	431	Seruitus	32
Rigor	237	Seruus	ibid.
Risus	371	Seueritas	213
Robur	205	Silentium	147
Roma	503	Similitudo	348
Rumor	418	Simplicitas	666
Rustica uita	193	Sitis	463
Rusticatio	ibid.	Sobrietas	451
S		Societas	118
Sacerdos	625	Socordia	241
Sacra Scriptura	615	Solertia	ibid.
Sacramentum	588	Sollicitudo	325
Sacrificium	653	Solus	321
Sauius	394	Somnium	293
Sagacitas	249	Somnus	293
Salus	295	Sors	305
Sanctitas	572	Species	508
Sanctus	ibid.	Spectaculum	514
Sanitas	295	Speculatio	421
Sapientia	214	Spes	315
Saran	673	Spiritus sanctus	548
Scandalum	518	Splendor	435
Scelus	177	Sponsio	507
Scientia	214	Sterilitas	251
Scriptura hominū	231	Stultitia	237
Scriptura sacra	615	Subditus	21
Secretum	150	Subiectus	ibid.
Secundæ res	397	Succensio	161
Securitas	301	Sumus Pontifex	588
Seditio	122	Sumptuositas	91
Senectus	268	Superbia	476
Senecta	ibid.	Superfluitas	454
Senium	ibid.	Supplicium	138
Sensus	470	Suspicio	343
Sepultura	518		

Tabulæ

# F L E N C H V S.

<b>T</b> Abula Testamenti		Veritas	97
519		Versutia.	240
Taciturnitas	148	Vestis	504
Temeritas	424	Vestimentum	504
Temperantia	451	Vicinitas	202
Templum	658	Victoria	134
Tempus	273	Vidua	378
Tempus præsens	275	Viduitas.	ibidem.
Temulentia	459	Vigilia	294
Tenacitas	92	Vilitas	68
Tenebræ	438	Vindicta	394
Tentatio	681	Vinum	457
Terra	526	Violentia	183
Terror	205	Vir	251
Testamentum.	519	Virginitas.	646
Testimonium.	338	Virtus.	49
Testis	ibid.	Vis.	185
Theatrum	515	Visus	435
Timiditas	208	Vita	282
Timor	208	Vita rustica.	193
Tormentum	381	Vitiositas	55
Transitus uitæ	286	Vitium.	55
Trepidatio	208	Vltio	138
Trinitas	547	Voluntas	413
Tristitia	374	Voluptas.	371
Turba	37	Votum	507
Turpitude	68	Vrbs	189
Tyrannis	15	Vsura	512
		Vsus	184
<b>V</b> Ana gloria.	484	Vtilitas	169
Venatio	516	Vulgus	37
Venia	335	Vulnus	296
Venus	409	Vultus	508
Venustas	66	Vxor	251
Verbum	140		
Verecundia	498	Zelus	666

F I N I S.

# A V T O R V M N O M I N A,

Ex quibus decerptæ sunt sententię,  
quæ hunc in tomum sunt  
congestæ.

## *Græci Autores.*

**A**ristoteles.  
Plato  
Homerus  
Plutarchus  
Diogenes Laert.  
Lucianus  
Chrysippus  
Euripides  
Demosthenes  
Æschines  
Xenophon.  
Apuleius  
Sodiades  
Democritus  
Hesiodus  
Theocritus  
Iosephus  
Galenus  
Diuerſi alij apud Sto.

## *Latini.*

Seneca  
Quintilianus;  
Cicero.

Liuius  
Aulus Gellius  
Valerius Max.  
Plinius Senior  
Plinius Iunior  
Iuſtinus.  
Columella  
Cato de re ruſt.  
Cæſaris Comment.  
Suetonius Tranq.  
Plautus  
Publius Mim.  
Iuuenalis  
Terentius  
Vergilius  
Martialis  
Ouidius  
Horatius  
Lucanus  
Propertius  
Quintus Curt.  
Salluſtius  
Silius Italic.  
Marcus Varr.  
Cornelius Gallus  
Strabo.

Ennius



# E L E N C H V S

Ennius  
Fabius Pictor  
Solinus  
Sidonius  
Aufonius  
Persius

## *Sacri .*

Beatus Augustinus  
B. Hieronymus  
B. Bernardus  
B. Ambrosius  
B. Gregorius  
B. Chrysostomus  
B. Cyprianus  
B. Anselmus  
B. Basilius  
B. Leo Papa  
B. Antoninus  
B. Hilarius  
B. Rhemigius

## *Illustres viri Chri- stiani .*

Nazanzenus  
Tertullianus  
Isidorus

Hugo  
Valerius Episcopus  
Lactantius Firm.  
Platina de vit. Pont.  
Historia Saxonum  
Vegetius  
Cassiodorus  
Claudianus  
Volaterranus  
Iurisconsulti  
Cassianus  
Dionysius  
Origenes  
Damascenus  
Fulgentius  
Rabanus  
Beda  
Prosper  
Aurelius  
Alanus  
Boetius  
Petrus Blesensis  
Richardus  
Chrysologus  
Nestor Abbas  
Innocentius  
Cassarius  
Petrus Damianus  
Theodorus Gaza



# INCIPIT PRIOR

## Tomus

### S E N T E N T I A S

#### C O M P L E C T E N S

*Ex probatissimis Authoribus selectas & per loca communes digestas.*

R E G N V M.

E X G R A E C I S A U T O R I B V S.



D Regem pertinet legum latio, Plato de Regno.

Malus rex, tyrannus dicitur. Ari. Eth. 8.

Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oves. ibidem.

Non contingit eum bonum principem agere, qui sub principe non fuit.

idem Polit. 3.

Prudentia, est præcipua virtus principum. ibi.

Nimis viles & egeni nesciunt principem agere idem Polit. 4.

Oportet principem bonos honorare, & per seipsum eis honores distribuere, supplicia autem distribuere non per se, sed per alios idem Polit. 5.

Pater, & filius non debent simul principem agere, nec maior, & minor frater. ibidem.

Periculolum est principi, subdito dare magnos honores. ibidem.

Princeps debet esse Dei cultor, quia minus timent homines iniustum pati à principe, si Dei cultorem eum putant. ibidem.

Princeps Dei cultor esse debet plus, & minus civium.

A

ibi-

ibidem.

Princeps nullum virum totius sui domini j debet facere custodem. ibidem.

Rex iustitiam conservare debet. ibidem.

Regnum saluatur per amicos. ibidem.

Si plures sint fratres, senior debet semper principem agere. ibidem.

Si princeps aliquem a potestate sibi tradita deponere velit, gradatim debet hoc facere, & non simul totam potestatem auferre. ibidem.

Concedendum est regi aliquatenus, ut regno fruatur. Plut. de Pol.

Tum omnibus in rebus potissima principum pars est, tum maxime in condendis urbibus. idem de fort. Rom.

Regum mores maxime ex mente & vocibus deprehenduntur idem de virt. Alex.

Si ius aliqua causa esset violandum, imperij causa, esset violandum Theb. apud Plut. de tuen. bon. valet.

Principes, ministri sunt Dei ad curam & salutem hominum, ut bona, quæ Deus illius largitur, partim distribuunt, partim seruent. Plut. de doctri. princ.

Princeps magis timeat, ne quid mali faciat, quam, ne quid patiatur. ibidem.

Licet regi, & affectu fieri philosophum, & fortuna manere principem. ibidem.

Reges, deorum sunt discipuli. Idem de Discip. Phil.

Nedum sapientia præstare, cum par est, qui antecedit imperio, sed etiam religione & pietate. Antisth. apud Plut. de profect. morum.

Regna vnum honoris ac gloriæ fructum, cum multis in commodis compensant. Plutarch. in Coniunio. 7. Philoso.

Laudo reges & civitates, qui exteris prius, deinde civibus dant operam. ibid.

Impera tibi. Sodiati.

Imperium nemini convenit, qui, quibus imperat, melior non sit. Cyr apud Plut. in apophtheg.

Ditare, magis est regium, quam ditescere. ibi.

Regium est, cum benefeceris, male audire. Ale. apud Plutarch. ibidem.

Ille tutus est rex, qui sic subditis imperat, ut parentes s. Agesil. apud Plut. ibid.

onus rex mitis sit cœsusque, dum contemptui non sit.

fit. Cleom. apud Pluth. ibid.

Si princeps secundum leges vixerit, vnaquæq; ciuitas optimè regi poterit. Solon apud Laer. li. 1.

Qui tutò regnare vult, summopere nitatur, vt beneuolentia, non armis, stipatus regnet. Cleobul. ibidem.

Princeps solidam dormire noctem; non debet. Homer. Iliad. 1.

Regum est, affectus colibere. idem Iliad. 20.

Regum indignatio, & si in præsentì dissimuletur, tamen est timenda in posterum. Homer. Iliad. 1.

Regum potestas à Deo est. ibid.

Somnia principum non omnino negligenda. ibi.

Regnum cum paraueris, scito te hoc dignum esse. ibidem.

Imperia pleraq; violenta sunt & magis armis, quam iure constituuntur. Demost. in arg. lib.

Imago rex est animata Dei. idem.

Nullus dominatus est, perpetuus, præsertim violentus, ab alijs ad alios imperia transferuntur. ibidem.

Efficiat princeps, vt subditi metuant non ipsum, sed pro ipso Pittac. apud Stob.

Princeps nullis consiliarijs egeat, deliberet tamen cum amicis. ibidem.

Princeps in multis concedat amicis & familiaribus, inimicos autem per omnia superet. ibid.

Princeps sit grauis, non vultus contractione, sed institutione vitæ nulla prorsus in re inordinatè se gerens, sed æquè promissiones quaslibet verborum, ac iusiurandum conseruans. ibid.

Princeps in concionibus dispositiones ac habitus decentes constituat. ibid.

Reuerentia diuinitatem præ se ferens, potuerit principem in admirationem honoremq; apud vulgus promouere, benignitas charum & amabilem reddit, grauitas autem terribilem & inuictum hostibus, magnanimum verò, & fiducia plenum erga amicos efficiet. ibidem.

Princeps gratiam referat, non habito respectu ad pretij magnitudinem, sed ad ingenium & voluntatem conferentis. ibid.

Oportet principem etiam moribus imperium docere. ibidem.

Virtutes principis Dei opera existimanda sunt & illius beneficio illi accessisse apud Stob.

Rex, viua est lex, æquitas & concordia machinans, iniquitatem ac seditiones arcens animo in subditos paterno. *ibid.*

Ita statuo bonum regem necessario philosophum esse, & philosophum statim regio præditum esse animo. *ibidem.*

Princeps subditos præcedat, non dolo, & ocio, sed providentia & industria. Henoph. apud Stobæum.

Si pax hominibus videtur ingens bonum, huius minima pars reedit ad reges, & si pro magno bellum habetur, huius maxima pars ad reges pertinet, apud Stob.

Legi ac principi sapientiori cedere par est Demosth. apud Stob.

Boni principis hoc vnum est lucrum, & instar multorum aliorum, omnia sic facere, ut in ipso imperii tempore, & post, id iustitiæ ac bonorum omnium à subditis testimonium habeat. *ibid.*

Principatum gerens non riminiscaris inimicitiarum & dissensionum, si quæ tibi prius cum aliquibus intercesserunt. Euseb. apud Stob.

Princeps non ideo creatus est, ut læderet, sed ut iuua-  
ret. Pytha. apud eand.

Nec ira in subditos utendum est, nec peccantibus infirmitatem suam sine reprehensione reliquendum, nam iracundia, principem ab infans nihil differre, signum est. hoc verò leuitatem ad peccandum in subditis gignit. Pithag. *ibidem.*

Impetrandi modum singulorum moribus decenter ac commodato, cum probis moderatè, cum supinis vehementius, cum audacibus acerbè, cum cautioribus denique leniter agens. *ibid.*

Si proposuerit princeps ornamenta quædam ciuitati consecrare, seipsum pulcherrimo mansuetudinis, iustitiæ, & beneficentiæ ornamento primum decoret.

Principatus virum ostendit. Aristot. Ethic. 5.

Filio non tradendum imperium est. apud Stob.

Quemadmodum sol non expectat preces, ut exorietur, sed illico fulget, & salutatur ab omnibus: ita nec expectauerit princeps plausus & strepitus & laudes, ut beneficiat, sed sponte conferat beneficia, & æquè ac sol amabitur. *ibid.*

Tot tantorumq; bonorum, & munerum, quæ dii largiuntur, nullus est fructus, aut usus rectus sine lege iure, & principes. Ius finis est legis, principis opus, lex, princeps, autem imago Dei cuncta administrans. Demosth. apud Stob.

Magnum est argumentum virtutis in principe si subditi ipsum libenter sequantur, & in periculis una perseuerent. Xenoph. apud Stob.

Propositis tribus statibus, & ijs omnibus optimis, ut optime imperet populus: optime pauci, optime unus, inter hæc multo antecellere vnius imperium, sentio. Herod. l. b. 5. apud Stob.

Nec omne imperium populo committas, nec affligas ipsum, nimium tribuens diuitijs, nec vnquam populo virum fidum ejicias, nec promoueas plus, quam tempus postulat. haud enim tutum est, ne tibi ex ipso fiat insignis tyrannus, ad hæc prohibe illam, qui præter ius honoratur, prauis enim feliciter agentes, morbus sunt reipub. Eurip. apud Stob.

Propterea reges prudentes existunt, quoniam alij, in concione, aut iudicio iniquè læsis ius suum restitunt, leniter benignis ad hortantes verbis. Hesiod. apud Stob.

Oportet regem meminisse, quod homo existens potestatem sit adeptus diuinam, ut res honestas & diuinas instituat: sermone autem humano utatur Philiph. apud Stob.

Rex libros de regno scriptos emat ac legat, nam de quibus amici reges admonere non audent, ea in libris sunt descripta. Demet. ibi.

Viris prudentibus dicendi libertatem concedat princeps, ut de quibus dubitauerint, cum principe communicent. Isoc. ibid.

Verissimos esse honores princeps existimet, non qui in propatulo cum timore fiunt, sed quando subditi apud se soli, mentem principis potius quam fortunam admirantur. ibid.

Per absentiam principis si qui nouis rebus student, aliquid moliri solent. Demost. in arg. lib.

Qui a principibus, aut a ciuitatibus aliquid impetrare student, consiliarios & oratores in primis sibi consiliari student. ibidem.

Respub. potius societatem rerum publ. quam principum



cipium colunt. ibidem.

Callidi, & in rebus gerendis acres amplificaro solent imperia. Demosth. 1. Olynth.

Principum minæ non sunt contemnendæ. ibi.

Principes finitimos primum volunt esse oppressos, & subactos: vel quod ipsorum rebus maxime sunt opportuni, vel quod per eos transitum habere solent ad alienos. ibidem.

Etiam regum fortuna potentioribus ludibrio est. ibidem.

Verum imperij nomen mihi gerere videtur ille princeps qui auro inexpugnabilis, ratione facilis captus sit. hemist.

Abstinendum est spectaculis verè imperantibus. nam qui ridiculis gaudent. imperij maiestatem imminuunt. ibidem.

Oportet principem non tantum rectè imperare posse, sed etiam humaniter. Arch. in lib. de leg. & iust.

Egregium quiddam, rex est, qui fortitudine præcellit, & iura hominem iudicio suo conseruat. Menand.

Honestius est principi, beneficiorum, quam trophæorum, memoriam relinquere. Xenoph. Socrat.

In rege perfectio, ut bonus sit imperator, iudex & sacerdos requiritur Pythag.

Principes non sunt, qui sceptrum ferunt, sed qui regere sciunt. Xenoph. lib. 3. de fact. & dict. Socrat.

## EX LATINIS.

**O**Mnes reges ex seruis, omnes serui ex regibus oriuntur: omnia ista longa varietas miscuit, & sursum & deorsum fortuna versauit. Senec. Epistol. 44.

Officium est imperare non regnum. idem Epist. 91.

Rege incolumi, mens omnibus vna est, amisso rumpitur fides. idem Epist. 105.

Natura certè commenta est regem, quod ex alijs animalibus licet cognoscere: & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est medioq; & turissimo loco. idem de Clement.

Non est ibi rex tutus, ubi nihil à rege totum est. Seueritas seueritate mutua paciscenda est. ibidem.

Saluum regem in aperto clementia præstat. idem ibidem.

Vnum

Vnum est regi inexpugnabile munimentum, amor ci-  
nium. *ibidem.*

Existimet res non rempub. suam esse, sed se reipub. *ibi-  
dem.*

In vindicandis iniurijs lex est, vt hæc tria princeps, cō-  
sideret, aut vt eum, quem punit, emendet, aut vt pœna  
eius, cæteros meliores reddat, aut vt sublati malis, cæ-  
tori securiores viuant. *ibidem.*

Non minus sunt turpia principi multa supplicia, quā  
medico multa funera. *ibid.*

Remis suis imperantibus melius paretur. *ibid.*

Quod regnum est, cui non sit parata ruina, & proculca-  
tio, & dominus, & carnifex; cuiquam potest accidere,  
quod cuiquam potest. *Senec. de Tranq. anim.*

Princeps, qui vult omnia scire, necesse est, multa igno-  
scat. *Quintil. lib. 8.*

Eloquentia principibus maximè ornamento est *Cice.  
4. de finib.*

Nihil est tam regium, tam liberale tamq; munificum,  
quā opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare sa-  
lutem, liberare periculis homines. *idem 2. de Orat.*

Nihil est tam acerbum, quā ad summum imperium  
acerbitatem adiungere naturæ. *idem ad Quint. frat.*

Nulla est imperij tanta vis, quæ, premente metu, pos-  
sit esse diuturna. *ibidem.*

Millies perire est melius, quā principem non pos-  
se in sua ciuitate sine armorum præsidio viuere. *idem .  
Philip. 2.*

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alli-  
ciunt ad misericordiam, maximè eorum, qui aut reges  
sunt, aut viuunt in regno, vt regale eis nomen magnum  
& sanctum esse videatur *idem pro lege Manil.*

Nullum est vitium tetrius, quā auaritia, præsertim in  
principibus, & rempub. gubernantibus. habere enim que-  
stui rempub. non modo turpe est, sed sceleratum etiam,  
& nepharium. *idem 2. Offic.*

Vt cupiditatibus & vitijs principum infici solet ciui-  
tas: sic emendari & corrigi, continentia *idem 1.  
de leg.*

Imperatorum auctoritatem res aduersæ minuunt. *Cæ-  
sar de bell. Gal.*

Non minus est imperatoris, superare consilio quā  
gladio. *idem lib. 2. de bell. Ciui.*



Imperia crudelia acerba magis, quam diuturna. Sal-  
lust. de repub. ordinand.

Imperio maximo, maxima inest cura. Sallust. pro Cot-  
ta ad pop.

Iracundia apud alios, in principe superbia est. idem  
in coniur. Catil.

Regis nomen in terris, imperij primum fuit. ibid.

Regem armis, quam munificentia vinci, minus fla-  
gitium, idem in Orat. Lepid.

Expeditius est, augere regnum, quam fuit accipere  
Cur. lib. 10.

Nullum minus timeat princeps: quam qui de solo  
victu cogitat. Vitel. apud Tranq.

Non oportet quenquam a sermone principis tristem  
discedere. Vespes. apud eundem.

Princeps, qui delatores non castigat irritat. Domi. apud  
Tranq.

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset  
Chare puer, tetrisk; procul venerandus Eois  
Barbarus Arsacio consurgeret ore thiaras,  
Sufficeret sublime genus, luxuq; fluentem  
Deside, nobilitas posset te sola tueri,  
Altera Romanæ longæ rectoribus aula  
Conditio, virtute decet, non sanguine niti:  
Tu licet extremos latè dominere per Indos,  
Te medus, te mellis Araps, te seres adorent,  
Si metuis, si prava cupis, si duceri ira,  
Seruitij pati iugum, tolerabis iniquas  
Interius leges. Tunc omnia iure tenebis,  
Cum poteris rex esse tui, proclivior usus  
In peiora datur, suadetq; licentia luxum.

Sed comprime motus,  
Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit.  
Occurrat mentemq; domet respectus honesti,  
Hoc te præterea crebro sermone monebo.  
Ut te totius medio telluris in orbe  
Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse  
Facta palam, nec posse dari regalibus vnquam  
Secretum vitijs. nam lux altissima facti.  
Secretum nihil esse finit, latebrasq; per omnes  
Intiat, & obscuros explorat fama recessus.  
Sis pius in primis. nam cum vincamur ab omni.  
Numine, sola deos æquat clementia nobis.

Nen

Neu dubie suspectus agas, neu falsus amicis,  
 Numerumq; audis, qui talia curat, inanes  
 Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.  
 Non sic excubias, non circumstantia pila,  
 Quam tutatur amor non, non extorquebis amari.  
 Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.  
 Qui terret, plus ipse timet, fors ista tyrannis.  
 Conuenit, inuideant claris fortesq; trucidant,  
 Muniri gladijs uiuant, septique venenis,  
 Ancipites habeant artes, trepidique minentur.  
 Tu ciuem patremq; geras, tu consule cunctis.  
 In commune iubes si quid, censesq; tenendum.  
 Primus iussa subi. tunc obseruantior æqui  
 Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum  
 Autorem parere sibi componitur orbis.  
 Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus.  
 Humanos edicta valent, quam vita regentis.  
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.  
 His tamen effectis, nec fastidire minores,  
 Neu pete præscriptos huomini transcendere fines.  
 Inquinat egregios adiuncta superbia mores.  
 Interea multis animus, dum mollior instet,  
 Et quæ mox imitere legas, nec desinat vsquam.  
 Tecum gratia loqui, tecum Romana vetustas.  
 Antiquos euolue duces, assuesce future.  
 Militiæ: Latium retro te confer in æuum.  
 Libertas quæ sita placet, mirabere Brutum:  
 Perfidiam damnans, Merij satiebare poenis.  
 Triste rigor nimius, Torquati despice mores.  
 Mors impensa bonum, Decios venerare ruentes.  
 Vel solus quid fortis agat (te ponte soluto)  
 Oppositus Cocles: Mutijs te flamma docebit,  
 Quid mora perfringat Fabius, quid rebus in artibus  
 Dux gerat, ostender Gallorum strage camillus.  
 Discitur, hic nullos meritis obistere casus,  
 Discitur, in quantum paupertas sobria possit,  
 Pauper erat Curius, Regem cum vinceret armis.  
 Pauper Fabricius Pyrrhi cum sperneret aurum.  
 Claudia. de institu. princip. de quarto Honorij Augusti  
 consulatu.  
 Non bene cum socijs: regna venusq; manent. Quid. 3.  
 de arte amand.  
 Principis est uirtus maxima, nosse suos. Martial.  
 lib.

libr. 8

Regia ( crede mihi ) res est, succurrere lapsis . Ouid.  
2. de Ponto.

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox.

Cuique dolet, quoties cogitur esse ferox. idem 1. de Ponto.

Nihil rectè inchoatur, nisi post Deum fuerit imperator, nec quenuquam oportet vel meliora scire, vel plura, quàm principem. cuius doctrina omnibus potest prodesse subiectis. Veget. in prolog.

Antiqui bonarum artium studia literis mandabant, & in libros redacta offerebant principibus. ibidem.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. Tiber. apud Tranq.

Conditio principis miserrima est, quibus de coniuratione comperta non creditur, nisi occisis. ibidem.

Imperium non est experiendū, cuius vis est in consensu obedientium. Liuius, lib. 2. Decad. 1.

Imperium id longe firmissimum est, quo obedientes gaudent. idem Liu. 9.

Imperia malè parta, malè gesta, malè retenta, obruuntur. ibidem.

Ira, & vini amor, imperatoris virtutibus perniciofa. ibidem.

Maiestas non est sine viribus tuta. idem libr. 2. Decad. 1.

Regnum res pulcherrima est inter deos & homines. idem lib. 2.

Regnum minimè est populare. ibid.

Vicissitudo imperandi est vnum æquandæ libertatis consilium. idem lib. 2. Decad. 1.

Rege interemptio fugiunt satellites. idem lib. 4. Decad. 3.

Regius mos est, venenum secum ferre. idem lib. 10. Decad. 3.

Regnum maiestas difficilior a summo fastigio ad medium detrahitur, quàm a medijs ad ima præcipitatur. Liui. lib. 7. Decad. 4.

Præcipere, qualis debeat esse princeps, pulchrum quidem est, sed onerosum, ac propè superbum est. laudare vero optimum principem, ac per hoc specula posteris,

ris, velut specula, lumen quod sequantur ostendere, idē  
vilitatis habet, arrogantia nihil. Plin. Iun. lib. 3.

Grauiissimi principis iudicium in minoribus etiam re  
bus consequi, pulchrum est. idem lib. 4.

Princeps non patiat, ea demum sibi rogari, quæ  
iam homines habeant. idem lib. 10.

Parum refert deponere an impartire imperium, nisi  
quod difficilius hoc est. idem in Paneg.

Imperatori vna medicina imperat. Plin. Se  
nior. lib. 24.

In principe, qui electo successore decessit, certissima  
diuinitatis fides est, bonus successor. ibid.

Princeps nec timeat bella, nec prouocet. ibid.

Vt nolit princeps pugnare, moderationis est, fortitudo  
dinis autem, vt ne hostes velint. ibid.

Nullum magno principi beneficii genus dignius,  
quàm quod irrogatur in posteros. ibid.

Nihil largiatur princeps dum nihil auferat. ibi.

Nunquam mala causa fisci est, nisi sub bono princi  
pe. ibidem.

Onerosum est, succedere bono principi. ibid.

Aequum est, esse clarissimos bono principi, qui inui  
alo fuerant. ibidem.

Non tam sinistrè constitutum est, vt qui malum prin  
cipem possit imitari, bonum non possit. ibi.

Vita principis, censura est. ibidem.

De nullo minus principe quæruntur homines, quàm  
de quo maximè licet. ibidem.

Fidissima est principis custodia, ipsius innocentia.  
ibidem.

Princeps tam parcus sit in edificando, quàm di  
ligens in tuendo. ibidem.

Non satis amat bonos principes, qui malos satis non  
oderit. ibidem.

Cum de malo principe posteri tacent, manifestum est,  
eadem facere præsentem. ibidem.

Nunquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse  
decepit. ibidem.

Ibi intemperantius amamus bonos principes, vbi libe  
ralius malos odimus. ibidem.

Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic vno mo  
do crescere potest, si seipse submittat, securus magnitu  
dinis suæ. Plin. Iun. in Paneg.

Indigna

Indigna res est, honores dare, qui gerere non potest. ibidem.

Optimus quisq; princeps eniti debet, ut post se quoque reipub. prosit. ibidem.

Non potest non nimium esse priuatis, quod principi satis est. ibidem.

Nemo princeps tam dissolutus est cuius occupationibus aliqua seueritatis species non contingat. ibidem.

Cum plurimis amicis fortuna principis indigeat, precipuum principis opus est, amicos parare, ibidem.

Præcipuum iudicium est non magni principis, magni liberti. ibidem.

Periculosum est, graue imperium, difficile est continere, quod capere non possis. Curt. lib. 1.

Princeps se regem esse, non mercatorem, meminerit. ibidem.

Princeps, quantumcunque timidus & ignauis videri potest, unum animal est. ibidem.

Cum de salute regis timeretur, creduli esse debemus. idem lib. 6.

Nihil potestas regum valeret, nisi prius valeret auctoritas. ibidem.

Regum opes sæpius assentatio, quam hostis, euerit. idem lib. 8.

Regum ducumque clementia, non in ipsorum modo quam in eorum, qui parent, ingenijs sita est. ibidem.

Obsequio mitigantur imperia. ibidem.

Mori præstat, quam precario imperatorem esse. idem lib. 9.

Aliorum regum si exitus reputaueris, plures à suis quam ab hostibus interemptos inuenies. ibidem.

Lacrymare plebi, regi honestè non licet. Ennius apud Hier. in epitaph. Nep.

## EX SACRIS ET ALIIS VIRIS ILLVST.

**L** Audis contempus, reprehenditur in principe. Aug. Nec imperatoris est, libertatem dicendi negare, nec sacerdotis, quod sentiat, non dicere. Amb.

Hoc interest inter bonos, & malos principes, quod boni



boni libertatem amant, seruitutem improbi. *idem.*

Imperator leges ferat, quas primus ipse custodiat. *idem.*

Principi non est resistendum, etiam si bona nostra auferat. *Ansel. supra Epist. ad Rom.*

Principes huius seculi sunt Dei ministri. *idem.*

Principis nomen habere, non est esse principem. *Chrysost.*

Neceffe est vt princeps consultorem habeat in pectore.

Securitas in paupertate felicior, quam imperium metu retentum. *in hist. Sax.*

Complures magnos reddit commissum imperium.

Reges plerunque creduli. *in histor. Sax.*

Gravis & efficax autoritas regis iubentis, sed dictum mirum, quanto efficacior prestantis, quod iubet.

Principes, quod primum volunt, statuunt, quo factum preterant sium. *ibidem.*

In priuatis hominibus luxus, nequitia est, in principe, impietas. *ibidem.*

Plerunque princeps iustus, malorum errores dissimulare nouit, non quod iniquitati eorum consentiat, sed quod aptum tempus correctionis expectet: quando eorum vitia emendare, vel punire valeat. *Isido. 1. lib. 3. de summo bono.*

Benigni principis est, ad clementiae modum transilire terminos aequitatis, quoniam sola est misericordia, cui ceterae virtutes honorabiliter cedere non recusant. *Cassiod. in Epist.*

Iuste, & recte regnare, philosophia est. *Hugo in Didascal. 3.*

Princeps sine literis, nauis est sine regimine, & uolueris sine pennis. *Pet. Rau. in quad. Epist.*

Rex & Imperator potest quilibet dici in domo sua apud Iurispr.

Rex, dicitur lex animata in regno suo. *ibidem.*

In principe causa praesumitur. *idem.*

Dignus est, quem princeps eligit. *ibidem.*

Dignitatem habens a principe dignior reputatur. *ibidem.*

Imaginem Imperatoris coronans, illum ornat. *Ambr. in Psal. 118.*

Imperator nihil habet iuris in diuina. *Amb. Epist. 33.*

Malitia,

Malitia, idonea regno. idem Offic. 2.

Princeps habeat eloquentiam cum vitæ integritate .  
Ansel. super Epist. ad Timoth.

Principatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitio occupavit, etiam si moribus atque actibus non offenderit, in ipsius tamen sui initij exemplo, semper est vitiosus, & difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. L. 10. Pap. in quad. Epist.

Iustitia regis, pax est populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, monumentum regentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fecunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibi met ipsi spes futuræ beatitudinis. Apr. de 22. Abus.

Regibus prudentes viros adhaerere, valde laudabile & bonum est. Greg. in regist. Epist. 16.

Regum mala & magnatum, quandoque toleranda. idem in 1. Reg.

Princeps dicitur, quasi primus capiens. Aug. de Gram. mat.

In principum curijs per pericula ad grandius periculum peruenitur. Aug. lib. 8. conf.

Principibus seculi huius non est confidendum: idem lib. 3. questio. sup. Leuit.

Non regnat, sed seruit, qui malus est. idem lib. 4. de Civit. Dei.

Regna Deus etiam impijs distribuit. idem lib. 5. de Civit. Dei.

Regna, divina constituuntur providentia. ibidem. cap. 1.

Regi veritatem iubenti resistens, Deo resistit. idem lib. 3. cont. Epist. Parmeniani.

Rex, Dei habet imaginem. idem in quest. ver. test. quest. 35.

Ecce tua imperante, regnum est, pessimum. idem sup. Ioan. tract. 2. 2.

Facillima est natura principis. in Epist.

Non tam literis quam rei militaris disciplina imbuendus est princeps. apud Platinam

Vt in mare flumina, sic in magnas aulas vitia influunt. ibidem.

Rex qui nulli fidei, inutilis est: nec minux, qui omni-



omnibus ibidem.

Qui multos regit à multis regatur oportet. ibidem.

Non est regio nomine dignus, qui suis commodis publica metitur. ibid.

Nec qui sacra negligit, ecclesie prouentum, nec regi, qui iuri dicundo non affidet, vectigalia dignus est petere. ibid.

Imperatoris est proprium, imperare. ibid.

Principum negligentia nascitur ex populi culpa Chrysost. de verb. Esat. Hom. 1.

Principes legem Dei, operum suorum ducem habeant. ibidem serm. de mansuet.

Rex peritus sit rerum humanarum. Theod. Gaza in præf.

(Tyrannis.)

E X G R A E C I S.

**T**yrannis, est genitrix iniuriæ Pluthar. de fortu. Alex.

Animal maximè noxium est, inter immitia tyrannus, inter mitia, adulator. ibidem de Amic. & adulat.

Mirabor, non solum si tyrannum, sed si gubernatorem, videro senem. Theb. apud Pluth. de conuiuio. 7. Sap.

Tyrannorum preces necessitati sunt admixtæ. Plato Epist. 5.

Aduersus tyrannos, vnicum munimentum, dissidentia est. Demosth. in Philip. declamat. 2.

Tyrannidis & libertatis naturale diffidium. ibidem de ci. 4.

Liberalitas tyrannorum nihil aliud est, quàm translatio pecuniarum à iustis dominis ad alienos. ibidem ex arg. lib.

Tyrannorum est in initio tanta dexteritas, ut eorum dolum nemo intelligere queat. ibidem.

Tyrannis ad opprimendos imbecilliores, nihil aliud deest, præter honestam speciem & occasionem. ibidem.

Tyrannicæ calliditatis est, simulare, se ijs consultum uelle, quibus fruunt infidias. ibidem.

Per

Per vim imperanti etiam ultro desistere, periculosum  
apud Stobæum.

Oportet, tyrannorum multis placere. ibidem.

Tyrannis, iniustitiæ mater est. Menanda. apud Stob.

Tyrannum esse pium, non facile est. Sophocles.  
ibidem.

Qui utrumque expertus est, tyrannidi vult subesse, non  
præesse. Phalereus. ibidem.

Tyrannus metui tuibam, metuit solitudinem, metuit  
satellitij absentiam, metuit ipsos etiam custodes, nec ar-  
matos illos apud sese, nec inermes videt libenter.  
ibidem.

### EX LATINIS:

**N**on se obstrinxit scelere, si quis tyrannum occide-  
rit, quamvis familiarem. Cic. 3. Offi.

Nulla nobis cum tyrannis societas est, sed summa di-  
stractio, nec est contra naturam, spoliare eum, quem  
fas est occidere. idem. 5. Tusc.

Qui terret plus ipse timet: fors ista tyrannis

Conuenit, inuideant claris, fortesque trucidant,

Muniti gladijs viuant, septique venenis:

Ancipites habeant artes, trepidique minentur Clau-  
dian. de instit. princ.

Multos timere necesse est, quem multi timent. Pub-  
Mim.

### EX SACRIS ET ALIIS VIRIS

#### ILLVSTR.

**N**ullo consulto quicquam magnæ rei aggredi, tyran-  
nicum est.

Qui tyrannidem affectant, alienis diffidijs suas au-  
gent opes.

Tyrannorum versutia, pia fraude diluenda. Super  
Marth.

### Gubernatio.

### EX GRAECIS.

**P**erfecta gubernatio est apud vnum vel paucos, mul-  
titudine non potest regere. Plat. de Regn.

Vbi

Vbi præses fuerit philosophus, ibi ciuitas erit felix.  
Aristotel. Rhet. 2.

Ars gubernandi ciuitates, principatum tenet in omnibus artibus. idem Eth. 1.

Regens naturaliter est dignior recto. idem Polit. 1.

Melius est ciuitatem regi a uiro optimo, quam a lege optima. idem Polit. 3.

Statim leges ac mores mutare populi; nouisque ea legibus moderari extemplo velle, non modò non facile, verum ne tutum quidem omnino est. vt res, quæ multo tempore, & ingentibus uiribus indiget. Pluth. de Polit.

Vir ciuilis, & rempubl. tractare incipiens, ciuium moribus consentaneè uiuat & se ad eorum naturam accommodet, atque scite consecretur ea, quibus populus soleat delectari, & quibus adduci facile, donec opinione virtutis, & fide iam comparata, authoritati inniti possit. ibidem.

Quæuis reipubl. administratio inimicitias & dissidia quædam affert. Simonid. apud Pluth. de Polit.

Magni atq; peritrenui animi est, vel paruas ciuitates curandas suscipere. ibid.

Magistratum, quem diu gesseris, deponere difficile est. idem. num seni sit gerenda resp.

Boni ciuis esse videtur, quodcunque patrie munus delatum fuerit, admittere, & id pro virili parte curare, etiam si humiliter videatur, quam eius æstimationi, cui demandatur, conueniat. ibidem.

Non decet rempub. gessisse, sed gerere, ibid.

Magistratus, iudexq; nec pro iustis orandus, nec pro iniustis exorandus. Cato apud Pluth. in Apophth.

Non populus causa gubernatoris, sed gubernator causa populi sit Plat. apud Volat.

Vocante te patria ipsa ad rempu. gubernandã, absurdum forsitan est, non parere, præsertim cum simul accidit, ut aditus paucis hominibus relinquatur. Plat. Epist. 9.

Oportet leges quidem acriter statui, mitius autem, quam ipse iubent, pœnas sumere. apud Stob.

Viros tales ijs rebus præfice, quas tu peragere non possis, seu ipse præstiturus sis culpam eorum, quæ illi deliquerant. Ilocrat. ibid.

Administrans rempublic. [respublicas priuatas existimet]

timet, priuatus verò publicas. ibidem.

Magistratus non prudentes tantum, sed benignos esse oportet. Pythag. ibid.

Perinde periculosum est, vt insanienti gladium, sic improbo viro magistratum committere. apud Stob.

Apud quos maxima virtus, premia proponuntur, apud illos optimi etiam viri rempubl. gubernant. ibid.

Gubernari oportet malos à bonis, & parere se melioribus. Eurip. apud Stob.

Custodes legum diligenter præuideant, plurimum ne fiant delicta, deinde facta, prout ius postulat, puniantur. Plato. de leg. Dial. 6.

Oportet prudentes magistratus nō propter officium, sed virtutis causa, admirationem sui parere, vt etiam immutata fortuna, eisdem laudibus digni censeantur. Arist. apud Stob.

Vt ad ignem, sic ad rempubl. accedendum est, nec nimis prope, ne vraris, nec longius, ne frigas. Arist. apud eund.

Ideo ad administrationem reipubl. non accedendum, quia si male rexeris, dijs displicebis, si bene ciuibus. Chrysipp. ibidem.

Bonus princeps a magistratu discedens, non ditior, sed clarior, euadat. Bion. apud Stob.

Principatum, quem gesseris, ornes. te ipsum verò non immutes. ibidem.

Nec nautam amo nimis audacem, nec continentis præsidem. Eurip. ibidem.

Non oportet noctem integram dormire consiliarium virum, cui commissi populi, & tantæ res curæ sunt. Hom. Iliad. 6.

Vt vulgus temere te aliquid postulans ex rebus tuis non monet te, sic quauis in re plebem iniuste aliquid orantem non reuereris. ibid.

In publicis officiis, priuata persona deponenda est, & omenda publica. Demosthene Coron.

## EX LATINIS.

**N**ulla vicissitudo impedire officium & fidem debet. Cic. ad Cornif.

Regere vi patriam, importunum. Salust. in coniur. Catil.

Ratio

Ratio civilium officiorum, necessitatem quandam nitoris imponit. Plin. Iun. lib. 6.

Nimis multa audire coguntur, nec aliter fieri potest, quibus tota respubl. commissa est. Cice. pro Milon.

Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus Plin. Iun. in Paneg.

Qui apud multitudinem loquitur, eo gravior est, quo nihil præter publicum commodum, videt. Liu. Dec. 1. lib. 4.

Quæritur in re domestica continentia laus, in publica dignitatis. Cice. pro Flacco.

Nunquam præstantibus in repu. gubernanda viris, laudata fuit in una sententia perpetua permanſio. idem ad Lent.

Magistratus opus lex est loquens. idem 3. de leg.

Magistratibus opus est, sine quorum prudentia & diligentia ciuitas esse non potest. quorum descriptione omnis reip. moderatio continetur. idem de leg.

Artium studio a rebus gerendis abduci, contra officium est. Cicer. 1. Offic.

Nulla re conciliare facilius possunt multitudinis beneuolentiam ij, qui reipubl. præſunt, quam abſtinentia & continentia. Cicer. 2. Offic.

Qui reipub. præſunt, flegibus ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate, feruntur. idem 1. Offic.

Omnino qui reipub. præſunt, duo Platonis præcepta teneant: unum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quicquid agant, ad eam referant, obliſi commodorum ſuorum: alterum, vt totum corpus reip. curent, ne dum partem aliquam tueantur, reliquas deſerant: vt enim tutela, ſic procuratio reipu. ad vtilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda. Cic. 1. offic.

Eſt boni magiſtratus, cum auxilia reip. labefactari cõuelliſque videat, ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortunisſque communiſus, ſuam ſalutem poſtერიore ſaluti communi ducere, intercludere omnes ſeditionem vias, idem pro Rabitr.

Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere, ſe gerere perſonam ciuitatis, debereſque eius dignitatem & deſcus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere, atque fidei ſuæ commiſſa meminiffe, idem 1. Offic.



Est boni magistratus, non solum uidere quid agatur verum etiam providere qui futurum sit. idem pro Muren.

Bono viro non minori curæ est, qualis respu. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit. idem in Lælio.

Caput est in omni procuratione negocij, & muneris publici, ut auaritiæ pellatur vel minima suspicio. idem 2. Offic.

Prætoris manus non solum à pecuniæ lucro, sed etiam oculos a libidinoso aspectu continentes esse debent. Max. lib. 4.

Nullo casu arbitror hoc constanti viro posse contingere, ut ulla intermissio fiat officij, idem in Læli.

### EX SACRIS LITERIS.

& illust. viris.

**N** Vlla reipubl. administratio proderit, nisi Deus verus colatur. Aug. epist. 52.

Nemo potest recte terrena regere, nisi nouerit prius diuina tractare. Greg. in reg. lib. 4.

Summus locus bene regitur, cum is, qui præest. vitij potius, quam fratribus, dominatur idem 26. mor.

In regimine constituti. gloriam suæ dignitatis dissimulant. idem lib. 5. mor.

Ne locum regiminis subeant, qui viuendo non perficiunt, quæ meditando didicerunt. idem in Pasto.

Pondus regiminis aduersa quæq; despiciat, & prospera formidet, ibidem.

Plerumque occupatio regiminis, soliditatem dissipat mentis. ibidem.

Hi, qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc vere humiles sunt, cum iudicijs diuinis non resistunt ibidem.

Locus regiminis desiderantibus est negandus, & fugientibus offerendus. idem in reg. lib. 5.

In regni regimine, iustitia & potestas eget æquitate, idem in regist. lib. 7.

Gubernatores provinciarum intelligant, latius esse, bene & integre viuendo, laudem & gloriam: quam male agendo, diuitias male partas cum ignominia & nota sempiterna portare. apud Plati.

Magistra-



Magistratus alij merentur. & non habent. alij habent, & non merentur. ibidem.

Custodix, pastui, ornatui ouium pastores intendere debent. Bernar. sup. Cant. serm. 77.

Præesse, & nō prodesse, graue: nolle prodesse, grauius. Bernard. in Epist.

Quærere quæstum proprium, non profectum de subditis, deiectioni animi est. Bernard. in dedica. Eccles.

Vacat sibi vix, vel raro, qui alijs in solitudine præest. Bernar. sup. Cant. serm. 53.

Gubernatrix tristium sapientia est. idem. in Epist.

Præpositus habeat vicarium. Basil. in quest.

Pro omnibus tibi subiectis, qui in domo tua sunt, rationem Deo reddes August. ad quendam Comit.

Omnia indigent domino, & misera, & foelicia. quia siue illo non subleuabitur miser, & foelix non regetur.

Augustin. sup. Psalm. 32.

Vide plura in titulo de dignitate & honore & in prælatione, & in Episcop.

Subditus.

EX GRAECIS, ET LATINIS.

**S**erua te oratione, non vi contra potentiores. Eurip. in Orest.

Qui non assueuerunt ad nutum cuiquam parere, moleste ferunt superbissimi hominis imperium. Demosth.

1. Olynth.

Subiti non tantum morigeri sint, sed amantes etiam magistratum. Pythag. apud Stob.

Semper præsens status subditis est molestus. ibidem.

Nemo alienigenam dominum pati vult. Curt. lib. 7.

Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rego victuri sunt. idem lib. 10.

EX SACRIS.

**O**ptimum in moribus dixerim, qui in nullo prorsus resistit prioribus, aut inuideat paribus, aut subiectis in superbia preest. Bernar. super Cant.

Qui contra præpositam sibi potestatem murmurat, li-

quet, quodd illum redarguit, qui eandem homini potestatem dedit. Gregor.

• Multiplicata obsequia demerentur potius, quam offendunt. Lact.

• Orandum est, ut rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. Gregor. in Past.

• Ad præfecti laudem, subiectorum redundat virtus. Veg. lib. 2.

• Genus obsequi iudicatur, vitia, ac mores regis imitari. Lact.

• Secundum mores subiectorum dantur rectores. Gregor. 25. mor.

• Non est subditorum, temere vitam iudicare regentium. ibidem.

• Subditi se posse melius agere putat, quam præfectos si eos præesse contingat. ibid.

• Usus rectæ conuersationis est, ut præesse non audeat, qui subesse non didicit, nec obedientiam subiectis impetret, quam non nouit prælati exhibere. Greg.

• Aliud debemus in iustis subditis, aliud iustis, & non subditis. Greg. 26. mor.

• In correctione subditorum miscenda est lenitas cum seueritate. idem in Past.

• Peccatum subditi, culpa pastoris. si tacuerit, reputatur. idem sup. Ezechi. Hom.

• Subiectorum culpa prælatorum deprimit vitam idem in regist.

• Subiecti à superbis dominis oppressi, clamant ad Deum contra eos. Greg. 26. mor.

• Subiecti ut plurimum imitantur pastores. idem super 1. Regum.

• Subiecti malorum principum quamuis boni periclitantur. ibidem.

• Subiecti humiles sæpe, quæ superioribus desunt, accipiunt visiones. ibidem.

• Tuta est conditio subiectorum, ubi uiuit sub æquitate regentis. Cassiod.

• Membrum sequi debet caput. Bernard. in septuag. serm. 4.

• Obiurgationi per superiores factæ quidam impatentiam, quidam contemptum, quidam imprudentiam defensionis addunt. Bernar. super Cant. sermo. 28.

Potestas.

## EX GRAECIS.

**P**otentum ignorantia deterrima est. apud Plat. de Sum. bon.

Duities, & nimis potentes non subiiciuntur, nec subiici volunt. Arist. Poli. 3.

Nemo magnus in potestate cum stultitia & flagitiis. Plurhar. de mort. Alex.

Non potest latere in potestate malitia. idem de doct. princip.

Invidia necessario potentiae comes. vñ ille recto consilio ducitur, qui in maximis rebus eligit, quod inuidiae est obnoxium. Tucyd. apud Pluth. de virtut. verec.

Vt computatorum digiti, nunc vnum, nunc decem milia significant, ita regum quoque amici interim totum, interim minimum possunt. Orunth. apud Plut. in Apophtheg.

Vehementes sunt potentium animi, & aliquo modo leui momento incipientes, subinde inualescentes difficulter iras deponunt. Eurip. in Med.

Consiliorum multitudo congregata imbecillior est stultiore animo, summo imperio praedito, unius potestas fit, & in re domestica, & in repub. Eurip. in Androm.

Nulla extra iustitiam potentia priuatim & publice valet. ibidem.

Nihil est ab eorum potentia periculi, qui nocendi voluntatem non habent. Demosth. 1. Olinth.

Saturitas ferocitatem parit, imperia autem potentiae coniuncta, insaniam. Pithac. apud Stob.

Potentiae mansuetudo iungatur. ibid.

## EX LATINIS.

**N**emo quantum potest experiatur aduersus eos, res quos coepit posse. Senec. Epist. 91.

Haec conditio principum est, vt quicquid faciant, precipere videantur. Quintilia. Declamat. 3.

Arduum est, duas potestates capere. Plin. luno. in Paneg.

In bonis fortunæ summa laus est, non extulisse se in potestate: non fuisse insolentem in pecunia: non se prætulisse alijs propter abundantiam fortunæ, vt opes & copiæ, non superbix videantur ac libidini, sed moderatix facultatem & materiam. dedisse. Cice. 2. de Orat.

Male vim suam potestas alienis iniurijs experitur. Plin. lun. lib. 8.

Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab inualido. Curt. lib. 7.

Nulla quæ sita scelere potentia potest esse diuturna. idem lib. 10.

Cui peccare licet, peccat minus, ipsa potestas

Semina nequitix languidiora facit. Ouid. 5. amor.

Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Summa petunt dextra fulmina missa Iouis. idem 1. de Remed. amor.

Emitur sola virtute potestas. Claud. de 3. conf.

In maxima fortuna minima licentia est. in hist. Sax.

## EX SACRIS.

**P**otestas dicitur, vbi voluntati potestas adiacet faciendi. Aug. de Spir. & liter.

Vicina potentibus solet esse superbia. Ambro. in Post.

Qui vtitur potestate, vt prodesse debeat, posse se nesciat. Greg. in mor.

Magna sublimitas magnum debet habere consilium. ibidem.

Malo minus posse honeste, quam plus turpiter. Amb.

Tunc solum potestas bene geritur, cum, non amando, sed timendo retinetur, quæ vt ministrari recte valeat, oportet primum, vt hanc cupiditas non imponat, sed necessitas. idem.

Ideo Deus potentiores esse iniustos permittit, vt essent qui ad malum cogere possent: virtus esset pretiosa, quod rara est. Lactan. de ira Dei.

Quo maior est potestas, eo perniciosior, si in malum, stultumve inciderit.

Semper grandis potestas maiori timori subiecta est. Chrysost. sup. Matth. cap. 2.

In alto

In alto positum non alta sapere, difficile est, & omnino inusitatum, sed quanto inusitatus, tanto gloriosius. Bern. in Epist.

Sæpius in altum quis tollitur, ut mens altius conquassetur. Raban. in quod. serm.

Omnis, qui dispensandis terrenis bonis præsidet, occulti hostis iaculis latius patet. Greg. in mor.

Non caret regia potestate, qui corpori suo nouerit rationabiliter imperare. Prosp. in suis sent.

Blanditiæ potentum æquiparantur minis. apud Iuricons.

Potentes non irritandi. Amb. 2. Offic.

Potentia iustitiam comitatur, non præit. Aug. 3. de Trinit.

Potentia soror victoriæ. idem lib. 4. de Ciuita. Dei.

Potestas omnis, siue bona, siue mala a Deo est, idem contr. Manich.

Potestatibus siue bonis, siue malis honor tribuendus est, idem in quæst. ex utroque test.

Potestati tribuendum est. quicquid ex bonis postulat temporalibus, idem super Epist. ad Roma.

Dominandi cupido, bestia pessima. idem lib. 3. de ciuita. Dei. cap. 14.

Potentiam Deus tribuit, elationem malitia nostra adiuuenit, Grego. 26. mor.

Potentiam bene regit, qui & tenere illam nouit, & impugnare. Greg. in Past.

Potestas tanto premi interius debet, quanto exterius eminet. idem 26. mor.

Potestas culminis, est tempestas mentis. idem in Past.

Potestas principibus data est, ut boni adiuuentur, & commodius subleuentur. idem in regist.

Quibus deficit soboles, sua potentia poena est. Greg. 15. mor.

Hoc possumus, quod iure possumus. Aug. cont. Epist. gaud.



Obedientia.

## EX GRAECIS.

**Q** Vanto quis diligentius obsequitur, tanto maiorem gratiam obtinebit.

Aristotel. œconom.

Legibus obtempera. Demet. Phaler.

Nullum est maius, quam inobedientia, malum apud Stob.

Quæ hoc tempore habemus bona, ob nullam aliam causam adepti sumus, quam ob præstitam obedientiam principi. Xenop. apud Stob.

Obedientia civium, felicitas urbis. ibid.

## EX LATINIS.

**D** Eo parere, subertas est. Sen. de Vit. Beat.  
Corrumpitur, atq; assolvitur imperatûs officium, si quis ad id quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondet. Gel. libro 1.

Maior est obsequij gloria in eos, quod quis minus velit. Plin. Iun. in Paneg.

Suis quique parent. placidius. Curt. lib. 6.

Vtilius parere dicto, quam asserre consilium. idem. lib. 7.

Obsequio mitigantur imperia. idem. lib. 8.

Bis, peccas, cum peccanti obsequium accommodas. Pub. Mim.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat. idem.

Potentiori omnia parent. in hist. Sax.

Multa mala sequuntur ex impunitate. Liuius lib. 8.

Dec. 3.

## EX SACRIS.

**N** On attendit verus obdiens, quale sit, quod præcipit, hoc solum contentus, quod præcipitur. Bern.

Obedientia non servili metu, sed charitatis affectu servanda est, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Grego. uandar.

Obe-



Obedientia victimus iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero uoluntas propria mactatur. idem 13. mor.

Verus obediens mandatum non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam uoci: pedes itineri: manus operi: & se totum in ius colligit, ut mandatum peragat imperantis. Bern. de præcept. & dispen.

Non est dubium, quin ampliorem gratiam mereatur, qui se paratum exhibeat ante mandatum, quam qui obedire satagit post mandatum. idem in serm.

Sola est, quæ fidei possidet meritum, obedientia. apud Iurisp.

Obediens in grauibz mitius punitur. ibid.

Obedientia sola est, quæ hominem Deo conciliat. Ansel. super Epist. ad Hebr.

Obedientia virtutum omnium mater, & custos. Aug. 4. de Ciuit. Dei.

Obedientiæ maius bonum, quam continentie. idem de bon. coniuga.

Nullum malum debet. per obedientiam fieri. Grego. 35. mor.

Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam inmitti. ibi.

Obedientia aliquando si de suo quid non habeat, minima est. ibidem.

Obedientia debet in aduersis aliquid de suo habere, in prosperis nihil.

Obedientiæ dilatio post citationē ostendit hominem culpabilem. idem. ex reg. lib. 5.

Obedientia uincimus dæmones, cæteris virtutibus opugnauimus. idem in 1. Reg.

Adam non furto, non homicidio, non rapina, sed inobedientia corrumpitur. ibid.

Obediendum est Deo etiam ratione non data. Aug. in sent. suis.

Obedientiæ bonum in primo declaratur homine, & illius præcepto. idem sup. Psal. 70.

Inobedientia non tam pensanda est, quam intentio inobedientis. Bernar. de præcept. & dispen.

Obedientia amica salutis. Bern. in declam.

Obedientia circa difficilia gratior: contemptus circa

os.  
Bac  
+

circa minima damnabilis. idem de præcep. & dispens.

Obedientia molesta est, suspicari de omni præcepto. ibidem.

Obedientie falsus nummus, propria uoluntas: bonus, charitas. idem in die 5. Andr. serm. 1.

Oculum & aurem, quos inobedientia clausit, aperiat inobedientia. Bern. sup. Cant. serm. 22.

Obediendum Deo absque signis. Chrysost. sup. Act. Aposto. Homil. 15.

Obedientie speculum, Christus. Ber. de grad. humil.

Obedientiam fides, exigit. Chrysost. ser. 27. sup. Epist. ad Rom.

Obediendum propter Deum hominibus. idem super Matth. Homil. 21.

### Dominium.

**E**xistimare de omnibus hominibus id quisque debet quod qui nunquam seruiuit, is laude dignus dominus esse non poterit. Plat. de leg. dial. 6.

Prius decet dominus expergisci, & posterius ire cubitum. Arist. æconomic. lib.

Quod magis impingat equum, est oculus domini, & sterquilinum, quod agro est optimum, vestigia domini. ibidem.

Ex ancillarum moribus & comitum, mores & studia dominarum cognoscuntur. Hierony. ad Demetr.

Non domini donorum Dei, sed administratores sumus. Ambro. lib. 1. Offic.

Dominorum est misereri. Grego. in 7. Psalm.

### Libertas, & licentia, & dispensatio.

### EX GRAECIS.

**O**pus libertatis est, viuere ut quisque vult, quia seruus non uiuit, ut vult. Arist. Polit. 6.

Libertas populorum interijt largitionum corruptela. Plut. de polit.

Libertas loquendi, propria amicitie. idem de amicis & adulatione.

Libertas, senectutis beneficium est. Soph. apud Plut. de cup. diuit.

Satius

Satius est; libertatem nobis conseruare, quàm alijs auferre. Agesil. apud Plutar. in apophtheg.

Est perdifficile, hominibus liberis, præclarisq; legibus institutis, sub seruitute durare. Epimenid. apud Diog. lib. 1.

Quod optimum inter homines est, libertas est. Diog. apud Laert. lib. 7.

Heu non est mortalium, qui sit liber, aut enim pecuniz, aut fortunæ seruit, aut multitudo ciuium, aut legum scripta coercent ipsum. ne vtatur moribus ex arbitrio. Eurip. in Hecub.

Serui non liberi est, quæ quis sentiat, non dicere. idem in Phœniss.

Tyrannidis & libertatis, naturale diffidium. Demosth. in Philip. Orat. 4.

Libertas, nomen virtutis est, seruitus autem malitiæ. Epicur. apud Stob.

Libertas in dicendo, ingenuitatis signum est. Sed occasionis diuersitas, periculum habet. Democrit. apud Stob.

Voluptas contumeliæ, iuncta hominem liberum non decet. ibid. Sophoc.

EX LATINIS.

**A**criores sunt morsus intermissæ libertatis, quàm retentæ. Cicer. 2. de Offic.

Seruitus ac libertas, si modum obseruent, vtraque bona sunt, si modum excedant, vtraque mala. Senec. Epist. 9.

Non potest paruo constare libertas, hanc si magno æstimas, omnia paruo æstimanda sunt, idem Epist. 105.

Deo parere, libertas est. idem de beat. vit.

Proprium est paupertatis, cum alia deficiunt, exerce-  
re libertatem. Quintil. Declam. 9.

Libertas, est potestas viuendi, vt velis, is viuit vt vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio: cui viuendi vita considerata atque prouisa est, qui ne legibus quidem propter metum paret, sed eas sequitur, atque colit, qui salutare maximè iudicat: qui nihil facit, nihil cogitat, nisi libenter ac libere: cuius omnia consilia resque omnes, quas gerit, ab ipso proficiuntur, eodemque feruntur, nec est villa res, quæ plus apud eum polleat quam

quam ipsius voluntas, & iudicium; cui etiam fortuna ipsa cedit. Cic. in Parad. penult.

Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini sciuit. Cicer. 4. ad Heren.

Ita præclara est recuperatio libertatis, vt ne mors quidem sit fugienda pro repetenda libertate. idem Phil. 10.

Bestiæ, quas delectationis causa concludimus, cum copiosius alantur, quàm si essent, liberæ non tamen facile patiuntur se contineri. Idem 5. de finib.

Omnes sunt diuites, dicunt stoici qui cælo & terra frui possunt. idem 1. Offic.

Omnes homines naturalib. student. Cæsar de bell. Galli. lib. 2.

Liberis pretium seruitutis ingratum est. Curt. lib. 6.

Libertatis magna custodia est, si magna imperia diuturna esse non sinas. Liui. 1. Deca. lib. 4.

Hostis capit pretium libertatis. idem. Decad. 2. lib. 4.

Alia alijs licentia est. in histor. Sax.

Inæstimabile bonum est, suum fieri. Senec. Epist. 76.

## EX SACRIS.

**C**oncessio facta, ratione necessitatis expirat cessante necessitate apud Iurisc.

Libertas vbi non est, nec meritum. Bern. de grat. & lib. arb.

Liber est bonus homo etiam si seruiat. Augu. lib. 4. de Ciui. Dei.

Ille in quauis conditione seruitij liber est, qui amore non capitur, auaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur, qui securus expectat præsentia, quem non paudent futura. Ambr. de Ioseph.

Dispensatio prælatorum mala, dispensatio non est, sed dissipatio. Bern. de confid. lib. 30.

Extorta, seu coacta licentia, non licentia sed violentia est. Ber. in Epist.

Libertas ibi, vbi domini spiritus. Anselm. super Epist. ad Galat.

Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatis. Sola apud Deum nobilitas, clarum esse virtutibus. Hier.

Libertas indignatur, si opprimitur. ibid.

Re. cindenda insipienti potestas, non adijcienda libertas

bertas Ambros.

Liber homo non recipit æstimationem apud Iuricons.

Libertas est nulli necessitati seruire. ibid.

Libertatis priuilegio renunciarı non potest. ibid.

Liber est, quę conscientia non accusat. Greg. in regist.

Beatius est, liberum exire, quàm post vincula libertatem querere idem lib. 4. Dial.

Liber homo si fraudem committit, in persona non debet puniri, sed in facultate. idem in Reg. lib. 8.

Liberorum hominum Romani Imperatores domini sunt, ceteri autem reges domini seruorum. ibid.

Damnati sumus ex nobis, liberati autem ex gratia Augu. Epist. 108.

Libertas, sine gratia est contumacia idem. Epist. 89.

Libertas christiana non sit velamen malitię. idem de fid. & oper.

Libertas naturalis hominis est, idem 19. de ciuit. Dei. cap. 15.

Libertas sæpè interitus causa. idem Trañ. 7. exposi. in Euang. Ioann.

Solus iustus, liber est idem serm. 18. de verb. Apostol.

Licentia, nisi coerceatur, parit audaciam, quę ad omne flagitium & facinus euadet. Lañ.

Non est alienus a scelere, qui vt faceret, impetrauit. Cypr.

Quod una via prohibetur, non debet altera concedi apud Iurispr.

Non omne, quod libet, licet: nec quod licet statim expedit. Bern. in Epist.

Concessio non valet de eo, quod est prohibitum apud Iurisc.

Ad utilitatem ecclesię: aliqua sunt dispensanda, ubi necessitas exigit. Bernard. de præcep. & dispensa.

Dispensatio rerum tuarum, per te ipsum fiat. Ambro. sup. Epist. ad Timoth. Hom. 14.

Licentia, per leges compescitur. Chrysost. sup. Epist. ad Corint. Homil. 7.

Seruitus.



## EX GRAECIS.

**S**ERUOS negantes, ac contradicentes magis flagellamus. Arift. Rhet. 2.

Domini ad seruum non est amicitia secundum quod seruus, sed secundum quod homo, quia secundum quod seruus, dissimilis est ei, vt homo autem: similis. idem Eth. 8.

Seruus est organum animatum. ibid.

Seruus naturaliter non est sui ipsius, sed alterius. Idem Poli. 1.

Multi serui quandoque deterius seruiunt paucis. idem Polit. 2.

Qui alteri seruit, non est per se sufficiens. idem Polit. 4.

Prius decet dominum expergisci, quam seruum, & potius ire cubitum. ibid.

Oportet seruo dare opera, & victum sufficientem. ibidem.

Impossibile est, non diligentis domini seruos esse diligentes. idem Oeconom.

Serui non de acervo, sed de semine furantur. Pluth. de amici. & adul.

Seruus vino hilaris non obiurgandus, id enim demens. Cleob. apud Diog. lib. 4.

Seruatorum nati obscena loqui solent. Archea. apud Dioge. ibidem.

Moderata seruitus est, quæ Deo exhibetur, immoderata, quæ hominibus. ibid.

Omne, quod ex necessitate est, seruitus est, testibus Philosophis. Eurip. in Orest.

Probis seruus calamitas est, res dominorum malecidentes, animoq; discrutiant. idem in Med.

Angit me seruus maiores domino habens spiritus.

Serui & obscuri homines mechanici remedia sunt mortalibus, inuenti ad eos vsus, qui viros dedecent. Eurip. apud Stob.

Non est vlla possessio in uita iucundior, quam beneuolus sibi famulum adipisci. Men. apud Stob.



**S**erui sunt, imo homines, serui sunt, imo contubernales, serui sunt, imo humiles amici, serui sunt, imo conserui, si cogitaueris, in utrosq; tantundem licere fortuna. Senec. Episto. 47.

Totidem sunt hostes, quot serui. ibid.

Colant te potius serui, quam timeant. ibid.

Tarda, & trepida sunt officia seruorum. Quint. declam. 2.

Genus seruitutis est, coacta libertas. idem Decla. 7.

Vltima malorum etiam seruorum conditio est sine exceptione esse uenalem. idem. Declam. 9.

Serui, quos bellorum iniquitas victoribus in prædam dedit, eisdem legibus, eadem fortuna, eadem necessitate nati sunt, ex eodem loco spiritum trahunt, nec natura illis, sed fortuna dedit dominum. idem Declam. 13.

Omnis seruitus, misera est. Cicer. Philip. 10.

Seruitus est obedientia fracti animi, & abiecti, arbitrio carentis suo. idem in Parad. penult.

Cum omnis seruitus est misera. tum uero intolerabile seruire impuro, impudico, & effeminato. idem Philip. 3.

Seruorum fides, quo minus expectata, eo laudabilior. Maxi. lib. 6.

Callidus seruus domino imper. Terent. in Andr.

Seruum nolle mentiri, noua religio est. ibid.

Audet plusculum seruus, quia nihil restare periculi putat, sed non fert id impune. ibid.

Seruorum vitium loquacitas. ibid.

Cientes sine summa infamia deserui non possunt, quibus etiam a propinquis nostris opem ferre instituiamus. Gel. lib. 5.

Est ingeniosior ad excogitandum seruitus libertate, Plin. l. i. in Paneg.

Frequens recognitio seruorum, nec impunitatis spem nec peccandi locum præbet. Colum. lib. 1. 1.

Lingua mali pars pessima serui. Iuuenal. Sat. 9.

**B**onus, etiam si seruiat, liber est August. libr. 4. de Ciuit. Dei.

Seruus fidelis, domino absente probatur. Chrys.

Nihil facit seruus, si multi domini imperent. Lact. libr. 4.

Est sapienti seruire libertas. Hier. ad Simpl.

Vis, vt seruiat caro tua animæ tuæ? Deo seruiat anima tua, debes regi, vt possis regere. August. sup. Ioann.

Prudenter sibi Deus seruire vult, non vt nimietate sua debiles fiant, & postea medicorum suffragia querant, temperandum est enim, vt si fieri potest, ceptam obsequium magis prouehatur, quam per inconsiderantiam minuat. Amb. sup. Epistol. ad Timoth.

Defendere dominum famulus tenetur, apud Iuriconsult.

Seruitus, liberis omni supplicio grauior. Amb. Offic. 3.

Deo aliter iusti, aliter iniusti seruiunt. August. de Agone Christ.

Non seruire Deo, homini, non Deo, molestum est. idem lib. 14. de Ciuit. Dei.

Seruitus boni, libertas est. idem 4. de ciuit. Dei.

Seruus, quousque solem tolerauerit, vmbra desiderat Greg. lib. 5. Mor.

Serui Dei insani reputantur, qui tamen in fine gaudent. idem 8. Mor.

Serui dominos non despiciant idem in Past.

Inutilis seruus dominum durum vocat. idem in Euangel. Homil. 7.

Serui ecclesiarum in eorum dominium transferri possunt, qui ecclesiasticis vtilitatibus deseruiunt. idem in Reg.

Serui non sunt audiendi in accusatione domini sui episcopi. idem in 1. Reg.

Seruitutis occasione dimitti non licet, quæ pro libera est accepta. idem in Reg.

Seruitute nostra Deus non indiget. Augustinus lib. 8. de Genes.

Seruitus aut ab iniquitate, aut ab aduersitate est idem lib. 1. questio. sup. Genes.

Serui-

Servitutem perfectam Deo præstare non possumus.  
idem lib. 6. quæst. sup. Iosue.

Nobilitas.

# EX GRÆCIS.

**N**obilitas singularis est, quæ à viris vel mulieribus fit, propter diuitias, vel virtutes, vel propter aliquid aliud propter quod homo honoratur. Arist. Rhet. 1. Nobilitas gentis & ciuitatis est, sui iuris antiquos esse præfides & principes, & multos insignes ex istis prodijisse. ibid.

Nobilitas, est primogenitorum. Arist. Rhet. 2.

Ingenuitas est virtus generis. idem Polit. 3.

Nobilitas, est virtus, & diuitiæ antiquæ. ibid.

Pulcher libertatis ac licentiæ thesaurus est, bonis procreatum esse parentibus. Pluthar. de libe. educ.

Ingenuitas tendit ad pudorem. Eurip. in Alcest.

Vnas heroicus vir totam gentem illustrat. Demosth. 1. Olynth.

Generosi animi, hostium successus prædicari, non ferunt æquis animis. ibidem.

De nobilitate parum laudis prædicare possum, bonus enim vir mihi nobilis videtur: qui vero non iustus est, licet à patre meliore, quam Iuppiter sit, genus ducat, ignobilis mihi videtur. ibid.

Nobilitas est, animi & corporis bona temperies, Socr. apud Stob.

Illum, qui natura sit generosus, impensius laudamus Pythag. apud Stob.

Nobilior est, à quo genus incipit. ibidem.

De nobilitate non minus, quam de alijs bonis gloriari, non indignum est. Phaler. apud Stob.

Pecorum nobilitas, in bono validoq; corpore sita est: hominis autem in bonitate. ibidem.

Quid aliud nobilitatem esse putamus, quam diuitias antiquas, aut veterem gloriam? quorum neutrum in nostra potestate est, sed alterum inconstantis fortunæ: alterum propter humanam intemperiem est. ibidem.

Pecunie domesticę deficiunt, nobilitas manet. Eurip. apud Prob.

C 2 Gene-

Generosæ nuptiæ præstant opulentis. *ibidem*.  
 Ipsa generis nobilitas spem facit, quod futuri sint domini regionis. *ibid.*  
 Nobilitatem etiam deformium coniugum, liberorum gratia, non pauci colunt. *ibid.*  
 Ingenuus non celat facta. *ibid.*  
 Illud, quod paucioribus actionibus bonitatem suam participat, nobilius est eo, quod pluribus. *Arist. de Corl. & mund. lib. 2.*

## EX LATINIS.

**G**enerosus est ille, qui ad uirtutem bene est à natura compositus. *Senec. Epist. 44.*  
 Generosa res est, respicere non ad suas, sed ad naturæ suæ vires. *idem de vit. beat.*  
 Omnes boni semper nobilitati fauimus, & quia reipublice utile est, nobiles esse homines dignos maioribus suis, & quia valere debet apud nos senex clarorum hominum de rep. meritorum memoria, etiam mortuorum. *Cicer. pro Sest.*  
 Adulterio quidam nobilitati sunt. *Plin. Senior libro 29.*  
 Credit interdum generosus spiritus utilitati, & fortunæ viribus succumbit. *Max. lib. 7.*  
 Nobilibus in bello delinquentibus, fortunæ bona patrocinantur, *Sall. in bell. lug.*  
 Nobilis equus, ungæ umbra regitur: ignauus, nec calcarum quidem. *Curt. lib. 7.*  
 Bonum nobilitatis hoc est, quod nos à maiorum nobilitate degenerare non sint. *in hist. Sax.*

## EX SACRIS.

**S**ola apud Deum libertas est, non seruire peccatis, sola apud Deum nobilitas, clarum esse virtutibus. *Hieron. in Epist. ad Celan.*  
 Animus ingenuum nihil magis, quam rogari, erubescit. *Aug.*  
 Nulli te unquam de generis nobilitate præponas: nec obscuriores quoslibet, & humili loco natos te inferiores putes.  
 Nescit religio nostras personas, nec conditiones hominum,

minum, sed animas inspicit. Hier. ad Celan.

Nonnullis solet generis nobilitas parere ignominiam. Gregor. in Dial.

Omnino iniquum est, nobiliora ingenia studiis de honestari minoribus, & eos, quos graua expectant officia, uoluptatis, ac vanitatis occupationibus agitari. Chryso. de Curial. nug.

Ingenia generosa doceri cupiunt, cogi non ferunt. in Epist.

Ille clarus, ille nobilis, ille tunc integram nobilitatem suam putet, cum designatur seruire vitijs, & ab eis non superari. Chrysost. super Matth.

Melius est, ut in te glorientur parent, quam tu in parentibus. ibid.

Sicut indigna posteritas laudes antiqui generis abnegat. ita praeclara, de patribus egregie dicta confirmat: Cassiod. lib. 3. Epist.

Ceteris patribus praefertur nobilior, apud Iurifcons.

Nobiles mitius puniuntur, quam ignobiles. apud eosd.

Nobiles pro maiori parte sunt superbi. apud eosd.

Ignobilitas, & uulgas.

### EX GRAECIS

**M**ultitudo non potest regere. Plat. de Regn.

Omnis humana turba experte temperantia uiuit. idem de leg.

Vulgares, propinqui sunt seruis. Arist. Ethic. 2.

Turba multa melius iudicat, quam unus tantum. idem Polit. 3.

Qui multitudini placet, is sapientibus displiceat necesse est. Plinbar. de educand. lib.

Tam mutabile est uulgi ingenium, & perplexum, ut quid constanter velit, aut nolit, non facile intelligi possit. Demosth. 1. Olynth.

Non ad probatos refugis praecipros, cum ad uulgas refugis. Plat. in Alcibiad.

Quibus ex patre, vel matre innata est macula, eos, quo ad uita superfit, indelenda quaedam ignobilitatis conuitia comitantur, quae increpare uolentibus, in promptu magnopere sunt. Plut. de lib. educ.



Ignobilis, terræ filius dicitur. Pluth. de fort. Rom.

Non respondere, rusticorum est, Plat. de scient.

Rusticitatis metu peccare, maximè rusticanum est. Pluth. de tuend. bon. valet.

Tardiores minus prouident. Aristo. Elench. 1.

## EX LATINIS.

**Q**uod tibi vitandum præcipue existimō, turba est: nunquam te illi tuto commiseris: nunquam mores, quos effero, refero. Sene. Epist. 7.

Clamor vitæ quæcunque multitudini placent. ibidem.

Populus largitione gaudet. idem Epist. 15.

Non tam bene cum rebus humanis geritur, ut meliora pluribus placeant, argumētum pessimi, turba est. idem de vit. beat.

Nihil est facilius, quàm in quenlibet affectum mouere populum. Quint. Declamat. 11.

Nulla turba habet prudentiam singulorum.

Maximus magister, populus est. Cicer. 3. Tusc.

Sic est vulgus: ex ueritate, pauca, ex opinione, multa iudicat. idem pro Rosc.

In imperfecta multitudine est varietas, & inconstantia, & crebra tanquam tempestatum: sic etiam sententiarum commutatio. idem pro Dom. sua.

In vulgo non est consilium, non ratio, non discrimen, non diligentia, sapientesque, ea, quæ populus fecisset, semper ferenda, non semper laudanda dixerunt. Cicer. pro. Planc.

Multitudo studia sua à clamationibus proficetur. Curi. lib. 7.

Barbarorum ingenia cum fortuna mutantur. Lilius. Dec. 3. lib. 2.

Multitudo aut seruit humiliter, aut superbè dominatur. idem Dec. 3. lib. 4.

Obscuriorum facta, paucis sunt nota. Sal. in. coniur. Catil.

Obscuri, vitam & innocentiam tuentur. idem in bell. Jug.



EX SACRIS, ET IL·LVSTR.

VIRIS.

**V**ulgus interdum plus sapit, quia tantum, quantum opus est, sapit. Lact. lib. 2.

Fere vulgi iudicium simplex incorruptumque est. idem lib. 5.

Quemadmodum suspectum esse debet, quicquid multitudini probatur: ita vehementer displicere vulgo, præiudicium est ad probitatis emendationem. in Epist.

Sapit vulgus ingenio, & experientia rerum. ibid.

Vulgi iudicium, errore plenum. Aug. lib. 1. de Civ. Dei.

Vulgus pauper est, populus indoctus. Greg. li. 16. mor.

Plebi facile imponitur oratione. Hier. ad Nep.

Multitudo non est sequenda ad faciendum malum. August. in 1.º Psal. 39.

Multitudinis, instabilis voluntas est. Chrysost. super Ioann. Homil. 42.

Seditionis mater, multitudo populi. Idem super Matth. Hom. 1.

Magnitudo, & excessus.

EX GRAECIS.

**M**aximum est, cuius non est excessus. Aristot. Metaph. 10.

Omnis excessus rerum, aut nocet, aut nihil prodest. idem Polit. 7.

Non in habendis rebus, sed in fruendis, magnitudo fita est. Plut. de fort. Alex.

Magna qui sectatur, mediocria consequitur. Eurip. in Bach.

Non magna res, statim est bona, sed bona: statim est magna: Plat. in Phaed.

Superflua possessio obest. apud Stob.

EX LATINIS.

**N**ihil magnum rerum natura voluit effici cito, proposuitque pulcherrimo cuique operi diffi-

cultatem. Quintil. lib. 10.

Nemo magnus sine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. Cicer. de nat. Deor.

Eò ventum est, vt à seruis vix impetrari possit, ne eam supellestilem fastidiant, qua vti consules, non erubuit. Maxi. lib. 4.

Non est periculum, ne sit nimium quod esse maximum debet Plin. Iuni. lib. 8.

Satius est, vnum aliquid insigniter facere, quàm plura mediocriter. idem lib. 9.

Quantulumcunq; possederis, magnæ rei fuisse participem, non minima est gloria. Col. lib. 11.

Vitiosum est vbique, quod nimium est. Senec. de tranquill. anim.

Is mihi videtur amplissimus, qui sua virtute in altiorum locum peruenit: non qui ascendit per alterius incommodum. Cicer. pro Rosc.

Prima sequentem honestum est, in primis secundisq; consistere, quanuis nec illud ipsum quod est optimum, desperandum est: & in præstantibus rebus, magna sunt ea, quæ sunt optimis proxima. Cicer. pro Rosc.

Multa quàm superuacua essent, non intellexissemus, nisi cum deesse coeperunt. Senec. Epistol. 124.

Non sunt pensanda necessaria superuacuis. Quintil. Declamat. 12.

Quædam superuacua dicuntur, sed satius est, hæc dici, quàm non dici necessaria. Plin. Iun. libro 5. Epist.

## EX SACRIS.

**M**agnus est, qui æterna concupiscit. Gregori. 5. mor.

Qui magna agit, scit magna esse, quæ agit idem 27. mor.

Plus habent ponderis ad ruinam, quæ sunt cæteris altiora. Lactan.

Magnum est, soli Deo seruire. Greg. in 1. Reg.

Quæ principatum habent, singularitatem amant. August. de bon. coniug.

Magna audent, qui magni sunt, & quia audent, obtinent. Bernar. super Cant.

Magna res est, scire viuere. idem in vig. Pet. & Pauli. Celsi.

Celsitudinem naturali appetitu desideramus. Bernar.  
sup. Cant. serm. 24.

Quibusdam magnitudo virtutis, occasio fuit perditionis : & cum de confidentia virium inordinate securi essent, per negligentiam inordinate mortui sunt. Grego.  
in Past.

Non omne, quod magnum est, bonum est. August.  
Epist. 61.

Non mole, sed virtute magnus est Deus. idem Epist.  
3.

Magnitudo omnis in solo Christo. idem tracta. 21. in  
expos. Euangel. Ioann.

## Parum &amp; rarum.

**Q**uod est parum, quasi nihil differt ab eo, quod est  
nihil. Arist. Polit. 5.

Nil est rarius, quam valde magnum aut valde minimum reperire hominem. Plat. de anim.

Omnia præclara, rara, nec quicquam difficilius, quam  
reperire, quod sit omni ex parte absolutum. Cicer. in  
L21.

Minimum aliqua pars est. Senec. Epist. 102.

Nunquam parum est, quod satis est, nunquam satis est,  
quod multum. idem Epistola. 120.

In minimis rebus sæpè res magnæ deprehenduntur.  
Cicer. pro Flac

Paruum nihil tam est, quod gloriam parere non possit.  
Plin. Senior. lib. 5.

Non sic inhæreas minimis ut maxima penitus excidant. ibid.

Parua nonnunquam causa rem ingentem molitur. Livius  
1. Dec. lib. 10.

Rerum raritas pretium facit Bern.

Aurum ideo carum, quia rarum. Aug. lib. 2. de lib. arbi.

Quo rarior usus, eo plausibilior. Bud. super Pand.

## Dignitas, &amp; honor.

## EX GRÆCIS.

**H**onor, est beneficii, ac operationis signum, & non  
solum honoramur illi, qui beneficia præstiterunt,  
sed

Sed & qui dare possunt. Aristotel. Rhet. 1.

Iustum est, facere gratiam ei, qui facere potest. ibidem.

Si quis est in Philosophia honoratus, irascitur ei, qui despicit eam. idem Rhet. 2.

Omnes honorem appetunt. idem Top. 6.

Honor, est præmium virtutis. idem Eth. 4.

Vnusquisque grauer fert, honore priuari. idem Oecon. lib.

Honos non rei præclaræ merces esse debet, sed signum per manendi rei ad multum tempus. Plut. de Polit.

Firmissimus atq; fortissimus honorum custos, modestia est. ibid.

Prægrandes honore, utpote tumidi, & superbi, & immoderate proceritatis citò simul, & facile corruunt. Plutarch. de Polit.

Nullus honor est, qui in deferentem magis, quam qui bus defertur, sese transfert, ac is, qui in senes effunditur. ibid.

Non loca viros, sed viri loca faciunt honorata. Ages. apud Plut. in apoph.

Mediocres honores tempore augentur, excedentes, nimique euanescent. Theop. apud Plutarch. ibidem.

Summa autoritas, etiam si male dixerit persuadebit eadem enim oratio à gloriosis, & in gloriosis profecta, non idem valet. Eurip. in Polid.

Honos alit curas bonas. apud. Stobæum.

Dignitas, in opibus, & moribus est. ibid.

In primis reuerere teipsum Physthag. apud Stob.

Proprium est, quod unicuique pro dignitate conuenit. Plutarch. in apophtheg.

## EX LATINIS.

**T**Venitur quæ dicta sunt ab his, quos probamus. Cicer. de Natu. Deor.

Id ratum habent homines, quod ab eo, quem probant, indicatum vident. ibid.

Quidam habent aures tam agrestes tamq; inhumanas, ut ne doctissimorum quidem hominum eos mouere possit autoritas. idem.

Rebus

Rebus præcipuis honor in primis exhibeatur. Plinius Senior. lib. 24.

Honor virtutis præmium, non aurum, idem lib. 15.

Potior est bonis dignitas sine vita, quam vita sine dignitate. Max. lib. 3.

Sæpe quam absentes habemus auctoritatem præsentibus amittimus. Cæs. de bell. Africo.

Dignitati magis, quam famæ consulendum. Sallust. in coniur. Catil.

Solicitus custodiendus est honor in quo etiam beneficium amici tuendum est. Plin. Iun. libro 1. Epistol.

In re magna, ratio vincat auctoritatem. ibid.

Omnes recusare honores ambitionis est: eligere vero paucissimos, moderationis, idem in pane. Qui sæpius dignitatem recusat, tanquam minorem recusat. ibidem.

Tunc verissimè iudicatur, meruerit quis honorem, necne, cum adeptus est. ibid.

Dignitas in certamine relicta, potentioris erit. Liuius Dec. 1. lib. 6.

Qui honore præstat, fit dux ad grauiora subeunda. idem Dec. 3. lib. 6.

Honor est præmium, virtutis, studio, iudicioq; ciuium ad aliquem de latum. Cice. de clar. Orat.

Is verus triumphus est, cum bene de repu. meritis testimonium à consensu ciuitatis datur. idem Philipp. 24.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia gloria. iacentq; ea semper, quæ apud quosdam improbantur. idem 1. Tusc.

Est angusti animi atq; demissi, triumphum honorem atque dignitatem contemnere. idem.

Magistratus magistratu, honor honore petitur, Cicer. 4. de Orat.

## EX SACRIS.

**C**um alienatur, deiecitur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Greg. in regis.

Sicut leuius est de plano corruere: sic grauius est, de sublimi cadere dignitate. idem in Past.

Apud



Apud viros bonos indigna ipsa sit dignitas, quam multi indigni possident frustra enim se iactat habere dignitatem, cuius non exhibet operationem. Hier. in Epist.

Non est iustum, ut inde exigas honorem, unde refugis laborem. ibid.

Sicut toto desiderio debemus occupationem fugere: ita si desit, qui præsideat occupationis onus libenti necesse est animo suscipere. Gregor. in Regim.

Talis debet esse dispensatio regiminis, ut is, qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus arridens timeri debeat, & iratus amari, ut nec nimia legitima vilem reddat, aut immoderata seueritas odiosum. Grego. 3. mor.

Honor non solum maioribus, sed etiam æqualibus, exhibendus est.

Circa vitam tuam esto austerus circa, alienam benignus: sentiant te homines parua mandantem, & grauiam facientem. Chrysostom. super Math. 23.

Nihil est, quod possit sine vllō moderatore consistere. Lact. lib. 3.

Maiōres ad maiora astringuntur. Basil.

Quo ad licet, parcendum ijs, qui summa publica; funguntur autoritate. ibid.

Quisquis populi speculator ponitur, in alto debet stare per vitam, ut possit prodesse per prouidentiam. Greg. Homil. 11.

Vfus rectæ conuersationis est, ut præesse nost audeat, qui subesse non didicit, nec obedientiam subiectis imperet, quam prælatis, non nouit exhibere. idem 1. Dial.

Nullus à seipso habere potest dignitatem, vel nobilitatem, sed oportet, per alterum conferatur: imo qui sua autoritate assumere, ut crimen falsi incideret. apud Iurisp.

Dignitates sunt fugiendæ ijs, qui se impares agnoscunt. Grego. in regim.

Honores sæpe mutant mores. idem in Pasto.

Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruina. idem in 7. Psalm.

Honore crescente, sollicitudo crescere debet. idem ex regit.

Honoribus ecclesiæ pauci s; subtrahunt: multi se ingerunt. idem in 1. Reg.

Multi

Multi secularibus dignitatibus præditi, vas fictile, quod gestant, quam citò sit conterendum, non attendunt. idem lib. 1. mor.

Dignitas, ad quam ambitiosè cum culpa peruenitur, non potest sine culpa relinqui. idem lib. 14. & mor.

Dignitatem pleriq; ambiunt, laborem pauci. idem in 1. Reg.

Dignitatibus viri dandi: non viris dignitates. Pius secund. apud Platinam.

Autoritati rationi iunctæ standum est. August. de quant. anim. cap. 7.

Ita est hominum ingenium: citius ducitur ciuilitate, quam austeritate protrahitur. ibid.

Honoris magnitudo ijs, qui non sunt digni honore, stimulus incipit esse poenarum. idem Chrysost. sup. Matth.

Cur viuis debitum honorem inuidemus? cur eruditioni non tribuimus, quod vulgus temporis

Qui de amore non venit honor, non honor, sed adulatio est Bern. sup. Cant.

Gloriam & honorem non debet sequi virtus, sed ipsa virtutem. Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei.

Dignitatem habens a principe dignior reputatur. apud Iurisp.

Dignus est, quem princeps elegit. ibidem.

Publicis administrationibus implicitus, ad ecclesiasticum officium venire non debet Greg. in regis.

Honores grauis populus, non leuis, dare debet. Aug. li. 1. de lib. arbitr.

Honoris comes, inuidia est. idem lib. 3. de mirab. Sac. scrip.

Honor humanus, nihil, nisi fumus. idem li. 1. de Ciuit. Dei cap. 17.

Quanto plus honoramur, tanto plus periclitamur. idem in Psalm. 106.

Autoritas præcipientium, & qualitas præceptorum attendenda est. Bern. de præcep. & dispens.

Honori totum datur, sanctitati nihil. Bern. de confid. lib. 4.

Gloriam aliorum putat pius esse suam Chrysost. de mansuet. Ser.

Honorans alios seipsum honorat. idem sup. Epist. ad Heb. Homi. 25.

Honor

Honor cum fenore rependendus. Idem Homil. de Dauid, & Saul.

Honores ignavis multum perniciem afferunt. idem sup. Matth. Homi. 41.

Qui in officio sunt, tandiu honorandi, quandiu præsunt. August. in quæst. ex veter. testam. 35.

Iniuria, & contemptus.

EX GRÆCIS.

**P**Eius est iniurium facere, quam pati. Plat. de Rhet.

Nihil est turpius conuitio, quod in autorem recidit. Plut. de vit. c. ab inim.

Mala vita ad sese trahit conuitia. ibid.

Delictorum & iniuriarum autores mendaces sunt. Plut. in Apophth.

Iniuria affecti tacent, tanquam a potentioribus victi. Eurip. in Med.

Si tam indignarentur illi quibus non est facta iniuria, quam illi, quibus facta est, nullum in ciuitatemitteretur scelus. Aristot. de virt. & vit. diuif.

Dedecora, & poenæ patris, nullum ex filiis consequi debent, nisi quis ordine habuerit simul patrem auumq; & proauum morte damnatos. Plat. de leg. Dial. 8.

Plus timeas vituperium, quam periculum. Menand. apud Stob.

De iustæ querimoniz pateas. Diog. lib. 1.

Omnibus respondere, seruile est: omnes despiciere, stulti. Plut. de poet.

Bonorum virorum contemptus, periculosus est reipublici. Demosth. in Epist.

Non aspernandi sunt pauperes, satis ipsis in ipsa paupertate est mali. idem cont. Eub.

Nullus seipsum parui pendet. Aristot. Rhet. 2.

Vir vituperatur vltimo vituperio, quando nihil facit nisi propter seipsum. Arist. Eth. 11.

EX LATINIS.

**S**olatum est, iram potius, quam contemptum pati. Quint. declam. 13.

Non

Non est contemnenda fortuna hominis, in quam, dum contemnimus, transire possumus. Senec. Epist. 47.

Nulla tanta potentia est, in quam non irruat iniuria. Senec. de ira, lib. 3.

De iniuria nostra Latine queri non possumus, parcedum est verbis, inhibenda ex magna parte veritas. Quint. deciam. 3.

Omnes læsi dolent, elati efferuntur. Cicer. pro Cælio.

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillime. possunt, Cicer. 5. act. in Verr.

Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam stabile, quam id, in quo aliquem offenderis. idem 2. de Orat.

Si aliquem homunculum in eo tempore nomines, in quo punire non possit, maiore cum honore quam contumelia, afficis. Gel. lib. 6.

Quis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis illud decus tam vngquam expetit, quam vt ignominiam, infamiam, dedecus fugiat. Cicer. de Orat.

Sæpe maiori fortunæ locum facit iniuria. multa ceciderunt, vt altius surgerent. Senec. Epist. 92.

Nemo est tam agrestis, quem, si non ipsa honestas, contumelia tamen, & dedecus magnopere moueat. ibidem.

Ab improbis irrideri, laudari est.

Iniuriam molientes, defensionem simul cogitant. Salust. de bell. Jug.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam. Pub. Mim.

Iniuriarum remedium, obliuio est. Pub. Mim.

Hominum immortalis est infamia, etiam tunc viuit, cum mortuam esse credit. Plaut. in Per.

Per multi sunt, qui pro nihilo putant, quibusdam admirabilia videntur. Cicer. in Lælio.

EX SACRIS.

Iniuriæ virum fortem probant. August. in Psal. 92.

Nos in Dei iniurijs benigni sumus, & in nostris contumelijs exercemus odia. Hieron. sup. Matth.

Glo-

Gloriosius est iniuriam (tacendo) fugere, quam respondendo superare. & si seruus conuitium dicat, iustus taceat: si infirmus iniuriam faciat, iustus sufferat, & si pauper criminetur, iustus non respondeat. Grego. 30. mor.

Iniuria laceffiti ne protinus turbemur. Chrysost. de poenit. Homil. 4.

Sicut boni per contumelias meliores existunt: ita semper reprobi de beneficio peiores fiunt. idem.

Patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit, quod fortasse adhuc ex se habeat, in quo ipse debeat tolerari. idem. 5. Mor.

Nulla est intolerabilior contumelia, quam quæ pro beneficijs rependitur.

Nemo prouocare, nemo offendere audet eum, quem intelligit superiorem fore, si pugnet. Veget. lib. 2.

Lingua virulenta facillimum est lædere, difficillimum mederi.

Irritari mali grauius lædunt. ibid.

Mirum, quam tenax sit hominibus offensæ memoria: quam profunda sit beneficiorum obliuio. ibidem.

Iniuriam faciens à quo honoratur, iuste ab honore repellitur. Grego.

Conuitium in fratrem, homicidium est. Hier. in Epist. Stultum est, frustra infamiam sustinere. ibid.

Si non quæras gloriam, tamen dolebis, cum inglorius fueris. Raban. sup. Matth.

Nihil scelerius, nihil virulentius, amaris asperisque sermonibus, quorum vulnera tanto difficilius curantur, quanto facilius proferuntur. Val. epist. in quo Serm.

Sicut nihil est deformius, quam respondere furiosis, ita nihil vtilius, quam tacere, prouocatis: nullus est finis inimicitijs, si ad tempus non obtemperemus iratis. ibidem.

Qui non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vicio, quam ille, qui infert. Amb. de Offic.

Ultra felicitatem constat esse victoriæ, inimicum saluum fecisse: nec iniuriam vindicasse. Val. Epist. in quo Serm.

Conuitia quis facile tolerat, cum in secreto mentis ad mala perpetranda recurrit. Greg. 3. mor.

Iniuriam obliuisci, gloriosum est. Aug. de verb. domini. Serm. 16.



Ad nullius iniuriam pertinet, quod in genere doctum est.

Ex mutuo contemptu quid oriri potest, nisi similitas semper gliscens in perius.

Non in eo debet despicere, quicquid fuit, qui iam coeperit esse, quod non fuit. Greg. 16. mor.

Contemptus nascitur ex conversatione aequali. apud iurisp.

Ut honor non est, ibi contemptus est. Hier. ad Heliud.

Affinitas familiaritatem, familiaritas contemptum illius pariter. ibidem.

Contemptus culpam facit maiorem, vel minorem, secundum differentiam præcipientium. Bernar. de præcep. & discip.

Contumelia afficere, muliebri est. Chrysost. sup. acta Apost. homil. 15.

Contumelia secundum inferentis mentem iudicatur. idem sup. Ioan. Homil. 78.

Contumelia libero homini per se molesta est. idem de provid. lib. 2.

Contumeliosum esse, necessitatem non habet idem.

Conuicium omne, diaboli lectus idem sup. Matth. Homil. 52.

### Virtus.

### EX GRAECIS.

**V**irtus sanitas, prauitas morbus est. Plat. de rep.

Virtutis una species, prauitatis, innumere. idid.

Circa difficilia ars fit semper, & virtus. Arist. Eth. 2.

Non ut sciamus, quid sit virtus: perscrutamur, sed ut boni efficiamur. ibidem.

Virtus melior est, & certior omni arte. ibid.

Maior virtus est, bona facere, quam mala non perpetrare. idem. Ethic. 4.

Virtuti perfecta non fit condignus honor ibid.

Virtus, & malitia determinat nobiles, & ignobiles, seruos & liberos. idem Polit. 1.

Virtutem prorsus tollimus, cum discendam negamus, quando disciplina, generatio quædam est, qua

D. foetus

fortis in animo discantis à doctore producitur. Plat.  
de curios.

Virtutes non se inuicem sequuntur fieri enim potest,  
vt imprudens qui pius, ac iustus, idem intemperans, ac  
incontinens fit. Arist. apud Diog. lib. 6.

Nec in domo nec in ciuitate diuite habitat virtus.  
Bion. apud Volat.

Virtus in homine, absolutio est humanæ naturæ.  
apud Stob.

Tanquam in asylum templum, ad virtutem confugiē  
dum est. ibid.

Virtus, est mors concupiscentiarum, & quies earum,  
secundum quod oportet. Aristot. Ethic. 2.

### EX LATINIS.

**M** Vltum sibi adiicit lacesita virtus. Senec. Epist. 13.  
Quemadmodum virtutes retentæ exire nō pos-  
sunt, facilisq; earum tutela est: ita initium ad illas eue-  
di, arduum. ibid.

Bonum est, & optabile, quicquid ex virtutis geritur  
imperio. idem Epist. 68.

Nulla virtus latet, & latuisse, non ipsius est damnum,  
idem Epist. 80.

In optimis quoque, antequam erudias, virtutis mate-  
ria, non virtus est. idem Epist. 91.

Pars virtutis, disciplina constat, pars exercitatione,  
idem Epist. 95.

Mareet sine aduersario virtus. idem de prouid.

Virtus ad posteros durabit, non perueniet inuidia.  
Quintilia. lib. 3.

In quibusdam vitia ipsa delectant, in quibusdam vir-  
tutes non habent gratiam, idem lib. 11.

Virtus nihil aliud est, quam in se perfecta, & ad sum-  
mum perducta natura. Cicero. 2. de leg.

Qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, sed  
malitiam putant. idem 1. de leg.

Nulla potest esse virtus, nisi gratuita, nam quæ volu-  
ptate, quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea  
non virtus, sed fallax imitatio, & simulatio virtutis est.  
idem 5. Tusc.

Difficile est, persuadere hominibus, honestum propter  
seipsum diligendum. Cicero. ad Cass.

Si ipsam

Si ipsam honestatem vnicuique perfectam, omniumque maximè laudandam penitus videremus, quoniam gaudio compleremur: cum tantopere eius adumbrata opinione lætatur: Cicc. 5. de finib.

Virtutem necessariò gloria sequitur, idem 1. Tusc.

Virtutem etiam in hollie diligimus, idem in Lælio.

Conciliatrix amicitie est, virtutis opinio. ibid.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. Cicc. 3. de nat. deor.

Nesciunt multi, nesciunt, quantas vires virtus habeat, nomen virtutis tantum vsurpant, quid ipsa valeat. ignorant. idem Parad. 11.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram, & quasi ferream esse volunt. idem in Lælio.

Virtus omnia, quæ cadere in hominem possunt, subter se habet eaque despiciens casus contemnit humanos, culpaque omni carens, præter seipsam nihil sentit ad se pertinere. Cicero. 5. Tusc.

Optime virtus se ipsam nouit, & quam amabilis sit, intelligit. idem in Lælio.

Præsidij ad viuendum in virtute satis est. Cicero. Tusc. 5.

Cum fateamur, satis vim esse in vitiis ad miseram vitam: fatendum est etiam, eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. ibidem.

Virtus in tempestate sua, quæta est, & lucet in tenebris, & pulsa loco, manet tamen, atque hæret in patrias splendetque per se semper, nec alienis vnquam sordibus obsolescit. Cic. pro Sest.

Sola virtus in sua potestate est, omnia ( præter eam) subiecta sunt fortunæ dominationi. idem ad Heren.

Omnis virtus actione consistit. idem 2. Offic.

Durior est conditio spectatæ virtutis, quam incognitæ. Brut. ad Cicer.

Præsentem virtutem non odimus, sed certe negligimus.

Publica religione consecrata virtus, nulla priuata laudatione indiget. Max. lib. 3.

Si virtus per se æstimatur, vite magister est optimus. ibidem.

Sola virtus nascitur, non fingitur. ibidem.

Nihil est, excepta virtute, quod mortali animo, absque virtute immortale quæri possit. idem lib. 5.

Virtutis iter arduum est. Sallust. ad Cæs. de rep. ord.

Virtus post vitia magis se attollit. ibid.

Virtus non eget composita oratione. Sallustius, in bello lugurthino.

Vitia virtutum nomina sortita sunt, idem in coniuratione. Catil.

Virtutibus abundat, qui alienas amat. Plin. Iun. lib. 1.

Cui vna virtus contingit, omnes contingunt idem in Paneg.

Nihil tam altum natura constituit, quo virtus non possit eniti. Curt. lib. 7.

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima, stultitiæ caruisse. Horat. lib. 1. Epist.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. ibidem.

Ipia quidem virtus sibi met pulcherrima merces. Silius Ital. lib. 3.

Sat habet fautorum, semper, qui recta facit. Plaut. in Amphitr.

Iugens lucrum puta, cum mens accessione virtutis facta est melior. in hist. Sax.

Peregrina in terris, virtus, in cœlis ciuis. ibid.

Virtus maturescit, senescentibus vitiis. Liuius. 1. Decad. lib. 2.

Pertinax virtus omnia vinxit. idem Dec. 3. libro 2.

Pulcherrimum, & rarissimum est, in sola virtute spem habere. idem Dec. 4. lib. 4.

## EX SACRIS.

**V**irtus ac virium in omnibus rebus est. Chrysostom. de verb. Esaie. Homi. 4.

Virtus non debet sequi gloriam, & honorem, sed ipsa virtutem. Aug. lib. 5. de ciuit. Dei.

Maxima sunt fundamenta virtutum, silendi patientia, loquendi opportunitas, & diuitiarum contemptus. Ambro.

Eo virtus eminentior, quo status inferior. Ambros. in quo tam Serm.

Nulla sine labore virtus est, quia labor, processus virtutis est, idem sup. Beat. immacul.

Veræ diuitiæ, non opes, sed virtutes sunt, quas secunda conscientia

conscientia portat, vt in perpetuum diues fiat. Bernard.  
in Epist.

Tolle discretionem, & virtus vitium erit. idem.

Virtus mater est gloriæ, sola enim est, cui gloria iure  
debetur. idem.

Laudo factam de necessitate virtutem, sed plus illam.  
quam elegit libertas, non inducit necessitas idem.

Fama virtutem reddit illustriorem, sed non maio-  
rem. idem.

Rara virtus est, alienæ non inuidere virtuti: multo ra-  
rior, gaudere ad illam. idem.

Virtus maxima, inter prauos bene viuere. idem.

Virtus in nobili plus placet.

Etiâ in hac vita merces virtutis est. idem.

Virtus diuitias præparat, non vxor. Chrysostom. sup.  
Math. hom. 30.

Virtus semper odium parit. idem sup. Ioan. cap. 12.  
hom. 81.

Vera virtus finem nescit. idem.

Vis virtutes tuas augere inoli proderet. idem.

Gradus est ad virtutem, minus impudenter peccare.  
Chrysostom.

Gradus primus virtutis est, alienæ virtutis applau-  
dere. idem.

Virtus dum patitur, vincit. idem.

Asperam nobis, & insuauem virtutum viam ni-  
mia facit vitiorum consuetudo, quæ si in alteram  
partem transfertur, inuenitur semita iustitiæ leuis. Hier.  
ad Celan.

Bene dicere, ad paucos pertinet, bene autem viuere,  
ad omnes. Lact. lib. 1.

Summa tibi scientia, summa notitia sit, vitia virtu-  
tesque distinguere, quæ quanquam semper contraria sibi  
sint, aliqua tamen ex eistanta iunguntur similitudine,  
vt discerni omnino vix possis. Hiero.

Plerunque virtus, cum indiscretè tenetur, amittitur,  
cum discrete intermittitur, plus tenetur. Grego.

Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ven-  
tum puluerem portat. idem.

Virtus non potest cerni, nisi habeat vitia contraria,  
aut non potest esse perfecta, nisi exerceatur aduersis.  
Lact. lib. 5.

Nemo virtuti fauet, nisi qui sequi potest.



Virtutis via non capit magna onera portantes. ibidem.  
Efficax quædam res est, ipsa virtutis species, quæ puris oculis ostenfa mox rapit in amorem sui.

Non caret egregia virtus, vel laude, vel præmio, etiâ si præclaris conatibus non respondeat euentus. ibidem.

Virtutis finis est, in vsus multorum diffundi. ibidem.

Virtus eximia etiam impios rapit in amorem sui. ibidem.

Bonus odor ex virtute est, sicut malus ex vitio.

Nulla virtus, est vera virtus, nisi aliis virtutibus sit admixta. idem.

Eo virtus pluri æstimanda, quo plura contemnit. August. in quod. sermo.

Non virtus est, non posse peccare, sed nolle. Ambro. sup. Luc.

Omnes virtutes ita coherent, vt qui una caruerit, omnibus careat. Hieron. in Epist.

Virtus in infirmitate confirmatur. Ambro. in Hexam. lib. 3.

Virtus, est hominis interioris pulchritudo. August. Epist. 35.

Virtutes nisi ad Deum referantur, vitia sunt. idem lib. 39. de Ciuita. Dei.

Virtutis præmium, est ipse Deus. idem lib. 22. de Ciuit. Dei. ca. 30.

Virtutem simulare, facere, habere difficile. Idem de Morib. eccl.

Ad virtutem unica & simplex est via. idem lib. 9. de Ciuita. Dei. cap. 15.

Meum firmum est, quod ex virtute mea habeo. apud Iurisp.

Virtus nulla est, sine conuientia voluntatis. Bernar. supra Cantic. serm. 40.

Virtus quasi manu ducit in vitam. Chrysost. Ser. 18. sup. Epist. ad Rom. cap. 7.

Virtus tanta res est, vt impugnantes illam admirentur. idem ad Theod. Epist. 4.

Virtutis non vna via. idem sup. Matth. Homil. 46.

Virtutes suas recitare, cum nulla necessitas cogat, extremæ est clementiæ. idem sup. Epist. ad Hebr. Homil. 17.

## EX LATINIS

**Q**ui armis vincit, vitijs vincitur. Senec. epist. 57.  
 Vitijs simplicibus possunt obflare remedia simpli-  
 cia. idem epist. 96.

Nullum intra se manet vitium. ibid.

Omne vitium virtute mutandum est: non contrario  
 vicio. Plut. de amic. & adul.

Vitia nostra, quæ amamus, defendimus, & malumus  
 excusare illa, quam excutere. Senec. epistola 117.

Omne vitium contra natura pugnat. idem. 133.

Nulli vitium est, nisi cui virtus esse potest. idē Epist. 125.

Serpunt vitia, & contractu nocent, & in proximum  
 quæq; transfiliunt idem de Tranquillitate animi.

Animi totidem vitia sunt, quot virtutes. Quint. lib. 3.

In quibusdam virtutes non habent gratiam, in qui-  
 busdam vitia ipsa delectant. Quintil. libro 11.

Vitiis nostris per oculum in animum via est. idem  
 Declam. 1.

Finem aliquem sibi vitia ipsa excipiunt. idē Decla. 3.

Vitia virtutum nomina sortita sunt. Salust. in con-  
 spir. Catil.

Sine vitiis nemo nascitur, optimus ille, qui minimis  
 regetur. Horat. lib. 1. Serm.

Vnicuique dedit vitium natura creato. Prop. lib. 2.

Vt corporum languor: sic quoque animorum vitium  
 est. In hist. Sax.

Nobis persuasum esse debemus, si omnes deos cæla-  
 re possimus, nihil tamen auare, nihil libidinosè nihil in-  
 temperanter esse faciendum Cic. 3. Offic.

## EX SACRIS.

**Q**uot vitia, tot inuenies anima tormenta. Hieron.  
 ad Demet.

Summa tibi sciētia, summa sit notitia, vitia, virtutesq;  
 distinguere, quæ quanquā semper sibi contraria sint, ali-  
 qua tamen ex eis tanta iunguntur similitudine, vt di-  
 scerni omnino vix possit. ibidem.

Nihil virtuosum nascitur, sed vitium fit, si male vtamur  
 affectibus. virtus, si bene. ibid.

Sceleratius est, animum exponere vitijs, quàm corpus incertis casibus ibid.

Homo malum, cui seruit, dominum sibi facit. Chrysost.

Pluit vitium, ubi pluit aurum Greg. in rêgist. libro. 7.

Vitia ante conuersionem, quasi pacem cum homine habent, quando autem expelluntur, acriora virtute confurgunt. Isid. lib. 3. de Summo bon.

Etiā vitia sunt virtutum incitamenta. August. de verbo. relig. cast.

Vitia, non vitiosi odiendi. idem de Quant. ani.

Vitia accusare, bonorum est: non hypochrytarum. idē de Serm. dom. in monte.

In vitia multis viis itur. idem. 9. de Ciuit. Dei.

Sicut bonus odor ex virtute est, ita malus ex vitio. Greg. lib. 15. mor.

Omnia vitia stultitiæ nomine includuntur. August. de Vita beata.

Plura sunt vitia virtutibus. idem Epist. 29.

Vitiorum notitia non displicet, sed ipsa vitia. idem 9. de Trinit.

Vitiorum origo est in hominis voluntate. idem lib. 2. Quest. sap. Exod.

Vitiorum Deus non auctor, sed ordinator est. idem in lib. Imperf.

Vitium hominis natura est pecoris. idem lib. 2. de Pecc. orig.

Vnum etiam vitium à beatitudine excludit. idem lib. 4. de Baptis.

Cum virtutis pugnandum est, quandiu viuitur. idem lib. 2. contra Iulianum.

Vitia penè cuncta ex incredulitatis vitio oriuntur. Bern. de Passione domini.

Vitia virtutibus sunt cognata. Basil. Serm. de inuid.

Vitia, non in natura, sed voluntate & arbitrio sita sunt. Chrysost. sup. Genes. Hom. 29.

Vitia captum hominem, diabolus faciunt. idem ad pop. Antioch. hom. 4. de pace.

## EX GRAECIS.

**Q**ua quid bonum, hac pulchrum, qua quid malum  
hac turpe. Pla. de nat. nomin.

In quo quisq; prudens, in eo bonus ibidem.

Nemo bonus accusat infontem. idem de Rhet.

Bonus Atheniensis valde bonus. idem de Leg.

Boni, valde diuites non sunt. ibid.

Quod cuiq; optimum, id maximè proprium. idem  
de Rep.

Bonum est, cuius contrarium est malum, Arist. Rhet. 1.

Omnia bonum appetunt. ibid.

Illud est melius, quod optimo est propinquius idem  
de Cael. & mund. lib. 2.

Illud, quod paucioribus actionibus bonitatem  
suam participat, nobilius est eo, quod pluribus.  
ibidem.

Bonus singula cum ratione inducit. Arist. Eth. 1.

Bonus nunquā res turpes sua sponte agit. idē. Eth. 4.

Optimus est, qui non solum vitur virtute ad se, sed  
ad alios. idem Eth. 5.

Omnia scit operari bonus. idem Eth. 6.

Non est ille bonus, qui ne in malos quidem acerbus  
est Plutar. de inuid. & odio.

Boni viri decorum imagines sunt. Diog. Laer. libro 7.

Nullus malus, lubens, nec inuitus, bonus. Plat. de Iust.

Bonus homo, semper bonus, nec pro calamitate inge-  
nium perdit. Eurip. in Hecub.

Plura sunt bona mortalibus, quā mala. idem in Supl.

Quauis hostis, audiet bene vir bonus. ibid.

Si vis esse bonus, primum crede, quod malus sis. Epist.  
apud Stobæum.

Si eisdem bonus vnusquisq; est, in quibus sapiens est:  
contra malus, vbi rudis est, & imperitus. Plat.  
apud Stob.

Iucunda res est, bonitas prudentiæ coniuncta. Menand.  
apud Stob.

Vir bonus locis in multis salutaris est. ibid.

Probitas, & moderatio utilis est in calamitatibus.  
ibidem.

Boni paucis legibus indigent. ibidem.

Boni

Boni faciles sunt deceptui. *ibidem*.

Malos reprehendentes vir bonus non curat. Plato  
apud Stob.

## EX LATINIS.

**M**agna bonitatis pars est, velle fieri bonum. Senec.  
Episto. 34.

Bonus vir sine Deo nemo est. *idem* Epi. 4.

Vir bonus nec fieri, nec intelligi citò potest. *idem*  
Episto. 42.

Aperta decent, & simplicia bonitatem. *idem* Epi. 49.

Ad neminem venit ante bona mens, quàm mala. *idè*  
Epistola 51.

Quid tibi opus est, ut sis bonus, velle, *idem*  
Episto. 80.

Quandiu sim alienum est: quandiu vero vir bonus  
sim, meum. *idem* Epist. 94.

Pro sunt inter se boni, malus malo nocet. *idem* Epi  
stola. 100.

Pro optimo est minimè malus. Senec. de Tran-  
qui. anim.

Nihil est tam popolare, quam bonitas. Quint. lib. 3.

Omnis nostra cura debet in hoc versari, ut, si possi-  
mus, boni aliquid, faciamus. Sin minus, ne quid mali.  
Cic. 2. de Orat.

Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam  
arbitremur. *idem* 3. acti. in Verr.

Quod rectum & honestum, & cum virtute est, id solum  
opinor bonum. Cic. Parad. 1.

Tria sunt genera bonorum maxima, prima animi: se-  
cunda corporis: externa tertia. *idem* 3. Tusc.

Quicquid est, quod bonum sit, id expetendū est, quod  
autem expetendum, id certè approbandum, quod vero ap-  
probaris: id gratum, acceptumque habendum. *idem*  
5. Tusc.

Vir bonus non modo facere, sed ne cogitare qui-  
dem quicquam audebit, quod non audeat prædica-  
re. *ibidem*.

Vir bonus nihil cuiquam, quod in se transferat, de-  
trahit: itaque in virum bonum non cadit mentiri  
involumentum sui causa criminare, præripere, falle-  
re. *ibidem*.

Non



Non est res vlla tanti, aut vllum commodum adeo appetendum, vt viri boni nomen, & splendorem amittas. idem 3. Offi.

Vt quisq; est bonus: ita difficilimè esse alios improbos, suspicatur. idem ad Quint. frat.

Omnes boni, beati. idem 3. de sinib.

Nec bono quicquam mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immortalibus negliguntur. idem 5. Tusc.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem: impii sepe paruo. idem pro Milone.

Probitas per se parum tuta est. Sallust. in coniura. Catil.

Quod bonum est, magis quotidie placet Cat. de re Rust.

Vir bonus & prudens (qualem vix reperit vnum.

Millibus è cunctis hominum consultus Apollo.)

Iudex ipse sui, totum se explorat ad vnguem. Vergil.

Bonishoc maximè propositum est, vt malis displiceant. in hist. Sax.

Semper hoc facere cogites, id optimum esse: tu te vt sis optimus, si id nequiuieris: saltem vt optimis sis proximus. Plau. in Trid.

Magna nobis inest, probitatis necessitas: cum omnia agamus ante oculos iudicis cuncta cements. in histo. Sax.

### EX SACRIS.

**B**oni & mali discretio omnibus data est. Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Homil. 13.

Boni plures sunt, quam à nobis cognoscuntur August. lib. 2. de ord.

Nemo bonus, nisi prius malus. idem in Quæstio. ex vtroque test.

Bonum laudare, non laudato, sed laudantibus prodest. ibidem.

Bonus vbique bonus. idem lib. 2. de bap.

Minus bonus est, qui tantum bonis bonus est. idem confess.

Mali semper bonis securius, viuunt in hoc seculo. idē.

Quando timore pœnæ, non amore iustitiæ, fit bonum, nondum bene fit bonum, nec fit in corde, quod fieri

fieri videtur in opere: quando mallet homo non facere, si posset impunē. August.

Qui bonum alterius adiuuat, suum facit. Grego. Epist. 56.

Sicut boni per cōtumelias meliores existunt. ita semper reprobi de beneficio peiores euadunt. ibidem.

Bonis datur consiliū: errantes coercet correctio. Amb.  
Inter bonos bonum esse, salutem habet, inter malos vero: & laudem. Bern.

Bonus definitus esse, ubi incipis nolle: fieri melior. idem. in Epist.

Iustus, & sapiens potest esse quis nimium. sed bonus ultra modum non potest. idem.

Non potest bonus non esse, qui malis displicet: nec is, qui bonis placet. idem.

Resum natura sic est, ut quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur, Chrysost. super Matth.

Boni nihil facere, est facere malum. Chrys. sup. Epist. ad Ephes. ser. 18.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum qui ipse bonus non est. idem.

Non potest quisquam eligere, & scire, quod bonum est, nisi sciat simul reticere, & vitare quæ mala sunt. Lact.

Plerumque scelerati feliciores sunt, & boni miserrimi. idem.

Bonorum salutem custodit, qui malos punit. idem.

Naturale est bono, ad alterius salutem commoueri. idem.

Insigniter bonus fit, oportet, qui malorum contagio non corrumpitur. ibidem.

Imperitia genus est, bonum non facere. ibid.

Bonitas non omnino patitur sterilitatem, sed qui boni non sunt, alii minus, aliis magis mali sunt. August.

Ad bonum tarditas ex ira Dei est. idem in Enchir. cap. 27.

Nullum est bonum, nisi fuerit spontaneum. Bern.

Primus gradus bonitatis est, in proximos, secundus in extraneos. Tertul.

Bonus malo sic connectitur, ut aut pares reddantur, aut

- aut cito ab inuicem separentur. Chrysost. super Matth.  
 Bonitas omnibus grata est. Ambro. Offic. 1.  
 Bona sunt magis remuneranda, quam mala punien-  
 da. August.  
 Bonis malè uti, malum: malis vero bene uti, bo-  
 num. idem.  
 Non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione.  
 idem cont. mendac. cap. 27.  
 Bonorum quorundam, sicut & malorum, intolerabilis  
 est magnitudo. Tertul.  
 Toties sacrificamus, quoties bonum aliquod facimus.  
 Laet. lib. 6.  
 Bona non sunt bona, nisi bona fiant intentione Aug.  
 Nemo inuitus benefacit, etiam si bonum est, quod fa-  
 cit. idem. 1. confess. cap. 12.  
 Bona, bona non sunt, nisi benefiant. idem de ver. &  
 fals. pœnit. cap. 8.  
 Bona cum agimus, agimur a bono. idem sermon. 13.  
 de verb. Apost.  
 Bonus, si seruit, liber est. idem lib. 4. de Ciuit.  
 Dei cap. 13.  
 Bonorum facta, non recta, imitari non licet. idem de  
 vnic. bapt. cap. 13.  
 Boni decor sunt domus Dei idem sup. Psalm. 25.  
 Bonos per malos erudit Deus idem sup. Psal. 73.  
 Per bonos nascuntur boni. Aug. sup. Ioan. tract. 11.  
 Boni bona sua opera reiiciunt: mala verò ante oculos  
 ponunt. idem sup. Psal. 44.  
 In omni statu, atque conditione optimis admixta sunt  
 pessima. Hiero. ad Rust.  
 Bonorum iudicia non negligenda. Amb. 1. Offic.  
 Quod placet optimis, mox placebit plurimis.  
 ibidem.  
 Bona prodesse non possunt, nisi mala, quæ subrepunt,  
 caueantur. Greg.  
 Bonum in nobis: sed non ex nobis est. Aug.  
 Epist. 143.  
 Bonum sine malo esse potest, sed non malum sine bo-  
 no, idem in Dial. quæst. 65.  
 Sola virtus est bonum, quæ possidentes bonos fa-  
 cit. idem.  
 Bonum, solius iustitiæ delectatione faciendum. idem  
 lib. 21. de ciuit. Dei. cap. 15.

Summam

Summum bonum nemo amittit inuitus . idem de lib.  
ber. arbit. lib. 2.

Bonum summum, Deus est. idem contr. Manich.

Qui bonos lucratur, & malos perdit. idem in lib. 83.  
quæstion.

Probitas ad omnia disciplinarum genera viam aperit.  
idem Epist. 20.

Probitas ab omnibus laudatur. idem libr. 2. de Ciuitate  
dei. cap. 26.

Boni compatiuntur, si quando viderint alios etiam  
malos puniri. Chrysost. super Gen.

Homo virtutis prouidebit semper bona non solum  
coram Deo, sed etiam coram hominibus. Bern. sup.  
Cant. fer. 71.

### PRAUITAS.

### EX GRÆCIS.

**I**mpossibile est, mala poenitus extirpari. Plat. de  
scient.

Malum bene sopitum ne moue. idem de sum.  
bon.

Qua quid bonum, hac pulchrum, qua quid malum,  
hac turpe. idem de nat. nom.

Malum est facile, & bonum difficile. Arist. Eth. 2.

Minus malum semper est eligendum idem Eth. 3.

Pessimum est contrarium optimo, idem Eth. 8.

Turpia sunt hominibus mutua mala. Eurip. in suppl.

Sicut corpus ex valitudinario ortum corpore obier-  
nari debet: sicut malitiæ innatam similitudinem in ado-  
lescentum pullulant. moribus. Plut. de fera numinis  
vindiçt.

Virtus sanitas, prauitas moribus est. Plat. de republ.

Virtutis vna species: prauitatis: innumeræ. ibi.

Virtus & malitiæ determinant nobiles, & ignobiles:  
seruos, & liberos. Arist. Polit. 1.

Improbilas ex seipsa supplicium sibi astringit. Plut. de  
fer. num. vindiçt.

Malitia non potest in potestate latere Plutarch. de do-  
ctrin. princip.

Magnus artifex infœlicitatis est, ipsa peruersitas.  
idem de curios.

For-

Fortuna non est infelicitatis effectrix, nisi improbitas praesidio. ibidem.

Perversitas morum omnem fortunam inamoenam facit. idem de virt. & vit.

Acrior est in nocendo adulatorum malignitas, quam in iuvando amicorum dilectio. idem de amic. & adul.

Semper aliquem dolum, & machinam sibi praetexit inaprobitas. apud Stob.

Qui malus est, & sapiens habetur, eo plura peragit mala, quo acutius cernit. Plat. de rep.

Agens malum sponte est peior agere malum per vim. Aristot. Metaph. 5.

Praus honore non est dignus. idem.

Malus mittit manum ad impossibilia. Arist. Polit. 5.

Vir malus est, & is, qui malum laudat: & qui à bono vituperatur. Plut. de viti verec.

Omnes ex magna parte improbi. Demet. Phaler.

Malus homo, semper nihil aliud, quam malus. Euiop. in Hecub.

Malus malè peribit. ibid.

Malus supplicium dat suis affectibus in posterum. idem in Alcest.

Nullus unquam bonam fortunam habuit iniustus existens. idem in Helen.

Et vivens malus, & mortuus punitur.

Improbi quo fuerint indigniores ad honores promotione, & negligentiores sunt, imprudentiaque magis, & audacia pleni. apud Stob.

Mali semper timent. Plut. de ser. numi. vindict.

EX LATINIS.

**N** Vilius sine autoramento malum est, avaritia pecuniam promittit: luxuria varias voluptates. Senec. Epist. 68.

In comparatione malorum, boni locum obtinet levius. Quintil. lib. 7.

Miserum est prava voluisse, fecisse, miserius. in hist. Sax.

Tantum quotidie nequitia, proficit, ut satis consequatur, quae inter peccatos non est. Senec. Epist. 76.

Atque praevaluit nequitia, ut innocentia non rara, sed nulla sit. idem de ira lib. 2.

Plerumque.



Plerumque plus valet malorum improbitas, quam bonorum fauor. *ibid.*

Ad multorum amicitiam faciliorem aditum habet nequitia, & audacia, quam cuiusvis virtus & integritas. *Cicer. 5. act. in Verrem.*

Malum publicum minus sentitur, quam priuatum. *Liui. 3. Dec. lib. 10.*

Improbo nemini bene esse potest. *Cicer. Parad. 2.*

In his, quæ à malis benefiunt, hic tenendus est modus, ut appareat autorem displicuisse, non factum. *Plin. Iuni. in Paueg.*

Bonis nocet quisquis pepercerit malis. *Pub. Mim.*

Noni ego hoc seculum moribus quibus sit malus, bonum malum esse uult, ut sit sui similis. *Plaut.*

Inuitos crenisse queror: tolluntur in altum, ut lapsi maiore ruant. *Claud. lib. 1.*

## EX SACRIS.

**M**alitiæ comes, indiuidua est miseria. *Aug. super Psalm. 32.*

Improbitas facilis est captiua. *Mazan.*

Vir duplex animo inconstans est in uis suis. *Bern.*

Malitiæ suæ quisque autor est. *Basil.*

Mens praua semper in laboribus est, quia aut molitur mala, quæ inferat: uel metuit, ne sibi ab alijs inferantur: & quicquid contra proximos cogitat, à proximis forpidat. *Greg. 12. mor.*

Mens semel malignitate capta, stultior cæteris efficitur. *ibidem.*

Cocerceri omnino nequit animas, praua semel uoluntate vitiatus, quia zelus sapere nescit, & ira consilium non habet. *Chrysost.*

Paucorum malitia cæteros inficit.

Prauitatis causa, est ignoratio sui. *Lact.*

Iniquitas florere perpetuo non potest. *Aug. super Psalm. 61.*

Nulla iniquitas manebit impunita. *idem super Psalm. 58.*

Non mali, sed malum ex nobis est auferendum. *idem 3. cont. Parm.*

Ad malum prouitas ex ira Dei est. *idem in Enchir.*

Minus

- Minus malum est, malum pati, quam malū facere idē.  
 Impietas foelix periculosissima. Chrysost.  
 Malus, quod est malum, non putat esse malum.  
 idem.  
 Abstinnisse à malis, non satis est. idem.  
 Malum unum, est causa multorum apud Iurisp.  
 Non statim malum est, quod minus bonum est. August.  
 cont. Epist. Manich.  
 Malum ex nobis facimus; bonum autem ex solo Deo.  
 idem. 2. de peccat. Merit.  
 Mala etiam potentiam Dei prædicant. idem. 22. de Ci-  
 uitate Dei.  
 Qui sibi nequam, cui bonus erit: Bernar. in Psalm. Qui  
 habit. Serm. 11.  
 Mali cognitio, malum non est. sed actus. Bern. in Psalm.  
 35.  
 Obsequi malo, nemo patitur. Tertullia.  
 Malus nunquam nemo necessarius fuit. Chrysost.  
 Fit plerunque, ut cum iniqui correcta in se mala de-  
 fendere nequeant, ex uerecundia peiores fiant, & sic in  
 sua defensione superbiant, ut quædam uitia contra ui-  
 tam corrigentis, exquirant. Greg.  
 Malus, etiam regnans, seruit. August.  
 Mali alios de suo æstimant ingenio. idem. 3. de docto.  
 Christ.  
 Mali propter vniuersi decorem creati. ibid.  
 Sicut difficile aliquem suspicatur bonum, qui malus  
 est: sic difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus  
 est. Chrysost.  
 Malus nemo est natura, sed uitio. Augustin. 14. de Ciui-  
 ta. Dei.  
 Mali ubique mali. idem. 2. cont. Donatist.  
 Malus primò sibi quisque nocet. idem sup. Psalm. 34.  
 Melius iudicauit. Deus de malis bona facere, quam  
 mala nulla esse permittere. Aug. in Enchirid.  
 Malum hominem tacendo potius, quam respondendo,  
 superabis. idem.  
 Ideo Deus potentiores esse iniustos, permisit, ut coge-  
 re ad malum possent, ut uirtus esset pretiosa, quòd rara  
 est. Lact. de ira Dei.  
 De malo nullo disperandum est, quandiu uiuit. Augu.  
 in Psalm. 36.  
 Mali hic sunt herba. idem in Psalm. 48.

- Malis malorum copia est. olatio. Aug. in Psal. 98.  
 Mali genus est, omnis iniustus idem in Psal. 130.  
 Mali, mali simulatione non sunt lucrandi: idem cont.  
 mend.  
 Quo maior est potestas, hoc prenitiosior, si in malum  
 stultitie incidit. ibid.  
 Semel malus, semper praesumitur malus, saltem in eo-  
 dem genere mali apud iurisp.  
 Mali emendandi potius, quam perdendi. Augu. cont.  
 Epist. Manich.  
 Pro malis orandum potius, quam qui sint, quæren-  
 dum. in Psal. 139.  
 Malis etiam ad laudem bonorum Deus utitur. idem  
 de grat. & liber. arbit.  
 Mali bonos procreant. idem tract. 11. expos. Euang.  
 Malorum tempus breue est. ibid.  
 Impius ipse sibi poena est. Ambr. 3. de Offic.  
 Oculo pravo utiatioque mala sunt, etiāq; optima. ibi.  
 Irritati mali grauius lædunt. ibid.  
 Malos qui percutit, non est crudelis, sed Dei minister.  
 apud iurisp.  
 Mali tolerandi: pacis causa. ibidem.  
 Malorum fuga, est principium bonorum. Basil. in Hexam.  
 Mala populo propter paucos immittuntur. idem in  
 con. de fam.  
 Malitiæ magnus est labor. Chrys. sup. Genes. Hom. 21.  
 Malitia nunquam placatur. idem sup. Matth. Hom. 42.  
 Malitia ratione veritatis nunquam corrigitur. idem  
 sup. Matth. Hom. 24.  
 Mali ia semper armata est. idem de natiuit. Domini.  
 Homil.  
 Malitia cæca est. idem sup. Ioan. Homil. 8.  
 Malitia semper seruat suum venenum. idem sup. Ioan.  
 Homil. 40.  
 Malitia hostiliter aduersatur animæ. idem sup. Epist.  
 ad Philip. Iser. 15.

## Pulchritudo.

## EX GRÆCIS.

**P**ulchritudo sola maximè omnium amabilis. Plat. de  
 pulchrit.

Decos

Decor, est, quædam commensuratio membrorum Aristot. Topic. 3.

Pulchritudo semper in magno corpore existit, unde parui formosi dici possunt non pulchri. Arist. Eth. 4.

Si pulcher es, bona fac, si deformis: naturæ defectum bonis actibus compensa. Demetri. Phaler.

Pulcherrimum omnium mundus est, à Deo enim factus est. Thal. apud Diog. lib. 1.

Pulchritudo alienum bonum est. Bion apud Diog. lib. 4.

Pulchritudo secundum Diogenem, donum est formæ secundum Socratem modici temporis tyrannis: secundum Platonem naturæ privilegium: secundum Theophrastum, tacita deceptio: secundum Theocritum, eburnæ detrimentum: secundum Carneadem regnum solitarium. apud Diogen. lib. 5.

Pulchritudo, res infœlix est. Eurip. in Helen.

Non facias iudicium ex pulchritudine, sed ex moribus. idem.

Pulchritudo quavis epistola concitator est. Aristot. pud Stob.

Naturæ decus si mores exornent boni, duplo amore accedens capitur. Eurip. apud Stob.

Cæci interrogatio est, quærere, cur amentur, quæ pulchra sunt. Arist. apud Stob.

Deformis sim potius, quam pulcher, & malus. Eurip. ibidem.

Formosos intueri incundissimum est, tractare verò, & tangere non sine periculo licet. ibid.

## EX LATINIS.

**G**ratior est pulchro ueniens in corpore virtus. Virg. Fastus inest pulchris, sequitur superbia formam. Ouid. 1. Fast.

Lis est cum forma magna pudicitie. apud Ovi. Epist. 9.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet. Pub. Mim.

Forma uiros neglecta decet. Ovi. 1. de arte amand.

## EX SACRIS.

**N**eglecta decoris cura plus placet, & hoc ipsum, qd  
E 2 nos

nos non ornamus, ornatus est. Amb. 1. de virg.

Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pulchra Bernard.

Pulchritudo corporis, & senectus in uno habitare non possunt. August.

Si uir, uel mulier se ornauerit, & uultus hominum ad se prouocauerit, & si nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen parietur æternum, quia uenenum attulit, si fuisset qui biberet. Hier. in Epist.

Delet picturâ Dei mulier, quæ uultum suum materiâ li candore oblimat, quæ exquisito candore perfundit. Ambro. in Hex.

Nihil refert, corpus ligetur ferro, uel auro. Ambr. 1. de virg.

Pulchritudo, bonum Dei domum, nostro abusu fit malum. Aug. lib. 1. de nup. c. 3.

Pulchre à conditis amorem subtrahunt, qui in ipsum autorem pulchritudinis, cordis passibus tendunt, Greg. in reg.

Decor animæ duplex, innocentia, & humilitas. Bern. sup. Cant. Sermon. 45.

Decor uerus, Deus est. idem in Epist.

Decor, qui cum ueste induitur, & cû ueste deponitur, uestimenti est, non uestiti. ibid.

Ornatum corporis sancti contemnunt, solum animæ decorem quærentes. Bern. sup. Cant. Ser. 26.

### Turpitude, & fœditas.

### EX GRÆCIS.

**I**Ta res habet, ut non possit haberi speciosum, quod natura est fœdum, quanquam non minus interea imitatio laudatur, quæ rei similitudinem artificiosè alsequitur, siue illa sit pulchra, siue deformis. Pluthar. de Poet.

Si pulcher es, bene fac, si deformis, naturæ defectum bonis actibus compensa. Demetr. Phaler.

Turpis neminem ueretur. apud Stob.

Turpe semper turpe. ibid.

Turpe si feceris, non latebit. ibid.

Ignorare uilia: melius est, quàm scire ea. Arist. Meta ph. 11.

Res



Res timoris plenæ cogunt eum, cui accidunt, ad actio-  
nes turpe. idem Eth. 3.

Turpia tolerare non propter aliquod decorum, est ho-  
minis vilis. ibid.

Cognata sunt, & maxime conueniunt, turpia turpibus.  
Plut. de Poet.

Quæcunque turpiter dicta sunt, non protinus solui  
poterunt, sed per diuersam sententiam alibi prolata.  
ibidem.

## EX LATINIS.

**P**roest ex cæsa vir magnus exire, potest ex humili,  
deformiq; corpusculo, formosus animus ad magnus.  
Senec. Epist. 67.

Quosdam mihi videtur in hoc natura generasse, vt ap-  
probet, virtutem omni loco nasci. ibi.

Non deformitate corporis sedatur animus, sed pulchri-  
tudine animi corpus ornatur. ibid.

Non dubium est, quin multi, cum ita nati essent, vt  
quædam contra naturam deprauata haberent, restitue-  
rentur, & corrigerentur à natura, cum se ipsa renocasset  
aut arte aut medicina. multi etiam natura vitium me-  
ditat one atq; exercitatione sustulerunt. Cic. 2. de Diuin.

Periculum minus fugiendum est, quàm turpitude. Ci-  
cer. Phil. 6.

Si vnum in locum collecta fuerint omnia mala, cum  
malo turpitudinis non erunt comparanda. idem 2. Tu-  
scul.

Nemo repente fit turpissimus: gradatim in vitia labi-  
mur. apud Terent. in Andri.

## EX SACRIS.

**D**eformis quisq; sine Dei decore. Cypr. de laps.

Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pulchra  
& magis fœda redduntur. Bern. in epist.

Nigredo fœlix, quæ parit mentis candorem, lumen  
scientiæ, & puritatem conscientiæ. Bern. sup. Can. ser. 2.

Satiùs est, totum aliquid amittere, quàm partem cum  
turpitudine retinere. apud Platin.

Turpitude, iniquitatis est præmium. Chrysost. sermo.  
4. sup. Epist. ad Rom.

Verborum turpitudine, honestata velanda. idem de patient. Iob. Hom. 4.

### Diuitiæ, & possessio.

#### EX GRÆCIS.

**P** Artarum, quàm possessorum diuitiarum, amor maior. Plat. de repub.

Modestis hominibus plurimi facienda pecunia est. ibidem.

Piores sunt nuper ditati, quàm ditati ab antiquo. idem Rhet. 2.

Pecunia seditionem efficit, & malignitatem. Aristot. Polit. 2.

Diuites, & nimis potentes non subijciuntur, nec uolunt subijci. idem Polit. 3.

Media possessio bonorum externorum est optima, quia facillimum est, obedire rationi. idem Polit. 4. Difficilis possessio, est homo. Plat. de leg.

Maiori odio diuitem populus persequi solet, nihil per benignitatem & gratiam depromentem, quàm inopem, qui bona subripiat publica. hoc enim necessitate domina stimulante, illud malignitate, atque contemptu fieri arbitratur. Pluth. de Polit.

Diuitem esse, non est diuitias contemnere, nec immodicas opes possidere, sed non egere superfluis, idem de cupid. diuit.

A quibus malis nos liberant diuitiæ? Sed ne illud quidem adiungit malum, sui cupiditatem. ibid.

Magnæ diuitiæ faciliè acquiruntur, paræ autem non sine labore, & multo tempore. idem.

Homini stulto, & nequam facultatum nullus est modus. idem de conui. vii. sap.

Nè diuitias abscondas, cum in eas ueneris. Demetr. Phaler.

Ad quid prodest multa quidem possidere, & nihil agere. Alex. apud Plut. in Apoph.

Aurum nostri dat apertum documentum. comprobatur enim auro, cuiusmodi bonorum & malorum mens sit. Chilo Laced. apud Diog. lib. 1.

Indignum hominem, diuitiarum causa laudari noli. Bias, ibid.

Diuitiæ

- Diuitiæ heri sunt re. um. abid.  
 Ideo pallens est aurum, quia multos habet insidiato-  
 res. Dioge. lib. 2.  
 Diuitiæ nocent, nisi quis dignè utatur. Metrocl. apud  
 Diog. lib. 6.  
 Nec equus sine fræno, nec diuitiæ sine ratione retine-  
 ri diu possunt. Pythag. apud Volat.  
 Nec auratus lectus ægrorum leuat, nec bona fortunæ  
 cultum. Socr. apud eund.  
 Appetitus frænari difficilis: adiunctis verò diuitijs  
 penitus insanus. ibid.  
 Non amare diuitias, magna res est, & hoc accidet eis,  
 qui non possident eas, qui uerò possident, duplo quàm  
 cæteri amant. Plat. apud eund.  
 Opes & virtus haud aliter, quàm duo in trutina pon-  
 dera, quorum altero degraunte, alleuatur alterum. ibid.  
 In ciuitate tanto boni virtutisq; præditi sine honore  
 sunt, quanto magis diuites in pretio. ibid.  
 Diuitiæ vitij magis, quam virtutis. ministræ. ibid.  
 Pecunia inuenit pariter amicos & honorem. Soph.  
 apud Volat.  
 Non est pulchrum, diuitem esse, sed è rebus pulchris.  
 ibid.  
 Diuitum vita, veluti qui in altum nauigium tenent:  
 pauperum uerò, qui iuxta litus nauigant. Ariston. apud  
 eund.  
 Qui sua uult latere uitia, diuitias quærit. Theo. apud  
 Volat.  
 Qui animum curat, seipsum curat: qui corpus, non se,  
 sed sua curat, qui pecuniam, non se nec sua curat, sed val-  
 de aliena curat. Demosth. apud eund.  
 Magnifici pauperes sunt, qui immensas opes cumu-  
 lant. Dioge. apud eund.  
 Malo moriens, inimicis diuitias relinquere, quam ui-  
 ues, amicos frustra rogare. Simonid. apud eund.  
 Opes honestis uiris ac bonis bonæ sunt: improbis uo-  
 ro malæ. Plat. de diuina.  
 Nequaquam opes proprias habent mortales, sed qui  
 opes à dijs fluentes habent, procuratores sunt. Eurip. in  
 Phœniss.  
 Timida res est diuitiæ, & amans vitæ. ibid.  
 Ne mihi contingat molestiam habens locuples vita.  
 nec diuitiæ, quæ meū diserucient animū: idē in Medæ.  
 E 4 Diuites

Diuites in omnibus rebus inclyti sunt, & in omnibus spectabiles. idem in suppl.

Diuitiæ sapientibus, Deus, cætera inania uerba sunt, & ornamenta verborum. idem in Cyclop.

Sita est in diuitijs, idque perperam fit, existimatio vitæ. existimamus enim diuitem omnia scire recte. idem in Heracl.

Cum diuitiæ omnibus in rebus maximum pondus habeant: tum certe in hoc prosunt, quod inuitant ad virtutem, paupertas uero ad malefaciendum. Hesiod.

Pecunia si recte collocatur, non deest: si male, deest. Demost. 1. Olinth.

In omnibus pecunia est opus, sine qua nihil recti fieri potest, ibid.

Diuites paruis expensis magnas opes non grauate tueri debent. ibid.

Diuitiæ non liberalitate, sed parsimonia retinentur. Lucian. in Timon.

Nullus continuo iuste viuens, ditatus est. Menand. apud Stob.

Si quem uolueris diuitem efficere, non est, quod augeas diuitias, sed minuas cupiditates. Epicu. apud Stob.

Magnæ diuitiæ non laboriosè, exigue uero difficulter nanciscuntur. Apollon. apud Stob.

Fortuna diuitem hodie, mendicum facit in crastinum. ibidem.

Argentum hominibus sanguis, & anima est. ibid.

Ne puero gladium, dicitur prouerbio: ego autem dixerim: Ne puero diuitias, nec viro imperitiam. Pluth. apud Stob.

Diuitiæ imperitiam temeritati coniunctam habent. Eurip. ibid.

Cæcæ sunt diuitiæ, ac se inspicientes obcæcant. Menand. ibid.

Fœlice s, ac bonos una fieri necesse est: prædiuites autem ac bonos, impossibile. Plat. de leg.

Ridicali sunt diuitijs operam dantes cum eas porrigat fortuna, illiberalitas seruet, benignitas auferat. Bion apud Stob.

Diuitiæ, fortune vomitus sunt. ibid.

Felix, qui simul opes, ac mentem habet. Menand. ibid.

Vinum immutatur pro vasis, diuitiæ autem pro moribus possidentium variant Socrat. apud Stob.

Opes

Opes tuas duplici nomine colito, ut a magna iactura facile te expedias; & ut bono, ac studioſo homini infortunium patienti succurras. *ibid.*

Tantas opes habere conuenit, quantæ nec poſſidenti inſidias parent, nec rerum neceſſariarum inopiam. *Plat. apud Stob.*

Nam quemadmodum calceus maior ineptus eſt ad uſum: ita & poſſeſſio copioſior, calcei enim magnitudinem impedit: opibus autem vel vniuerſis, vel ex parte aliqua ſuo tempore uti licet. *Ariſtip. ibid.*

Sudor prouocatus exercitijs decentior eſt, ſic etiam diuitiæ proprijs laboribus acquiſitæ. *Socr. apud Stob.*

Diuitias veluti amicū liberalem, ac promptum ad honeſtas actiones aſſumere oportet. *ibid.*

Iuſtiſſima hominibus poſſeſſio eſt ager. *apud Stob.*

Poſſeſſio tua eſt, quam animo tuo tenes. *ibid.*

Poſſidere genero ſum eſt. *ibid.*

Nobilis poſſeſſio, bonus ſeruus. *ibid.*

## EX LATINIS.

**N**on eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio induemur. *Cur. lib. 8.*

Nulli aliena reſpicienti, ſua placent. *Senec. de Ira. li. 3.*

Proprium deſinit eſſe, quod commune alteri eſt. *Quint. lib. 7.*

Id cuiuſq; eſt proprium, quo quiſq; fruitor, atque utitur. *Cicer. in Epist. famil.*

Nihil meum eſt, aut cuiuſquam, quod fieri, quod eripi, quod amitti poſſit. *idem Parad. 4.*

Multa, quæ libera fuerant, transferunt ſe in ius poſſidentium. *Quint. declam. 3.*

Primus diuitiarum modus eſt, habere quod neceſſe eſt, proximus, quod ſat eſt. *Senec. Epist. 2.*

Is maximè diuitijs fruitor, qui minimè diuitijs indiget. *idem Epist. 14.*

Diues ex domino fit Procurator. *ibid.*

Diuitiæ, bona inſidioſa ſunt, & ſperantibus meliora, quàm aſſecutiſ, ſi quid in illis eſſet ſolidi, aliquando & impleant. *idem Epist. 15.*

Multis paraſſe diuitias, non ſinis miſeriarum fuit, ſed mutatio. *Epicur. apud Senec. Epist. 17.*

Nihil reſert, utrum animus, æger in diuitijs, vel in paupertate



paupertate ponatur, malum suum illum sequitur. ibidem.

Securitas diuites erimus, si scierimus, quam non sit graue, pauperes esse. idem. Epist. 18.

Magnus est ille, qui in diuitijs pauper est, sed securior qui diuitijs. idem Epist. 20.

Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contempnit, quarum possessione tibi non interdico, sed officere volo, ut illas intrepide possideas: quod vno consequeris modo, si etiam sine illis beate victurum, persuaseris tibi, si illas tanquam exituras semper aspexeris. idem Epist. 18.

Breuissima ad diuitias per contemptum diuitiarum, via est. idem Epist. 63.

Quisquis facultates sine ratione possidet. idem Epist. 75.

Diuitiæ non quia concupiscendæ sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudatæ sunt. idem Epist. 83.

Maiore tormento pecunia possidetur, quam acquiritur. idem Epist. 116.

Vtinam qui honores petaturi sunt, cum ambitiosis, utinam qui diuitias optaturi essent, cum diuitibus deliberarent: profectò vota mutassent. ibidem.

Neminem diuitem pecunia facit, imò contra: nulli nõ maiorem sui cupiditatem pecunia incussit: quæris, quæ sit huius rei causa? plus incipit habere posse, qui plus habet. ibidem.

Sapiens non amat diuitias, sed mauult, nec respuit possessas diuitias, sed contemnit. idem de vit. beat.

Diuitiæ apud sapientem virum in seruitute sunt: apud stultum in imperio; sapiens diuitijs nihil permittit, nobis diuitiæ omnia. ibidem.

Sapiens tunc præcipue paupertatem meditatur: cum in medijs diuitijs consistit. ibidem.

Sapienti quisquis abstulerit diuitias: omnia sua illi relinquit viuunt enim præsentibus lætus futuris securus. ibidem.

Id age, ut diuitias potius à te, quam à fortuna, petas. idem de Tranq. anim.

Diuitiæ, potentia, & fauor cum plurimum virum dent, in utranque partem certissimum faciunt morum experimentum: aut enim meliores propter hoc, aut peiores sumus. Quint. lib. 3.

Ibi opes, ibi amici. idem lib. 5.

Satis diuitiarum est, nihil amplius velle. idem Declam. 15.

Diuitias, quia quiuis indignus habere potest. in bonis non

non numero. Cic. 2. Tusc.

Nihil est tam angusti animi, tamque demissi, quam amare diuitias, nihil honestius, magnificentiusq; quam pecunias contemnere, si non habeas, si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemq; conferre. Cic. 1. offic.

Ea maximè desideramus, quibus abundamus maxime. idem, Parad. 1.

Qui opibus plus pñr, autoritate plus valët. idē ad Læt.

Non solum nobis diuites esse volumus, sed etiam liberis, propinquis, amicis, & reipub. idem 1. Offic.

Omnes sunt diuites (dicunt Stoici) qui cœlo, & terra frui possunt. ibidem.

Eum intelligimus diuitem, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter viuendum facillè contentus sit, qui nihil querat, nihil appetat, nihil optet amplius. idē Parad. ult.

Expetuntur diuitiæ tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates. idem 2. offic.

Pecuniæ quærendæ non solum ratio, sed etiam collatæ, quæ perpetuos sumptus suppeditet, nec solum necessarios, sed etiam liberales. ibid.

Copiæ singulorum sunt, eorum autem, qui ijs egeant, infinita multitudo. idem 2. Offic.

Magnæ diuitiæ solent possessori conciliare factum, & supercilium. ibid.

Malo virum pecunijs, quam pecunias viro indigere. Max. lib. 7.

Diuitiæ iniuriarum suspitioni obnoxie. Salust. in Cæsurat. Catil.

Locuples, & factiosus curatur à multis: timetur à plurimis, quod plerumque fortius amore est. Plin. Iun. lib. 1.

Nimie opes magnæ iacturæ locum faciunt. Curt.

Quid nobis diuitijs opus est? quæ nos esurire faciunt. idem, lib. 7.

Scilicet uxorem, cum dote, fidemque, & amicos, Et gen<sup>o</sup>, & formâ, regina pecunia conat. Horat. 1. epist.

Omnis enim res,

Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchris

Diuitijs parent, quas qui construxerit, ille

Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & rex.

Et quicquid volet. idem 2. Serm.

Protinus ad censum, de moribus vitima fiet questio. Iuuenal. Sat. 3.

Quantum quisque sua nummorum seruat in arca, Tan-

Tantum habet & fidei. ibid.

Effodiuntur opes, irritamenta malorū. Ouid. 1. Met.

In pretio pretium nunc est, dat, census honores,

Census amicitias, pauper ubiq; iacet. idem 1. Fast.

Imperat, aut seruit collectu pecunia. Hor. epist. 1.

Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crescit. Iu-  
uenal. Sat. 24.

Sed quæ reuerentia legum? quis metus, aut pudor pro-  
perantis auari? Iuuen. Sat. 24.

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam, sed  
vitio cæci propter patrimonia viuunt. Iuue. Sat. 12.

Non sunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet  
esse miserrimum. Cicer. Parad. 1.

Male se res habet, cum id, quod uirtute effici debet,  
tentatur pecunia. idem 2. Offic.

## EX SACRIS.

**V**tantur diuites consuetudine infirmitatis suæ, sed  
doleant se aliter non posse: melius enim possent, si  
aliter possent. Si ergo non extollitur pauper de mendi-  
citate, quare extolleris de infirmitate? utere cibus ele-  
ctis, pretiosis, quia si consuetudinē mutas ægrotas, con-  
ceditur tibi, utere electis, da pauperibus superflua utere  
pretiosis, da pauperibus vilia. August. de Verb. domini.

Facile est homini, tunc diuitias despiciere, cum habet,  
difficile vero, cū nō hēt, viles aestimare. Grego. 2. moral.

Non est secura diuitiarum possessio, nisi armorum de-  
fensione seruetur. Vege. lib. 1.

Pecunia, sceleris causa. in histor. Sax.

Res suas, cum moreretur, diues secum tolleretur, si ad-  
petentis vocem, cum viueret, tulisset, nam terrena om-  
nia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus. Gre-  
go. in Homil.

Præstat alijs, quam sibi, diuitem esse. Amb.

Diuitiæ, ut impedimenta sunt improbis, ita adiuuen-  
ta uirtutis sunt bonis. idem sup. Luc. lib. 8.

Ita inualuerunt mores hominum in adunatione pec-  
uniarum, ut nemo, nisi diues, honore dignus putetur.  
idem de Off.

Quem nec abundantia in superbia eleuat, nec in ne-  
cessitate cupiditas irritas, nouit abundare, nouit penu-  
riam pati. Greg. sup. Ezech.

Ilud

- Illud posidemus, quo utimur. Ambr.  
 Possidet male, qui male utimur. Aug. Epist.  
 Ecclesiæ possessio sumptus est egenorum. Amb. lib. 5.  
 Epist. 31.  
 Talenti nomine reputabitur, etiam minimum. quod  
 quilibet accipit Greg.  
 Interdum diues grauius fastidio, quam pauper ine-  
 dia, cruciatur. Bern.  
 Diues verè est, qui in Deo diues est. Chrysost.  
 Abundantia, superbix uicina est. Gregor. sup. Ezech.  
 Homil. 17.  
 Aurum ideo carum, quia rarum. Aug. li. 2. de Ciu. Dei.  
 Nihil clausum constat, quod non auro, argentoq; pa-  
 teat. Valer. episc. in quo. serm.  
 Si possibile esset, in diuites vindictam procedere, ui-  
 deres ex eis repleti carceres vniuersos, sed cum omni-  
 bus malis suis hoc unum malum habent diuitiæ, quod  
 in malignitate peccantes ab ultionibus erunt. idem sup.  
 Epist. ad Hebr.  
 Vt opulencia bonum videatur, acerbitas egestatis fa-  
 cit. Lact. lib. 2.  
 Mallem expeditam fortunam, quam amplam. ibid.  
 Maior inter fratres substantia, maioris est causa di-  
 scordix. Greg.  
 Ingens onus est, magna fortuna, quam non minus ne-  
 gotij est sustinere, quam parare. ibid.  
 Vbi aurum pluit, ibi pluit vitium. Greg.  
 Numus uincit, numus regnat, numus imperat vniuer-  
 sis. Alanus de Conquest. nat.  
 Omnis copia, quæ Deus meus non est, egestas mihi  
 est. August. 14. conieff.  
 Diuitiarum morbus, superbia est: nam grandis animus  
 est, qui inter diuitias isto morbo non tenetur. Aug. ser-  
 mo. 24.  
 Difficile est, ut non sit superbus diues, tolle superbiam,  
 & non nocebunt diuitiæ. ibid.  
 Aurum est materia laborum, periculum possidentium:  
 aurum enervatio virtutum: aurum malus dominus, pro-  
 dior seruus. idem de Verb. dom.  
 Sufficienciam vitæ non indecenter vult, quisquis eam  
 vult, & non amplius, quandoquidem non appetitur pro-  
 pter seipsam, sed propter salutem corporis, & congruen-  
 tem habitum personæ hominis: ut non inconueniens  
 eis,

eis, cum quibus uiuendum est, ista ergo cum habentur, ut teneantur: cum non habentur, ut habeantur, orandum est. Aug. ad Proba.

Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit ut seruus: qui autem seruitutis discusserit iugum, distribuet eas, ut dominus. Hier. lib. 1. sup. Matth.

Pars mendicitatis est, congestam secreto pecuniam possidere. Valer. episc. in Serm.

Diues non præsumitur, nisi probetur. apud Iurisp. Locupletior dicitur factus, etiam qui non est factus pauperior. ibid.

Patrimoniu Deo creditu, in tuto est. Cypr. de Eleem. Diuites multa commendant, quæ pauperes de honestant. Aug. in Quæst. ex utroque test.

In diuite non pecunia, sed auaritia damnatur. Idem in Psal. 51.

Diues nihil ex suis diuitijs habet, quàm quod postulat pauper. idem de Verb. dom. serm. 5.

Diues humiliatus, bonus est vir. idem Ser. 212.

Aliud est, diuitem esse, & velle fieri diuitem. Aug. de Verb. dom.

Diuites alioru paupertate probantur. idem Homi. 15. Propter diuites sumus pauperes. idem de Verb. dom. serm. 26.

Diuitiæ uilius tenentur humiliter, quàm relinquuntur superbe. idem Epist. 34.

Diuitiæ si habentur, nulla tamen in eis beatitudo collocetur. idem Epist. 52.

Diuitias Christiani tenent, non tenentur ab eis. idem Epist. 89.

Diuitiæ aliud, aliud pecuniæ. idem 7. de Ciui. Dei.

Opes faciles magis optandæ sunt, quàm immodicæ. idem lib. 2. de Ciui. Dei.

Aurum laudat aliter religiosus, aliter auarus. idem cont. Iulii.

Aurum non ex se, sed ex usu, malum. idem de verbis Luc. Act. 3.

Diuitiæ vix sanctis domini contemptui sunt. Ambros. Offic.

Laqueus diaboli, diuitiæ sunt. in Psal. Qui habit. sermo. 4.

Abundare, aliquando est penuriam pati. Chrysost. sup. Epist. ad Cor. 16.

Aurum



Aurum homines in demones mutat. idem sup. Epist. ad Corint. Homi. 40.

Diuitum est litigare. Chryso. sup. Matth. Hom. 16.

Diuites pauperibus placeant. idem sermo. 27. sup. Epist. ad Rom.

Diues superflua desiderat. idem sup. Epist. ad Cor. Homi. 14.

Pecunias contemnere volenti facile est. idem ad pop. Antioch. Hom. 32.

Pecuniarum cura, animæ morbus est. ibid. Hom. 68.

Diuitiæ, multorum periculorum autores. idem super Matth. Homi. 3.

Diuitiæ, molles homines reddunt: idem super Matth. Hom. 21.

Diuitiæ, tanquam latro in solitudine. idem sup. Epist. ad Corint. Hom. 13.

Diuitiæ multos insanos faciunt. idem sup. Epist. ad Coloss. Homi. 7.

Opes, malitiæ sunt schola. idem de penit. Hom. 7.

Pecunia, causa mœroris est. idem super Matth. Hom. 68.

Pecuniæ cupiditas, tenebra est. idem sup. Matth. Hom. 84.

Pecuniarum cupiditas grauior omni tyranno. idem sup. Ioan. Hom. 58.

Pecuniarum amator ipsam naturam ignorat. idem sup. Ioan. Hom. 86.

Pecunia, terræ puluis est. idem sup. Epi. ad Cor. Hom. 24.

Pecuniæ cupidus, orbis totius est inimicus. idem sup. Epist. ad Timoth. Hom. 7.

Pecuniis ablatiis, etiam occasio peccandi aufertur. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 10.

Vide plura, in avaritia, & cupidit. & in possessione.

Paupertas.

EX GRAECIS.

**V**iro egeno verecundia non conducit. Hom. apud Plat. de fortit.

Indigentiae legem fauere, æquum est. Plut. de vitand. viciis.

Paupertas

Paupertas a diuitijs, securitate solum differre uidetur. Car. apud Plut. ibid.

Nemo pauper est earum rerum, quæ naturæ sufficiunt. Plut. de cup. diuit.

Cum sit pauper, non diuitibus irascaris, nisi fortè valde videris proficere. Demet. Phaler.

Cum paupertatem malorum extremum censeamus, hanc non aliter, ac grauem atq; difficilem morbum liberis tradere formidamus. Pluthar. de amo. paren. c. 7. ga liber.

Malo virum pecuniarum indigentem, quam pecuniæ viri. Themist. apud Plut. in Apoph.

Qui pecunijs eget, ab amicis repetat, non petat. Diog. apud Laer. lib. 7.

Diuius ille est, qui nullius indiget: proximus, qui paucis. Pluthar. apud Volat.

Odi pauperem diuiti dantem. ibid.

Ne properes ditescere, ne cito fias pauper.

Pauperes in bona locupletum inuadere non audeant. Demosth. in Philip. Orat. 4.

Paupertas, integritatis signum. Aeschin. in Epist.

Non aspernandi pauperes, satis ipsis in ipsa paupertate est mali. Demosth. cont. Eubul.

Difficile fuerit, inuenire pauperem cognatum. Menand. apud Stob.

Si iuuenis simul sapiens, & pauper unus homo fuerit: admiratione dignum est. Eurip. ibid.

Ille, qui diues fieri potest, melior est, quam qui iam sit. Pericl. ibid.

Homine paupere nihil fortunatius est, mutationem enim in deteriore statum non expectat. Diphil. apud Stob.

Paupertas secundum naturam non turpis est, illa vero, quæ propter turpem causam accidit, turpis est. ibid.

Paupertas subsidium est ad philosophiam. Diog. ibid.

Propter paupertatem nullum unquam torqueri uidi, propter malitiam multos. ibid.

Fames nunquam produxit adulterium, nec pecuniarum inopia luxuriam, breuis quædam est temperantia, paupertas, & compendiosa legum observatio, penuria. ibid.

Paupertas, efficax uirtutis gymnasium. apud Stob.

Paupertas, uirtus est per se docta. Diog. ibid.

Animæ

- Animæ timiditati medere, & non metues paupertatem. *ibidem.*  
 Quisquis in paupertate viuit angustè, & tenuiter, viue-  
 re vult. *P. ili. ibidem.*  
 Inopia prompta est in perpetrando malis. *ibi.*  
 Vir inops solitarius est. *ibidem.*  
 Paupertas, non parua ægritudo est. *ibid.*  
 Nullus homini maior hostis est, quam paupertas.  
*apud Stob.*  
 Pauper ad omnia formidolosus est, & se putat ad om-  
 nia sperni. *ibidem.*  
 Diu semper tenuiter largiuntur tenuis fortunæ homi-  
 nibus. *ibidem.*  
 Turpe est, simul & pauperem, & imbecillum reddi. *Ari-  
 stoph. ibidem.*  
 Pauperum omnium finis est, nox: obumbrat enim ip-  
 sorum mala vbique. *ibidem.*  
 Diuites non adeo solent misereri infœlicium quam  
 pauperes. *Anaxag. ibidem.*  
 Paupertas, & diuitiæ, nomina sunt indigentia & satu-  
 ritatis, quam obrem nec diues dicendus est vir dignus,  
 nec pauper indignus. *Democr. apud Stobæum.*  
 Neminem vidi tyrannidem execrari propter pauperta-  
 tem: omnes vero propter diuitias. *Diog. ibi.*  
 Non potest spoliari nudus. *Apul.*

EX LATINIS.

- H** Onesta res est, lata paupertas. *Senec. Epist. 2.*  
 Cui cum paupertate bene cõuenit, diues est *ibid.*  
 Magnæ diuitiæ sunt, lege naturæ composita pauper-  
 tas. *idem Epist. 4.*  
 Nudum latro transmittit, etiam in oblecta via, pauperi  
 pax est. *idem Epist. 14.*  
 Si ad naturam viuas, nunquam eris pauper: si ad opi-  
 nionem, nunquam eris diues, exiguum natura desiderat:  
 opinio immensum. *idem Epist. 16.*  
 Multis ad philosophandum oblitere diuitiæ: pauper-  
 tas expedita est, ecua est. *idem Epist. 17.*  
 Panem & aquam natura desiderat, nemo ad hæc pau-  
 per est. *idem Epist. 25.*  
 Paupertas nulli malum est, nisi repugnantem *Senec. Epist.*  
*Ro. 124.*

¶ Vnum

Vnum paupertatis praesidium est, manus habere. *ibid.*  
 Omnes, qui in paupertate sunt, malunt maleficio parere diuitias, quam officio paupertatem tueri. *Cicero ad Heren.*

Qui pauperes sunt, iis antiquior officio pecunia est. *idem 2. de inuent.*

Egens est, qui non satis habet, & is, cui nihil satis esse potest. *idem 4. ad Heren.*

Animi est mollicies, non virtus paulisper inopiam ferre non posse. *Cæsar de bell. Gall. lib. 7.*

Magna indigentia nascitur non ex inopia magna, sed ex magna copia, multa enim desiderantur ad multa, quæ habemus tuenda. *Gell. lib. 9.*

Paupertas certissima est, cum alicuius, indigeas vti eo non posse. quia ignores, ubi proiectum iaceat, quod desideras. *Colum. lib. 12.*

Ingenium fuerat pretiosius auro, & nunc barbaries est grandis, habere nihil. *Quid. 3. am.*

Curia pauperibus clausa est, dat census honores. *ibid.*

Cantabit vacuus coram latrone viator. *Iuuen. Sat. 10.*

Quis diues? qui nihil cupit: quis pauper? avarus. *Bian per Ausoni.*

Magnum pauperies opprobrium iubet, quiduis facere, & pati. *Horat. 3. Carm.*

Miserum istuc verbum, & pessimum, multum habuisse, & nihil habere. *Plaut. in Rudent.*

Nil habet infelix paupertas durius in se quam quod ridiculos homines facit. *Iuue. Sat. 5.*

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat. *Rex Angusta domi. ibid.*

Semper eris pauper, si pauperes Aemiliane.

Dantur opes nullis nunc, nisi diuitibus. *Mart. libro 5.*

Paupertatemque ferendo, effecere leuem. *Ouid. 8. Metam.*

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus, Si ventri bene est, si lateri est pedibus vetuis: nihil Diuitum poterunt regales addere maius. *Horat. 1. Episto.*

Dedecori est fortuna prior. *Luca. lib. 8.*

Securitas in paupertate foelicior, quam imperium metu retentum. *in Hist. Sax.*

Pauperes satis stipendii perdunt, si liberos educant. *Liuius 1. Decad. lib. 2.*

Odi pauperem auxilium diuiti ferentem. *Quin. Decl. 9.*

**P**auperum amicitia certior est, quam diuitum. Aug. lib. de amici. cap. 120.

Si vix toleratur diues superbus, pauperem superbū quis ferat ibid.

Quem nec in abundantia superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Greg.

Paupertatem æquo animo ferre, virtus patientiæ est sponte appetere, sapientiæ latus est. Bern.

Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. idem.

Egestas, sanitatis est mater Chrysost.

Egestas paterna minimè fuit opprobrio. Basil.

Vt opulencia bonum videatur, acerbitas egestatis facit. Lact.

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur pudor & egestas. ibid.

Pauperi datum, non est datum, sed mutuum. Grego. in registr.

Plus sentimus, quod habuimus, postquam habere desinimus. Hierony.

Omnis philosophiæ magistra nobis inopia est. August. super Psalm. 76.

Fecundus est ager pauperum, cito reddit donantibus fructum: via celi est pauper, per quem venit ad patrē: incipe erogare. si non vis errare, August. de verb. domi.

Paupertas inopia mentis est, non in quantitate possessionis, nam cui cum paupertate bene conuenit, diues est. Greg. sup. Ezechiel. Homil. 9.

Paupertas est manu ductrix quædam, quæ ducit ad cælum. Chrysost. Sermon. 18.

Pauper dicitur, qui non habet quinquaginta aureos in bonis suis. apud Iurispr.

Cedens bonis remanet obligatus, naturaliter tamen, quia ciuili obligatione liberatur. ibid.

Pauperes procurare nobis debemus pro aduocatis. Greg. in Euang. Hom. 11.

Pauper reprehensibilis moneri debet, non despici. ibidem.

Inter pauperes primum domestici curandi sunt. August. Epist. 38.



Paupertas amissa plus dolenda, quam opulentia per-  
dita. idem Epist. 5.

Pauper misericors diuitem laudabilior idem ex quæst.  
ex utroque test.

Pauperis non id miserendum in iudicio. idem lib. 2.  
quæst. sup. Exod.

Deo dat, qui pauperi dat. idem sup. psalm. 36.

Paupertas in animo, non in sacculo est. idem in  
psalm. 136.

Pauperes aliqui esse volunt eo pacto, ut nihil eis de-  
sit. Bern. de aduent. domin. Serm. 4.

Paupertas nobilis titulus est. idem in Epist.

Paupertas penna magna, quæ cito in regnum volatur.  
Bern. de aduent. domin. Serm. 4.

Pauperem cōpellari, non est probrosum. Basil. in Hex.

Paupertas, Philosophiæ nutrix est. idem in Epist.

Paupertatem faciliorem facit opulentia cœli Chry-  
sost. sup. Epist. ad Heb. Hom. 19.

Horrea pauperum venter est. idem sup. Luc.

Inopia validū telū est. idē apud pop. Antioch. Hom. 2.

Mendicare melius quā rapere. Chrysost. sup. Matth.  
Hom. 71.

Pauperum venter pecunias conseruat. idem de reiti-  
nio. Serm.

Pauperiem tolerare documentum est virtutis. idem  
sup. Matth. Hom. 14.

Pauperes propter vtilitatem diuitum facti. idem sup.  
Matth. Hom. 46.

Pauperes sine delectu excipiendi sunt. idem sup. Luc.  
conc. 1.

Pauperum manus certus thesaurus. idem sup. Ioan.  
Hom. 77.

Paupertas simplex non facit beatum. idem sup. Luc.  
conc. 1.

Paupertatis nomen reges non effugerunt. idem sup.  
Epist. ad Timot. Hom. 12.

Paupertas ad virtutem conducibilior, quā diuitiæ.  
idem sup. Epist. ad Hebr. Hom. 4.

Paupertas humiliat virum. idem sup. Epist. ad Hebr.  
Hom. 18.

Paupertatem Dei filius concupiscens descendit ut eā  
eligeret sibi: & nobis suā estimatione faceret pretiosā.  
Ber. in vig. natal. domini. Serm. 1.

Libera-

} Liberalitas, &amp; beneficium.

## EX GRAECIS.

**L**iberalitas virtus est animi, honestorum sumptuum ministra Arist. de virt. & vit. diuis.

Difficile est, largum fieri diuitem. idem Eth. 5.

Liberalitas districtior esse debet. Demosth. aduers. Artonicum.

Liberalitas tyrannorum nihil aliud est, quam translatio pecuniarum à iustis dominis ad alienos; apud eund. est argumen. lib.

Liberalitatis est, erogare pecunias in laudabilia, & largitio ad honestos sumptus faciendos, & praesto esse ad auxilium in aduersa fortuna, & non accipere unde non oportet. est autem & liberalis circa indumenta nitidus, & circa habitationem est instructior magnarum rerum, & oblectationem habentium nulla commodi ducta ratione, est & altor animalium mirum quid aut suauitatis habitantium comitatur autem liberalitatem morum facilitas, & comitas, & humanitas, & esse misericordē, & erga amicos beneuolum, & hospitalem, & honesti studiosum. ibid.

Quæ quis non habet, nec agnoscit, alteri dare, vel ministrare non potest. Plat. de amore.

Donum est datio non reddibilis. Arist. Topi. 4.

Dare habita grauius est, quam dimittere acceptionē eius, quod non habetur. idem Eth. 4.

Benefactores plus amat beneficio affectos, quam contra. Arist. Eth. 9.

Da aliquid, & aliquid accipito. apud Stob.

Qui beneficium inuenit, cōpedes inuenit. Aris. polit. 2.

Non solum pulchrius est beneficio afficere, quam affici: verum etiam iucundius. nulla enim res perinde parit gaudium, ut beneficentia. idem de disput. Philoso.

Non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicii delectu donatio, & largitio facienda est. ibid.

Sæpē instantex flagitantibus damus, non quod dare velimus, sed quod negare non valeamus. ibid.

Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria. idē de amicis. mult.

Multo regalius est addere, quam auferre. Artax. apud Plut. in Apophth.

Improbi viri dona profectum non habent. Eurip.  
in Med.

Principum dona sunt autoramenta seruitutis. apud  
Demosth. ex arg. lib.

Hosium dona non sunt dona. ibid.

Qui homini nequam dat, non homini dat, sed huma-  
nitati Arist. apud Stob.

Difficile est ut in eos beneficium conferre semper  
quis possit, in quos velit. Xen. apud Stob.

Non est tutum, oblata temere accipere. Plat. de vot.

Non minus regium, ac humanum est, parua libenter  
ac prompte accipere, quam magna tribuere. Anaxer.  
apud Plut. in Apophth.

### EX LATINIS.

**L**iberalitate nihil est naturę hominum accommoda-  
tius, sed habet multas cautiones, videndum est enim  
primum, ne obsit benignitas & eis ipsis, quibus videbi-  
tur benignę fieri, & ceteris, nam qui aliis nocent, ut in  
alios liberales sint, non benefici, nec liberales, sed perni-  
ciosi iudicandi sunt. deinde ne maior sit benignitas, quā  
facultas: nam qui benigniores esse volunt, quā res pa-  
titur, primò in se peccant, quòd iniuriosi sunt in proxi-  
mos videre etiam licet plerosque non tam natura libe-  
rales, quā quadam gloria inducti, ut benefici videan-  
tur, facere multa, quę videntur magis proficisci ab ostē-  
tatione, quā a voluntate. Tum illud vnum consideran-  
dum est, ut pro dignitate cuiusque tribuatur, in quo mo-  
res spectandi eius, in quem beneficium confertur, Cice-  
ro. 1. Offic.

Liberalitate qui utuntur, benevolentiam sibi concia-  
liant, & quod aptissimum est ad quietē viuendum, cha-  
ritatem. idem. 2. de finib.

Ea liberalitas probanda est, quę sine periculo existi-  
mationis est. idem. 3. in Verrem.

Non ita claudenda est res familiaris, ut eam aperire  
non possit benignitas; nec ita referenda, ut pateat om-  
nibus, sequuntur enim largitionem rapinę: cum enim  
dando egere cœperint homines, alienis bonis manum  
inferre coguntur, nec tanta studia assequuntur eorum,  
quibus dederunt, quanta quę eorum, quibus ademercint.  
idem. 2. Offic.

Quicquid

Quicquid sine detrimento possit commodari, tribuendum est vel ignoto, ex quo sunt illa communia, nō prohibere aquam profluentem: pati, ab igni capere ignem. Si quis velit consilium, fide deliberanti dare, quæ sunt iis, qui accipiunt, vtilia, danti nō molesta. Ennius apud Cicera. Offic.

Propensior liberalitas debet esse in calamitosos, nisi forte erunt digni calamitate. benefacta enim (vt ait Ennius) malè collocata, malè facta sunt. Cicera. 2. Offic.

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos, beneficiū collocati puto. ibidem.

Liberalitatis duo sunt maximè probabiles fontes: verum iudicium, & honesta beneuolentia. Max. lib. 4.

Liberalitate vitia teguntur. in Hist. Sax.

Quo minores opes sunt, eo maiorem benefactis gloriam patiunt. Quint. lib. 3.

Multo plura sunt, quæ negant, quàm quæ dant, cum præstant inuiti. idem declam. 5.

Omnium beneficiorum ista natura est, vt non sit necessitas, sed potestas. idem decla. 7.

Est liberale, ferere beneficium, vt metere possis fructum. Cic. antequàm iret in Exil.

Distat, adicias aliquid, an detractum restituas, quantum distat beneficii initium ab iniuriæ fine. Max. lib. 2.

Multum occupare, habere inuidiam potest: multa tribuere, gloria carere non potest. Max. lib. 4.

Antiquiora beneficia subuertis, nisi posterioribus cumules. Plin. lun. lib. 3.

Gratissimum est accipientibus, dari sibi, quod nulli sit creptum. idem in Paneg.

Omnium beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos magis, quàm ad similes redundat. ibidem.

Quædam beneficia odimus. Curt. lib. 6.

Multi beneficia, quæ in amicos contulerunt, leuitate destrunt. Colum. lib. 3.

Beneficium accipere, libertatē vendere est. Pub. Mim.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit. idem.

Beneficium sæpè dare, docere est, reddere idem.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas idem.

Crede mihi, quàm ingenia Posthume dones,

Autores pereunt garrulitate sui. Mart. lib. 5.

Qui dicit, beneficium se dedisse, petit. Pub. Mim.

Beneficium dare, qui nescit, iniuste petit. ibid.

F 4 Benefi.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere. *ibid.*  
 Munera (credere mihi) placant hominesq; deosq;  
 Placat donis Iupiter ipse datis. *Quid. 3. de art. amad.*  
 Sæpè Iouem vidi, cum sua mittere vellet.  
 Fulmina, ture, dato, sustinuisse manum. *idem 5. Fast.*  
 Non obligandus, sed remunerandus, qui prior cœpit.  
*Plin. lun. lib. 7.*

Quod vi datum est, non putes beneficium, sed prædâ.  
*in hist. Sax.*

Officio fungitur suo, qui tantum dat, quantum per fortunam licet, *ibidem.*

Semel dedit, qui rogatus, qui non, bis. *ibid.*

Beneficia non sunt exprobranda apud memores. *Liu. 1. Dec. li. 9.*

Odiosum est genus hominum, officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit. *Cice. in Lælio.*

Largitio fundum non habet. *Cice. 2. Offic.*

## EX GRÆCIS.

**B**eneficiis superare debemus. *Ambr. 1. Offic.*  
 Beneficia pauperibus magis, quam diuitibus, credenda. *ibidem.*

Beneficia non solum pecuniaria sunt. *ibidem.*

Donis crescentibus, rationes crescunt donorum. *Greg. in Euan. Homil. 9.*

Quod merenti datur, ius est, non beneficium. *ibi.*

Non tantum aures præbere debemus precantium vocibus, sed etiam oculos considerandis necessitatibus. *Amb.*

Hilaris dator non solum à Deo diligitur, sed & qui tribuit in simplicitate. *Bernar. sup. Can. sermo. 71.*

Largitas, liberalitas, & beneficentia, regis laudes sunt. *Lact.*

Bene dispensat propria, qui fideliter administrat aliena. *Gre.*

Modus liberalitatis tenendus est, ut quod bene facis, quotidie facere possis. *Ambr.*

Qui liberalitatis modum seruat, avarus nulli est, largus omnibus. *idem.*

Non solum liberalitatis est, de suo iure aliquid relinquare, sed etiam commoditatis. *idem.*

Omnis res, quæ dando non deficit, dum habetur, & non



non datur, nondum habetur, quomodo habenda, August. de doctrin. Christian.

Liberalitate liberalitas perit. Hieronym.

Liberalitas non cumulatione patrimonii, sed largitatis definitur. affectu. idem lib. de Vid.

In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum, & personarum rerum, & ut non omnia vni, sed singulis quædam præstetur, ut pluribus prodesse possimus: personarum, ut primum iustis, deinde peccatoribus. Greg. in regist.

Minus virum modestum grauat, qui detrahit, quod adest, quam qui tribuit, quod non habet. ibidem.

Non solum queritur quantum, sed de quanto, & quanto animo detur. Amb. sup. Epist. ad Corint.

Non illa est perfecta liberalitas, si iactantiae causa magis, quam misericordiae, largiaris affectus tuus nomen imponit operi tuo. ibidem.

Dare Deo, accipere est. Nazanz.

Melius nemo erogat, quam qui sibi nihil reliquit. Hier.

Dandum est, quod nec tibi, nec aliter noceat. Aug. de ser. domi.

Semper illi, quod largiatur, non deficit, cui bene vellet non deficit. ibidem.

Cum aliquid aliquanto tardius dat Deus, commendat, non negat. Aug. de verb. dom. cap. 1.

Beneficium exhiberi debet per pietatem, & bonum verbum per humilitatem. Grego.

Non intelligit beneficia diuina, qui se iuuari a Deo tantummodo putat. Lact. lib. 1.

Beneficio Dei pulchri sumus creati, nostra malitia se dati. August. lib. 2. Medit.

Id pie, iuste, humaniter fit, quod sine spe recipiendi feceris. idem lib. 6.

Quil liberalis, benignusque est, officium, non fructum, sequitur. ibidem.

Benefacit nemo inuitus, etiam si bonum est, quod facit Ambr.

Libenter accipiendum est beneficium, quod profitanti. Bern.

Verus beneficium nihil amplius; præter affectum, requirit. idem.

Verus beneficii fructus est, beneuolentia. idem.

Beneficentia nulla est, ubicunque necessitas non est. Lact.

Lact. lib. 8.

Ijs maximæ laudis est benefacere, quos nemo speravit esse facturos. ibidem.

Officium non probo, quod grauat præstantem absque fructu eius, cui præstatur. ibidem.

Experientia didici, multo esse periculosius, malis benefacere, quam bonis. male. ibidem.

Autor magnificus pretium addit suo muneri. ibidem.

Mirum, quàm tenax sit memoria offensæ hominibus: & quàm beneficiorum profunda obliuio. ibid.

Libertatem arguendi amittit, & peccat qui ab eo accipit, qui ideo dat, ne corrigatur. Am. sup. Episto. ad Corinth.

Munera excæcant oculos iudicis, & vim autoritatis inclinant. ibidem.

Cœlestis muneris, nulla mensura.

Beneficia Dei omnibus horis cōsideranda sunt. Chrysostom. sup. Genes. hom. 9.

Beneficiorum Dei memoria, magistra est ad vitā. idē.

Beneficiorum Dei memoria, sufficiens est, ad virtutū laborem. idem sup. Genes. Hom. 27.

Non omnia eidem dii dedere. ibidem.

Officiorum assiduitate hostes conciliandi sunt. Chrysostom. sup. Genes. Homil. 58.

Benefacere homini, est beneficium magnū apud Deū deponere. Chrysostom. sup. Genes. Homil. 27.

Benefacta non sunt reuelanda. nisi cogat necessitas, idem de laud. monach.

Beneficia Deus in nescios collocat plerunq̃ue. idem sup. Genes. Homil. 46.

Beneficium cum simplicitate præstandum est. idem sup. Episto. ad Philip. item. 1.

Beneficiis multis Deus etiam inuitos afficit, idē sup. Epist. ad Colos. Hom. 10.

Don a Dei, etiam impii habent. Augustin.

Don a sua differt Deus. vt rogetur indulgere. idem 5. de mirab. sacr. scrip. cap. 10.

Don a Dei bona non sunt, nisi Dei esse confiteatur. idē cap. 72. ex pos. quarund. dubi.

Don a Dei in nobis reddenda sunt. idem 10. de Ciuit. Dei. cap. 5.

Donando, nihil perdit Deus. idem lib. 1. Med. cap. 28.

Don a sua, non metra nostra, coronat in nobis dominus.

mus. idem de Grat. & lib. arbit. cap. 7.

Dona Dei, quæ aliis collata sunt, nostra erunt, & non inuideamus. idem Homil. 16.

Nemo inuitus benefacit, etiam si bonum est, quod facit. Augu. lib. 1. conf. cap. 11.

Parfimonia.

**P**arcus, dinitiarum custos in foelix. apud Stob.

Parcus non melior sacrilego. ibidem.

Parcus, ter miser. ibidem.

Parci parant se cæu aliæ vitæ. ibidem.

Sera parfimonia infundo est. non. n. tantum minimum in imo, sed pessimum remanet. Senec. Epist. 1.

Non intelligunt homines, quàm magnum vectigal sit parfimonia. Cicer. in Parad.

Res familiaris queri debet ab his rebus, à quibus abest turpitudine. conseruare autem: diligentia & parfimonia, eisdem etiam rebus augeri. Cicer. 2. Offic.

Diuitiæ grandes sunt hoi, viuere parce. Luc. lib. 5.

Sera parfimonia est, tunc seruare, cù deficit. Veg. li. 2.

Parcitas, Salutis est mater. Chrysost. in prop. aduentu domini.

Prodigalitas.

EX GRÆCIS ET LATINIS.

**S**umptuositas, incontinentiæ pars est. apud Stob.

Prodigorùm pecuniæ, ficius sunt. ibid.

Qui quod habebat, consumpsit an quæ non oportebat, quæ non possidet, si contingat non videretur, in quæ oportet. Demosth. apud Plat. de Vi. ver.

Prodigi sunt, qui pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut breuem, aut nullam relicturi omnino. Cic. 2. Offic.

Multi patrimonium sua effuderunt inconsultè largiendo. ibidem.

Paræ expensæ sæpè factæ consumunt patrimonium. Aristot. Polit. 5.

Non ita claudenda est res familiaris, vt non eam benignitas possit aperire, nec ita referenda est, vt pateat omnibus. sequuntur enim largitionem rapinæ, cù enim dando

dando, egere ceperint homines. alienis bonis manum inferre coguntur. nec tanta studia assequuntur eorum, quibus dederunt, quanta odia eorum, quibus ademerint Cic.2. Offic.

## Cupiditas &amp; Auaritia.

## EX GRÆCIS.

**C**upiditas diuitiarum vadit in infinitum. Aristot. Polit.1.

Auarorum doctrina est: tanti te ipsum putato, quantum habueris. Plut. de Cup. diuit.

Ne cupias, quæ haberi non possunt. Demetr. Phal.

Studium pecuniæ, est vnum ex desideriis præter naturam. Aristot. Physic.2.

Auarus non substantiam possidet, sed ab ipsa possidetur. Bion apud Diogen. lib.4.

Nec a mortuo sermonem, nec ab auaro gratiam expectas. Socr. apud Volat.

Tenaces opum suarum habent curam, verum ex eis, tanquam ex alienis, nihil capiunt utilitatis Bion apud Diog. lib.4.

Excusatio auaritiæ est, cumulare pro filiis. Apollon. apud Volat.

Causa ignauitæ est, luxui inserviens auaritia, ad proditorem impellens. Demosth. in Philip. decla.3.

Ambitio, & auaritia nullam necessitudinis rationem habent. Demosth.1. Olinth.

Auaritia, vitium est animi, quo turpe lucrum sectamur. Arist. de virt. & vit. diuis.

Auaritiæ species sunt tres, turpis quæstus, tenacitas, illiberalitas. turpis quæstus, per quem ditescere quæruntur vnde cumq; & lucrum quam pudorem, pluris faciunt. tenacitas autem, per quam sumptui parcunt, & impensæ in se honesta illiberalitas autem est, per quam expendant quidem, minutatim tamen, & male, & plus iacturæ facientes, nullo habito temporis delectu. est autem auaritiæ, plurimi facere pecunias, nec id probum putare, quod quæstuosum sit, vita mercenaria, & seruilis, & sordida, a munificentia, & liberalitate aliena. Arist. de virt. & vit. diuis.

Qui suis aliena volunt adicere, hi sæpius victi sunt spe

spe frustrantur. Menand. apud Stobæum.

Accipere si non esset, nullus esset malus. ibid.

Irrationabilem auaritiam citius consumunt abiectæ res partæ, quàm crescentes quotidie immensæ opes. Euseb. apud Stob.

Auaritia, omnis improbitatis est metropolis. Democrit. ibid.

Auarus nemo bonus, nec rex, nec liber esse potest. Herodotus. ibid.

Auari hydropicis comparandi. Diogenes. ibid.

Suapte natura vix frænari potest cupiditas, quod si diuitiarum quoque suppeditationem assumpserit, planè sit in frænis. ibid.

## EX LATINIS.

**P**otius à fortuna impetrè, vt det, quàm à me, ne petam. Seneca. Epist. 15.

Viri boni auaritia tuta est. idem Epist. 23.

Contemnere omnia aliquis potest: omnia habere nemo potest. idem Epist. 63.

Nulli potest secuta contingere vita, qui de re producenda nimis cogitat. Seneca. de Paupert.

Temporis tantum honesta auaritia est. idem de Breui. vit.

Omnia tanquam mortales timemus: omnia tanquam immortales concupiscimus. ibid.

Tam deest auaro, quod habet, quàm quod non habet. Quintilianus. lib. 8.

Caput est in omni procuratione negotii, vt auaritiæ tollatur, vel minima suspicio. Cicero. 2. Offic.

Cupiditates sunt insatiabiles, quæ non modo singulos homines, sed vniuersas familias evertunt: totam etià labefactam Rempublicam ex cupiditatibus odia, dissidia, dissensiones, bella nascuntur, nec hæc sese solum foris iactant, ne tantum in alios cæco impetu incurrunt, sed intus etiam animis incultæ, inter se dissident, atque discordant. Cicero. 2. de finib.

Cupiditatis moderator pudor est. ibid.

Ea desideramus maximè, quibus abundamus. Cicero. Parad. 1.

Dux res, quæ maximè impellunt ad maleficia, luxuries, & auaritia sunt. idem 2. Ad Her.

Corrupti sunt, deprauatiq; mores admiratione diuina



tiarum.idem 2.Offic.

Nemo tam firmum habet præsidium, quod auaritia non infregerit, debilitaueritq;.idem de Nat.Deor.

Auaritia est opinio vehemens de pecunia. idem 4. Tusc.

Illi morbo, qui permanet in venis, & inhæret visceribus, nec inueteratus euelli potest, nomen est auaritia. ibid.

In quibusdam nec pecuniæ modus est, nec cupiditatis, quas nulla præda vnquam improbe parta minuit, sed auget potius, atque inflamat. idem 2. de finib.

Auaritia senilis vituperanda est maximè, potest enim quicquam esse absurdius, quam quo minus vitæ iestato eo plus viatici quærere.Cato.maior.

Alienarum rerum hominibus cupiditas, suarum satietas.Plin.Seni.lib.20.

Ij penates, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facile steterit, vbi minimum virium veneris.pecuniæq; cupido sibi vendicauerit.Max.lib.3.

Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auidissima vorago, nec habendi fructu foelix, & cupiditate quærendi miserrima.Max.lib.9.

Auaritia animum & corpus effeminat. Sallust.in con.iur.Catil.

Ira, atque cupiditas, consultores pessimi. idem in Bell.Iug.

Pecuniæ studium paci communi officit.Sallust.de Repub.ord.

Ea inuasit homines, habendi cupiditas, vt possideri magis,quàm possidere videantur.Pli.Iun.lib.9.

Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? Verg.3.Aeneid.

Rape, congere, posside. Relinquendum est. Martial.lib.8.

Fortuna nimis multis dat,satis nulli idem lib.2.

Auarus ipse miseræ causa est suæ.Pub.Mim.

Auarus,nisi cum moritur,nihil rectè facit. idem.

Auaro quid mali optes,nisi vt viuat diu?idem.

In nullum auarus bonus,in se pessimus.idem.

Inopix parua defunt,auaritiæ multa.idem.

Effugere cupiditatem,regnum est vincere.idem.

Auaritia & luxuria omnia imperia evertit. Lili.

Dec.

Dec. 4. lib. 4.

Animus humanus insatiabilis eo, q. fortuna spondet.

idem Dec. 1. lib. 3.

Diuitiarum cupido ibi, vbi & vsus. Iust. lib. 1.

# EX SACRIS.

**M**inns voluptatibus stimulat, qui non est vbi frequentia voluptatum: & minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Aug. de Sing. cler.

Cupiditas, & auaritia in tantum vnum malum sunt, vt nec auaritia sine cupiditate, nec cupiditas sine auaritia possit inueniri. idem ad quod comit.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in possidendo cupiditas. idem in lib. Confess.

Vbi studium rationis est, cupiditas rationi seruit. ibidem.

Liberalitate vitia teguntur, nudantur auaritia. ibid.

Tanto magis adharet Deo quilibet, quanto minus distigit proprium. idem in Epist.

Non solum auarus est, qui rapit aliena, sed ille auarus est, qui cupide seruat sua. idem in quo ser.

Auarus antequam lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. ibid.

Auaritia non vitium auari, sed animæ peruersæ amantis aurum, derelicta iustitia, quæ debuit anteponi auro. idem 12. de Ciuit. Dei.

Cor habet in uentre gulosus, lasciuus in libidine, cupidus in lucro. idem.

Auari Deus, nummus est. Anselm. sup. epist. ad Ephes.

Tantum est malum non se continere intra proprios penates, maioribus inhiando, ut propria sæpe pereant. Chrysost.

Impossibilia petit, qui cupiditatis terminos inuenire conatur. idem.

Vnusquisq. quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est. Hier.

Peccatum auaritiæ mentem, quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda sublimia attolli non possit. Greg. 14. mor.

Mens auari, quæ prius ex abundantia requiem quaesierat, postea ad custodiam grauius laborat. idem.

Auarus si potentiorē videt, timet raptorem. si infer-

110. cm,

riorem, suspicatur furem. idem.

Longa nostra desideria increpat vita brevis. in cassum multa portantur, cum iuxta est, quò pergitur. idem.

Cui cupiditas dominari dicitur, subiectus malis omnibus demonstratur idem 5. mor.

Non est morbus cupere, sed cupidum esse. Lact. lib. 6.

Tanta infelix auarus timet, quanta pati timet. Greg.

Multis non enim pauperum, auaritiæ occasio est. Hier.

Multos facit auaritia inter diuitias indigere: indiciu enim Dei est, ut in eo, quo quis delinquit, puniatur, ut semper indigeat, qui semper indigentiam timet. Petrus Rauen. in quo. Serm.

Bonorum auctori aliter inharere non possumus, nisi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix est, abscindamus. Greg. in homil.

Tria maxime solent homines affectare, opes voluptates, & honores, de opibus praua; de voluptatibus turpia; de honoribus vana procedunt: nam opes generant cupiditatem & auaritiam: voluptates pariunt gulam, & luxuriam: honores nutriunt superbiam, & iactantiam. Innoc. de vilis. cond. hum.

Mulierum genus, auarissimum præsimitur. apud Iurisp.

Cupiditas ad ea comparanda nobis data est, quæ sunt ad vitam necessaria. Lact. lib. 6.

Auari, semper pauperes. Aug. 7. de Ciuit. Dei.

Cupiditas, malæ patientiæ sors est. idem de Patien.

Concupiscimus & quæ habemus, & quæ non habemus. idem in Psalm. 118.

Auaritia, insatiabilis ebrietas. Chrysosto. super Gen. homil. 22.

Auaritia in terra, & mari vagatur. idem sup. Matth. homil. 9.

Auaritia, canis rabidus est. idem super Matth. Hom. 53.

Auaritia crudeles efficit eos, qui ei seruiunt. idem sup. Matth. Hom. 84.

Auaritia, omnis iniustitiæ fomes est. idem sup. act. Apost. Homil. 26.

Auaritia turpis morbus est. Chrysost. Hom. 15. sup. Epist. ad Cor.

Auaritia, dominus morosus est. idem Homil. 8.

Auaritia, tyrannus crudelis est. idem sup. Epist. ad Corinthios. Homil. 20.

Auari

- Auari animus, sepulchrum est. idem sup. Matthe. Hom. 24.  
 Avarus, communis omnium hostis est. Chryso. sup. Matth. Hom. 32.  
 Avarus ubique inutilis. ibid.  
 Avarus propriam salutem negligit idem sup. Matth. Homil. 84.  
 Avarus libentius carnem suam tradit, quam aurum. idem sup. epist. ad Corinth. Homil. 14.  
 Avarus ne suis quidem rebus fruitur. ibid.  
 Avaris id accidit, quod manna colligentibus. idem sup. Epist. ad Corin. Homil. 40.  
 Avari perpetuo dissident, idem sup. Episto. ad Eph. ser. 10.  
 Avarus in tenebris viuit. idem sup. Episto. ad Eph. ser. 20.  
 Avarus, fur est, & latro. idem sup. Epist. ad Theof. Hom. 11.  
 Avari meretricibus sunt peiores. idem super Epist. ad ebr. Homil. 15.  
 Avari rectas cogitationes non admittunt. ibid.  
 Avarus corpus suum diabolo prostituit. idem sup. epist. ad Heb. Homil. 15.  
 Avarus multa cupiditate ebrius est. ibid.  
 Avarus idololatra est. ibid.  
 Avarus non est dives. idem sup. Epist. ad Hebr.  
 Avaritia, arix malorum omnium. idem super Matth. Hom. 65.  
 Avari omnem ordinem turbant. idem sup. Episto. ad Corint. Homil. 37.  
 Cupiditas miris modis animum torquet. idem sup. Epist. ad Cor. Homil. 14.  
 Cupiditas, & alacritas, contraria sunt. idem sup. Epist. ad Corin. Homil. 19.

Veritas, &amp; affirmatio.

EX GRAECIS.

**P**ropter veritatem debent sibi philosophi contradicere. Arist. Top. 1.  
 Duo sunt opera sapientis, vnum est, non mentiri de quibus novit. aliud mentientem posse manifestare. idem Elench. 1.

G Ex fal-

Ex falsis sequitur verum, ex veris nil, nisi verum  
idem Prior 2.

Illud, quod est causa, ut alia sint vera, est verissimum.  
idem Metaph. 2.

Non oportet tantum verum dicere, sed causam falsi  
assignare idem Eth. 7.

Solutio dubitationis, est inuentio veritatis. ibi.

Non est conueniens, veritatem falsum esse, sed fateri  
idem. Num seni sit gerend. resp.

Simplex veritatis oratio est, nec variarum opus habet  
interpretationum; iniquus autem sermo ægorans in  
seipsum, medicaminum opus habet sapientium. Eurip.  
in Phœniss.

Lingua errans, interdum vera dicit.

Veritatem inquirens, non omnibus modis victoriam  
querens, inuenta autem veritate, eris inuictus. Epictet.  
apud Stob.

Veritas principia magnæ virtutis promouet. Pinda-  
rus apud Stob.

Venit veritas interdum in lucem, non quæsitâ. Me-  
nand. ibid.

Suauissima narrationum veritas est. apud eund.

Mendacium illiberale est, veritas generosa. Apollo-  
nius ibidem.

Mendacium veritatis opus aliquando est. Hom.  
ibidem.

Tunc rem Deo similem faciunt homines, cum verita-  
tem exercent Pythag. apud Stob.

Tanto à veritate distat mendacium, quantum auris  
ab oculo. Thal. apud Stob.

Magis dicimus illum scire rem, qui scit eam  
affirmatiue, quam qui fecit eam negatiue. Aristot.  
Metaph. 3.

Cauenda est oratori præsertim in rebus dubiis affir-  
matio, quæ contentiorem facit auditorem. Demosth. in  
1. Olynth.

## EX LATINIS.

**P**Atet omnibus veritas, nondum est occupata, qui  
ante nos fuerunt non domini, sed duces sunt, mul-  
tum ex illa etiam futuris relictum est. Senec. Episto. 37.

Veritas in omnem partem sui eadē est, tenue est men-  
daciū,



dacium, perlucet, si diligenter inspexeris. idem Epist. 89.

Potest nocenti contingere, vt lateat, latenti fides non potest. Senec. Epist. 98.

Superet, vt ostendamus, verum dixisse de futuris, quæ de præteritis non possumus probare mentitum. Quint. Declam. 4.

Tantam semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio, aut arte subverti potuerit, & licet in causa nullum patronum, aut defensorem obtineat, tamen per seipsa defenditur. Cic. in Vat.

Multorum improbitate depressa veritas emergit, & innocentie defensio intercludi respirat. idem pro Cluët.

Est interdum ita perspicua veritas, vt eam infirmare nulla res possit, interdum tamen est adhibenda vis veritatis, vt eruat. idem pro Cluët.

Hominis est proprie veri inquisitio, atque inuestigatio idem 1. Offic.

Veritas odium parit. idem in Læl.

Pueritia, somnus imprudentia, violentia, insania, eius generis sunt, à quibus sæpissime veritas auditur. Cic. in Topic.

Veritas in præsentia, quibus resistit, offendit. Plin. Iun. lib. 3.

Historia non debet egredi veritatem, & honeste factis veritas sufficit. idem lib. 7.

Non boue maculato cælestia numina gaudent,

Sed quæ præstanda est, & sine teste, fide. Ouid. Epi. 19.

Fidem qui perdidit, perdere ultra nihil pot. Pub. Min.

Ego verum amo, verum volo mihi dicere, mendacem odi. Plaut. in Most.

Reddite depositum, pietas sua fœdera seruet.

Fraus absit, vacuas cædit habete manus. Ouid. 1. de arte amand.

Nec rumpite fœdera pacis, Nec regni præferte fidem.

Sil. lib. 2.

Famæ, ac fidei damna, maiora sunt omni æstimatione. Liuius Decad. 1. lib. 3.

Fide abrogata, omnis humana societas tollitur.

idem lib. 6.

Affirmationem sumit ex homine, quicquid non habet ex veritate. Quint. Declam. 17.

Tremere affirmare de altero, est periculosum propter

## 100 Veritas, & affirmatio.

occultas hominum voluntates, & multiplices naturas.  
Cice. ad Brut.

Miser, qui se testem contemnit. Senec. Epist. 43.

Non ex leuitate testimonium, aut si multate, causa honestorum hominum producenda est. Cic. pro Scilla.

### EX SACRIS.

**N**atura, veritatis magistra. Amb. in Hexam. lib. 6.  
Fidele est testimonium, quod causas non habet  
mentiendi. Hier.

Testimonium vendi non debet. August. Epist. 54.

Solus Deus, veritatis doctor. August. lib. 6. conf. cap. 6.

Veritas cum inquiritur, arrogantia deponatur. idem.

Veritas tutius auditur, quam prædicatur. idem de  
doc. Chri.

Veritati non præiudicat antiquitas. idem.

Lex omnium artium ipsa veritas. idem.

Si de veritate sumitur scandalum, vtilius permittitur  
nasci scandalum, quam veritas relinquantur. idem de  
lib. arbitr.

Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis, etenim aut inimicus reprehensurus est, aut amicus, si inimicus insultat, ferendus est, amicus autem si errat docendus: si docet, audiendus. idem 1. de Trinit.

Veritas, & dulcis, & amara est. Aug. Epist. 211.

Veritas propter se, non propter annunciantem, diligenda est. idem sup. Epist. ad Gal.

Veritate vinci, bonum est. idem.

Veritatem etsi splendor orationis ornet, non tamen facit idem 2. conf.

Veritatis contemplatio iucundissima est. idem de quant. anim.

Qui veritatem occultat, & qui mendacium prodit, uterque reus est, ille quia prodesse non vult, iste, quia nocere desiderat. idem de agon. Chri.

Non est idem, nolle sequi veritatem, & persequi. Bern.

Veritas magis elucet impugnata. idem ferm. 99. de rep.

Turpe est, falsitate aliqua posse seduci: veritate autem non posse reduci. Bern. in Epist.

Veritas nihil erubescit, nisi abscondi. Testul.

Verum dicere, periculo caret. Nazanz.

Tantus

Tantus in te sit veritatis amor, ut quicquid dixeris, iuratum putes. Hier. ad Celan.

Non meretur audire veritatem, qui fraudulenter interrogat. idem super Ezech.

Si propter timorem mortis tacere veritatem, impietas est, quomodo non est maior impietas, propter miserum ventrem, & honoris vanam ipem, tacere veritatem fidem.

Contra veritatem cognitam dimicare, idololatriam superat. Aug. Epist. 48.

Veritas humilibus tantum ostenditur. idem in quaest. ex utroque test.

Veritas ex fide magis, quam ex ratione percipitur. idem Epist. 222.

Veritatis inquisitio peccatis impeditur. idem de verb. relig. cap. 36.

Nullus suavior anima, cibus, quam cognitio veritatis. 1. act. lib. 1.

Difficilis est ignorantibus veritas, & facilis scientibus. idem lib. 2.

Magis credunt homines ornatæ veritati. ibid.

Veritas ideo semper inuisa est, quod is qui peccat, vult habere liberum peccandi locum, nec aliter se putat a voluptate malefactorum securius trui posse, quam si nemo sit, cui delicta non placeant. idem lib. 5.

Veritas laborare solet. vinci non solet. ibidem.

Mihi adeo inuisa discordia est, ut veritas etiam displicet seditiosa. ibid.

Veritas perpetua est. August. in Solil.

Veritati ut nunquam fas est aduersari, ita celare expedit in loco. ibidem.

Veritas duas habet comites, sapientiam, & constantiam. ibidem.

O quanti veritatem quarunt, non in veritate, sed in vanitate, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotiantur. Richard. in quoq. sermo.

Certus non debet amplius certificari. apud Iurisp.

Certitudo dum modo habeatur, non curetur de modo. ibidem.

Veritatis amor, fidus amor est, & custos animæ. Bern. sup. Cant. serm. 83.

Veritatis onus leue est. idem in Epist.

Veritas ubique, mater est sanctitatis, Chrysosto. sup.

sup. Psalm. 113.

Veritas sole splendidior. idem sermo.

- Nemo potest veraciter amicus esse hominis, nisi fuerit prius ipsius veritatis. Aug. Epist. 52.

### Mendacium.

### EX GRAECIS.

**D**Ocentes alias, mentiri non debent. Arist.

Mentiri, servile est vitium, & cunctis mortalibus interstendum. Plut. de educ. lib.

Mendax hoc lucratur, ut cum vera dixerit, ei non credatur. Arist. apud Diog. lib. 5.

Mendax ab hoste non differt. Homer. Odyss. 9.

Mentiens nemo celat alios multo tempore.

Sæpe delinquentibus promptissimum est mentiri. Theophrast. apud Stob.

Mendacium de seipso duplex est. ibid.

Mendacium infelix est. ibidem.

Mendacium non veterascit.

Mendaces castigandi a pueris ibid.

Mendacium, veritatis opus aliquando est. Homer. ibidem.

Tantum distat mendacium a veritate, quantum auris ab oculo. Pythag. ibidem.

### EX LATINIS.

**T**enuo est mendacium, perlucet, si diligenter inspexeris. Senec. Epist. 80.

Mendacium dicere aliquando sapienti concessum est. Quint. lib. 2.

Aliquando exigit communis utilius, ut etiam falsa defendantur ibidem.

Magis odimus mendacium, quod simile vero est idem decla. 11.

Mendacio paratur autoritas, idem declam. 18.

In virum bonum non cadit mentiri, emolumentum sui causa. Cic. 2.

Ementuntur sæpe homines, in eos, quos oderant. Cic. pro Rab.

Amos

Amor prauis falsæ rei, lapsum fidei parit ingentem.  
Plin. Sen. lib. 22.

Mendacem, memorem esse oportet.

Vana pro veris sapè valent, maximè in bello. Liuis  
Dec. 4. lib. 4.

Quidam cum nullum crimen obicere possunt, de  
mendacii magnitudine veritatem captant. Quinat. de-  
clam. 11.

## EX SACRIS.

**Q**ui veritatem occultat, & qui mendacium profert,  
vterque reus est ille, quia prouidere non vult: iste  
quia nocere desiderat. Anf. sup. Epist. ad Corinth.

Mendax non est, qui falsum dicit, putans se dicere ve-  
rum. ibidem.

Nonnunquam peius est, mendacium meditari, quàm  
loqui. nam loqui plerumque præcipitationis est. medita-  
ri vero studiosæ prauitatis. Greg. 8. mor.

Falsa sunt, quæ falsis congruunt. Lact. lib. 3.

Mendacia non diu fallunt. Cypr. Epist. 1.

Cum humilitatis causa mentiris, si non eras, peccatur,  
antequam mentitus eras, mentiendo efficis, quod vitia-  
ueras. idem.

Quicquid figurate dicitur, aut fit, non est mendacium.  
Aug. sup. Epist. ad Galat.

Multum interest, quo animo, & de quibus rebus quis-  
que mentiatur. idem in Ench.

Mendacium bonis insidiatur. Cypr. lib. 4. Epist.

Mendacium sermonibus, sicut ædificium lapidibus, fa-  
bricatur. Greg. lib. 11. moral.

Omne mendacium iniquitas est, & econtra. idem  
17. mor.

Mentiri non licet, nec pro Dei laude. Aug. Epist. 8.

Mentientis proprium est, aliud in lingua, aliud in pe-  
core habere idem in Enchir.

Falli, minus malum est, quam mentiri. idem de doctr.  
Christ.

Mendacium, improprium est hominis. ibidem.  
lib. 1.

Omne mendacium: peccatum est. idem in Enchir.

Mendacia veritate vincenda. idem.

Nullum mendacium laudandum. idem in salm.



Mentienti non est habenda fides. idem cont. mend.

Mentiri, est animam occidere. idem cont. lit. Petil.

Mentiri nullo modo licet, verum occultare, aliquando idem in Psalm. 5.

Mendacium dubie proferens, non mentitur, sed qui veritatem, quam nescit, affirmat. Bern. sup. Cant. serm. 18.

Mutuum sumere, mendacii principium. Basil. in Hexam.

Calumniæ Deus non est capax. Chrysost. sup. Epist. ad Roman. serm. 4.

Calumniam inter virum, & uxorem struere, fideles caueant. idem sup. Epist. ad Ephes. sermo. 20.

Calumniari non potest, qui non invidet. idem sup. actus Apost. Homil. 40.

Decipi, mulierum est. idem sup. Epist. ad Corinth. Homil. 23.

Mendacia sibi ipsa mentiuntur. idem sup. Matth. Homil. 39.

Mentiri furantem, necessarium est. idem ad popul. Antioch. Homil. 35.

### Fiducia, & Fidelitas.

#### EX GRÆCIS.

**Q**uod non credit quis, non mouet eum ad timendum, vel sperandum. Arist. de poet. 2.

Omnia res est lingua, cui fides adfuerit. Eurip. in Taar.

Qui promerentem laudat, ei rursus fides habetur vituperanti. Plut. de vilit. capiend. de inim.

Oportet inimicis nec de credibilibus fidem habere: amicis autem etiam incredibilia narrantibus credere. Bias apud Plut. in conuiu. 7. sapient.

Non minus eorum, qui dicunt, quam de quibus, dicitur mores spectandi sunt. Agel. apud Plut. in Apophth.

Vnusquisque studiosè curat, ut ex vitæ meritis sibi fides habeatur. idem.

Credu-

- V** Trunque in vitium est, & omnibus credere, & nulli. Senec. Epist. 3.
- Homines semper amplius oculis, quam auribus credunt idem Epist. 6.
- Sunt plurima vera, sed parum credibilia. Quint. libro 4.
- Habenda fides est vel in hoc, ut qui crediderit, speret. idem lib. 11.
- Facinus est facile, vel morti credere. idem. Declam. 8.
- Fide carent plurimæ, priusquam facta, aut visa sunt. Plin. Sen. lib. 7.
- Fidem habere dubiis, res ardua. idem in præf.
- Libenter homines id, quod volunt, credunt. Cæsar, de bell. Gall.
- Nec prudentes suspicari oportet, sibi parum credi, nec improbos scire sese timeri. idem de bel. civil. lib. 2.
- Lucundum spectaculum, fidus in aduersis vir. Eurip. in Orest.
- Quæ quisque facile factu putat, æquo animo accipit. Gel. lib. 4.
- Miseris parua est fides. Sallust. in coniur. Catil.
- Melius omnibus, quam singulis, creditur. Plin. Iam. in Paneg.
- Aduersis rebus rarior est fides. Veg. lib. 3.
- Fides maximum vinculum bonis amicis. Liuius. 3. Dec. lib. 4.
- Habita fides fidem obligat. idem.
- Nisi fide stet. resp. opibus non stabit. idem dec. 3. lib. 3.
- Nemo fere credit ei, nisi quem fidelem putat. ideo perditissimi est hominis, & amicitiam dissoluere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset. Cicero. pro Roscio.
- Laudanda fiducia, quæ æstimationem sui certo pondere examinat. Max. lib. 3.
- Tarda solet magnis rebus inesse fides. Ouid. Epist. 16.

Scilicet

Scilicet ut fulnum spectatur in ignibus aurum :  
Tempore sic duro est inspicienda fides . idem 1.  
de Trist.

## EX SACRIS.

**N**emo facere metuit, quod se bene dedicisse confidit. Veget. lib. 1.

Non cuique spiritui credendum est . Cypr. libro 4. Episto.

Nihil est, quod in vita fieri possit, nisi credulitas ante præcesserit. idem in Symb.

Credendum est melioribus nobis, de nobis, & non nobis. Greg. in 1. Reg.

Hominibus ignotis non est passim credendum Greg. in regist.

Non est facile de præterita ætate credendum quam & vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hier. ad Rust.

Fides etiam perfidis præstanda . Ambros. libro 2. de Offic.

Credulitatis facilitas pessima. Bern. de confid.

Fiduciam nullam nobis asserere debet lætitia huius seculi. Bern. in ram. pal. Serm. 49.

Non est facile credendum illud, quod facile fieri non potest. apud iuricons.

Confidentia magnam habet remunerationem . Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Homil. 21.

Cura quid expediat , prima est , quam quid sit honorum .

Et cum fortuna statque , caditque fides . Ovid. 2. de Pont.

Manus tollitur in signum fideicommissæ . Liuius. 1. dec. lib. 1.

Multa nobis usu veniunt, quæ relata ignaro fidem perdunt. Apulei.

Opulentos homines , & ætatis spatio probatos dignos, quibus credatur, putamus, non recte tortasse, vulgi opinio vix mutari potest. Cicer.

Si quis ob emolumentum cupidius aliquid dicere videtur, de his credere non convenit. Cicer. pro Font.

Vbi quis semel peierarit, ei credere postea, etiam si per plures deos iuret, non convenit. idem pro Rabir.

Proditio.

. 2 Proditio. 2 X 3

## EX GRAECIS.

**I**nsanire mihi videtur, qui sibi firmam, constantem veramque amicitiam cum eo iore persuasum habebit, qui fraternam prodiderit. Plat. de fratr.

Alieni fidem habere non debent, qui suorum proditor fuerit. apud Plut. in Apophth.

Proditionem amo, sed proditorem non laudo. ibi.

Insidiator pro hoste habendus. Demosthen. in Philipp. Declamat. 3.

Cauere insidias magis necessarium est, quam insidiatores vlcisci. idem. exor. 61.

Fœdera iniuste frangere, impium est, sed hostes fallere, non iustum est modo, & honestum, verum iucundum quoque, & lucrosus. apud Plutarch. in apophth.

Proditori amantur, non qui prodiderunt. apud Stob.

Proditor non sit, homo frugi. ibid.

## EX LATINIS.

**V**igilandum est semper. multæ insidiæ sunt. Cic. pro Planco.

Proditio celeri poena vindicanda est. Max. lib. 9.

Falluntur qui proditionis præmium spectant. Curt. libro 5.

Nullis meritis perfidia mitigari potest. idem lib. 7.

Satius est, insidias subire semel, quam cauere semper. uet. Tranq. de Iulio Cæs.

Maior dimicatio est cum perfidia, & proditione sociorum, quam cum hostibus. Liui. lib. 1. dec. 1.

Semel proditori nulla danda est fides. idem lib. 4. dec. 3.

Nihil aliud superest locorum fraude deceptis, quam honeste mortis solatium ex hostium cæde. Curt. lib. 7.

Indici coniurationis præmia constituta. Sallust. in Coniur. Catil.

Non est magis vituperandum proditor patriæ quam communis utilitatis, aut salutis desertor propter suam utilitatem ac salutem. Cic. 3. de finib.

EX

## EX SACRIS.

**N** Villus perfidis tutus locus est. Ambr.  
 Vbi nullæ sunt infidæ, virtus vera vincit.  
 ibidem.

Frequentius conventionum quæque simulatio, quam  
 arma nocuerunt. Veg. lib. 2.

## Amicitia.

## EX GRAECIS.

**P** restat ridiculus amicus, quam grauis inimicus.  
 Pluthar. de pulch.

Nisi yterque amat, neuter amicus idem de amic.

Amici ductu Dei sunt. ibid.

Amicitia melior est diuitiis, & nullus honorat diuitias propter se, sed propter aliud: amicitiam autem sic. Aristotel. Topic. 8.

Domini ad seruum non est amicitia secundum quod seruus, sed secundum quod homo. quia vt seruus est ei dissimilis: vt homo autem est ei similis. Arist. Eth. 8.

In quibus nihil est commune, nec etiam amicitia, nec iustitia. ibidem.

Nullus eligeret viuere sine amicis, habens omnia bona. ibid.

Proprium, & maius amicorum est conuiuere. ibid.

Amicus se debet habere ad amicum tanquam ad seipsum, quia amicus est alteri ipse idem. Eth. 4.

Beneuolentia non est amicitia, sed principium amicitiae. vnde ex beneuolentia cauatur amicitia. ibid.

Prauis nihil amicum habet, nec ad seipsum, nec ad alium. Arist. ibid.

Nullus tantum contristatur, & laeditur propter malum illatum ab inimici, quantum tristatur malo illato ab amicis, item de Poet. 2.

Non possumus aliquo vti amico, & adulate. Plut. de precep. onnub.

Amicus homo est animal facile natura deprauabile.

Plac. apud Plutarch. de tranquill. anim.

Filius sicut in substantia derelicta, ita in paterna amicitia succedere debet. Socrat. apud eund. de vitand.



virand. vsur.

Graue est tunc sentire, qui non sunt amici, cum amicis opus est. idem de amic. & adul.

Vt numum, sic amicum oportet habere nempe probatè antè, quam eo sit opus. ibid.

Non afflicto tantum dulce est, vultum intueri viri beneuolentis, verum in vtraq; fortuna præsto est amicitia, non minus voluptatem, & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, & desperationem. Plut. ibid.

Morum & studiorum similitudo conciliatrix amicitiae est. ibidem.

Libertas loquendi propria amicitiae. ibid.

Qui verus est amicus, is nec imitatur omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum. ibid.

Officium, quod proficiscitur ab amico, ceu viuum quoddam animal, vires maxime proprias in intimis habet, nihil autem accedit ostentationis, quin sæpè numero fit, vt quemadmodum fidus medicus ægroto nesciente sanat, sic amicus profit vel congregiens, vel discendens negotium illius ( amico ægrotante ) curans. ibidem.

Ad salutem opus est vel bonis amicis, vel acribus inimicis. Diog. apud Plut. de amici. & adul.

Amicis vsque ad aras vtendum est. idem de vit. verecun.

Præclarum aestimæ virum, cui contingit vel amici vmbra. Menand. apud Plut. de amic. & adulat.

Inconstantia fastidit amicos. ibid.

Amicitiae sanctum nomen est. ibid.

Primum ad deligendos amicos iudicio est opus dein de voluptate in conuersando simul postremo vt sui sint si illorum indigeamus, opera. ibid.

Molesta est in multos diffusa amicitia. ibid.

Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria est. ibidem.

Odia soluenda sunt, non autem amicitiae. ibid.

Acrior in nocendo est malignitas, quam in iuuando amicorum dilectio. ibid.

Quidam temere amicorum causa pereunt.

Amicitia nihil recipit, nisi sit simile eadem enim vellet eadem sentire, ac fateri eisq; affici, ea demum firma amicitia est. ibid.

Amicus

Amicus gaudet bonis, & condolet tristibus amici sui.  
Arist. Rhet. 2.

Amicorum absentium, & presentium æq; memores  
esse debemus. Thal. apud Diog. lib. 1.

Diu deliberatos amicos elige, eosque vno affectu, non  
vno habens merito. Bias. ibid.

Amicos sequere, quos non pudeat elegisse. ibi.

Amici vitam, tuam puta gloriam. ibid.

Amicus vna anima est in duobus corporibus habitans.  
Aristot. apud Diog. lib. 5.

Tales erga amicos esse debemus, quales illos erga nos  
esse optamus. ibid.

Amici multi, amicus nemo. ibid.

Amicitia, æquitas est reciproca benevolentia. ibid.

Amici secundis in rebus aduocati adfunt: in calamita-  
ribus autem sua sponte, atque inuocati. Demosthen.  
ibidem.

Mediocrates oportet amicitias esse mortalibus, & ad  
intimam medullam animæ. solubiles verò, amores esse  
animi. Eurip. in Hippolyt.

Præstantiores cum liceat amicos eligere, deteriores  
ne capias. idem in Heracl.

Desiderium quoddam amicis est, amicorum cognosce-  
re mala. idem in Helen.

Nullus malus genius amicis ab amicis. idem in  
erac.

Amicitia; & inimicitia mortaliū non sunt immor-  
tales: humana consilia reguntur temporibus, mutantur  
utilitatibus. ibidem.

Opta periculum non facere ex amicis. Hesiod.  
apud Stob.

#### EX LATINIS.

**O**Mnia cum amico delibera, sed de ipso prius, post  
amicitiam credendum est, ante amicitiam iudican-  
dum. Senec. Epist. 3.

Inter bonos viros, ac Deum amicitia est conciliante  
virtute. amicitiam dico: inuicem necessitudo, & similitudo.  
ibidem.

Constet illi licet fides, & benevolentia, tranquillitati  
tamen inimicus est: comes perturbatus, & omnia ge-  
mens: tristium itaq; amicitiam vera. de Tranq. anim.

Vbi amici ibi opes. Quint. lib. 5.

Nullas ego facilius perire crediderim, quam corporis charitates. idem Declam. 2.

Haud scio, an excepta scientia, quicquam sit homini à diis immortalibus datum amicitia melius. Cicer. in Lelio.

Nihil est tam naturæ aptum, tam conueniens ad secundas, & aduersas res, quam amicitia. ibid.

Qui amicum inueter, tanquam exemplar aliquod inueter sui. quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & quod dictu difficilium, mortui viuunt. ibidem.

Serpit nescio quo modo per omnem vitam amicitia, nec ullam ætatis degendæ rationem patitur esse expertem sui, vt vel ij, qui se totos tradiderunt voluptati, sine amicitia vitam esse nullam sentiant, si modo velint aliqua ex parte liberaliter viuere. ibidem.

Quia non possumus per nos omnia agere (alius enim in alia re est magis utilis) ideo amicitia comparatur, vt commune commodum mutuis officiis gubernetur. Cic. pro Rosc.

Ea est iucundissima amicitia, quam similitudo morum coniunxit. idem 2. Offic.

Est in amicitia necessarium, vt alter nihilo sese plus, quam alterum diligat, quod si tantillum interit, iam amicitia nomen occiderit: cuius est ea vis, vt simul ac sibi aliquid, quam alteri maluerit, nulla sit. Cicero. de leg. 5.

Vetus est lex iustæ, veræq; amicitia, vt idem amici semper velint, nec est vllum amicitia certius vinculum, quam consensus, & societas consiliorum, & voluntatum. idem pro Plan.

In confirmata amicitia, & perfecta fide commemoratio beneficiorum superuacua est. idem.

Perditissimi est hominis, amicitiam dissoluere & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset. idem pro Rosc.

Qui fortunis alicuius inducti, amicitiam eius secuti sunt, ij simul atque fortuna elapsa est. deuolant omnes, cum enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint, in amicitia retineri. idem 4. ad Herennium.

Literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita,

interposita, in medium proferre, palamque recitare nihil est aliud, quam tollere e vita societatem, tollere amicorum colloquia absentium multa enim solent loca esse in Epistolis, quæ prolata si sint, inepta esse videantur, & multa seria, quæ tamen nullo modo diuulganda. idem Philip.

Sic in amicitia versari debemus, tanquam meminerimus eam ad grauissimas iniurias posse conuertere. Max. lib. 7.

In hoc errore versatur, vel prudentissimus quisque, quod plures amicos suos, quam sunt, arbitratur. Plinius Junior. lib. 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. Cice. in Lælio.

Si amicitiam ad usum referamus nostrum, non ad illius commodum, quem diligimus, non erit ista amicitia, sed mercatura quædam utilitatum suarum idem 2. De nat. deorum.

Me ipsum oportet amare, non mea, si veri amici futuri sumus. idem 2. De finib.

Amicitia non sub dubia utilitatis ratione effici solet, sed ipsa ex se oritur, & sua sponte nascitur. ibid.

Est honestus de amicorum penuria laborare, quam de sua. idem ad Brut.

In omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitie fores aperiantur.

Cum in amicitia quæ honesta non sunt, postulatur religio, & fides præponatur amicitia. idem 3. Offic.

Amicitias, quæ nimis delectant, & minus probantur, magis dicere sentiunt sapientes, sensim desinere, quam repente præcidere: cauendum erit igitur, ne non solum amicitia deposita, sed inimicitia etiam suscepta videantur, nihil enim est turpius, quam cum eo bellum gerere, quinum familiariter vixeris. idem 2. Offic.

Vna ista sit cautio, atque prouisio in amicitia, ut ne mini citò diligere incipiamus, neve indignos: digni autem sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligamur. idem in Lælio.

Amicitia vinculum nulla ex parte sanguinis viribus inferius. Max. lib. 4.

Amici noui veteribus non sunt anteponendi. Cice. ro. in Lælio.

Est qua-

- Est quatenus amicitia dari venia potest. Gel. lib. 12.  
 Cum in rebus aut paribus, aut non longè secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit, honestas proculdubio præponderat. ibid.  
 Amici fide parantur. Sallust. de coniur. Catil.  
 Apud amicos aequè prava debet esse simplicitas dissentientis, quam probantis autoritas. Pl. lun. li. 2.  
 Multos amicos habere, multis gloriosum, reprehensio ni nemini fuit. idem lib. 4.  
 Firmissima est inter pares amicitias, & pares videntur, qui non tecerunt inter se periculum virum. Cur. lib. 7.  
 Quos viceris, caue tibi amicos esse credas. ibid.  
 Amici vitia si feras, facis tua. Publ. Mim.  
 Si vitare uelis acerba quædam, & tristes animi caute morsus, nulli te facias nimis sodalem, gaudebis minus, & minus dolebis. Mart. lib. 12.  
 Illud amicitia quondam uenerabile nomen.  
 Prostat, & in questu pro meretrice sedet. Ouid. 2. de Pont.  
 Ita crede amico, ut ne sit inimico locus. Publ. Mim.  
 Amicos res optimæ parant, aduersæ probant. idem.  
 Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis. Ennius apud Gel.  
 Si vitæ præstes omnia secunda, amicus otiosa res est. Quint. declam. 16.  
 Mihi defunctorum amicorum cogitatio dulcis est, habui enim illos tanquam amissurus, amisi tanquam habeam. Senec. epist. 63.  
 Tibi potius, quam cuius sis amicus. idem epi. 9.

## EX SACRIS.

- A**micitia in malo esse non potest. Augu. ad Confen.  
 Amicitia pauperum certior, quam diuitum. idem lib. 1. de Amic.  
 Amicus, animæ dimidium. idem 3. Confes.  
 Amicus, vitæ medicamentum. idem lib. 6. de Ciuitate Dei.  
 Amicitia, quæ desinere potuit, nunquam fuit uera. idem.

H Solus



Solus est, qui sine amico est. idem libro 6. de Ciuitate Dei.

Amicus est similis medico, medicus non amat ægrotum, si non odit ægritudinem, vt ægrotum liberet, febrē persequitur: nolite amare vitia amicorum, qui amatis amicos vestros. Aug. in quo. serm.

Amicitia venenum, suspicio. idem.

Amico laudanti credendum non est, sicut nec inimico detrahenti. idem.

Amicitia æterna est, si vera est. idem.

Amicitia nescit superbiam. Ambr. 3. de Offic.

Nullius repudianda amicitia est sese ingerentis ad amicitiam copulandam, non vt statim recipiatur, sed vt recipiendus optetur, atque ita tractetur, vt recipi possit illum enim in amicitiam recipere debemus, cui omnia nostra consilia refundere audeamus. Aug. 8. quaest.

Non omnis, qui parit amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus: melius est enim cum seueritate diligere, quam cum lenitate decipere. idem 9. confessorum.

Virtus est amicitia, non quaestus, Amb. 3. de offi.

Si quid vitij in amico cognoueris, corripe occulte si non audierit, corripe palam, errantem amicum corripere, incorrigentem desere. ibid.

Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationē, adulationem nunquam. Bern. Epist. 24.

De amicitia omnis tollenda est suspicio, & sic cum amico tanquam cum altero se est loquendum. Hier. in Epist.

Amicitia amoris est vinculum. Chryso. in dict. Ioan. Vos amic. mei.

Amicitia parē aut facit, aut accipit, vbi inæqualitas, aut alterius eminentia, aut alterius subiectio, ibi non est amicitia, quam adulatio est, vnde & alibi legimus: sit amicus, eadem anima: & lyricus pro amico precans inquit: animę dimidium meę. Hierony. sup. Matth.

Philosophus sic inter hostes viuendum censuit, tanquam inter amicos, ac si in medijs hostibus viueretur. Chr. in Poller. lib. 3.

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur, quod dissidium possit operari. idem sup. Matth.

Plusquam

Plusquam atrox iniuria fit oportet, quę amicitiam dirimat. *ibidem.*

Synceris amici utere, fictis abutere. *ibidem.*

Grave malum, quod infligitur bene merenti: gravius, quod bene merito, gravissimum, quod venit ab amico. *ibidem.*

Gravius melędunt amici supra modum laudantes, quęm inimici detrahentes. *ibidem.*

Nonnunquam accidit, ut inter amicos aliqua recar-  
gutionis nutrita discordia, maiorem postea chari-  
tatem parturiat, ut pote cum corrigantur ea, quę  
in amico displicere videntur. *Isidor. libro 3. de Summo  
bono.*

Novę dignitates veteres solent amicitias immutare.  
*Cassiod. in quad. epist.*

Amicitia tanto est certior, quanto vetustior: quia faci-  
le mutari non potest, quod per longa secula custoditur.  
*ibidem.*

Vera amicitia tantum inter bonos oritur, inter  
meliores profuit, inter optimos consumatur. *ibidem.*

Quatuor sunt vitia, quibus pręclarus honor amicitię  
sepius obfuscatur, scilicet iracundia, instabilitas, suspi-  
cio atque garrulitas. *ibidem.*

Tantum diligo inimicum, qui mihi nihil facit ma-  
li, quantum amicum, qui mihi nihil facit boni.  
*ibidem.*

Amicitia pręsumitur inter omnes, non autem inimi-  
citia. *apud Iuriconsul.*

Amicus internus potest accusare de iniuria illata  
amico suo: quia ipsius iniuria dicitur. *ibid.*

Amicus, animi custos dicitur. *Gregor. 27. mor.*

Amicitia rerum omnium est vinculum. *August. de fi-  
de rerum inuis.*

Nulla est peccati excusatio si amici causa peccaveris.  
*idem de Amic. cap. 7.*

Solem ē mundo tollunt, qui tollunt amicitiam.  
*ibidem.*

Nihil sic probat amicum: sicut amici oneris portatio.  
*Aug. in lib. 83. quaest. cap. 7.*

Amicitia vera, murus est. *Chrysost. sup. act. Apostol.  
Homil. 41.*

Deo familiaris, est donum maximum. *idem nup. Epist.  
ad Philip. serm. 5.*

Benevolentia fecit, ut amici vulnera, quàm inimici oscula, utiliora sint. Amb. 1. de offic.

## Inimicitia.

## EX GRÆCIS.

**V**elle eas inimicitias tollere, quibus etiam amici sit periturus, inhumanis est nimirum, & admodum ferri. Plur. de Polit.

Nullus civis pro inimico habendus, nisi is ciuitati & Reipub. hostis sit. ibid.

Prudentis viri est, etiam ex inimicis utilitatem capere. Xenoph. apud Plut. de Util. cap. ab inim.

Hoc peculiare habet malitia, ut magis uereatur inimicis, quàm amicis. ibid.

Optima inimici vindicta est, te honestum præstare, ac virum bonum. ibid.

Quoniam hisce temporibus ad liberè loquendum, penè uocem amisit amicitia, loquax est autem assentatio, admonitio muta, superest, ut ab inimicis uerum audiamus. ibid.

Pleraq; magis intelligit inimicus, quàm amicus. ibid.

Cela inimicos calamitatem, ne gaudeant. Demetr. Phaler.

Maximus cumulus peruersitatis est, optimis viris inimicum esse. Plut. De odio & inuid.

Solicite obseruandi inimici, primi enim peccata sentiunt. Antist. apud Laer. lib. 6.

Ea ratione conuersandum, ut ex inimicis amicos: non autem ex amicis inimicos faciamus. Pyt. apud Laer. lib. 8.

Res grauis inimicitia, & ignominiosas habens reconciliationes, Eurip. in Phœniss.

Sapientibus optandum est, cum sapientibus inimiciam habere: non autem cum stultis. idem in Heracl.

Firmæ permanent similitudines, quas metus, & odium continet. Demosth. in 1. Olinth.

Privatæ inimiciæ multa in publicis negotijs corrigunt. apud Stob.

Quemadmodum ciuitates, quas finitimus hostis sobrietatem, & uigilantium docuit, & leges obseruant diligenter, & rectius administrant Rempubl. ita quos hic inimicitia

inimicitia compulsi, ut in uita sobrii sint, & uigilantes, paulatim & non sentientes ducuntur in consuetudinem non peccandi, moresq; componendi, si modo paululum adiuuerit ratio. Plut. de utilit. capiend. ab inimicis.

## EX LATINIS.

**O**mnes habere amicos, operosum est, satis est inimicos non habere. Sen. Epist. 13.  
 Simultates in his desinant, in quibus nascuntur. Quint. Decl. 9.  
 Tacite inimicitie magis timende sunt, quam indite, & aperte. Cicer. in Verr.  
 Inimicitie priuatae aliquando reipub. profunt. Sal. in bell. Iug.  
 Cum inimico nemo cito in gratiam redit. Pub. Mim.  
 Nulla pestis efficacior, quam familiaris inimicus. ibidem.  
 Inimicus dissidens, nunquam patieris incommodum. Pub. Mim.  
 Sermone inimici nunquam putes amicum. idem.  
 Frustra eos appellamus, quorum auris, atque animus a nobis abhorret. Cic. ad Quint. frat.

## EX SACRIS.

**I**nimicitie vitande cautiissime, ferende æquissime: finienda citissime. Aug. lib. 2. de ord. c. 8.  
 Sicut nec inimico detrahenti, ita nec amico laudanti credendum est. idem lib. 3. cont. lit. Petil.  
 Sicut adulantes amici peruertunt, sic litigantes inimici plerumq; corrigunt. idem lib. 9. confess.  
 Humana mens omnem, quem inimicum tolerat, etiam inimicum, & impium iudicat. Greg. in mor.  
 Inimicitie subeunda plerumque pro amici innocentia. Ambr. de virg. lib. 1.  
 Inimici bonis in usum bonum dantur. Aug. in quæst. super Iud.  
 Lætificat nos quandoque inimicorum ruina. Greg. 22. mor.  
 Frustra exteriores inimicos uincimus, si interioribus parcimus. idem lib. 30. mor.

Inimicos diligere, & eis bene facere, summa est electo-  
mosyna. Aug. in Enchir.

Inimicus, vt homo, diligendus. idem lib. 1. de serm. do-  
mini in monte.

Inimicus ita diligatur, ut diuina iustitia non displiceat. idem in Psalm.

Inimici diligendi, sed cauendi. Chrysost. serm.

Inimici famosi nominibus non appellandi sunt. idem  
de Dauid. & Saul.

Inimicitiarum vincula ante solis occasum sunt soluen-  
da. idem sup. Matth. Hom. 16.

Inimicitie alia uitia generant ex se. idem sup. Matth.  
Hom. 31.

Vide plura in titulo de odio,  
& hostibus.

Societas, & conuersatio.

EX GRÆCIS.

**P**rauius socius est, qui impedit commune bonum. Ari-  
sto. Topic.

Omnis societas est facta causa alicuius boni. idem  
Polit. 1.

Ne cuius iniicias dexteram. Pythago. apud Plut.

Repellere socios, inuidiosum est. Eurip. in Rhel.

Ea societatis conditio est, ut bella communi consilio  
suscipiantur, & deponantur. Demosth. 1. Olinth.

Qui socijs periclitantibus non succurrit, facillime de-  
seritur. ibid.

Sociorum alienatio est, ueluti membri à corpore alie-  
natio. ibid.

Qui ab alijs impulsu bella suspiciunt, infirmi socij sunt,  
& ad tempus in ea manent. ibid.

Non debet homo sanæ mentis vbicunque conuersari.  
Aristot. Oeconom. lib.

Si claudus vicinus ambulaueris, & ipse claudus ambu-  
lare discas. Plut. de lib. educ.

Hominem quicum conuersari, tribus modis, confide-  
ra: nempe, vt præstantiorem te, aut inferiorem, aut æ-  
qualem, præstantiori quidem auscultare, & obtemperare  
conuenit: inferiorem persuadere modeste: æquali autem  
con-



consentire, hoc sanè modo nunquam in contentionem incides. Epictet. apud Stob.

Omnis uirtus unita plus est, quàm multiplicata. Aristot. de causis.

## EX LATINIS.

**N**ulla res magis honesta induit, dubiosq; & in prauum inclinatos reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuersatio, paulatim enim descendit in pectora, & vim præcepti obtinet, frequenter audiri, frequenter aspicere, occursum me hercule sapientum iuuat, & est aliquid, quod ex magno uiro uel tacente proficias. Senec. Epistol. 95.

Amicitia consuetudines, & uiciniratis, quid habeant uoluptatis, carendo magis intelligimus, quàm fruendo. Cicer. ad Quirit.

Assidua conuersatio magnus homines minus uerendos facit. Lucret. 4. Dec. lib. 1.

Sic cum inferiore uiuas, quemadmodum tecum superiorem uelis. Senec. Epist. 47.

Omnis ratio, & institutio uitæ adiumenta hominum desiderat, in primisq; ut habeas, quibuscum familiares sermones conferre possis. Cic. 1. offic.

Socij putandi sunt, quos inter res communicata est, idem 3. act. in Verrem.

In rebus minimis socium fallere, turpissimum est, propterea quod se putat auxilium sibi adiunxisse, qui cum altero rem communicauerit. idem pro Roscio.

Aeq; perfidiosum, & nefarium est, fidem frangere, quæ continet uitam, & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit, & socium fallere, qui se in negotio adiunxit. ibidem.

Tecti ad alios esse possumus, socium uero cauere, qui possumus? quem etiam si metuumus, ius officij violamus. ibid.

Nullius boni sine socio iucunda possessio est. Sen. Epist. 6.

Inimica est multorum conuersatio: nemo non nobis aliquod vitium aut commodat, aut imprimit, utiq; quo maior est populus, cum quo conuersamur, hoc periculi plus est, nunquam mores, quos esero, refero, auarior recto, ambitiosior, imò uerò crudelior, & inhu-

maior, quia inter homines fin, utrunq; autem deuitan-  
dum est, ne uel similis malis fias, quia multi sunt: ne-  
uē inimicus multis, quia dissimiles sunt. Sen. Epist. 7.

Recede in teipsum, quantum potes, cum his versare;  
qui te meliorem facturi sunt: illos admitte, quos tu fa-  
cere potes meliores: mutuo ista sunt, & homines dum  
docent, discunt. ibid.

## EX SACRIS.

**I**psi quoq; homini duplices manus, socias aures, ocu-  
los geminos Deus tribuit, ut robustius perageretur of-  
ficium, quod duorum fuerat societate complendum. Cal-  
siod. 3. Epist.

Qui socij laboris, & participes mercedis sint. Ber-  
nard.

Pauca est societas, in qua non sint prauī homines in-  
ter bonos. Greg. in regist.

Societas malorum incorrigibilium fugienda est. idem  
sup. Ezech. Homi. 9.

Societas mala, res contagiosa. August. lib. 2. confess.

Multa simul proflunt, quæ singula non iuuant, apud  
Iurisp.

Dexterās dare, societatis est. August. sup. Epist. ad Gal.  
cap. 2.

Non sunt alienandi, quos possis leuiter reuocare.  
ibidem.

Subleuatio est laboris, uisitatio collaborantis, Grego.

Sancta conuersatio confundit inimicum, ædificat pro-  
ximum, glorificat Deum. Ibid. 2. Soliloq.

Qui cum sapientibus congruitur, sapiens est. Amb.

Ex conuersatione æquali nascitur contemptus. apud  
Iurisp.

Conuersatio mala facit suspectum præsumi. ibid.

Conuersatio obligat ad mores. ibid.

Conuersationis bonæ uir cœlestia amat, terrena de-  
spicit. Greg. in 1. Reg.

Conuersatio bona de præterito, præsumere facit me-  
lius de futuro. idem Epist. 25.

Sunt quædam, quæ in familiarium conuersatione cor-  
rigi nequeunt sine culpa corrigentis. idem 22. mor.

Res eximi, præmij est, inter malos laudabiliter con-  
uersari. Greg. 1. mor.

Cor-

Corrumpunt bonos mores confabulationes pessimæ,  
Hier.ad Nep.

Conuersationis alienæ sumus curiosi exploratores,  
aut iudices temerarij. Bern. sup. Cant. serm. 45.

Conuersari sic debet Christi minister, ut ex moribus  
exterioribus compositiones interiores existimentur.  
idem de trip. iud.

In initio conuersationis nulla uirtus magis necessa-  
ria, quam simplicitas humilis, & grauitas uerecunda.  
Bern. in Epiph. Dom. serm. 4.

Nihil firmitus ad tuendam remp. concordie collegio.  
Fœdera nobiscum iniit Deus humano more. Chryso.  
sup. Gen. Hom. 36.

Conuersatio optima Deum lætificat. idem sup. Epist.  
ad Heb. Hom. 25.

Confoederati debent se inuicem defendere, nisi in bel-  
lo iniusto apud Iuricons.

Vide plura, in titulo, de  
Amicitia.

Discordia.

EX GRÆCIS.

**N**ihil ciuitati perniciosius, quam diuisio, ut nihil me-  
lius, quam unio. Plat. de republ.

Populares homines discordant propter inæqualita-  
tem possessionis, generosi autem propter inæqualita-  
tem honoris. Arist. Poli. 2.

Minores, ut fiant æquales, seditionem faciunt, æqua-  
les uero, ut fiant maiores. Arist. Polit. 5.

Nobilitas generis, & diuitiæ principia sunt & fontes  
seditionum. ibid.

Omnis diuersitas uidetur facere diuisionem. ibi-  
dem.

EX LATINIS.

**D**iscordia duas ex una ciuitates facit. Liuius lib. 6.  
Decad. 1.

Merces

Merces seditionis proposita seditionem protinus exci-  
tat. *ibid.*

Inter hostes discordiæ ferere causas, sanientis est du-  
cis. *Verg. lib. 3.*

Nulla quamvis sit minima natio citò potest ab aduer-  
sarijs deleri, nisi proprijs simultatibus seipsam confecto-  
rit. *ibid.*

Ciuille odium ad inimicorum perniciem præceptus est  
ad utilitatem suæ defensionis incautum. *ibid.*

Discordia atq; seditio omnia opportuniora facit Insi-  
diantibus. *Liuius Decad. 4. lib. 4.*

Nihil occultum intestina discordia esse potest.  
*idem. lib. 10. decad. 4.*

Principium discordiæ est, aliquid commune tuum sa-  
cere. *Senec. in prouerb.*

Concordia res parue crescunt, discordia maximæ dila-  
buntur. *Sallust.*

## EX SACRIS.

**N** Villa spatia possunt satis esse discordibus, pacificis  
& angusta abundat. *diffonis moribus etiam spatia  
ta auerantur. Ambr. de Patriarchia.*

Diffensiones nunquam debent amari, sed aliquando  
aut charitatem probant, aut à charitate nascuntur. *Aug.  
Epist. 87.*

Discordia est aliquorum diuersio, quo prius amoris  
vinculum colligauit. *Isid. Etym.*

Summo pere iurgia fuge. nam contra parem contende-  
re, anceps est, cum superiore: furiosum, cum inferiore for-  
didum maximè autem contra saturnum contentionem  
inire. *Cassiod. sup. Psalm.*

Munas non recipitur, nisi prius discordia repellatur  
ab animo. *Greg. 1. sup. Ezech.*

Discordia aditum dispendij potius habet, quam utili-  
tatis. *idem in regist.*

In seditionibus plus valet, quod violentia cogit,  
quàm quod præcipit verecundia. *in Hist. Sax.*

In discordia nemo benedicit dominum. *Augu. sup.  
Psalm.*

Vide

Vide plura in bello, & inimicitia, & odio.

Pax.

# EX GRÆCIS, EX LATINIS.

**N**ihil perniciosius ciuitati, quàm diuisio, ut nihil melius, quàm unio. Plat. de rep.

Pax diutius retineri non potest, quam finitimi populi pariuntur. Demosth.

Nunquam imperator ita paci credat, ut non se epare bello. Veg.

Pax, est tranquilla libertas. Cicer. Philip. 2.

Dulce est nomen pacis, res vero ipsa tum iucunda, tum salutaris, idem Philip. 3.

Pax est repudianda, si sub eius nomine latet bellum. ibidem.

Leges, aut iudicia esse non possunt pace sublata. Cicer. Philip. 8.

Hoc unum est tempus de pace agendi, dum sibi uterque confidit, & pares ambo uidentur. Cæs. de bello Ciuil. li. 3.

Bellum, pacis est causa. Sallust. ad pleb.

Pax diuersis in mentibus esse non potest. Sallust. de bell. Iug.

Pax optima rerum.

Quas homini nouisse datum est: pax una triumphis.

Innumeris melior: pax custodire salutem.

Et ciues æquare potens. Silius Ita. lib. 11.

Qui desiderat pacem, præparet bellum. Veg. lib. 2.

Pacem uolunt etiam qui uincere possunt. Liuius lib. 1. Dec. 3.

Melior est, tutior pax, quàm sperata victoria. Liuius lib. 10. Decad. 3.

# EX SACRIS.

**N**emo uires suas in pace cognoscit, si enim bella de sunt, uirtutum experimenta non profunt. Nazanz. in Apolog.

Non potest esse diuturna pax absque morum corruptione, nisi prudentibus uiris resp. gubernetur. ibidem.

Melior est talis pugna, quæ Deo proximum facit.



cit, quam pax illa, quæ separat à Deo. ibid.

Non timeas contra charitatem esse, si unius scandalum multorum pace compensaueris: melius est enim, ut pereat unus, quam unitas. Bern. in Epist.

Pax uera est concordiam habere cum moribus probis, & litigare cum uitijis. Cassi. sup. Psal.

Concordia malorum, contraria est bonorum, & sicut optandum est, ut boni pacem habeant adinuicem: ita optandum est, ut mali sint discordes: impeditur enim iter bonorum, si unitas non diuidatur malorum. Isid. lib. 3. de summis bonis.

Pacem super pacem tribuit Deus dilectis suis. idem sup. Psalm. 7.

Pacem amantes, Deum, qui est autor pacis, amant. idem Epist. 41.

Concordia simul iuncta uinci non potest. Cypr. lib. 1. Epist.

Omnis pax à Deo est. Greg. lib. 17. mor.

Qui seruare pacem non curat, ferre fructum spiritus refusat. idem in Past.

Pax transitoria, est quoddam uestigium pacis æternæ. ibidem.

Pacati sibi temporalem pacem perturbari formident. ibidem.

Pacem cum bonis habere mali non possunt. idem in regist.

Pacis radix, est humilitas. idem in 1. reg.

Pacem cum carne habere non possumus. ibid.

Concordia non potest esse sine iustitia. Augu. lib. 2. de ciuit. Dei. cap. 21.

Concordia ciuitates construuntur: destruuntur autem discordia. Aug. Epist. 5.

Concordia in ciuitate est, quod harmonia in musica. idem lib. 2. de Ciuit. Dei.

Pax ecclesiastica, hæreditas nostra. Augu. in libro 83. Qua st.

Pax Christi, inimica diaboli est. idem in quæst. ex N. uo Test.

Pacis bono omnia constant. idem 19. de Ciuitate Dei. cap. 13.

Pax Dei omnem superat pacem. idem 22. de Ciuit. Dei. cap. 20.

Pacem, cum solius veri Dei sit donum, dii falsi dare non

non possunt. idem lib. 3. de Ciuit. Dei.

Pacem etiam ferissima animalia custodiunt. idem lib. 19. de Ciuit. Dei. cap. 12.

Pax plebis in ecclesia, est gloria ministrorum. idem Serm. 169. de tempor.

Concordia, unum facit ex pluribus. Chrysost. sup. Matth. Homil. 22.

Pax à gratia est. idem Homil. 1. sup. Episto. ad Corinth.

Pax materia est gaudij. idem sup. Episto. ad Coloss. Homil. 3.

Pacis fulgor ecclesiā illuminat. idē serm. de patient.

Pacem contemnentes, & gloriam appetentes, pacem perdunt, & gloriam. Bern. in Epist.

## Bellum.

## EX GRÆCIS.

**O**ptimus locus in bello est medius, quia fortes tenent locum medium inter timidos, & audaces. Aristot. in Polit. 2.

Iniquum certamen esse oportet, in quo uictorem quidem, priuatum esse licet, uictum autem regem. Ale. apud Plat. de fortu. Rom.

Ingentia pleraque certamina, & si successum non habeat, dedecoris certe nullam notam incurrunt. ibid.

Non est in bello bis errare. Lamachus apud Pluth. in Apoph.

Neceffe est, cum multis pugnet, qui multis vult imperare. ibidem.

Procul à domo est pugnandum. ibid.

Bellum statuta non querit. ibid.

Simplicissima contra hostes ratio, armare manus. Enrip. in Rhes.

Vnius manus, imbecillis pugna. Idem in Herc. Fur.

Maxime Mars odit cunctantem. ibid.

Vir armatus graui armatura, seruius est armorum. ibidem.

Necessario è bello multæ oriuntur molestiæ. ibid.

Non uerbis uincuntur hostes, sed armis. Demosth. Exod. 5.

Cæsi prælio, inter uictores numerandi. ibid.

RARE

Raræ foelicitatis est: multa prælia, eaque prospere gerere. idem ex arg. lib.

Si miserrimum est, bellum mouisse frustra. quid, si in foelicitate, dicendum. ibid.

Qui foris bellum gesturus sit, operam det, ut domi omnia in tuto sint collocata. ibidem.

Transacto bello constantior pax fit: in tranquillitate autem nolle bellum mouere, haud æquè periculo vacat. Thucyd. apud Stob.

Tria sunt capita belli: recte regendi, uelle reuereri, ac obedire ducibus. Thucy. apud Stob.

Nec vel amicis beneficium maius præstiteris in bello, quam si inimicus ipsis esse videaris: uel hostibus magis illo pacto nocueris, quam si amicitiam ipsorum simules. Xenoph. apud Stob.

Armorum disciplinam discant pueri. Plat. de fortit.

### EX LATINIS.

**N**on ille solus militat, qui in acie stat. Senec. de tranq. anim.

Prius est parare bella, quam gerere. Quin. li. 12.

Quicquid in pugna patimur, uirosum est. idem declam. 3.

Certissima mensura militaris ætatis est. posse fortiter facere. ibidem.

Rei militaris uirtus præstat, cæteris uirtutibus, omnia nostra studia, & hæc forensis laus latent in tutela, ac præsidio bellicæ uirtutis, & simulac increpuit tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Cicero pro Mur.

Parua suor arma foris, nisi sit consilium domi. idem 2. Offic.

Pudor in bello, est maxime periculosus. Planc. ad Cicer.

Suscipienda bella sunt, ut in pace sine iniuria uiuatur. idem 1. Offic.

Non solum aduentus belli, sed metus ipse affert calamitatem. idem pro lege Manil.

Armorum exitus semper incerti, & timidi. idem ad Atticum.

Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, sed nihil miserius, quam ipsa uictoria, quæ etiam si ad meliores uenit, tamen eos ferociiores reddit. Idem ad Marc.

Diffi-

Difficile est, post pugnam inceptam, aciem instruere. ibidem.

Alpero, absciso castigationis genere militaris disciplina indiget, quia vires armis constant, quæ ubi à recto itinere desciverunt, oppressura sunt, nisi opprimantur. Max. lib. 2.

Non est cum hoste confligendum, nisi occasio obuenisset, aut necessitas incidisset. idem lib. 7.

Sæpe in bello parvis momentis magni casus intercedunt. Cæsar lib. 1. de bell. ciuil.

Miserum est per paucos de summa rerum, ac periculo decertare. idem de bel. Alex.

In magna paucitate contra magnam vim hostium, artificio magis, quam uiribus, decertandum est. idem de bell. Afric.

Bellorum causa, dominandi libido. Sallust. in coniur. Catil.

Bellum ex arbitrio sumitur, non ponitur. ibid.

Militaris disciplina non tam ex libris, quam ex acie discitur: idem de bell. Iugurth.

Victoris in manu est, bellum mutare. idem in coniur. Catil.

Arma armis irritantur. Plin. Iun. in Paneg.

Fortuna belli artem victos quoque docet. Cur. li. 3.

Bellum ex victoria nascitur. ibid.

Belli iura etiam, in pace seruantur. idem lib. 7.

Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur. idem lib. 8.

Bellum non suscipiendum, nisi cum maius emolumentum spei, quam damni metus ostenditur, Cæsar Aug. apud Tranq.

Nulla salus bello, pacem te poscimus. omnes. Vir. libro 10.

Nulla fides, pietasque uiris, qui castra sequuntur.

Venalesque manus, ibi fas, ubi maxima merces. Luca. lib. 10.

Scientia rei bellæ dimicandi nutrit audaciam: Veg. lib. 1.

Bellum est iustum, quod necessarium est, & arma sunt pia, quibus nulla, nisi in armis, relinquitur spes. Euius lib. 9. Dec. 1.

Euentus belli, quasi index iustus. idem libro 1. De quad. 3.

Nun-

Nunquam minus, quam in bello, euentus respondent  
idem lib. 10. Dec. 3.

Bellum seipsum alit. Cato apud Liuium. libro 4. De  
ca. 4.

Luxuria, & otio militaris disciplina tollitur. idem lib.  
10. Dec. 4.

Nunquam ad publicum certamen produxeris mili-  
tem, nisi cum eum uideris sperare uictoriam. Veget.  
libro 3.

Congruës clamor magni refert in acie. Liuius. 3. De  
ca. lib. 10.

### EX SACRIS.

**N**on queritur pax, ut bellum exerceatur: sed bel-  
lum geritur, ut pax acquiratur. August. ad bon.

Cum initium bellum suscipitur, utrum aperte pugnet  
quis, an ex insidijs, nihil a iustitia interest. idem in li-  
bro Quest.

Non semper pendet ex viribus, bellorum exitus.  
ibidem.

Nullum bellum tam feliciter cessit, quin plus attu-  
lerit mali, quam boni. ibidem.

Militarem industriam quo melius habet resp. bellum  
minus desideret. ibidem.

Integros honor, lapsos dolor ad pugnam incitat. Cyp.

Non prohibuit militare, qui proprium stipendium sus-  
ficere præcipit. Aug. in ferm.

Ordo mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut fu-  
sciendi belli auctoritas, atque consilium penes princi-  
pes sit. idem cont. Faust.

Apud veros Dei Cultores etiam bella patrata sunt,  
quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio ge-  
runtur, ut mali coerceantur, & boni subleuentur. idem  
de verb. domin.

Fortitudo, quæ per bella tuetur à Barbaris patriam,  
vel defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iusti-  
tia est. Ambr. de Offic.

Si bona fuerit causa pugnantis, belli exitus malus es-  
se non poterit, sicut nec bonus iudicabitur finis, nisi cau-  
sa non bona. & intentio non recta præcesserit. Bern. de  
noua milit.

Ars



Ars bellandi si non præluditur, cum fuerit necessa-  
ria, non timetur. *Cas. lib. Epist.*

Militare non est delictum, sed propter prædam mili-  
tare, peccatum est. *Aug. de verb. domi.*

Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur:  
sic regibus sibi aduersantibus, populus regni vexatur:  
*Chrysost. sup. Matth.*

Bellum iustum est, quod sit de præcepto principis,  
de rebus repetendis, vel propter iniuriam repellenda.  
*apud iurifon.*

Aduersariorum pugna constâter aliquando appeten-  
da est, & prudenter aliquando declinanda. *Gregor. li-  
bro 3. mor.*

Scientis non est, velle certare, & periculo se velle  
committere. quoniam & vincere non est in nostra pote-  
state, & est anceps omne certamen. *Lact. lib. 6.*

Si desit pugna, & hostis, nulla victoria est. *Lact. lib. 6.*

Bellum dicitur, quod minime bellum. *Augu. de princ.  
Dialect.*

Bellum, summæ difficultatis est initium. idem de ve-  
ra relig.

Bellum à belluis nomen habet. *Ludouicus Viues. in  
4. de Ciuitate Dei.*

Felicius videtur qui prouocare non dubitat. *Veg.  
libro 3.*

Nemo prouocare bello audet, aut facere iniuriam ei  
regno, aut populo, quem intelligit expeditum, atque  
promptum ad vindicandum. *ibid.*

Bellorum tempora, & exitus, a Deo pendet. *Aug. li. 5.  
de ciuit. Dei, cap. 22.*

Bellis corruptos hominum mores Deus emendat. idē  
*lib. 1. de Ciuit. Dei, cap. 1.*

Pax videtur maximum homini bonum: bellum maxi-  
mum malum. idem *lib. 19.*

Bellum etiam iustum, detestandum. idem *lib. 19. de Ci-  
uit. Dei.*

Bella cum suo genere non gerunt bestia. idem *12. de  
Ciuit. Dei.*

Militia quis fructus, ubi occisor mortaliter peccat, &  
occisus æternaliter perit. *Bernar. ad mil. templ.*

In aliis rebus si quid erratum est potest postmodum  
corrigi præliorum delicta emendationem non recipiunt.  
*Veg. lib. 3.*

Vilius constat erudire armis suos, quam alienos mercede conducere. *ibid.*

Plurimum terroris hostibus armorum splendor importat idem *lib. 2.*

Qui desiderat pacem, præparet bellum. *ibidem.*

Qui secundos euentus desiderat, dimicet arte, mora casu. *ibidem.*

Non est diuitiarum secunda possessio, nisi armorum defensione seruetur. *ibid.*

In expertis dulcis est pugna. *idem lib. 3.*

Animis penè omnium hoc naturaliter euenit, vt trepidant, cum ad cōsiliū venerint. *ibid.*

In prælio amplius solet iuuare occasio. q̃. virtus. *ibi.*

Difficile vincitur, qui de suis, & de aduersarii copijs vere potest iudicare. *ibid.*

Qui dispersis suis inconsultè, sequitur, quam ipse acceperat, hosti vult dare victoriam. *ibid.*

Qui frumentum necessariumq; commeatum non præparat, vincitur sine ferro. *ibid.*

Cum consiliū tuum aduersario proditum cognoueris, dispositionem mutare conuenit. *ibid.*

Magna dispositio est hostem, urgere fame. *ibid.*

Quo genere pugnaturus sis nesciat hostis, ne aliquibus remedijs resistere molitur. *Veg. lib. 3.*

Pugnantibus supremam pugnam in ire credendum est, vincentibus iam primam. in *hist. Sax.*

### Exercitus.

**E**xercitui opus est, si suo officio fungi velit, vt vacet nunquam, aut hostibus nocens, aut sibi prodens. *Xenoph. apud Stob.*

Exercitus sine duce, magna bestia est sine capite. *Epa minund. ibid.*

Militaris turba sine duce, est sine spiritu corpus. *Curr. lib. 10.*

Pluribus casibus subiacet amplior multitudo *Veg. lib. 2.*

Cautela necessaria est, vt ad quæ loca sit producturus exercitus, ignoret. tutissimum namque in conditionibus videtur facienda nescire. *idem lib. 3.*

Melius est, post aciem multa seruare præsidia, quam  
latius

latius militem spargere. *ibid.*

Exercitus labore proficit, otio consenesceit. *ibid.*

Ita exercitus incommoda tegenda sunt, ut spem aduersarijs non augeamus. *Cæsar. lib. 2. de bel. ciuil.*

## Hostis .

**Q** Vāuis hostis, audiet bene vir bonus. *Euri. in Heracl.*

Hostium dona, non sunt dona. *Demosth. in arg. lib.*

Ad reprimendum communem, & potentio rem hostē, etiam hostium societas expetitur. *ibid.*

Nostris animum addere non melius possumus, quam extenuatis hostium viribus. *ibid.*

Principiis obstandum, nisi velis hostem progredi longius in dies. *Demosth. 1. Olinth.*

Hostium commoda, nostra esse commoda dicendum est. *ibid.*

Tunc commodissime inuaduntur hostes, cum eorum fines infestantur. *ibid.*

Hostes non contenti ex agris petere necessaria, quod superest, proterue deuastant. *ibidem.*

Qui incolumes resistere non potuerunt, non resistent perdiri. *Cæsar. lib. 2. de bel. ciuil.*

Subita conterunt hostes vilitata vilescunt. *Veg. lib. 3.*

Aduersarius reconciliatus, vehementer cauendus. *in hist. Sax.*

Hostis in domo, formidabilis est. *ibidem.*

Pati hostia non indignetur, qui fecerit. *Liuius. lib. 62. Decad. 3.*

Barbari naturaliter hostes ijs, qui non sunt Barbari. *idem lib. 1. Decad. 4.*

## EX SACRIS.

**D** Vm paruus est hostis interfice, vt nequitia elidatur in femine. *Hier.*

Philosophus sic inter hostes viuendū censuit, tanquā inter amicos: atque inter amicos, ac si in medijs hostibus vineretur. *Chrysostr.*

Occiditur hostis sine peccato. *Aug. lib. 1. de liber. arbit.*

Hostis antiquus in iumen nequitia valde resistit.

I. 2 citur.

citur. idem in 1. Rhe.

Hostes hominis Christiani, sunt facta carnis, Aug. de Cont.

Via hostibus, qua fugiant, redundat est munienda. Veget. lib. 3.

Dux.

### EX GRAECIS.

**Q**ui bellicis rebus praesse dux debet hunc non in fronte modo, sed in tergo oculos habere convenit. Plutarch. in Apophth.

Turpissima Imperatoris vox est: dicere, non putaram. ibidem.

Bonus Imperator legibus pareat. ibidem.

Cautus Imperator preferendus est audaci. apud Stob.

Imperator habeat aduersus hostes audaciam: erga subditos beneuolentiam: in opportunitate vero rationem, & consilium. Agesil. ibid.

Militaris disciplina non sine usu, & experientia paratur. Annibal. apud Stob.

Idem est inter imperatoriam, & oratoriam artem, quod inter bellum, & pacem. Themisto apud Stob.

Dux non potest omnibus gratificari. ibid.

### EX LATINIS.

**D**ux sunt artes, quae possunt homines locare in amplissimo gradu dignitatis, una Imperatoris: altera oratoris boni: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo belli pericula repelluntur. Cic. pro Mur.

In summo Imperatore quatuor hae virtutes inesse debent: scientia rei militaris, virtus autoritas, felicitas, idem pro leg. Manil.

Haec sunt virtutis Imperatoris, labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. ibi.

Felicitas rerum gestarum exercitus, beneuolentiam Imperatoribus, & res aduersae odia conciliant. Caesar de bel. ciuili. lib. 2.

Alia

Alia sunt partes legati, alia imperatoris. idem lib. 3.  
Nihil Imperator faciat libentius, quam supplicibus  
ignoscere. idem de bell. Alex.

Nihil minus in perfecto duce, quam festinatio & cele-  
ritas. conuenit. Tiarq. de Cas. Ang.

Ad ducis laudem subiectorum pertinet virtus. Veg.  
lib. 3.

Inter hostes discordiæ ferere causas, sapientis est du-  
cis. ibidem.

Boni duces nunquam publico certamine, nisi ex oc-  
casionē, aut necessitate confligunt. ibid.

Vito in acie Imperatore, animi militum accendun-  
tur. Lilius. lib. 2. Dec. 1.

Imperatoris est prudentis, nihil inexplorato agere.  
idem lib. 10. Dec. 2.

Ira, & vini amor, Imperatorum virtutibus pernicio-  
sa. idem Dec. 2. lib. 9.

Prudentia consulum, cupiditatem pugnandi militibus  
acuit. idem lib. 2. Dec. 3.

Artes imperatorie, & militares, non eadem sunt. idem  
lib. 5. Dec. 3.

Ducis est, fortunæ se præbenti non deesse. ibid.

Segne imperium consulis aspernantur milites. ibid.

## EX SACRIS.

**Q**uomodo potest dux militum suorum probare vir-  
tutem, nisi habeat hostem? Lact. libro 5.

Imperator nullum inuitum militem producat in  
aciem. ibidem.

Magnanimitas in Imperatore est. apud Iurisc.

Exercitui non nisi probatus præficiatur dux. Greg.  
Episto. 8.

Duces impii, sunt, qui verbo, & exemplo ducatum præ-  
bent erroris. Greg. lib. 24. mor.

Bellorum dux Deus erat antiquitus. Chrysost. Ad po-  
pulum Antioch.

Miles.

**I**n re militari reuereri duces, simul & fortitudi-  
nis, & imperio parentis militis non tenue est argu-  
mentum



mentum. Plutarch. de Po.

Parere Imperatori, melius est, quam hostem negare. idem in Apophth.

Miles metuat ducem magis, quam hostem. apud Stob.

Verecundum militem apud sanctas Imperatoris aures minus pudet confiteri, quam quæri. Quin. Declam. 3.

Non minus in milite modestiam, & continentiam, quàm virtutem atque animi magnitudinem desidero. Cæsar. de bell. Gal. lib. 7.

Quis credat militem bellicosum, cuius dissimulatione situ ac ferrugine arma sordantur? Veg. li. 2.

Qui victoriam cupit, militem imbuat diligenter. ibid. Facilius est ad virtutem instruere novos milites, quàm reuocare perterritos. idem lib. 3.

Milites poena & timor in sedibus corrigunt, in expeditionibus spes & præmium faciunt meliores. ibid.

Animi militum accenditur, viso Imperatore in acie. Linius lib. 2. Dec. 1.

Miles horribus esse debet, non celatus auro, & argento, sed ferro & armis fidens. idem lib. 9. Decad. 1.

Milites, indignati in Imperatorem, ex industria torpent in aere. ibid.

Deuotus miles non sentit sua, cum be nigni ducis in tuetur vulnera. Ber. in Serm.

Pulchrior est miles in prælio occisus, quam in fuga saluus. Tert.

## Victoria.

### EX GRÆCIS.

**N**on solum vincere, sed etiam scire vincere, speciosum est in his præsentim rebus, in quibus victoria ætæ incrementum parit. Plur. de Educ. liber.

Victoria tota est posita consultatione bona Eur. in Phœnis.

Potentes & celebres aduersarios vincere, ea demum magna gloria est. Demosth. exag. lib.

Omnia bona illorum, qui victi sunt, victoribus accedunt.

dunt. Plat. apud Stob.

Inter victores numerandi sunt praelio cæsi. Demosth. in Orat. funebr.

## EX LATINIS.

**M**ulta in victoria eorum arbitrio, per quos vicit, facienda sunt, etiam ab inuito Imperatore. Cicer. ad Marc.

Victoria est semper insolens. idem ad Seruium.

Facile est vincere non repugnantem. idem 1. Tusc.

Nulla est laus ibi esse integrum, ubi nemo est, qui aut possit, aut velit irrumperere. idem Act. 2. in Verrem.

Multo seipsum, quam hostem superasse, operosius est. Max. lib. 3.

Victoris in manu est, bellum mutare. Sallust. in Catil. coniur.

Pulcherrimum victoriæ genus est terrore domare. Plin. lun. 2. Epist.

Tam victoribus, quam victis peregrina lingua discenda est. Curt. lib. 6.

Ex victoria nascitur bellum. ibid.

Quos viceris, caue amicos tibi esse credas. idem lib. 7.

Clarior laus est quo clarior est quam viceris. idem li. 8.

Bis vincit, qui se in victoria vincit. Pub. Mim.

Pars victoriæ est, inimicum turbare ante, quam dimittes. Veget. lib. 3.

Vincere quidem bonum est, superuincere autem: inuidiosum. in hist. Sax.

Vincere, quam uti victoria, facilius. ibid.

Victores nusquam honestius, quam in castris hostium, prebent. Iust. li. 2.

Conditiones pacis dicere, eius est, qui dat pacem. Liuius 3. Dec. lib. 10.

## EX SACRIS.

**S**i desit hostis, & pugna, victoria nulla est. Laet.

Quædam melius fugiuntur, quam vincuntur. ibidem.

Interdum vinci, est beneficio affici. ibid.

I 4

Qui

Qui facile vincitur, non vincitur, sed consentit. Augustin.

Victoria non minor est, hostes tolerare, quam hostes vincere. Greg.

Impari cursu, sed pari animo ad palmam tendendum est. Hier. in Epist.

Victorem esse passionis, beatum est, non autem esse in passione, Ambr.

Non est tanti gaudij, excelsa tenere, quanti meroris est, de excelsis corruere: nec tanta gloria sequi potest victoriam, quanta ignominia potest sequi ruina. idem.

Non est gloriosa victoria, nisi ubi fuerint laboriosa certamina. Amb. 2. Offic.

Victoria turpis, inhoneste quæsit. idem lib. 3. de Offic.

Victoria de hoc mundo non nostris viribus ascribetur. August. lib. 22. de Ciuitate Dei. cap. 25.

### Captiuitas.

**S**erui, quos bellorum iniquitas victoribus in prædā dedit, eisdem legibus, eadem fortuna, eadem necessitate nati sunt, ex eodem loco spiritum trahunt, nec natura illis, sed fortuna dedit dominum. Quint. Declam. 15.

Conditiones accipiendæ sunt a victis, non ferendæ. Liuius 1. Dec. lib. 4.

Captiuitatis nulla maior calamitas est, quam ad alienam, libidinem trahi. Hier. in Epist.

Captiuitatis nescia est pudicitia. Ambr.

Qui redimitur ex aliqua captiuitate liberatur. Gregor. 18. mor.

Captiuitatis persecutio imputatur ad martyrium. Chris. de Alc. dom. Serm.

### Præmium.

### EX SACRIS.

**S**atisfactio quietat iram. Arist. Eth. 5.

Omnia amamus, sed præmium magis. idē Polit. 7.

In hoc pereunt plures resp. quando quispiam vir fortis, & strenuus, nihil aufert deterioribus plus. Eurip. in Hecub.

EX

## EX LATINIS.

**N**emo nostrum in reipub. periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis fructuque uocatur. Cic. pro Rabir.

Vix inuenietur, qui laboribus susceptis, ac periculis aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. idem 1. Offic.

Nec domus, nec resp. stare potest, si in ea nec recte factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis. idem 1. de nat. Deorum.

Lege præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitij. idem 1. de Orat.

Quis enim virtutem amplectitur iusta, præmia si tollas? Iul. e. Sat. 10.

Spes præmij minuit penam. in Hist. Sax.

Scire volunt omnes, mercedem reddere nemo. Iuuen. Sat. 7.

## EX SACRIS.

**M**erces summa est, videre Deum. August. Epistol. 113. Si præmia non inuitant; poenæ nos terreat. 1. eni.

Præmia proposita sunt post laborem. Chrysost.

Omne opus leue fieri solet, cum eius præmium cogitatur, & spes præmij, solatium sit laboris. Hiero.

Nutrient præmiorum exempla virtutes, nec quisquam est, qui non ad morum summa nitatur ascendere, quando irremuneratum non relinquitur, quod conscientia teste laudatur. Cal. li. 2. Epi.

Aequum est, ut unicuique proficiat labor suus. idem Epist. 8.

Qui vera celestis patriæ præmia negligunt, in suis hic voluptatibus cadunt. Grego. lib. 11. mor.

Hominum industria in quouis genere virtutis condescere solet, nullis calcariis adhibitis quibus hominum ingenia ad laudem excitentur. apud Platinam.

Ante laborem sumere cibum, & ante meritum exigere præmium, præposterus ordo est. Bernar. serm. 46.

Præmia virtutis cuilibet referenda. in Hist. Sax.

Indi-

Indiscreti hominum mores, confusiſque vagarētur, niſi culpa formidinem, aut virtus præmium non haberet. *Caſ. lib. 2.*

Sicut æquum eſt, deſidioſis laborantium præmium denegare: ita conuenit, exultantibus, id eſt laborantibus remunerationis optata concedere. *idem lib. 4.*

In læua meritum, in ſiniſtra præmium continetur. *Bern. in vig. Nat. domi. ſerm.*

## Punitio.

## EX GRÆCIS.

**A**rdua verberatio (non admiſſis precibus) non efficit in ſeruis, vt poeniteat peccaſſe, ſed vt proſpiciat ne ſentiantur peccare. *Plut. de cohib. irac.*

Non peccantes ſolum, ſed peccare geſtientes punito. *Cleob. apud eund.*

Qui punit iniuſtos, is cæteris iniuriam fieri prohibet. *apud Stob.*

Qui verberat ſine ira, peior eſt verberante cum ira. *Ariſto. Ethic. 7.*

## EX LATINIS.

**N**ihil minus, quam irasſci, punientem decet. *Senec. de ira. lib. 1.*

Magna pars hominum eſt, quæ non peccatis irasſcitur ſed peccatoribus. *idem. 2. de ira.*

Ciuitatis mores magis corrigit parcitas animaduſionum facit enim conſuetudinem peccandi, multitudo peccantium. *idem de Clement.*

Sæpius ea committuntur, quæ ſæpius vindicantur. *ibid.*

Minus iniquum eſt, vt euadat poenam nocens, quam vt contemnat. *Quint. Declam. 11.*

Omnis caſtigatio, & animaduſio contumelia vacare debet. *Cicer. 1. Offic.*

Prohibenda eſt maximè ira in puniendo, nunquam enim iratus, qui accedit ad puniendum mediocritatem illa ſeruabit, quæ eſt inter nimium, & parum: cauendum eſt



est igitur ne maior sit pœna, quam culpa. ibi.

Magna est illecebra peccandi, impunitatis spes. idem pro Mil.

Qui adolescentum peccatis ignosci putant oportere, falluntur, propterea quod ætas illa non est impedimentum bonis studijs, at ij sapienter faciunt, qui adolescentes maxime castigant, ut quibus virtutibus omnem vitam trahi possunt, eas in ætate maturissima velint comparare. idem 4. ad Heren.

Improbis pœna statuenda est, nec minus ijs, qui secuti erunt aliorum, quam qui ipsi fuerunt impietatis auctores. idem in Lælio.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ, maleficio sub mouendi sunt. idem pro Roscio.

Quotus quisque reperitur, qui impunitate proposita, abstinere possit iniuriæ? impunitas enim est maxima peccandi illecebra. idem 3. Off.

Est utilius vnius improbi supplicio, multorum improbitatem coercere, quàm propter multos improbos vni parcere. idem. 5. Act. in Verrem.

In corpore siquid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, vri, aut secari patimur, ut membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intreat; sic in reipub. corpore, ut totum saluum sit, quicquid est pestiferum, amputetur. idem Philip. 9.

Est acerbum parentum scelera filiorum pœnis luv. idem ad Brutum.

Graues pœnæ exempla dicuntur. Terent.

In re turpi honesta insultatio est. in senen. ibi.

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe.

Absterrent a vitijs. Horat. lib. 1. serm.

Estque pati pœnam, quàm meruisse, minus. Ouid. 1. de Ponto.

## EX SACRIS.

**V**bi non est par culpa, non debet par procedere pœna. Ber. in Epist.

Providentia Dei gubernantur omnia, & quæ putatur pœna, medicina est. Hier.

Pœnæ nos terreat, si præmia non inducant. Aug.

Deus

Deus non solum nos donis, sed flagellis erudit.  
Gregor.

Iulisti domine, & sic est, vt poena sit sibi omnis inordinatus animus. Aug. lib. 1. conf. fl.

Non est euadere poenam, praenire sententiam. Cyp. lib. 2. Epist.

Quia impunitum non debet esse peccatum, punitur a te, ne tu pro illo puniaris, peccatum tuum iudicem te habeat, non patronum. idem de vtilit. poenit.

Non vniuniformiter secundum mensuram delictorum in crepationes quoque oportet inferri, sed diligenter aspiciere eorum, qui deliquerunt, vires, atque propositum. Chrysost.

Saepe magis propitius est Deus, cum immittit amara, quam cum delinit dulcibus. ib. d.

Aliter punitur ciuis, aliter hostis. Gregor. 26. mor.

Bonorum salutem custodit, qui malos punit. Lact. de ira Dei.

Mitius punitur nobilis, quam ignobilis. apud Iuricons.

Peccata nostra praelijs puniuntur barbarorum. Hier. in Epistol. Nep.

Poenam grauior, grauius peccantibus. August. de peccat. & merit.

Supplicium est scelus in scelere. idem lib. 21. de Ciuit. Dei.

Poenam Deus non ex ira infert, vel affectione. Chrysost. super Genes. Hom. 29.

Mitigat vim doloris considerata aequitas ferientis. Grego. 7. mor.

Castigare videtur, quisquis dissentit. Lact. lib. 5.

Homo ex culpa venit ad poenam, ex poena venit ad amorem. Greg. 11. mor.

Deus vnus poena plurimos corrigit. Ambr. sup. Psal. mus. 118.

Sermo.

EX GRÆCIS.

**Q**ui doceri vult linguam, is in multitudinem mittendus est, linguae enim magister est populus.  
M. de Nat. nom.

Seni

- Senilis sermo libenter audiendus. idem de rep.  
 Euitanda est curiositas verborum. idem de regno.  
 Quod bene dicitur, repetere non nocet. idem de leg.  
 Omnis sermo si benignior fuerit, quam oporteat, oblen-  
 rat intellectum: si longior, difficilis erit retentioni, &  
 discipulo obliuionem inducit. Arist. de Polit. 2.  
 Ratiocinatio cum eruditione, dux est vitæ. idem in  
 Epist. ad Alex.  
 Qui negat loquelam, petit loquelam. Arist. Metaph. 4.  
 Lingua eadem optima, & pessima idem de offic. aud.  
 Sermo dicentis non interrumpendus, ibid.  
 Mores boni approbant verba. ibi.  
 Sermo auditus, seminis vice nobis est. ibid.  
 Lingua non discrepet a mente. Demet. Phaler.  
 Quanta res est, tanta & oratio, qua vteris, esse debet.  
 Cleom. apud Plut. in Apophth.  
 Ex sermonibus, ut ex amicis, optimus ille firmissimus  
 que habetur, qui in calamitatibus præsens adest, & indi-  
 gentibus auxilium affert. Plut. de exilio.  
 Lingua præire animo non, permittendum. Chilo apud  
 Diog. lib. 1.  
 Inter loquendum, non est agitando manus, est enim  
 vixcordia signum. ibid.  
 Quod facere institueris, noli prædicare. nam si facere  
 nequueris, rideberis. Pyth. ibid.  
 Noli citò loqui, est enim insanæ indicium. Bias  
 ibid.  
 Peculiare ingenij est, elicere ex rebus sermones ac-  
 commodatos. Socrat. apud Diog. lib. 2.  
 Dicenda sunt, quæ vtilia futura sunt & dicenti, &  
 auditori. Diog. lib. 3.  
 Citius credendum equo infæni, quam verbo incom-  
 posito. Theop. apud Diog. lib. 8.  
 Hominibus non conuenit unquam, factis linguam va-  
 lere plus. Eurip. in Hecub.  
 Incontinens lingua, turpissimus morbus, idem in  
 Orest.  
 Celeritas non habet iustitiã, tardi verò sermones mul-  
 tum proficiunt ad sapientiam. idem in Phenil.  
 Omnia efficit oratio, & ferrum hostile elicere potest.  
 idem.  
 Directam sermonum seca viam, nec duplex sis vis.  
 idem in Rheseo.

Facinorum malorum sermones quoque sunt cauendi  
Socrat. apud Stob.

Nulla est oratio, quæ longa videatur, quando res ordine proferuntur. ibid.

Duo tibi dicendi tempore præscribe, vel de rebus indubiè tibi perspectis, vel necessarijs uerba facias. ibidem.

Aut flere oportet, aut asserre meliora silentio. Pyth. apud Stob.

Sermonis vitium in lingua est, facti vero in animo. Antiph. ibid.

# EX LATINIS.

**E**Ruditur sermo non ostendit verum robur animi. enim oratio etiam timidissimis audax. Senec. Epist. 26.

Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis dicitur. idem Epist. 27.

Nulli, nisi audituro dicendum est. idem Epist. 29.

Verba etiam si adsint, & possint sine ullo tuo labore decurrere, tamen temperanda sunt. nam quæ admodum sapienti viro incessus modestior conuenit, ita oratio pressa non audax. summa ergo summarum hæc erit, tardiloquus te esse iubeo. idem Epist. 40.

Hæc sit propositi nostri summa, quod sentimus, loquamur, & quod loquimur, sentiamus: concordet sermo cum vita. idem Epist. 72.

Consuetudinem verborum vocabo consensum eruditum: sicut viuendi consensum bonorum. Quint. lib. 1.

Eos alloquamur potissimum, quos conciliare nobis studemus. Quint. lib. 4.

Quidam & nimium dicunt, nec tamen totum, idem lib. 5.

Quorundam elocutio res ipsas effoeminat, quæ illo verborum habitu vestiuntur: curam ergo verborum, rerum volo esse sollicitudinem. idem lib. 8.

Ociosum sermonem dixerim, quem auditor suo ingenio non intelligit. ibi.

Nisi maxima rerum versantur momenta, non debemus de verbis esse solliciti. ibid.

Vim rebus aliquando ipsa verborum humilitas auferit. ibidem.

ibidem.

Verba honesta moribus perdimus. idem lib. 8.  
Dandi sunt ei, cui vocem accommodamus, sui mores.  
idem lib. 11.

Sonis homines, ut æra tinnitu dignoscimus. ibid.  
Et si utile est, subito sæpe dicere, tamen illud utilius,  
sumpto spatio ad cogitandum, paratius atque accuratius  
dicere. Cic. 1. de Ora.

Verba inuenta sunt, non quæ impedirent, sed quæ indi-  
carent voluntatem. Cic. pro Cec.

Interpres mentis est oratio, verbis discrepans, senten-  
tijs congruens. idem. 1. de leg.

Sermone uti eo debemus, qui notus est nobis. idem 1.  
Offic.

In primis provideamus, ne sermo indicet vitium ali-  
quod inesse moribus, quod maxime tunc solet eveni-  
re, cum studiosè de absentibus, detrahendi causa, aut  
severe, aut maledicè, contumelioseque dicitur ibi-  
dem.

Quoties de nobis aut dicimus, aut loquimur: toties  
de nobis iudicatur. idem 1. de Ora.

Sæpe grauius offendunt animos auditorum, qui alic-  
na flagitia aperte dicunt, quam qui committunt. Cicer.  
in Sallust.

Cauendum est, ne quid agendo, dicendoque facias, cui-  
us imitatio rideatur. idem declarat. Orat.

Oratio debet esse ornatio sententijs, quam verbis.  
idem.

Non tam copia, quam modus in dicendo est quæren-  
dus. idem pro leg. Manil.

Difficile est dictu, quantopere conciliet animos comi-  
tas, affabilitasque sermonum. Cice. 2. Offic.

Fieri potest, ut rectè quis sentiat, & id quod sentit, po-  
tè eloqui non possit. idem 1. Tule.

In his linguis, quas non intelligimus, surdi profecto  
sumus. idem 5. Tule.

Verba neminem mouent, nisi eum, qui eiusdem lingue  
societate coniunctus est. idem 3. de Orat.

Vive moribus præteritis, & utro verbis præsentibus.  
Gel. lib. 1.

Tanquam scopum, sic fugias inauditum, atque insoli-  
tum verbum. ibid.

Qui facta sua verbis adornant, non ideo prædicare,  
quia



quia fecerint, sed ut prædicent, fecisse creduntur. *Plin. lun. lib. 1. Epist.*

Multo magis viua uox afficit. *idem lib. 2.*

Melius eadem pronunciat, qui peperit. *idem.*

Nescit uox missa reuerti. *Horat. de arte Poet.*

# EX SACRIS.

**P**ro signo sunt interioris hominis verba erumpentia: minoribus enim maiora monstrantur. vultus enim, & oculis dissimulari non potest conscientia. *Hier. sup. 12. Proph. lib. 2.*

Colloquium, familiaritatis indicium. *Tert.*

Si alicuius sermo non pungit, sed oblectat audientes, iste sermo non est sapiens. *idem.*

Diu considera, quid loquendum est, & adhuc tacens prouide, ne quid dixisse poeniteat. *idem.*

Sæpe doctori dominus verbum pro gratia tribuit auditoris. nonnunquam verò propter auditoris culpam subtrahitur sermo Doctori. *Greg. in Fast.*

Cibus mentis, est sermo Dei, *idem Hom. 5.*

Præui sicut in sensu leues sunt: ita in locutione precipites, quia quod levis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit. *idem 3. mor.*

Lingua sub magni moderaminis moderatione frenanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilitate torpescat. *idem 8. mor.*

Cum intentionem bonam locutio cauta, non sequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vitium vertitur. *idem 5. Moral.*

Bonum verbum per humilitatem dicendum est, ut beneficium per pietatem exhiberi debet. *idem.*

Verba instituta sunt propterea, ut non se inuicem homines fallant, sed ut ad alterius quisque notitiam cogitationes proferat. verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est. *Greg. in Mor.*

Quod in genere dictum est, ad nullius contumeliam pertinet. *ibidem.*

Bonus sermo secreta non querit. *Hier. de discipl. monast.*

Quicquid dicere volumus, ex ipsa prius nostri sermonis qualitate colligamus. *ibid.*

Loca

Loca in quibus vana, & superflua dici debeant, inuenire non possunt. *ibid.*

Est tempus, quando nil, & est tempus, quando aliquid est dicendum: nullum verò tempus est, in quo dicenda sunt omnia. *ibid.*

Loquentem conscientia non præpedit, cum vita linguam antecedit. *Greg. 6. mor.*

Modus loquendi in tribus consistit: quo gestu, quo sono, qua significatione aliquid dicatur: disciplina autem iubet, ut loquentis sit sermo modestus, & humilis: sonus demissus, & suavis: significatione verax, & dulcis. *Hieron. de discipl. monaster.*

Quantiuis quis vitam fide muniat, scientia regat, castitate, & sobrietate componat, nihil est, quod in homine placeat, si in toto lingua displiceat. *Valer. Episto. in quod. serm.*

Periculum est dicere non solum falsa, sed etiam vera, si ea non quibus oportet, verbis insinuet. *Ambr. sup. Beat. immac.*

Quàm plures vidi (loquendo) in peccatum incidisse, vix quempiam, tacendo, adeo tacere, quam loqui, difficilius est. *Amb. 1. Offic.*

Sermones proferamus libra iustitiæ examinatos, ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus. *idem Offic. 3.*

Frequenter in longum protractus sermo caret intelligentia. *Aug. de doct. Chry. ost.*

Dicens aliud, quam vult, videtur non dixisse. *apud iur. conf.*

Cæco lumen, surdo sermonem, sapientiam bruto offerre, labor inutilis. *Cypria. lib. 4. Epist.*

Loquimur imitatione. *August. de quant. anim. cap. 18.*

In verbis amanda sunt vera, non verba. *idem. 4. de doc. Christ.*

Verba sunt signa rerum. *idem de magistr.*

Verba per res illustrantur. *ibid.*

Verborum questionibus immorari, turpe est. *idem lib. 11. cont. Acad.*

Verbum scriptum, non est verbum, sed verbi signum. *idem in princip. Dialect.*

Pauca proprie loquimur, plura improprie. *Aug. lib. 11. conf. cap. 20.*

Quotidiana fornax, nostra est quotidiana humana lingua.

lingua. Aug. 10. conf. cap. 37.

Linguarum cognitio ad interpretationem scripturarum necessaria est. idem lib. 2. de doct. Christ.

Lingua Dei, est spiritus sanctus. idem de essent. diuinita.

Linguarum diuersitas hominem alienat ab homine. idem.

Lingua coercita dies bonos affert. idem de uerb. domini. serm. 40.

Ream linguam non facit, nisi mens rea. Aug. de verb. Apost. serm. 26.

Linguis omnium gentium loquitur ecclesia. idem sermo. 187. de temp.

Vocabula nobis cum Deo sunt communia, sed differant in affectu idem in quæst. ex utroque test.

Diuinus sermo potio est. Bern. sup. Cant. ser. 59.

Vox operis validior, quam oris. idem sup. Cant. sermo. 59.

Lingua etsi multa mala faciat, tamen est optima. idem de tripli. serm. 1.

Lingua paruorum membrum innumeras contrahit sor-des. ibid.

Lingua, quam litera, efficacior. idem in Epist.

Lingua quintuplex; dissoluta, impudica, vanilo, quædolo sa, maledica. idem de triplic. gener. bon.

Lingua modicum membrum si refrænata non fuerit, totum corpus corrumpit. idem ad soror.

Lingua tenuis est, & lata, euacuandis cordibus aptum instrumentum. ibid.

Os nostrum ostium est cordis nostri. Bern. de pass. domini.

Verba generalia debent generaliter intelligi. apud iurisconf.

Verborum geminatio, vel actus reiteratio denotat firmitatem propositi, voluntatis, & consensus. ibi.

Linguae unitas facit cohabitationem. Chrysost. sup. Genes. Homil. 30.

In lingua habere robur, muliebre est. idem sup. act. Apost. Homil. 3.

Lingua stomachum non seducit. idem ser. 10. sup. Epistolæ ad Rom.

Narratio sæpe doctrinæ loco est. idem sup. act. Aposto. Homil. 4.

Silen-

EX GRAECIS.

- S**ilentium mulieri præstat ornamentum. Arist. Poli. 1.  
 Nunquam me poenituit tacuisse, quod locutus sum, iapè Simonid. apud Plut. de tuend. bon. valet.  
 Silentium sapientibus responsi loco est. Eurip. apud Plut. de vitio. verec.  
 Ob signa verba silentio silentium autem occasione De metr. Phaler.  
 Magna est sapientiæ tempestivum silentium, & omnî certè est sermone præstantius. Plutarch. de Educ. liber.  
 Pauca loquentibus. paucis legibus opus est. ibi.  
 Nemo stultus tacere potest. Solon apud Diogen. libr. 1.  
 Est vbi silentium sermone potius est: est vbi sermo, silentio. Eurip. in Orest.  
 Silentii non opus est in malis. idem in Hippoly.  
 Silentium cum ubique culpa vacet: tum maximè in aliorum convitijs, nescio quid egregium Socraticum, aut potius herculeum præ se fert. Plut. de loquacit.  
 Multis hominibus pharmacum malorum, est taciturnitas. apud Stob.  
 Silentij præmium periculo vacat. ibid.  
 Silentium, obscurus est interpret sermonis. Theogni. apud Stob.  
 Nullus stultorum in convivio silentium præstare potest. ibid.

EX LATINIS.

- Q**uid prodest, totius regionis silentium, si affectus fremunt? Senec.  
 Res omnium difficillima, tacere, & audire. Gell. lib. 1.  
 Interdum non minus oratorium est tacere, quam dicere. Plin. iun. lib. 6.  
 Mice silentio, & tenebris animus alitur. idem libro 9.  
 K 2 Lin-

Lingua grauius castigatur, quam vllum probrum: nec magnæ res sustineri possunt ab eo, cui tacere graue est. Curt. lib. 4.

Cum iudicamus inuisi, & cum tacemus, suspecti sumus, idem. lib. 6.

Loqui ignorabit, qui tacere nescit. Pittac. per Aulon.

Tacere, consensus species, in histo. Sax.

### EX SACRIS.

**N**onnunquam contra officium est, salutare tacere vero officiosum. ibid.

Si vindicare vis, file, & funestam ei dedisti plagam. Chrysostom.

Malum hominem tacendo potius, quam respondendo, superabis. idem.

Quam plures vidi (loquendo) in peccatum incidisse, vix quenuquam, tacendo. Amb. 1. de Offic.

Silendi patientia, opportunitas loquendi, & contemptus diuitiarum, sunt maxima fundamenta virtutum. ibid.

Diu considera, quis loquendus sit, & adhuc tacens prouide, ne quid dixisse poeniteat. Hieronym. in Epistola.

Taciturnitas est quandoque habenda pro confessione. apud iuriconsul.

Tacens verum, ita incurrit crimen falsitatis, sicut si falsum diceret. ibid.

Rectè scit dicere, qui scit ordinatè tacere. Grego. 3. mor.

Silentium est quoddam verbi nutrimentum. idem sup. Ezech. Homil. 10.

Silentium sentitur non audiendo. Aug. li. 11. de Ciu. Dei. cap. 7.

Tacitè multa fieri possunt, quæ non possunt fieri expressa. apud iuriconsul.

Taciturnitas domini nobis ad exemplum facta est. Bern. in Epiph. domini. sermo. 2.

Expectare debemus dominum cum silentio. Bern. sup. Cant. serm. 63.

Loqua-



## EX GRÆCIS.

**M**ulta cognoscendi studium, comitatur garrulitatis vitium. Plut. de curiosit.

Multarum rerum cognitio aut valde iuuat, aut valde ledit, iuuat quidem virum dextrum, & modestum, & commodum. ledit autem eum, qui facile quemuis sermonem, & apud quemuis loquitur. Socrat. apud Sto-  
brum.

Nulla fides linguae est. Eurip. ibidem.

Garrulitas, est deambulatio linguae. ibidem.

Si continue, & multa, & celeriter loqui, signum esset prudentiae, hirundines dicerentur multo sapientiores nobis. ibid.

Decorum silentium, corona est viri, loquacitas autem nec iucundum aliquid habet, & mala est conuersationi, & inutilis ciuitati. ibid.

Nec ex manu dimittentis ponderosum lapidem, facile est cohibere, nec ex lingua sermonem. ibid.

Tyrannicum quidam est multa scire loqui. Aesch. ibidem.

Dicendi modus non penes loquentem, sed audientem est. ibidem.

Auaritia quaedam est, omnia velle dicere, & nihil audire. Philon. ibid.

Intempestiua inter potandum garrulitas plerosque, dum nugantur, transuersum rapit, & animi libidini obsecundare compellit. Plutarch. Prob. 7.

Fieri non potest, ut garrulitatem non comitetur male dicentia. Plut. de curiosit.

## EX LATINIS.

**M**allem indiscretam prudentiam, quam stultam loquacitatem. Gel. lib. 1.

Non iteratum dicitur, quod factum esse nescitur. Aurel. apud Plut.

## EX GRAECIS.

- L** Inguosus vir amat mendacia. August. in Psal. 139.  
 Verbosi, inepti amici. idem de Amicit.  
 Est tempus, quando nil, & est tempus, quando aliquid,  
 nullum autem est tempus, in quo dicenda sunt omnia.  
 Hiero. de disciplin. monast.  
 Adolescens verbosus, iustitiae hostis. Bern. lib. 4. de  
 consid.  
 Loquacitas inter epulas valde effrenis est. Greg. lib.  
 1. mor.  
 Loquacitas, impudicitiae argumentum est. Bernar. de  
 Passio. domini.  
 Multiloquium raro absque peccato. Chrysost. ad po-  
 pul. Antioch. homil. 21.

## Secretum.

## EX GRAECIS.

- F** Acilius in lingua carbo ignitus contineri poterit,  
 quam secretus sermo. Socrat. apud Stobaeum.  
 Nihil interest, aliquid mulieri, an omnibus praconi-  
 bus in foro narres. ibidem.  
 Mira vis est melioris fortunae in occultandis hominum  
 peccatis, at si quid acciderit sinistre cuncta ista omnia  
 protinus deteguntur. Demosth. ibid.

## EX LATINIS.

- H** Onestae boni, non occulta querunt. Cicer. 3. Offic.  
 Communi sit vitio naturae, ut non visis, atque  
 incognitis rebus magis confidamus. Caesar de bell. ci-  
 vil. lib. 2.  
 Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra.  
 Fortunam debet quisque manere suam. Ovid. 3. de  
 tristib.  
 Vel ne facias regenda, vel solus facias. Publ. Mi.

EX

# Interrogatio.

XSI

## EX SACRIS.

**S**ecretum si tribus est manifestatum, omnibus est divulgatum. August.

Occultum non est, quod conscientia teste committitur. Chrysost.

Per hoc, quod foris agitur, quicquid intus later, aperitur. Greg.

Occultum pene est, quod per paucos probari potest, & quod pauci sciunt. apud iuriconsul.

Quod non apparet, praesumitur non esse. ibid.

Colloquium secretum ad aures factum, facit praesumi mandatum, si statim sequatur maleficium. ibidem.

Abcondi Deo nil potest. Grego. in regist.

Latere, criminose est conscientiae. Ambro. de Virg. lib. 3.

Ama nesciri, & laudet te os alienum. Bernar. serm. 6. in Nat. domi.

Occulta Dei iudicio committenda, nec de illo temere iudicandum. August. Epist. 137.

Occulta non debet esse doctrina: sicut nec Evangelisti occultum est. Bern. sup. Cant. serm. 44.

## Interrogatio.

## EX GRAECIS.

**N**ecesse est, interrogantem interrogatum sequi, quocumque ducit. Plat. de scient.

Singulos interrogo, paucis respondeo. idem de scient.

Qui itigatione interrogat, praece disputat. Ari. Top. 8.

Ad interrogationes multas non est danda una responsio. idem Elench. 2.

Ceci ininterrogatio est, querere cur amentur, quae pulchra sunt. Arist. apud Stob.

Calumniatores convincere oportet, interrogantes autem, docere. Chrysost.

Proximus cognitioni est, qui quod debet inquirere, prudenter agnoscit. in Coll. 2.

Interrogando docemus alios. August. lib. 1. de magist. cap. 1.

Interrogare multa, non est scire. idem de duab. anim. c. 2.

X 4 Ip

Interrogant multi, quæ ipsi explicare non possunt.  
idem de pecc. & merit.

## Responsio.

**N**on respondere, rusticorum est. Plat. de scient.  
Singulos interrogo, paucis respondeo. ibid.  
Ignorantia, causa est respondendi varia, & non eadē.  
idem, de Nat. nom.

Cum respondentem proponitur multiplex, quod non intelligit, concessum est ei dicere; non intelligo. Arist. topic. 8.

Ad interrogationes multas non est danda una responsio. Arist. elench. 2.

Sapientibus responsi loco est silentium. Eurip. apud Plutarch. de vitiof. verē.

Omnibus respondere, servile; omnes despiciere, stulti.  
idem de Poet.

## Consilium, &amp; opinio.

## EX GRÆCIS.

**I**nter sapientiam, & ignorantiam media res est opinio.  
Plat. de Amor.

Consilium, res sacra est. Plat. de Sapient.

Quoties quis aliquid alicuius gratia quærit, de illo ipso consultatio est, cuius gratia aliquid quæritur, non de eo, quod quæritur alterius gratia. idem de Fortit.

Consilium non est de fine, sed de ijs, quæ sunt ad finē.  
Arist. Rhet. 2.

Consilium vincit manus, apud Stob.

De necessarijs, & impossibilibus consultandum non est, sed de contingentibus, & aliter se habere potenti-  
bus, quam in nostra potestate sunt. ibid.

Consulta oportet operari velociter, consulere autem tarde. Arist. Eth. 6.

Consilium mulieris est invalidum, pueri vero. est imperfectum. idem polit. 1.

Opportunitas non observata cum omnibus in rebus affert.

fert malum, tum vero in admonendo detrahit utilitatem. Plut. de Amic. & adulat.

Inter pocula non est admonendum. ibidem .

Quidam felicitatem rem esse putant ad quam admonitio non possit accedere. ibidem .

Plerique mortales opus habent aliena prudentia consilioque ibidem .

In admonendo ne contentiosi, & contumaces simus. ibidem .

Itud haud quaquam fieri convenit, ut qui admonetur, vicissim admoneat & libertatem opponat libertati. ibidem .

Facillimum omnium est, ab alio admoneri. Thal. apud Laert.

Principi consule non dulciora, sed optima. Solon apud eundem, lib. 1.

Duo maxime sunt contraria consilio: ira, & festinatio. Bias ididem.

Sana consultatio ex eruditione, rerumque peritia, & experimento contingit. idem.

Victoria tota posita est in bona consultatione. Eurip. in Phen.

Inops consilij, felicitas idem in Con.

Noctu consilium a sapientibus initur. idem.

Aliud deliberationis tempus, aliud accusationis, Demosth. Exord. 12.

Nihil decernendum ante rem bene cognitam. idem Exord. 19.

Sapiens sapientum est consilium .

Praua consilia statim reprehendi maxime expedit . idem exord. 56.

Caute admonenda, quæ lege aliqua sunt interdicta, aut populo ingrata. idem exarg. lib.

In magnis deliberationibus magno emendum est fidele consilium, & prudens. idem. 1. Olinth.

In deliberationibus Reipubl. alijs affectibus repudiatis, bonum publicum duntaxat est spectandum . ibidem .

In arduis consultationibus attente cupideque audiendi sunt, qui consilium dare volunt. ibid.

Graue est consilium coeundi societatem belli, cum ijs praesertim, qui statim armis defendendi sunt, idem 1. Olinth.

Opta-



Optabile est deliberantibus, vel à meditatibus, vel ab im-  
præmeditatibus afferri vtile consilium. *ibidem*.

Non temere irruere, sed aliquid vtile præmeditati,  
accedere debemus ad consilium. *ibid.*

Malum maximum hominibus, opinio falsa. *idem de*  
*Rhet.*

Fortunæ etiam in deliberationibus est quædam ha-  
benda ratio. *Demosth. 1. Olinth.*

In exhortando prodest auditoris prædicare virtutem,  
& felicitatem. *ibid.*

Prudentes ex omnium consilijs vtile facile deligunt.  
*ibidem*.

In deliberationibus animus in omnes partes est ver-  
satus, omnia persequenda sunt tam commoda, quam  
incommoda, quæ in eis sunt. *ibid.*

Facilius est inuenta consilia comprobare, quam inue-  
nire. *ibidem*.

Inuentio consiliorum, est prudentis orationis, electio  
autem prudentis auditoris. *ibidem*.

Res ipsa vltro monet, quid oporteat, consiliumq; at-  
tentis longe melius suppeditat, quam perplexæ oratio-  
nis conciones. *ibidem*.

Exhortandi cunctantes, optima ratio est, apponere  
exemplum, qui quod ipsi dubitant accipere alij intercipe-  
re student. *Demosth. 1. Olinth.*

Sunt, qui alijs melius consulunt, quam sibi, salutem-  
que suam negligant, alienam current. *ibid.*

Dura conditio est eorum, qui in dandis consilijs, &  
ingerendis rebus solent versari, cum eorum fides ex cuius  
tu soleat æstimari. *idem 1. Olinth.*

Diuersitas opinionum, est causa litis. *Arist. Metaph. 5.*

Opinio diuiditur in verum, & falsum, electio vero in  
bonum, & malum. *idem*.

Veritas apud sese vincit: opinio autem apud exteros.  
*Epict. apud Stob.*

Perturbant homines non res ipsæ sed rerum opinio-  
nes. *ibidem*.

#### EX LATINIS.

**G**ladiator in arena consilium. *capit. Senec. Epi-*  
*stol. 22.*

Honore

Honesti bonis suadere, facillimum est. Quint. lib. 3.

Nulla sunt meliora consilia, quam quæ ignorauerit  
aduersarius antequam facias. Veg. lib. 3.

Non est consilium in vulgo. in hist. Sax.

Mala consilia pares euentus sequuntur. Liuius lib. 6.

Dec. 1.

Priuatæ res semper offecere, officientq; publicis con-  
silijs, idem lib. 2. Dec. 2.

Consilia mala plerunque vincunt. idem lib. 5. Dec. 3.

Multa, quæ natura impedita sunt consilio expediun-  
tur. idem lib. 10. Dec. 3.

Ab nullo genere non periculum est, si cætus, & consi-  
lia, & secretas cōsultationes esse sinas. idem lib. 3. Dec. 4.

Nemo melius consilium dat, quam ipse facturus est,  
idem lib. 7. Dec. 4.

Qui fortunæ aut euentui sua consilia aptat, nusquam  
inuenit gratiam. idem lib. 2. Dec. 4.

Ad exhortationem præcipue valent imperia. Quint.  
lib. 5.

Consilium non habent scelera. idem lib. 7.

Semper apud sollicitos, in deterius prona persuasio  
est: idem Declam. 11.

In rebus magnis memoriaq; dignis consilia pri-  
mum, deinde acta: postea euentus spectantur. Cicer. 2.  
de Orat.

Hoc plerunque facimus, vt consilia euentibus pon-  
deremus, & cui bene quid processerit, multum illum  
præuidisse, cui secus: nihil sensisse dicamus. idem  
pro Rab.

In persuadendo nihil est optabilius, quam dignitas.  
idem 2. de Orat.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempe-  
ratibus solent a vectoribus admoneri. idem Philip. 7.

Nullo consilio quicquam magna rei aggredi, tyrannæ  
cum est. ibidem.

Humana consilia castigantur, quando cœlestibus præ-  
feruntur. Max. lib. 1.

Timet, atque ei omnia deficere videntur, qui in ipso  
negotio consilium capere cogitur. Cæs. de Bell. lib. 5.

Consultantes de rebus dubijs, odio atq; amicitia va-  
care debent. Sallust. in Coniur. Catil.

Quorundam consiliorum autoritas, pro ratione est.  
Plin. Iun. lib. 1.

Acer.

Acer, & ad palmam per se curatus honoris,

Si tamen horteris, fortius ibit equus. Ouid. 7. Tonto.

Grauior, & validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ. Cic. pro Planc.

Non exitus rerum tantum, sed & hominum consilia legibus puniuntur, minus quidem dolendum est, re non perfecta, sed puniendum certe nihilominus. Cicer. pro Milone.

Quod hominum, tot sententiæ, suus cuique mos. Terent. in Phorm.

Quæ volumus, & credimus, libenterque sentimus, ipsi, reliquos quoque sentire speramus. Cæsar. de Bell. civil. lib. 2.

Vereor de viris doctis iudicare, ne quorum opinionem improbo, illos videar improbasse. Gell. lib. 9.

Quod primum deserit infelices, bona opinio est. in hist. Sax.

Opinio infinitos perdit. apud Stob.

Opinio stultos distendit. ibidem.

Nihil, opinionis causa, omnia conscientia, facito. Seneca. de Vita beat.

## EX SACRIS.

**S**olet recta opinio prauam corrigere consuetudinem, & praua opinio rectam deprauare naturam. Aug.

Uterunque contingit, ut qui per negligentiam de se male opinari permittant, per semetipsum nulla unquam mala faciant, sed tamen per eos, qui se imitati fuerint, multiplicius delinquant. Grego.

Earum rerum non est scientia, sed opinio, quæ pro ingenijs varia est. Lact.

Vbi absuit consilium, abest culpa. Greg.

Nisi per consilium fuscatur, valde fortitudo destruitur, quia quo plus se prodesse conspicit, eo virtus sine moderamine deterius in præceps ruit, idem in Mor.

Dare stulto consilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare vero tempore peruersitatis, sapientiæ. ibidem.

Admonitio modica sufficit timentibus deum. Basil.

Plures sanas tempestiua admonitio, quam iana obliuio. ibidem.

Est hominum corruptela, vt saepe numero bonum consilium, atque sanum damno sit consultori. ibidem.

Consilium bonis datur, correctio errantes coarctet. Ambr.

Quid tibi prodest habere sapientiam, si consilium nescis, si consulendi copiam includas, clausisti fontem, vt nec alijs infinat, nec tibi prodest, idem lib. 5. Offic.

Sint multi necessarii, vnus tamen consiliarius. Bern.

In uere consultatione, est tollere dubium consultationis. Tertul.

Consilia callida, & audacia, prima fronte larta, tracta tu dura, euentu tristia. ibid.

Ex abundantia pietatis est, lubricam aetatem monuisse. Hieron. ad Saluinam.

Plurimum laudis iuuenes moribus suis applicant, quoties de negotiorum meritis ambigentes, ad peritorum consilia decurrunt. Cas. part. 2. lib. 1. Epist. 9.

Consilium imitari negligit improbius, sapientiam vero ille quaerit in altero, penes quem est scientiae magnitudo. ibi. 3. lib.

Quidam omnia imprudenter agunt, & ipsis pro voto succedunt, quidam ad omnia consilio se disponunt, & semper in contrarium eis cedunt. ibi.

In magnorum discriminum angustiis vbi domestica consilia remedium non inuenerunt, eorum suffragia implorantur, quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturna approbant ibidem.

Vbi publica iactura est, & dispendium commune, sic dolor in vniuersitatem se porrigit: ita commune consilio, & auxilium est utendum. Pet. Rau.

Consiliarius bonus est, qui sibi consulit. Amb. 1. Offic.

Consilium peritorum ex apertis obscura astat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota, scit enim qua via egredi debeat, & cito singula & distincte videt. Petr. Rau. in Epist.

Consilium mutare in melius, non est turpe: apud Iulianum.

Monitio preceptum importat. ibid.

Novum factum, novum consilium expetit. ibid.

Bonorum rudicia non negligenda. Ambr. 1. Offic.

Consilia nostra viribus nostris non tribuamus. Greg. 1. mor.

Consilia Dei occulta supernos, timenda sunt. idem  
Homl. 3. sup. Euang.

Consilium religionis ab irreligiosis petere, non est cō  
siliū accipere. idem 1. Reg.

Consilium in rebus arduis non debet esse praecept.  
idem Epist. 5.

Consiliorum gubernaculum, lex diuina. Cypr. lib. 2.  
Epist.

Consilium Dei nemo, nisi spiritualis, intelligit. Aug.  
in lib. exposit. quæst. quart.

Consilium misericordibus congruit Augustin. lib. 1.  
de serm. domin. in monte.

Consilium omne à deo est, à quocunque proficiscat.  
tur. August. lib. 1. de doct. Christ.

Consilia perfecta non sunt absque prudentia, & bene  
uolentia. Bern. in Epist.

Opinionem communis habet vim consuetudinis. apud  
Iuriscons.

Consulentem dominum qui non audiunt, audient fi-  
naliter condemnantem. Bern. serm.

Persuasio certa per fidem est. Chrysost. super Epistol.  
ad Coloss. Homil. 4.

### Fraus.

### EX GRAECIS.

**O**portet eum, quicumque decepturus sit alium, ipse  
minime decipiendus, similitudinem & dissimilitu-  
dinem rerum cognoscere. Pla. de pul.

Qui ab alio facile decipitur, & hoc non sentit ipse  
etiam à se patitur sæpe. Arist. Elench. 2.

Omnes homines non decipiuntur, nisi in eo, quod ne-  
sciunt, aut in eo, cuius cognitio non est valde manifesta.  
idem Metaph. 4.

Nequior est, qui decipit, quam qui decipitur. Demost.  
Exor. 54.

Nemo mirari debet, ab improbo homine esse dece-  
ptum, magis mirandum est, non esse deceptum. Demost.  
1. Olynth.



## EX LATINIS.

**E**T fera, & piscis, spe aliqua oblectata decipitur, quæ putantur fortunæ munera, insidiæ sunt. Senec. Epist. 7.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à dijs immortalibus datam, in fraudem malitiamque cōuertunt. Cic. 3. de nat. Deor.

Fallacia alia, aliam trudit. Teren. in And.  
Quosdam decipere pro moribus temporum, prudentia est Plin. l. 8.

Fraus fidem in parvis sibi perstruit. Liuius. 3. Dec. lib. 8.

Inter dormientem, & simulantem non est, nisi consciētia. Quint. Declam. 8.

Nihil a morientibus fingitur. ibid.  
Nulla perniciēs vitæ maior inueniri potest, quam cū in vita inest simulatio. Cicer. 3. Offic.

Fit plerunque, ut hi, qui boni aliquid asserere volūt, assingant aliquid quo faciant id, quod volunt, leuius idem Philip. 1.

Ingeniosior est ad excogitandum simulatio veritate. Plin. l. 8. in Paneg.

Ficta, ad naturam cito redeunt suam. Pub. Mim.  
Quam plurimum natura valet: tamen in paucorum mensium spacio simulatio naturam vincere solet. in Hist. Sax.

Semper audius nefanda finguntur. Quintil. Declam. 18.

Disimulata actio melius subrept. Quint. lib. 4.

Simulatio amicitia repugnat maxime, delet enim veritatem, si ne qua nomen amicitia valere non potest. Cicer. in Lelio.

## EX SACRIS.

**S**uspiciōne quod caret, fraudi est opportunius. Nazanz.

Seductio semper habet boni colorem. Chrysof.

Si castum me simulo, & aliud sum in conscientia, habeo gloriam mercenari, sed supplicia peccatoris, & in comparatione duorum malorum leuius est, in alium pecca-

peccare aperte, quam simulare, & fingere sanctitatem.  
Hier. sup. Esaiam.

Nulla res sic exterminat bonum, sicut simulatio. non  
malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur,  
non cauetur. Chrysost. super Matth. 7.

Vtinam tam facile esset præstare, quam facile est si-  
mulare bonitatem. Lact. lib. 6.

Quod maximè dissimulas. frequentius exit in lucem.  
Hier. in Epist.

Simulata æquitas, non æquitas est, sed duplex ini-  
quitas, quia iniquitas est, & simulatio. August. sup.  
Psalm. 63.

Simulationem falsitatis nemo, nisi subtilioris inge-  
nij, facit Greg. 26. mor.

Fingimus aliquando sine mendacio. Aug. lib. 2. quest.  
Euang.

Miserius est, mentiendo fallere, quam mentientibus  
credendo falli. idem.

Artes inimici sunt præcauendæ. Ansel. super Epist.  
ad Corinth.

Non multum in vitio, aut decipere, aut decipi posse.  
Hier.

Non meretur audire veritatem, qui fraudulentè in-  
terrogat. idem.

Calumniatores convincere oportet, interrogantes au-  
tem docere. Chrysost.

Falsum exprimere, detestabilius est, quam verum ta-  
cere. apud Iurisc. conf.

Nullius calumniæ subiicienda sunt ea, quæ dii com-  
probauere. ibid.

Vbi nullæ insidiæ, virtus vera vincit. ibid.

Falsitatis mater, similitudo. Aug. lib. 2. Soli.

Falsitas non est in rebus, sed in sensu. ibi d.

Quæ simulantur, duplex sunt peccatum. August. in  
Psalm. 63.

Calumniator iniuriam facit hominibus. Basil. in

### Consensus.

**C**um proponitur obscurum, non est concedendum  
simpliciter. Arist.  
Ipsa consuetudo assentiendi periculosa, & lubrica.  
Cic.

Cic. 2. Offic.

Impedire bonam rem est melius, quàm consentire ma-  
la. Cic. 3. de leg.

Qui consentit, opus perficit. Augustin. de continent.  
capit. 1.

Nihil interest, vtrū scelus admittas ipse, an propter  
te admitti velis. idem li. 2. de morib. Manich.

Non vincitur, sed consentit, qui facile vincitur. idem  
in lib. quæsti. Noui & Vet. test.

Stulti est hominis rebus incertis temere assentiri. Lac.  
lib. 3.

Consensus species, tacere est. in Histor. Sax.

Occidit & faciens, consentiens. August. sup. Psal. 56.

Posito vel concessio toto censetur posita vel concessa  
quælibet pars totius. apud Iuriconsf.

Reprehensio.

EX GRÆCIS.

**R**ebus malè succedentibus iracundè succensere non  
conuenit. Plut. de tranq. anim.

Non modo peccantes castiga. sed peccaturos etiam  
cohibe. Perian. apud Stobæum.

Temerarium est, vmbra hominis mortui affligere,  
vivos castigare decet, non mortuos, & ipsa iustitia mor-  
tuos vindicat. ibid.

Amor simpliciter obiurgans, magis præmit. Eurip. 2.  
apud Plut. de amic. & adulat.

Cum verecundè reprehendit amicus, verecundiam gi-  
gnit in amico. ibid.

Exagitamur verecūdia, & dolore, cum arguimur apud  
eos, quibus probari cupimus. ibid.

Laus obiurgationi est admiscenda. ibid.

Reprehensio initium est bonæ frugis. ibid.

Optimè ac iustissimè viuemus, si quæ in alios repre-  
hendimus, ipsi non faciamus. Diog. lib. 1.

Amicum an amicum conuenit libere dicere, reprehen-  
siones autem non clanculum dicere. Eurip.

Reprehensio, alienum bonum est apud Stob.

EX LATINIS.

**A**liena vitia quisque reprehendi mauult, quàm sua.  
Quint. lib. 2.

L

Sunt

peccare aperte, quam simulare, & fingere sanctitatem.  
Hier. sup. Eſaiam.

Nulla res sic exterminat bonum, sicut simulatio. nam  
malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur,  
non cauetur. Chrysost. super Matth. 7.

Vtinam tam facile esset præstare, quam facile est si-  
mulare bonitatem. Lact. lib. 6.

Quod maximè dissimulas. frequentius exit in lucem.  
Hier. in Epist.

Simulata æquitas, non æquitas est, sed duplex ini-  
quitas, quia iniquitas est, & simulatio. August. sup.  
Psal. 63.

Simulationem falsitatis nemo, nisi subtilioris inge-  
nij, facit Greg. 26. mor.

Fingimus aliquando sine mendacio. Aug. lib. 2. quæst.  
Euang.

Miserius est, mentiendo fallere, quam mentientibus  
credendo falli. idem.

Artes inimici sunt præcauendæ. Ansel. super Epist.  
ad Corinh.

Non multum in vitio, aut decipere, aut decipi posse.  
Hier.

Non meretur audire veritatem, qui fraudulentè in-  
terrogat. idem.

Calumniatores convincere oportet, interrogantes au-  
tem docere. Chrysost.

Falsum exprimere, detestabilius est, quam verum ta-  
cere. apud Iuricons.

Nullius calumniæ subijcienda sunt ea, quæ dii com-  
probauere. ibid.

Vbi nullæ insidiæ, virtus vera vincit. ibid.

Falsitatis mater, similitudo. Aug. lib. 2. Soli.

Falsitas non est in rebus. sed in sensu. ibid.

Quæ simulantor, duplex sunt peccatum. August. in  
Psal. 63.

Calumniator iniuriam facit hominibus. Basil. in

### Consensus.

**C**um proponitur obscurum, non est concedendum  
simpliciter. Arist.  
apud consuetudo assentiendi periculosa, & lubrica.  
Cic.

Cic. 2. Offic.

Impedire bonam rem est melius, quam consentire ma-  
la. Cicer. 3. de leg.

Qui consentit, opus perficit. Augustin. de continent.  
capitu. 1.

Nihil interest, vtrum scelus admittas ipse, an propter  
te admitti velis. idem li. 2. de morib. Manich.

Non vincitur, sed consentit, qui facile vincitur. idem  
in lib. quaesti. Noui & Vet. test.

Stulti est hominis rebus incertis temere assentiri. Lac.  
libr. 3.

Consensus species, tacere est. in Histor. Sax.

Occidit & faciens, consentiens. August. sup. Psal. 56.

Posito vel concesso toto censetur posita vel concessa  
quaelibet pars totius. apud Iuriscons.

Reprehensio.

EX GRAECIS.

**R**ebus male succedentibus iracundè succensere non  
conuenit. Plut. de tranq. anim.

Non modo peccantes castiga. sed peccaturos etiam  
cohibe. Perian. apud Stobaeum.

Temerarium est, vnam hominis mortui affligere,  
vivos castigare decet, non mortuos, & ipsa iustitia mor-  
tuos vindicat. ibid.

Amor simpliciter obiurgans, magis praemit. Eurip. 2.  
apud Plut. de amic. & adulat.

Cum verecundè reprehendit amicus, verecundiam gi-  
gnit in amico. ibid.

Exagitamur verecundia, & dolore, cum arguimur apud  
eos, quibus probari cupimus. ibid.

Laus obiurgationi est admiscenda. ibid.

Reprehensio initium est bonae frugis. ibid.

Optimè ac iustissimè viuimus, si quae in alios repre-  
hendimus, ipsi non faciamus. Diog. lib. 1.

Amicum an amicum conuenit libere dicere, reprehen-  
siones autem non clanculum dicere. Eurip.

Reprehensio, alienum bonum est apud Stob.

EX LATINIS.

**A**liena vitia quisque reprehendi mauult, quam sua.  
Quint. lib. 2.

L

Sunt



Sunt qui magis emendare volunt Deos, quam se. *Senec. Epist. 108.*

Nulla sapientia naturalia vitia animi aut corporis ponuntur, quicquid infixum & ingenitum est leuiter arte non vincitur, alioquin haberet sapientia rerum naturam sub imperio, si omnia eraderet vitia. *Senec. Epist. 11.*

Quantum potes, te ipsum coargue, inquire in te, accusatoris primum partes fungere, deinde iudicis nouissime deprecatoris, aliquando etiam te offende. *idem Epist. 28.*

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariae, in quibus utendum est forte, & vocis contentione maiore, & verborum granitate acriore. *Cice. 1. offi.*

Nulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. *Plin. iun. lib. 7.*

Non satis est reprehendisse peccantem, si non doceas recti viam. *Colum. lib. 7.*

Aliena vitia in oculis habemus, nostra a tergo sunt. *Senec. de ira. lib. 2.*

### EX SACRIS.

**N**on putes te amare seruum, quando eum non credis, aut tunc amare filium tuum, quando eum non corripis, non est ista charitas, sed languor. *Aug. de charit. ferm. 7.*

Quae peccantur coram omnibus, corripienda sunt, ut omnes timeant, qui secreto peccauit in te secreto corripe, nam si solus noſti, & eum vis coram aliis arguere, non es corrector, sed proditor. *idem de ver. domi.*

Qui potest emendare, & negligit, participem procul dubio se constituit, qui alterius bonum iuuat, suum facit. *Grego. in reg.*

Correctio errantes corripit, consilium bonis datur. *Ambro.*

Dulcior est religiosa castigatio, quam blanda remissio. *idem.*

Malum si comprimis tuum, reputabitur tibi ad iustitiam, si alienum, ad gloriam. *idem.*

Tunc proteruos melius corrigimus, cum ea, quae bene egisse credunt, male acta demonstramus, & vnde adepta gloria creditur, inde utilis confessio subiequatur. *Greg. in pass.*

Iuuenes plerumque seueritas admonitionis ad profectum.

dum dirigit, ſenes vero ad meliora opera deprecatio bla-  
da componit. *ibid.*

Si is, qui corrigere nititur, ira ſuperatur, opprimit an-  
tequam corrigat, nam dum pluſquam debet, accenditur,  
ſub iuſte ultionis obtentu, ad immanitatem crudelitatis  
effranatur. *idem 21. mor.*

Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos  
inſurgere deriſionis odia formidamus, iam non lucra  
Dei, ſed noſtra, quærimus. *ibid.*

Nonnunquam qui inter flagellorum duriciem reman-  
ent incorrupti, dulci ſunt admonitione mulcendi: nam  
plerumque quos cruciamenta non corrigunt, leuia bla-  
dimenta compeſcunt. *idem in paſt.*

Sicut decretum, laudabileque eſt reuerentiam debita,  
& honorem exhibere maioribus ita rectitudinis, & Dei  
timoris eſt, ſi quid in eis correctione indiget nulla diſ-  
ſimulatione poſtponere, ne totum corpus (quod abſit) inci-  
piat nobis inuadere, ſi languor non fuerit curatus in  
capite. *ibid.*

Coerceri omnino non poteſt animus mala ſemel vo-  
luntate vitatus, quia zelus ſapere neſcit, & ira conſiliū  
non habet. Chryſoſt.

Mutare rerum ſtatum, proclive eſt mutare in melius,  
difficillimum. *ibid.*

Non amat, qui ſinit impune, peccare, ſi queat obſilere.  
*ibidem.*

Quicquid lacerato animo dixeris punientis eſt impe-  
tus, non charitas corrigentis. Dilige, & dic, quicquid vo-  
les. Aug. ſup. Epiſt. ad Galat.

Non uniformiter ſecundum menſuram delictorum in-  
crepationes quoque inferri debent, ſed diligenter aſpice  
re eorum, qui deliquerunt, vires atque propoſitum, ne  
forte volens rupta ſarcire, maiorem operetur diſruptio-  
nem, & cupiens erigere collapſa caſum interat grauior-  
em. Chryſoſt. in ſuo Dial. lib. 2.

Circa vitam tuam eſſo aſtutus, circa alienam beni-  
gnus audiant te homines parua mandantem, & graua ſa-  
cientem Chryſoſt. ſup. Matth. 18.

Malum ſi perſeuerat, augetur, & remediabile bonū eſt  
in peccato, accelerata correptione. Cal. 3. 1. piſtol.

Caſtigare videtur, quicumque diſſentit. Laſt. lib. 3.

Correptionē perdit, qui ſalaciter viuit. Greg. 17. mor.

Manſueti benigne corripiendi ſunt, inquieti ſeuere.

Bern. sup. Can. serm. 37.

Ex reprehensione nascitur confusio. Ansel. sup. Epist. ad Timoth.

Reprehensio generalis non vnius personæ iniuria est. Hier. sup. Esaiam. lib. 7.

Vt nunquam ferè non nocet laudator: sic semper prodest reprehensor. ibid.

Altius vitijs indormientes asperius inclamare necesse est. ibidem.

Reprehensio fieri debet postquam perscrutatio facta est. apud iurisp.

Corripiant boni malos, ne cum eis hic flagellentur. Aug. serm. 143. de tempor.

Corrumpi debet frater a fratre etiam repugnans & inuitus. idem Epist. 50.

Correctio inuidiosa res est. ibid.

Iustè alios reprehendit, qui nō habet quod in se alius reprehendat. Aug. in Psal. 5.

Correctio, igne, & ferro vehementius operatur. Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Homil. 31.

Corripere, vt prosit, Dei est. idem sup. Matth. Homil. 13.

Corripere peccantem plus est, quàm orare idem sup. Act. Apost. Homil. 24.

Reprehensurus alios a temeritate sit longissimus. Chrysost. contra Gentil.

Difficilius malum corrigitur, quod perfectionis etiā prosperitate fulcitur. Greg. 33. mor.

#### Error.

#### EX GRAECIS.

**P**arvus error in principio, in fine sit maximus. Arist. 1. de cæl. & mun.

Non est in bello bis peccare. Lamachus apud Plut. in Apoph.

Fortiter, ac rectè factis errata condonentur. ibid.

Error duorum in vnum cum conuenerit, maximū malum. Eurip. in Phœniss.

Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est, vt non aliquando erret ab scopo? Demosthe. 1. Olynth.

## EX LATINIS.

**R**ecti apud nos nomen obtinet error, vbi publicus factus est. Ser. ec. in Epist.

Nemo sibi tantum errat, sed alieni erroris causa, & autor est. idem de vir. beat.

Nihil sentire est melius, quam praua sentire. Cice. pro Clu. n.

In hoc errore vel prudentissimus quisque versatur, & plures amicos suos, quam sunt, arbitratur. Plin. lun. lib. 3.

Nulla disciplina est, in qua non peccando discatur. nam si quid perperam administratum cesserit improspere vitatur quod sefellerat, illuminatque rectam viam docentis. Colum. lib. 1.

Et mala sunt vicina bonis errore sub illo.

Pro vitio virtus crimina sepe tulit. Ouid. 1. de rem. amor.

## EX SACRIS.

**N**onnullis errare profuit, sed in via pedum, non in via morum. Aug. in Epist.

Nimis peruersè seip. sam amat, qui alios vult errare, vt error suus lateat. idem de Marcel.

Diligendi ita sunt homines, vt eorum non diligantur errores. ibid.

Nihil grauius, quam errantem adeò de serere, vt se reuocare non possit. Amb. de Cain. & Abel.

Libenter errat, qui se errare nescit. Lact. lib. 2.

Error in pluribus est: correctio autè in paucis. Amb.

Aberrare nunquam, magis diuinum, quam humanum. Tert.

Error intolerabilis est a iure reprobatus. apud iurisp.

Errorès etià fortissimi viri non potuerunt cauere. Amb. in Apolog. Dauid.

Erroris proprium, vt quod tibi etiam Deo displicere cogitet. Aug. lib. 2. de Genes. cont. Manic.

Errare non potest, qui nihil appetit, aut appetit, quod debet. idem lib. 2. de libe. arbitr.

Errandi occasio, mens crassa. idem de morib. Eccles. cap. 17.

Non errare, angelicum est: errorem defendere diabolicum.

L 3

licum. idem lib. 2. de baptis.

Error ex eo est homini, quod sibi est incognitus. idē lib. 1. de ordi.

Omnis erroris principium est de scripturis non intellectis. idem in lib. 83. quest. 69.

### Emendatio, & profectus.

### EX GRAECIS.

**Q**uod si tibi non facile fortē fuerit, vniuersa omnino quae sunt animi vitia extorquere, ac penitus emendare, illa certe tibi tollenda minuenda ve sunt, quae apparent maxima, primoque conspecta occurrunt. Plut. de Polit.

Non desperandum deceptos oratione falsa emendari posse. Demost. Exord. 35.

Primum indicium profectus est, amor vehemens secundum asperam non habere viam: tertium reclamare prauis animi suggestionibus: quartum, praestare animum placabilem, minimeque irritabile: quintum, virtutem cognoscere ex collatione ad vitia: sextum, cum iudicio omnia legere, & ad bonam frugem traducere: septimum, quaecumque videris exempla virtutum facere: octauum, ostentationem & rixas fugere: nouum non captare applausum: decimum, veneris neglectus, undecimum praefectam deponere frontem: duodecimum, si preces, correctionem admittere: tertiumdecimum, peccati etiam leuissimam suspicionem tollere: quartumdecimum, hostes in gratiam reducere: quintumdecimum animum infractum gerere aduersus fortunae insultus: sextumdecimum in somnis nihil flagitiosi videre, septimumdecimum, affectus noxios in se videre sedatores: decimum octauum, virtutem, quam admiraris, æmulari, & vitium illudatum fugere: decimum nonum incommoda virtuti iniuncta non formidare: vicesimum apertum & constans gerere pectus: vicesimum primum cauere peccata etiam minima. Plut. de profect. morum,

### EX LATINIS.

**A**rgumentum est in melius translato animi, quod vitia sua, quae adhuc ignorabat, videt. Sener. Epist. 6.  
Tunc



Tunc scito te esse omnibus cupiditatibus solutū, cum eo perueneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam. idem Epist. 10.

Agamus bonū patrem familiæ, faciamus ampliora, quæ accepimus. maior ista hæreditas a me transeat ad posteros, multūq; adhuc restat operis, multūq; restabit, nec ulli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adiijciendi. idem Epist. 65.

Magna pars est profectus, velle proficere. idem Epist. 7.

Profectum tuum vitam æstima, & tantum scire, quantum non cupis, non times. idem Epist. 116.

Plus proficit, si præponatur spes utilitatis futuræ, quam præteriti beneficii recordatio. idem. 2. de Orat.

Non deprehendens quemadmodum tibi vir sapiens profit, profuisse deprehendes. Senec. Epist. 47.

Sunt qui prodesse non nisi pretiosa putant. Plin. Senec. lib. 29.

Potest videri satis emendatus, qui in odium eorum in quibus errauerat, ipse conuersus est. Quin. lib. 11.

Quædam emendatio, pœnitentia est. Quint. declam. 8.

Multos vidi & audiui, non modo qui primoribus la-  
bijs gustassent genus hoc vita voluptariæ, & extremis  
(ut dicitur) digitis attigissent, sed qui totam adolescen-  
tiam voluptatibus dedissent emeruisse aliquando, & se ad  
bonam frugem (ut dicitur) recepisse. Cic. pro Marc.  
Cæl.

Optimum & emendatissimum existimo, qui cæteris  
ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita pecca-  
tis abstineat, tanquam nemini parcat. Plin. Iunior.  
lib. 2.

Ex vitio alterius sapiens emendat suum. Pub. Mm.

## EX SACRIS,

### SCRIPTURIS

**N**onuit Deus mutare sententiam, quando tu noueris  
mutare delictum. Amb. sup. Luc.

Nos præcedere potest ad vitā, quem nouissimum repu-  
tamus. Pet. Rau. in quad. Epist.

Malum cum perseuerat, augetur. remediabile bonum

L 4 est

Est in peccato, accelerata correctio. Cass. 3. Epistol.  
Emendatio vitę non differenda. Aug. de verb. domi. su  
per Matth.

De manu fugit furientis, qui suam corrigit prauitatē.  
Greg. 13. mor.

Molesta non debent esse, quę profunt. Chrysost.

Saluum est, quicquid pluribus profuit. Lactan.  
libr. 3.

Virtutis finis est, in vsus multorum diffundi. ibidem.

Nullam ætatem seram arbitror ad id, vt seipso quis  
que melior euadat. ibidem.

Non placere pluribus, sed prodesse omnibus studendum.  
ibidem.

Qui fratri prouidet, seipsum curat. Hier.

Nemo quantum proficit, nisi inter aduersa, cognoscit.  
Greg. 24. mor.

Non omnia omnibus profunt. August. lib. 1. cont. Cre-  
fconium.

Sicut cuique a Deo est parata mensura fidei, sic pro-  
ficat. Aug. serm. 44. de temp.

Proficere non semper in bono accipitur. idem in  
Psal. 118.

Prodesse studeat, qui prodesse cupit. Bern. sup. Cant.  
serm. 23.

Proficere, proficisci est idem in vigil. Nat. domin. ser-  
mon. 2.

Profectus hominis, donum Dei est. Ber. ad soror.

### Vtilitas, & Commoditas.

### EX GRÆCIS.

**V**tilitas quauis ratione oblata, repudianda non est,  
nisi repugnet cum honestate. Demost. 1. Olinth.

Multa speciem habent vtilitatis, sed vnum expedit.  
ibidem.

### EX LATINIS.

**O**mnes experimus vtilitatem, ad eamque rapimur,  
nec facere aliter vilo modo possumus. nam quis est,  
qui vitia fugiat? aut quis potius, qui ea non studiosē  
persequatur? Cic. 3. Off.

Nemo

Nemo est quin putet expetendâ esse maximè dignitatem, sed vincit utilitas plerunque. idem 2. de Orat.

Cum utilitas ad se rapere, honestas contra reuocare ad se videtur, fit, vt distrahatur deliberando animus, afferatque ancipitem cogitandi curam. idem 1. Offic.

Nostræ utilitates nobis omittendæ non sunt, cum ijs ipsis egeamus, sed suæ cuique utilitati, quod sine alterius iniuria fieri possit, seruiendum est. idem 2. de Offic.

Nihil tam vtile est, quod in transitu proficit. Seneca. Epist. 2.

EX SACRIS.

**N**on solum liberalitatis, sed etiam commoditatis est, aliquid de suo iure relaxare. Ambr.

Qui inutilis est omnibus, sibi utilis esse non potest. idem.

Commodè fit, quod sine difficultate fit. apud iuricons.

Publica utilitas est cuiuslibet priuilegio præferenda. ibidem.

Utilia non omnia, quæ profutura videntur. Chrysost. sermon. 14. super Epist. Ad Roman.

Damnum .

EX GRÆCIS.

**N**equaquam facile est, vt qui multa alijs inferunt damna, ipsi non multa vicissim ab alijs patiantur. Plat. Epist. 3.

Damnum præstat turpi lucro. apud Stob.

Tum denique homines nostra intelligimus bona, cum quæ in potestate habuimus, & amisimus. Plaut. in Capt.

EX LATINIS.

**D**amnum est, id perdidisse, quod si volueris, emendum est. Quin. declam. 3.

Non tam cumulis bonorum iucundus esse potest, quàm molesta discessio. Cic. 2. Tuscu.

Male parata, malè dilabuntur. idem 3. Philip.

Non

Non possunt in vna ciuitate multi rem, atque fortunā amittere, vt non plures secum in eandem calamitatē trahant. Cicer. pro lege Manil.

Parua amittere, maius dedecus est, quā nihil paruisse. Sallust. in bell. Iugurth.

Semper grauior est in paucitate iactura. Curt. lib. 4.

## EX SACRIS.

**N**on sic sapit lucrum, quā dolet damnum.

Augu. in sermo. de sanct.

Quanto minor est in possessione commoditas, tanto minor est in amissione dolor. Greg.

Damnum, est commodi amissio apud iuricons.

Damnum qui certat euitare, potior est eo, qui certat lucrum quærere. ibidem.

Damna parua nonnunquam magni lucri sunt causa. Greg. 3. Dial.

De damno alterius nemo lucrum expectet. idem in Reg.

Damna maiora timentes, cœlestis iræ damna incurunt. idem lib. 6.

Damnum quis pati non debet, qui pro communi bono aliquid expendit. idem in Registr.

## Index, Iustitia, &amp; Iudicium.

## EX GRÆCIS.

**A**mor, & odium, & proprium commodum faciūt sapientē iudicem non agnoscere veritatē. Arist. Rhet. 1. Qui magnis in rebus se iustitiæ cultorem exhiberi vult, cum ius alioq. in paruis violare necesse est. Plut. de Polit.

Nemo potest simul esse & accusator, & Index, Sap. apud Plut. in Apoph.

In seueritate iudicis sita est legum autoritas. Demosthen. cont. Mid.

Etiam religiosus iudex potest prauē iudicare. Demosthen. aduers. Arist.

Iudicantes eadē mente præditos esse oportet, quales legistatores. Lysias apud Stob.

Præstat

Præstat parum bene, quàm multa insufficienter, de terminare. Plat. de Scient.

Difficile est nobis iudicare id non esse bonum, in quo naturaliter delectamur. Arist. Eth. 2.

Melius est, iudicare secundum leges & literas, quam ex propria scientia, vel sententia. idem Polit. 2.

Mallet inter inimicos iudicare, quam inter amicos. quippe ex inimicis alterum futurum inimicum. Bias apud Laer. lib. 1.

Nunquam decernas, audias nisi tu prius ambos apud Plat. de consul.

Nihil magis contrarium est iudicio, quàm sine iudicio præscribere aliquem. Demost. aduers. Arist.

Tum in omnibus iudicijs præteritam vitam considerare oportet, tum in illis causis maxime, in quibus ipsa vitæ accusatur. apud Stob.

Præclarissima virtutum, est iustitia. Aristotel. Eth. 5.

Sine iustitia impossibile est habitari ciuitatem. idem Polit. 3.

Ad iustitiam exercendam utile est nonnunquam, & quod iustum est prætermittere. Plut. de curios.

Iugum statimque ne transcendas. id est. plurimum fac iustitiam, ne eam vilo modo transcendas Pyth. apud Plut. de educ. Iov.

Iustitia, est virtus animi, vnicuique secundum dignitatē distribuens. Arist. apud Diog. lib. 5.

Summo iure vtere moderatē: nauis enim summa vitensis rudentibus, mergitur, erigitur iterum, si laxaueris rudentes, Eurip. in Orest.

Iustitiæ seruans lucem, multos effugiet hominum sermones. idem in supplic.

Iustitiæ est, distributum esse eius, quod est secundum cuiusque dignitatem, & tueri patrias consuetudines, & iustitias, & seruare scriptas leges, & veridicum esse in controuersijs, & stare conuentionibus, sectatur autē iustitiam, & sanctitas, & veritas, & fides, & vitiorum odiū. ibidem.

Iustitia, harmonia, & concordia est totius animæ cum concinnitate. apud Stob.

#### EX LATINIS.

**O**dit iudex litigantis securitatem. Quintil. lib. 4.  
Quod prudentior sit iudex in deprehendendo scelere,  
quàm



quàm reus in admittendo, hoc esse in causa puto, quod alter tantum pro se cogitat, alter pro parte utraque idē declam. 1.

Pretoris non solum manus à pecunia, & lucro, sed etiam oculi à libidinoso: aspectu continentes esse debent. Max. lib. 4.

Ad poenitentiam properat, citò qui iudicat. pub. Mim.

Cum iudici dicenda sententia est, meminerit se Deū habere testem, id est, mentem suam, qua nihil homini dedit ipse Deus diuinius. Cic. Offic.

Est sapientia iudicis in hoc, ut non solum quid possit, sed etiam quid debeat ponderet: nec quantum sibi permissum, meminerit, sed etiam quatenus commissum sit. idem pro Rabir.

Nec contra rempubl. nec contra iusiurandum, amici causa vir bonus faciet, nec si iudex quidem erit de ipso amico, ponit enim personam amici, cum induit iudicis: nam si omnia facienda sunt, quæ amici velint, non amicitia tales, sed coniurationes putandæ sunt. idem 2. Offic.

Iudex bonus nemo esse potest, qui suspitione certa non mouetur. Cic. in Verrem.

Scriptum sequi calumniatoris est: boni verò iudicis auctoritatem, voluntaremque defendere, quæ lex enim, quod senatusconsultum, quod magistratus edictum non infirmari, aut conuelli potest, si aduerba deflectere voluerimus: consilium autem qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus, non enim ex verbis pender ius, sed verba seruiunt hominum consilijs, & auctoritatibus, nec verba veniunt in iudicium, sed ea res, cuius causa verba in leges coniecta sunt. idem pro Cæcina.

Tanto melior superatur magistratus, quanto sæpius fuerit. Plin. Iun. Paneg.

Magistratum delicta iudicanda grauius quam plebecorum.

Aestima iudicia, ne numeros Sene. Epist. 29.

Maximum bonæ sententiæ præmium est, bene, iudicasse. Plin. Iun. in Paneg.

Breuissima est iustitiæ vindicta, cum facinus mensura pænæ est. Quint. declam. 2.

Iustitia sine prudentia, plurimū, poterit, sine iustitia nihil valebit prudentia. Cic. 2. Offic.

Primum

Primum iustitiæ munus est, ut nulli quis noceat, nisi laceſſitus iniuria: deinde ut communibus pro communi-  
bus utatur: priuatis autem, ut ſuis idem 1. Offic.

Solitario homini, tæque in agio degenti, iustitiæ op-  
nio neceſſaria eſt, atque ijs etiam, qui vendūt, emunt, cō-  
ducunt, locant, contrahendisque negotijs implicantur,  
iustitia ad rem gerendam neceſſaria eſt: cuius tanta vis  
eſt, ne illi quidem, qui maleſcio, & ſcelere paſcuntur,  
poſſint ſine vlla particula iustitiæ viuere. idem Offic. 2.

Totius iustitiæ nulla eſt capitalior peſtis, quàm eo-  
rum, qui tunc cum maximè fallunt, id agunt, ut boni vi-  
ri videantur. idem 2. Offic.

Officijs ſcientiæ anteponenda ſunt officia iustitiæ. Cō-  
ſideratè enim agere plus eſt, quàm conſiderare pruden-  
ter. ibid.

Nihil aliud iustitia eſt, quàm iniuſtitæ priuatio. Gell.  
lib. 5.

Egregium in primis eſt, ut foris, ita domi, ut in ma-  
gnis, ita in paruis, ut in alienis, ita in ſuis agitare iu-  
ſtitiam. Plin. Iun. lib. 7.

Ius laborat, non extinguitur. Liuius libro 2. De-  
cad. 3.

Omnia ſunt incerta, cum à iure diſceſſum eſt. Cicer.  
ad Papir.

Nihil eſt iuri tam inimicum, quàm vis. Cicer. Pro  
Cæcin.

Maximè dicuntur quidam, ut eos iustitiæ capiat obli-  
uio, cum in imperiorum honorem, gloriæque cupidita-  
tem inciderint. Cic. 1. Offic.

## EX SACRIS.

Iuſtum eſt homines propter iustitiam diligere, non au-  
tem propter homines iustitiam poſtponere. Greg.  
in Reg.

Facile deuiat a iustitia, qui in cauſis non Deum, ſed  
homines pertimeſcit. Chryſoſt.

Iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia, ſed crude-  
litas: ſicut & miſericordia ſine iuſtitia: non eſt miſeri-  
cordia, ſed fatuitas. idem.

Iuſtitia eſt animi libertas, tribuens vnicuique ſuam  
propriam dignitatem, maiori reuerentiam, pari concor-  
diam, minori diſcip. inam, Deo obedientiam, ſibi ſancti-  
moniam,

et oniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. Ans. cur Deus homo.

Iustitia temperata sit. Ambr. de Vid.

Vigor iustitiæ semper feruidus sit, sed nunquam præceps. Bern.

Iustitiæ actio, libertas dicitur. Ansel. sup. episto. ad Roman.

Non sufficit Christiano, vnam partem iustitiæ implere, cum vtraque præcipitur. Hier.

Sicut nonnunquam grauius est peccatum diligere, quam peccasse, ita nequius est odisse iustitiam quam non fecisse. Gregor. 5. mor.

Iustitia regis, pax est populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, temperies aeris, serenitas maris, terræ fecunditas, solatium pauperum, cura languorum, gaudium hominum, hæreditas filiorum, & sibi met ipsi spes future beatitudinis. idem.

Regula iustitiæ manifesta est, quod à vero non debeat declinare bonum virum, nec damno iusto afficere quenquam, nec aliquid dolo annexere rei suæ. Ambr. de Offic.

Iustitia est constans, & perpetua voluntas, ius suum unicuique tribuens, non quantum ad actum, sed quantum ad affectum. apud Iurisc.

Vera iustitia compassionem habet, & non ex odio, sed ex bono zelo coercenda. apud eosd.

Iuris præcepta tria sunt, honestè viuere, alterum non ledere, ius suum unicuique tribuere. ibid.

Iustitia etiam hostibus debetur. Ambr. in epist.

Ius commune natura, priuatum usurpatio facit. idem de Offic.

Iustitia præponenda est pietati. Greg. 19. mor.

Bonorum causa, iustitia est. idem 26. mor.

Vnde agnoscitur, quid est iustitia, inde cruditur, ut videat, qui est culpa. idem mor. 31.

Summum in regibus bonum est, iustitiam colere. idem epist. 119.

Iustitiam diuinam post peccatum non timere, periculosum. in 1. Reg.

Non sensus, sed animus in falsè iudicando fallitur. Argu. lib. 12. de Genes.

In paupertate æquitatem seruare noua, ac perfecta iustitia est. idem in Quæst. ex vtroque testam.

Sine

Sine iustitia ne Iupiter quidem principem agere potest. Lud. Viues sup. Aug.

Iustitia sola respub. sustentatur. Aug. 2. de Civi. Dei.

In iustitia sua inflatus, Deo odibilis est. idem sup. Psal. 41.

Humana iustitia, iniustitia, si diuinitus districte iudicatur. Greg. 21. Mor.

Iustitiam falsam habentes, alios despiciunt. Grego. in Euang. Homil. 34.

Iustitia via est, per quam ad iustitiam venit. Ber. in Epiph. dom. Serm. 4.

Iustitiæ prima portio, non peccare: secunda, per poenitentiam damnare peccatum. idem in Annunc. Beat. Mar. Ser. 1.

Iustitiam cum feceris, fac & pacem. idem de Verb. Apost.

Modum iustitia quærit. Bern. de confid. lib. 1.

Iudicium vendi non debet. Aug. epist. 54.

Damnatur ubique præceptis iudicium, sed potissimum in exitium. idem.

Iudicium absolutum non debet esse in rebus dubijs. Grego.

Dives cito iudicium corrumpit muneribus, pauper autem dum non habet, quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. idem 3. de Summo bono.

Iudicium temerarium magis nocet iudicanti, quam iudicato. August. lib. 2. de Serm. domi. in monte.

Non firmum decretum, potest esse, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum. Cypr. Epist. lib. 2.

Quicumq; cōsanguinitate, aut amicitia, aut è diuerso hostili odio, aut inimicitijs in iudicando ducitur, præuertit iudicium dei Christi, qui est iustitia Hier.

Iudicium Dei imprecari, maledicentis est. Augu. sup. Psal. 53.

Sine iudicio nemo debet condemnari. Gregor. in Reg.

Iudicium in alium non ferimus, nisi quia illo nos honoratiores reputamus. Ber. sup. Cant. ser. 16.

Iudicij censuram ira enervat, mollior affectus præcipitat. idem de Confid. lib. 3.

Ignorantia iudicis, sæpe fit calamitas innocentis. Augu. lib. 9. de Civi. Dei.

Mitiga

Mitigat iudicem pudor reorum: excitat autē pertinacia denegantium. Amb. de Cain, & Abel.

Iudicis non est, sine accusatore damnare Amb. r. ad Corinth.

Mitigat vim doloris considerata æquitas ferientis. Grego.

Corruptio iudicis est quicquid offertur lite pendente. Christost.

Apud bonos iudices satis habent firmitatis, vel testimonia sine argumentis, vel argumenta sine testimonijs. Lact.

Iudex peccatis veniam dare non potest, quia voluntati seruit alienæ, deus aurem potest, quia est legis suæ dispensator ac iudex. Lact. de ira Dei.

Vos non attenditis merita causarum, sed personarum, non iura, sed munera, non quod ratio dicat, sed quod voluntas affectet, non quod sentiat, sed quod mens cupiat, non quod liceat, sed quod lubeat, nunquam in vobis est, ita simplex oculus, ut totum corpus sit lucidum, sed aliquid semper admittis fermenti, quo totam massam corrumpitis. Innoc. lib. 2.

Pauperum causam cum mora negligitis, diuinum causam cum instantia promouetis, in illis rigorem ostenditis, in istis ex mansuetudine dispensatis, illos cum difficultate respicitis, istos cum facinore tractatis, illos negligeriter auditis, istos subtiliter auscultatis. ibidem.

Alienum te a personis omnium redde iudicio. ac propter iustitiam in iudicio pauperem non defendas, nec propter gratiam diuiti indecenter assistas, aut si non potes facere cognitionem respue causarum. Hier. ad Damas.

Non vos iudicetis maleuolos esse, quando alterius crimen iudicatis magis, quippe nocentes estis, si fratres vestros, quos iudicando corrigere potestas, tacendo perire permittatis. August. de Comm. vit. cler.

Noli quætere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperre iniquitates. Greg. in Homil.

Lucem debet aspicere, qui de tenebris vult indicare. idem.

Facilius est, de alienis iudicare, quam de suis. Lactan. lib. 2.

Aduocatus potest vendere patrocinium suum, consultus potest vendere consilium suum, iudex autem non potest



- test vendere sententiam suam. apud Iuriconsul.  
 Apud misericordem iudicem nunquam sine venia culpa relinquitur. Greg. 27. Mor.  
 Iustus iudex transiit se in personam proximi. idem. 19. mor.  
 Iudicem aditurus, patronum conquirat. idem in Euang. Homil. 33.  
 Iudex utrique parti litiganti se exhibeat communē. idem in regist.  
 Iudex habeat actionem districtam, & linguam mitem ibidem.  
 Iudex citius ac preces flectitur, si a prauitate sua peior corrigatur ibidem.  
 Nemo bene iudicat, quod ignorat. idem. 17. mor.  
 Qui quos vult iudicat, iudicari ferat. Aug. Epist. 174.  
 Apud iustum iudicem sola conscientia propria timenda est. idem sup. Psalm. 37.  
 Iudices criminum suorum memores, misericorditer agere possunt. idem Epist. 54.  
 Iudex noster si Deus. Aug. in orat. de quinque har.  
 Iudex per præconem loquitur. idem tract. 13. expos. Euang.  
 Iudicis potestas non potest excedere ultra, id quod in iudicium deductum est, apud iuricons.  
 Iustitia, radix est vitæ. Chrysost. sup. Epist. ad Rom.  
 Publicum ius est, quod principaliter spectat ad communem utilitatem. apud iuricons.

Iustitia, & maleficium.

# EX LATINIS.

- N** Vllum nefas est sine exemplo. Senec. Epist. 76.  
 Tuta esse scelera possunt, secuta, non possunt. idem Epist. 98.  
 Nullum scelus impunitum est, quia sceleris in scelere supplicium est. ibid.  
 Dignum est odio scelus, quod non habet causam. Quint. lib. 7.  
 Difficillima est cuiusque grauissimi sceleris fides. idem. lib. 4.  
 Scelera non habent consilium. idem lib. 7.  
 Præter animum nihil virium habet parricida. idem  
 M Declam.

Declam. 1.

Omnia facinora causas aut de cupiditate, aut de famularibus trahunt. idem Declam. 15.

Nemo parricidae supplicio misericordia commouetur. Cicer. 4. Tusc.

Summorum facinorum ipsa immanitas innocentia est. Quint. Declam. 10.

O superbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. ad Brutum.

Facinore admissio, ad sanitatem reuerti pudet. Cæsar de bell. Gall.

Vnius hominis aut temporis scelus toti nationi perpetuam labem, & dedecus immittit. Demosthe. 1. Olinth.

Ho no sacra res iam per iocum & ludum occiditur. Senec. Epist. 96.

Mors per omnes it, qui occidit, consequitur occisum. idem Epist. 94.

Felicis est, palam occidisse, quem timeas. Quint. Declam. 4.

Occidi non est pœna, sed exitus. idem Declam. 11.

Lucrifacit mortis atrocitatem, quisquis laudatus occiditur. ibidem.

Nihil est crudelius morte hominum quos populus occidit. ibidem.

Cædes manifesta expiatur saltem pecunia. Liuius 1. Dec. lib. 1.

Inuidiosa res est, feminas occidere. Eurip. in Polid.

Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno flagitio? Iuue. Sat. 10.

Iniustitia, vitius est animi, quo amplius, quam par sit sibi sumunt. Arist. de virtu. & vit. diuisione.

## EX SACRIS.

**Q**ui sine publica administratione maleficium occidit, velut homicida iudicabitur. Augu. 1. de Ciuit. Dei.

Nihil interest, vtrum ferro, an verbo occidas. Lact. lib. 6.

Tot occidimus, quot ad mortem peccare quotidie cepti & tacentes videmus. Greg. sup. Ezech.

Qui bonum odit in homine, nunquid non homicida poterit?

poterit appellari; adhuc viuit homo, & iam est reus mortis. Bern. in quod. serm.

Maleficium nullum sine formidine est, quia nec sine conscientia. Tertul.

Maleficio præda coniuncta est. Lac.

Non est immunis à scelere, qui vt faceret, impetrauit. Cypr. lib. 2. Epist.

Scelus vindicta sequitur. Cypr. lib. 4. Epist.

Ita scelera festinant, quasi contra innocentiam festinatione præualeant. Cypr. Epist. 1.

Parricidis legem nullam Solon constituere voluit. Aug. lib. 3. de Ciuit. Dei. cap. 6.

Homicidij radix, iracundia est. Chrysost. sup. Matth. Hom. 17.

Homicidium, diaboli opus. ibidem.

Magister autor factus malitiæ, maius meretur supplicium. idem sup. Epist. ad Corn. Homi. 9.

Nocens est, qui aut innocenti nocet, aut nocenti parcit. Chryso.

Iustitiam satius est fere, quam facere. August. libr. 2. confess.

Ciuitati nihil tam inimicum, quam iniustitia. idē lib. 2. de Ciuit. Dei. Cap. 21.

## Lex.

## EX GRÆCIS.

**L**egumlatio ad regem pertinet. Plato. de regno.

Lex, est veritatis imitatio. ibid.

Lex, est veritatis inuentio. ibid.

Sicut optimum animalium homo lege fruens. sic pessimum animalium est homo à lege & iustitia separatus. Aristot. Polit. 10.

Sententia communis, quæ vim suam in plures potest extendere, non est despicienda, sed dum vni negotio proprie conuenit, ad similia nihilominus traducenda est. Plu. de Poet.

Vtere legibus antiquis. obsoniis vero recentibus. Demetr. Phal.

Optima ciuitas est, in qua omnes legē non minus, quā tyrannum, timent. Bias apud Plut. in conu. 7. Philos.

Ciuitia iura violari possunt, naturæ non possunt. idem in Apoph.

Paucis legibus opus est pauca loquentibus. ibid.

Leges hominū, non homines, legum esse dominos, oportet Paus. ibidem.

Lex est hominibus temperatis Deus, intemperatis vero voluptas. Plat. Epist. 9.

Si quis omne genus legum proponeret hominibus, & optimas sibi (consideratis omnibus) deligere iuberet, singuli suas recepturi essent. ita quilibet omnium longe præstantissimas suas leges existimant. Herod. apud Stob.

Qui paucis vtuntur legibus, non habent opus legibus. ibidem.

Qui legibus seruit, dijs seruit Plato de legib. Dial. 6.

Necessarium est, naturæ condolare: legi autem suffragari. Bias. ibidem.

Oportet leges acriter statui: mitius autem quam ipsæ iubent, pœnas sumere. Sene. apud Stob.

## EX LATINIS.

**N**on agnoscūt leges ac iura miseros. Quin. Decl. 11.  
Legibus proposita sunt supplicia vitij, præmia autem virtutibus. Cic. 1. de Orat.

Principio leges tales sint, quæ non ad opes, pecuniasque comparandas, nec ad libidines mentes conuertant, sed cum tria sint anima corpus, pecunia, virtutem animi maximè antepont. secundo vero, virtutem corporis, tertio ultimoque gradu, pecuniarum pretium collocent, animo, corporique ministrant. Plat. Epist. 9.

Leges inuente, quæ cum omnibus una, eademque voce loquerentur idem 2. Offic.

Nihil est tam ad ius conditionemque naturæ, quam lex, sine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec genus, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. idem 3. de leg.

Maiores hereditas venit vnicuique nostrum à iure, & legibus, quam ab ijs, à quibus illa bona relicta sunt, nam ut perueniat ad nos fundus testamento opus est, ut retineamus, quod nostrum factum est, sine iure ciuili non potest. idem pro Cæcin.

Silent leges inter arma. idem pro Mil.

Hoc

Hoc spectant leges, hoc volunt: incolumē esse ciuiū  
coniunctionem. idem 3. Offic.

Vt corpora nostra siue membris, ita ciuitas siue lege.  
idem pro Cluent.

Vt ex medicina nihil oportet expectare proficisci, ni-  
si quod ad corporis vtilitatem spectat, quoniā eius cau-  
sa est instituta: sic a legibus nihil conuenit arbitrari, ni-  
si quod reipub. conducāt, proficisci, quoniam eius causa  
sunt comparata. idem 1. de inuent.

Publica instituta priuatæ pietati præferenda iudico.  
Max. lib. 2.

In minimis quoque rebus, omnia antiquæ consuetu-  
dinis momenta seruanda sunt. idem lib. 2.

Non aliquid in vniuersum, quod quasi certam for-  
mam habeat, constitui potest. Pl. lun. lib. 10.

Respice quid moneant leges, quid curia mandet Iu-  
uen. Sat. 8.

Legibus soluilicet in casu opportuno. Liu. li. 10. Dec. 1.

Legum imperia potentiora, quā hominum. idem lib.  
1. Dec. 1.

Lex noua semper abrogat antiquam. idem lib. 3.

Res fortis, lex est, si principem habeat. Pub. Mim.

Improbis orator leges subuertit. idem.

Legum finis est, conseruatio bonorum. Demosth. in  
Epist.

In legibus sita est iudicium autoritas. idem Cont.  
Mid.

Legum autoritas sita est in seueritate iudicis. ibidem.

Legum autoritas prauitati consuetudinis anteferen-  
da. idem cont. eund.

Non quantum valeat decretum, sed voluntas scripto-  
ris attendenda est. idem aduers. Arist.

Non indulgendu leges de industria violanti. Demosth.  
aduersus Theoc.

Si esset ista cognitio iuris magna, ac difficilis, ta-  
men vtilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiē-  
dum dicendi laborem implicere. Cice. 2. de Orat.

Veri iuris, germanæq; iustitiæ solidam, ac expressam  
imaginem nullam habemus, umbra, & imaginibus uti-  
mur. idem 3. de Offic.

Iura inuenta metu iniusti. Horat. lib. 1. Serm.



## EX SACRIS.

**Q**ui lege accepta nati sunt, plerique lucem non vident. Greg. lib. 4. mor.

Lex omnium artium, ipsa veritas, Aug. de verb. relig.

Leges multa concedunt, quæ diuina, prouidentia puniuntur. dem lib. 1. de lib. arbit.

Legibus malis boni probantur: bonis mali emendantur. idem lib. 3. contr. Cresc.

Puniuntur acrius, qui sub manifesta lege peccant. idem in quest. ex utroque test.

Ratio legem commendat. Tert. de corona milit.

Patrum instituta non temere deferenda. Basil.

Leges conscientiam punire non possunt. Lac. de ira Dei.

Factæ sunt leges, ut earum metu coerceatur audacia, tantaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas. Isidor. 2. Ethym.

Qui legem carnaliter accipit, insulsam cibum comedit. Grego. lib. 6. mor.

Laborem legis Christus mutauit in libertatem. idem 28. mor.

Lex a loco vim habet. idem aduers. iud. Orat. 4.

Erit lex iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ loco temporiq; conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi vtilitate ciuium a scripta. ibidem.

Lex est constitutio populi, qua maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt. apud iuriscons.

Lex est, testatoris voluntas. ibid.

Ratio legis, est anima legis. ibidem.

Ratio naturalis sufficit pro lege. ibidem.

Constitutio noua publicata, non ligat absentes, & infirmos tempore publicationis. ibid.

Lex naturæ maior est, quam legum perscriptio. Amb. 1. de Abrah.

Metu legum coercenda vitia. Aug. Epist. 54.

Legibus terrenis etiam aliquando sancti vtuntur. idem lib. 2. cont. Polic.

Leges sunt instrumenta mundatoria. idem serm. 21. de verb. Apost.

In plebem vim habent leges, in potentes mutæ. Pius.  
Papa apud Platinam.

Res grauiiores, armis, non legibus, definiuntur. ibidē.  
Iura humana per reges Deus gentibus tribuit. August.  
tract. 7. exposit. Euang. Ioan.

Lex vniuersalis est, nemini faciendum, quod pati non  
vis. idem lib. 2. de ordine.

Lex habens plures intellectus, non potest præcisè ad  
discissionem causarum allegari, apud iuricons.

Lex, malitiæ hostis est. Chrysost. sup. Episto. ad Romæ.  
serm. 12.

Leges cōmunes sunt, etiam si solum ad viros videan-  
tur tendere. Chrysost. sup. Matth. Homi. 17.

Lex legislatori subiecta est. idem super Matth. Ho-  
mil. 21.

Legis exercitia corrigunt animam. ibid.

Lex non inuenitur absque pœna, idem sup. Act. Apost.  
Homil. 3.

## Violentia.

## EX GRÆCIS.

**N**illum violentū est perpetuū. Arist. de cœl. & mūd.  
Vi nihil agendum. Cleob. apud Diog. lib. 1.

Violentia comites habet, inimicitiam, atque pericu-  
lum. apud Stob.

## EX LATINIS.

**N**on qui iussus aliquid agit, miser est, sed qui inuit-  
tus. Senec. Epist. 62.

Longam facit operam, quod repugnamus. Quint.  
lib. 12.

Multo plura sunt, quæ negantur, cum præstant inuiti.  
Quint. declam. 5.

Quicquid in alicuius honorem inuentum est, desinit  
privilegium vocari, si cogas. Quint. decla. 7.

Genus seruitutis est, coacta libertas. ibid.

Nulla pœna est, nisi inuito. idem declam. 11.

Non modo quod non possumus, sed neque quantum  
possumus

poſſumus quidem cogimur. Cat. maior.

Quicquid imperio cogitur, exigendi magis, quam præſtanti, acceptum refertur. Max. in Epift.

Violento ciuilitate reſiſti ſolet. apud Teren. in Eun.

Nihil tam facile eſt, quod non fiat difficile, ſi iniuſtus feceris. in Hiſt. Sax.

Nihil iuri tam inimicum, quam vis. Cic. pro Cæcin.

Vi opus eſt, vt vim repellamus. Cur. lib. 8.

### EX SACRIS.

**I**nuitus, & volens, & nolens poteſt eſſe. Aug. de duab. anim.

Inuitus qui facit, etiam voluntate feciſſe videtur. idē de ſpir. & anima.

Nemo inuitus bene egit, etiamſi bonum eſt, quod agit. Aug.

Violentorum non eſt adiutor Deus. Crego. libr. 10. mor.

Violentia eſt cœlis inferenda. idem ſup. Pſal. 7.

Non omne, quod vi ſumitur, iniurioſe aufertur. Auguſt. Epift. 54.

Cogi homines, & non docere inutile eſt. Epift. 117.

### Vſus, & conſuetudo.

### EX GRÆCIS.

**M**ulta quæ naturaliter non ſunt delectabilia, cum aſſuefacta ſunt, delectabilia ſiunt. Ariſt. Reth. 1.

Omne conſuetum eſt delectabile. idem.

Quod conſuetum eſt, velunt innatum eſt. ibid.

Omne inconſuetum eſt obſcurum. idem Top. 6.

Conſuetudo eſt altera natura. idem Phyſi. 2.

Conſuetum ſemper eſt noxiis. idem Metap. 2.

Quam vim habeat conſuetudo, leges oſtendunt, in quibus plus valent fabuloſa, & puerilia cognitione de ipſis propter conſuetudinem. ibid.

Non parum diſſert à iuuentute ſic, vel ſic aſſueſcere, ſed multum. idem Eth. 2.

Optimam tibi viuendi rationem elige, eam tibi iucundam reddet conſuetudo. Plut. de vit. cap. ab inim.

Non tam durum eſt non accipere quam ſolitum non accipere

accipere. Xenoph. apud Volat.

Quicumque non consuevit gustare mala, fert quidem, sed dolet, circumicem imponens iugo. Eurip. in Hecub.

EX LATINIS.

**T**ardum est & rarum, quod vsus docet, quicquid natura tradit, & æquale est omnibus, & statim docetur. Senec. Epist. 122.

Res sordida est, & trita & vulgari via viuere. idem Epist. 123.

Inter causas malorum nostrorum est, quod viuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. idem Epist. 124.

Consuetudinis magna vis est, pronocuant venatores in niue, in montibus vri se patiuntur. Cicer. 2. Tuscul.

Consuetudo laborum perpersionem efficit faciliorem.

Consuetudo peccandi malicij remanet dubitatione. Cicer. 2. ad Herenn.

Alieni, magis, quam nostris vtimur. Plin. Seniores. lib. 29.

Placet assuetudine vultus.

Qui semel imbuerit, nugas nutricis amabit.

Qui refugit matrem. Auſon.

Quod malè fers, assuesce, feres bene multa vetustas.

Lenit. Ouid. 2. de art. amand.

Gratissimum est imperium consuetudinis. Pub. Mim.

Gutta cauat lapidem consumitur anulus vsu.

Et teritur pressa vomer aduncus humo. Ouid. 4. de Pont.

Quæ ex vsu sunt, non timentur. Veg. lib. 3.

Consuetudo domina est verborum. in Hist. Sax.

Vsus & inuentorum ab alijs scientia, & dispositio, puta, relicta nobis medicamenta, quibus sanarentur oculi. Senec. Epist. 65.

Quæcumque attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cum multum se diuque animus composuerit, hærebunt. Liuius 3. Dec. lib. 3.

EX SACRIS.

**I**psa mutatio consuetudinis, etiam quæ vtilitate adiuvat, nouitate perturbat. Agust. lib. 1.

Facile

## 136 Vfus,& confuetudo.

Facile cor humanum omnibus, quæ frequentat, adhæret. Bern.

Confuetudo debitores facit. idem.

Aegrè reprehendas, quod finis consuescere. Hier. ad Letam.

Confuetudo, quasi secunda, & quasi affabricata natura dicitur. Aug. lib. 6. de musica.

Solet recta opinio prauam deprauare consuetudinē, & praua opinio rectam deprauare naturam. idem de doct. Christ.

Peccata quamuis magna, & horrenda cum in consuetudinem venierint, aut parua esse, aut nulla creduntur, vsque adeo vt non solum non occultanda, verumetiam prædicanda diffamandaque credantur. Aug. in Eneh. cap. 82.

Vincere consuetudinem, dura est pugna. idem sup. Psalm. 30.

Confuetudo est ius quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur, & tenetur, cum ea deficit. Isid. lib. 2. Eth.

Confuetudo auctoritati cedat: prauum vsum lex & ratio vincat, cum vero nec sacris canonibus nec humanis legibus consuetudo obuiare monstratur inconcussa seruanda est. Isid. in Synon. lib. 2.

Confuetudo sine veritate, vetustas erroris est. Cypr. in Sermon.

Consuetum quicquid est, semper præsumitur apud Iurisperitos.

Confuetudo est optima interpret. ibid.

Confuetudo, quæ sine peccato seruari non potest, non valet. ibid.

Confuetudo habet potestatem principis. ibid.

Confuetudo facit contractum usurarium haberi pro non usurario. ibid.

A consuetudine non est recedendum, nisi rationi aduerferetur. Aug. lib. 2. Music.

Confuetudo ceat, veritate manifesta. idem lib. 6. de Bapt.

Nihil firmitus, si consuetudini veritas suffragetur. idem lib. 4. de Bapt.

Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat. Greg. sup. l. Reg.

Non bene olet, qui bene semper olet. Hier. ad Demet.

Vfus



Vsus cito commutat naturam. Amb. 1. de off.

Vsus artem fecit, idem sup. Psal. 37.

Cœpit esse licitum, quod publicum. Cypr.

Vsus facit virtutes, non naturæ, tuum est autem, abutēdo facere vitia, aut bene vtendo, virtutes Ber. de confid. lib. 2.

Communis vsus loquendi præfertur propriæ significationis vocabuli etiam in scriptura diuina & in materia odiosa, & itricta, seu pœnali. apud iurisp.

Consuetudo contemptum affert. Chrysost. sup. Ioann. Homil. 34.

Consuetudo secunda natura est. idem super Epist. ad Corinth. Hom. 7.

Consuetudo iura naturæ immutat. idem de milit. spirit. Homil.

Consuetudo pessima non statim abiicitur. idem de pœnit. Homil. 3.

## Abusio.

## EX SACRIS.

**M**agna abusio, parcitas putatur auaritia, sobrietas, austeritas creditur, silentium tristitia reputatur. Bern. in Apolog.

Dominari ancillam, & ancillari dominam, magna abusio est. idem.

Res quidem monstruosa est, Philosophus curialis, & dū vtrunque esse affectat, neutrum est eo, quod curia philosophum excludit, & ineptias curiales philosophus vsque quaque non recipit. Chrysost. de nug. Cur.

Cæco lumen surdo sermonem, sapientiam bruto offerre, labor irritus. Cypr.

Duodecim sunt abusiones claustrī, quibus tota religionis summa corrumpitur: scilicet prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, habitus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustris, in capitulo, dissolutio in choro irreuerentia, iuxta altare. Hug. lib. 2. de Claustr. anim.

Ridicula res est, aut magis periculosa, speculator ecclesie.

cus, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Gilbert.

Duodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, dives sine eleemosyna, femina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contentiosus, pauper sine disciplina, populus sine lege Aug. de 12. abus.

Inter abusiones huius seculi sola maior est, senis obstinatio. Hugo de Claustr. anim. lib. 2.

Abusus lugendus, quo vitia reputantur virtutes. Berni in Apolo.

### Locus.

### EX GRÆCIS.

**M**aximum omnium, locus est, capit enim omnia. Thales apud Dio. lib. 1.

Viri loca faciunt honorata, non loca viros. Agesil. apud Plut. in Apophth.

Forum ad fallendum invicem, & ad dandas avaritiæ manus destinatus locus est. Anach. ibid.

Angustia, & incommoditas locorum, rixas parit. Demosth. in arg. lib.

Homini felicitatem locus nullus: sicut nec virtutis animi præstantiam aufert. Democr. apud Stob.

Quibus in locis calamitosus aliquis fuit, ad istos accedere nequaquam gaudet. ibid.

### EX LATINIS.

**M**Agis quis venerit, quam quo interest. Seneca. Epist. 28.

Omni loco bene vivere positum est. ibi.

Non tantum corpori, sed etiam moribus saluber locus eligendus est. idem Epist. 31.

Multum ad tranquillitatem locus confert. idem Epistol. 33.

Veteres inquilinos indulgentia loci, & consuetudo etiam inter iniurias detinet. idem Epist. 71.

Apertiora sunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer sit purus, ac tenuis, quam eorum, qui utuntur crasso coelo, atque concreto,

cōcreto, quā in etiam cibo, quo utaris, interest ad mentis aciem. Cicer. 3. de natu. deorum.

Salubritas loci non incolarum colore detegitur, quā niam assueti in pestilentibus durant. Plini. senior. libr. 18.

## EX SACRIS.

**N**on locus consuetudinem, sed consuetudo locum exornat. Greg.

Medius locus, tutus est. Bern.

Castitas etiam loci abolet infamiam, non locus infamat castitatem. Amb. 1. de Virg.

Locus appetens indebitē superiorem in ultimo est constituendus. Greg. in reg.

Locus iustorum bona conuersatio est, idem in 1. reg.

Locus prædicatoris, non iacendi, sed standi officium habet. ibid.

## Ciuitas, &amp; resp.

## EX GRAECIS.

**V**t ciuitas bene regatur, aut philosophos regnare oportet, aut reges philosophari. Plat. de repu.

Quot mores hominum, totidem resp. ibidem.

Ciuitas, & libera & prudens, & sibi amica sit. idem de legib.

Vbi præses erit philosophus, ibi ciuitas erit foelix. Arist. Et. 2.

A mulieribus malè regitur ciuitas. idem Polit. 1.

Ciues sunt socij vnius ciuitatis. idem Polit. 2.

Maximum ciuitati bonum est amicitia. ibid.

Omnis ciuitas artificibus indignat. ibid.

Ciuitas est ciuium multitudo. idem Polit. 3.

Ciuitas non est vna propter eosdem muros, sed propter eandem Politiam. ibid.

Melius est ciuitatem regi à viro optimo, quàm à lege optima. idem Polit. 3.

Non est idem bonus vir & bonus ciuis. ibid.

Oportet optimam ciuitatem de virtute esse sollicitā. ibidem.

Politia est ordo quidam habitantium ciuitatem in princi-

principando, & subiiciendo. *ibid.*

Quicumque politicè intendunt vtilitatem communem recte sunt iusti. *ibid.*

Sine iustitia impossibile est habitari ciuitatem. *ibidem.*

Ciuitas non constat ex vna parte tantum, sed ex multis, quarum vna sunt agricolæ, alia artifices manuales, alia qui negotiantur circa forum, alia mercenarii, vltima propugnatores, & armigeri, quos in ciuitate necessarium est existere, si non debeat inimicis seruire. *Arist. Polit. 4.*

Bona fortuna est, ciues mediocrem substantiam habere, tanquam sufficientem eis, quia per tales bene regitur ciuitas. *ibidem.*

Magnæ ciuitates magis sunt cum seditione, quam paræ. *Arist. Polit. 4.*

Non solum oportet Politiam è principio institui, sed etiam oportet ipsam corrigere. *ibid.*

Sine principibus impossibile est, esse ciuitatem. *ibidem.*

Politix maximè dissoluuntur, propter iustitiæ transgressionem. *idem Polit. 5.*

Necessarium est in ciuitate. omni aliquid emi, & aliquid vendi. *idem Polit. 6.*

Optimus populus est, qui terræ colendæ deditus est. *ibidem.*

Ciuitas, est domorum pluralitas, agro, & pecunijs sufficienter abundans ad bene viuendum. *idem Oeconom. 6.*

Nulla ciuitas est, quæ non aluerit intra se inuidiam æmulationem, cõrentionem, quibus ex affectibus similitas potissimum nasci consuevit. *Plu. de vtil. capiend. ab inim.*

Optima mihi videtur ciuitas, in qua omnes, nõ minus legem, quàm tyrannum, timent. *Bias apud Pluth. in conu. VI I. Sap.*

Ciuitates tunc intereunt, cū boni nequeunt discerni à malis. *Antist. apud Diog. lib. 6.*

Non est culpanda ciuitas malè audiens propter gubernatorem malum. *ibidem.*

Colonix in barbaras prouincias deducendæ, vt nostræ inopiæ cõsulatur, tum vt illæ ad veram religionem & humanitatem perducantur. *Demosith. in arg. lib. VI.*

Vt coniugatorum, ita etiam urbium, dispar est fecunditas. *ibidem.*

Urbes ac regiones in medio potentium sitæ, materiæ sunt bellorum. *ibidem.*

Resp. societatem potius rerūpub. quàm principium querunt. *ibidem.*

Goloniz tam etsi rebus secundis oblitè veteris conjunctionis, tamen in periculis ad Metropolim, tanquam filii contumaces ad parentes confugiunt. *ibid.*

Vnius imperium, liberis ciuitatibus præsertim finitimis timendum. *ibidem.*

Arcium extractio in urbibus non tam firmamentum est salutis, quàm monumentum seruitutis. *ibidem.*

Ciuitas, vt animam, qua rectè victura sit scientiam complectatur: quemadmodum, qui ægrotat medicum; & qui prosperè nauigare vult, gubernatorem. *Plat. in Alcib.*

Multo melior est status ciuitatis, quæ licet deteriori bus, firmis tamen legibus vitur, quàm illius, quæ bonis quidem, sed irritis Tuce. *apud Stob.*

Primum luxuria ciuitates ingreditur, deinde saturitas, postea contumelia, postea exitium. *ibid.*

Optima ciuitatum est quæ viros bonos habet. *Pyth. ibidem.*

Si ciues magistratui obediunt: magistratus autem legibus, ciuitas in optimo statu erit. *ibidem.*

Optimus eius ciuitatis status mihi videtur, in qua iniuriarum autorem ad ius trahunt, acculant, puniunt, etiam illi qui iniuriam passi non sunt. *ibid.*

Ille populus bene compositus est, vbi temp. administrantes, magis infamiam, quàm legem, metuant. *Cleob. apud Stob.*

Bene ciuitati est, vbi malis imperare non licet. *Pitt. ibidem.*

Optima ciuitas est, quæ maximè leges minimè rhetores audiat. *Cleob. ibidem.*

Ciuitas virum docet. *Simonid.*

## EX LATINIS.

**N**Vnquā boni ciuis inutilis est opera. auditu enim visū, vultu, nutu, obstinatione tacita, incessuq; ipso prociit.



prodest. Senec. de tranq. anim.

Proprium est ciuitatis, vt sit libera, & non sollicita  
sux cuiusque rei custodia. Cicer. 2. Offi.

Ciuem ab hoste, nō natura aut loco, sed animo factisq;  
distinguiamus. Cicer. Par. 4.

Respub. nomen vniuersæ ciuitatis est, pro qua mori,  
& cui nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere de-  
bemus. idem. 2. de legib.

Nihil est in rebus humanis præclarius, quàm de repub.  
bene merori. idem ad Planc.

Magnus est in republic. campus multis apertus cur-  
sus ad lau. em. idem Philip. 4.

Duabus rebus continetur respub. præmio, & pœna;  
Solon apud Cicer. ad Brutum.

Vt corpora nostra sine membris: ita ciuitas sine lege.  
idem pro Planc.

Necesse est in repub. vt plus in ea valeat, qui plus sa-  
pit, pareat, qui minus. ibidem.

Nullum oppidis firmitus ornamentum, quàm ciuium  
numerus. Plin. lun. lib. 7.

Nulla prouincia est, quæ non peritos, & ingeniosos  
viros habeat. idem. lib. 2.

Si incolæ bene morati sunt, bene munitum est oppi-  
dum. Plau. in Pœt.

Fortuna verbis urbem tutatur. Liuius. lib. 1. Dec. 2.

Populus vilis aut ciuitas non diutius, quàm necesse  
est. permanebit in ea conditione, cuius cum pœnitet.  
idem lib. 8. Dec. 1.

Nulla magna ciuitas quiescere diu potest, si foris ho-  
stem non inuenit, quærit domi. idem lib. 10. Dec. 3.

Respub. incolumis, res priuatas seruat. Liuius. libro 6.  
Dec. 3.

Vir virum, & ciuitas seruat ciuitatem.

gua cuique ciuitati religio est: nostra nobis efficit,  
non eadem disparibus ætatibus tribuuntur aliaq; sunt  
iuuenum, alia seniorum, alia constantis ætatis, sunt &  
extreme quædam senectutis studia. Cat. mai.

## EX S A C R I S.

**C**iuitas à conuiuentium cōuersatione dicitur Gress.  
lib. 12. Mor.

Vnaquæque ciuitas, ac prouincia suos habet mores  
suos

suos sensus, qui tolli sine perturbatione rerum subito, non possunt. apud Platinam.

Urbanus suam domum ciuitati, ciuitatem regioni, regionem mundo, mandum Deo subijcit. Pius secund. apud Platin.

In bene ordinata ciuitate etiam carnifex suum locum tenet. Aug. lib. 2. de Ordine. cap. 4.

In ciuitate concordia idem est, quod harmonia in musica. idem lib. 2. de Ciuit. Dei. cap. 22.

Ciuitatis suæ Deus ipse vita, & victus est. idem lib. 21. de Ciuit. Dei. cap. 11.

Ciuitatis Dei finis, est vita æterna in pace. idem lib. 19. de Ciuit. Dei.

Ciuitati nihil tam inimicum, quam iniustitia. idem lib. 2. de Ciuit. Dei.

Ciuitates quo maiores, eo deteriores. Chrysost. de Orat. dom. Serm.

Tunc totum Reipub. corpus roboris sui integritate vigebit, tunc optimæ compositionis suæ specie venustabitur, & elegantis pulchritudinis decorem induit, si singula quæque locum teneant sortita decenter, si fuerit officiorum non confusio, sed distributio. Chrysost. in Polit. lib. 1.

Multò gloriosus est, ciuitates condere, quam euertere. ibidem.

## Ager, & agricultura.

### EX GRÆCIS.

**A**gricolæ magis appetunt lucrum, quam honorem, & ideo delectabilius est, eis, laborare, quam principem agere, & dominari. Arist. Polit. 5.

Ignauæ sunt ad agros colendum manus bene educatæ. Eurip. in Rhe.

Viuenti pater est hominibus, ager. apud Stob.

Dum pacis amans, intueor agrum, odi ciuitatem. ibidem.

Iustissima hominibus possessio, est ager. ibid.

Agricola semper in proximum annum diues est. ibidem.

Agricultura suauitas non nihil amari mixtum habet. ibidem.

N Agricultura

Agricultura res est infinita, & nunquam absoluit. idē.  
Agricultura, aliarum artium parens. ibidem.

## EX LATINIS.

**O**mnium rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homini libero dignius. Cic. 1. Offi.

Vita rustica, maximē disjuncta est à cupiditate, & cū officio coniuncta. idem pro Rosc.

Vita rustica, quam nos agrestem vocamus, parsimonia diligentia, iustitiae magistra est. ibidem.

Agricolae semper ita viuunt, vt quæstū noscāt nullum fructum autem eum solum, quem labore pepererint.

Ipsa ratio arandi, spe magis, & inconditate quadam quam fructu, & emolumento tenetur. idem 5. act. in Verrem.

Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Plin. Seni. lib. 18.

Falluntur, qui segnitiam prioris agri domini, pro emptore esse arbitrantur, nihil est damnosius deserto agro, itaque Cato de bono domino potius emi, nec contemnendam alienam disciplinam. ibid.

Agricolam vendacem esse oportet. ibidem.

Frons domini plus agro confert, quam occipitium. ibidem.

Arua alternis annis cessare cupiunt.

Minimē inuidiosi, minimē q; male cogitantes sunt, qui in agro occupati sunt. Cat. de re Rust.

Villicus nō plus sentiat sapere se, quam dominus. ibid.

Villicus primus cubitu surgat, postremus cubitu ceciderit. ibidem.

Res rustica sic est, si vnam rem serō feceris, omnia optata serō facies. ibidem.

Vtilior ager est, qui salubrior. Varro de re rust.

Agricola ad duas meras dirigere debet: ad utilitatem & voluptatem: utilitas quaerit fructuam, voluptas delectationem. ibidem.

Nemo eadem utilitate, non formosius quod est agrum emere vult pluris, quam si est fructuosus turpis. ibidem.

Non est prudentis, credere, tellurem, quæ diuinam & aeternam iuuentam sortita, communis omnium parens dicta sit, quia & cuncta peperit semper, & deinceps paritura.

paritura fit, velut hominem consenescere. Colum. lib. 1.

Sola agricultura res est, quæ sine dubitatione, proxima & quasi consanguinea sapientiæ est, tam discitibus oget, quam magistris. ibidem.

Agriculturæ opus non solum scientiam, sed & viridem ætatem cum robore corporis ad labores sustinendos, desiderat. ibidem.

Vulgaris existimatio est, rem rusticam sordidum opus esse, & id negotium, quod nullius egeat magisterio. præceptoris. ibidem.

Procul verò est, quod plerique crediderunt, facillimam esse, nec nullius acuminis, rusticationem. ibid.

In agricultura voluntas facultasque citra scientiam sæpè magnam dominis asserunt iacturam, cum imprudenter facta opera frustrantur impensas. Colum. ibidem.

Si præsentia domini deest in agricultura, ut in exercitu cum abest Imperator, cuncta cessant officia. ibid.

Qui agrum parabit, domum vendat, nec magis urbanus, quam rusticum larem. colat. idem lib. 1.

Pessimè mulctatur ager, cuius dominus, quid faciendum sit, non docet, sed audit villicum. ibid.

Nemo sanus debet facere sumptus in cultura sterilibus soli, nec rursus pestilenti quamvis feracissimo pinguique agro dominus ad fructus peruenit. ibi.

Laudato ingentia rura, exiguum colito. Virg. in Bucol.

Non maior, quam calculorum ratio exigit, ager emendus est. ibidem.

Imbecillior ager, quam agricola esse debet. ibi.

Non dubium est, quin minus reddat laxus ager non bene cultus, quam angustus eximie. Col. lib. 1.

Emendus est ager. quo potiamur, non quo oneremur. ibidem.

Non satis est possidere velle, si colere non possis. ibidem.

Ager, quem mercari volueris, sapius reuifendus est. Colum. lib. 1.

Cum sit sapientis, non ubique emere, nec aut vbertatis illecebris, aut ex deliciarum concinnitate decipi sic verè industrii patrisfamilias est, quicquid emerit, aut acceperit, facere fructuosum. ibi.

Paterfamilias vendax sit, non emax. Cato de re Rust.

Prima adolescentia paterfamilias agrum conferere oportet. *ibidem.*

Patrem familiae claritate spectare, & rei, & virtuti & gloriæ est. *ibidem.*

Ventos & varium cœli perdiscere morem.

Cura sit, ac patrios cultusq; habitusq; locorum.

Et quid quæq; ferat regio, & quid quæque recuset Vergilius. in Georg.

Nullus ager sine profectu colitur. Colum. lib. 1.

Nusquam experimentorum varietas: omittenda est, longæque etiam in pingui solo magis audendum est, quoniam nec laborem nec fructum frustratur effectus. *ibidem.*

Eleganter ædificet agricola, nec sit tamen ædicator, atque agri tantum complectatur, quantum, ne villa fundum quærat, neue fundus villam. *ibi.*

Quod inchoatur ædificium, sicut salubri loco: ita saluberrima parte regionis debet constitui. *ibid.*

Paterfamilias comiter agat cum colonis, facilem se præbeat, & avarius opus exigit, quàm pensiones, quoniam & minus id offendit, & tamen in uniuersum magis prodest. *ibid.*

Nulla est maior, vel nequissimi hominis, custodia, quàm operum exactio. *ibidem.*

Dominus non in vnaquaque re, cui colonum obligauerit: tenax esse sui iuris debet, sicut in diebus pecuniam, in lignis, & cæteris paruis accessionibus, exigendis: quatum cura maiorem molestiam, quàm impensam rusticis affert, nec nobis est vindicandum, quicquid licet: nam summum ius antiqui summam putabant crucem: nec rursus in totum remittendum, quoniam vel optima nomina non appellando sunt mala. *ibid.*

Res mala est, frequens locatio fundi: peior tamen verbanus colossus, qui per familiam manuit agrum, quàm per se colere: ab eiusmodi enim homine pro mercede lis redditur. Columel. lib. 1.

Cum mediocris adest, & salubritas, & terræ bonitas, nunquam non ex agro sua cuique cura plus reddidit, quàm coloni, nunquam non etiam villici, nisi si maxima vel negligentia serui, vel rapacitas interuenit, quæ utraque peccata plerumque domini vitio vel committi, vel foveri non dubium est, cum liceat cauere ne talis præficiatur negotio, aut iam præpositus ut submoneatur, curare.



rare. *ibid.*

Dare familias pareat etiā minus bonis, ita vt potius timeant eius seueritatem, quā crudelitatem detestentur: id contingere poterit, si maluerit custodire subiectos ne peccent, quā negligentia sua committere, vt puniat delinquentes, *idem lib. 2.*

In vniuersum hoc magis obtinendum est magistro pecoris, ne quid se putet scire, quod nesciat: quæratq; semper addiscere, quod ignorat. *ibid.*

Nonnunquam cum operarijs iocetur dominus, & aliquid ipsis iocari permittat. *ibid.*

Cum multum prodest, peritè quid facere, tum multa obest, perperam fecisse. *ibid.*

Non fatigatione, quemadmodum plurimi crediderunt, nec senio, sed nostra inertia minus benignè nobis arua respondent. *ibid.*

Seu sponte, seu quolibet casu destituta humus cum est repetita cultu, magno fœnore cessationis, colono respondet. *ibid.*

Nihil aliud est, colere, quā fouere, & fermentare terram. *ibid.*

Studiosi agricolationis hoc primum docendi sunt, vberimum esse fructum vinearum. *idem lib. 3.*

Quocunque præsentis domini oculi frequenter accersere, in ea parte maiorem in modum fructus exuberat. *ibid.*

In omni genere impensarum plerique noua opera fortius auspicantur, quā tuentur perfecta. *ibidem.*

Sunt qui sumptum annum refundentes, & hoc primum redditum certissimum existimantes, impendere nihil audent, quasi planè fuerit necesse, vineas facere, quas mox auaritia deferrent. *idem lib. 4.*

Vineas, res est tenora, infirma iniuriæ maximè impatiens, quæ plerunq; nimio labore, & vbertate consumitur, peritq; si modum non adhibeas, fecunditate sua. *Colum. lib. 4.*

Arboris, perpetua cultura est. *ibid.*

Diligentis patrisfamilias est, primam quamque arborum senio confectam tollere. *ibid.*

Omnes arbores quanto altius arantur, & circumfodiuntur, maiore fructu exuberant. *ibid.*

Omnis arboris simplicior cultus est, quā vinearum, longeque ex omnibus stirpibus, minorem impensam desiderat.

fiderat olea. ibid.

Quæ arat o iuctum, rogat fructuum, qui stercoret, exorat: qui cædit, cogit. Colum. lib. 5.

Celeriter locupletari potest, qui bene pascit, vel qui mediocriter pascit, vel etiâ qui male pascit. Cato apud Colum. lib. 5.

Ex domitis bubus valentissimum, eundemq; placidissimum cum indomito iungimus, qui & procurentem retrahat, & cunctantem producat. Colum. lib. 5.

Quia peruicax contumacia plerunque sæuientem fatigat, vtilius est citra corporis vexationem fame potius, & siti bouem emendare. nam cum vehementius afficiunt naturalia desideria, quàm plagæ. ibidem.

Custodiendum est, ne in corporatione, vel statura, vel viribus impar bos cum valentiori iungatur, nam vtrâq; inferiori celeriter affert exilium. ibidem.

Non prodest cibus satiari pecora, nisi omni adiuuentur diligenter, vt salubri sint corpore viresq; conferuent. ibidem.

Post maiores quadrupedes secunda ratio est ouilis pecoris, quæ prima fit, si ad vtilitatis magnitudinem referas. ibid.

Exiguus ouium numerus, cum pabulo satiatur, plus domino reddit, quàm maximus grex, si senserit penuriam. ibid.

Sæpè frigoris, atque hyemis sæuitia pastorem decipit. ibid. lib. 7.

Pastor duci propior fit, quàm domino, & in cogendis recipiendisq; ouibus acclamatione, ac baculo minetur, nec vnaquam telum immitat in eas. ibid.

Pastor non alterius generis sequatur pastores, sed suū semper antecedit agmen. ibid.

In omni genere quadrupedum species maris diligenter eligitur, quoniam similior patri frequentior est progenies, quàm matri. ibid.

Vbi est vbertas pabuli, submittere prolem semper expedit. ibid.

Villicū fundo, familiæq; præponi conuenit ætatis nec primæ, nec vltimæ, nam seruitia sic tyrannulum continent, vt senē, quoniam ille nondum nouit operaturis: hic exequi iam non potest. ibid.

Præstat villicum magistrum esse operariorum, non discipulum. ibid.

Malè

Malè agitur cum domino, quem villicus docet. ibi.

Docendus est à pueritia, rusticisq̃ue operibus educandus, multisq̃ue prius experimentis inspiciendus erit futurus villicus. ibid.

Tam docendus est fururus villicus, quàm fururus figulus, aut faber, & haud facillè dixerim, nū illa tanto expeditiora sint, discentibus, artificia, quanto minus ampla sunt, rusticationis autem magna, & diffusa est materia, partesq̃ue si velimus eius perconsere, vix numero perconsuemus. ibid.

Villicus somni, & vni sit abstinentissimus, vtraq̃; enim sunt inimicissima diligentia. idem lib. 2.

Plurimum refert, colonus à primo mane opus aggredi, nec lentos per otium pigrè procedere. ibid.

In agresti negotio dici vix potest, quid gnauus operarius ignauo & cessatori præstet. ibi.

Colonus, vbi crepusculum inceserit, neminem post se relinquat, sed omnes subsequatur, more optimi pastoris, qui è grege nullum bouem patitur relinqui. ibid.

Frequens cognitio seruorum nec impunitatis spem, nec peccandi locum præbet. ibid.

Villicus non coloniae suae terminos debet egredi, ne absentia suae familiae aut cessandi, aut delinquendi spatium det, hospitem non, nisi ex amicitia domini quàm rarissime recipiat. ibid.

Credat villicus prætermittas non duodecim horas, sed annum perijisse, nisi sua quæque die, quod instat, effecerit. ibid.

Satis prouidus erit agricola cui licebit ante multos dies suspecta cauere tempora. Col. lib. 11.

Inertis est agricolæ, expectare die breuitatem præsertim in his regionibus, in quibus brumales dies horarum nouem sunt, noctesq̃ue horarum quindecim. ibidem.

Villicus hortorum quoque curam suscipiat, vt & quotidiani victus leuet sumptum, & aduenienti domino præbeat inemptas ruris dapes. ibid.

Finis autem fodiendi vineas nullus est, nam quanto saepius foderis, tanto vberiore fructum reperies. idem lib. 12.

Agricola ex scientia siderum tempora arandi, seminandi, & colligendi agnoscit. Chrysostom. sup. Genes.

## 200 Domus, & ædificium.

Homil. 6.

Agricolæ magna sapientia præditi. idem sup. Gen. 12.

Hom. 11.

Agricultura à diuina gratia, pendet. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 15.

Agricultura sine imperatoria constare non potest. idem sup. Epist. ad Cor. Homil. 16.

Domus, & ædificium.

### EX CRAECIS.

**O**mnis domus debet regi à seniore. Arist. Polit. 1.  
Domus partes sunt: homo, & possessio. idem Oeconom. lib.

Regna, & ciuitates pauci gubernant, focus vero, & domus ad paucos pertinet. Plut. in conuiu. 7. Sap.

Optima illa domus, est in qua talem se præstat dominus, qualem foris leges cogunt. Bias apud Plut. ibidem.

Priusquam domo quis exeat, quid acturus sit, apud se pertractet, rursus eum redierit, qui egerit, recogitet. Cleob. apud Diog.

Inops consilij, calamitosa domus. Eurip. in Orest.

Vnius potestas sit, & in re domestica, & in republi. idem in Andro.

Facilius est destruere, quam construere. Arist. Pol. 6.

Aedificant homines, vt immortales: obsonant tanquam parum victuri apud Plut. de cup. diui.

Domus sine nuptijs, manca est, apud Stob.

Optima est domus, in qua domino plurimum otij agere licet. Thal. ibidem.

Optimè constituta est domus, in qua superfluum nihil abundet: & necessarium nihil desit. Pit. ibid.

Omnis actio in bene recta domo ac moderata, quam ab utroque vnanimiter geritur, apparet tamen, atque extat imperium, atque voluntas viri. Plut. de præcep. connub.

### EX LATINIS.

**N**on domus dominum, sed dominus domum exornat. Cic. 2. de diuinit.

Domum

## Peregrinatio, & absentia. 201

Domum paternam vendere, antiquitus infame erat. idem cont. Sallust.

In re familiari laborosior est negligentia, quam diligentia. Colum. lib. 12.

Quod inchoatur ædificium, ut salubri loco: ita saluberrima parte regionis debet constitui. idem.

### E X S A C R I S.

**D**omus desertæ, sunt cogitationes prauæ. Gregor. 13. mor.

Domus Dei, domus orationis est. idem in Euang. Hom. 39.

Domus regis alia est, alia populi. idem in 1. Reg.

Vna domus bonos, & malos habet. Cypr. lib. 4.

Domus felix, in qua de Maria Martha conqueritur. Bernard. in assumptio. Beat. Mar. serm. 3.

Domum dei se esse cognoscat, qui non in carne, sed in spiritu ambulat. idem super Cant. sermo. 47.

Domus nostræ curam geramus in primis, Chrys. sup. Act. Apost. cap. 21.

Domus cuiusq; propria, sit ecclesia. ibid Hom. 26.

### Peregrinatio, & absentia.

### E X G R A E C I S.

**Q**uibus domi nihil boni usus est, dulcis est peregrinatio. Plut. de Polit.

Peregrinus vir iustus non modo ciue, sed etiam cognato, maioris faciendus est. Pyth. apud Stob.

Peregrinus accommodet se ciuitati. Menand. ibid.

Peregrinatio docet frugalitatem. ibid.

Peregrini deo curæ sunt. ibidem.

Distantia loci non separat amicitiam, sed operationem. Arist. Eth. 8.

Non vna eademque est molestia rerum præsentium, & absentium. Eurip. in Ion.

### E X L A T I N I S.

**P**eregrinantibus hoc euenit, ut multa hospitia habeant nullas amicitias. Sen. Epist. 2.

Tutius. n. n.



## 202 Peregrinatio, & absentia.

Tutissimū iter est, quod suspectissimum. idem Epist. 60.

Nullum sine exitu iter est. idem Epist. 78.

Omniſus peregrinantibus gratum est, minimarum rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Cel. ad Cic.

In externis locis minor est ad facinus verecundia. Cicero ad Marc.

Externa ut autoritatis minus habent.

Sic aliquid gratæ veritatis afferre videntur. Max. lib. 1.

Peregrinis succurrens, paria obtinebit aliquādo. Pub. Mim.

Cum improbo viro non facias iter. idem.

Quidam etiam præsentibus absunt. Senec. Epist. 56.

Omnia, quæ absunt, vehementius homines perturbant. Cæſ. de bell. Gall. lib. 7.

### 7E X S A C R I S.

**C**Vi peregrinatio dulcis est, non amat patriam. si dulcis est patria, amara est peregrinatio, Aug. sup. Psal.

Peregrinatio, est vita nostra. Aug. ser. 1. de consol. mor.

Peregrini hospitio suspiciendi sunt. idem serm. 56.

Peregrinos accipiendo, sæpe Christus accipitur. idem serm. 62. de temp.

Absens dicitur, qui tantum distat, ut verba loquentis non possit audire. apud iurisc.

Absens causa reipub. restituitur ad omnia commoda, quæ habuisset præſens. ibidem.

Absens præſumitur scire, etiam illud, de quo est publica fama. ibidem.

Absentia computatur à die præparationis ad iter arripiendum, non à die recessus. ibidem.

Constitutio noua publicata non ligat absentes, & infirmos tempore publicationis. ibidem.

Delectatione, & spiritu absentes cõiungimur. Cypr. li. 5.

### Patria, & vicinitas.

### E X G R A E C I S.

**N**on sufficit patriam, parentes, & ciues amauisse, sed amare. Plut. an ſeni ſit gerend. resp.

Quibusdam

Quibusdam est patria dedecori, quidam sunt patriæ dedecori. Cleob. apud Diog. lib. 1.

Nemo gloriatur, quod magnæ urbis ciuis sit, sed quod sit dignus magna, & illustri patria. Arist. apud Diog. lib. 6.

Sic erga patriam ingrata: ut erga matrem nos gere, re debemus. apud Stob.

Quicquid patriæ prodest, id etiam singulis ciuibus prodest. ibidem.

Vnicuique natura generis est patria. Eurip. ibi.

Si claudus vicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare disces. Plut. de lib. educ.

Prædium vendens Themistocles, proclamari iussit, bonum quoque vicinum habet apud Plut. in Apophth.

Nihil tuarum rerum facile interibit, si habeas vicinū bonum qui statim in periculo succurrat. Hesiod.

Ipsa vicinitas lites, & controuersias, & bella parit. Demosth. 1. Olinth.

Vicini alendi sunt in fame. apud Stobæum.

## EX LATINIS.

**L**audanda est, vel amanda potius vicinitas retinens illum officij morem. non infuscata maleuolentia, non assueta mendacijs, non fucata, non fallax. Cice. pro Planc.

Nam tua res agitur paries cum proximus ardet.

Et neglecta solent incendia sumere vires. Horat. 1. Epist.

Nunc ego illud verbum experior vetus, aliquid mali esse propter vicinum malum. Plaut. in merc.

Patriam tuam, mundum existima. Senec. de vit. beat.

Malo à ciue spoliari, quam ab hoste venire. Quint. lib. 12.

Patria est ubicunque bene est. Cice. 5. Tusc.

Bono viro non minori curæ esse debet, qualis respu. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit idem in Lælio.

Aequæ virtutis est, & bona patriæ auxisse, & mala in se transferre voluisse. Max. lib. 1.

Patria communis omnium parens. Cic. in Catil.

Patria est, ubicunque vir tortis sedem elegit. Curt. lib. 6.

Patriæ

Patric memoria dulcis. Liuius lib. 5. Dec. 1.

Graue est patriam perdere: grauius, timere: grauiſſimū vtrunque. Senec.

Non poteſt cognatio vlla eſſe propior, quā patria. Cice. 1. de Orat.

Commune patriæ ſolum charum eſt, & iucundum, & delectabile. ibid.

Quoniam ſunt omnia commoda a patria accepta nūllum incommodum pro patria graue putandum eſt. ibid.

Si contentio quædam & comparatio fiat: quibus plurimum tribuendum ſit officiij, principes ſunt patria, & parentes, quorum beneficijs maximè obligati ſumus. idem 2. de Offic.

Sapientis eſt, carere patria & duri, non deſiderare, idē ad Marc.

### EX SACRIS.

**C** Vi peregrinatio dulcis eſt, non amat patriam: & dulcis eſt patria, amari eſt peregrinatio. Aug. ſup. Pſal.

Patria parentis loco nobis eſt. idem lib. 1. de liber. arbitrio.

Interdum expedit, patriam negligere, vt ſapientiam quis poſſit acquirere. Caſ. lib. 1. Epist.

De loco peregrinationis, proprii domicilij creſcit aſſectus. idem ſup. Pſal.

Delicatus eſt adhuc, cui patria dulcis eſt fortis autē, cui iam omne ſolum patria eſt, perfectus autem, cui miſerius exilium eſt. Hug. in Dida. lib. 3.

Patria ſapientis, mundus eſt. Amb. de Offic. 2.

Virtutis ſplendor, neſcio quo pacto, in ſua cuique patria obſcurior obtigit.

Boni nullus eſt finis cōſulendi patriæ. Aug. Epist. 202.

Vicinum amare eſt, illum corrigere. Auguſt. tract. 8. ex-poſ. Euang.

### Exilium.

### EX GRAECIS.

**P** Riuari patria, magnum malum eſt, & maius re, quā ſermone. Eurip. in Phœniſ.

Maximū

Maximus exilij malum est, carere libertate loquendi.  
ibidem.

Spes pascunt exules. ibid.

Turpe est e. ilium filiae cum cæco patre. ibid.

Exilium nos bonis non priuat. apud Stob.

Exilij nulla iactura, nisi cum improbis habitetur. ibi-  
dem.

Exules multi, dilati. ibidem.

Exilium multis profuit. ibidem.

EX LATINIS.

**E**xilium est, sceleratorum pœna. Cic. 4. parad.

Exilium est ibi, vni virtuti non est locus. idem pro  
Milone.

Omnes scelerati, & impij, quos leges exilio affici vo-  
lunt, exules sunt, etsi solum non mutant. idem Par. 9.

Exilium terribile est ijs, quibus quasi circumscriptus  
est habitandi locus, non ijs, qui omnem orbem terrarum,  
vnam urbem esse dicunt. ibid.

Si abesse à patria miserum est, plenæ miserorum sunt  
prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuer-  
tuntur. idem 5. Tuscul.

Exilium, non supplicium est, sed profugium, portusq;  
supplicij. Cic. pro Cæcina.

Exilium id, quod fit, propter alienum, & offensam po-  
puli voluntatem, malum est. Cicer. 5. Tusc.

Fortitudo, & audacia.

EX GRAECIS.

**N**ec Hercules quidem contra duos. Plat. de amicis.

Robur existit in neruis, & ossibus. Arist. Topic. 3.

Fortitudo corrumpitur a superabundantia, & defectu, a  
deo vero saluatur. idem Ethic. 2.

Fortitudo non eget ira, siquidem a ratione tincta est.  
Plut. de cohi. ira.

Nulla fortitudinis vis est absente iustitia. Plut. in  
Apoph.

Fortem mansuetum esse oportet, vt proximi non tam  
metuant, quàm reuereantur. Diog. lib. 1.

Fortitudine cum sumus iuuenes valemus, & cum se-  
scere

scere incipimus, prudentia utimur. idem lib. 4.

Nullus vir fortis dignatur clam occidere hostem, sed congressus palam. Eurip. in Rhese.

Fortitudo virtus est animosæ partis, per quam mortis metus non facile ingruit. Arist. de virt. & vit. diu.

Fortitudo est, inconcussus à mortis metu, & constantem in malis, & intrepidum ad pericula esse, & malle honestè mori, quàm tui piter seruari, & victoriam causa præstare. præterea autè fortitudinis est, & laborare, & in animo instituere, & posse: accedit autem fortitudini, & audacia, & animi præstantia, & fiducia, & confidentia: adhuc industria, & tolerantia. ibidem.

Fortuna corporis, & animi comitatur fortitudinem. Xenoph. apud Stob.

Fortitudo nemini inesse potest, qui in morte, ac labore aliquid mali inesse persuasum habuerit. apud Stob.

Robur cum impueritia sæpius damnosum est. ibid.

Fortitudinis non est parare diuitias, sed continentia animi. Arist. Polit. 1.

Audacia, principium actionis est, fortuna enim dominatur fini. Democr. apud Stob.

Sapientiam iunctam habere audaciæ, plurimum conuenit. ibid.

Nullum est vitæ maius, quàm audacia, viaticum. ibidem.

Omnis audacia, vitium mensuram excedit. Isochr. apud Stobæum.

## EX LATINIS.

**C**ontemptum periculorum assiduitas periclitanda dat. Senec. de prosp.

Tutioris audaciæ est, tentare, quibus paratior venia est. Quint. lib. 12.

Nihil est tam sanctum, quod non aliquando violet a audacia. Cice pro Rosc.

Crescit audacia experimento maxime. Plin. Iun. lib. 9.

In audaces non est audacia tuta. Ouid. 10. Metamor.

Tu ne cede malis, sed cōtra audetior ito. Virg. 6. Aenid.

Audaces fortuna iuuat. Ouid. 2. Fast.

Animus



## Fortitudo, & audacia. 207

- Animus vereri qui scit : scit tuto aggredi. Pub. Mim.  
 Audentes forsque Venusque iuvat. Ouid. 2. Fast.  
 Clausis ex desperatione crescit audacia : & cum spei  
 nihil est, sumit arma formido. Veg. libro 3.  
 Audacia & temeritati potius sero, quam nunquam,  
 obuiandum. Liuius. 1. Dec. lib. 4.  
 Quædam tam fortiter tuenda, quàm facta sunt. Quint.  
 lib. 6.  
 Fortitudo, est virtus pugnans pro æquitate. Cicer. 1.  
 Offic.  
 Fortes, & magnanimi habendi sunt, non qui faciunt,  
 sed qui propellant iniuriam. ibidem.  
 Est veri quidem fortis, ne supplicijs quidem mouerit,  
 vt fortiter fecisse poeniteat. ibidem.  
 Quasi abnuat natura vtriusque boni largitionem, sic  
 supra humanam felicitatem sit, eundem, & sapientissi-  
 mum esse, & valentissimum. Max. lib. 9.  
 Fortitudo non est ea, quæ contra naturam monstri vig-  
 ce fungitur. Gell. lib. 12.  
 Amplius valet virtus, quàm multitudo. Curt. lib. 7.  
 Quid prodest foris esse strenuum, si domi male viuatur?  
 Max. lib. 2.

## EX SACRIS.

- F**ortitudo corporis, imbecillitas animi, & rursus im-  
 becillitas corporis fortitudo animi est. Aug. in ori-  
 gin. sup. Euang.  
 Virum fortem iniuriæ probant. idem.  
 Fortitudo atque constantia, via regia est, à qua deeli-  
 nat ad dexteram, qui temerarius est, & pertinax ad sini-  
 stram, qui formidolosus est, & pauidus. idem in orig. sup.  
 Esaiam.  
 Valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulcia-  
 tur. quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine mo-  
 deramine in deterius ruit. Greg. 5. mor.  
 Fortitudo, si nulla necessitate cogente, aut non pro  
 causa honesta certum periculum subierit, in temeritate  
 conuertitur. Lact. lib. 6.  
 Fortitudo rerum contemptu constat. Ambro. 1. Offic.  
 Fortitudo sine iustitia, iniquitatis materia est. ibidem.  
 Fortitudo, quæ per bella tuetur a Barbaris patriam, vel de-  
 fendit infirmos, vel a latronibus socios, plena iustitia est.  
ibidem.

ibidem.

Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Bern. in Epist.

Fortitudinis est, in audendis confidere. Nazanz.

Viri fortes semper in pace modesti sunt, & iustitiam nimis diligunt, qui frequenter pericula tractauerunt. Cas. lib. 5. Epist.

Hæc est vera fortitudo, quæ na uræ vsum, exus infirmitatem, mentis deuotione transfereci. ur. Aug. de vid.

Qui vera virtute fortis est, nec temerè audet, nec inconsultè timet. idem sup. Epist. ad Heb.

Grandis violentia est, in terra na ei, & cælum rapere, & habere per virtutem, quod non possumus habere per naturam. Chrysost. sup. Matth.

Nulla tanta vis, quæ non serio, & viribus debilitari queat. Lact. lib. 6.

Fortis, omnibus bene vtitur. Aug. de ver. relig.

Fortis viri non est, dicere, hoc non patiar, sed hoc nõ faciam. Ludo. Viues sup. Aug. 1. de Ciui. Dei.

Fortes, aliquando infirmitatis verba suscipiunt. Greg. 12. mor.

Manus fortitudinem significat. Aug. lib. 6. music.

Christiana infirmitas, fortitudo est. Amb. ser. 22.

### Timor, & Turbatio .

### EX G R A E C I S.

**V**bi timor, ibi & pudor. Plato. de sanct.

Metus, & pudor sunt custodes sufficientes, idem de repub.

Res timoris plenæ cogunt eum, cui accidunt, ad actiones turpes. Arist. Ethic. 2.

Boni viri color non mutatus, nec timet nimium. Homer. apud Plutar. de virt. morum.

Pavor non solum (vt Tuceydides inquit) consilium excutit, sed quoduis etiam constitutum, quemuis conatum, quemuis mentis impetum. Plut. de virt. & fortitud. Alex.

Mali semper timent. idem de fer. num. vind.

Quod timent, facile oderunt omnes. idem de odio, & inuid.

Quod

Quod in præsens nil perturbat, expectatum nil conficit. Epic. apud Diog. lib. 10.

Omnia miculosa fiadentur, cum per [hostilem] pes graditur terram. Eurip. in Phœnis.

Timiditas est, & quod maius est, amittere: & quod minus est capere. ibid.

Nemo beatus est, nemo foelix, qui in metu est, qui suspectam habet vitam. idem in Ion.

Qui habent, unde viuant, grauatim militatum abeunt, & pericula formidant. apud Demosthen. ex arg. lit. lib.

Agricolæ, & mercatores ab admittendo bello melius deterri non possunt, quam si eis negotiationis euectio, illis agrorum vastatio proponatur. ibid.

Ad terrorem incutiendum, quædam ultra fidem, vercunde tamen amplificantur. ibid.

Timor, orationis est vinculum, Hiper. apud Stobæum.

Metus adulationem parit, sed beneuolentiæ expers est. Democri. ibid.

Homines perturbati, minus conseruant orationes Aristot. Elench. 13.

Alteratio subita non habet principium. idem Physic. 2.

Sapiens non omnino perturbationibus caret, verum perturbatur modicè. idem apud Diog.

Animal magni cordis, naturaliter est pauidum, parui vero, est audearius. idem de anima. 12.

EX LATINIS.

**I**mbecillæ mentis est, formidare in experta. Senec. Epist. 61.

Omniū animos mala aliena, atque repentina sollicitant, nec ad ictum tantum, sed ad crepitum exagitamur. idem epist. 74.

Quicquid expectatum est diu, leuius accidit. idem Epist. 79.

Multos fortuna liberat poena, metu neminem. ibid.

Necesse est multos timeat quem multi timent. idem de ira. lib. 2.

Vt aliquid crudele, sæuumq; sit, metus facit. Quint. declam. 11.

O

Vt un-

Vtrumque timidi est, velle, & non velle mori. Senec. in Trag.

Sunt qui quod sentiunt etiam si, optimum sit, invidia metu non audent dicere. Cicer. 1. Offic.

Benevolentiae vis est maxima, metus imbecillis. Cicer. 2. Offic.

Timor non diuturni officij est magister. Idem Philip. 2.

Malus custos diuturnitatis est metus, contraque benevolentia fidelis est ad perpetuitatem, id igitur amplectamur, ut metus ab sit, charitas retineatur. idem 2. Offic.

Plus in metuendo est mali, quam in eo, quod metuitur. idem ad Torq.

Exercitus maximi saepe fusi, ac fugati sunt terrore ipso, impetuque hostium, sine cuiusdam non modo morte, verum etiam vulnere, idem pro Cael.

Magna est stultitia, id ipsum, quod verearis, ita cauere, ut cum vitare possis, ultro accerfas, & attrahas Cicer. ad Brut.

Omnes, quorum in alterius manu vita posita est, saepius illud cogitant, quod possit is, cuius inditione, ac potestate sunt, quam qui debeat facere. idem pro lege Manil.

Si laus nos ad recte faciendum allicere non potest, nec metus quidem a foedissimis factis potest euocare. idem pro Milone.

Natura docet, quae timenda sunt, Plin. Seni. libro 8.

In summo periculo timor misericordiam non recipit. Cael. de bell. Gall. lib. 7.

Verecundia liberi est, serui vero. metus. apud Terentium in Andr.

Primus metus adimit consilium, recogitatio vero redat confidentiam. idem in Eunuch.

Apud alios timor timorem, apud alios ratio vincit rationem. idem lib. 5.

In pauore simile prudentiae est alienum consilium suo praeferrere. idem lib. 6.

Timor est emendator acerrimus. ibid.

Dolendi modus est, timendi non est. Plin. Iun. lib. 8.

Ingeniosior est ad excogitandum metus amore, idem in Paneg.

Omnem

Omne sensum territis fortuna excutit. Cicero. libro 5.

Trepidatio, conscientiae indicium est, non memoriae vitium. idem lib. 7.

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet. ibidem.

Strenuus metus est: velocior, tamen spes. ibid.

Nemo ei satis fidus est, quem metuit. Cur. lib. 16.

Metus plurimum confert ad diligentiam custodiendi, idem lib. 11.

Vires subtrahit ipse timor. Ouid. Epist. 13.

Stultum est, timere, quod vitari non potest. Publ. Min.

Degeneres animos timor arguit. Virg. 1. Aenei.

Non timentur, quae ex usu sunt. Veg. lib. 3.

Dum metus languet, audacia crescit. in Hist. Sax.

Metus periculumque exhortationem audire non sinunt. ibidem.

Iustiorum causam fortes metuunt. ibid.

Prudentius est timere, quam sperare. ibid.

Externus timor, maximum in urbe concordiae vinculum. Livius 1. dec. lib. 2.

Metus, semper malus interpret. idem. 3. Dec. 7.

Metus verecundiam vincit. ibid.

Vitium est, omnis animi perturbatio. Quint. libro 5.

Parvulis nostrum turbamur offensis: excitant nos exigui plerumque motus, vox incerta longinqua, & aliquando ipsum silentium. idem Declam. 2.

Non est innocentiae metus, cum timentur aliena tormenta. idem declam. 7.

EX SACRIS.

**T**imor praesens securitatem gignit sempiternam. Aug. sup. Psalm.

Expedi multo bene timere, quam male fidere, & utilius est, ut infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat, quam fortis videri velle, & infirmus emergat. idem.

Emendatio nulla, ubi nullus est metus. Tert.

Metus est necessarius ijs, quibus ad honestam vitam adest ratio. idem.



Timor iustus nullus est periculi dubij. idem.

Timor hominis, Dei honor est. idem.

Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia, quam metus vincit. Hier.

Quando timore punitur, non amore iustitiae sit bonum; non autem bene sit bonum, nec sit in corde, quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere, si posset impune. Ang. cont. Pelag. lib. 2.

In via Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Gregor. in Mor.

Facile deuiat à iustitia, qui in causis non deum, sed hominem perhorrescit. Chrysost. in Sermo. de Ioan. Bapt.

Humanus timor diffidentiam tribuit: diuinus autem spei firmamenta concedit. Cas. super Psalm. 14.

Metus est instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio. apud Iurisc. cons.

Timere cogitur, qui timet, exigit pariter poenas de potentiore sublimitas. Cyr. lib. 2.

Plerique deum non metuunt, quem videre non possunt. Greg. 16. Mor.

Humani terrores fumo sunt similes. idem Epist. 36.

Quidam nisi territi, Deum timere nesciunt. idem 7. n. or.

Qui timere se Deum cognoscit, se sapientiam Dei habere intelligit. idem 19. Mor.

Timendum est iudicium diuinum, ne timeatur. idem in Euang. Homil. 26.

Timor est testis nequitiae impiorum. idem 12. Mor.

Timor diuinus est fidei fundamentum. idem 28. Mor.

Timor sine pietate nullus est. idem sup. Ezech. Hom. 19.

Timor sine spe in desperationem precipitat. idem in 3. Regu.

Timor temporalium multa mala operatur. Augustin. Epist. 120.

Timendum non est, quod vitare possumus. August. sermo. 43. de Verb. dom.

Timor, animae tortor est. idem in Psalm. 48.

Timor Dei est humilitas. idem de Sermo. dom. in monte.

Timor

Timor seruilis bonus est, & utilis, licet insufficiens & imperfectus. Bern. Serm. 7.

Timor poenam habet, amor suauitatem. idem sup. Cant. ser. 22.

Turbari, bonum: sed non perturbari. idem sup. Miss. est Homil. 4.

Timor Dei doctrinae opus habet. Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Homil. 9.

## Seueritas.

## EX LATINIS.

**R**eipub. causa adhibenda est clementiae seueritas, si ne qua administrari recte ciuitas non potest. Cic. 2. Offic.

Turpe est, valdeq; vitiosum in re se uera conuictio dignum, aut delicatum aliquem inferre sermonem. idem 3. Offic.

Necessaria est ad res gerendas hominum beneuolentia, austeritas vero solitudinem amicorum parit. Plat. Epist. 4.

Iudicijs acerbis ciuitas magis vastatur, quam corrigitur. Sallust. ad Caes. de Rep. ord.

Arcum intentio frangit, animum remissio. Pub. Mim.

## EX SACRIS.

**S**eueritas nisi intra congruentes nocentium poenas se coerceat, fit saeva crudelitas. Lact. lib. 6.

Temperanda est seueritas, ne veniatur ad deteriora. Cypr. lib. 4. Epist.

Regat disciplinae rigor mansuetudinem: & mansuetudo ornet rigorem, & sic alterum commendetur ab altero: ut nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Grego.

Nimia seueritas extorquet saepe terrore mendacium. Ambro. de Off.

Beatus, qui rigorem, & mansuetudinem tenet, ut altero disciplina seruetur, altero innocentia non opprimatur. idem.

Rigor iuris obseruandus est in duobus casibus: O 3 scilicet

## 214 Benignitas, & humanitas.

Scilicet cum populus inde scandalizatus est secundo, quando multis grassantibus opus est exemplo, apud Iurisconsultum.

Seueritas, quasi sua veritas dicitur. Aug. serm. 27. de Verb. domini.

Sententiæ iustæ seueritatis plerumque per clementiam temperantur. Greg. sup. 1. Reg.

Seueritas apud Deum benigna est. Chrysost. de Interdict. arbitr. ad Adam.

### Benignitas, & humanitas.

**B**eneuolentia peccatum contegit. apud Stob. Malo diu benignus, quam breui tempore dominus appellari. Philip. apud Plut. in Apophth.

Humanitas est morum habitus, ad hominum amicitiam valde propensus, habitus in omnes beneficia conferens. Plat. de Fin.

Beneuolentia facit, ut inimici vulnera, quam amici omnia, utiliora sint. Amb. 1. de Off.

Beneuolentia præstat liberalitati. ibid.

Humanitas lege naturæ docetur. Amb. 1. Off.

Nihil honestius culpa benignitas. Plin. lun. lib. 7.

Necessaria est ad res gerendas hominum beneuolentia: austeritas vero solitudinem amicorum parit. Plat. Epist. 4.

### Scientia.

## EX GRÆCIS.

**A**liud est scientiam habere aliud uti, & possidere. Plat. de Scient.

Nemo læditur à scientijs ceteris, qui tenent primas. idem de Summo bon.

Scientiarum possessio nocua absque optimi cognitione. idem de Voto.

In his, quæ sapimus, gloriamur, & superbimus. idem de Amic.

Dignoscit, qui inuenit: inuenit, qui querit querit, qui putat se ignorare. idem de Nat. nom.

Scientia

Scientia est presentium & futurorum : reminisci autem præteritorum est. *Arid. top. 2.*

Vna scientia est melior altera : vel quia certior, vel quia de meliori. *idem Top. 8.*

Quod scimus, sæpe transpositum ignoramus. *idem Elench. 2.*

Quibusdam magis est opere pretium videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri. *idem Elench. 1.*

Scientes vniuersale, sæpe ignorant ipsum singulare. *idem.*

Tunc scimus, cum causas cognoscimus. *ibid.*

Scientiarum alia est perfecta, quæ est per causam, alia imperfecta, quæ est sine causa, *idem Physic. 2.*

Scientia est bonorum honorabilium. *idem de Anima. 1.*

Sicut conseruationum corporis est sanitas : ita conseruationum animæ est eruditio. *idem in Episto. ad Alexan.*

Scientiæ sibi vendicant præstantiam. *idem de Anima. 10.*

Omnes homines natura scire desiderant. *idem Metaph. 1.*

Signum scientis est, posse docere. *ibid.*

Absurdum est, simul quærere scientiam, & modum sciendi. *idem Metaph. 2.*

Finis scientiæ speculatiuæ, est veritas : practiciæ verò, est opus. *ibidem.*

Eiusdem scientiæ est, opposita considerare. *idem Metaph. 4.*

Licet omnes scientiæ nobiles sint, tamen diuina est nobilior : quia eius subiectum est nobilius. *idem Metaph. 5.*

Sapiens meliora in votis habet. deteriora in expectatione, vtrunque autem temperamento vtitur, in neutram partem nimius. *Plut. de Tranq. ani.*

Quicquid sapiens agit, id omne ex virtute agit. *idem de Fort. Alex.*

Sapientem odi, qui sibi non sapit : *idem an bene lateat viuens.*

Cum reliqua omnia tempore diminuantur, scientia sola senectute augefcit. *idem de Liber. educand.*

Studiorum liberalium amaræ radices sunt, *scilicet*

ſus autem dulces. Arist. apud Diogenem. lib. 4.

Eruditio inter prospera est ornamentum, inter aduersa, refugium. ibid.

Sapiens ipse sibi ſufficit, ipſius enim ſunt, quæ aliorum ſunt bona. Arist. ibid.

Sapiens non ſecundum conſtitutas leges uiuat, ſed ſecundum virtutis normam. ibid.

Sapienti, nihil nouum, aut peregrinum eſt. ibi.

Docti tegunt ſuas iacturas.

Literarum expers, non uidet videns.

Baculus eſt, eruditio, vita.

Duplum, quàm alij, vident, qui literas didicerunt.

A ſapiente conuenit ſapientiam diſcere. Eurip. in hec.

Omnes ex æquo varia ſcimus. Theog. apud Stob.

Niſi ſapere, non eſt ſapientia. ibid.

Scientia quæuis, remota iniſtia, aliâque virtute, non ſapientia, ſed calliditas eſt. ibidem.

In bello ferrum auro præſtat, in vita autem, eruditio diuitijs. Socr. ibid.

Sentire, ac ſapere illuſtre aliquid, ſtude. Cleob. apud Diog. lib. 1.

## EX LATINIS.

**N**emini, niſi ſapienti, ſua placent: omnis ſtultitia laborat faſſidio ſui. Sen. Epist. 9.

Sapiens non ſemper eſt vno gradu, ſed vna via. idem Epist. 20.

Vnus dies hominum eruditorum plus patet, quàm Imperatorum longuſſima ætas. ibidem.

Sapiens eſt artifex domandi mala, color, egeſtas, ignominia, carcer, exilium, vbique horrènda, cum ad hunc peruenerint, manſucta ſunt. idem Epist. 87.

Stude, vt non plus alijs ſcias, ſed melius, idem Epist. 90.

Eſt inſita in omnibus, vel potius innata cupiditas ſcientiæ, natique ſubus ad congregationem, & ſocietatem, ad communitatem generis humani. Cicer. 3. de finib.

Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet. idem pro Arch. Poet.

Si



Si ex literis delectatio tantum quæreretur, tamen hanc animaduersionem humanissimam; ac liberalissimam iudicaremus. nam cetera nec temporum sunt, neque ætatum omnium, nec locorum: hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, sectant, secundas res ornant, adversis refugium ac solatium præbent, delectant comi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur, quod si ipsi nec attingere, nec sensu nostro gustare possumus, tamen ea mirari debemus, cum in alijs videmus. *ibid.*

Multi cum in potestate essent hostium, ac tyrannorum, multi cum in custodia, & exilio, doctrinæ studijs dolorem suum levauerunt. *idem 5. de finibus.*

Literæ, posteritatis causa, repertæ sunt, quæ obliuionis subsidio esse possent. *idem pro Scylla.*

Non tam præclarum est, scire latinè, quàm turpe, non scire. *Cicer. ad Brut.*

Nihil est, quod quisquam magnitudinem artium ex eo, quod senes discant, pertimescant. nam aut senes ad eas accesserunt, aut vsque in senectutem in studijs detinentur, aut sunt tardissimi. *idem 3. de Orat.*

Sapientia, est rerum diuinarum, humanarumque scientia, cognitioque: quæ cuiusque rei causa sit, ex quo efficitur, vt diuina imitetur: humana omnia inferiora virtute ducat. *idem 4. Tusc.*

Sapientia est, sanitas animi. *idem 3. Tusc.*

Sapientia, ars viuendi putanda est, quæ mortuam pellit ex animis, quæ exhorrescere metu non finit, quæ præceptrice, in tranquillitate viuere potest, cupiditatum ardore restincto. *idem 2. de fin.*

Sapientia, hominis est custos, & procreatrix, *idem 4. de finibus.*

Nihil est turpius, quàm sapientum vitam, ex insipientum sermone pendere. *idem 2. de finibus.*

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offensio non prohibet sapientem esse. *idem 5. Tusc.*

Sapientissimus est, cui quod opus est, venit in mentem. *idem pro Cluent.*

Non est sapientis: dicere, non putabam. *idem 3. de finibus.*

Si sapientia oculis videri posset, omnes in amorem sui compelleret. *ibid.*

Nihil est dulcius otio literarum. *idem 5. Tusc.*

Eruditus oportet semper ex se aliquid promat, quo alios delectet, aut seipsum laudibus illustret. *idem.*

Docti non solum viui, ac presentes studiosos discendi erudiunt, atque docent, sed, hoc etiam post mortem monumentis literarum assequuntur. *idem 1. Offic.*

Non paranda nobis solum, sed fruenda sapientia est. *idem 1. de finibus.*

Sunt qui se ita literis abdiderunt. ut nihil possint ex ijs nec ad communem fructum asserre, nec in aspectum, lucemque proferre. *idem pro Arch.*

Sæpe sub sordido palliolo latet sapientia. *idem 3. Tusc.*

Scientia aliena, sibi quidam famam aucupantur. *Pli. Sen. in præfat.*

Quasi abnuil natura vtriusque boni largitionem: ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valentissimum esse, & sapientissimum esse. *Max. lib. 9.*

Quicumque sunt habiti sapientissimi, dicuntur, multa scisse, non omnia. *Colum. lib. 12.*

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,  
Emollit mores, nec sinit esse feros. *Ou. 2. de Pont.*

Non datur ad viuas currere lata via. *Propert.*

Nunquam aliud natura. aliud sapientia dicit. *Iuven. Sat. 14.*

Scientiam amasse, propemodum parasse est. *in Hl. Ro. Sax.*

Vixit me genuit, mater peperit memoria, *Afran. apud Gel.*

Plus scire velle, quam sit satis, intemperantiæ genus est. *Senec. Epist. 89.*

Studiorum salutarium etiam citra effectum laudabilis tractatio. *Sen. de vit. beat.*

## EX SACRIS.

**N**on aliam putes sapientiam, nisi veritatem, in qua tenetur, & cernitur summum bonum, nullo  
1969

loco est, nusquam deest, foris admonet, intus docet, demerentes in se omnes in melius commutat, à nullo in deterius commutatur: nullus de illa iudicat, nullus sine illa bene iudicat. Aug. de lib. arbit.

Hæc tota scientia magna hominis, scire, quia ipse nihil est per se, & quod quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est. idem sup. Psalm. 70.

Sapiens nusquam minus solus, quam cum solus. Amb.

Sapiens, ubique ciuis. idem Epist. 36.

Sapiens, nunquam solus esse potest. habet enim omnes secum, qui sunt. & qui fuerunt boni, & animum liberum, quocumque vult, profert, & transfert, & quod corpore non potest, cogitatione complectitur, & si hominum penuria fuerit, loquitur cum Deo, nunquam bonus, solus crit. Hier. cont. Iouin.

Sapiens est, qui cum sapientibus cōgreditur. Amb.

Ad veram sapientiam peruenire non possunt, qui falsæ suæ scientiæ fiducia decipiuntur. Gregor. in mor.

Vera sapientia afficit, sed non extollit. ibid.

Multi student, plus alta sapere, quam apta proferre, & erubescunt plana & humilia, ut hæc solum scire videantur. Bernard.

Sapientia otia, negotia sunt: & quo otiosior est sapientia, eo exercitior in suo genere. idem.

Non probatur multa sciens, si modum sciendi nesciat. idem sup. Cant. serm. 36.

Sunt, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant, & turpis curiositas est, & sunt qui scire volunt, ut scientiam suam vendant: & turpis questus est, & sunt qui scire volunt, ut sciatur ipsi, & turpis vanitas est. Sed sunt quoque qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est, & sunt qui scire volunt, ut ædificentur, & prudentia est. ibidem.

Posito in altum, non altum sapere, difficile est. Bernard. in Epist.

Sciendi modus potius querendus, quam scientia. idem sup. Cant. serm. 36.

Sapiens nullus, nisi seculo stultus fiat. Tert.

Scire nihil, est omnia scire. idem.

Sapientia coniuncta simplicitas est. idem.

Sapere plus, quam oportet, superbia est. Ansel.

Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet: & inutilis est pietas, si scientia discretionem careat. Grego.

De

In modico sermone sapientiae, plus laudatur rusticus, quam in magno philosophus, & puer si aliquid dixerit, sapienter, laudatur, ubi perfectior non auditur. Chrysost.

Præcedit scientia, virtutis cultum: quia nemo potest fideliter apparere, quod ignorat: & malum, nisi cognitum fuerit, non timetur. idem in Polier. lib. 3.

Sapientes alij stulti, alij dementes. Ansel.

Primus gradus sapientiae est, falsa intelligere: secundus, vera cognoscere. Lact. lib. 1.

Plus sapit interdum vulgus, quia tantum, quantum opus est, sapit. idem lib. 2.

Non est scientia, sed opinio, earum rerum, quæ pro ingenijs varia est. ibid.

Non in lingua, sed in corde, sapientia est. idem lib. 3.

Sapientia, animæ alimentum. ibid.

Citò inueniri debet scientia, vt citò accipiatur. ibid.

In comparatione Dei, scientia nostra, ignorantia est. Greg.

Non parum est, scire, quod nescias. Hieron.

Qui se intelligit stultum, non parum proficiet ad sapientiam: nec fiet quisque qualis esse cupit, nisi oderit qualis est. August. de verb. relig.

Qui se dicit scire, quod nescit, temerarius est: qui se negat scire, quod scit, ingratus est. idem in sermo. de ascens.

Nihil magis ad spem percipiendæ sapientiae, erigit mentes, quam cum eos, quos in sapientia clarescere miramur, aliquando paruulos, & indoctos fuisse, meminimus. Hieron. sup. Prouer.

Ad maiorem culpæ cumulum pertinet, scire quenquā, quid sequi debeat, & sequi nolle, quod scit, Isid. de summo bon. lib. 2.

Otium stultitiam, labor scientiam generat. Hug. de claustr. anim. lib. 2.

Scientia literarum, quod primum est in homine, mores purgat, quod secundum, verborum subministrat, gratiam, & ita utroque beneficio & tacitos ornat, & loquentes, cuius est facere de irato beneuolum, de suspecto placatum, de austero mitem, de aduersante propitium. Cass. 1. Epist.

Scientia violentia non aufertur, antiquitate non corrumpitur,

rumpitur, absensione non minuitur, communitate multiplicatur. idem in 1. pist.

In literis prudens inuenit, vnde sapientior fiat, ibi bellator inuenit, vnde virtute animi roboretur, inde princeps accipit, quomodo populos sub æqualitate componat. nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia. ibid.

Sunt quatuor scientiæ præ cæteris sciendæ. Theologia, qua est animæ pabulum, leges, quæ sunt egenis remedium, secreta, quæ sunt sublimatio humilium, physica, in morbi subsidium apud Iuricons.

Scientia est de diuinis, sapientia de humanis. ibidem.

Sapientia in homine longo raro reperitur. ibid.

Scientia doloris adiectio est. Ambrosi. de bon. Mor.

Sapientis patria, mundus est. idem Offic. 2.

Sapiens omnis, diues est. idem lib. 2. Epist. 8.

Sapientia in omnibus sese ostendit rebus. August. lib. 2. de liber. arb. cap. 16.

Sapientia egere, miserrima egestas est. idem de beat. vit.

Sapientia legem, & misericordiam in lingua portat. idem de spirit. & anim. cap. 9.

Ad sapientiam ordine peruenitur. idem lib. 2. soliloq. cap. 13.

Sapiens nemo, nisi beatus. idem de beat. vit.

Sapiens nemo miser. idem li. 1. cont. Acad. c. 5.

De sapiente solus sapiens iudicare potest. idem lib. 18. de ciuit. Dei. cap. 8.

Sapientibus credere, est tutissimum. idem de vtilit. ciu.

Sapiens sine operibus, sapientiæ abusus est. idem de 12. abus.

Scientia rerum falsarum esse non potest. Aug. lib. 14. de Trinit.

Scientia nostra ex visis, & creditis constat. idem Epist. 112.

Sapiens est, cui res sapiunt, prout sunt. Bernar. sup. Cant. serm. 50.

Sapientia victrix singula vitia eradicat, & singulas inserit virtutes Bernar. de sept. don. spirit. sancti.

Scientia



Scientia literarum bona, scientia proprię infirmitatis,  
 melior: *idem* sup. Cant. sermo. 36.

Scientia mundi, docet vanitatē, scientia carnis volu-  
 ptatem. *ibidem*.

Scientia sine operibus cibo indigesto comparatur.  
*idem* sup. Cant. sermo. 36.

Initium sapientia, timor domini: mediū, spes: charitas,  
 plenitudo. Bern. in die sancti Andr. sermo. 1.

Discere Iesum, omni scibili est salubrius. *idem* in  
 Episto.

Scientia sui timorem Dei generat in anima; scientia  
 Dei, eius amorem. *idem* super Cantic. sermo. 37.

Sapientia, armatura oris est. Chrysost. de spirit. sanct.  
 Homil.

Scientiæ pars est, obscura cognoscere. *idem* super Mat-  
 th. Homil. 1.

Scientia sine charitate, dementia est. *idem* sup. Episto-  
 ad Corinth. Homil. 20.

Scire, omnium, facere, paucorum est. *idem* sup. Ioan.  
 Homil. 70.

Scire non omnia, neminem pudeat. *idem* ser. 2. sup.  
 Epist. ad Rom.

Scientia temporum multas huius vitæ commoditates  
 affert. Chrys. super Genes. Homil. 6.

Scientiam amasse, propemodum parasse est. in Histor.  
 Sax.

Sapientiæ, coniuncta simplicitas est. Tertull.

Plebeis argenti, nobilibus auri, principibus gemmari  
 loco literæ sunt. Pius. 2. apud Platinam.

Vinci literis amant docti. Basil.

Multos hoc decipit, quod ante tempus sapientes vide-  
 ri volunt, ut iam & simulare incipiant, quod non sunt, &  
 quod sunt, erubescant. Hugo lib. de Didasc.

Doctrina in diuite duplici causâ commendabilis. Au-  
 gust. in quæst. ex utroq; test.

Nec avarum pecunia, nec doctum cognitio rerum, yn-  
 quam repleuit. Pius. 2. apud Plat.

Cui plura datum est nosse, eo maiora sequuntur dubia  
*ibidem*.

Ignoran-

## EX GRÆCIS.

**N**escienti quid laudet, vel quid vituperet, non est  
adhibenda fides. Plat. de scientia.

Ignorantia potentum, teterrima est. idem de summ.  
bonor.

Ignorantia causa est, respondendi varia, & non eadem.  
Plat. de nat. nom.

Argumentum inscitie est, a sapientibus dissentire. idem  
de mendac.

Turpe est nescire, quæ necessaria sunt. idem de legibus.

Turpe est ignorare, quod omnibus scire convenit. Ari-  
stot. Rhetor. 2.

Imperiti, velut distantes a longe speculantur. idem  
Elench. 1.

Quod scimus, sæpè transpositum ignoramus. idem Elench. 2.

Qui nescit, quantum quærit, nescit quando inuenierit  
illud Arist. Metaph. 3.

Ignoratio eorum, quibus cum tibi vivendum est, ut  
opinionem ac spe frustreris, ac coeptis sæpenumero deci-  
das, sæpe in causa est. ibid.

Insipienti sapientia loquens decipere videtur. Eurip.  
in Bacch.

Ignorare turpia melius est, quam scire ea. Aristotel.  
Metaph. 11.

Imperitis, ac rudibus nullus præcipationis finis est.  
Senec. Epist. 173.

Multa sunt imprudentiæ genera. Plat. de voto.

Imperitia maiore ex parte omnibus dominatur. Cico.  
apud Diog. lib. 1.

Vnicum est bonum, scientia: & malum vnicum, insci-  
tia. Socrates apud Diog. lib. 2.

## EX LATINIS.

**I**mprudentes non sibi reliquendi sunt. Senec. Epi-  
stol. 12.

Hoc est maximum ignorantie malum, quod credit esse  
scire, qui moneat. Quintilia. lib. 12.

Optimus

Optimus ac grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda. Cic. 3. Tusc.

Nescire quod antea, quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum, idem in Orat. ad Brut.

Ideo difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare ignoramus, idem.

Homines imperiti facilius, quod stultè dixeris, reprehendere, quam quod sapienter tacueris, probare possunt. Cic. 2. de Orat.

## EX SACRIS.

**M**elius est nescire, quam errare, melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia. Aug. sermo. 32. de verb. Apost.

Ignorans, quæ sciri nequeunt, culpa vacat, idem.

Ignorantia Dei, plerumque desperationem parit. Ber. sup. Cant. serm. 27.

Ignorantia sui, initium omnis peccati: ignorantia Dei, consummatio omnis peccati. ibid.

Rescindenda insipienti potestas est, non adijcienda libertas. Ambr.

De duobus imperfectis, melius est, rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Hierony. in Epistol. ad Nep.

Non omnis ignorans immunis est, sedis solum, qui non habuit, unde disceret. August. in quæst. ex utroque test. quæst. 67.

Indoctum esse minus malum est, quam esse indocibilem. Aug. lib. 3. cont. Acad. cap. 8.

Multa nobis usu veniunt, quæ ignaro elata fidem perdunt. Apul.

Infirmi tanto quæpiam iustiores putant, quanto faciliorem. Greg. 16. mor.

Prauitatis causa, ignoratio sui. Lact.

Ignorantiam confiteri, pulchra temperantia est. Aug. confess. cap. 7.

A luce veritatis in tantas ignorantie tenebras corruimus, ut nos ipsos ignoremus. Grego. 11. mor.

Tolerabilius est Deo, quæpiam cum ignorantia in humilitate iacere, quam cum elatione alta sapere. idem 17. moral.

Deus

## Præcepto, & doctrina. 225

Deus per ignorantiam nostram nobis absconditur. ibidem.

Ignorans in nocte est. idem sup. 1. Reg.

Quantumcunque rectum agere credimus, sit ne rectè ignoramus. Greg. 4. mo r.

Disciplinarum ignari, diuinarum rerum quæstiones non attingant. Aug. lib. 2. de ord. c. 6.

Omnis indoctus, est curiosus. Aug. lib. 2. de mirab. sacr. script.

Ignorantia infidelitatis peccatum non excusat. idem de grat. & lib. arbit.

Ignorantia sui, superbiam causat. Bernard. sup. Cant. serm. 27.

Ignorantiæ filix, falsitas, & dubietas. ibid. serm. 28.

Ignoratur periculose, quando veniat, aut vadat spiritus, non ita, vnde veniat, aut quo vadat. idem sup. Cant. serm. 18.

Imperitiam comitatur temeritas. Nazanz.

## Præceptor, & doctrina.

### EX GRÆCIS.

**D**octrina naturaliter procedit de homine ad hominem, secundum operationes, quas habet doctor ad discipulum. Arist. Polit. 1.

Docentes alios mentiri non debent. idem de mort.

Hi solum docent, qui causas de singulis dicunt. idem Metaph. 1.

Signum scientis est posse docere. ibid.

Omnis doctrina est ex præcognitis. idem Eth. 6.

Et qui non docet, non illi, qui non didicit, peccatum est imputandum. Dioge. apud Plut. de curiosit.

Præceptoris opera ad hoc prodest, ut honesta faciat pueris iucunda. ibidem.

Loci autorum ita exponendi, ut honestas patitur. idem de Poet.

Socordia naturæ vires pereunt, doctrina tollit ignam. ibid.

Qui regem erudit, atque ad virtutem instruit, eos & subditos quoque instruere ad fortitudinem, & probitatem certum est. Antig. apud Diogen. lib. 7.

F

EX

## EX LATINIS.

**O**ptimus quisque præceptor, frequenter gaudet. Quia  
fil. lib. 1.

Præcipiamus omnia, ut saltem plura faciant. ibi dem.

Præceptor nec habeat vitia, nec ferat, idem lib. 2.

Tradi omnia quæ ars efficit, non possunt, idem li-  
 bro 7.

Parum valet doctrina, nisi industria, studio labore,  
 diligentia comprobetur. Cice. 3. ad Heren.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina: & quæ  
 non optima, acui tamen, & corrigi aliquo modo possunt.  
 idem 2. de Orat.

Quo quisque est solertior, & ingeniosior, hoc docet  
 fructuosius, & laboriosius. quod enim ipse celeriter arri-  
 puit, id cum tarde percipi videt, dilatatatur. Cicer.  
 pro Rose.

Nallum munus melius, maiusve reipub. afferre possu-  
 mus, quam si doceamus, atque erudiamus iuventutem, is  
 præsertim moribus, ac temporibus, quibus ipsa prolapsa  
 est, ut omnium opibus refrænanda, atque coercenda sit.  
 idem 3. de diuinis.

Non facile est inuenire, qui quod sciat, alteri non tra-  
 dat, ita non solum ad discendum propensi sumus, sed  
 etiam ad docendum. Cicer. 2. de finib.

Doctrina proficit, ut politiora, non ut meliora, sint in-  
 genia. Max. lib. 5.

Nihil aliud præcipere debemus, nisi quod prius nobis  
 imperauerimus. idem lib. 8.

Pars est prima scientiæ, ipsam, quam præcepturus sis,  
 æstimare personam. Pallad. de re rust.

In hoc gaudeo aliquid scire, ut doceam, si cum hac ex-  
 ceptione detur Sapientia, ut illam inclusam teneam,  
 reiciam, Senec. Epist. 6.

Qui se ad discendum pauperem credit, ad docendum  
 se locupletem inuenit. Max. lib. 6.

## EX SACRIS.

**D**octor vnus, solus, & verus, Basil. ad diuit.

Tutor est discantis, quam docentis conditio. Augu-  
 stin. Sen. 315.

Mihi propemodum donatum credo, quicquid lectorem  
 meum



meum melius sentire cognosco. Grego. in mor.

Doctrina cum omni imperio docetur, quando prius agitur, quam dicatur, nam doctrina subtrahit fiduciam, quando conscientia præcedit linguam. ibidem.

Quantacunque doctrinam mens polleat, gravis eius imperitia est, velle docere meliorem. 1. em. 6. mor.

Hoc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre, quæ doceant: & recta quæ sapiunt, etiam recte ministrare non possunt. idem 24. mor.

Frequenter de malo homine bona doctrina procedit: sicut terra vilis pretiosum aurum producit. & sicut terra relinquitur, & aurum eligitur: sic, & vos doctrinam accipite, & mores relinquit. Chrysost. sup. Matth. 23.

Viam indicasse, maximus profectus est. ibid.

Qui scientiam communicare nolunt, peiores sunt, quæ infames avari. figuræ ab illis, si nihil aliud, certe mors transfert in usus aliorum, ab illorum rogo nihil redit ad heredem, ni suas cogitationis lucris mandarunt, ibidem.

Iniquissimum est, doctrinæ imputare, quicquid peccat auditores. ibidem.

Secundum capacitatem discipulorum, moderetur lingua doctorum. Grego. 31. mor.

Disce diu, quod doceas. Hiero. ad Rust.

Docere quod noverit ille, quem doceas, stultum est. idem

Experto crede. aliquid amplius inuenies in sylvis quam in angulis, ligna, & lapides docebunt te, quod a magistris audire non possis. Bernard. in 4. Epist.

Non minus pium est, docere, animum scientiam, quam escam præbere corpori. idem sup. Cant.

Clausum habeat os peccator, qui seipsum docere non potuit, alios non doceat. Beda de temp. sal.

Omne quod non edificat audientes, in periculum vertitur audientiam. Hier. in Epist.

Delicatus magister est, qui pleno ore de ieiunijs disputat. Hiero. ad Neap.

Sæpe doctori dominus verbum pro gratia tribuit auditoris, nonnunquam vero propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctori. Greg.

Nulla res discipulo tam pernicioiosa, quam vita magistri contumeliosa. Boet. de disc. schol.

Non omnes omnia docendi sunt. August. de ver.

## 228 Discipulus, & disciplina.

relig. cap. 28.

Docens, & non audiens, alijs prodest, & non sibi. Aug. 5. cont. Donatist.

Falsa doctrina est lepra mentis. idem de verb. Apost. serm. 10.

Doctrinae aliae aedificant, aliae destruunt. idem serm. 39. de temp.

Doctrina optima, vita docere, Chryso. sup. Act. Apost. Homil. 30.

Doctrina per partes digesta, facilis perceptui. idem sup. Epist. ad Ephes. serm. 14.

Doctrina peregrina, nugarum plena. Chryso. ad pop. Antioch. Homil. 1.

Qui vias vitae ingredi vult, præceptorem, & ducem sibi assumat. Ber. sup. Cant. ser. 77.

### Discipulus, & disciplina.

#### EX GRAECIS.

**D**isciplina, generatio quædam est, qua fortis in animo discantis a doctore producitur. Plut. de curios.

Initium à disciplina: usus ab exercitio, & meditatio ne fit. idem de educ. lib.

Cæca res est, sine disciplina natura. ibidem.

Honestatis fons, ac radix est, legitimam consequi disciplinam. ibidem.

Hostes disciplinarum, labores, ac somni. Plat. ibidem.

Disciplina, optimum viaticum est ad senectutem. Arist. for. apud Diog. lib. 5.

Disciplina magis necessaria est, mala dediscere. ibid.

Bona educatio verecundiam effert. Eurip. in sup.

Tandiu discendum, quandiu viuitur. Solon apud Plut. de for.

Addiscere aliquid, delectabile est. Arist. Rhe. 2.

Oportet discitem, credere. idem Elench. 1.

Quod addiscitur, quodammodo scitur. idem Priorum. 2.

Qui discit, fit sciens. idem Elench. 2.

Audiendi ratio prior, quam docendi. Plut. de aff. aud.

Fastus absit auditore, & lior. ibidem.

Auditor improuidus ipse sibi nocet. ibidem.

Auditor ex suis ipsius affectibus probat, aut dānat audita. ibidem.

Auditor

## Discipulus, & disciplina. 219

Auditor aciem oculorum in dicentem semper intendat ita, ut minime eum fallat, quam attento sis animo, ibidem.

Libenter audi magis, quam multa. Demetr. Phaler.

Praestantior est ille, qui bene, quod dicit, audire potest, atque eo uti, quam qui per seipsum omnia assequitur. Zenon. apud Diogen. lib. 7.

Navigando gubernatori auscultandum est viuendo, illi, qui plus ratione valet. Socrati. apud Stobaeum.

Qui breui tempore pro pudore disciplinam non patitur, omni tempore in pudore insipientia permanebit. Pith. in suis praecept.

### EX LATINIS.

**H**omines discunt, dum docent. Senec. Epist. 7.

Semper discendum est, quod, anticiamus, experiri non possumus. Idem in Epist. 26.

Nec si quid discere satis non est, ideo necesse non est. Quint. lib. 1.

Ut quisque audit, mouetur. Idem lib. 11.

Natura primum atque ingenium ad discendum vim affert maximam. Cicero. de Orat.

Omnia cuiusmodi sint, cupere scire, curiosum est: ducit verò maiorum rerum contemplatione sententiarum viderum est putandum. Cic. 5. de finib.

Disciplina cuiusque gentis singula suadet suis, atque imperat. Senec. Epist. 36.

Disciplina mores facit. Colum. lib. 7.

Ne sit virioli sermo paedagogis, ac nutricibus quos, si fieri possit, sapientes Chrysippus optauit, certe quantum res pateretur, optimos eligi voluit. natura enim te nasci sumis cocum, quae a pueris discimus, & haec ipsa magis pertinaciter haerent, quae deteriora sunt. Quint. lib. 1.

### EX SACRIS.

**S**ummopere cauendum est, qui quaerit scientiam, ut non negligat disciplinam. Hug. lib. 3. Didasc.

Quauis in nullo loco disciplinam homo deferere debet diligentius, tamen ibi conseruanda est, ubi vel

P 3 neglecta

## 230 Discipulus, & disciplina

neglecta pluribus generat scandalum: vel custodita bonæ imitationis exemplum. Hug. de Instit. noui.

Disciplina, & misericordia sese comitari debent. Gregor. sup. Cant.

Disciplinarum excogitatrix est ratio. Augusti. lib. 2. de Ordin. cap. 12.

Disciplina homini, optima medicina. idem 22. de Ciuitate Dei. cap. 22.

Quem diuina disciplina conterit, humanis flagellis non est conterendus. Greg. sup. 4. Reg.

Omnis scientia disciplinæ est, creatorem & creaturam cognoscere. Aug. lib. 85. quæst.

Principium disciplinæ humilitas est. cuius cum multa sint documenta, hæc tria ad auditorem, vel lectorem pertinent, primum, vt nullam scripturam, nullam scientiam vilem teneat: secundum, vt à nemine discere erubescat: tertium, vt cum scientiam adeptus fuerit, ceteros non contempnat. Hug. didasc. 1.

Disciplina in animo hominis est. August. de immortal. anim.

Disciplina à discendo dicta est. idem lib. 2. Solil.

In disciplinis non æquæ res, vt nomina nota sunt. idem de music. lib. 3. cap. 2.

Disciplinæ intellectum ad diuina offerunt. idem lib. 2. de Ordin. cap. 17.

Disciplinarum omnium excogitatrix est ratio. idem lib. 2. de Ordin. cap. 12.

Disciplinarum usus extra Deum infelix, cum Deo non improbatus. idem lib. 5. confes. cap. 4.

Disciplinarum ignari, famelici sunt. idem. de vit. beat.

Arduas quæstiones non attingant disciplinarum ignati. idem lib. 2. de Ordin. cap. 17.

Disciplinæ humanæ cum magna temporis iactura perdiscentur. idem lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 9.

Disciplina, animi sanitatem instaurat. idem de morib. Eccle. cap. 27.

Disciplinæ nos à prauis cupiditatibus coercent. idem lib. 2. de Ciuit. Dei. cap. 22.

Disciplina moralis debet subesse, coesse, præesse. Bern. sup. Cant. Sermon. 22.

Discimus quædam, vt sciamus, quædam, vt faciamus. August. sup. Psalm. 118.

Tutior est discantis, quam docentis, conditio. idem in

## Scriptura hominum. 2 231

in Senec. suis.

Eam naturæ putamus legem, quam discimus. Hier.

Ad discendum, quod opus est, nulla ætas sera videri debet. August. in Epist. ad Hier.

Ab omnibus libenter discere, quod nescis: quia humilitas tibi commune facere potest, quod natura fecit commune ibidem.

Cognito discipulo, cognosces facile qualis fuerit magister. Amb.

Sapientior omnibus eris, si ab omnibus discere volueris. Hug. lib. 3. Didasc.

Discipulus debet excusare sententiam magistri. apud Iurisc.

Discipuli perfectio, magistri laus. Ambros. sup. Epist. ad Thessal.

Discipulus, ut discit, faciat. Cypr. lib. 4. Epist.

Ad discendum duo sunt necessaria, auctoritas, & ratio Aug. in sent. suis.

Naturæ ordo sic se habet, ut cum aliquid discimus, rationem præcedat auctoritas. August. de Mor. eccl.

Discipuli, filii præceptorum spirituales. Basil. sup. Psal. 73.

Discipulum domini fieri, aut non, in hominis potestate est situm. Basil. in Quest.

Disciplina, participatio est sanctitatis, Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Homil. 29.

Discipuli est, magistrum imitari. idem sup. Epist. ad Hebr. Homil. 28.

## Scriptura omnium.

**Q**uoniam ut libet, non possum scribere, ut possum non libet. Theocr. apud Stob.

Quæ amici reges non audent monere, in libris descripta sunt. Demet. apud Plut. in Apoph.

Quædam scripturæ non faciunt animum. Senec. Epist. 65.

Paucis opus est ad bonam mentem literis, sed nos, ut cetera in superuacuum diffundimus, ita philosophiam ipsam, quemadmodum omnium rerum: sic literarum quoque



intemperantia laboramus, non vitæ, sed scholæ discimus. idem Epist. 107.

Non tam refert, qualia sint, quæ intra nos meripros composuimus, quam quomodo efferantur. Quint. libro 11.

Plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium, scribuntur. idem.

Libri, muti magistri sunt. Gel. lib. 4.

Historias scribere, magno usus est. Sallust. in Coniur. Caril.

Historias scribenti, mentiri turpe est. Cice. cõt. Sallust.

Vt alia bonæ res, sic bonus liber, melior est qui sique, quo maior. Plin. lun. lib. 1. Epist.

Tanto scriptura maiorem gratiam apud doctos habere debet, quanto minorem apud inductos habet. idem lib. 2.

Nidulus est liber tã malus, quod non aliqua parte proficit. idem.

Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. ibid.

Quia liberius, tanto libentius scribimus. ibid.

Qui placendi causa scribunt, qualia placere viderint, scribunt. ibidem.

Fœlices, quibus contigit, aut scribere legenda, aut legere scribenda. idem lib. 5.

Aliud est, epistolâ, aliud, historiam, aliud, amico, aliud, omnibus scribere. idem.

Historia non debet egredi veritatem, & honeste factis veritas sufficit. idem lib. 7.

Scriptores, qui rei totius summam sententijs consequi student, monumenta magis instruunt, quam faciunt artificem. Colum. lib. 1.

Scribimus indocti, doctique poemata passim. Horat. 2. Epist.

Autores in eadem re sæpè dissident. Plin. Sen. lib. 8.

Est summi amoris, negare veniam breuius epistolis amicorum, quamvis scias illis constare rationem. Plin. lun. lib. 9.

Litteræ sunt, una fidelis custodia rerum gestarum. Livius. 1. Dec. lib. 5.

Epistolæ non loco redditæ, offendunt. Cic. ad Brut.

Nidulum gravior tedium, quam ingenij scribendo deficiat. ibidem.

Molestior

Molestior recondendi, quam cuedēdi, labor. *ibidem*.  
Scribendum tarac Hier.

Grauiore consideratione indigent, quæ scribimus.  
Cyp.

Scribendo multa discimus. Aug. lib. 3. de Trinit.

Historiographi de se in aliorum persona plerumque scribunt. *ibidem*.

## Lectio.

## EX GRÆCIS.

**N**on qui plurima legit, sed qui vtilia, speciosus habendus est. Arist. apud Diog. lib. 1.

Studere negamus, ut ingeniosi esse videamur. Arist. Topic. 3.

Studioſis non vacat meminisse voluptatum. Plutarch. de Tuend. bon. valet.

## EX LATINIS.

**L**ectio multorum voluminum, & omnis generis autorum, habet aliquid vagum & instabile: certis ingenijs immorari, & innutrirī oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Senec. Epist. 2.

Qui legere non potest, quantum habet: sat est habere, quantum leat. *ibidem*.

Alit lectio ingenium. *ibidem* Epist. 86.

Probatos imper libros lege. & si quando ad alios diuertis libueris, ad priores redi. *ib.* Epist. 2.

Incredibile est, quantum moræ lectioni festinatione adiciatur. *ibidem*.

Lectio libera est, nec actionis impetu transcurrit, sed repetere ac rursus iter, sine dubites, sine velis memoria affigere. Quint. lib. 10.

Lecionem sine vlla delectatione negligo. Cic. 2. Tuscul.

Multum legendum, sed non multa. Plin. lun. lib. 6.

Legendi semper occasio est, legendi non semper. *ibidem* lib. 2.

Non solum iudicant, qui malignè legunt. *ibidem* lib. 2.

Est aliquis, & nescio an maximus ex secretis studijs fructus.

fructus. Quint. lib. 2.

In scholis omnia libere fingimus, & impune, quia profecto est quicquid volumus. Quint. lib. 6.

Diuerſa ſunt hominum ſtudia. Cic. ad Brut.

Suo quiſque ſtudio maxime ducitur. Idem 5. de Finib.

Ut ex ſtudijs gaudium, ſic ſtudia ex hilaritate proueniunt. ibidem.

Studium, vnicum doloris leuamentum eſt. Plini. Iun. libro 8.

Ut in uita, ſic in ſtudijs pulcherrimum, & humaniſſimum exiſtimo, ſeueritatem, comitatemque miſcere, ne illa in triſtitiā, hæc in petulantiam procedat. ibidem.

Quia plerumque euenit, ut eorum, quæ meminimus memoria nos deficiat, ea ſæpius ex commentario reuocanda ſunt. Columel. lib. 11.

## EX SACRIS.

**L**ectio tunc uilis eſt, cum facimus ea, quæ legimus. Aug. in lib. de Oper. mon.

Legentibus Deus loquitur. idem ſup. Pal. 85.

Legimus aliqua, ne negligantur: legimus, ne ignoremus: legimus, non ut teneamus, ſed repudiemus. Amb. ſup. Luc. lib. 1.

Lectio iterata aperit obſcura. Chryſoſt.

Sit ipſa lectio temperata, cui ſinem conſilium, non laſſitudo, imponat: nam ſtudium intemperans lectionis in reprehensionem cadit, & quod laudabile eſt in ſuo genere, ſit nimietate ſui culpabile. Hier. ad Demetr.

Omnino iniquum eſt, ſtudijs dehoneſtari minoribus, & eos, quos ardua, & graua expectant officia, voluptatis & vanitatis occupationibus agitari. Chryſoſt. de Curial. nug.

Omnis profeſſus ex lectione, & meditatione procedit quæ enim neſcimus, lectione diſcimus, quæ didicimus, meditatione conſeruamus. Iſidor. libro 3. de Summo bono.

Lectio duobus modis ſaſſidium ingerere ſolet: & affligere ſpiritum, & qualitate, uidelicet ſi obſcurior eſt, & quantitate ſi prolixior extiterit, in quo utroque utimur mo-

# Prudentia, & discretio. 235

quo moderamine oportet, ne quod ad refectionem quaeritum est, sumatur ad suffocationem. Hug. in Didac. 3. a

Optimus lector est, qui non cogit illud dictis contineri, quod ante lectionem praesumpserit ad intelligendum sed qui doctorum intelligentiam expectat. Hilari. de Trinit.

LECTIO scripturarum, munitio est aduersus peccatum. Chryso. sup. Luc.

## Prudentia, & discretio.

### EX GRAECIS.

**P**rudenti viro paucorum sapientum potius, quam multorum insipientium, iudicium est verendum. Plat. de Amore.

In quo quisque prudens, in eo bonus. idem de Nat. homi.

Prudentia propriae est virtus principum. Arist. Poli. 2.

Murus entillimus, prudentia est. Antisto. apud Diog. libro 6.

Providere difficile est, videre autem, Facile. Arist. Elench. 2.

Non tam videndum, quid in praesentia blandiatur, quam quid deinceps sit e re futurum Demosth. 1. Olynth.

Prudentes facile ex omnium sententiis utilia eligunt ibidem.

Frugi, & bonus vir praeteritorum meminisse debet, agere praesentia, futura cauere. Isocr. apud Stobaeum.

Robur, & murum, & arma sapienti prudentia praestat. Pyth. ibidem.

Prudentia non corporum, sed rerum est inspectio. Plu. apud Stob.

Prudentia, virtus est rationalis partis, ad foelicitatem spectantia praeparans. Arist. de Virt. & vit. diuis.

Prudentia est consilium agitare, discernere bona, & mala, & omnia, quae sunt in vita sequenda fugienda, honeste uti omnibus bonis, cum aliis recte verari, perspicere occasiones solerter verbis, & rebus uti, expectantiam habere vtilium omnium memoria autem, peritia, & solertia vel manat a prudentia, vel prudentiae sunt affectus.

## 236 Prudentia, & discretio.

affecta: aut partim prudentiæ adminiculos vt experientia, & memoria: partim tanquam prudentiæ partes, vt consilium, & solertia. Arist. de viit. & vit. diuis.

Providentia magnum mortalibus lucrum est. Anax. ibidem.

Homo boni tactus, semper est discretus non sic de alijs sensibus. Arist. I. de anim.

### EX LATINIS.

**Q**uid refert providere, quod effugere non possis? Seneca. Epist. 88.

Homines plus in alienis negotijs videt. idem Epist. 110.  
Nec solis viribus æquum.

Credere. Sæpe acri potior prudentia dextera. Valer. Flac. 4.

Non temere incerta casuum reputat, quem fortuna nunc quam decipit. Liui. lib. 10. Decla. 3.

Prudentia est rerum expetendarum scientia. Cicer. 2. Offic.

Nihil est homini prudentia dulcius, aut sagaci ac bono mente melius. idem 2. Tulc.

In prudentia duo vitia vitianda sunt, ne incognita pro cognitis habeamus ipsisque temere assentiamus quod vitium effugere qui velit (omnes autem velle debent) adhibebit ad considerandas res & tempus & diligentiam, alterum est vitium, quod quidam nimis magnam studium, multamque operam in res obscuras, atque difficiles conferunt easque non necessarias. Cicer. 2. Offic.

Iustitia sine prudentia plurimum potest: sine iustitia nihil valet prudentia. idem 2. Offic.

Deorum providentia mundus administratur: iidem consulunt rebus humanis, nec solum vniuersis, verum etiam singulis. Cicer. de nat. deorum.

### EX SACRIS.

**P**rudencia absque simplicitate, malitia est: est simplicitas absque ratione, stultitia est. Hier.

Providentia Dei omnia gubernantur, & quæ putatur poena medicina est. idem sup. Ezech.

Prudentiæ sedes, caput est. Aug. lib. 2. cont. Faust.

Prudens



- Prudens, quasi potius videns dicitur. idem sup. sal. 73.  
 Grandis est prudentia, autum in luto quarere. Hier.  
 ad Lxx.  
 Prudentes finis non tantum nobis. Basil. in quæst.  
 Prudentia, & fortitudo, virtutes principis sunt. idem  
 in Epist.  
 Tolle discretionem, & virtus vitium erit. Bernat. sup.  
 Cant.  
 Tantum valet discretio, ut sine illa omne otium turpæ  
 sit, & labor inutilis. Hug. lib. 3. Diatc.  
 Plerumque virtus dum indiscretè tenetur, amittitur,  
 dum discretè intermittitur, plus tenetur. Grego. 26.  
 mor.  
 Est quidem discretio, non tam virtus, quam quædam  
 moderatrix: virtutum ordinatrix affectuum & doctrix  
 morum. Bernat. sup. Cant.  
 Discretio est, in indicandis causis provida humana-  
 rum mentis tertio moderatrix: Isid. in Synon.  
 Sola discretio perturbatis cogitationibus non suc-  
 cumbit. Greg. in mor.  
 Vbi virtus discretionis perditur, intentio, quem virtu-  
 tis inimicum habeat criminis finem accipit. Greg. lib.  
 3. n. or.  
 Discretio in afflictione carnis seruanda. idem sup. r.  
 Reg.  
 Auriga virtutum, discretio est. Bern. sup. Cant. serm. 49.  
 Prudens non semper videt, quid conueniat. Chrysost.  
 serm. 22. sup. Epist. ad Rom.

## Stultitia.

## EX GRÆCIS.

- A** Gere inconsultum, signum est stultitiæ. Aristot. in  
 Epist. ad Alex.  
 In via nec propera, nec manum moueas, stulti enim in-  
 dicium est Demetr. Phal.  
 Homini stulto, & nequam facultatum nullus est mo-  
 dus, nunc enim hoc, nunc illo indiget prout cupiditates  
 ferunt. Plat. in conuiu. 7. Sap.  
 Nemo stultus tacere potest. Solon apud Diog. lib. 1.  
 Molesta res est, stultescere cum stultis. Eurip. i Phenis.  
 Stulti non audiunt vocem clamantis sapientiz. De-  
 most.

most. r. Olynth. Stultitia mihi magna videtur, intelligere quidem, quæ

oportet, non autem cauere ea. Men. apud Sto.

Non est quicquam audacius, quam imperitia. ibid.

Stulti desiderant absentia, presentia vero, & si meliora præteritis, negligunt. Democ. apud Sto.

Stultus diues, mancipium est alicui. Socr. apud Stob.

Stultitia, proficiendi impedimentum est. Bion. ibidem.

Quod statuta durius est, stultus est Cleant.

Timidus arma contra se habet: stultus pecunias. Plat. in Memn.

Tonitrua pueros in primis, & minæ stultos terriunt. apud Stob.

Stultitia, orationis est vitium, male viuendi causa. Arist. de virt. & vit. diuis.

Imprudencia est, iudicare peruersè de rebus, deliberare perperam: uti nequire presentibus bonis: in falsam adduci opinionem de his, quæ ad vitam sunt bona, & honesta. Sectatur autem imprudentiam inscitia, incontinentia, rusticitas, obliuio. Arist. ibidem.

Illegitimæ stultitiæ finis est, infortunium. apud Stob.

Imprudenter satius est, regi, quam regere. ibid.

Stultitia, hereditarium malum. Eurip. ibid.

Ineptos si dixeris: nec ex vlla parte prudentes, maiores homines, non errabis. idem in Medea.

## EX LATINIS.

**O**mnis stultitia laborat fastidio sui, nisi sapienti, sua non placent. Sen. Epist. 9.

inter cætera mala, hoc quoque habet stultitia, semper viuere incipit. Sen. Epist. 13.

Stulti vita ingrata est, trepida est, tota in futurum fertur. idem Epist. 15.

Omnium malorum stultitia est mater. Cicer. de peten. consul.

Multa sunt incommoda, quæ sapientes commodorum compensatione leniunt, stulti nec vitare ueniuntia possunt, nec ferre presentia. Cicer. 2. de nat. Deorum.

Multorum plena sunt omnia. idem 4. Tuscul.

Omnes

Omnes stulti insaniunt ibid.

Nobis hominum stultitiæ deplorandæ sunt. idem de-  
clar. orat.

Contra omnes sapere, desipere est. in Hist. Sax.

## EX SACRIS.

**S**tultitia misera est etiam stultorum iudicior. Augu.  
lib. 1. contr. Acad.

Qui se diligit stultum, non proficit ad sapientiam, nec  
scit quisque qualis esse cupit, nisi oderit, qualis est.  
idem.

Insipientium proprium est, esse ad vouendum leues  
Nazanz.

Quo maior est potestas, hoc perniciosior, si in malum  
stultumve inciderit. ibid.

Est sapienti, seruire, libertas, ex quo colligitur quod  
stulto, imperare, seruitus est, & quod peius est, cum pau-  
cioribus præsit, pluribus dominis, & grauioribus seruit,  
seruit enim propriis passionibus, seruit suis cupiditati-  
bus, quarum minatio nec die fugari potest, nec noctu,  
quia intra se dominos habet, intra se seruitium patitur  
intolerabile. Hier. in Epist. ad Simp.

Tanto quis stultior, quanto plus conatur sapiens vide-  
ri. Greg. 18. mor.

Stultitia, est animi egestas. Aug. de beat. vita.

Stultitiæ nomine omnia vitia continentur. ibi.

Stultus iuxta scientiam suam non viuunt. Greg. libro 5.  
mor.

Stultus si tacuerit, an sapiens sit, an stultus abscondet.  
idem lib. 11. mor.

Sicut nec auris escas, nec guttur, verba cognoscit: ita  
nec stultus sapientiam sapientis intelligit. Gregor. 24.  
mor.

Stultitia huius seculi, nobilitas est apud Deum. idem.  
20. mor.

Leuis dicitur, qui de facili credit, quod probari non  
potest apud Iuricons.

## EX GRÆCIS.

**Q**ui à deceptione tutus esse vult à similitudine sum-  
mopere debet cauere. Aristot.

Cauendum ne sæpius in eandem fraudem nostra cul-  
pa incidamus. Demost. 1. Olinth.

Solertia, animi celeritas est, nō tarditas. Plat. de rep.

Solertia, est subtilitas quædam in non prospecto tem-  
pore mediij inueniendi. Arist. Polit. 1.

Cæcum est humanum genus, & si enim futura præui-  
det, non tamen vt decet, sibi cauere. apud Plato.

## EX LATINIS.

**Q**uo quis versutior, & callidior est, hoc inuisior, &  
suspectior detracta opinione bonitatis. Cicero.  
Offic.

Scientia, quæ est remota à iustitia, calliditas potius  
quàm scientia est appellanda. Plat. apud Cicero. 1.  
Offic.

Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,

Omnibus vnica cibus æra subesse putat. Ouid. 2. de pō.

Esse alieno periculo cautior. in hist. Sax.

Qui quis ferrum præparat nec sic illud habet, vt pos-  
sit suum negare. Quint. Declam. 1.

## EX SACRIS.

**O**mnes sumus in minimis cauti: in maximis negli-  
gētes, hoc ita fit, quia vbi vera vita sit, ignoramus.  
Hier.

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à lici-  
tis cautē restrinxit. Greg. 15. mor.

Tanto debemus cautius ambulare, quanto scimus nos  
inter Dei inimicos esse. Greg. in regist.

Cautē agendum in diuinis rebus. Augu. lib. 2. de mi-  
rab. sac. scrip.

Contra aduersarium maiori fortitudine, & cautela  
opus est ab ea parte, vnde insitat acrior. Bernard. in  
Epist.

Ignauia.

Ignauia.

EX GRAECIS ET LATINIS.

**D**ives, si desidiosus, pauper erit. Pub. Mim.  
Cum multo dolore vident sapientes ignauiam eorum, quibus consultum velint. Demosth. 1. Olinth.

Homines socordes praesentia negligunt, futura bene successura putant. ibid.

Adversariorum ignauia saepe magis crescunt aliquamquam suis opibus. ibid.

Ignauia vitium est animosa partis, quo consternantur periculis, praesertim mortis. Aristot. de virt. & vit. diuis.

Ignauia est, quoniam meto facile perturbari, & mortis maxime, & nozarum corporis, & arbitrari praestabilius esse, quomodocunque seruari, quam pulchre morte obire comitator autem ignauiam mollicies, effeminatio, torpor, vitae studia, subest etiam quaedam timiditas, & cōtentionis detractio. Aristot. ibidem.

Nullus ignauus in celebrem virum euadit. Eurip. apud Stob.

Ignauia nemo immortalis factus. Sallust. in bell. Jug.

Saepe tædio laboris, ad utilitatem suam compellitur. Ignauia. Curt. lib. 5.

In tuo quisque negotio hebetior est, quam in alieno. idem lib. 7.

Ignauum pectus est, quod nullis precibus excitatur. in Hist. Sax.

Secundae res segnitiam inducunt. Liuius. 3. Decad. lib. 3.

Desidia, fomes omnis malitiae. Chrysost. sup. Ioann. Ho. mil. 43.

Studium studium generat, ignauia ignauiam. idem.

Ratio, & causa.

EX GRAECIS.

**Q**uod caret ratione, ars non est. Plato. de Rhe.  
Quaerere rationem, & dimittere sensum, infirmum.



mitas est intellectus. Arist. Phys. 8.

Omnes, qui utuntur ratione, & cum hac uolunt omnia agere, tanquam bonos, & optimos existentes laudamus: contrarios vero contrario modo. idem in Epist. ad Alex.

Ad principia non est ratio. idem Eth. 6.

Rationis officium est, omnia iucunda reddere. Plut. de virt. & vit.

Rationi seruire, libertas est. Plut. de profanorum.

Qui rei cuiuslibet probabilem rationem inuestigare satagit, is rerum miracula tollit funditus, & euertit. idem probl. dec. 5.

Præstat, rationabiliter esse infelicem, quam absque ratione felicem. Epic. apud Diog. lib. 10.

Multitudo rationum prudentes expedit, hebetiores intricat, & inopes consilii facit. Demost. 1. Olynth.

Quisquis aliquid alicuius gratia agit, non id uult, quod agit, sed illud, cuius gratia, agit. Plat. de Rhet.

Sine causa, & principio impossibile est aliquid esse, vel fieri. Arist. Rhet. 1.

Tunc scimus, cum causas cognoscimus. idem Post. 1.

Causa prior est eo, cuius est causa. ibidem.

Hi solum docent, qui causas de singulis dicunt. idem Metaph. 1.

Causa alicuius semper agit, qui intellectum habet. idem Metaph. 2.

Causa omnium natura, lex, ars. apud Stob.

Alia ex aliis eueniunt. Eurip. in Rhes. 5.

## EX LATINIS.

**S**is tibi omnia subiicere, te subiice rationi, multos reges, si ratio te rexit. Sen. Epist. 37.

Munus animi est, ratione uti. Cicer. 3. Tuscul.

Bene adhibita ratio cernit, quod optimum sit. neglecta multis implicatur erroribus. idem. 4. Tuscul.

Societatis humanæ vinculum est ratio & oratio, nec uia alia re absumus a natura rerarum. idem. 1. Ofic.

Ut patrimonium homini ab homine relinquitur: sic ratio homini a Deo. idem 3. de nat. deorum.

Nihil potest esse æquabile, quod non a certa ratione proficiatur. idem 2. Tuscul.

Plus

Plus apud nos uera ratio valeat, quam opinio vulgi.  
Cicer. Parad. 2.

Sunt homines, qui rationem à diis immortalibus bono consilio datam, in fraudem malitiamque conuertunt  
Cicer. 3. de natu. deorum.

Cum præcipitur, ut nosmetipsis imperemus, hoc præcipitur, ut ratio coerceat temeritatem, idem 2. Tusc.

Ratio in consolando plurimum valere debet Cicero.  
apud Cur.

In re magna, ratio vincat auctoritatem. Plin. lib. 1.

Apud alios timor timorem, apud alios ratio rationem vincit idem lib. 5.

Nihil diuturnum potest esse, cui non subiit ratio.  
Cur. lib. 4.

Ratione viuendum est, non affectu. in Hist. Sax.

## EX SACRIS.

**V**niuersis animalibus data est ratio, sed brutis tantummodo ad uitam tuendam: homini autem ad propagandam. Lact. lib. 2.

Ratione cessante, auctoritate standum est. Aug.

Ratio legem commendat. Tertul. de corona milit.

In omni negotio duo sunt necessaria: ratio, & opus.  
Hug. lib. 3. Didasc.

Ratio contra vim parum, ualet. apud iuricons.

Ratio legis, est anima legis. ibidem.

Ratio naturalis sufficit pro lege. ibidem.

Plus ratio tribuit homini, quam natura brutis. Lact. de opif. Dei.

Sicut absente domina, ancillæ vagantur, sic absente ratione, cogitationes. Greg. 1. mor.

Rationem præcedit auctoritas. August. lib. 1. de moribus. eccles.

Ratio (sive præcedente) plurimum ualet. idem Epist. 22.

Recte fieri dicitur, quod a recta ratione proficiscitur idem de utilit. credend.

Libera ratio quodammodo captiua tenetur. Bernar. in sept. term. 1.

Causa peccandi leuior non alleuat crimen, sed exagget. ibidem.

Omnis causa per quas nascitur, per ipsas dissoluitur  
causas,

causas. Chrysoft. sup. Matt. 19.

Causam morbi ignorans, non potest curare morbum. apud iurisc.

Causa primaria omnium, est ipse Deus. Aug. 3. de Trinit. cap. 3.

Ratio, est res quædam tacita, insita mentibus hominum. apud iurisc.

Deficiente causa necessaria, aut substantiali, deficit effectus. ibidem.

Factorum causæ exquirendæ in diuinis literis. Chrysoft. serm. 16. sup. Epist. ad Roman.

### Infania.

**A** Mentia hominibus, spontaneum infortunium. Menand. apud Stob.

In animus omnes, cum irascimur, apud Stob.

Infania, flos est iracundiæ. Apol. ibid.

Eò dementiæ verum est, ut nostra cuiusque vita magis ex aliorum, quam ex seipsa, pendeat. Plut. de tranquill. anim.

Non ignem ferro cædas, id est, non irrites furem. Pith. apud Plut. de liber. educ.

Vt sapient est, fortuitos casus magno animo sustinere, sic dementis, est ipsum sibi malam facere fortunam. Colum. lib. 1.

Nihil interest, quam ex honesta causa quis insaniat. Hier.

Extremæ dementiæ est, parua reiicere, ubi magna consequi non valeas. Chrysoft.

Phrenesis nulla maior existimatur, quam impoenitentia cordis, & obstinata peccandi voluntas. Bernar. de consensu.

Infania quædam, sancta. Bernar. de nat. & digni. amor. diuin.

Infania manifesta est, alienis bonis cruciari. Chrysoft. super Epist. ad Corinth. Homil. 26.

Precipuus animi morbus, demētia est. Plut. de morbo animi. & corp.

Senes cum venia delirant, iuuenibus autem turpissima est deliratio. ibidem.

Natura

## EX GRÆCIS.

- I**n natura nihil est superfluum. Arist. Physic. 1.  
 Natura agit propter finem. ib. dem.  
 Tentare demonstrare, naturam, esse, ridiculum est. ibi-  
 dem.  
 Natura multa competit, quæ sunt per artem, & ars  
 multa, quæ sunt per naturam. ibidem.  
 Natura nihil mollitur abque ratione, nec casu, nec  
 frustra idem de cæl. & mund.  
 Natura non deficit in necessarijs, nec abundat in su-  
 perfluis. idem. de anim. 3.  
 Natura maxime saluatur in locis proprijs idem de  
 mort. & vit.  
 Natura constituit rem nobiliorem in loco nobiliori,  
 ut cor in medio. idem de animal. 12.  
 Natura est perinde, ac prudens paterfamilias, & re-  
 ctor. ibi. em.  
 Boni aut mali, natura non efficiuntur. idem Eth. 1.  
 In naturalibus concupiscentijs pauci peccant. idem  
 Eth. 3.  
 Facilius est, consuetudinem mutare, quam naturam.  
 idem Eth. 6.  
 Natura maxime appetit delectabile, & fugit triste.  
 ibidem.  
 Omnis homo naturaliter omni homini amicus est.  
 ibi. dem.  
 Natura suapte natura se offert ducem, ad honestum  
 capeffendum. Plu. ar. de fort. & virt. Alex.  
 Naturæ operatio fortuna non indiget. Plu. de fort.  
 Ingens naturæ vis est. malum enim hominem nullus  
 bene educando, bonum reddidit. Eurip. apud Stob.

## EX LATINIS.

- R**em facillimam, secundum naturam vivere, diffici-  
 lem facit communis insania: in vita alter alterum  
 trahimus. Senec. Epist. 4.  
 Non desiderabis artifices, si naturam fueris assecutus,  
 Senec. Epist. 91.  
 Ad parata nati sumus, nos omnia difficilia, fastidio  
 Q 3 facimus.

facimus. idem.

Aequius est, nos naturæ, quam nobis parere naturam idem Epist. 94.

Ad deteriora faciles sumus; quia nec dux potest, nec comes deesse & res ipsa, etiam sine duce, sine comite præcedit. non primum tantum iter est ad vitia, sed præceps. Senec. Epist. 98.

Curam nostri nobis natura mandauit, sed ubi nimium indulgeris, vitium est. idem. Epist. 117.

Satis, natura homini dedit roboris, si illo utamur, si vires nostras colligamus ac totas pro nobis certe non contra nos, concitemus. ibidem.

Quia tutela certissima ex proximo est, sibi quisque commissus est. idem Epist. 122.

Similis est ars pleurunque natura. Quint. lib. 8.

Habet etiam natura nostra subline quiddam, & erectum, & impatiens superioris. idem lib. 11.

Natura dux optima Cato. apud Cic.

Sua cuiusque animantis natura est. idem.

Multis signis natura declarat, quid velit, ac quærat, ac desideret, obsurdescimus tamen nos eo modo, nec quæ ab ea monentur, audimus. Cic.

Sunt ingeniis nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret nunc autem simul ac a liti in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur, ut penè cunctis nutritis, errorem suum esse videamur. cum verò parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati, veritas, & opinioni conformata ipsa natura cedat. Cic. 3. Tusc.

Natura duce errare nullo modo possumus, Cic. 1. de legibus.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest, idem. 3. Offic.

Omnia, quæ natura aspernatur, in malis sunt, quæ a se scit, in bonis Cic. 1. Tusc.

Nihil est aliud naturæ repugnare quam gigantium more pugnare cum diis Cat. apud Cic.

Omnis natura, est diligens sui. idem. 5. de finib.

Omnis natura, est conservatrix sui. ibidem.

Omne animal sibi commendatum est, & se saluum & in suo genere esse vult. in colum. idem. 4. de fin.

Est non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepi-



cepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus. ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela, aut latrones, aut inimicos incidisset, omnis honesta ratio est expetenda, salutis, idem pro Milone.

Diligenter tunc hoc eis, qui instituunt alios, atque erudiunt, videndum est, quo sua quenque natura maxime ferè videtur idem. 3. de Orat.

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam sequi, quod assequi non queas, quod nihil decet, iniuria (ut ait) Minerva, id est, repugnante, & aduersante natura, idem. 1. Offic.

Multi sine doctrina naturam ipsam, secuti multa laudabilia fecerunt. idem 3. de finib.

Sæpius ad laudem, atque gloriam natura sine doctrina, quam doctrina sine natura valuit ibi.

Meliora sunt ea, curæ natura, quam quæ arte, perfecta sunt. idem. 2. de natu. deor.

Omnis natura artificiosa est, & habet quasi quandam viam, qua sequatur ibidem.

Natura in eisdem locis mutatur. Plin. seni. lib. 16.

Naturam omnem experimentis assequi non possumus. ibid.

Naturæ iniquitas falso ab hominibus accusatur Sallust. in. coniur. Catil.

Prima pietatis magistra, natura est. in Hist Sax.

In alio sua quenque natura delectat. Plin. Iun. in Pæneg.

## EX SACRIS.

**N**aturalibus multa sunt, quorum ratio nos latet.

August. lib. 24. de Ciuit. Dei. Cap. 7.

Natura nostra vinci non vult. idem.

In omnibus animalibus, quia sapientia carent, conciliatrix sui sapientia est Lact. lib. 5.

Socialis est hominum, ac beneficia natura. idem.

Omne quod nascitur rusticum putatur. Hiero.

Nullum vitium ita contra naturam est. ut naturæ debeat extrema vestigia. Aug. in quod serm.

Vince naturam diligentia, exclude corporis somnum,

Q 4 naturam

naturam nobis formare non possumus, possumus diligē-  
tiam. Ambr. in lib. de Ioseph.

Natura, veritatis magistra est. idem.

Ipsa natura magistra est verecundiæ. idem.

Circa naturam inerat vltus. idem.

Natura ipsa, legis instat. Terul.

Ad naturæ datum quæcunque hunc, plerunque bene  
succedunt. Nazanz.

Natura ad propriam rem facile reuertitur. apud  
iurisp.

Natura rei cuiusque, Dei est voluntas. Aug. lib. 21. de  
Civit. Dei.

Natura diuina ybique præsens est. Greg. lib. 6. mor.

Natura diuina a mente inhiate, sine aspectu cernitur,  
sine voce auditur, sine motu suscipitur. ibid.

Natura omnes homines æquales genuit. idem 21.  
mor.

Quæquid in hac mortalitate patimur, ex infirmitate  
naturæ est. Greg. in 1. Reg.

Omnis natura, in quantum natura, est bona. Aug. lib.  
3. de lib. a. b.

Natura vitiosa per peccatum est. Idem lib. 22. de Ci-  
uit. Dei. cap. 22.

Natura neminem cogit peccare idem lib. 2. de act. cū  
foel. Manich.

Natura peccauit, homine peccanti, idem lib. 2. cont.  
Pelag.

Quicquid ad naturam pertinet, a Deo est. idem in  
resp. ad artic. fid. sibi sibi impos.

Quod a natura inest, nec saluat, nec damnat. Aug. in  
quæst. ex vtraq; test.

Naturæ industria nunquam in nobis dormitet, grande  
profectio in nobis donum naturæ, ipsa est. Bern. sup. Cant.  
serm. 83.

Natura indocta est. Basil. in Hexame.

Naturæ opifex, Deus est, Chrysost. sup. Genes. Ho-  
mil. 39.

Natura nostra ne abitamur in damnum nostrum. idē  
sup. Act. Apost. Homil. 33.

Naturaliter multa sunt, quorum ratio nos lateat.  
August.

Naturam partium sequitur totum. Basil. in Hexam.  
Generatio

**F**inis generationis, vt plurimum, est numero septuaginta aiorum, in mulieribus verò quinquaginta. Arist. Poli. 7.

Generatio vnus, est corruptio alterius. idē de gener. Iuuenum coitis prauus est ad filiorum procreationem, similiter senum, virorum verò bonus. Arist. Polit. 7.

Coniunctio maris, & femina in irrationabilibus, est solum causa prolis procreandæ. in rationabilibus verò, non solum huius praua, sed & alterius, vt parentes in senio impotentes effecti, adiumentur à filiis potentibus. idem Oeconom. lib.

Spontanea molestia est, filiorum procreatio.

Nulli rei maior diligentia adhibenda, quam filio in instituendo. Plat. de Sapient.

Filij à verborum turpitudine retrahendi sunt, vt enim ait Democritus, actionis umbra existit oratio. Plut. de educ. lib.

Liberi intra fores increpandi sunt. idem in Apophth.

Principium generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conditus, atque coniunio. Plat. 4 de leg.

Gignere debemus, & educare liberos, vitam ceu lampadem alijs post alios tradendo. Plutarch. apud Stobæum.

Ne gignas liberos dijs inuitis. Eurip. ibid.

Adhortor omnes homines, vt ex bonis viris bonos liberos gignant, sic enim nūquam malus euentus accidit. ibidem.

Nemo, qua sit prognatus muliere, dixit, sed quo sit patre. ibid.

Suscepta proles ad temperantiam valde mouet. ibidem.

Parere foetum, necessitatis opus est: educare autem, pij amoris. ibidem.

Homo est sol generans hominem. Arist. Phys. 2.

Homo generat ante terseptimum annum, sed debilem & imperfectum. Arist. de anim. 5.

Homines naturali ex valde pingues parum generant. idem de anim. 14.

Mulierum

Mulieres facilius concipiunt. sed in puerperio vehementius laborant idem de anim. 7.

## EX LATINIS.

**F**œlix proles, quæ efficit. ut genuisse iuuet, & generare libeat. Max. lib. 4.

Ex pessimo genere ne catalus quidē habendus. Iust. lib. 1.  
Comune omnium animalium est, coniunctionis appetitus, procreandi causa, & cura quedam eorum, quæ procreata sunt. Cic. 1. Offic.

Fœmine celerius, quam mares, gignuntur, & celerius senescunt. Plin. Sen. lib. 7.

## EX SACRIS.

**F**ilios malos generando, parentes non sunt in culpa. Aug. lib. 5. cont. Iulianum.

Nulla res seipsam gignit. idem de immor. ani.

Gignendi officium, sine peccato est. idem lib. 3. de Genes. ad lit. cap. 3.

Generandi benedictionem Deus non abstulit ab homine post lapsum. idem lib. 22. de Ciuita. Dei. cap. 22.

Non omne generans sibi similem generat. idem lib. 4. cont. Iulianum.

Inter generationem, & processionem in diuinis est dissimilitudo. idem lib. 5. de trin.

Mulieribus generando vis inest ab anno. 12. vsque in 46. Aug. Mirab. facer. scrip.

## Fertilitas.

**A**d maturitatem non peruenit nimia fecunditas. Senec. Epist. 39.

Ipsa ex nimia cupiditate nocet abundantia Quint. de clam. 12.

Fertilitas arborum ferè alternat. Plin. Senec. lib. 16.

Fertilitatis causa, cura est ibidem.

Fertilitas nimia sepe nocet. idem lib. 18.

Fœcunda minus, quæ maiora sunt corpore. idem lib. 20.

Precocia maioris sunt pretii. idem lib. 15.

Ex

Ex abundantia inuidia oritur. Sallust. in coniur. Catil.  
 Fertilitas terrarum non calori solis, sed diuinæ misericordiz adscribenda est. Amb. Hexam. lib. 4.  
 Abundantia temporalium, æternorum facit obliuionē.  
 Bein. de aduent. dom. serm. 3.  
 Quicquid fuerit abundantius, & maius, quam esse debeat, hoc est malum. Plat.

## Sterilitas, &amp; Orbitas.

**D**olorifica res est, si quis homo diues nullum habeat  
 compui suæ successorē. Menan.  
 Nuptiæ steriles iurgia habent Basil.  
 Sterilitas viam parit virginitati. Chrysost. sup. Genes.  
 Homo 49.  
 Sterilitas a domino venit. Idem sup. Genes. homil. 33.

## Matrimonium.

## EX GRÆCIS.

**M**ulierēs coniugari oportet circa ætates annorum  
 octodecim viros vero circa triginta sex. Arist. Polit. 7.

Maximus est honor mulieri castæ si viderit virum sibi  
 castum esse, & de nulla alia curare, sed præ omnibus ipsam  
 fidem, & castum existimare. idem Oeconom. lib.

Oportet virum ducere vxorem puellam, vt eam doceat  
 bonos mores ibid.

Societas secundum naturam maxime conuenit masculis  
 & feminis. ibid.

Si mulier cognouerit sibi castum, & fidum virum, ipsa  
 etiam casta, & fida erit ibid.

Prima gratia, quæ ab ore voceque sponte demanat, bene  
 composita, & apta, & suauis esse oportet. Plutarc. de  
 præcep. conu.

Principio controuersie, offensionesque magna cum  
 conugalibus cauenda sunt. ibidem.

Breuis amor nouorum coniugum corporis forma inhi-  
 matus, nec durare posse, nec firmum esse, existimatus est.



in bonis moribus collocatos soneatur. *ibidem.*

Modesta vxor cum viro existens, sese maximè videntem exhibeat, cum vero abest, ædes custodiat, ac lateat. *ibidem.*

Vxor viri moribus consonet. *ibidem.*

Vxor nullum proprium affectum habeat, sed studia, curas risum, communia habere cum viro. *ibidem.*

Cultor musarum dominus, multos musicos facit, sic vir voluptuarius vxorem facit intemperantem, amator probitatis, & decoris modestam, & pudicam. *ibidem.*

Qui vxores esse, ac bibere secum libenter non vident, solæ cum sunt, eas impleri docent, ita qui non hilarè cum illis concubunt, nec iocum, risumque committunt, docent sine ipsis proprias quærere voluptates. *ibidem.*

Vt temperatam portionem, etsi plus insit aquæ, vinum tamen appellamus, ita substantiam, & rem familiarem, quamvis vxor plus contulerit, mariti dici oportet. *ibidem.*

Frequentes, ac quoditidianæ viri, & vxoris offensæ magis eos disiungunt, & vitæ consortium labefaciunt. *ibidem.*

Pudicæ continentique mulieri maximè erga virum gratius opus esse arbitror, ut quemadmodum Metrodorus dicebat, incundæ, non propter continentiam iratæ, cum viro conuerſetur. *ibid.*

Frugalis mulier, & viri amans blanditias, mundiciam non negligat: nam sicut morositas honestatem mulieris iniucundam facit, ita & sordes frugalitatem reddunt inutilis. *ibidem.*

Præstare maritum vxori, par est, non ut dominus pectori, sed ut anima corpori. *ibidem.*

Est quædam naturalis amulatio benevolentie erga maritum, inter vxorem, & matrem, cuius affectus vnica, curandi ratio est, ut seorsum sibi benevolentiam vxor conciliet viri, & matris non conuellat, atque diminuat. *ibidem.*

Mulieres quæ sana mente sunt, cum irati mariti clamant, silentium agunt, cum vero silent, eos alloquuntur. *ibidem.*

Cum semper & ubique fugiendum est, ne vir vxorem, neve vxor offendant virum, tum in primis, ne id accedat

in con-

in cōcubitu, & dum quiescunt, cauendum est, nam simul-  
tates, quas torus gignit, alio loco, aliove tempore non  
est proclive dissolvere. *ibid.*

Vxoribus se admovent viri casti, integri, atque puri  
aliorum mulierum consuetudinis. *ibid.*

Viros non irritent vxores. *ibidem.*

Cum vxore non contendas, neve ei multum fidas. *De-  
met. Phal.*

Nuptias parcè facito *idem.*

Filias locari convenit atate virgines, & prudentia  
mulieres: & ut hoc fiat, docendæ virgines sunt. *Cleob.  
apud Diog. lib. 1.*

Cum muliere præsentibus extraneis, nec iurgandum,  
nec blanditijs agendum. *ibidem.*

Vxorem tibi parem elige, nam si clariorem te duxe-  
ris, affines dominos habebis. *Cleob. apud Dioge.  
lib. 1.*

Si turpem duxeris, habebis pœnam, si autem formo-  
sam, erit communis. *Bion apud eund. lib. 4.*

Tempus vxorem ducendi, est iuuenibus nondum, sen-  
bus autem nunquam. *Diog. lib. 7.*

Thalami concordia nihil dulcius. *Homer. Odys. 3.*

Vxori non temerè credendum. *idem. lib. 1.*

Nempe lex est matronæ, viros ne aspiciât ex aduerso.  
*Eurip. in Hecub.*

Nuptiæ sanæ quibuscunque bene constitutæ sunt mor-  
talibus, ijs beata vita contigit, quibus verò non be-  
ne cedunt, domi, forisquæ infœlices sunt. *Eurip. in  
Orest.*

Probabile est, malæ vxoris virum, fieri malum. *ibid.*

Maxima existit salus, cum mulier cum viro non dissi-  
det. *Eurip. in Med.*

Mulier alias quidem metu plena, quando autem in  
matrimonio iniuria affecta est, non est alia mens trucu-  
lentior. *ibidem.*

Amicos existimet vxor, quos maritus existimat. *ibi-  
dem.*

Faciles coniugum sunt reconciliationes. *ibid.*

Nunquam dicam, nuptias exhilarare, plus, quam tri-  
stificare. *idem in Alcest.*

Nullum est maius malum, quàm frustrari fida vxore.  
*ibidem.*

Non venustas, sed virtutes obiectant maritos. *Eurip.  
in And.*

In And.

Conuenit uxorem, & si malo viro locata sit, contentam esse sua sorte. ibidem.

Mulier cum priuatur viro priuatur vita. ibid.

Nunquam duplicia connubia collaudauero mortalium, nec duas matres habentes liberos. ibid.

Res mala est, vnicui virum binos habere lectos. ibidem.

Vna nox resoluit inimicitiam vxoris erga viri thorū. Eurip. in Troad.

Præsentem virum amare oportet, mortuum missum facere. idem in Helen.

Nuptiæ hominibus, optabile malum. idem.

Vitæ egestas est viris, mulier. idem.

Sponsa sine dote non habet loquendi libertatem. idē.

Procella domestica est viris, mulier. idem.

Satis magnum regnum est marito, liberi, & vxor. Eurip. apud Stob.

Sæpius vxor beneuolentiā in maritum filios superauit. apud Stob.

Vxor non onus, aut molestia est, imo res molestas, ac per graues ipsa leuat. ibidem.

Coniux marito in ægritudinibus, & in sinistra fortuna, suauissima res est. ibid.

Quisquis vxorem ducere deliberat, non recte deliberat nam ubi deliberauit, statim ducit. ibid.

Si quid pauper pecuniosam vxorem habet non vxorē sed dominum habet. ibid.

O ter in foelix, quisquis in paupertate duxit vxorem. Menan. ibidem.

Bini sunt cum vxore iucundissimi dies, alter quo ducitur alter quo mortua effertur. Hiponach. apud Stob.

Asticius nuptiis, non amplius liber est. ibid.

Similes res sunt senectus, & nuptiæ: vtrumque enim eo sequi desideramus: postquam vero nacti fuerimus, tristamur. Theophr. ibidem.

Cum semel vxor beneuolentiā in maritum privata est, minime vitalis ei vita reliqua est, Licurg. apud Stob.

Quid homini suauius fuerit, quam vxor grata: quid dulcius tum alias, tum in ætate iuueniri sed eidem rei cui iucunditas inest, in vicino est molestia. ibidem.

Mationæ officium est, viro mo placere. Themist. ibidem.

dem.

In hoc conuenient, vt mas imperet, obediat mulier: erit autem imperii genus, non quale dominorum est, vbi superioris vtilitas curatur: nec quale arcium, vbi inferioris tantum cura est, sed simile ciuili, in quo communis vtilitas ex æquo promouetur. ibidem.

Viri obediant ciuitatis legibus: mulieres virorum ingeniis. Socrat. ibid.

Pietas muliebris, amor eius ergo maritum, risus autem continuus, & intentus, deterior est iracundia: idcirco maxime viget in scortis, & in pueris stolidioribus: mihi vero magis facies ornari videtur lachrymis, quam risu: lachrymis enim vt plurimum bona aliqua doctrina coniungitur, risui vero lasciuia; & flendo quidem nemo sibi concitauit autorem contumeliæ, ridendo autem, spem eius auxit. ibidem.

Mariti in somno, ac cubili maxime decipiuntur: cauenda itaque sunt adulationes vesperti: mane vero tumultus & clamores. ibidem.

Omnia mulieres per viros facere oportet. ibid.

Nuptiæ propter amicitiam contractæ, meliores sunt, aliter vero periculose. Plut. apud eund.

Vir corporis studiosus, vxorem efficit ornatui dedicatam: voluptarius amatoriam, & luxuriosam: at boni honestique amator temperantem, & modestam. ibidem.

Certè si mihi tale corpus alterum, quale meum est, accederet, non viuere possem, tantum negotiorum mihi exhibens, pro sanitate corporis, & victu in dies colligendo, & pro gloria, ac temperantia, celebrisque famæ ac bene viuendi gratia: quid igitur fieret, si alterum quod tale corpus similiter mihi procurandum foret? constaret itaque, quod vxor & si viro charissima fuerit, non minus etiam facessit negotii circa amores, aut dolores, quam ipsa met sibi. itaque pro duobus corporibus, quod ad sanitatem, victum, temperantiam, bonamque famam attinet, curam gerat: oportet, quod si insuper liberi nascantur, iam omnia curis plena sunt, & iuuenilis, animi exultatio disperit: & facies haud amplius eadem est. apud Stob.

Malum sunt mulieres, veruntamen hoc sine malo domum habitare non licet. ibidem.

Non omnes infortunati sunt in nuptijs, aut fortunati: cala-

calamitosa est autem, qui incidit in malam mulierem:  
felix, qui in bonam. Eurip. ibidem.

Quicumque nuptias fato sibi non destinatas ambiunt,  
frustra laborant: vxor autem viro fatali manens, etiam  
absque omni cura domum ingreditur. Eurip. ibidem.

Opes nuptijs acquisitæ vxoris, inutilis sunt, accitò  
dissoluntur. ibidem.

Res dux potissimum vxorem ducituro considerandæ:  
nempe, vt facias blanda, & boni mores: hæc enim alunt  
benevolentiam mutuam. ibid.

Ducas virginem, vt bonis illam instituas moribus.  
Hesiod.

Caues, & equos nobis nobiles, & ex bona progenie  
querimus, malam vero vxorem, malique patris filiam  
ducere non curamus. Theophr.

Non tam recipienda est nobilitas parentum, quam ip-  
sa vxor, multæ enim perquam honestis, & bonis parenti-  
bus natæ, deprehensæ sunt malæ, & impudicæ. Nicoll.  
apud Stob.

inter cætera signa, quæ in futura vxore consideran-  
da sunt, vocem, quoque mulieris considerato, nimi-  
rum enim suauior est vox canora tum mane, tum à pran-  
dio, debet autem magis ad lenitatem contrahi, clamo-  
rem verò, nec asperum sermonem ædat. nam huiusmodi  
signa magis viriles mulieres indicant. ibid. de signis  
mulier.

Vide in titulo de facie.

**Q**ui bonum generum nactus est, inuenit filium, qui  
verò malum, simul & filiam perdidit. Democr.

Nunc iuuenes adhortor oēs, ne in senectute nu-  
ptias celebrent, sed paulatim in iuuentute liberos pro-  
creent, nihil enim voluptatis habet, & res est inimica  
mulieri, vir senex. Eurip. ibid.

Multos diuitijs, & genere gloriantes stulta domi mu-  
lier infames fecit. ibid.

Hostibus eueniat inimicas habere vxores. ibid.

Mulier paternam egressa domum, non parentum est  
sed mariti. ibid.

Fit quodammodo mulier inimica omnibus, qui prius  
familiæ erant, vbi coniuncta est secundo marito. ibi-  
dem.

Hic



Hic tibi sit maritus, quem parentes decreuerint, et si fuerit prudens, felicissima es, sin aliter virum sortita fueris, istum quoque ferre necesse est. Numach. apud Stob.

Principio stultè maritum agentem tollera est enim necessarium, sæpius & morbum sustine quantumvis anxia, celatoque in pectore tuas curas, nec dicas omnibus, quæ facit, nec omnia parentibus indices, sed solum desipientem instituas, idque leniter, vt decet nam contumelia prudentem quoque virum irritat, sæpius autem oratio lenis etiam insipientem virum demulcet. ibid.

Mulieris felicitas est, si diligatur à marito. Sophoc. apud Stob.

Docere te (filia) volo, in puerili ætate, non ultra illā sapiendum est, inter virgines autem virgineos mores serua, cum vero sub egregi viri læuam veneris reliqua studia viris finito. ibid.

Ad salutem præcipuum est, vxorem a viro non dissentire. ibidem.

Oportet mulierem egredientem domum, hunc ætatis terminum attigisse, vt qui non cognoscunt ipsam cuiusnam sit mater, non autem cuius vxor, interrogent. Hyperid. ibidem.

Domus coram viro liceat vxori ornare se vt libet. ornamenta autem, quæ sumit ægressura domum, non ad maritum, sed alios spectant. ibid.

Talis quoque pecuniarum societas connubio coniunctis conuenit, vt vnā in substantiam rebus omnibus confusis, ac mixtis, non hanc partem propriam, illam alienā, sed omnia propria, ac nihil alienum arbitrentur, vt potior nem temperatam, & si plus insit aquæ, vinum tamen appellamus: ita substantiam, & rem familiarem, quamvis vxor plus contulerit, mariti dici oportet. Plutar. apud Stobe.

Vt medici eas febres, quæ ab incertis causis paulatim collectis eueniunt, magis suspectas habent, & timent, quam quæ manifestas, magnasque causas habent, sic latentes plethorasque paruasque, ac quotidianæ viri, atque vxores offensa magis eos disiungunt, & vitæ consortium labefaciunt. ibid.

## EX LATINIS.

**L**icet matrimonijs, paulatim reuerentia grauitatis accedat, possunt tamen distrahi facilitate, qua coeunt. Quint. Declam. 2.

Mulieris, quæ post liberos inducitur, non contingit matrimonij tua reuerentia. ibid.

Omnis alius percussor sentitur ante, quam faciat vxor non sentitur, nisi dum occidit. ibidem.

Lex mariti oculos tantum præfinit vxori, quibus & formam suam probet, & placere desideret, his decoris instrumenta compareret, his sit speciosa, horum certiori, credat notitiæ, vltior illius conspectus supernacua iritatione accersitus, in suspitione, & crimine hæreat, necesse est. Maxi. lib. 1.

Summa nuptiarum potestas in patre nuptiarum posita est. apud Terent.

Si sine vxore possemus esse, omnes ea molestia careremus, sed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis satis commodè, nec sine illis vlllo modo viui possit, saluti perpetuæ potius, quàm breui voluptati, consulendum est. Gel. lib. 1.

Vitium vxoris aut tollendum, aut ferendum est, qui tollit vitium vxoris, commodiorem præstat, qui fert, se se meliorem facit. ibidem.

Vxori sufficit obsequij gloria. Pli. Iun. in Paneg.

Argentum accepi dote, imperium vendidi. Pub. Mim.

Quæ indotata est, ea in potestate est viri, dummodo morata recte veniat, dotata est satis. ibid.

## EX SACRIS.

**B**ene vititur malo, concupiscentiam reslinguens con nubio. Aug. de puer. bapt.

Copula nuptialis non est quasi culpa vitanda, sed quæ si necessitatis sarcina declinanda. Amb. de vid.

Castitas coniugatorum, donum Dei est. Ansel.

Nuptiæ steriles iurgia habent. Basil.

Sine culpa ad matrimonium veniunt, si nondum meliora deuouerunt. Hierony. in Epistol. ad Ruf.

Adulterum virum facit mulier ab eo discedens. Aug.

Nuptiæ inuitæ solent malos habere prouentus. Ambrosius super. Epist. ad Corinth.

Nuptiæ

Nuptiæ carnales à lætitia incipiunt, & in luctu termi-  
nāntur. Greg. Dial. 37.

Mulieris insolentia viro est opprobrium. Ansel. super.  
Epistola. ad Corinth.

Nemo miles cum vxore pergit ad bellum. Ambr.

Omnia priusquam emanant, probantur, sola vxor non  
ostenditur, ne antè displiceat, quam ducatur. Hug. ad  
Soc.

Mulier plebeia nubens nobili, nobilis efficitur. apud  
Iurisconf.

Vxorem pauperem alere difficile est: diuitem ferre, tor-  
mentum est: quid prodest diligens custodia, cum vxor ser-  
uari impudica non possit, pudica non debeat: infida enim  
custos castitatis, est necessitas, & illa vere pudica dicen-  
da est, cui licet peccare, sed noluit. Hiero. Cont.  
Iovin.

Vxor sortitur forum mariti. apud Iurisconf.

Nupturis matris consensum necessarium natura fecit.  
Aug. term. 2: 8.

Primæ nuptiæ melioris sunt meriti, quam secundæ.  
idem de bon. viduitatis.

Coniugium humile melius est virginitate superba. Au-  
gust. sup. Psalm. 99.

Coniugum dissensio, totius domus est perturbatio.  
idem sup. Psalm. 33.

Matrimonium non est, ubi datur opera, ne fœmina pa-  
riat. idem lib. 2. de morib. Manich.

Matrimonium, vinculum est. Ambro. de vid.

Fœlicior est mulier nupta, quam virgo nuptura. Aug.  
de sanct. virg.

Vxoris lingua, non mariti ira, sibi consiliat malum.  
idem lib. 9. confess. cap. 9.

In temperans in coniugio, quid aliud nisi adulter. vxor  
is est. Aug. lib. 2. cont. Iul.

Vxor diuitiarum cupida, duplex malum. Basil. in  
conc. ad diuit.

Mulier absque viri consensu monasterio deputata, ad  
illius consortium redire non prohibetur. Greg. in regist.

Coniugem tortiri eisdem moribus viuente, maxi-  
mum bonum est. Chrys. sup. Genes. Hom. 48.

Nuptijs per actis, ridicula multa sequuntur. Chrysost.  
sup. Epist. ad Cor. homil. 12.

Vxores quidam viros ad adulteria compulerunt.  
R 2 idem

- idem super Matth. 2. Homil. 28.  
 Vxoris crimen celans, turpitudinis est patronus. idem  
 sup. Matth. Homil. 33.  
 Vxoris admonitio voluptatem habet. idem sup. Ioann.  
 Homil. 61.  
 Vxor qualiscunque viro casto bona videtur. idem sup.  
 Matth. Homil. 20.  
 Vxor saepe infidiatrix est. idem de libel. repud. serm.  
 Vxor pulchra, res est suspicionis plena. idem ad popul.  
 Antioch. Homil. 67.

## Filius.

## EX GRAECIS.

- Q** Vales filii, talis domus gubernatio. Plato. de  
 fortit.  
 Filius sicut in substantia derelicta: sic in paternis  
 succedat amicitis. Soc. apud Plut. de vit. usur.  
 Quicquid id est, quod a filiis speramus, natura totum  
 sibi vendicat. idem, an seni sit ger. reip.  
 Quorsum ruitis homines, qui omne in comparandis  
 pecuniis vestrum studium facitis, filiorum vero, quibus  
 haec relinquitis, nullam sane curam suscipitis? Plutar. de  
 educ. liber.  
 Beatus est, qui beatus est in liberis, Eurip. in Orest.  
 Malarum matrum mores fugere conuenit liberos. Eu-  
 rip. in And.  
 Filii mares sunt columnae familiae. idem in tauro.  
 Vnum fortasse inter multos inuenies, qui non sit de-  
 terior patre. idem in Heracl.  
 A diis dantur liberi mortalibus. idem in Ion.  
 Filios cum videmus, nouum lumen videmus. Theocr.  
 Liberorum sufficiens numerus, mas, & foen. ina. Plat. de  
 leg. lib. 1.  
 Filia, laboriosa possessio patri, apud Stob.  
 Nihil est tam honorificum filiis, quam bono, & honesto  
 genitore esse natos. ibidem.  
 Sermone breui probos, ac modestos filios erga suos pa-  
 rentes vti decorum est. Sophoc. ibid.  
 Plures fiunt deteriores: pauci vero patribus meliores.  
 ibidem.

FRAISCA

Fratres relinquendi filiis potius, quam pecunia. apud  
Stob.

Filius bonus, bonus ciuis. ibidem.

## EX LATINIS.

**F**ilius parentis diuitias in conspectu habeat, non in  
usu. Senec. de ira lib. 2.

Parentibus liberi non præstent alimenta, sed reddūt.

Quinto. declam. 5.

Non habent discrimen liberi, nisi in calamitate. ibidē.

Hic solus affectus maior est, quam filios amare, filiis  
misereri ibidem.

Non alii populus hominem, quem alere filius debet.  
ibidem.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum est, quā  
sui cuique liberi. Cicer.

Petulans filius patris præcepta contemnit. apud Ter.

Filius omnia libera parentibus relinquat. Plin. luno.  
libro 4.

Vt quisque vult filium esse, ita est. apud Ter.

Nulli liberi impatientius desiderantur, quā qui pro-  
pter patrem videntur occidisse. Quint. dec. 8.

Parentes charissimos habere debemus quod ab his vi-  
ta, patrimonium, libertas, ciuitas tradita sit. Cicer. pra  
Cluent.

## EX SACRIS.

**V**tilius est, ut in te glorientur parentes, quā tu in  
parentibus. Chrysost.

Filius patris iniquitatem imitans, patris poenas in vi-  
ta præsentem persoluet. Greg.

Qui parentes laudat filios prouocat. Cypr.

Filiorum numerus liberalitatem minuit idem de elec-  
tioni.

Puellæ parentū iudicia spectent in sponalibus. Amb.  
1. de Abrah.

Filiorum est diligere, non timere. Gregor. sup. septem  
Psalm.

Filii considerare debent, quod ipsi futuri sunt aliquan-  
do patres, ut & ipsi obediunt patribus. Ambros. sup. Epist.

R ; ad Thec.



ad Thessa'.

Filius magis in patris, quam in matris est potestate.  
Aug. Epist. 199.

Filius patri debet, quod est, nō pater filio. idem de fid.  
Fili dicuntur, quotquot sunt in vna familia. idem sup.  
Genes. lib. 1.

Filij Dei non natura, sed gratia sumus. Epi. 54.

Filij nostri sunt opera nostra. idem sup. Psal. 103.

Qui fallere audebit parentes, qualis erit in ceteros?  
Cassian. in Epist.

Filii alimentorum vices parentibus referant. Chry. ad  
uersus vitup. vit. Monast. serm.

Parentes.

## EX GRAECIS.

**P**reces parentum aduersus filios saepe audiuntur.  
Plat. de legib.

Matres plus diligunt filios, quam patres. Aristo.  
Eth. 8.

Pater tria beneficia dat filio, causam essendi generan-  
do, causam viuendi educando, & causam discendi in in-  
formando. ibid.

Parentes amant liberos, tanquam aliquid sui existen-  
tes: filij vero parentes, vt ab illis aliquid existentes. ibid.

Pater potest abnegare filios, & non contra. ibid.

Quicquid id est, quod a filiis speramus, natura totum  
sibi vendicat. Plut.

Cum paupertatem malorum extremum confiteamur,  
hanc haud aliter, ac grauem, ac difficilem morbum li-  
beris tradere formidamus. idem de amor. parēt. erga. lib.

Plerosque ego parentes vidi, quibus amor nimius, ne  
amarent, causa extitit. idem de lib. educ.

Parentem celeres, quam graues suscipere poenas pra-  
stat. ibidem.

Ante omnia opus est, vt patres non solum nihil pec-  
cando, verum etiam honeste singula per agendo manife-  
stum sese filiis exhibeāt exemplar vt in eorum vitam se,  
vt in speculum intueantur. ibid.

Quaecunque parentibus stipendia intuleris, eadem ip-  
se a filiis expecta. apud Diog. lib. 1.

Parentes

Parentes, qui filios erudiendos curant, multo honorabiliores sunt ijs, qui solum generant: eos enim viuendi tantum illos autem bene beateque viuendi aurores. Ari. apud Diog. lib. 5.

Patris minæ non valde terrent apud Stob.

Suauis est pater prudentior, quam iracundior. ibid.

Filium beneuolentia patris meliorem facit. ibid.

Emendandi sunt liberi non tam duriter tractando, quam verbis suadendo. Men. ibid.

Nouam prolem domi procreare vis. maximam inimitiam filijs tuis concitas. ibid.

Consuetum est foeminas sollicitas esse circa filios, & non mares. Arist. de anim. 16.

EX LATINIS.

**N**ato filio, pater optimam spem de illo habeat, ita diligentior à principiis fiet. Quintil. lib. 1.

Mauult pater corrigere quam abdicare. idem Declam. 7.

Miserrimus est pater, quisquis inducit filio nouercam, idem Decl. 1.

Nemo vnquam pro liberis plus dedit, quam qui sibi nihil reliquit. idem Decl. 5.

Diuersitas parentum de filiorum procedit moribus. ibidem.

Filium expectare morientem, longa praesentia est. idem Decl. 7.

Non est tanta pietas seruasse filium, quantum facinus, occidisse. idem Decl. 8.

Cum habemus paruos liberos, & incertum est, quam longa cuiusque nostrum vita futura sit, consulere viui ac prospicere debemus, vt illorum solitudo, ac pueritia quam firmissimo praesidio munita sit. Cicer. 3. Act. in Verrem.

Nullum est nomen amantius, indulgentiusque quam matrem. idem pro Cluent.

Dimidiatum matris genus est peperisse, & protinus abieciisse. Gel. lib. 12.

Pater cogitet se fuisse puerum, & ita hoc, quod est pater, vtatur, vt meminerit hominum se esse, vt hominis patrem. Plin. lun. lib. 8.

Lac, & spiritus maternus longè magis ingenii, ac incrementa corporis augent. Colum. lib. 7.

Parentum autoritas vilis est apud liberos. Liu. 3. De cad. lib. 6.

## EX SACRIS.

**A** Mandus est generatos, sed præponendus est creator Aug. in quod. serm.

Primus gradus pietatis est iste, ut quos autores tibi voluit esse Deus, honores obsequiis ab itinere contumeliis nec vultu lædenda est pietas parentum. Ambros. sup. Matth.

Meretur cæcitatæ suæ subire periculum, qui parentum vultus toruo visu despexerit, & elatis oculis læserit pietatem. Hier.

Si necessitas venerit, ut amor parentum, siue filiorum amore Dei comparetur, & non possit, utrunque seruari: odium in suos, pietas in Deum seruanda est. idem sup. Matth.

Pater non est, qui filio caret. Aug. in exposit. Euange.

Patres huius temporis peccantes filios, aut obiurgare nolunt, aut timent. Greg. sup. 1. Reg.

Patres huius temporis Deum minus, quam filios diligunt. ibidem.

Hostem in se nutrit, qui filio nimis indulget. Pius. II. apud Plat.

Pater familias facit in domo, quod prædicator, in ecclesia, Aug. sup. Psal. 50.

Parentum cura habenda ad vltimum vsque spiritum. Chrysost. sup. Ioann. Homil. 24.

Patris ignominia, turpitudine est filiorum. idem sup. Epistola ad Philipp. serm. 9.

## Pueritia.

## EX GRAECIS.

**P** Veris pulchra nomina sunt imponenda. Plato. de sapien.

Pueri armorum disciplinam discant idem de fortit.

A primis annis pueri honestis iocis assuescendi sunt. idem de rep.

Pueri ad spectandas pugnas ducendi sunt. ibid.

Omnis

Omnia tenera ætas non potest quiescere. idem de leg. Infantium exercitatio confert ad virtutem capeſſendam. ibidem.

Puer omni beſtia intractabiliſ. ibid.

Pueri primo appellant omnes viros patres Ariſtote. Polit. 1.

Vinum bibere non conuenit pueris nec eorum nutribus: quia nihil diſfert pueros vinum bibere, & nutrices. idem de ſomno, & vig.

Non ſolum pueri erudiendi ſunt in arte, vtili, & neceſſaria ſed etiam in artibus liberalibus, & honeſtis. idem Polit. 8.

Videant pueri, vt otium in quauis honeſta re collocent. Plat. apud Plut. de tuend. bon. valet.

Pueri ne ex tempore dicant: quod enim inconſulo & temere dictum eſt, aut factum, id pulchrum eſſe nequit. diſſicilia enim honeſta ſunt. idem de lib. educ.

Liberalibus pueris maiorem laudes ac vituperia, quã verba commoditatem aſſerunt. Plut. de liber. educ.

A continuis laboribus danda quædam pueris reſpiratione. ibidem.

Puerorum deſideriis remittendæ ſunt aliquando habena, non nihilque laxandæ: quandoq; rursus intendendæ. ibidem.

Ea pueri diſcant, quibus ſunt ſenes uſuri. Ageſil. apud Plut. in Apoſth.

Tria ſunt pueris neceſſaria: ingenium, exercitium, & diſciplina. Ariſt. apud Diog. lib. 5.

Non puero gladius. Plut. apud Vola.

Mens puerilis dolorem neſcit. Eurip. in Medea.

Lactis nutrimentum maxime familiare eſt corporibus puerorum. Ariſt. Polit. 7.

## EX LATINIS.

**M**inora facilius minores percipiunt. Quint. Lib. 3.  
Ad virile robur per pueritiam iter eſt. idem declam. 3.

Quis vllam vllius boni ſpem habebit in eo, cuius primum ætatis tempus palam fuerit ad omnes libidines, diuulgatum. Cicer. ad ſena.

Relinquendum eſt pueris in ingenio, quod dies, atque ætas mirificet. Gel. lib. 3.

Nunt

Nunc adhibe puro pectore verba puer, nunc te melioribus offer.

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa. diu. horat.

Non tantum selerius, sed etiam perfectius imbuuntur quæ a pueris discuntur. Veg. lib. 1.

Nescire, quod antea, quam natus sis, acciderit, hoc est, esse semper puerum. Cic. in orat. ad Brut.

## EX SACRIS.

**I**N modico sapientiæ sermone plus laudatur rusticus, quam in magno philosophus & puer si aliquid dixerit sapienter, laudatur, ubi perfectior non auditur. Chrysol. sup. Matth. 3.

Ætates quædam sunt meritorum, nam & senectus morum inuenitur in pueris, & innocentia infantium inuenitur in senibus. Ambr.

Puerorum ore nonnunquam Deus loquitur. Cypri. lib. 3. Epist.

In pueris peccata leuius punienda. Aug. lib. 10. de Genes. ad literam.

Pueri vocabulum non tantum ætatis, sed etiam conditionis est. Amb. de Abrah.

Pueri non inanis rebus instruuntur. Aug. lib. 1. contra Iulianum.

## Iuuentus.

## EX GRÆCIS.

Yuenis non potest esse sapiens, quia prudentia requirit experientiam, quæ indiget tempore. Arist. Eth. 6.

Potentia est in iunioribus: sapientia autem in senioribus. idem Polit. 7.

Ama iuuenis pulchrè quid agere: senex vero sentire. metr. Phaler.

Iuuentus imperata faciat, senectus imperare debet. ar.

Petulantem vigorem ætatis non facile à voluptatum seruabis incursum. idem de educ. lib.

Optima est adolescentia, si quis ea bene uti sciat. Demost.



moſt. al. Olynth.

Enitendum eſt, vt qui libidinibus ſuccumbunt, & increparionibus omnino rebelles ſunt, connubio ſubiungentur. hoc ſi quidem tutiſſimum eſt iuuentutis vinculum. ibid.

Sicut hyemi per ſerenitatem neceſſaria parari conuenit, ita & boni mores, & optimum ad ſenectutem viaticum, moeſtia in ipſa iuuentute reponatur. Plut. de lib. educ.

Iuuenibus animi ſæpius ſeſtuntur. apud Stob.

Iuuenis ambitioſus, præcox eſt malitia. ibid.

Difficile eſt aliquid de iuuenibus diuinare. eſt enim ætas incerta ſine ſcæpo, multis mutationibus obnoxia, & alias alioſum agitur. Theoph. ibid.

### EX LATINIS.

**S**tudia, quæ ſunt in adoleſcentia, tanquam in herbis ſignificant, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges induſtriæ, ſint futuræ. Cicer. pro Cælio.

Eſt adoleſcentis, maiores natu reuereri: ex quæ ijs diligere optimos, & probatiſſimos, quorum conſilio, & autoritate nitatur. ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda, & regenda eſt prudentia. Cicer. 1. Off.

Coniectura eſt, ſatis emendatum eſſe adoleſcentem, qui à grauiffimis, ſenibus laudatur. Pl. Iun. lib. 4.

Iuuenum animi inſtituendi in repu. ad mediocritatem. apud Stob.

Iuuenum mors, naufragium. ibid.

### EX SACRIS.

**A**doleſcentis rara pietas. Chryſoſto. aduerſ. vitup. vit. monaſt. lib. 3.

Vicina eſt lapſibus adoleſcentia: quia variarum eſtus cupiditatum feruore calentis inflammata ætatis. Ambr. de vid. lib. 1.

Ferarum morſus, ornamenta ſunt iuuentutis. Tertul.

Sicut in equis ferocioribus, ita interdum ex adoleſcentium vitiis præclara virtutum indoles deprehenditur. ibidem.

Sicut in ſenibus ſobrietates, & perfectio morum requiritur: ita in adoleſcentibus obſequium, & ſubiectio, & obedientia ritè debetur. Cyp. de 12. abuſ.

Iuuenis

Iuuenis etiam recte sapiens non debet incaute ad perdicandum profligare. Greg. 10. mor.

Iuuentutem qui sine fructu præterit, saltem in senectute resipiscat. idem in Euang.

Iuuentus, peccandi initium. idem de Noe.

Iuuentus & senium simul esse possunt in animo. Aug. lib. 1. retra.

Iuuentuti graue est Christi iugum. Ambro. de obit. Valent.

Adolescentes à lasciuiâ senocare, difficile bellum. Chrysost. de Anna, & Samuel. educ.

Iuuenes cito matrimonio subdendi sunt. idem sup. Epist. ad Thessal. Hom. 5.

Iuuentus per seipsam ad ruinam procliuus est. idem sup. Genes. Homil. 61.

Iuuetus otiosa, omni bestia immanior. idem sup. Matth. homil. 38.

Iuuentus neglecta siluescit. idem sup. Matth. hom. 51.

### Senectus.

### EX GRÆCIS.

**H**ominem senescere, est via in corruptionem. Arist. Polit. 1.

Animalia multum coeuntia citius senescunt. idem de long. vit.

Labor exiccat, & senium inducit. vnde multum laborantes senescunt, magis. ibidem.

Senectus est frigida, & sicca: iuuentus calida, & humida. ibidem.

Mors senum sine tristitia est. nullo enim dolore eis contingente, moriuntur. idem de mor. & vit.

Potentia est in iunioribus, prudentia vero in senioribus. idem Polit. 7.

Senectutis beneficium est, libertas. Sophoc. apud Plut. de Cup. diuit.

Nullus honor est, qui in deferentem magis, quàm quibus defertur, sese transfert, ac is, qui in senes effunditur.

1060.

Senect

Senes in primis, fœmine minus vino capiuntur. Arist. apud Plut. probl. Dec. 1.

Cum cætera omnia tempore diminuantur, scientia senectute augeſcit, idem de educ. lib.

Opera iuniorum, consilia autem sanum vim habens. Eurip. ibidem.

Nullus tam diligit vitam, quam qui senescit, ibi.

Senex fuit iuuenis aliquando, an vero iuuenis futurus sit senex, incertum est perfectum igitur bonum futuro, præsertim incerto, præstantius est. Democr. apud Sto.

Qui sponte a voluptate recedit, sapiens est, qui vero ipsam prorsus non desiderat, beatus est.

Senectus autem utrique istorum idonea est, nam & prudentiores homines, & voluptatum negligentiores reddit. ibidem.

Vetusta corpora paruo momento lapsa quiescunt. mors enim senibus diuersiorio similis est. iuuenilis autem tanquam ciccio, & naufragium est. elabitur enim anima violenter contrito corpore. Themist. ibidem.

Senectus ob caloris defectum fit. ibidem.

Quanto magis me corporis voluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & voluptas, quam ex ea recapio, augetur. Plat. lib. 1. de rep.

Remissa quædam res est, senile malum. Eurip. ibidem.

Senum omnimoda imperfectio est: omnia habet, & omnibus indiget. Democr. ibidem.

Non beatus existimandus est senex, quia senescens moritur, sed si absolutum habeat bonorum numerum, nihil ætati per se tribuendum est. Method. ibidem.

Vigens ætas veri, declinans ætati & autumnus: senectus hyemi comparanda est. ibidem.

Non est grauis sapientum senectus, quorum mens diuina luce nutrita est. Sophoc. ibidem.

Senibus elegantioribus quantum corporis voluptates marcescunt: tantum rursus eruditionis desiderium augeatur, & tanto firmitus docere possunt alios. Anax. ibidem.

Optimum senectuti est viaticum, quod etiam iuuenibus: nempe iuxta uiam, & rationem naturæ uiuere. Muson. ibidem.

Vbi impudens est senectus, ubi inuerecundos esse iuuenes necesse est. Plut. de lib. educ.

Senectus, omnium malorum est potius. si quidem ad ipsam cuncta confugiunt. Bion apud Diog. lib. 4.

Non

- Nō est exprobranda senectus, ad quā uenire cupimus. ibidem.
- Ad senectutem optimum viaticum est, disciplina apud eund. lib. 5.
- Misera in vita res est, senex egenus. idem lib. 1.
- Omnes gressus pesq; senis solet manus alienæ expectare leuamina. Eurip. in Phenis.
- Pacata quædam pes est, senum genus. Eurip. in And.
- Multis iuuenibus etiam senex si fuerit animosus, melior est. ibidem.
- Sani patri nihil suauius filia. masculorum quidem maiores, sunt animi, & ad blanditias minus suaves. idem in Supplic.
- Viaticum ad senectutem semper reconde. idem.
- Molestus vir est inter iuuenes senex. ibidem.
- Canities, temporis indicatio est, non prudentiæ. ibid.
- Time senectutem. non enim venit sola. ibid.
- Senex amator, extrema mala fortuna est. ibid.

## EX LATINIS.

- **P**lena est voluptatis senectus, si illa scias vti, dices: molestum est, mortem ante oculos habere. ista tam iuueni ante oculos esse debet, quā seni. Sene. Epist. 12.
- Nihil est turpius sene, viuere incipiente. idem. Ep. 13.
- Satis multum temporis sparsimus, incipiamus in senectute uia colligere. in frecto viximus, moriamur in portu. idem Epist. 19.
- Si vis senem agere, & implere vitam, nō annis adiiciendum, sed voluptatibus detrahendum est, idem Epist. 20.
- Frugalitas producere senectutem potest. idem. Ep. 59.
- Eadem volumus senes, quæ volumus pueri. idem Epist. 62.
- Ante senectutem curauit, ut bene viverem. in senectute, ut bene moriar. bene autem mori, est libenter mori. ibidem.
- Quisquis senex ad sapientiam peruenit, annis peruenit. idem epist. 63.
- Senectus, insanabilis morbus est, idem Epist. 109.
- Misera est senectus, quæ se oratione tantum defendit. Cat. maior.
- Est quiete, purè, & eleganter actæ ætatis, placida, ac lenis

lenis senectus. idem.

Acta ætas, ac splendida tantam affert consolationē  
vt eos, qui ita vixerint. aut non tangat ægritudo, aut le-  
uiter pugnet animi dolor. Cic. 3. Tusc.

Omniū ætatum certus est terminus senectutis au-  
tem nullus certus est. Cato maior.

Senibus labores corporis sunt minuendi: exercitatio-  
nes animi etiam augere videntur. Cic. 1. Offi.

Luxuria tum omni ætati turpis, tum senectuti foedis-  
sima est. duplex enim inde malum est quod & ipsa senec-  
tus dedecus concipit, & facit adolescentum impuden-  
torem petulantiam. idem 2. Offi.

Auaritia senilis vituperanda est maximē potest enim  
quicquam esse absurdius, quā quo minus vitæ restat, eo  
plus viatici querere. Cato.

Senectus audaciam præstat idem.

Senectus ipsa, morbus est. Terent. in Phormion.

Senectus nos admonet, vt sarcinas colligamus ante,  
quam proficiscamus ē vitæ. Varro de re Rust. lib. 1.

O sola fortes, garrulitate senes. Corn. Gall.

Plurima iuuenum discrimina, pulchrior illo hic, atque  
ille alio multum hic robustior illo, vna senum facies, fe-  
bre caret sola, circumsilit agmine facto morborum om-  
ne genus. Iuven. Sat. 10.

Ad omnia alia ætate sapimus rectius, solum hoc vi-  
tium affert hominibus, attentiores sumus ad rem omnes  
quā sat est. Terent. in Adelph.

Frustrā, cum ad senectam ventum est, repetes adole-  
scentiam. Pub. Mim.

## EX SACRIS.

Senes, iuuenum sunt exempla Chrysost. Ad popul. An-  
tioch. Homil. 40.

Iuuentus & senium simul esse possunt in animo. Au-  
gust. lib. 1. Retract.

Cum sibi homines optant senectutem, quid aliud op-  
tant, nisi longam infirmitatem. idem de Cath. rud.

Senectus, & pulchritudo corporis, in vno habitare non  
possunt. August.

Senibus non solū sermo sit grauis, sed etiā breuis. idē



In quod. serm.

Cum cuncta visia in sene consenescent, sola auaritia iuuenescit. ibidem.

Etiā si senes magis decet docere, quā discere, magis tamen decet discere, quā ignorare. idem sup. epi. ad Heb.

Nemo tam fractis viribus, & decrepitæ ætatis est, vt non putet, vnum adhuc annum se esse victurum. Hier. in Epistol.

Vt æqualium vsus, ita senum dulcior est. Amb.

Quæ pueri suscepimus, senes posteris relinquamus. idem.

Erubescat senectus, quæ se emendare non potest. idem.

Quid naturam incuses o homo! habet illa impedimenta quædam, senectutem, & infirmitatem. sed senectus ipsa in bonis moribus dulcior, in consiliis subtilior, ad constantiam mortis promptior, ad reprimendas libidines fortior, infirmitas corporis, sobrietas mentis est. idem in Hexam. lib. 1.

Ætates quædam sunt meritum, nam & senectus mortuum inuenitur in pueris, & innocentia infantium inuenitur in senibus. idem in Serm. de Pasch.

Senibus mors est in ianuis, iuuenibus autem in insidijs. Bern.

Senes non sunt imperio cogendi. Ansel. sup. Epistol. ad Philem.

Iusti senes peccata adolescentiæ formidant. Gregor. 22. Mor.

Senes cum venia delirant, in iuuenibus autem turpissima est deliratio. ibidem.

Senectus non facit laudabilem. Hier.

Inter abusiones huius sæculi sola maior est senis obstinatio. Hugo. de Claustr. anim. lib. 1.

Plus omnibus religioni operam dare, senibus conuenit, quos præsentis sæculi florida ætas transacta deseruit. Cypri.

Nihil est, quod senectuti magis noceat, & dies hominis abbreviet, quā tristitia, nihil est hilari senectute iucundius. Cassio. in quad. Epist.

Canicies senectutis, venerabilis est. Amb. epist. 60.

Antiquitas, & senectus prænunciant mortem. Anselm. in p. Epistol. ad Hebr.

Senectuti nulla ætas succedit. August. Epist. 120.

Iuuen.

Iuuentutem qui sine fructu præterit, saltem in senectute resipiscat. Greg. in Euang.

## Tempus, &amp; ætas.

## EX GRÆCIS.

**T**empus quietat iram. Arist. Rhet. 2.  
Dormientibus, & iis, qui faciunt opus delectabile, videtur tempus eis breue, quia delectatio prohibet eos comprehendere motum, & è contrario eis, qui laborant, idem Physic. 4.

Finiti ad infinitum nulla est proportio idem Physic. 3.  
Instans est, principium futuri, & finis præteriti. ibidem.

Recte cruditi, temporis rationem habent. Lycur. apud Plutarc. in Apophth.

Sapientissimum omnium tēpus est, cuncta enim inuenit. Thal. apud Diog. lib. 1.

Sumptus pretiosissimus tempus est. Theoph. ibi.

Nullum tempus est intempestium ad animæ sanitatem. Epic. apud Diog. lib. 10.

Suam infirmitatem agnoscat ætas, Eurip. in Heraclid.

Tempus est potentius legibus.

Alijs temporibus alia conueniunt. Demosthen. in Lep.

Spatio temporis, & infinitæ propagationis exolefcit coniunctio familiarum, & urbium, & hostes fiunt, qui olim erant inter se coniunctissimi. Demost. ex arg. lib.

Paterna bona tempus facit aliena. Menand. apud Sto.

## EX LATINIS.

**Q**uem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem æstimet? qui intelligat quotidie se mori? Sene. Epist. 1.

Omnia aliena sunt, tempus tantum nostrum est. ibid.

Etiam si multum superesset ætatis, parce dispensandum erat, vt sufficeret necessariis: nunc quæ dementia est, superuacua discere in tanta temporis egestate? idem Epist. 49.

Punctum est, quod uiuimus, & adhuc puncto minus. ibidem.

S. Nulla

- Nulla ætas vacante à culpis, luxuria, & negligentia boni moris, hominum sunt vitia, non temporum. idem Epist. 98.

Quàm stultum est, ætatem disponere nec scraftino quidem nominamur. idem Epist. 100.

Non tam benignum, ac liberale natura nobis tempus dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere, idem Epist. 118.

Vitam nobiscum diuidit somnus, & hoc tempore tam angusto, & rapido, quid inuat maiorem partem mittere in vanum. ibid.

Infirmis, æternaq; mentis est, memorare annos. Quin- til. Declam. 4.

Nihil est, quod longinquitas temporis efficere non possit. Cic. 2. de Divinat.

Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum. Cic. ad Mart.

Conferto nostram longissimam ætatem cum æternitate: & sic breuissima reperietur. idem 1. Tusc.

Nihil est opere, aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & consumat vetustas. idem pro Marc.

Quid est in hominis vita diu & mihi ne diuturnum quidem videtur. ibid.

Hora cedunt, dies, & menses, & anni: nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quod sequatur, sciri potest. idem.

Nil semper floreret, ætas succedit ætati. Cic. Philipp. 11.

Quis est, quamuis sit adolescens, qui exploratum habeat, se ad vesperum esse victurum. ibid.

Sensim sine sensu ætas senescit, nec subito frangitur, sed diuturnitate extinguitur. ibid.

Cursus est certus ætatis, & via vna nature, eaque simplex, suæ cuique parti tempestiuitas est data. idem.

Quæ potest esse in vita iucunditas, cum dies ac noctes cogitandum sit, iamiam esse moriendum & idē 1. Tusc.

Dies alius de alio iudicat. Plin. Senior lib. 2.

Alijs tempora defunt, alii temporibus supersunt. Max. lib. 6.

Tanto breuius omne, quanto felicius tempus Plin. Jun. lib. 8.

Vtendum est ætate: cito pede labitur ætas.

Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit, Ouid. 3. de Arte aman.

Actas parentum peior auis, tulit nos nequiores mo-

datturos progeniem vitiosiore. Hor. 3. Carm.  
Singula de nobis anni prædantur euntes.  
Eripuere iocos, venerem, conuiuia, ludos.  
Diuerfos diuerſa, iuuant, non omnibus annis.  
Omnia conueniunt, res prius acta nocet.  
Exultat leuitate puer, grauitate ſenectus.  
Inter vtrunque manens ſtat iuuenile decus. Cornel.  
Gall.  
Aetas feruorem, & audaciam quotidie affert. Liuius  
i. Decl. lib. 2.

EX SACRIS.

**N**E dicas meliora tempora fuere, quàm nunc ſunt:  
virtutes faciunt dies bonos: vitia malos. Hier. ſup.  
Eccleſ. lib. 2.  
Tempus amiſſum difficulter recuperatur. Chryſoſtom.  
Nihil pretioſius tempore: ſed (heu) nihil eo vilius ho-  
die inuenitur. Bern. ad Scol.  
Sæpè tempus remedium affert rebus immedicabili-  
bus. ibidem.  
Tempora non fortuito, ſed Dei prouidentia, labuntur  
Aug. Ep. 49.  
Temporibus alijs alia cōueniunt. idem lib. 3. Confess.  
Tempus nullum apud Deum eſt. idem lib. 5. de Trinit.  
Non annis ætas, ſed viribus eſt æſtimanda.  
Homini creſcenti non adduntur, ſed ſubtrahuntur, an-  
ni. idem ſup. psal. 65.  
Tempus quid ſit, nemo facile explicabit Aug. lib. 11.  
confess. cap. 14.  
Tempus menſuræ eſt ſpecies. ibid.  
Tempora tranſeunt, vt veniat menſuræ prouiſio. idem  
de bono vid.

Tempus præsens.

**I**ſtans eſt principium futuri, & ſinis præteriti. Ariſt.  
Phyſic. 8.  
Præſens apud te neceſſaria meditare, ne præſens ab-  
ſis. Aefchi. apud Stob.  
Non queritur quid, vel qualis fuerit, ſed quid ſit, præ-  
terita enim nec condemnant, nec iudicant. Ambr.  
S 2 Præ-

## 276 Præteritum, & futurum.

Præsentia quærit, amissionem metuit. Gregor. libro 9.  
mor.

Hodie semper est. Chrysosto. super epistol. ad Heb. Ho-  
mil. 6.

### Præteritum.

**P**ræterita deleri omnino non possunt, nec iterum  
in posterum præstari. Plut. de tranq. anim.

Factum quod est, nouit & stultus. Homer. Iliad. 21.

Non quid factum sit, sed qui fieri debeat, spectandum,  
Demost. h. aduers. Aristonic.

Miserum est meminisse, quod fueris. Quintil. Decla. 5.

Præterita mutare non possumus. Cic. in Pison.

Non potest dies esse sapius, qui semel fuerit. Cicer. 2.  
de finibus.

Præterita non præterijisse, impossibile est. Plin. Senior  
lib. 20.

Quod fieri debet de proximo, habetur pro facto. apud  
Iuricons.

Ex præteritis futura credimus. August. de fide rerum  
inuis.

Præterita magis reprehendi, quam corrigi, possunt. Li.  
lib. 1. Dec. 1.

### Futurum.

**I**nsipientes bona quoque præsentia transmittunt, un-  
de adeo ad futurum uergunt intentissimæ semper co-  
rum curæ, prudentes contra, acri recordatione reducen-  
tes in rem præsentem uel ea, quæ iam non sunt, instare  
etiam, atque adesse faciunt. Plut. de tranq. anim.

Sæpe præterito futurum, occultumque manifesto dete-  
ritus est, ac terribilins. Plut. de ser. nu. uind.

Ad melius uerte futurum, quodcunque accidet. Eurip.  
in Helena.

Sæpe utile est non scire, quod futurum sit, miserum  
est enim nihil proficientem angere. Cicer. 3. de natu. deo-  
rum.

Nihil



Nihil est pro certo futurum, quod possit aliqua procuratione accidere, ne fiat. idem 2. de diuin.

Ex præteritis possunt futura deprehendi. Plin. Iun. lib. 1.

Plerumque non futura, sed transita perpendimus. Cicer. lib. 8.

Ad nihil tam cupidus homo est, quam ad futura cognoscenda. Chrysost.

Futura præuisa minoris sunt timoris, cū præsentia fuerint. Greg. in Past.

Futura tam non possunt fieri, quam præterita non fuisse facta. Aug. lib. 22. cont. Faust.

Futura mutationem nesciunt Chrysost. de resurrect. sem. 1.

## Antiquitas.

**Q**uam uenerationem præceptoribus meis debeam: eandem antiquis præceptoribus generis humani,

quibus tanti boni initia fluxerunt. Sene. Epi. 68.

Pater parens est conditor, & multum autoritatis affert uetustas Quint. lib. 3.

Exempla ex uetere memoria, & monimentis, ac literis plena dignitatis, plena antiquitatis, hæc plurimum

fortis & autoritatis habere ad probandum, & iucunditatis ad audiendum. Cicer. in Verrem.

Multo plura reperiuntur apud veteres, quæ nobis probanda sunt, quam quæ repudianda. Colum.

Sed longa uetustas destruit, & saxo longa senectus nocet. Ouid. 5. Fast.

Omnia post obitum fingit maiora uetustas.

Maior ab exequiis nomen in ora uenit. Propert. lib. 4.

Antiquitas bonarum artium studia literis mandabat, atque in libros redacta offerebat principibus. Verget. in prolog.

Antiquitas humana diuinis miscuit. Liuius 2. Dec. libro 1.

Antiquis in rebus si qua ueris similia, pro ueris accipiuntur. idem 1. Dec. lib. 5.

Nihil motum ex antiquo probabile est. Liuius 4. Dec. libro 4.

Veteribus standum est nisi quæ usus euidenter arguit. ibidem.

Multa egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt. Senec. Epist. 65.

Antiquitas non præiudicat veritati. August. in questione. ex utroque test.

Antiquorum gesta, nobis prophetiæ sunt. Greg. sup. sept. Psal.

Veteribus suo multa licuerunt seculo, quæ nunc non licent. August. 3. confes.

### Nouitas.

**Q**uædam delectant noua, quæ postea similiter non faciunt. Arist. Eth. 10.

Stenim & igenia, & mores mutare populi, nouisq; ea legibus moderari ex templo velle non modo non facile, verum ne tutum quidem omnino est. Plut. de Polit.

Sapienti, nihil nouum, aut peregrinum. Arist. apud Diog. lib. 6.

Magna pars mali, apud imperitos nouitas est. Sen. Epist. 77.

Supernacuos foret in studijs longus labor, si nihil liceret melius inuenire præteritis. Quintilia lib. 3.

Nihil est simul inuentum, & perfectum. Cice. de claris Orat.

Nemo est tam fortis, qui non rei nouitate perturbetur. Cæsar de bell. Gall. lib. 6.

Cum aures hominum nouitate latantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur. Plin. Iun. lib. 8.

Euētus varios res noua semper habet. Quid. 3. de pōro.

Nouum omne, & incognitum quod est suspectum est. Tert.

Nouum factum nouum consilium expetit. apud Iur. risonf.

Ea tentanda sunt, quæ si malè cesserint, minus noceant, si bene, plurimum prosint. Veget. lib. 3.

Nouitas contra ecclesiæ ritum non placet, mater temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis. Bernar. in Epist.

## Principium.

## EX GRAECIS.

**P** Principium in vnaquaque re, maximum. Plat. de Re-  
publi.

Principium, dimidium operis est. idem de legib.

Sine causa, & principio, impossibile est aliquid fieri.

Aristo. Rhet. 1.

Oportet dare viam animæ auditoris, quæ sit per proœ-  
mium. idem Rhet. 3.

Proœmium auditores debet facere dociles, attentos,  
& beneuolos. ibid.

Principium est maximum difficultium omnium. idem  
Elench. 2.

Principium, quantitate est minimum, potestate est ma-  
ximum. ibid.

Principio inuento, facile est augere reliquum. ibid.

Contra negantes principium non est disputandum.  
idem Physic. 1.

Alteratio subita non habet principium. idem Physic. 2.

Multa consulta, & præuisa, quæ fieri expediebat, dis-  
soluta sunt saepe propter digniores inchoationes. idem  
de somno, & vig.

Principium non intelligitur, nisi in re, quæ habet finem,  
& quod habet finem, necessario habet principium. ibid.

Primum est, quod primo principio est propinquius  
idem Metaph. 5.

Principia maximè valent ad sequentia. idem Ethic. 1.

Principium est plus, quam dimidium. ibid.

Ad principia non est ratio. idem Ethic. 5.

Propensi in vitia fugiant ab initio. Plat. de Polit.

Difficultas initij patienter ferenda, habent enim initia  
non nihil obcuritatis, quod iuuenes inexpertos torqueat  
idem de offi. audit.

Qui docere aliquid instituit, necesse habet, certum, &  
indubitatum præstare principium. Diog. lib. 7.

Fundamentis rei crebrò indigemus, membris non ita.  
Epicur. ibid.

Si initio statim prudenter, & diligenter administrare-  
mus oia, res nostræ meliore loco essent, & molestiis, quas

parit socordia, careremus. Demost. 1. Olynth.

Principiis obstandum, nisi velis hostes in dies progredi longius. ibidem.

Principia rerum gerendarum difficultatem habent, post, alia negotia aliis. ibidem.

Acerbitas orationis condienda est præfatiuncula. ibidem.

Incipientibus malis obstruendæ sunt viæ apud Stob.

## EX LATINIS.

**V**T pervenire ad summa, nisi ex principiis, non potest: ita procedente iam opere, minima incipiunt esse, quæ sunt prima. Quint. lib. 10.

A diis immortalibus sunt nobis agendi capiendæ initia, Cice. 2. de legib.

Omnium rerum principia parva sunt, sed suis progressibus vix augentur. idem 5. de finib.

Principii nulla est origo, nam ex principiis oriuntur omnia. idem 1. Tusc.

Omnia principiis inquit inesse solent. Quid. 1. Fast.

Minores hant, necesse est, quorum initia confirmaverit. successus. Quint. Declam. 4.

## EX SACRIS.

**E**Gressus malitiæ, virtutis operatur ingressum Amb. Sæpe sinistra principia ad felicem perveniunt finem Hierony.

Principio nihil antiquius. Basil.

Principium spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principium. apud iuricons.

Quod a principio est male ordinatum, non potest ex se postea efficari, iam sumere. ibid.

Sicut nemo suum cognovit initium, sic nec cognovit exitum. Greg. 29. mor.

Quod inter principium, & finem clauditur, breve est. idem 14. mor.

Medium.

## Medium.

**M**edium sapit naturam extremorum apud iurisp.  
Aliquando dimidium plus est, quam totum. Plat.  
de legib.

Principium, dimidium operis est. ibid.

Quanto aliquid magis accedit ad medium: tanto est  
melius, & quanto magis recedit, tanto est peius. Aristot.  
Polit. 4.

Mediocritas ad omnem cultum, usumque uitæ referen-  
da est, in omnibus rebus mediocritas est optima. idem  
1. Offic.

Inter utrumque tene: medio tutissimus ibis. Ouid. 3.  
Metamor.

Medius locus tutus est. Bern. de Consid. libr. 2.

Medium tene, si non vis perdere modum. ibid.

Primordia recolenda sunt, attendenda media, nouissi-  
ma memoranda. Bern. de prim. med. nouissi.

Per extrema probatur medium, & probatis extremis  
presumitur medium. apud iuricons.

Mediocritas, amabilis est. Crisost. sup. Act. Apost. Ho-  
mil. 16.

Mediocritate seclusa, ubique malum est. idem sup. Act.  
Apost. Homil. 12.

## Finis.

**C**uius finis est melior, ipsum quoque est melius. Ari.  
Top. 3.

Finis est magis eligendus, quam ea, quæ sunt ad finem.  
ibidem.

Finis, non solum est ultimum rei, sed & optimum. idem  
Physic. 2.

Quoties exitus rei satis ostendit principia, debemus  
esse contenti, quo reliqua intelliguntur. Quint. lib. 4.

Hoc plerumque facimus, ut consilia euentis pondere-  
mus, & cui bene quid processerit, multum illum præui-  
disse: cui secus, nihil sensisse dicamus. Cicer. pro Rabir.

Exitus acta probat: careat successibus opto.

Quisquis



Quisquis ab euentu facta notanda putat . Ouid.  
Epist.

Exitus in dubio est. idem. 2. Metamor.

Hominis euentus spe semper minores. in Hist. Sax.

Euentus belli, quasi iudex iustus. Liuius. 3. dec. lib. 1.

Si rationem posteritatis habeas, quicquid non est inchoatum, propefecto est Plin. Iun. lib. 4.

Exitus manifestat, quod a principio celabatur, & quæ dubia sunt in origine, probantur in fine. Hugo de mediet.

Finis est, ad quem cuncta referuntur . August. in princ. Rhet. cap. 2.

Finis opus laudabile reddit. idem de morib. Manich.

Sicut non est finis gaudii bonorum ita non est finis tormento malorum. Gregor. lib. 4. Dial.

Quoniam euentus rerum voluntati nostræ se non accommodant, nos voluntatem euentibus accommodare oportet. Arist. apud Stob.

Finis presentis vitæ coherere debet futuræ vitæ principio. Ber. in die Apost. serm. 2.

Si finis bonum est ipsum quoque bonum est. apud Iurisc. consult.

A fine denominatur res ergo finis inspiciendus est: nō principium. ibidem.

## Vita.

## EX GRÆCIS.

**I**nter homines, non inter arbores, viuendum. Plato. de pulchr.

Melius est bene viuere, quàm vita. Arist. Topic. 3.

Cognoscens proportionem istius vitæ ad tempus sempiternum, non procurabit vitam propriam. idē Physic. 2.

Circa duo versatur vita, & omne studium animalium in procreando, & in alendo. idem de anim. 8.

Non possumus dicere, viuens hoc non patiar possumus dicere, viuens hoc non faciam mentiri scilicet, & similia. 2. Plurac. de tranq. anim.

Dei munus est, quod viuimus Philosophiæ autem, quod bene viuimus. Stoic. apud Pluth. de sera. num. vine.

Sic existimo, hoc ipsum, quod viuimus, quod omni ino nascimur.

nascimur, quod in hominum genus asciti sumus, in hoc a Deo datum esse, ut innotescat. idem.

Mali ideo viuunt, ut edant, bibantque: sed boni ideo cibum sumunt, ac potum, ut possint viuere. idem.

Viuens fac lauderis, moriens, Beatus puteris. Demetr. Phaler.

Vita nostra in remissionem, & studium est diuisa. idem de lib. educ.

Vit. vitæ nomen habet, sed re ipsa labor est. Eurip. apud Plut.

Non malum est viuere, sed malè viuere. Dioge. lib. 7.

Nemo nostrum sibi soli natus est, sed ortus nostri partem sibi vendicat patria: partem parentes: partem amici. Plat. Epist. 9.

Vita, peregrinatio quædam est. idem Epist. 10.

Vita certè brevis, sed tamen dulcis. Eurip. in Alcest.

Anima vna viuere, non duabus debemus. ibid.

Seueris, & tetricis omnibus (meo iudicio) vita non vi-  
ta est, sed calamitas. ibid.

Suavis est vita, si quis eam non cognouerit.

Vita, natura, & legibus agitur. Demosthe. aduers. Aristot.

Vita est eligenda perfectissima, vita autem iucundissima. Socrat. apud Stob.

Vitam humanam conseruant beneficentia, honor, & pena. ibidem.

Quidam tempus exiguum viuunt: annos vero multos. Simon apud Stob.

Vita similis est carceri vnius diei, & totum vitæ spatium vni diei æquale propemodum dixerim, per quem intui lucem, posteris deinde vitam tradimus, Amph. ibidem.

Quam iucundum est viuere, si quis cum illis viuat, quos probat. Menand. apud Stob.

Homini fortunato brevis est vita: in fortunato longa. ibidem.

In vita tanquam in theatro tandiu viuendum est, quam diu rerum, & operum huius vitæ futurum fuerit spectaculum. Plat. apud Stobæum.

## EX LATINIS.

**I**Ntus omnia dissimilia sunt, frons nostra populo conueniat, non splendeat toga, sed ne sordet quidem, non habeamus aurum, in quo solidi auri celatura delecterit, sed non puremus frugalitatis iudicium auro, argentoque caruisse, id agamus, ut meliorem vitam sequamur, quam vulgus, non contrariam, alioquin quos emendare volumus, fugamus, & a nobis auertimus. Senec. Episto. 5.

Vnam semel, ad quam viuas, regulam prehendere, & ad hanc omnem vitam tuam exæqua. idem Epist. 20.

Nemo quam bene uiuat, sed quandiu, curat, cum omnibus possit contingere, ut bene uiuant, ut diu: nulli. idem Epistola. 22.

Molestum est, semper vitam inchoare, male uiuunt, qui semper uiuere incipiunt, quia semper illis imperfecta uita: quidam tunc uiuere incipiunt, cum desinendum est, si hoc iudicas mirum, adiciam, quod magis admireris, quidam ante uiuere desierunt, quam inciperent. idem Epist. 23.

Amor vite ut non abijciendus, ita minuendus est, ut si quando res exigit, nihil nos detineat, vel impedias, quominus parati simus statim facere, quod quandoque faciedum est. idem Epist. 26.

Sæpe fit, ut qui diu uiuit, parum uixerit. idem Epi. 30.  
Ut satis uixerimus, non anni, & dies faciunt, sed animus. idem Epi. 62.

Si fines bonorum, & malorum cognouerimus, nec uitæ tædio erit nec mors timori. idem Epist. 79.

Non ut diu uiuamus, curandum est, sed ut satis, animo longa est vita, si plena est: impletur autem eum animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. idem Epist. 49.

Queris, quod sit amplissimum vite spatium? usque ad sapientiam viuere. ibi. em.

Viuere profecto, militare est. idem Epist. 97.

Etiā in longissima vita minimum est, quod uiuitur. idem Epist. 10.

Sic formemus animum, tanquam ad extremum ventum sit nihil differamus. qui quotidie vite suæ manum imponit, non indiget tempore. idem Epist. 102.

Singulos dies, singulos dies putemus. ibidem.

Sæpe

Sepe in hoc est bene uiuere, ne diu. ibid.

Omnis vita, seruitium est. idem de tranq. anim.

Non accepimus breuem vitam, sed fecimus, nec inopes eius sumus, sed prodigi. idem de breuit. vit.

Vita, si scias uti, longa est, sed exigua pars est uitæ, qua nos uiuimus, cæterum omne spatium, non uita, sed tempus est. ibidem.

Viuerè, in tota uita discendum est: & quod magis mirandum est, in tota uita discendum mori.

Qui dies suos, tanquam vitam ordinat, nec optat crastinum, nec timet. ibidem.

Maxima uitæ iactura, dilactio est. ibidem.

Consuetudinem sermonis uocabo, consensum eruditum, sicut uiuendi, consensum bonorum. Quint. lib. 1.

Quantum ad cognitionem rerum pertinet, etiam præteritis seculis uixisse uidentur idem lib. 12.

Tota uita hominis unus est dies. idem declam. 4.

Solus uixit, quantum uoluit, qui mori mauult. idem.

Nemo impune uiuit. idem declam. 5.

Nemo est tam demens, tamque parum de se cogitans, qui alienam vitam magis, quam suam diligit. Cicer. in Vatin.

Commorandi nobis natura diuersorium hoc, non habendi dedit. idem de senect.

Dimidio uitæ uiuimus. Plin. Iun. lib. 2.

Vita silentio non transigenda. Sallust. in coniur. Catil.

Utrumque efficax ad bene uiuendum, & bene institui, & feliciter nasci. Plin. Iun. in Pan.

Nihil est spiritu miseris mortalibus charius. Curtius libro. 6.

Non est (crede mihi) sapientis dicere: uiuam.

Sera nimis uita est crastina: uiuo hodie. Martial. lib. 1.

## EX SACRIS.

**V**ita uitæ mortalis, spes est uitæ immortalis. August. sup. Psalm. 3.

Vita immaculata, senectutis stipendium est. Ambro.

Vitæ medicamentum, amicus est. Aug. de amic.

Nemo tam decrepita senectutis est, ut non se putet,

unum adhuc annum esse uicturum. Hierony.

Longa nostra desideria increpat uita breuis. in cassum multa portantur, cum iuxta est, quo pergitur. Greg.

Magna

Magna sunt vitæ actiue merita, sed contemplatiue  
potiora. idem.

Vita ignominiam coniunctam habens fugienda. idem.

Ante vitæ, quam doctrina, querenda est. vitæ bona sine  
doctrina gratiam habet, doctrina sine vitæ integritatem  
non habet. idem. serm. 40.

Tantis malis vitæ hæc repleta est, vt comparatione  
sui mors remedium putetur esse, non pœna. ibidem.

Vita hominum media est inter vitam angelorum, & pe-  
corum, si viuit homo secundum carnem, pecoribus com-  
paratur, si viuit secundum spiritum, angelis sociatur. Au-  
gust. sup. Ioan.

Vita in peccatis mors est idem de tripl. habit.

Viuere omnes & miseri, & fœlices optamus. idem lib.  
3. de liber. arbit.

Vita præsens, nox est. Aug. sup. psal. 76.

Vitam diuturniorem petere, non est iniustum. idem  
lib. 2. contra Gaud.

Huius vitæ tempus, cursus ad mortem dicimus. idem  
lib. 3. de Ciuit. Dei. cap. 10.

Viuendum est humiliter, sociabiliter, ordinabiliter.  
Bern. in vig. Pent. serm. 1.

Vita, via est, Basil. in conc. de reb. temp.

Vita præsens deceptio. Chrysosto. sup. Genes. Homil.  
34.

Vita præsens, certaminum cauea. idem sup. Luc.

Vita præsens, ludus. idem serm. 10. sup. Epist. ad Ro-  
man.

Vita præsens, stadium est. idem serm. 26. sup. Epist. ad  
Roman.

Vitæ humanæ tempus cursoribus comparatur. idem.

Viuimus in mundo, tanquam puellus in utero. idem  
paren. 1. ad Theod. lapsi.

Nihil in hac vitæ laboriosius, quàm desideriis terrenis  
æstare, & nihil hic quietius, quàm huius seculi nihil ap-  
petere. Bernard. sermo. 6.

## Mors.

## F X G R A E C I S.

**M**aximum, & optimum bonum est hominibus sorte  
ri finem bonum Arist. de Cœl. & mund.

Mo: 3



Mors secundum sine tristitia est, quia nulla eis dolore contingente moriuntur idem de morte & vita.

Mors nihil aliud est, quam recessus anime à corpore. ibi.

Mors Metaphoricè dicitur finis. idem Metaph. 5.

Mors maximè omnium est terribile. est enim ultimum vite. idem Eth. 3.

Quem diligunt dii, iuuenis moritur. Menandr. apud Plut. in Orat. de consol.

Paucissimos, & sapientes & prudentes viros in sua patria funeratos iuuenis. idem de Exil.

Mortuo non male dicendum. Chil. apud Diogen. lib. 11.

Nihil in vita mali est ei, qui sentit, nihil in vita priuatione mali esse. Epic. apud Diogen. lib. 10.

Malus malè peribit. Eurip. in Med.

Ultimus morborum medicus, mors est. apud Stob.

Due sunt mortis doctrina, altera, tempus, antequàm nati sumus, altera, somnus. ibi.

Non mihi sine luctu mors eueniat, sed mortuus relinquam dolores, & suspiria. Eurip. ibidem.

Deus sapè quos plurimè facit, eos citius aufert à vita.

## EX LATINIS.

**I**N hoc certe fallimur, quod mortem prospicimus magna pars eius iam præterijt, quicquid ætatis retro est, mors tenet. Senec. Epist. 1.

Si quid te vetat bene viuere, bene mori, non vetat. idem Epist. 17.

Semel incidi, quàm semper premi, satius est. idem Epist. 19.

Nemo non ita exit è vita, tanquam modo intrauerit, quacunque vis occupa.

Adolescens, senem, medium inuenies æque timidum mortis, æque incium vite. idem Epist. 22.

Quid est turpius quam in ipso limine securitatis esse sollicitum. ibidem.

Non repente in mortem incidimus, sed minutatim procedimus, quotidie morimur, quotidie enim dimittitur aliqua pars vite hunc etiam, quem agimus diem, cum morte partimur. Sen. Epist. 24.

In utrumque admonendi, & firmandi sumus, ut ne nimis auemus vitam, & ne nimis oderimus. vir fortis, & sapiens non fugere debet è vita, sed exire ab id.

Vnus

Vnus dies de omnibus fert sententiam. idem epist. 25.  
 Quia incertum est, quo loco te mors expectet, tu illa  
 omni loco expecta. idem epist. 26.

Meditari utrumque commodius est, uel mortem transire ad nos, uel nos ad mortem. ibid.

Meditari mortem qui discit, libertatem iubet, qui mori discit, seruire dediscit idem epistol. 26.

Viuere noluit, qui mori non uult. uita enim cum exceptione mortis data est. idem epist. 30.

Quis queri potest, in ea conditione se esse, in qua non mori non est? ibidem.

Tu mortem ut nonnunquam timeas, cogita. ibidem.  
 Pulchra res est, consummare uitam ante mortem. idem epistol. 32.

Mors quam pertimescimus, ac recusamus intermittit uitam, non eripit, ueniet iterum, qui nos reponat in lucem dies. idem epistol. 36.

Quoniam infantes, ac pueri, ac mente lapsi mortem non timeant, turpissimum est, eam securitatem rationem nobis non præbere, ad quam stultitia perducit. ibid.

Ante senectutem curauit, ut bene uiuerem, in senectute ut bene moriar. bene autem mori, est libenter mori. idem epist. 62.

Ante ad mortem, quam ad uitam præparandi sumus. ibidem.

Nihil interest, anima per os, an per iugulum exeat. idem epist. 77.

Nihil interest, quo loco desinas desine quocumque uoles: tantum bonam clausulam impone idem epist. 78.

Mors per omnes it, qui occidit, consequitur occisum. idem epist. 94.

Quem putas petiisse, præmissus est Senec. epistol. 100.

Cui nasci contigit, mori restat, interuallis distinguimur: exitu æquamur. ibidem.

Non licet plus efferre, quam intuleris. idem epistol. 102.

Dies iste, quem tanquam extremum reformidas, æterni natalis est: tunc in tenebris uixisse te dices, cum tota lucem totus aspexeris, quam nunc per angustissimas oculorum vias intueris, & tamen illam admiramur procul. ibid.

Bene moritur quisquis moritur, dum uiuere lucrū fuit. idem epist. 116.

Quod

Quod granissimum natura fecit, commune fecit, ut cru-  
delitatem sati, consolaretur, æqualitas. idem de breuit.  
vitæ.

Mors misera non est aditus ad mortem miser est. idem  
libro 8.

Nulla mors inquietior, quã quæ statim tota est. Quint.  
declam. 2.

Neminem inuenies mori volentem, qui non inueniat  
aliquem verantem. idem declam. 4.

Pro incolumitate hominis natura commẽta est, ut pe-  
tremus inuiti. ibid.

Solus vixit, quantum voluit, qui mori mauult. ibidem.

Mortem quisquis damnatis præstat, indulget, idem  
Declamatio. II.

Nihil est delicatius exitu. idem declam. 17.

Mors semper imparata miseris, negata cupientibus.  
ibidem.

Virumque timidi est, velle, & non velle mori. idem.

Sapientissimus quisq; æquissimo animo moritur: Stul-  
tissimus iniquissimo. Cicer. in Para.

Morti nihil est tam simile, quam somnus. Cato. maior.

Ex vita discedendum est tanquam ex hospitio, non tã  
quam è domo. Cicer. de Senect.

Si hac die non obieris, paucis post diebus tibi moriẽ  
dum est. quia homo natus es. Cicer. ad Sulp.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis trã  
quillo animo potest consistere? idem.

Qui mortem non timet, magnam is sibi præsidium ad  
beatam vitam comparauit. idem. 2. Tusc.

Non est iniussu imperatoris, id est Dei, de statione, ac  
præsidio vitæ discedendum. Cato. maior.

Non deterret sapientem mors, quæ propter incertos  
casus semper imminet, & propter breuitatem vitæ nun-  
quam longè potest abesse. idem 1. Tusc.

Ipse animæ discessus à corpore fit sine dolore, & fit  
plerumque sine sensu, nonnunquam etiam cum volupta-  
te: totum hoc leue est, & qualecunque sit: fit enim ad pũ-  
ctum temporis. ibidem.

Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnis extin-  
guuntur: non quorum laus emori non potest. idem in  
Paradox.

Quid refert humine, an sublimẽ putrescas Max. li-  
bro 6.

Humane vite conditionem primus, & ultimus dies continet. Max. lib. 7.

Non solum fortior, sed etiam sapientior est aliquando mortis, quam vite cupiscas. idem lib. 9.

Mors triumpharum est requies. Sallust. in Decla.

Mors turpis viro forti non potest accidere. Cicer. contra Caril.

Luctuosissimum mortis genus est, quod non ex natura. Plin. lib. 1.

In ijs, qui morbo finiuntur, magnum in necessitate solatium ibidem.

Impetu procurrere ad mortem commune cum multis, cum deliberatione autem ingentis animi est. ibid.

Qui voluptatibus dediti quasi in diem vivunt vivendi causas quotidie finiunt, qui vero posteros cogitant, & de moriam sui operibus extendunt ijs nulla mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquod abrupte patitur. idem lib. 4.

Dum suppetit vita, evitamus, ut mors quam paucissima quae possunt aboleri, inveniat. Plin. lib. 4.

Effugit mortem quisquis contempserit, timidissimum quemque consequitur. Curt. lib. 4.

Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Curt. lib. 5.

Non satis est pigre ire ad mortem. ibid.

Dulce mori miseris, sed mors optata recedit.

Et cum tristis erit, precipitata ruit. Corn. Gall.

Mors sola facetur, quantula sint hominum corpuscula. Iuvenal. Saty. 10.

Pulvis, & vmbra sumus. Horat. lib. 4.

Frango thoros, pete vina, rotas cape: tingere nardo.

Ipse iubet mortis te meminisse, Deus. Martial. libro 2.

Non nasci bonum, natum aut cito morte potiri. Auson. Elog. de Vit. hum.

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres. Horat. 1. Carm.

Serius, aut citius sedem properamus ad vnam.

Tendimus huc omnes, haec est domus ultima. Ovid. 10. Metaph.

Mortem optare, malum, timere, peius. Feriand. per. Auson.

**M** Inus timer, mortem, qui minus deliciarum nouit in vita. Veg. lib. 1.

Libenter cupit commori, qui scit se sine dubio esse moriturum. idem lib. 3.

Non mala mors putanda est, quam bona vita præcesserit. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei.

Vocantur ante tempus, ne diutius vexentur à malis, mali vero, & impij tolluntur, ne diutius bonos persequantur. idem de Vit. Christ.

Letet vltimus dies, vt obseruetur omnis dies. idem Epistol.

Non potest malè mori, qui bene vixerit, & vix bene moritur, qui malè vixerit. idem de Doctr. Christ.

Tantis malis vita hæc repleta est, vt cōparatione sui, mors remedium paretur esse, non pœna Ambr.

Mori non solet, nisi quod nascitur. Tertul.

Mors non capit immortalitatem, mortale autem capit. idem.

Nature corruptio, alia natura est. idem.

Mori timer, qui nō sperat viuere post mortē Chrylost.

Quando omnis sapientum vita, secundum Platonem, meditatio est mortis, debemus & nos præmeditari, quod aliquando futuri sumus, & quod velimus, nolimus, non longius abesse potest. Hier. ad Heliod.

Non est nostrum, mortem arripere, sed illatam ab alijs. libenter accipere. idem. sup. Ioan.

Inter eum, qui decem vixit annis, & eum, qui mille, postquam idem finis aduenerit, & irreuerabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est, nisi quod magis senex onustus peccatorum fasce proficiat. idē ad Heliod.

Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem nostrum, diem q; mortis nostræ esse incognitum, vt dum semper ignoratur, semper proximus esse credatur, & quanto quis sit frequentior in operatione, tanto sit incertus in uocatione. Greg. 12. mor.

Qui considerat, qualis erit in morte, semper pauidus erit in operatione, atque inde in oculis sui conditoris v. uet, idem 12. mor.

Nemo alio tempore mori potuit, nisi eo, ipsoque moritur. idem.



Fit miseris mors sine morte. idem in Moral.

Multo grauior expectata, quam illata mors. ibidem.

Mortis diem omnes assuturum scimus, & tamen omnes, aut penè omnes differre conamur etiam, qui post mortem se beatius credunt esse victuros, tantam habet vim carnis & animæ dulce consortium. Aug. de gratia noui test.

Quidam mortis suæ negotium ridentes exequuntur. Greg. in Moral.

Offeramus Deo pro munere, quod pro debito tenemur reddere. Chrysost. sup. Matth. cap. 10.

Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriendo obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei. Caesarius in admon.

Mori nolle, indicium est parui profectus. August. in Quæst. 17.

Post mortem nullum est meritum. idem in Enchir.

Morte nihil certius, incertius nihil hora. idè de Spir. & anim.

Mors ciuitatis poena est. idem 22. de Ciuit. Dei.

Morte spontanea nemo periit innocens. idem contra Gaud.

Non quali morte, sed quales ad se exeant, attēdit Deus. idem Epist. 122.

Mortem horret nō opinio, sed natura. idem sup. Pl. 44.

Mors à Deo vindicante est. idem in Retract.

Mors bonis bona, malis mala. idem 13. de Ciuit. Dei.

Mors, vitæ via est. Amb. de Bono mort.

Mors pro remedio nobis est data. idè de Vit. resurrect.

Mortuus est, qui Deo non uiuit. Aug. in Man.

Mortui permissu Dei uiuis apparere possunt. idem de Cur. pro mort. geren.

Mortui laudari non cupiunt, nisi pro uiuentium consolatione. idem Epist. 124.

Mors iusti bona propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Bern. in Epist.

Mors peccatorum mala, prior, pessima, sed bonorum mors, bona, melior, optima. idem in Paru. Ser.

Mortem spiritualem optant sibi carnales, quorum vitam abhorrent. idem sup. cant. Serm. 2.

Mors, Christianis est somnus. Chryl. Homil. 45.

Mors, animæ obliuio est. Bern. in Sentent.

Mors bona, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius.

Idem de Circumcisione Dom. Ser. i.

Mortem iustus etsi non euitat, certe tamen non timet.  
Idem in Epist.

Mors à morte, vita ab errore, à peccato gratia libera-  
uit. idem Ad milit. templ. Serm.

Mori velle, hominis non est. Chrysosto. sup. Matth. Ho-  
mil. 35.

Mors, nomen tantum fidelibus. idē sup. Gen. Hom. 19.

Mortis consolatio. habere liberos. Chrysostom. sup.  
Matth. Homil. 35.

Mortem hominis insanabilis morbus præcedit. idē sup.  
Matth. Hom. 47.

Mors radicem ex peccato habet. idem de Auar.

## Defunctus.

**N**ihil à morientibus fingitur. Quint. Declam. 17.

Propter defunctorum virtutem Deus miseretur vi-  
uentium. Chrysosto. super Genes. Homil. 32.

Officium humanitatis defuncto collatum, præstantissi-  
mum. Ambr. de Thob.

Mihi defunctorum amicorum cognatio dulcis est: ha-  
bui enim illos tanquam amissurus: amisi, tanquam ha-  
bcam. Senec. 64.

## Somnus.

## EX GRÆCIS.

**N**ecesse est, omne, quod vigilat, dormire. Aristo. de  
Somn. & Vigil.

Somnus ex quarundam lassitudinum genere prodit.  
ibidem.

Somnus, est requies data animalibus propter salutem  
eorum. ibidem.

Homo non somniat ante quartum annum, sed post. idē  
de Animal. 4.

Homines, qui nunquam somniauerunt, viso somnio  
mutantur, vel in morbum, vel in mortem. ibid.

Inter cœnam, & somnum interuallum aliquod interce-  
dat. Plutarch. de Tuend. bona valet.

Somnia peruerforum, turbata. Plutarch. de Virt. & vit.

Hostes disciplinarum, labor, & somnus. Plat. apud Plur.

de Liber. educ.

T 3

Snauiſſimus

Suauiſſimus palpebris accedit ſomnus ab aurora. Ed.  
ſp. in Rhel.

Somnus, mortis frater eſt. Plar. de Leg.

### EX LATINIS.

**S**omnus ipſe, pars vitæ eſt, Quint. Declam. 2.

Nihil eſt, quod facilitas humana ſit facilluſ imi-  
tari, quàm dormientis ſimulatio. ibid.

Inter dormientem, & ſimulantem non eſt niſi conſcien-  
tia. ibidem.

Nihil eſt tã ſimile morti, quàm ſomnus, Cato maior.  
Non bonis eſt homini ſomnus poſt prandium. Plaut.  
in Moſt.

Somnus altiffimus in ſecunda vigilia noctis. Liu. 1.  
Dec. lib. 7.

### EX SACRIS.

**T**riſtitia ſomno mitigatur. Auguſt. lib. 10. Confeſſ.  
cap. 13.

Somnus, medicamentum fatigationis eſt. Anſel. ſup.  
Ep. ſt. ad Rom.

Somnus, aliquando, inquit etiam quies. Auguſt. lib. 2. de  
Ciuit. Dei, cap. 22.

Somnus corpori, vigilia animæ tribuatur. Grego. lib.  
18. Mor.

In ſomnio exteriores ſenſus dormiunt, & interiores cer-  
nuntur. idem 27. Mor.

Somno membra languſcunt, quòd ſit frigidum & hu-  
midum, Auguſt. de Quant. ani.

Somnus duplex, animæ, & corporis. idem ſup. Pſal. 62.

Somni futuri, temporum grauedo, iudiciuſ eſt. idem ſu-  
per. Pſal. 131.

Somnia non ſunt obſeruanda. Aug. in Specul.

Somnus obliuionem ſignificat. idem ſup. Pſal. 4.

Sopor letho conſanguineuſ eſt. idem lib. 4. de Anim.

Somnus iucundus eſt ſeruo. Chryſoſto. ad popul. An-  
tioch. Homilia.

### Vigilia.

**Q**uicunque viuere, & ſapere cupit, maximè quàm  
lògiſſimo tẽpore vigilet, ſola ſanitaris cõmoditate  
ſeruata,

Servata, ad hanc verò non multò opus est somno, si bene assuesceris somnijs. magistratus profectò in verbis noctu vigilantes, hostibus terrori sunt. Plat. 3. de legibus.

Maximum perurgilæ malum. Iust lib. 25.

Somnus corpori, vigilia animæ tribuatur. Greg. libro 18. Mor.

Quò pluribus horis vigilamus, pluribus horis vivim⁹.

Nocturnas lucubrationes, & intempestiva studia fugito. nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt, aurora multis amica est. ibid.

### Sanitas.

### EX GRÆCIS.

**O**ptimum, bene valere: secundum, formosum esse: tertium, diuitias habere nulla fraude quæsitae. Plat.

Rhet.

Sanitas, est commensuratio calidorum, & frigidorum. Arist. Physic. 7.

Si gloria affectanda est, optimū est, eam (sanitatis causa) imperata abstinencia affectare. Plat. de tuend. bon. valet.

Bona valetudo, maximè diuinum suauissimumque est condimentum. ibidem.

Magnum ad rectè, & ex animi sententia viuendi compendium est, commoda corporis valetudo haud oppressi, sed agilis, atque ad omnem vitæ functionem rectè peragendam probe constituti. Plutar. probl. Dec. 6.

Pauca voluptati debentur, multa sanitati. Demosth. Exord. 19.

Incredibile est alicui tantam ignauiam esse insitam, vt salutem suam negligat. idem 1. Olynth.

Morbus non asferre debet socordiam, sed recuperata sanitas augere diligentiam. ibid.

### EX LATINIS.

**P**erique conualescunt negligentia bono. Quintil. Declam. 8.

Prima pars sanitatis est, vt libenter accipias. idem. Declam. 13.

Homines ad deos nulla re propius accedunt, quam salutem

salutem hominibus dando. Cicer. pro leg. Manil.

Habenda est ratio valetudinis. vtendum exercitationibus modicis. Cato maior.

Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti etiam in pestilentibus durant. Plin. Sen. lib. 18.

Nihil salubre est, nisi quod toto anno salubre est. ibid.

Animalia omnia noscunt sibi salutaria, præter hominem. idem. lib. 27.

Ita salubritas, quæ ducitur e cælo ac terra, non est in nostra potestate, sed in naturæ, vt tamen multum sit in nobis, quo grauiora quæ sunt, ea leuiora facere, diligentia possumus. Varro de re rust.

Salutis argumentum, placidi mores.

### EX SACRIS.

**S**alutis propriæ nõ præsumitur quis immemor. apud Iuriconsul.

Valetudo bona, fallax. Basil.

Incolumes exercent salutem corporis ad salutem mentis. Grego.

Nemo insanabilior, quàm qui sibi sanus videtur. idem super. sept. Psalm.

Quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Hiero. in Episto.

Sanitas hominis perfectissima est, ipsius immortalitas. August. Epist. 56.

Nihil prodest sanitas in superficie corporis, si vulnus animæ intrinsecus latet. Greg. in registr.

Salus a solo Deo est, quibuscunque modis detur. August. sup. Psal. 34.

Sanitas corporis redundat in membris. Bern. in Epist.

Salus hominum in Christi morte posita est. Chrysost. sup. Matth. Homil. 35.

### Morbus.

### EX GRÆCIS.

**I**nfirmans ponit foelicitatem esse, sanitatem: pauper vero factus, diuitias. Arist. Ethicor. 1.

Implacidissima res est ægrotus. Plut. de tranq. anim. Medici



Medici quos morbos valere penitus nequeunt, extrinsecus diuertendos ad corporis superficiem putant. idem de Polit.

Iudicium cum effectu ægrotans habet. idem de virt. mor.

Non morbi omnes adueniunt taciti Hesiod. apud Plutarch. de tuend. bona valet.

In quouis vitæ genere, ægritudine locus est. ibid.

Præcipuus animi morbus, dementia est. idem de morbo anim. & corporis.

Vulneratus qui est, prælio non se admisceat. Homer. Iliad. 3.

Difficile est, tractare ægrotantem hominem. Eurip. in Orest.

Facilius est, aliquando ægrotare, quam ægrotantem curare. Eurip. in Hippol.

Facilius morbum cum tranquillitate, & generoso animo feres. ibid.

Morbus non æfferre debet socordiam, sed recuperata sanitas augere diligentiam. Demosth. 1. Olynth.

#### EX LATINIS.

**N**on querit æger medicum eloquentem, sed sanantem. Senec. Epist. 76.

Est, mihi crede, vel in lecto virtuti locus. idem Epist. 79.

Multos morbos, multa fercula fecerunt. idem Epistol. 96.

Nullam habet salutis spem æger, quem ad intemperantiam medicus horratur. idem Epist. 124.

Nunquam sine querela agra tanguntur. idem de ira. libro 3.

Quæ se adhuc secari plaga permittit, in summo est. Quintil. Deciam. 10.

Tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Plin. Iun. lib. 7.

Inauditum vulnus inaudito cauterio extirpandum est. in Histor. Sax.

Ægris corporibus vna salus credenda est, si pax à diis impetretur. Livius 1. Dec. lib. 7.

Vulnera sanari non possunt, nisi tacta, & tractata fuerint. idem. 3. Dec. lib. 8.

**A** Egrotare incipimus, mox, ubi nascimur. Aug. sup. Psal. 111.

Multorum experimenta morborum cogunt multas invenire medicinas. idem ad Bonifac.

Infirmetas corporis, sobrietas mentis est, Amb.

Aegrotus etiam debet servare decorum. Nazanz.

Aegritudo diutius premit propter prolixiora vitia. Greg. in Evang. Homil. 19.

Fortitudo corporis, imbecillitas animæ est: & rursus imbecillitas corporis, fortitudo animæ est. Hier.

Infirmetas confidens propria male, nobis excusat aliena. Greg. 4 mor.

Languentes nec locus prohibet ad importuna petitione. Amb.

Longe facilius morbus declinatur, quam admissus ejicitur. ibidem.

Satius est, stomachum dolere, quam mentem, Hiron.

Corporis debilitas nimia, etiam animæ vires frangit, mentis quoque ingenium marcescere facit, quicquid cum modo, & temperamento sit, salubre sit. Hier. in Epist.

Infirmetas, virtutum officina. Ambr. in Psal. 76.

Morbus est perpetuus, hæc vita. Aug. serm. 74.

Morborum genera non omnia in medicorum libris sunt comprehensa, August. lib. 22. de Civit. Dei. cap. 22.

Corruptum cum corrupto misceri potest, apud Iuriscōs.

Aegrotus factus sanus Dei non obliuiscatur. Chrysost. sup. Matth. Hom. 25.

Aegrotationum omnium mater, deliciarum usus. idem sup. Matth. Hom. 50.

Aegrotos episcopus visitet, idem de sacer. lib. 1.

Morbi ex peccatis plerumque generantur, idem sup. Ioan. Homil. 37.

#### Medicina.

#### EX GRÆCIS.

**O**mnis cura eò tendit, ut bonum & utile ei, qui curatur afferat. Pla. de San.

Nō pōt oculus mederi, nisi prius caput, nec caput absque totius corporis medicina curatur. idem de temper.

Rhetor

Rhetor non semper persuadet, nec medicus semper sanat. Arist. Topic. I.

Fabrum sanitatem fecisse, accidens est, quoniam non est aptus ad faciendam sanitatem faber, sed medicus. Arist. Metaph. 5.

Eo quis facit ferculum delectabile, medicus autem vtile. ibid.

Medendi ars, ratio sanitatis est. idem Metaph. II.

Medici non apud sanos, sed ubi sunt egroti, conuersari debent. Panfa apud Plut. in Apophtheg.

Medicorum præstantissimi ad repentinos fluxuum impetus, medicinarum confestim nõ afferunt remedia. Plut. in Orat. conf.

Medicus vir multis alijs æquandus. Homer. Iliad. libro II.

Medicus garrulus, ægrotanti secundus morbus est.

Multorum medicorum visitatio me perdidit.

Medicina inter artes liberales, elegantie ornatus, incunditatis nulla minus complectitur, magnam verò contemplationem de sanitate suis studiosis exhibet. Plut. apud Stob.

## EX LATINIS.

**N**ihil æquè sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio. Senec. Epist. 2.

Non gaudet ægroto medicus elato. idem Epist. 98.

Nulla dura videtur curatio, cuius salutaris videtur effectus. idem de ira.

Non minus sunt turpia principi multa supplicia, quam medico multa funera. idem de Clem.

Non medicina sanat, sed quicquid videtur sana esse, medicina est. Quint. declam. 8.

Maxima medicine pars esse cœpit, sanare posse. ibid.

Iniquissimum est, desperationem vocare, quoties remedium medicina non inuenit. ibid.

Nemo magis desperat, quam qui se negat nosse læguorem. Quint. declam. 8.

Medicina mortuorum, sera est. ibid.

Non expectes, ut statim gratias agat, qui sanatur inuitus. idem declam. 15.

Noli imitari malos, medicos, qui in alienis malis presententur se tenere medicine scientiam, se ipsos curare non possunt. Sulpit. apud Cic. in Epist.

Nec

Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quibus artis præcepta perceperint, quicquam magna laude digni sine usu, & exercitatione consequi possent. idem. 2. Offic.

Aegri quia non omnes conualescunt, non ideo nulla medicina est. idem. 2. de nat. deorum.

Nulla ars inconstantior medicina est, nec sæpius mutatur, cum sic fructuosior nulla. Plin. Senior. lib. 29.

Medici famam nouitate aliqua aucupantes animas nostras statim negotiantur. ibid.

Vt quisq; inter medicos loquendo pollet, illico Imperator nostræ vitæ, cædisq; fit. ibid.

Multa millia gentium sine medicis degunt, nec tamen sine medicina. ibid.

Non medicinam antiqui damnabant, sed artem. ibid.

Minus credimus, quæ ad salutem nostram pertinent, si intelligimus. ibid.

In hac artium sola enenit, vt unicuique medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. ibid.

Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicoq; tantum, hominem occidisse, impunitas est. ibidem.

Lues mori nō aliunde maior, quàm ē medicina. ibid.

Imperatoribus vna medicina imperat. idem lib. 24.

Medicamenta si forte in mensa ponuntur, nō profunt. idem. lib. 28.

Medicinæ ab animo hominis pendenres nos omittenda. ibidem.

Medicinæ præcipuè efficacissimus magister, usus. ibid.

Medici futurarum rerum incerti, præsentibus iudicijs certam valetudinem permittunt. apud Terent.

Medici salubres, sed voluptate carentes cibos blandioribus eloquijs prosequuntur. Plin. Iun. lib. 2.

Medici quanquam in ægitudine nihil serui, ac liberi differunt, mihi tamen liberos tractant. ibid.

Medici nihil, quod nociturum sit in corporibus ægis, relinquunt. Cur. lib. 6.

Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus.

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur. Ouid. 1. Metamor.

Eripit interdum, modò dat medicina salutem. Idem 2. de trist.

Mala est medicina, vbi aliqd nature perdit. Pub. Mim. Non

Non eadem ratio, sentire, & demere morbos.  
Sensus ineit cunctis tollitur arte malū. Oul. 4. de Pōt.

EX SACRIS.

**O**Mnis medicina habet ad tempus amaritudinē, sed postea fructus doloris sanitate monstratur. Hier. sup. Hier. lib. 2.

Improbis, & imperitis est medicus, qui alienum, malum mederi appetit, & ipse, quod patitur, nescit. Grego. in past.

Medicus ubi cessat curare, desperat. Hier.

Nomen medicinæ à modo, & temperamento impossibile creditur, ut non satis, sed paulatim adhibeatur. nam in multo contristatur natura: in mediocri autem gaudet. Isid. 4. Eth.

Naturalis cura est, & gravis dare lætitiā: fac inualidum gaudere, & sanatus est. Cassiod. 2. Epist.

Dat Galenus opes, dat sanctio Iustiniana.

Ex alijs paleas, ex istis collige grana. apud Iuriconsf.

Causam morbi ignorans, non potest curare morbum: ibidem.

Medicina aliquando similia similibus, aliquando contraria contrariis curat. Greg. 23. mor.

Medicina vtrāq; tā corporis, quā animæ, est à Deo: idem 1. de morib. Eccl. cap. 28.

Mederi, opus misericordiæ est. idem lib. 4. de doctrina Christi. cap. 16.

Medicinam laudantes: non laudamus morbos. idem de spirit. & anim.

Bonus medicus non pecuniam, sed salutem quærit egroti. Pius apud Plat.

Medicinæ cognitio scripturis necessaria est. idem de doctr. Christiā.

Quies, & securitas.

**S**ecuritas, est habitus nos à timore prohibens. Plat. in definit.

Non multitudine negotiorum, sed paucitate securitatem animi mechi convenit. Plut. de tranq. anim.

Quies à laboribus originem trahit. Plat. de leg. Sedendo, & quiescendo anima fit prudens. Aristot. Physic. 7.

Requies.



## 302. Quies, & securitas.

Requies, & ludus videntur necessaria in vita. idem  
Ethicor 4.

Non valentes continuè operari, requie indigēt. idem  
Ethic 10.

Requies necessario est delectabilis, quia est medicina  
iustitiæ, quæ consistit in labore. idem Polit 8.

Hoc ipsum nihil agere, nonnullos sæpe à recta animi  
institutione deturbat. Plutar. de tranq. anim.

Præsis propriæ domui. Demetr. Phaler.

Pulchra res, quies est. ibidem.

Vita nostra, in remissionem, & studium est diuisa. Plot.  
de liber. educ.

Commoda sapientiæ, tranquillitas est apud Stob.

Tranquillitas inter bonos est. ibidem.

### EX LATINIS.

**V**itam securam, & sine ullis fortunæ incursionibus,  
mare mortuum vocabat Demetrius. Senec. Epi-  
stol. 68.

Homo non est tutus ab eo, quem fortuna fecit non ti-  
mendum. Liu. 3. Dec. lib. 5.

Ego semper hac opinione tractus fui vt eum, qui ni-  
hil commiserit, sibi nullam poenam timere, existimarem.  
Cicer. in Vatin.

Dandum est aliquod interuallum animo, ita tamen,  
vt non resoluator, sed vt remittatur. Senec. Epist. 15.

Danda est remissio animis, meliores nanquē, & acio-  
res resurgunt. idem de tranquill. anim.

Cum iuuenes relaxare animos, & dare se iucunditati  
volent, caueant intemperantiæ, meminerint verecundiæ.  
Cicer. 1. Offic.

Primum argumentum bene cōpositæ mentis est, posse  
consistere, & secum morari. idem.

Multum ad tranquillitatem locus confert. idem Epi-  
stol. 53.

Nulla placida quies est, nisi quam ratio componit.  
idem Epist. 57.

Interdum quies inquieta est. ibidem.

Gravior est quies, quibus ex lassitudine calamitatum  
vanit. Quint. declam. 2.

Grata est pigritia corporum fatigatis. Curt. lib. 8.

Remissio est malorum, vitæ tranquillitas.

Fœlix,

# Quies, & securitas. 303

Felix, qui propriis æuum traniegit in aruis.  
Ipsa domus puerum, quem videt ipsa senem. Claud. de  
senat. veron.  
Vix quendam inuenies, qui possit aperto ostio viuere.  
Senec. Epist. 43.

## EX SACRIS.

**Q**uiescere est, bene in potestate esse. Greg. 4. mor.  
Quæ in tranquillitate persistere nequeunt, se ipsa  
confundunt. idem lib. 8. mor.

Amor propriæ quietis, præiudicare non debet sanctæ  
obedientiæ actibus. Bern. serm. 47.

Quies bonos lucratur, & malos perdit. August. in lib.  
83. quest.

Nemo securus debet esse in vita ista, quæ tota tenta-  
tio nominatur, ut qui fieri potuit, ex deteriore melior,  
non possit fieri ex meliore deterior. Aug. 10. confess.

Securitas diligētes homines, negligentes facit. Chrys.  
Securitas nostra in solis Dei promissionibus est, Aug.  
sup. Psalm. 49.

Conuersio securitatem parit. Greg. 24. mor.

Quibusdam sæpè virtutis magnitudo, perditionis oc-  
casio fuit, ut cum de confidentia virium inordinate se-  
cuti essent, per negligentiam inordinate morerentur.  
Greg. in Past.

Nihil est securius, quam illi omnia committere, qui no-  
uit suis cultoribus congruè pro futura præstare. Cassian.  
super Psalm. 72.

Securitatis magna portio est, nihil iniquè facere, con-  
fusa vitam, & perturbatam potentes agant, tantum me-  
tuunt, quantum nocent. idem Epist. 16.

Securitas, periculosa res est. Aug. in sentent. suis.

Securitas, pessima reipub. perditio. idem sup. Psal. 131.

## Periculum.

## EX GRÆCIS.

**C**irca labores, ac pericula fortitudine opus est, & pa-  
tientia. Plut. de fort.

Prudenter periculum aggredere. Sodiad.

Quicquid tutum est, id solum verè laudatur, quod verò  
cum.

cum periculo sit, id etiam admiratione prosequimur. Plutar. de educ. liber.

Nullus sibi similis in periculis homo, quoties ad audaciam ex metu venit. Eurip. in taur.

Pro dignis subeundum est discrimen. idem in Rhese.

Commune periculum saepe coniungit eos, qui alioquin inter se dissident. Demosth. in argument. lib.

## EX LATINIS.

**A**B homine homini quotidianum periculum. Seneca. Epist. 104.

Quantum possumus, nos à lubrico recedamus. in sicco etiam parum firmiter stamus. idem Epist. 117.

Auida est periculi, virtus. Senec. de prosp.

Miraris apud te aliquando pericula accessisse, quæ circa te semper errauerant. idem de tranq. Animi.

Serò animus ad periculorum patientiam post pericula instruitur. ibid.

In periculis maximè versatur affectus. Quint. lib. 6.

Periculo quæsitæ maximè placent. Plin. Sen. lib. 9.

In suo quisque periculo magnum animi habet. idem.

Vbi paria sunt periculum, & præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & aduersis solatium maius. Curt. libro 9.

Nunquam periculo sine periculo vincitur. Pub. Mimi.

Merus, periculum quæ exhortationem audire non sinit. in hist. Sax.

Labor, & periculum impeditur, unde honor, & periculum speratur. Lilius 1. Dec. lib. 6.

Pius animi est inferenti periculum, quàm propulsanti. idem 3 Dec. lib. 8.

Incautum est, magnas res eisdem casibus, eisdem tempestatibus subdere. Plin. Iun. lib. 3.

## EX SACRIS.

**N**emo diutius est, qui periculo proximus est. Cypr.

Periculis se offerre, temeritas est. Amb. 1. de Offic.

Periclitatur castitas in delicijs, humilitas in diuitijs: pietas in negotijs: veritas in multiloquio: charitas in quod. Bern. in quod. serm.

Singulari

Singulare periculum singularem exigit operam. idē.  
Ex consideratione remedi, periculi estimatur quantitas. Bern. in Nat. domin.

Periculum non incurris, quantuncunque te humilias.  
idem sup. Cant. ferm. 27.

Periculose viuitur absque præceptore idem de tribus ordinib. eccles.

## Fortuna, &amp; Sors.

## EX GRÆCIS.

**B**ona fortuna est, quando aliquod bonum eueniat: mala autem, quando aliquod malum euenit. Arist. VII: 2. Fortuna nō est in rebus anima carentibus, nec in brutis, nec brutis. ibi.

Muliebri dictum est, neminem vitare posse fatū Plut. de Rhet.

Quidam anteuertunt fortunam, ipsamque occupant. Plut. de tranq. anim.

Fortuna non est infelicitatis effectrix, nisi improbitatis præsidio. idem de curiosis.

Naturæ operatio, fortunæ non indiget. ibid.

Fortuna nobis cyatos exiccantibus, si vnum bonum infundit, tria mala infundit. apud Stobæum.

Fortuna, diurna est. Eurip. in Heracle.

Fortuna diuitibus pecunias non donauit, sed mutuo dedit. Bion apud Stobæum.

## EX LATINIS.

**Q**uod non dedit fortuna, non eripit. Senec. Epist. 60.  
Malo me fortuna in Castris suis, quam in delictis habere. idem Epist. 68.

Fortuna non semper vna via, nec tota quidem incurrit modo nostras in nos manus aduocat, modo suis contenta viribus, inuenit pericula sine autore, nullum tempus ei certum est. In ipsis voluptatibus causæ doloris oriuntur. idem Epist. 91.

Nulli fortuna tam dedita est, ut multa tentanti ubique respondeat. Senec. de ira. lib. 2.

Cum fortuna mere, dementia est. Quintilia. decla. 4.

V

Non

Non solum ipsa fortuna cæca est, sed etiam ipsos plerunque efficit cæcos, quos amplexa est. Cic. in Lælio.

Fortunam laudare, stultitia est: vituperare, superbia est. idem 1. de inuent.

Ei non multum obesse potest fortuna, qui sibi firmius in vîsute, quam in casu, subsidium collocauit. idem 4. ad Herenn.

Fortitudini fortuna adiumento esse solet. idem 2. ad Herenn.

Ferenda est fortuna, præsertim quæ abest a culpa. idem ad Torq.

Fortuna multis in poenam parcat. Plin. Sen. lib. 6.

Fortuna aduersas res cupido animo infligit, secundas parcat. Maxi. lib. 7.

Multum tum in omnibus rebus, tum in re militari fortuna potest. Cæsar de bello Gall. lib. 6.

Multum fortuna in repentino hostium aduentu potest. ibidem.

Fortunæ suæ quisque faber est. Appius apud Sallust.

Fortuna, quos vni sibi credere coegit, magna ex parte audios magis gloriæ, quam capaces facit. Curt. lib. 4.

Fortuna nunquam simpliciter indulget. ibid.

Fortuna rebus famam, pretiumque imponit. idem lib. 9.

Nullum numen abest, si sit prudentia, sed test.

Nos facimus fortuna deam, cæloque locamus. Inuenal. Sat. 14.

Efficacior est ad breue tempus fortuna, ad longum virtus. in histo. Sax.

Fortuna virtutem sequitur. Liuius Dec. 1. lib. 3.

Qui sit Mecænis, ut nemo, quam sibi fortem

Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa

Contentus viuat, laudet diuersa sequentes,

O fortunati mercatores, grauis annis

Miles ait, multo iam fractius membra labore.

Contra mercator, nauem iactantibus austris,

Militia est potior, quid enim concurritur, horæ

Momento aut cito mors venit, aut victoria læta. Horat.

1. Serm.

Quid refert, qualis status tuus sit, si tibi videtur malus? Senec. Epist. 8.

Fata viam inuenient. Virgil. 3. Aeneid.

Quod manere incipit, fors esse desistit. in Histo. Sax.

Plerumque casus imitatur industriam. ibid.

Sibi



Sibi quisque dat mores, cōditiones casus assignat. ibid.  
Omnia, quęcunq; agimus, millē casibus subiecta sunt.  
Lilius 3. Dec. lib. 10.

Cuius potest accidere, quod cuiquam potest. Senec. de  
tranq. anim.

Casus fortuitus nō dicitur, quem diligentissimus quis-  
que pręuidisset, apud iuriscōsult.

Si fortuna vol. t. fies de rhetore consul.

Si volet hæc eadē, fies de consule Rhetor. Iuue. Sat. 7.

## EX SACRIS.

**S**orte Ionas in mare missus, sorte Mathias in Aposto-  
lum electus est Greg. sup. 1. reg.

Sors vniuscuiusque, propria est conuersatio. idem.

Sola fortuna prospera est, quę otium dat philosophan-  
di Aug. lib. 2. contra Academic.

Fortuna necessaria est sapienti. idem libro 3. contra  
Acad.

Fortuna bona sapientes non timent, idem Epist. 151.

Constantia, & perseverantia.

## EX GRAECIS.

**T**ardē aggredere, quod aggressurus sis, perseveranter  
prosequere. Demetr. Phaler.

Ruz sollicitatis est, celeritas, & magnitudo, rarioris,  
diuturnitas, & constantia. Demosth. in arg. lib.

Inconstans mente, cæcus, aut surdus, apud Stob.

Inter homines multi boni malique sermones incidū,  
quibus haud exterearis, nec finas ab instituto operis di-  
moueri. Pythag. apud Stobæum.

Ve aduersas, sic secundas res immoderatē ferre, leuita-  
tis est, præclaraq; est in omni vita æquabilitas, idem quę  
vultus eademq; frons. Cice. 2. Offic.

## EX LATINIS.

**N**on est satis iudicare, quid faciendum, vel non faciē-  
dum sit, sed stare etiam oportet in eo, quod sit iudi-  
candum. Cice. 2. de finib.

A. mittendum est, etiā si summa desperes in H. st. Sax.

V 2 Non

## 308 Constantia, & perseverantia.

Non si præstantis ingenij vis, vel inclytarum artium defecerit instrumentum, confectum debemus ad ortum, incertum quæ denolui, sed quod sapienter sperauimus, perseveranter confectari debemus. Colum. lib. 1.

Homines agere vnum magnam rem puta, præter sapientem autem nemo vnum agit, ceteri multiformes sumus. hoc exige à te, ut qualem te, præstare institueris, talem te ad exitum serues, de eo, quem videri heri, merito dici potest: hic quis essit tanta mutatio est. Senec. Epist. 12.

Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. idem Epist. 2.

Nihil est, quod non expugnet pertinax opera, & intenta, ac diligens cura. idem Epist. 66.

In excelsis est beata vita, sed perseverantia penetrabilis. ibidem.

Querendi defatigatio turbis est, cum id, quod quaeris, at pulcherrimum. 2. de fin.

### EX SACRIS.

**C**œpisse, multorum est: perficere autem, paucorum. Hier.

Initiatur quis frustra, nisi innititur. Bernard. super Cant. Sermo. 85.

In cassum bonum agitur, si ante vitæ terminum desertatur, qui frustra velociter currit, qui prius, quam ad metas venerit, deficit. Greg. lib. 1. Mor.

Perseuerantia est unica filia summi regis, finis virtutis earumque consummatio, totiusque boni repositorium, & virtus, sine qua nemo videbit Deum. Bern. in Epist.

Abique perseveranti: nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur, vigor virtutum, virtutis consummatio est, nutrix est ad meritum, mediatrix ad premium, soror est patientiæ, constantiæ filia amica pacis, amicitiarum modus, unanimiæ vinculum, sanctitatis propugnaculum, tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo, denique non qui incoeperit, sed qui perseveraverit usque in finem, saluus erit. Bern. Serm. 2. in vigilia. Pet. & Pau.

Non desistit, qui non deficit. idem.

## Mutatio, & inconstantia. 1309

In via Dei non progredi, regredi est. Bern.  
Perseuerantia in bonis à Deo est. Aug. de Eccl. dogm.  
Multò melius est non corpulæ, quàm non perseuerasse.  
idem de Continent.  
Currite fratres, tota curia coelestis vos expectat. Ber.  
in Vig. nat. Dom. serm. 3.

Mutatio, & inconstantia.

EX GRÆCIS.

**V**itæ genus aliud, atque aliud idem idem mutare, &  
molestiis perturbationibusque animum eximere  
nequit Plutar. de Tranq. ani.

Permutatio, res tristis, cui vero semper male est nihil  
doler, ex consuetudine in foelix existens. Eurip. in Herc.  
Fur.

Clarissimæ olim vrbes, nunc nihil sunt, quæ nunc ma-  
xime superbiunt, eandem aliquando fortunam experien-  
tur. Demosth. in Arg. lib.

Quanta res est miseratio mortaliû, qui non nunquam  
eorum, quos oppugnant, opè implorare coguntur. ibi-  
dem.

Omnia mortalia propter necessitatē naturæ in muta-  
tionibus voluuntur, dum aut a meliore, in deteriore sta-  
tum transeunt, aut contra, res enim naturæ augentur, aut  
vigent vigères senescunt, & tandem corrumpuntur. Eu-  
rip. in Hipp. ipsa dies quandoque parens, quandoque no-  
uerca Eurip. ibidem.

Similis est vita theatro: quocirca sæpius pessimi quiq;  
honoratissimum inter homines tenent locum. Demosth.  
ib. idem.

Inconstantia fastidit amicos Plutar. & Amic. & adul.

EX LATINIS.

**N**usquam est, qui ubique est. Senec. Epist. 2.  
Non conualescit planta, quæ sæpius transfer-  
tur, ibidem.

Quidam, ut aliquid sui viderentur asserre, etiam recta  
mutant. Quint. lib. 3.

Difficile est, mutare animum, etsi quid est penitus in-  
stitutum moribus, id subito euellere. Cicer. ad Quint. frat.  
V 3 Dies

## 310 Mutatio, & inconstantia.

Dies intermissus vnus, aut nox interposita sepe turbat omnia, & totam opinionem, & parua nonnunquam commutat aura rumores. Cic. pro Mur.

Sæpè tempore fit, vt quod plerumque turpe haberi soleat, habeatur non turpe. idem 3. Offic.

Tempore commutatur officium, vt non sit idem. idem 1. Offic.

Abeunt omnia, vnde orta sunt. Cato maior.

Non potest qui quam nostrum subito fingi, nec cuiusquam vita mutari, aut natura conuerti. idem pro Scyll.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. idem Philip. 5.

Vindex insolentiæ, varietas humanæ conditionis est. Max. lib. 4.

Plerumque mutatis rebus ea quoque mutata videntur, quæ manent. Plin. Iun. lib. 8.

Nescis, qd optes, aut fugias, ita ludit dies: Pub. Mim.

Quid quisque velit, nunquam homini satis cautum est in horas. Horat. lib. 2. Carmin.

Optima quæque dies miseris mortalibus æni.

Prima fugit, libeunt morbi, tristisque senectus,

Et labor, & duræ rapit inclementia mortis, Virgil.

3. Georg.

Optima ferè manibus rapiuntur auaris.

Implentur numeris deteriora suis Quid. lib. 2. Amor.

Simul parua decora vnius horæ fortuna euertere solet. Lin. 3. Dec. lib. 10.

Tam facile seruum tuum, ingenuum videre potes, quàm ille te seruum. Senec. Epist. 2.

Méliora præternolant, deteriora succedunt. Senec. Epistol. 109.

## EX SACRIS.

**I**N constantia ex leuitate generatur. Greg. in Past.

Inconstantes se ipsos negligunt ibid.

Frustra currit velociter, qui prius quàm veniat, ad metam deficit. idem 1. Mor.

Aspicit, & mutabile est omne, quod patitur. Augu.

Patientiæ.

## Patientia.

## EX GRÆCIS.

**S** Implicem dolorem cum liceat, non feras duplicē.  
Eurip. in Taur.

Quidam magnis passionibus, non mouentur: quidam vero paucis mouentur, & quidam nulla causa eminente mouentur. Arist. de Anim. 1.

Cum iratus fueris, nihil nec dixeris, nec feceris prius, quam viginti quatuor literas percurreris. Athenod. ad Cæsarem, apud Plut. in Apophth.

Tolerantia, perpassio est malorum propter honestatē, habitus perferendi laboris, honestatis causa. Plat. in Defin.

Postquam quæ honesta non sunt, patrare ausus es, patere & quæ non lubet. Eurip. in Hec.

Non est illa ita difficilis aut passio, aut calamitas, cuius non sufferre queat pondus hominum natura. idem in Orest.

Stultitias eorum ferre, qui rerum potiuntur, necesse est. idem in Phœnis.

Vtile est, ut qui fideliter moneant, tolerantur. Demost. in Sext. exord.

Certamen patientiæ tale est, ut qui vincitur ipso victore est melior. Eurip. apud Stob.

Magnam peritiam existimato qua ferre potes aliorum imperitiam. Pythag. apud Stob.

Fortunæ mutationem sustine. nauiga secundum flumiū, nauiga secundum fortunam. ibid.

Prudentium virorum officium est, ne quid malis fiat, cauere fortium autem, id, quod factum est, moderatē ferre. Petrac. ibid.

Lex dicitur optimam esse in aduersis, quam maximē fieri potest, quietem agere, nec conqueri, quod incertum sit, id quod accidit, bonumne, an malum, tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, nec vlla humanarum rerum magni pendenda sit, eiq; quod subito praesidio esse poterit, dolor impedimento sit. Plat. lib. 10. de Republ.



**T** Ormenta quidem a me abesse velim, sed si sustinenda fuerint, ut me in illis fortiter honeste, animose geram, optabo. Sen. Epist. 68.

Cauere fortunam potest, qui ferre potest. idem Epistol. 99.

Non quid, sed quemadmodum feras, interest. idem de Prouid.

Si imbellior est, qui te læsit, parce illi, si potentior, tibi. idem de Ira lib. 3.

Fortior est patientia, cum pietas scit se omnia fecisse pro vita. Quint. Declam. 8.

Inter sanitatem, & patientiam nihil interest, si utrumque ferre non potest. idem Decl. 14.

Speremus, quod volumus, sed quod acciderit, feramus. Cicer. pro Sest.

Versis rebus omnibus, cum consilio profici nihil potest: una ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderate. Cicer. ad Torq.

Patientia tam similis est fortitudini, ut cum ea, vel ex ea nata videri possit. Max. lib. 3.

Patientia queri debet, quod gratia impetrare non potest, ibidem.

Perfer, & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

Sæpe tulit lassus succus amarus opem. Oui. 3. Amor.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Quæ venit indigne pœna, dolenda venit. idem Episto. 5.

Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum. Plau. in Asin.

Cuiusvis doloris remedium, est patientia Publ. Mias.

Feras, non culpes, quod vitari non potest. idem.

Furor fit læsa sepius patientia. idem.

Qui perferre nouit, vincit. in Hist. Sax.

Qui se ultro morti offerant, facilius inuenies, quam qui dolorem patienter ferant. Cæsar. de bell. Gal. lib. 7.

Qui sua metitur pondera, ferre potest. Mar.

## EX SACRIS.

**P**er facile est vestem contemptam habere, inclinare capite incedere, velum super humeros dimittere, sed

sed verum humilem patientia ostendit iniuriz. Aug. ad Probam.

Patientia vera ipsum amat, quem portatnam tolerasse, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Greg. sup. Exech. Hom. 7.

Doctrina viri per patientiam cognoscitur, tanto ergo quod minus ostenditur doctus, quanto conuincitur minus patiens. Idem sup. Euang. Hom. 35.

Patientiz finis, promissum est expectatio. Amb.

Non bona patientia est, cum possis esse liberum seruum te promittere fieri, vera patientia est pati vel agere contra quod libeat, sed non prater quod liceat. Ber. 2. de Confid.

Nunquam est virtus patientia in prosperis, ille vero patiens, qui aduersis conteritur, & tamen aspectu suae rectitudinis non curuatur. ibid.

Sapientes dum perturbationi suae minime resistunt, etiam si qua fuerant, a se tranquilla mente bene gesta, confundunt, & improvise impulsu destrunt, quicquid forsitan diu labore prouido construxerunt. ibidem.

Plerumque ideo patientes videmur, quia retribuere mala non possumus, sed qui idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubio patiens non est, quia patientia non in offensione inquit, sed in corde. Greg. in Hom. sup. Euang.

Nihil ita confusionem facit facienti malum, quam tolerantia patientis. Chrysost. sup. Epistol. ad Hebr. serm. 30.

Vere magni animi est, quasdam iniurias negligere, nec ad quorundam conuitia aures, vel linguam habere. ibidem.

Pulchrius est alienam petulantiam ferre quam referre. ibid.

Leuius feruntur mala, quae non possunt esse diuturna. ibidem.

Victoria non minor est, hostes tolerare, quam hostes vincere. Grego.

Semel vincit, qui statim patitur. Cypr.

Illud est magnificum, si subiectus contumeliis iudicii Dei laudes: si vexatus aegritudine, iudicio dei depures, si te inopia premit, non reuocet, quo minus laudes iudicium Dei. Amb. super Beat. immac.

Pauper.

Paupertatem æquo animo ferre, virtus patientiæ est, sponte appetere, sapientiæ laus, est Bern.

Sive dignè, siue indignè depositi sunt. Deo iudiciū derelinquunt, & patienter sustinent, quod de se iudicatum est, isti & à Deo misericordiam consequentur & frequenter etiam ab hominibus reuocantur ad pristinum gradū, & ad gloriam, quam amiserunt. Orige. sup. Ezechie. Hom. 10.

Magna virtus est, si non lædas, à quo læsus es, magna virtus est, si cui nocere potuisti parcas: nobile vindictę genus est, ignoscere victo. Hugo. 3. de Anim.

Patientia est honestatis aut utilitatis causa, difficiliū rerum ac arduarum voluntaria ac diuturna perpassio. Cassi. sup. Psalm.

Voluntariè Deo sacrificauit, qui inter angustias passionum iugiter gratias agit. ibid.

Affirmandus est animus ad omnia, quæ possunt homini accidere. ibid.

Patientis iniustè, melior conditio, est quam facientis. Aug. sup. Psalm. 5.

Patientia sapientiæ comes est. idem de Sapient. cap. 2.

Patientiæ, & mansuetudinis exercitium in tribus consistit: in verborum iniurijs, in damnis rerum, in corporis latione. Bern. in puriss. beat. Mar.

Non in passione esse, sed victorem esse passionis, beatū est. Aug. lib. de Sap. lib. 2.

### Impatientia 2.

**I**mpa, quæ mater est omnium per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur. Greg. in Past.

Magnum malum est, ferre nō posse malum. Bion. apud Drog. lib. 4.

Non fert vllum viclū illa sa foelicitas. Sene. de prouid.

Impatientes quædam nescita produnt. Greg. 12 mor.

Homines vt plurimum sunt impatientes. idem in Euāgel. Hom. 15.

Domituz iratus sepe concedit impatientibus quod petunt. idem sup. sept. Psalm.

Impatientia sepe inimica est potestati. idem 20. mor.

Impatientiæ stimulus summus, libido est. Tertull.

Impatiencia malum malū cumulat. Augustin. de patient.

Magna.

Magna cum deliquimus, vix ferimus reprehendi. Bern.  
 sup. Cant. serm. 37.

Impatentia Deum contra nos prouocamus. Chrys. de  
 prouid. Dei libro 2.

Abiurde dicitur malle non esse, quàm miser esse. Aug.  
 lib. 2. de liber. arbit.

## Spes.

## EX GRÆCIS.

**P**eriti ab imperitis bona spe differunt. Chil. apud Dio  
 ge. libro 1.

Dulcis res, spes est Bias, ibid.

Spes pascunt exules. Eurip. in Phœnis.

Spërare non ignaui viri est idem in Hercul. fur.

Meliora semper expectanda sunt Apollod. apud Sto.

Quod extremum in vita est, spes est. Diog. ibid.

Spes mala, sicut malus viæ dux, ad peccata ducit.  
 ibidem.

Nec nauim vna sola anchora, nec vitam vna sola spe  
 muniri oportet. ibid.

Vt crura, sic spem quoque non vltra extendere conue-  
 nit, quam fieri commodè potest. ibid.

Quod maximè commune est, spes est. Thal. ibid.

Spes temerariæ plerumque fallunt homines. Eurip.  
 ibidem.

Spes, vigilantium est somnium. Pind. ibid.

## EX LATINIS.

**V**oluntatem spes facit. Quint. libro 5.

Ab altero expectes, alteri quod feceris. Senec. Epi-  
 stola 95.

Mobiles sunt miserorum spes. idem Decla. 12.

fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, &  
 inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpè  
 franguntur, & coraunt, & antè in ipso portu obruuntur,  
 quam portum conspiciere potuerint. Cic. 3. de Orat.

Sola spes hominem in miserijs consolari solet. Cicero.  
 in Catil.

Strenuus metus est, velocior tamen spes. Cur. lib. 7.

Sæpè aliquem solers medicorum cura reliquit,

Nec:

Nec spes huic, vena deficiente, cadit. Ouid. 1. de Pont.  
Credula vitam spes facit, & melius cras fore semper  
ait. Tibul. lib. 2.

Spes etiam valida solatur compede vinctum.

Crura sonant ferre, sed canit inter opus. idem.

Inesperata accidunt sæpius, quam quæ expectes. Plut.  
in Molt.

Nec lærabitur vnquam, nec morerebit nimis, qui sem-  
per in seipso omnem spem reponit sui Cicero. 5. Tu-  
kul.

# EX SACRIS.

**S**pei certitudine futura, tanquam iam facta cogno-  
scimus. Aug. lib. 11. contra Faust.

Vita vitæ mortalis, spes est vitæ immortalis. idē sup.  
psal. 3.

Speranti grandia, modica minus data sunt. Bernar.

Quæ præter spem eueniunt, solent esse gratiora. ibi-  
dem.

De diuina misericordia amplius sperandum est, cum  
humana præsidia deficiunt. Ambr. in Hexam.

Spes commodi furatur labores, & metum abscondit pe-  
riculi. idem sup. psal. 12.

Spem in creatura ponere: creatore desperare est. Gre-  
gor. 1. mor.

Tua considero, in quibus tota spes mea consistit, cha-  
ritatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem  
redemptionis. Bern.

Frustra sperat, qui Deum non timet. Gregor. 17.  
mor.

Sperantibus, non timentibus, iustitia Dei reuelatur.  
Aug. lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 24.

Bene sperant solum, qui bonam conscientiam habet.  
idem sup. psalm. 81.

Spes aliqua si subest, hominis vires auget. idem de  
hum. anim.

Spes, comes amoris est. idem de bono viduit.

Spes sine fide esse non potest. idem in sentent.

Spes futurorum, omni præsentia temporalium certior.  
idem super psal. 74.

Spes



Spes in dominum fallere non potest. idem serm. 170. de temp.

Sperare debemus dominum cum silentio. Bernar. sup. Cantic. serm. 63.

Spes inter timorem, & securitatem collocatur. idem serm. 52.

Spes sunt vigilantium somnia. Basil. in epist.

Bona nobis a Deo concessa magnam de futuris spem concedunt Chrysost. sup. Gen. Homil. 35.

Spes sine fide non habet firmitatem. idem sup. Gen. Homil. 22.

Sperare nihil, nisi a Deo, sed nihil quærere, nisi Deum, singularis perfectionis est. Bernard. sup. psal. Qui habit. serm. 9.

Spes miserorum, Deus. ibidem. ser. 15.

Spes vitæ æternæ, lætitiâ facit. idem sup. Cantic. serm. 27.

Spes futurorum bonorum, præsentem fortunâ lenit. Chrysost. sup. Genes. Hom. 27.

## Desperatio.

**I**n desperatum rerum finem inuenit Deus Eurip. in Alcest.

Desperationis causa est, inuitabilis timor poenæ, apud Stob.

Torpiter desperatur, quicquid fieri potest. Quint. libr. 1.

Nihil grauius, quam destitutæ spes, torquetur. idem Decla. 12.

Desperatio utilia honestis anteponit. ibidem.

Di immortales cum omnibus casibus præsumunt, tum præcipue eis, quibus nihil ratione potest administrari. Cesar. de bel. Alex.

Nemo desperet fieri posse, quæ facta sunt. Veg. libro tertio.

Classis ex desperatione crescit audacia, & tum spei nihil est: sumit arma formido. ibidem.

Libenter cupit commori qui scit sine dubio esse moriendum. ibidem.

Prima talis est, declinare culpam: secunda, non despicere Veniam. Hugo. de verb. Sap.

Despe-

Desperatio cum perpetracione nequitie socratur. idem libr. 8. mor.

Licet non exaudimur de tribulatione, non est tamen desperandum. idem 26. mor.

Nullus desperet veniam, etiam si circa finem vite ad poenitentiam conuertatur, vnumquemque enim Deus de suo fine, non de vita preterita, iudicat. Isid. de summo bon. lib. 2.

Desperatio, certa mors est. Aug. sup. Psal. 50.

Desperatio, homicida est anime. idem serm. 6.

Desperatio ex ignorantia Dei nascitur. Bern. sub. Cant. fer. 23.

Desperatio solitudinem generat. Chrysost. sub. Mat. Homil. 16.

Desperationis radix, ignavia. idem Papæ. I. ad Theod. Laps. Epist. 5.

In quatinus est, desperationem vocare, quoties remedium medicina non inuenit, Quintil. Declam. 8.

Nemo magis desperat, quam qui se negat nosse linguam. ibidem.

## Fama.

## EX GRÆCIS.

**F**Amam, quam multi populi celebrant, non ex toto perit. Arist. Ethic. 7.

Non curandum, multos cognoscere, sed à nullo ignorari. Scip. apud Plu. in apophth.

Fit natura quadam, ut ignauissimi homines nihil curent, quæ ut de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, quæ in futuris seculis bene inter homines audiat. Plat. Epist. 2.

Rerum gestarum fulgor perstringit oculos. Lucian. de vt Demosth.

Si bene vis audire, discito bene loqui, & cum bene loqui didiceris, recte facere conatur: hoc enim modo bonam famam acquies. Epith. apud Stob.

De homine mortuo bene ominare. Chil. ibid.

## EX LATINIS.

- H**aec famæ natura est, ut primo sit unius hominis audacia. Quint. Declam. 11.
- In rumore cuius probationes, cuius argumenta non habes, calumniæ genus est, primum credere. ibidem.
- Famam accendit contentio non credentium. Quint. Declam. 8.
- Homines non minus opinione famæ, quam aliqua certare commoveri solent. Cicero pro lege Manil.
- Famam ex malo quæruunt aliqui. Plin. Senior lib. 8.
- Plerumque in novitate fama antecedit Cæsar de bell. civil.
- Rumoris publici autoritas instar oraculi est. Cicero in Oratione perfr.
- Multi famam, conscientiam pauci verentur. Plin. Iun. lib. 3.
- Summam rerum nunciat fama, non ordinem. idem lib. 4.
- Fama bella constant, & sæpe, quod falsum creditum est, veri locum obtinet. Curt. lib. 8.
- Nunquam ad liquidum fama perducitur, omnia, illa tradente, maiora sunt veto Curt. lib. 9.
- Sed famam uigilare iuvat, quis nosset Homerum, Ilias æternum filatuisse opus. Ovid. 3. amor.
- Bona opinio homini, melior in pecunia est. Fab. Mim.
- Honestus rumor, alterum patrimonium est. idem.
- Nocte, dieque patet, totaque ex ære sonanti.
- Tota fremit, & vocesque refert, iteratque quod audit. Pind. 1. Metamor.
- Fama malum, (quo non aliud uelocius ullum)
- Mobilitate niget, uiresque acquirit eundo.
- Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
- Egrediturque solo, & caput inter nubila condit. Virg. 4. Aeneid.
- Fama loquax, quæ veris addere falsa.
- Gaudet, & è minimo sua per mendici crescit. Ovid. 9. Metam.
- Famæ, ac fidei damna maiora sunt, quam ut æstimari possint. Lilius Dec. 1. lib. 3.
- Fama rerum gestarum post mortem vivere facit. idem. 3. Dec. lib. 5.
- Infusa cupido hominibus augendi rumores. idem. 3. Dec. lib.

libro 8.

Nomen bannum magis affectandum, quam honorem  
idem 3. Dec. lib. 9.

Otium plebis, rumores excitat. idem 3. Dec. lib. 6.

Negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed dissoluti omnino Cicet 2. Offic.

Perditissima ratio est diligere formam, & negligere famam. idem 4. ad Herenn.

Ex sententijs omnium nostra fama pendet. idem in Pisonem.

Minus gratiæ rebus ex nuntio venit. Quint. Decla. 15.

### EX SACRIS.

**D**Vo sunt tibi necessaria: scilicet conscientia, & fama: conscientia propter te, fama propter proximum. Chrysost. de communi sermon.

Pretium famæ perdit conscientia te publice prodens.  
in Hist. Sax.

Si doctor bonam eligat vitam, ut bonam etiam non negligat famam, Chrysost. de doctri. Christ.

Quos fama bene commendat, se inuicem videre desiderant. August.

Fama virtutem reddit illustriorem, tamen non maiorem. Bern. sup. Cant. ser. 17.

Fama mendacio gaudet Tertull.

Famæ cupiditas tere omnibus ingenua, post mortem.  
idem.

Fama bona coram hominibus est necessaria. Anselm. sup. Epist. ad Corinth.

Falsus rumor opprimitur, & vita posterior iudicat de priori. Hier. in quan. Epist.

Honesta fama multa commoda, quamvis non æstet, secum trahit. ibid.

Ad parandam famam, plurimum habebit momenti, si diligas argumentum forcundum, & plausibile, quod vuncunque tractatum, suis ipsius dotibus commendari possit lectori. ibidem.

Minus tutum est, rumores subnascentes negligere, quam eis non credere. ibid.

Famam suam negligens, crudelis est Anselm. sup. Epist. ad Philipp.

Fama

Fama absentes facit praesentes.

Fama monstrum mille luminibus. Aug. libr. 2. contra

Acad

Famam qui custodit, non tantum in se, sed etiam in alios est misericors. idem de bon. vid.

Etiam si copia plurimum solet habere fastidium, bonum nomen repetitum semper efficitur gloriosum.

Cassiod. lib. 2. Epist.

Vide etiam in titulo de laude.

Solus, & solitudo.

**H**omo solitarius, aut angelus, aut bestia. Aristot. Polit. 1.

Vnus vir non omnia videt. Eurip. in Phenis.

Vnius manus imbecillis pugna idem in Heracl.

Hominem solum quantumvis angusta fortuna alit. ibi dem.

Solus potest esse quis inter multos existens. Bern. sup. Cant. serm. 33.

Solus est, qui sine amico. est, August. de amici. cap. 5.

Experto credere, aliquid amplius inuenies in syluis, quam in angulis, lingua, & lapides docebunt te, quod a magistris audire non possis. Beren.

Solitudine vitia multa vitantur. Hierony.

Malum, quod nemo videt, nemo arguit, ubi autem non timetur reprehensor, securus accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. idem

Vox vnus, vox nullus. apud iuriconsul.

Solitudinis palæstra difficilis. Cypri. de nat.

Non prodest solitudo corporis, si deest solitudo mentis. Grego. 30. mor.

Solus est, qui à Deo relinquitur. idem sup. 1. Reg.

Solitudo menti necessaria. Aug. tracta. 17. expositio. Euang.

Eremus nudos amat. Hieron. ad Heliod.

Erenus aliquando deferenda. idem ad Rust. monach.

Eremi solitudo molto spiritu seruantes euomuit. Ber. sup. Cant. serm. 64.

Solitarius incedere curans, cæteris est molestus. Ber. in purific.

X

purific.



purific. Mar. serm. i.

Solitudo superborum est, quia se solos reputant, & appetunt reputari. Bern. de fallac. present. vit.

Solitudo locus idoneus ad Philosophiam. Chrys. sup. Ioann. Homil. 41.

Festinatio, & diligentia, & fuga.

**D**iligens industria utilior, quam bonum ingenium apud Stob.

Diligentia iusta, irreprehensibilis est. ibidem.

In tumultu, festinatio quoque mora est. Curt. lib. 9.

Sat celeriter fit, quicquid satis bene fit. Aug. Caesar.

apud Tranq.

In rebus bellicis celeritas amplior solet pdesse, quam virtus. Veget. lib. 4.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutus. Cice. 2. de Orat.

Anima cupienti nihil satis festinatur. Bern. serm. 71.

Festinetur, ut habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio. ibi. ser. 26.

Quorum opes ignavia nostra auxit, easdem diligentia destituit. Demosth. 1. Olynth.

Non potest iuste diligentia unquam reprehendi. Sophoc. apud Stob.

Quod quaerit, comprehendere potest, effluit autem, quod negligitur. ibidem.

Diligentiae subijciuntur omnia. Antiph. ibi.

Nimia diligentia suspicionem facit. Hier.

Nemo futurum putat diligenter, quem in ipsa nonitate operationis suae non videt esse custodem. Cassiod. libro primo. Episto.

Vince naturam diligentia, exclude corporis somnium: naturam nobis formare non possumus, possumus diligentiam. Ambr. de Ioseph.

Sicut in unoquoque mater est diligentia, ita uniuersae doctrinae, & disciplinae non erca est negligentia. Boet. de discipl. scholast.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet, haec praecipue colenda est nobis, haec semper adhibenda, haec nihil est, quod non assequatur; qua una virtute reliquae omnes

## Mora, & negligentia. 323

omnes virtutes continentur: Cicer. 2. de Orat.  
Diligentia nimia sæpè nocet. Plin. Sen. or. lib. 25.  
Ad res gerendas simul adhibeatur, & industria celestias, & diligentia tradites. Gell. lib. 10.  
Somnium, & vinum, utraque sunt inimicissima diligentia. Colum. lib. 11.  
Plerumque casus comitatur industriam. apud Terent.  
Dij facientes adiuuant. Varro de re rust.  
In nocte fugitiuus multum valet. Eurip. in Rhese.

Vide plura in titulo de cura, & sollicitudine.

Mora, & negligentia:

EX GRÆCIS.

**I**n ipsa mora malorum sunt remedia. Eurip. in Hecur.  
Cunctantem maxime Mars odit. idem in Heracl.  
Sero est, hosti tunc demum occurrere, cum finitimi omnes subacti sunt. Demosthen. Olinth. 1.  
Omnium nostra vita cunctando perit, & hinc est, quod unusquisque nostrum inter negotia moritur. Epic. apud Stob.  
Perpetua cunctatio facit actiones imperfectas. Demetr. ibid.  
Temporis dilatio lucrum non avertit. ibid.

EX LATINIS.

**N**egligentia nascitur ex re bene gesta. Liuius lib. 3.  
Dec. 3.  
Plerisque longiori tractatu vis quædam accidit, & pondus utque corpori ferrum, sic oratio animo non ictu magis, quam mora imprimitur. Plin. lu. lib. 1.  
Incitantur homines ad cognoscenda, quæ differuntur. idem lib. 9.  
Pelle moras, brevis est magni fortuna fauoris.

X 2

Nam

Nam mora dat vires, teneras mora percoquit vias.  
Et validas segetes, quod fuit herba, facit. Ouid. de re-  
med. lib. 1.

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus.  
Dilatam longa damna tulisse moræ. ib. d.  
Tolle moras, semper nocuit differre paravis. Luca.  
lib. 1.

Heleborum frustra cum iam curis ægra tumebit.  
Pescantes videas venienti occurrere morbo. Persius.  
Sat. 3.

Mora omnis odio est, facit tamen sapientiam. Pub.  
Mim.

Magnum iræ remedium, est mora Senec. lib. 2. de ira.  
Nihil difficilius est, quam differre gaudia. Quint.  
Decl. 2.

Plerumque seræ nullis profunt. idem Decl. 2.  
Maxima vitæ iactura, dilatio est. Senec. de breuitate  
vitæ.

## EX SACRIS

**Q**uod differunt, non auferitur apud iurisperitos.  
Mora sæpe periculosa est. ib. d.

Nescio hoc ipsum, quod concupiscimus, sit iucundius  
dum vitatur. Aug. de spirit. & lit.

Hominem negligentem res dabilia facit. Chrys.

Omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes.  
hoc ita sit, quia ubi vera vita sit, ignoramus. Hier. de  
homi. perf.

Negligentia sæpe de virtute facit peccatum. Grego. 13.  
mor.

Quodam modo custodiri negligentius solet quicquid  
facile creditur posse reparari. Cassian.

Negligentes vix saluari possunt. Greg. sup. 4. Reg.

Vitanda negligentia est nam in grauiore periculo est  
desperationis indicium Bernard sup. psalm. qui habet  
serm. 11.

Diuturnum tempus facit præsumi consensum apud iurisperitos.

Negligentia non inferenda, ubi studium impendendum.  
Chrysost. serm. 1.

Negligentiores facit incerta punitio malo. idem sup.  
Gen.

Gen. Hom. 24.

Quidam ea semper differunt, quæ differri non expedit  
vbique sunt præcipites, ubi res saniore consilio indiget.  
Pet. Rau.

## Cura, &amp; Sollicitudo.

## EX GRÆCIS.

**N**emo habet parem cum suis suorum, & alienorum. Arist.  
Oeconom. lib.

Incommoda naturæ, industria cortiguntur. in vit. De-  
mosth.

Imuenis cura dolore non afolet. Eurip. in Med.

Stulta verborum cura cum negligentia rerum. Demo-  
exord. 10.

In magis negotiis oportet vnum negotiari ad vnum o-  
pus: quia melior est cura intentata in vnum quam circa plu-  
ra. Ac. st. Polit. 3.

Dulcissimum vita genus est, apere sua. ibid.

Quod plurimorum est commune, in nimè curam sorti-  
tur: quia de proprijs magis curant homines: de commu-  
nibus autem minus, quam quantum singulis competit. Ari-  
stotel. Polit. 3.

## EX LATINIS.

**S**implex recti cura ex, multiplex, praua. Senec. Epi-  
stol. 123.

Stulta cura est, quæ spem non habet. Quint. eclam. 6.

Non est cõsentaneum, vllam honestam rem, actionem-  
ve, ne sollicitus sis aut non suscipere, aut susceptam depo-  
nere quod si curam fugimus, virtus fugiendæ est, quæ ne-  
cessè est vt cum aliqua cura res sibi contrarias asperne-  
tur, atque oderit, vt bonas malitiam, temperantia libi-  
dinem, ignauam fortitudo. Cicer.

Attenuant vigiles corpus miserabile curæ Ouid. 3.  
Metamor.

Humanum ingenium pro illis habet maximam curam,  
in quibus suam positam videt esse substantiam. Veget.  
lib. 2.

Cura somnium excitat. in Histor. Sax.

Cura curam trahit. ibid.

Sollicitudo requiem moratur. Cur. lib. 4.

Cura, fertilitatis causa est. Plin. Sen. lib. 13.

Alterum mater, alterum industria gignit. Max. lib. 3.

Orium securitas est: negotium sollicitudo, apud Ter.

Diligentia res in integrum restitui possunt, quæ negligentia perierant. Demosth. Declam. 3.

## EX SACRIS.

**M**ens curis, occupata, ad superna non attollitur. Gregor. 5. mor.

Quanto quis hic altius ergitur, tanto curis grauioribus oneratur. idem 17. mor.

Qui adhuc vitis impugnari se sentiunt, aliorum curæ suscipere omnino non præsumant. idem 23. mor.

Ex natura corrupta, & mala consuetudine, cur oriuntur. idem 23. mor.

Solliciti esse vetamur, laborare iubemur. Chrys.

Nequaquam vltioris cura diei te conterat. cuius enim diei spatium te visurum nescis quam ob causam illius sollicitudine torqueris? idem sup. Matth. 6.

Cura, & sollicitudo æstimatur pretio apud iurisperitos.

Terrenæ sollicitudines impediunt orationis effectum. Gregor. 10. mor.

Nonnunquam qui quietus alicuius esse meriti creditur, positus in qualibet actione, diuiditur. Greg. in mor.

Sicut homo nunquam inuitus bene seruit: ita nec occupatus bene commendata custodit. Max. Episco. in quos sermo.

Facito aliquod opus, vt te semper diabolus inueniat occupatum. Hieron. ad Ru.

Sollicitus est, Deus de his, qui de ipso sunt solliciti. Bern. sup. Cant. Sermo. 70.

Sollicitudo officium prælati est, non celsitudo. idem de consider. lib. 1.

Sollicitudo, desperationis est filia. Chrysostom. sup. Matth. Homil. 16.

Labor



## Labor, Opus, &amp; Exercitium.

## EX GRÆCIS.

**N**imiae vitæ exercitationes obsunt magis, quàm præsunt. Eurip. in Hipp.

Præcipuum opus ducum, in prælio superare: præcipuum opus agrorum, ex terra alimenta colligere. Plat. de scient.

Vnum opus optimè sit ab vno Arist. Polit. 1.

Exercitium confert ad corpus, & animum. Plat. de scient.

Exercitatio infantum cōfert ad virtutem capessendā, idem de legib.

Repletis, & lassatis non convenit exercitium. Plut. de tuend. bo. nalet.

Nec corpus exercendum est sine animo, nec animus sine corpore.

Ut navigatio iuxta litus, sic ambulatio iuxta mare incunctissima est. idem probl. Dec. 1.

Qui exercitio vitatur, caueat lassitudinē: qui bona fortuna fruitur, invidiam. Bias apud Stob.

Diuturnum in operibus exercitium plus confert, quàm pulchre instructi sermonis brevis adiortatio. Thucyd. ibid.

Plures sunt exercitatione boni, quàm natura. Democrit. apud Stob.

Labor exiecat, & senium inducit unde multum laborantes senescunt magis. Arist. de long. vit.

Circa labores, ac pericula fortitudinis opus est, ac patientia. Plut. de fort.

Totius honesti dux, & fundamentum, continentiae labor in primis est. Pytt. apud Volat.

Operando viri pecuniosi fiunt, & dices: atque laborans multo magis amator à dijs. Hesio. adu. Sto.

Per labores virtus incedit. idem.

Labor (ut aiunt) bonæ famæ pater est. ibid.

Labores cum abiere, dulces sunt. ibidem.

In rebus inutilibus noli plurimum laborare. ibidem.

Laborare non dedecori est, sed oriari. ibidem.

## 328 Labor, opus, & exercitium.

Labor generosum facit. *ibidem.*

Laborare nolle, iuueni, turpe. *ibidem.*

Labor sit seipso fortior, consuetudine. *ibid.*

Labores gloria sequitur. *ibidem.*

Laboribus par a proficit. *ibidem.*

Labor est, natum esse. *ibidem.*

Hanc rationem Deus, sequitur in bonis viris, quam in discipulis suis præceptores, qui plus laboris ab his exigunt, in quibus certior spes est. *Plat. de prosper.*

### EX LATINIS.

**N**on est viri, timere sudorem. *Senec. Episto. 30.*

Ei labori incumbendum est, ubi effectus promittitur. *Quintilia. Declam. 6.*

Labor damno incenditur. *idem Declam. 13.*

Viris labor, mulieribus munditiæ conveniunt. *Sallust. in Iug.*

Vastitas instantis laboris, animos debilitat. *Colum. lib. 4.*

Præstat opere fatigatum, vnum aut alterum diem quiescere, quam pressum nullo labore noxam concipere. *idem lib. 12.*

Labor, & periculum impeditur, unde honor, & emolumentum speratur. *Linus Dec. 1. lib. 4.*

Labor, & voluptas, dissimilima natura, societate quadam iuncta sunt. *ibidem.*

Onus non est appellandum, quod cum lætitia seias, ac voluptate. *Cicer. in Verem.*

Quem in ipsa te trepidare noveris, ante ipsam rem exerceat. *Senec. p. 18.*

Ea solidissima pars est, quæ exercitatur exebrius. *idem de Prosper.*

In omni doctrina infirma est omnis artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. *Cicer. 3. de Officiis.*

Vita humana prope est vi ferum si exerceas, conteri, si non exerceas, tamē robigo, interficiuntem homines, exercendo videmus conteri, si nihil exerceas, inertia, atque torpore plus detrimenti affert, quam exercitatio. *Gell. lib. 11.*

Diffici.

## Labor, opus, & exercitium. 329

Difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas. Plin. Iun. lib. 8.

Habenda est ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis. Cato ma. or.

Omnium mortalium opera mortalitate damnata sunt, inter peritura vivimus. Senec. Epist. 52.

Omnis virtus in actione consistit. Cicero. 2. Off.

Plus in negotiis gerendis res, quam verba profunt. idem Off. 2.

Sunt facta verbis difficiliora. idem ad Quint. frat.

Opificum, quæritus sustinetur frequentia, alitur otio. idem in Catil.

Commodè agendo factus est, ut sæpè agerem, sæpè agendo, ut minus commodè, quia assiduitate nimia, facilitas magis, quam facultas, paratus Plin. Iunior. lib. 6.

Omne opus difficile videtur, antequàm tentes. Veg. lib. 2.

Quod semper agitur, aliquando succedit. In hist. Sax.

Nascitur ex assiduitate laborum, animi heberatio quædam, & languor. Senec. de Tranq. ani.

## EX SACRIS.

Otium parit fastidium, exercitium famem. Bern.

Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria æternitatis, acquiritur. Hier. in Epist.

Libentius suscipitur labor pro desiderio voluntatis, quam pro amore virtutis. Leo Papa. de Ieiun.

Nemo vult in incertum laborare. Laet. lib. 3.

Laborant etiam, quæ mente operantur. Aug. de Ope. mon.

Laborandum est, ut victus paretur. idem libr. 2. de Scim. dom. in monte.

In omnibus laboribus fructus semper pensandus est. Gregorius 3. Mor.

Sine labore transire non possumus æsum huius seculi. idem in Regist.

Inter laborandum, psallendum est. August. de Opere mon.

mon.

Laborauit Paulus nobis in exemplum, ibidem.

Homo ad laborem natus est si refugit laborem, non facit id, ad quod natus est. Bern. in Decl.

Homo animal est onerificum, idem in Psal. Qui habit. Ser. 71.

Labor et quisquis potest propter corporis robur. Basil. in Summo mor.

Opus inferius artifice. Tertul.

Opera de mane est melior, quam de sero. apud Iurisconsul.

Operamur tanto attentius, quanto difficilius. August. lib. 6. de Music.

Aliquot opus facito, vt te diabolus inueniat occupatum: nñ enim ab illo facile capitur, qui bono vacat exercitio. Hier. in Serm.

Labor noster inanis, nisi manus domini adiuuet. sup. Gen. Homil. 5.

Laborem, &amp; dolorem multi sustinent, quem tamen Deus non considerat. Bernard. Serm. de Poenit.

Ad laborem cum veneris, sic temperabis opus agendū, vt sollicitudo operis intentionem animi tui ab his, quæ Dei sunt, non auertat. Bern. in Doctr.

Laboribus prælatorum consideratis, minus affectari debet eorum, honor. idem dom. in ram. palm. Sermo. 3.

Labor malos mores corrigit. Chrysostom. sup. Psalm. Quis est. Homil. 1.

Laborantibus finis dulcis est. idem super Matthæum Homil. 48.

Homo natus est ad laborem, etsi non ad laborem creatus est. Bern. Ad frat.

Otium.

EX GRÆCIS.

**V** Ideant pueri, vt otium in quauis honesta re collocent. Plat. apud Pint. de Tuend. bona valet.

Ingenium hominis, ceu cariem, & senium, in orio conturbat, propter obscuritatem, & mura quies, viraque se-  
dentaria

dentaria in otio semota, non corporibus modo, verum et animis marcorem conciliat. Plutar.

Laboris condimentum, est otium. idem de Educ. libr.

Homo sanus otiosus, quam febricitans, multo inferior est. Menand. apud Stob.

Idem est, otiosus, & malus ciuis. ibidem.

Otium rube facit corpus animam vero socordia. Euf. apud Stob.

## EX LATINIS.

**N**ihil tam certum est, quam otii vitia negotio discuti. Senec. Epist. 57.

In otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, malitia est. idem Epist. 68.

In facinus otiosus ardor erumpit. Quint. Decl. 4.

Nihil est dulcius otio literario. Cicer. 5. Tusc.

Otium non minus, quam negotium, ratio habenda est. idem pro Planc.

Otium, securitas est; negotium autem sollicitudo. apud Terent.

Ex otio provenit amor apud eum.

Satius est, otiosum esse, quam nihil agere. Plin. Iun. lib. 1. Epist.

Multa otium, secretumque dicat, atque invenit. ibidem.

Nihil est pigrius delicatis, aut curiosis otiosis. idem lib. 9.

Nihil agendo homines male agere discunt. Colum. lib. 11.

Otia si tollas, periere Cupidinis artes. Ouid. 1. de Remed. amor.

Variam semper dant otia mentem. Lucan. lib. 4.

Animi, otio & copia lasciuunt. Liuius. 1. dec. lib. 2.

Otium plebis rumores excitat. idem 3. Dec.

Luxuria, & otio disciplina militaris tollitur. Liui. 4. Dec. lib. 10.



## EX SACRIS.

**I**n otio viuens, res aliorum concupiscit. Ansel. sup. Epi-  
sto. ad Thessa. l.

Nihil tam facile, quam otiosum, & dormientem de a-  
liorum laboribus, & vigilijs disputare. Gier.

Nihil in sancto proposito otio deterius est, quod non  
solummodo non acquiritur noua, sed etiam peracta consu-  
mit, sanctæ vitæ ratio processu gaudet, & crescit: cessatio  
ne torpescit, ac deficit: quotidianis, & recentibus virtu-  
tum incrementis instauranda mens est, & viuendi hoc  
iter non de transacto, sed de reliquo metiendum. idem  
ad Demetr.

Otium parit fastidium: exercitium famem: fames au-  
tem miro modo dulcia facit, quæ fastidium facit insipi-  
da. idem in Ep. st.

Otium maleficij principium est. Basil.

In otio cauendum est otium. Bern. Serm.

Sapientia & otia negotia sunt, & quo otiosior sapien-  
tia, eo exercitatio in suo genere. Ber. sup. Cant.

Subito procedenti de umbra ad solem de otio ad labo-  
rem malè cernitur omne, quod incipit. ibid.

Si propterea otiosum est verbum, quod nullam ratio-  
nabilem causam habeat, quam rationem de hoc reddere  
poterimus, quod est præter rationem: idem in Serm.

Otium philosophorum, est studium, quia philosophus  
oritur, quando iudicat: sed otium vulgare est quando va-  
tatur ab opere feruili, apud Iuricons.

Ab otiosis ad noxia verba, à leuioribus ad grauiora  
venimus. Greg. in Past.

Otio perijt Roma, deleta Carthagine. Aug. li. 1. de Ci-  
uit. Dei. cap. 30.

Otium omnem malitiam docet. Chrysost. sup. Gene-  
Rom. 14.

## Magnanimitas.

**M**agnanimitas virtus est, per quam vtraque fortu-  
na, virtusque, & ignominia feruntur. Aristot. de  
Virt. & vit. diui.

Magna-

Magnanimitas est, pulchre ferre & felicitatem, & in felicitatem: & honorem, & gloriam: & non admirari nec delicias nec clientelas, nec potestatem, nec victorias gymnicas: habere autem animi altitudinem, & magnitudinem. est autem magnanimus, nec vitam magnificiens, nec vitæ amas, simplex porro moribus, & generosus, iniuria potens, lacerari, & non vindex: sequitur aut magnanimitatem simplicitas, & veritas. Aristot. ibi dem.

Magnanimitas est ornatus omnium virtutum idem Eth 5.

Magnanimi est, magna contemnere, & mediocria male, quam nimia. Senec. Epist. 39.

Magno animo de rebus magnis iudicandum est, idem Epist. 71.

Magnanimitas in Imperatore est, apud iurisperitos.

Magnanimitas pugnat cum prodigalitate. Chrysost. p. act. Agut. Homil. 48.

### Puſſlanimitas, & pigritia.

**P**uſſlanimitas vitium est animi, per quod neutram fore uiam, nec honorem, nec ignominiam ferre possunt. Arist. de Virt. & vit. diuis.

Pigro, supplicij loco labor est: lufurioso frugalitas poena est. Senec. Epist. 71.

Nec pigri quidem sua fata disponunt, sed vnicum bonum diuturnam vitam existimantes saepe acerba mori occupat. Cur. lib. 9.

Grata est pigritia corporum, fatigatis: idem lib. 8.

Pigri est ingenij contentum esse ijs quæ sunt ab alijs inuenta. Quint. lib. 10.

Sic sunt animo consternati homines inassueti laboris: ut omnia, quæ imperantur, sibi patienda, & perferenda existiment. Cæsar. de Bello Gall. lib. 6.

Pigritia malitiæ coniuncta est Basil.

Pegritia cum auaritia certamen est. Aug. Ser. 22. de Verb. Apost.

Puſſillamines ad orationem vix exurgunt. Ber. sup. Cant. Ser. 10.

## Accusatio.

## EX GRÆCIS

**A**liud accusationis, aliud deliberationis est tempus.  
Demosth. Exord. 12.

Accusare improbum periculosum est. idem.

Criminationes mutuae inter nos odia pariant. idem. 1.  
Olynth.

## EX LATINIS:

**F**acillimum est, alienam culpam accusare, ubi fateris  
tuam. Quint. lib. 2.

Est iniqua in omni re accusanda, prætermis-  
sis bonis, malorum enumeratio, vitiorumque electio. Cicer. 3. de  
leg.

Nemo potest simul esse accusator, & iudex. Scip. apud  
Plutar. in Apophth.

Carere debet omni vitio, qui paratus est in alium dice-  
re, is demum maledicit, qui non potest verum ab alio au-  
dire. Cice. in Sallust.

Semper iij. diligentissime laboriosissimeq; accusant,  
qui seipso venisse in discrimen existimationis arbitran-  
tur. idem in Verrem.

Si accusatores multos esse in ciuitate utile est, ut metu  
contineatur audacia, verum hoc ita est utile, ut ne plane  
illudamur ab accusationibus. idem pro Roscio.

Omnes, qui alterum in iudicium vocant, providere de-  
beant, non solum quid oneris in præsentia tollant, sed et  
quantum in omnem vitam negotij suscipere conentur,  
legem enim ipsi sibi indicant innocentiae, continentiae, vir-  
tutumq; omnium, qui ab altero rationem vitae resposcunt,  
atque eo magis si id faciunt, nulla alia re, nisi utilitate  
communi commoti, et enim non solum accusator, sed ne  
obiurgator ferendus est, is, qui quod in altero vitium re-  
prehendit, in eo ipso deprehenditur. idem 5. act. Verrem.

Ex accusatione accusatoris optime intelligitur accu-  
sationis veritas. Plin. lun. lib. 3.

## EX SACRIS.

- P**resumitur semper, quod accusatio fiat causa inuidiæ. apud Iuricons.
- Accusator presumitur calumniari, statim quod non probat. ibidem.
- Accusatio non tenetur, si non constat, de persona, quæ produxerit illam. ibidem.
- Accusatio est iustus metus fugæ. ibidem.
- Accusatio de crimine non consummato fieri non potest. ibid.
- Accusatio, non est reus, sed conuictus. ibid.
- Actio non datur contra patrem. ibid.
- Actio sequitur forum rei. ibidem.
- Accusatio alicuius, electis Dei non potest nocere. Ambr. sup. Epist. ad Rom.
- Accusationes propter promissiones deserens, puniuntur. Greg. sup. I. Reg.
- Accusatur frustra, qui à iudice claudatur. Aug.
- Accuset se quisq; & propitium iudicem habebit. Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Hom. 32.
- Accusare se, & non corrigere, Deum est tentare. idē. Hom. 1. sup. Psal. 50.
- Accusantur non solum qui auferunt, sed qui non misentur. idem sup. Ioan. Hom. 40.
- Accusans seipsum, iram Dei mitigat. idem de patient. Iob. Homil. 40.
- Accusantes aliena, grauiora nostra peccata facimus. idē ad popul. Antioch. Hom. 13.
- Accusatio peccati exitialis est peccato. idem sup. Luc. de Laz. Conc. 4.
- Accusator suipsus, est iustus Chrysost. aduers. Iudas. Platio 3.

Veniam, &amp; absolutio.

## EX GRÆCIS.

- D**eus sæpè parcit malis, a quibus optimos orituros nouit. Plutar. de Seranum. vind.
- Fortiter, ac rectè factis errata condonentur. Fab. Max. apud

apud Plutarch. in Apophth.

Venia vltione melior est, illa nanque mitis est ingenij:  
hæc autem ferini apud Stob.

Qui de malis penas non simunt, bonos affici volunt  
iniuri. Lycias apud Stob.

## EX LATINIS.

**S**i imbecillior est, qui te læsit, parce illi, si potentior  
tibi. Senec. de ira lib. 3.

Illis faciliè ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab er-  
rato se relocare moluntur. Cæc. in Vat.

Est vtilius, vnus improbi supplicio multorum im-  
probitatem coercere, quam propter multos improbos  
vni parcere, idem 3. act. in Verr.

Qui alias delinquit delinquentibus faciliè parcit, a-  
pud Terent.

Facilitas veniæ causa est delinquendi ibid.

Petere veniam solemus, aut cum imprudenter errau-  
mus, aut cum compulsi pecauimus Gel. lib. 11.

Nemo parcat morituro, nec cuiquam morituro.  
Curt. lib. 6.

Ignoscas alijs multum, tibi nihil. Pittac. per Auson.

Bonus nocet, qui quis pepercerit malis. Pub. Mim.

Crede mihi, miseris cœlestia numina parcent.

Nec semper læsos, & sine fine premunt. Ouid. 3. de  
Pont.

Tam obseruans esto ad vitandam culpam tuam, quam  
facilis es ad remittendam alienam. in Hist. Sax.

Plus est, quam absoluere, dimittere defensionem.  
Quintil. Decla 2.

Vtilius est, absolui nocentem, quam innocentem cau-  
sam dicere. Cic. pro Roscio.

Nemo absolui potest, nisi qui exerit causam. Curt.  
lib. 7.

Hominem improbum satius est accusare quam absol-  
uere, Lulius 4. l. eccl. lib. 4.

Est non modo liberale paululum nonnunquam de suo  
iure d. scdere, sed interdum etiam fructuosum. Cic. 2.  
Off.

Magna est illecebra peccandi, impunitatis spes Cicer.  
pro



pro Mison.

Quotus quisque reperitur, qui impunitate proposita, abstinere possit iniuriarum impunitas enim, maxima peccandi illecebra est. Cicer. 3. Offic.

Multa homines, ne bellare necesse sit, voluntate remittunt, quæ bello, & armis cogi non possunt. Linius lib. 5. Dec. 1.

## EX SACRIS.

**P**urimum interest, quo animo quisque parcat, sicut enim aliquando est miser cordia puniens: ita & cum delictis parcens. August. ad Maced. Epist. 64.

Delicti cessatio, radix est veniæ. Tertull.

Gratia non fit, nisi offensæ idem.

Culpam indulgentia prævenire non debet, ne securitas audaciam alat, & ad delinquendum fiducia remissionis innitet. Cassiod. in quadam Epist.

Veniæ via omnibus patet. Cypr. lib. 3. Epist.

Maior pars misericordiæ est dimittere, quam dare. Greg. 12. mor.

In quibusdam factis certi de venia redimus. Greg. lib. 2. mor.

Impunitas incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impuditiæ transgressionum nutritrix est. Bernar. lib. 3. de consid.

Occurrendum est, ne tractu temporis, impunita malitia crescat & viros iniquitati dissimulatio, vel indulgentior gratia subministrat, sed clarius ac dura correctio doceat imperitiam, & coerceat audaciam. Cassiod. in Epist.

Citius culpa dimittitur, quæ malitiæ studio non perpetratur. Greg. 10. mor.

In sola ecclesia est purgatio culpæ, idem 8. mor.

Culparum remissio aliquando plus valet, quam puni-  
tio. idem in regist.

Sunt culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam.  
ib. dem.

Cito parcendum est iniurianti, ne veniæ viam tibi intercludas. Aug. lib. 4. de ciuita Dei. cap. 5.

Sceleris non innocentia, sed magnitudo, impunitatē  
facit.

### 338 Probatio, & teimonium.

facit. Aug. de Ciuit. Dei lib. 4. cap. 4.

Indulgentia Dei multi abutuntur idem Epistol. 54.

Sis humilis ad petendam veniam, facilis ad dandam: & sic membra erunt in pace. Bernard. de verb. Apostol. sermo. 1.

Veniam delicti affectus, si iterum peccat, grauius iudicium sibi præparat. Basil. in summo morali.

Multitudo sociorum impunitatem non facit criminis. Hiero. in Epist.

De suo iure aliquid relaxare, non modo liberalitatis, sed etiam commoditatis est. Amb.

Iudex veniam dare peccatis non potest, quia voluntati seruit alienæ. Deus autem potest, quia legis suæ dispensator est, ac iudex. Tertul.

Humanitatis omnium id, in quo quisque sibi indulget non ægre ferre cæteris. Bernar. in Declam.

#### Probatio, & testimonium,

#### EX GRÆCIS.

**N**on omne, quod videtur probabile, probabile est. Aristot. Top. 1.

Probabilia sunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus & ijs, vel omnibus, vel pluribus, vel maxime notis, vel præcipuis. ibid.

Mihi contingat, nec latere virtutes, nec turpia agentis multos habere, testes. Eurip. in Hippol.

Partiuntur inter se mendacia testes. Demosth.

Tutius est, famam citare testem, quam ipsum aliquid affirmare: idem. 1. Olynth.

Recta solutio est, manifestatio falsi. Aristot. Elench. 2.

#### EX LATINIS.

**N**ullum probationis genus debet inimicum videri, quod solum est. Quint. 1. Declam. 7.

Frustra afferimus, quod fingimus, cum vix prodex, vix non fateri, ibid.

Quis

## Probatio, & testimonium. 339

Quis credibilior in cæde pueris, quam diues inimicus ibidem.

Non debemus quicquam agere cuius non possimus probabilem reddere causam. Cicer. 2. Offic.

Ad eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines ductos debemus, vel etiam vsu peritos, & quis eis de vnoquoque officij genere placeat, exquirere, ibidem.

Satis absolutum existimo, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. idem li. de Ora. 2.

Nihil motum ex antiquo probabile est. Liuius libro. 4. Decad. 4.

Nullius calumniæ subijcienda sunt, quæ dii comprobare. idem lib. 5. dec. 4.

Non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta consentiunt. Quint. Declam. 4.

Pluris est oculatus testis vnus, quam auriti, decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, plane sciunt, Plaut. in Trucul.

### EX SACRIS.

**T** Vrpe est ingenioso, id dicere, quod si neget probare non possit. Lact. lib. 3.

Probationis genus firmum, quod ab aduersario sumitur. Tettul.

De certis incerta probantur. Lact. lib. 2.

Magis credunt homines ornate veritati. ibid.

Apud bonos iudices satis habent firmitatis vel testimonia sine ornamentis, vel argumenta sine testimonijs. Lact.

Testimonium fidele est, quod causas non habet mentis di. Hier.

In propria causa nemo idoneus testis est. idem.

Consanguineus bonæ opinionis, ac famæ potest esse testis pro consanguineo. apud iuricon.

Voluerunt maiores nostri, hanc patere inimicitijs viam, vt quem quisque odisset, cum testimonio possit tollere, mentiuntur enim sæpè in eos, quos oderunt. Cicer. pro Font.

Onus probationis reo non incumbit. Greg. sup. 1. Reg.

Y 2 Textus

Textus legis, & canonis, est locupletissimis testis, apud  
iuricons.

Et facior probatio requiritur ab illo, qui vult probare id, quod non est verisimile ibi d.

Testis non tenetur in tantum recordari de tempore,  
sicut de loco ibid.

Testimonium proprium suspectum est. Chryso. sup.  
Ioan Homil. 12.

Quamvis vera sunt, credenda non sunt, nisi quæ certis indicis comprobantur, nisi quæ manifesto examine continentur, nisi quæ ordine iudiciali publicantur: non enim qui accusatur, sed qui convincitur, reus est. *Isid. lib. 1. Soliloq.*

1911

Defensio, & excusatio.

EX GRAECIS.

**S**I est turpe non posse se defendere corpore, turpior  
est non posse se defendere sermone *Aristo Rhet. I.*

Odit Deus nimis, sed parca possidere iubet, non ad rapinas relinquenda sunt diuitiae. Eurip. in Hel.

Quos nobis defensores, paramus, hi sepe hostilia pa-  
rant. Demosth. ex Arg. lib.

Nisi cives ipsi studio defendendæ patriæ vna militet,  
mercenarii, qui solam mercedem expectant, rem publicam  
que male gerunt ib. d.

Ij sedulo tacendi sunt, quibus perditis, & tibi sedulo  
poreundum est idem 1. Olyn. h.

Non curiositatis, sed officij est, amicorum causam agere. Demosth. in Epist.

Si grare, urbaniterque recuses, non minus grata fuerit excusatio, quam computatio. Plutarch. de tuend. bona valer.

Oporteret eum, qui pro ciuitate aliquid agit, ciuitatis ingenium imitari. Demosth. apud Stob.

EX LATINIS.

**D**ifficilius semper est, defendere, quam accusare;  
Quint. lib. 5. Nescis

Nescit

Nescit tacere reprehensionem scelerum trepidatio;  
sed statim respondet illa cum suo sibi scelera parata de-  
fensio, tacere facilius est deceptis, quam deprehensis. idē  
Declam. 2.

Qui confessum defendit, non absolutionem sceleris  
petit, sed licentiam idem.

Sine summo scelere non potes, quod maleficium in  
alijs vindicaris, idem in aliorum socio cum scires, de-  
fendere. Cicer. pro Scill.

Hominem ferare, summa laus Plin. Seni. lib. 15.

Melior est causa suum non tradentis, quam alienum  
poscentis. Curt. lib. 7.

Vicunque succedat res, malo defensionem meam dispo-  
nere, quam causam illam.

Tu cum defenderis, aliena oppugnas. Lullius libro 9.  
Dec. 3.

Nihil minus conuenit advocati partibus, quam reo ca-  
pite periclitanti subsidium miserationis auferre. Quint.  
Declam. 2.

Domus iuriconsulti, est totius ciuitatis oraculum Ci-  
cer. 1. de Orat.

Qui adducti muneribus, alijs patrocinantur, honestam  
defensionis specie non querunt. Denioff. ex argu. lib.

rat. us est purgatos esse, quam su. pectos. Cur. lib. 7.

Culpam (praesertim deprehensam) excusare, altera cul-  
pa est. Quint. lib. 6.

Ingenia humana facunda ad suam cuique culpam leua-  
dam. Liuius. 3. Dec. lib. 8.

Aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falsi de-  
fendantur. Quint. 1. p. 2.

# EX SACRIS.

**C**oepesti non defendere peccatum tuum, iam inchoa-  
sti iustitiam perficere. autem in te, quando nihil  
aliud facere delectaberis. Aug. ser. 4.

Criminibus alterius nemo se defendat. idem.

Si alienum opus excusare non potes, excusa intentio-  
nem. Bern. sup. Cant. term. 2.

Nihil impudentius arrogantia aduocatorum, qui in su-  
brectos tumide intonant. Aug.

Fidelis aduocatus est, qui non querit q. sua sunt. idē.



## 342 Defensio, & excusatio.

Peccatum peccato addit, qui in culpa, quam fecit patrociniā defensionis adiungit. Greg. 22. mor.

Turpe est defendere, quod constat iustum non esse idem.

Non debet iudex vendere iustum iudicium, aut testis verum testimonium: quia vendit advocatus iustum patrociniū nulli enim ad utranque partem ad examen adhibetur: isti ex vna consistunt. Aug. ad Maced.

Verbo sum advocatum, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud, quam iustitiæ hostem reputes. Bern. de confid.

Apud caustillos silentium venale est. Cassiod. sup. Psalm. 73.

Non est facile de perfecta atate malum credendum, quam vira præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hiero. in Epist. ad Rust.

Fit plerumque, ut dum iniqui correpta in se mala defendere nequeant, ex verecundia peiores fiant, & sic in sua defensione superbiunt, ut quædam vitia contra vitam corrigentis exquirant. Greg. 10. mor.

Advocatus perfectus iniustas causas nullo modo suscipiat. Greg. sup. Ezech.

Nemo, quem crimen aggrauat propriū, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. idem in Past.

Cum is, qui mittitur ad intercedendum, displicet, irati animus ad deteriora prouocatur. ibid.

Iudicem aditurus patronum querat, dem sup. Euang. Homil. 33.

Pauperes prouocare debemus nobis pro advocatis. idem in Euang. Homil. 2.

Incautum munita sunt omnia, cum locus vnus, quo hosti pateat aditus, non est munitus. Greg. in mor.

Nulla est peccati excusatio, si amici causa peccaueris. Aug. de Amic. cap. 7.

Criminis socius est, qui male defraudantem defendit. idem Epist. 54.

Excusatio perfecta, testimonium cōscientiæ suæ. Bern. de consil. lib. 2.

Excusationis genus est, cum argueris, alium incusare. idem in paru. serm.

Excusationem de ignorantia non habent monachi. idem de aduen. domini. serm. 3.

Conz

## Coniectura, & suspicio. 343

Consultor perdit memoriam, si sibi non solvatur debita merces. apud iurifcon.

Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si non apud eum, sicut valeat, pro pauperibus intercedat Greg. in Homil.

Doctor, qui consuluit in causa aliena, tenetur illud consilium sequi in propria. apud iurifcon.

Studiosus iuris debet esse humilis, nec praesumat iudicare de lege nisi tota lege perspecta, & quare. ibidem.

Satisfactio veniam sibi conciliat. serm. de confess. sex.

### Coniectura, & suspicio.

#### EX GRAECIS.

**O**ptima coniectura est scientis. Plat. de nat. nom.

Verisimile est in multis magis fieri peccatum, quam in paucis. Arist. Top. 7.

Non omne, quod apparet, verum est. idem. Metaph. 4.

Oportet, quaedam ex usu ex his, quae confinia sunt, & similem habent speciem colligere. Chrysippus.

Ex manifestis occulta deprehende. Demetr. Phaler.

Saepe quodam animi praesagio diuina, à quibus nobis bona, vel mala impendantur. apud Demosthe. in argu. lib.

Suspicio calumniam parit. ibid.

#### EX LATINIS.

**T**utissimum iter est, suspectissimum. Senec. Epist. 60.

Inter suspecta male viuunt. idem Epi. 75.

Morbum signa praenunciant. idem de ira lib. 3.

Feliciores innocentia est citra suspicionem. idem De lam. 17.

De futuris rebus difficile est dicere: tamen interdum possis coniectura propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus prouideri potest. Cic. ad Torq.

Multis signis coniectura constat. apud Terent.

Signa quaedam sunt scelerum certissima. Cicero. in Catil.

Tam suspitione, quam eximine carere oportet Cæsar apud Tranq.

# 344 Coniectura, & suspicio.

Suspicio grane est hominibus malum Pub. M. m.  
Perinde ut est opinio de cuiusq; moribus, ita quod  
an eo factum est, & non factum existimari potest. Cicer.  
pro Cluent.

## EX SACRIS.

**Q**uanti non dederunt errori locum, & dederunt su-  
spicioni. Amb.

Suspicio tollenda est, non inferenda. Chryso.

Nunquam sic eluuntur magna crimina, quin hæreat in  
animis hominum aliquod suspicionis vestigium. ibi-  
dem.

Suspitari de illo creditur, qui a pluribus admonetur.  
Cassiod. lib. 7.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus  
est: sic difficile aliquem suspicatur bonum qui ipse ma-  
lus est. Chryso. sup. Matth.

Suspiciones suas quisq; ferre cognitiones putat. Aug.  
Epist. 54.

Suspicio, amicitiae venenum est, idem de utilit. cred.  
Non tantum curemus habere bonam conscientiam,  
sed quantum potest nostra infirmitas, quantum vigan-  
tia fragilitatis humanæ, curemus nihil etiam facere,  
quod veniat in malam suspensionem infirmo fratri. Au-  
gust.

Coniecturæ declarant, qualis fuerit animus, apud  
iurifcon.

Coniectura est semiplena probatio ibidem.

Coniectura est, verisimilis ratio suspensionem inducens,  
non de necessitate personas vincens. ibid.

Ex circumstantiis facta & dicta estimanda sunt. Aug. li.  
3 de doct. Christ.

In incertis, non incertis locus est coniecturis. apud  
iurifcon.

Ex usu vel consuetudine viventis, præsumitur volun-  
tas eiusdem morientis. apud iurifcon.

Talis quisque præsumitur esse, qualis est habitus, quem  
gestat. ibidem.

Exem-

# Exemplum, & imitatio. 343

## Exemplum, & Imitatio.

### EX GRÆCIS.

**A**rduum est, absque exēplo res magnas lucide ostēdere. Plat. de regno.

Exemplis utimur in dicēdo, vt facilius intelligatur illud, de quo dicitur Aristoteles de Poet. 1.

Exempla ponimus, vt sentiant adolesecētes idem. Priorum 1.

Eorū, qui reipub. præsunt, non modo singula verba, nec res tantum publicitus gesta animaduerti, notarique solent, sed virtus quoque iocique simul, & seria quoque domus, ipsa, fam. lia, vxor, cubile curiosius conquirunt. Plato de Polit.

Laudatur imitatio, quæ rei similitudinem artificiose assequitur, siue illa sit pulchra, siue de formis. Plutar. de Poet.

Ex plantarum semina, sic hominum vitæ, regionibus similes sunt Gyris apud Plutar. in Apophth.

### EX LATINIS.

**M**agna pars artis, imitatio est nam vt inuenire primum fuit, est quæ præcipuum, sic ea, quæ bene inuenta sunt vtile est, leui Quintil. lib. 10.

Non, qui maxime imitandus, etiam solus imitandus est: ibidem.

Nihil est, quod facilius humana cell. d. tas possit imitari, quam dormientis simulatio. Quintil. Decl. 2.

Habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes esse velimus. Cicer. 1. de Orat.

Magni interest, quos quisque audiat domi quotidie, quibus cum loquatur a puero, quemadmodum patres, prædologi, & matres etiam loquantur. Cicer. declar. Orat.

Imitandi sunt maiores, primum illud excerptum, ne vitia sint imitanda. Cice. 2. Offic.

Cum sit arduum, similitudinem fugere è vero: tum longe difficillima est imitationis imitatio. Plin. lun. libr. 4.

Quæ imitari homines concupiscunt, nemo, aut rarissimi possunt. ibidem.

Omnes

## 346 Exemplum, & imitatio.

Omnes dociles sumus imi tandis turpibus, ac prauis.  
Iun. Sat. 14.

Studiose plerique facta principum imitantur. Cicer. 1.  
Offic.

Hoc generi hominum prope à natura datum est, ut, qui  
in familia laus aliqua forte floruerit: hanc fere qui sunt  
eius stirpis, cupidissime prosequantur. Cicer. pro Rab.

Longum iter est per præcepta, breue, & efficax per  
exempla. plus ex moribus, quam ex verbis, trahimus.  
Senec. Epist. 6.

Aliquis vir bonus nobis eligendus est, & semper ante  
oculus habendus, ut sic, tanquam alio spectante, viuamus,  
& omnia, tanquam illo vidente faciamus. idem Epist.  
11.

Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis  
assistat. aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate  
etiam secretum suum sanctius faciat. felicem, qui  
aliquem sic veteri potest, ut ad memoriam quoque eius  
se componat, atque ordinet. qui sic aliquem veteri potest  
cito erit verendus. ibidem.

Nisi ad regulam, praua non corriges. ibidem.

Qui in altiorum honoris gradum extenditur, magis in  
exemplum spectantibus pater. Quintillianus Declam. 3.

Duo nos maxime mouent, exemplum, & similitudo. Cicer.  
3. de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines.  
idem ad Caium Seuer.

Graues poenæ, exempla dicuntur. apud Teren.

Exempla mala ex bonis initijs orta sunt. Sallust. in  
coniuratio. Catil.

Cum aures hominum nouitate lætantur, tum ad rationem  
vitæ exemplis erudimur. Plin. Iun. lib. 3.

Post Deum pauci, ad Deum omnes ire volunt. Bex. sup.  
Cant. sermo. 12.

Inuenio apud sapientes honestissimum esse, maiorum  
vestigia sequi, si modo recto itinere processerint. Plin.  
Iun. lib. 4.

## EX SACRIS.

**E**xemplo bonorum, non malorum, debemus duci. August. 1. de util. & necess. penitent.

Qui



Exemplum, & imitatio. 347

Qui in conspectu populi malè vixit, quæ tum in illo est, cum, à quo attenditur, occidit. Greg. in Past.

Cum maiores voluptati deseruiunt, minoribus lasciuie fræna laxant. idem.

Pulcherrimus ordo est, & saluberrimus, vt onus, quod portandum imponis, tu portes prior, & ex te discas, qualiter oporteat alijs moderari. Bernard. Epistol. 72.

Exemplum nullum maius eo, cuius est exemplum. Tertal.

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, vt de bono opere proximis præbeatur exemplum, & tamen per intentionem, qua soli Deo placere quærimus, semper optemus secretum. Greg. Homil. 11.

Numquam exemplum à malis sumitur. Hieron.

Plerumque contingit, vt qui se male opinari permittitur, per semetipsos nulla vnquam mala faciant, sed tamen per eos, qui se imitari fuerint multiplicius delinquant. Greg. in Past.

Nullum ego consilium melius arbitror, quam vt exemplo tuo fratrem docere studeas. idem 10. Mor.

Sermo viuus, & efficax, exemplum operis est. Bernard. Sermo. de 3. benedicto.

Exemplum vitiosum est, si aut falsum est, vt reprehendatur: aut si improbum, vt non sit imitandum, aut maius, aut minus quam res postulabis Cicer. 2. Rhet.

Exempla sunt omnium tormenta paucorum. Cyp. de laps.

Antiquorum exempla ad insinuandum huius vitæ instabilitatem intuenda sunt. Greg. 4. Mo.

Ad exemplum non sunt ostendenda, nisi quæ firma sunt. idem in Past.

Exempla adiungit, Deus cum eius verba audire volumus. idem in Euang.

Parabolæ antiquorum, non contēnendæ Hyero. ad Orat. Roman.

Exempla bonæ vitæ a Christo, & ab eius actibus assumere debemus. Bernard. sup. cant. serm. 23. Quisquis malos non imitatur. offendit Cyp. lib. 2. Epist.

Amat vnusquisque sequi vitam parentum, Amb. Seruata veritate historię, imitari spiritualites possumus, quod carnaliter audiuius. Gregor. lib. 1. mor.

Quæ imitari desiderat, qui fastigium potentie adde-  
ptus

# 348 Aequal. Si mil. compara.

ptus, alijs prodesse desiderat, non præesse. Greg. 26. mor.

Turpe est, non imitari, quod sumus, idem in Past.

Imitari nolle bonum, & apud Deum, & apud homines  
pœna est idem in regist.

Imitatores doctorum reproborum in idem præcip. etia  
corruunt, idem sup. x. Reg.

Exemplum multitudinis fugiendum. Chrysostom. sup.  
Luc de Laz. concor. 1.

Operatur filius, quæ viderit patrem facientem. Augu.  
de Trini.

## Aequalitas, Similitudo, Comparatio.

### EX GRÆCIS.

**O**Mnia omnibus sunt similiter, ac semper. Antig.  
apud plat. de rect. nom. ratio.

Qui a deceptione tutus esse vult, a deceptione caueat,  
idem de scien.

Similis simili hæret idem de amore.

A similibus similia non licet fieri Arist. Rhet. 2. 2.

Tale additum tali, facit ipsum magis tale, idem Topi. 3.

Iuvenes se in speculo intueantur, & qui formosi sunt,  
digni ea specie fiant, qui autem deformes, eam defami-  
nitatem eruditione tegant. Socrat. apud Diogen. libr. 2.

Signa fere præcedere solent, quoties magna mala aut  
ciuitati, aut genti alicui imminuent. apud Stobæum.

Multa per se dicta alia videntur, comparata cum suis  
causis longe alia ibidem.

Non est natura comparatum, vt quilibet homo cuique  
conueniat, nec fortuna finit, eadem quibusuis esse pa-  
ria Plutarch. de Amic. mult.

Aequalitatem cole, quæ amicos semper amicis, ciui-  
tatibusq; ciuitates, socios socijs colligit. æqualitas enim  
legitima hominibus est. idem.

Si æqualis conditio omnium fuisset, nulla esset inter  
homines inuidia. apud Stob.

Inæqualibus æqualia, inæqualia sunt, nisi mensuram  
accipiant. Plat. de Legibus. Dialogi 6.

Æqualitas temporis cum equales voluptates propter  
similitudinem trahat, amicitiam parit. ibidem.

EX

- N**ihil potest esse æquabile, quod non a certa ratione proficiatur. Cic. 2. Tusc.  
 Non in omnes omnia conveniunt. idem pro Roscio.  
 Affidum inter pares discordia malum. Iust. lib. 6.  
 Comparatio aliarum, felices etiam quasdam milerias facit. Quint. Declam. 5.  
 Corpora quamvis excelsa, procerioribus admota, decrescunt Plin. l. 11. in Paneg.  
 Multa sunt eadem, sed aliter. Quint. lib. 2.  
 Aliud est proximu esse, aliud, secundum. idem lib. 10.  
 Multum signa faciunt, & ex alia memoria venit alia. idem lib. 11.  
 Nihil in rebus humanis natura voluit esse tam simile, quod non aliqua proprietate fecerneretur. idem Declam. 3.  
 Omnibus veris falsa quædam adiuncta sunt tanta similitudine, ut nulla sit iudicandi, & assentiendi nota, Cicer. de Natu. deor.  
 Duo nos maxime movent, similitudo, & exemplū. idem ad Quint. frat.  
 Nihil est, quod tam attrahat, & alliciat ad amicitiam, quam similitudo, qua fit, ut boni bonos diligant. idem in Lælio.  
 Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato maior.  
 Tantisper similis & compar eorum fies, dum paria, & consimilia dicas, atque audias. Gal. lib. 5.  
 Signis opus est apud non intelligentes. Plin. l. 11. lib. 2. Epist.  
 Antiquis in rebus si qua similia veris sunt, pro veris accipiuntur. Linius. 1. Decl. lib. 5.  
 Imagines maiorum ad virtutes quosdam accendunt. Salust. in Bell. Jug.  
 Ab altero expectes, alteri quod feceris. Pub. Mim.  
 E X S A C R I S.  
**B**ona clarescunt, cum fuerint malis comparata. Bernar. in Epist.  
 Quæ per comparisonem dicuntur, non per omnia esse similia, necesse est. Aug. lib. 16. contra Faust.  
 Comparativus non semper, quod ante dictū est, auger. idem

## 350 Contrarium, & dissimil.

idem lib. 3. contra Cresc.

Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pulchra, & magis fœda redduntur. Bern.

Vt equalium vsus dulcior, ita senum intior est. Amb.

Simulata æquitas, nō est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est, & simulatio August.

Par in parē nō habet imperiū. apud Iuricons.

Simile nō pōt dici, vbi dissimilitudo inest. ibi.

Simile dicitur, quod concordat in multis, licet in vno discrepet. ibidem.

Pictores imitantur arte naturam. Chrysost.

Pictura gentibus pro lectione est. Greg.

Fingimus aliquando sine mendacio. Aug. li. 2. Quæst. Euang. Quæst. 50.

Imago, & quod ad imaginem est, de vicino se respiciunt. Bern. sup. Cant. serm. 8.

Vbi duo sunt similia, magis simile est eligendum. apud Iuriconsult.

Falsitatis mater, similitudo. Aug. li. 2. Soliloq.

Imagines non adorantur, sed quod per imagines representatur. Greg. in Regist.

## Contrarium, & dissimilitudo.

**C**ontraria iuxta se opposita magis elucescunt. Arist. Rhet. 2.

Impossibile est, contraria eidem semper inesse. idem Topic. 2.

Omne, quod corrumpitur, à corrūpitur. idem Physic. 1.

Eiusdem sententiæ est, opposita considerare. idem Metaph. 4.

Omnis commoditas sua fert incommoda, & rursus omnis incommoditas sua fert commoda. Demosth. 1. Olynth.

Contraria sicut simul esse nō possunt: sic nec carnales, & spirituales diuitiæ. Bern. serm. 4.

Non est vna omnium facies. Cicer. 1. de natu. deorum.

Disparēs mores disparia studia sequatur. Cato maior.

Oderunt hilarem tristes, tristesq; iocosi:

Sedatum celeres, agilem, ignauiumq; remissi. Hor. Epistol. lib. 1.

Dissensio omni<sup>a</sup> turbat. Chrys. sup. Ioann. Homil. 31. Amor.

- A**mor audaciæ, & confidentiæ præceptor est. apud Stob.  
 Natura quodāmodo omnis amans tractabilis est. ibid.  
 Qui ad senectutem amare differt, ille vna soluit iuuentutis fornus. Menand. ibid.  
 Amor, nec coitus gratia fit, nec sine ea. Aristot. ibid.  
 Si quod capit amantes, forma faciei esset, omnes eandem amarent. idem enim oculorum indicium est. ibid.  
 Solus amor inter homines nullo sermone, consiliove mouetur. Menand. ibid.  
 Amor hominibus furor est. ibid.  
 Amor otiosa res est, & inutilis ad opera. ibid.  
 Nullus mortalium medicans victum, amavit, sed inter diuites iuuenis cupido agit. ibid.  
 Infidus amor est. ibid.  
 Amor, si cogas, magis solet intendi. ibid.  
 Amor tenebras infundit. ibid.  
 Amor natura sordidus est admonenti. ibid.  
 Amor est cuiusdam irrationalis cupiditatis excessus, qui velocem habet accessum, tardum autem discessum. Theop. ibid.  
 Amor, animæ otiosæ affectus est. ibid.  
 Omnis voluptas ab amore superatur. Platon. de Amor.  
 Qui quis amat, hallucinatur, & cæcutit in eo, quod amat. Plut. de Amic. & adul.  
 Amor confidentiam ad quidvis audendum, subministrat. Platon. in Trim.  
 Amor vacantium occupatio est. Diog. lib. 7.  
 Amor est immortalitatis desiderium. Platon. de Amore.  
 Amare, est alicui velle bene, eius gratia. Aristot. Rhetor. 2.  
 Amicus est, qui amat, & e converso amatur. ibi.  
 Vnusquisque naturaliter, & maxime amat seipsum. Aristot. Polit. 2.  
 Amor ille validissimus, atque sanctissimus omnium merito habetur, quem quis per virtutem, à cunctis, & popularibus sibi cōparat. Plut. de Poli.



Cum ubique sit loquax amor, nunquam is verborum profusior, quam in laudando. idem Probl. Dec. 1.

Flamma lævi amoris parua quidem primo vapore, sed fomeno consuetudinis exæstuans, totos comburit homines. Apul. lib. 6.

Inuita amor nulli est via.

## EX LATINIS.

**S**unt, qui neminem amant, nisi cum perdiderint. Seneca. Epist. 36.

Quantum amor in hominem liceat, illi magis, qui amant, sciunt. Quint. Decl. 15.

Amabilius charitas in quam coimus viribus nostris. idem Declam. 16.

Minus debetur homini, qui aliquem ideo amat, quia necesse est. ibid.

A primis ætatibus in eandem coire vitam, habet aliquid fraternitatis affectum. ibid.

Ne eis an diligat, cuius non habeat experimentum, nisi sola felicitas. ibid.

Laus, & charitas sunt vitæ sine metu degendæ præsidia firmissima. Cic. 2. de finib.

Rerum omnium, nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligere, nec alienius, quam timere. idem Offic. 2.

Nihil minus videtur hominis, quam non respondere in amore ijs, a quibus prouocaris. idem ad Brut.

Parcendum maxime charitati hominum, nec temere in eos dicas qui diliguntur. idem 2. de Orat.

Tantum amor fraterno dandum non arbitror, ut quisque de salute eorum consulat, communem relinquat. idem pro Seill.

Amor, inuentionis causa. Plin. Sen. lib. 5.

Vbi maximus, & honestissimus est amor, aliquando præstat morte quam vita, d. Strab. Maxim. lib. 4.

Eo certius, quo miserius, experimentum habet charitatis. idem lib. 5.

Notis suis amor plerumque percurrit. Plinius. Iud. lib. 4.

Est suspectum, & anxiatum, de eo, quem ardentissime diligas, interdum nihil scire. idem lib. 5.

Non

- Non obligandus, sed remunerandus, qui prior cepit,  
idem lib. 7.
- Facilius est, vnum amare quam multos. idem in Paneg.
- Nemo fideliter diligit, quæ aliquando fastidit. Curt. li. 5.
- Conciliari, nisi turpi ratione amor turpis non potest.  
Sen. epist. 29.
- Amantes de forma iudicare non possunt, quia sensum  
oculorum præmit amor. Quint. lib. 6.
- Habet aliquod solatium, quisquis in amore miser est.  
idem Decl. 13.
- Is tantum in amore sanatur, qui quod desinit, sibi de-  
bet. ibid.
- Aegre amantes de re vxoria audiunt. Terent. in And.
- Amicus perpetuo, amator ad tempus, apud eund.
- Quinque sunt amoris lineæ: Visus colloquium, tactus,  
oscula, concubitus. ibid.
- In suauissimus amor est, quo frui non licet. ibid.
- Stultus amator, irridenti credit. ibid.
- Amantibus omnia sunt suspecta. ibid.
- Amatores solatio angit, non lædit. idem in Hecyr.
- Penitus hæres amor fastidio præsentium accenditur.  
Curt. lib. 7.
- Omnes humanos sanat medicina dolores:  
Solut amor morbi non amat artificem. Propert.  
lib. 2.
- Heu mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis.  
Ouid. in Epist.
- Difficile est, longum subito deponere amorem. Catul.
- Errat, qui finem vesani ponit amoris
- Verus amor nullum nouit habere modum. Propert.  
lib. 1.
- Libertas quoniam nulli iam restat amanti,  
Nullus liber erit, si quis amare velit. ibid.
- Non bene conueniunt nec in vna sede morantur.  
Maestas, & amor. Ouid. 2. Metam.
- Finem qui quæris amanti,  
Cedit amor rebus, res age, tutus eris. idem 1. de reme-  
amor.
- Diuitiis alitur luxuriosus amor. idem 2. de remed.  
amor.
- Sed ramen apparet dissimulatus amor. idem in Epist.
- Irae interueniunt, redeunt missus in gratiam, verum

iræ, si quæ forte veniunt huiusmodi inter eos rursus, & tenentem in gratiam est, his tanto amici sunt inter se, quam prius Psau. in Amph.

Amantium iræ, amoris redintegratio est. Terent. in And.

Nihil ita amorem incitat, quàm carendi metus. Plin. Iun. lib. 4.

## EX SACRIS.

**A**mor formæ, rationis obliuio. Hier. in Epist.  
Ardentissimus amor cum metu non cohæret. ibi-  
dem.

Solet spretus amor in iram conuerti. ibid.

Amor pudorem, modum, consilium non habet. Bernar.  
sup. Cant. serm. 73.

Amor purus, mercenarius non est idem serm. 83.

Amor ubi est, labor non est. idem serm. 86.

Amari non nisi nota possunt. Aug. lib. 3. de trini.

Amare alium non potest, qui seipsum non amat. idem.

Quicunque amore possessa sunt, non sine dolore pereunt.

idem in Enchir.

Non amatur, quod propter se non amatur. idem de  
unic. baptis.

Amatur aliquando res bona non bono amore. idem 2.  
contra sec. Manich.

Quod non videtur, plus amatur. idem. sup. Ioann. tra-  
cta. 12.

Diligendi sunt homines, ut eorum non diligantur er-  
rores. idem.

Non amatur, nisi quod delectat. idem serm. 17. de verb.  
Apost.

Non potètiore est spiritus noster ubi animat. quàm ubi  
amat, nisi forte magis putetur esse, ubi virtus ex neces-  
sitate tenetur, quam quo sponte & alacri fertur volunta-  
te Be n.

Lingua amoris ei, qui non amat, barbara est. idem.

Vsurpationis, vnammatatis indicium est. idem.

Non est sincerus amor, qui suspicionis faciem retinet.  
idem.

Vis amoris hoc agere solet in animo, ut in quem ipse  
semper cogitat, nullum alium ignorare putet. idem.

Nemo

Nemo aliquem amat, quem non vult esse meliorem. Greg. 12. mor.

Nemo potest aliquid obluisci, quod amat: aut retinere, quod odit. Chrysost.

Solitus amor est a virtute profectus, tam finem nescit, quam ipsa virtus ibidem.

Qui puerili impetu se prosequuntur, pari lenitate desiscunt, qua accesserant, ibidem.

Benevolentiam concitiat malorum societas. ibidem.

Charitas cor vnum multorum fratrum facit. Aug. sup. Ioan. tract. 14.

Charitas in totum se extendit orbem. idem sup. Ioan. Epist.

Verè amat, qui gratis amat. ibidem.

Amare nihil difficile homini. Hier. de cust. virg.

Difficile est, ab his diligi, quos præcedas ibidem.

Inaudita est dilectio, quæ amicum amat, & præsentiam eius non amat. Cassiod. sup. Psalm.

Dilectio, absentiae damnum non sentit, cumque diuturnitate temporis pleraque solent infirmari, dilectio & temporis tractu, & locali distantia cōualescit. Petr. Rau. in Epist.

Amor verus est, si propter Deum amatur, quod amator. Aug. lib. 4. confess.

Ad amorem inuitatio est maxima præuenire amando. idem de Cate. rud.

Amor ordinatè amandus est. idem lib. 15. de Ciui. Dei.

Amor læsus irasci debet Hier. ad He. iud.

Amatæ rei subtractio, desiderij augmentatio est. Bern. sup. Cantic. serm. 56.

Amor dominum nescit, omnes, ex æquo intuetur. idem serm. 58.

Mens amori occupata, sui iuris non est Bern.

Amanti, semel aspicere non sufficit. Grego. in Homil.

Omnis creatura cum bona sit, & bene amari potest & male bene, ordine cōstituito, male, ordine perturbato. Aug. de Ciui. Dei, lib. 15.

Amor amore superatur. Hier. ad Vest.

Nihil amantibus labor est Hieron. in Ep. st.

Quos amamus nonnunquam morfu petimus. Chrysost. sup. Epist. ad Corin. Hom. 1.24.

Amamus non ex necessitate, idem sup. Epist. ad Ephes. serm. 2.

serm.

Amare nescire, turpe est, idem super Epist. ad Cor. Homil. 27.

Amare corporis famam, est deformitatē admirari, idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 4.

Cupidinis incendiū, socordia est, idem ser. 4. sup. Epist. ad Rom.

Amoris affectum exprimit nutrix. idem super Epist. ad Thess. Homil. 3.

Odium.

### EX GRÆCIS.

**O**dium cecum est. Plutar. de utili. cap. ab inimic.  
Odia soluenda, non autem amicitia, idem de ami. c. mult.

### EX LATINIS.

**N**on est prudentis, errantes odisse, alioquin ipse sibi odio erit. Senec. de ira. lib. 1.

Infixa nobis est auersario eius rei, quam natura damnauit, idem Epist. 99.

Vt optabile est, plus fauoris mereri: sic proximum, odij minus. Quintil. lib. 4.

Semper odiorum honestus occasus, & dum simultates nihil aliud habent, quam nocendi cupiditatem, speciosa in melius animi mutatio est, idem Declam. 9.

Perversa res est, odisse sine causa. Quintil. Declam. 14.

Multorum odiis nullæ opes sufficere pñt. Cice. 2. Off.

Quem metuunt, oderunt, quem quisque metui, perijisse desiderat. ibidem.

Non tam ea, quæ sunt recta, probantur, quam quæ praua sunt, fastidius adherent. idem 1. de Orat.

Hoc natura insitum est, ut quem timueris, qui eum de vita fortunisque contenderis, cuius insidijs euaseris, hunc semper oderis, idem pro Sill.

### EX SACRIS.

**O**dio habeantur peccata, non homines, Leo Papa dist. n. 86.

Facile



Facile redit in gratiam, qui odit inuitus. *ibidem*.

Nemo potest perfecte diligere, quo vocamur, nisi odierit, unde reuocamur. *Aug. de uer. relig.*

Propemodum naturale est, focrus nurum, & nurus odierit socrum. *Hier. sup. Mic.*

Sicut rex in imagine sua honoratur: sic Deus in homine diligitur, & oditur, non potest hominem odire, qui Deum amat, nec potest Deum amare, qui hominem odit. *Chryso. sup. Matth. 22.*

Nemo potest aliquid obliuisci, quod diligit, aut retinere, quod odit. *Greg. in Hom. 1.*

Odium proximi impedit orationis fructus. *Greg. 10. mor.*

Odia aliquando sunt pro veritate sustinenda. *idem in Regist.*

Odium est ira inueterata. *Aug. sup. Plas. 25.*

Odium tenebrat conscientiam. *Greg. lib. 5. mor.*

Odientes nos debemus diligere, & quantum in nobis est, pacem cum eis habere, *idem in Regist.*

Odium spiritus est tenebrarum. *Chryso. sup. Matth. Hom. 13.*

Odium, omne malum suggerit. *idem sup. Matth. Hom. 43.*

### Aemulatio, & Ambitio.

**A**emulus est figulus figulo, atque fabro æmulus artis protinus est consors. *Heliod. apud Plat. de tranq. anim.*

Natura comparatum est, ut inter eos æmulatio contentiosa non innascatur, qui diuersa virtute, diuersis moribus, non eodem studii genere operam rei cuiusdam dant. *idem de Polit.*

Æmulatione virtus cognoscitur. *Homer. Illiad. 23.*

Inter pares nulla potest esse æmulatio. *Quint. Decl. 2. 9.*

Nihil est tam prouidum ad similitudines, quam æmulatio. in feminis præsertim. *Plin. Iunior in pane.*

Tunc bene fortis æquus referato carcere currit,

Cum quos prætereant, quosque sequatur habet. *Ouid. 3 de Aret.*

Cum præstare cæteris concupieris difficile est, seruare æquitatem. *Cicer. 1. O. flic.*

### 358 Aemulatio, & Ambitio.

Pestis nulla maior in amicitijs esse potest, quam in quibusdam honoris & gloriæ certamen, ex quo inimicitia sæpe maxime inter amicissimos extiterunt. idem in Lelio.

Aemulationi discretio necessaria est Bern. sup. Canti. serm. 49.

Ambitio, improba res est, multi iam dum materna quæ runt, amiserunt paterna Herod. apud Stob.

Plurimæ seditiones ambitionis causa in ciuitate oritur, de honoribus enim quilibet, sed potentissimi contendunt. Arist. apud Stob.

Ambitiosi obsequijs conciliant ibid.

Ambitio, frequenter causa virtutis est. Quint. lib. 1.

Ambitio virtuti, quam avaritiæ, affinior. Sallust. in coniurat. Catil.

Tunc maxime fauor, & ambitio dominatur, cum sub aliqua seueritatis specie delire scit. Plin. Jun. lib. 3.

Cauenda est gloriæ cupiditas, eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. ibidem.

Ambitio possidet omnium virtutum præmia. Aug.

Potestatis ambitio angelum potestate angelica priuauit scientiæ appetitus hominem immortalitatis gloria spoliavit non Eum cibus deflexerat, non mandatorum destitueram obliuio, sed promissi honoris ambitio illecebrosa decepit. Ber. serm.

Omnis ad eundem honoris, ecclesiastici abscinderetur ambitio, si se iudicandos potius, quam iudicatos homines, qui præesse volunt populis cogitarent. Orig. sup. Epistol. ad Rom.

Ambitiosi tractantur eleganter. Hier. ad Rust.

Officium aliquando putatur ambitio Hier. ad Saluin.

Ambitio, furoris causa. Bern. Epist. 126.

Ambitio latere vult. ibidem.

Ambitio hypochrissus mater idem ser. 5. in dominic. Palm.

Ambitio pessimus dæmon. Basil. in Epist.

Aemulari misericordiam Dei debemus, Chrysost. sup. Genes. Homil. 17.

Ambitio cæcos reddit homines. idem sup. Act. Apost. Hom. 28.

Qui agit, ut prior sit, forsitan si non transibit, æquabit. Quintil. lib. 10.

Qui quis

Quisquis intelligit habere se vitæ, fameque æmulum, attentè sibi cauet, facta sua circumspect, vitam omnem componit. quandoque idem, & hoc habet peculiare malitia, ut in peccando magis vereatur, inimicos, quam amicos. Plutarch. de util. cap. ab inim.

Multum sibi adiicit lacerata virtus. Senec. Epist. 13. Exhortandi cunctantes optimam in æmulum, qui quod ipsi dubitant accipere, alij intercipere stud eat. Demosth. 1. Olynth.

Marcel sine aduersario virtus. Senec. de prouid.

## Contemptus.

## EX GRÆCIS.

Contemptus, magnum auspicandæ Philosophiæ instrumentum est. Plut. de Tinq. anim.

Æquè contemnit pecunias is qui largitur, ac is, qui non admittit. Plut. de virt. Alex.

Tu pe est, voti factum compotem, ea negligere, quæ optaueras. Demosth. 1. Olynth.

Eò magis dolendus virtutis neglectus, quò non aiorem fructum confert illius accessio. Plutarch. de prof. morum,

## EX LATINIS.

Dicimus, ut bona temporalia contempnas, non ut non habeas, sed ne sollicitus habeas. Senec. de vit. beat.

Breuissima ad diuinitas, per diuitiarum contèptum via est. idem Epist. 63.

Contemptus corporis mei, certa libertas est. idem Epist. 66.

Quæ virtus est, superuacua contemnere tunc te admirare, cum contempseris necessaria. idem Epist. 111.

Ad quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus. Plin. lun. lib. 8.

Pecuniam in loco negligere: interdum lucrum est. Terent.

Nemo est omnino negligendus, in quo aliqua virtutis significatio apparet. Cicer. 1. Offic.

## S A C R I S.

**O**Mnia contemnit, qui non solum, quantum potuit, sed etiā quantum voluit, habere contemnit. Aug. de car. rub.

Virtus eo pluris æstimanda, quo plura contemnit. magnæ virtutis est cum felicitate luctari, magnæ felicitatis est, a felicitate non vinci. idem.

Rerum contemptu constat fortitudo, Amb.

Omnia relinquere possumus, etiam retinendo Grego.

Non sunt contemnenda quasi parua, sine quibus magna constare non possunt. Hier. ad Lætan.

Si reum regniæ maiestatis quamvis humanæ, humanis legibus capite plecti sancitum est, quis finis contemnendum diuinam omnipotentiam eritis. Grego. in moral.

Contemne diuitias, & eris diues: Contemne gloriam, & eris gloriosus: contemne supplicia in micorum, & tunc eos superabis. Chrysostom. super Epist. ad Hebr.

Age ergo, qui relinquere disponis omnia, te quoque inter relinquenda memorare memento, Bern. in colla.

Quod non metuitur, contemnitur Lact. de ira Dei.

Vtilius terrena opulencia teneretur humiliter, quam superbia relinquatur. Aug. ad Paul.

Plus est animum deposuisse, quàm cultum. Hier. Epist. 120.

Qui spernit modica, paulatim decedit. August. lib. 9. confess. cap. 8.

Magis est, contemnere seipsum, quàm mundum. idem de spirit. & anim.

Mundus hic non corpore, sed corde, fugiendus est idem de bon. per seu.

Qui terrena contempsimus, necesse est, vt flagrante desiderio cælestia requiramus, Bern. in paru. serm.

Relinquere omnia, quam relinqui, melius est. idem in Decla.

Terrena esurit auaras, mendicus fidelis contemnit, vt dominus liber. Ben. iop. Cant. serm. 22.

## EX GRAECIS.

**H**omo aliud est, quàm corpus suum. Plat. de nat. hom.

Omnis homo lucri cupidus est, idem de lucr. cupid.

Fœmina, & vir æque ad omnia apti, sed fœmina, imbecillior, idem de repub.

Homines ut in pluribus sunt mali, in paucioribus autem boni Arist. Topic. 2.

Difficilis possessio, homo est. Plat. de leg.

Nos sumus quodammodo finis omnium Arist. Physic. 2.

Homo est melioris carnis, quàm cetera animalia, idem de anima. 2.

Masculi generaliter sunt longioris vitæ, quàm fœminæ, quia masculus calidior est, quàm fœmina, idem de long. vir.

Homo est rectissimum animalium. idem de mort. vir.

Homines habitantes in montibus, fortiores sunt habitantibus in plan. cie. idem de anim. 8.

Hominum salua serpentum moribus aduersatur. ibidem.

Homo mortuus quanquam habeat eandem effigiem, & formam figuræ, non tamen est homo. ibidem.

Homines magis dominantur a primo patre, quàm a prima matre. idem Metaph. 5.

Omnes homines natura scire desiderant, idem Metaph. 1.

Homo naturaliter est animal politicum. idem Polit. 1.

Masculinum naturaliter dignius est fœminino, ibidem.

Sicut omnium animalium meliore est homo lege fruens, sic omnium animalium pessimum homo a lege, & iustitia separatus. ibidem.

Hominem homini nihil aliud mansuetum, & mitè redit quam benevolent. æ, iustitiæ, & probitatis fides. Plut. deuenit.

Homo ex homine non alta cogitat. Pir. apud Volar.

Nihil habet commune cum mortali animante animal homo in immortalibus bonis exercitatus. Pir. apud Diogen. lib. 10.

Homo



Homines vehementer boni aut mali, perpauci sunt: me-  
dij autem plurimi. Plad. in Phæd.

Felices aut homines innuptos, & sine liberis, vna enim  
anima est, cui pro seipsa doloris onus est mediocre. Eu-  
rip. in Alceste.

Homo nihil omnino, quam ipsa calamitas est. Herod.  
apud Stob.

## EX LATINIS.

**Q**uod naturæ satis est, homini non est Senec. Epist.  
120.

Homo in adiutorium mutuum generatus est. idem. 1.  
de ira.

Sunt quidam non re, sed nomine homines. Ciceron. 1.  
Offic.

Hoc natura præscribit, ut homo homini, quicumque  
sit ob eam ipsam causam tantum, quod homo est, consul-  
tum velit. idem. 3. Offic.

Sunt in terra homines, non ut incolæ, & habitatores,  
sed quasi expectatores superarum rerum, atque cœle-  
stium. idem 2. de legib.

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij huma-  
ni significat ad hanc vnam rem natum hominem, ut fruc-  
retur voluptatibus, idem 1. de finib.

Sic cauto te non esse mortalem, sed corpus, hoc, idem  
de Somnio Scip.

Homini ex homine plura mala. Plin. Senior lib. 7.

Hominum natura, nouitatis anida. ibid.

Hominis industria, belluarum vim longè superat. Sal-  
lust. in coniur. Catil.

Homines, aut mortalitatem suam, aut immortalitatem  
cogitare debent. Plin. iun. in Epist.

Homo, est imbecillitatis exemplum, temporis spo-  
lium, fortunæ lusus, inconstantia imago, inuidia, & ca-  
lamitatis trutina, reliquum vero pituita, & bilis. Arist.  
apud Stob.

Animalia cuncta noscunt sibi salutaria, præter homi-  
nem Plin. Sen. lib. 27.

Duplex est hominum natura, sed præstantius, eorum,  
qui sunt viri. Cicer. pro Roscio.

Hoc solum animal homo natus pudoris ac verecun-  
diæ

dic. Participes appetens coniunctionem hominum, ac societatem animaduertēsq; in omnibus rebus quæ ageretur, aut diceret, ne quia ab eo fieri nisi honestum, & decorum Cice. 4. de simil.

Nihil vni tam simile, tam par, quam omnes inter nosmetipsos sumus, quod si deprauatio consuetudinis opinonum varietas imbecillitatem animorum non torqueret, ac flacteret, quocunq; cœpisset, sui nemo ipse tam similis esset, quam omnes essent omnium, itaque quæcunque est hominis definitio, vna in omnes valet, quod argumenti satis est, nullam dissimilitudinem esse in genere, quæ si esset non vna omnes definitio contineret Cicer. 1. de leg.

Nullum est animal, præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. ibid.

Si considerare volumus, quæ sit in homine excellens natura, & dignitas intelligemus, quam sit turpe diffuere luxuria, & delicatè ac molliter uiuere, quam honestum, parcè continenter, seuerè, sobriè. idem 1. Offic.

Cum aspicere ceperimus, quid sit sentire, quid simus, & quid animalibus cæteris differamus, tunc ea insequi incipimus, ad quæ nati sumus, idem 2. de finibus.

Cum voles veram hominis æstimationem inire, & scire, quale sit, nudum inspicere, ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortuna mendacia corpus ipsum exuat, animum intueri, qualis, quantusque sit. Senec. Epist. 4.

Vt magnas utilitates adipiscimur ex consensu hominum, sic nulla tam detestabilis pestis, quæ non homini ab homine nascatur. Cicer. 2. Offic.

# EX SACRIS.

Prima medicina homini, est homo. Pet. Ble. in lib. de Amic.

Homo sine crimine potest esse, non autem sine peccato August.

Vniuersis animalibus data est ratio: brutis tantum ad vitam tuendam homini autem ad propagandam. Lact.

Omne hominum genus & si ignorer, qualem Deum habere debet, tamen habendum scit. idem lib. 1.

Homo naturæ obediens homini nocere non potest. ibidem.

Animalia fecit Deus propter hominem: hominem autem propter seipsum si ergo animalibus ministrat p[ro] hominem.

nem, quo hominibus non ministrabit propter seipsum & Chryso. sup. Matth.

Pix omnibus malis homo est pessimum malum quælibet bestia vnum habet & propriè malum : homo autem omnia diabolus autem ad iustum accedere non audet, sed malus homo non timet, sed contemnit. idem sup. Matth. Homil. 11.

In homine est omnis creatura Aug. quæst. 67. in lib. 83. quæst.

Homo, magnum est miraculum. idem lib. 10. de Ciuit. Dei.

Homo est spiritus. & caro. Gregor. 4. mor.

Homo ad contemplandum creatorem suum conditus est, idem 8. mor.

Quia homo de homo sumptus est, iudicia Dei discutere illius non est. idem 11. mor.

Plerumque homini non vacat, quod & brutis animantibus. idem 10. mor.

Homo nascitur in mundo, sicut flos in campo, idem 11. mor.

Homo non solum exterius, sed etiam interius patitur mutabilitatem ibidem.

Homo semper ad deteriora tendit. nisi disciplina arceatur, ibidem.

Homo cæteris animalibus, non hominibus, per naturam prælatus est ibid.

Plus libet homini intueri, quid sibi in se placeat, quam quid sibi in se displiceat. idem. 22. mor.

Homo non ex eo quod ipse est, sed ex iis, quæ circa ipsum sunt honorari debet. idem 24. mor.

Ornis homo in quantum rationalis, debet ex ratione cognoscere eum, a quo conditus est, esse Deum. idem 27. mor.

Homo potest dici Deus, non coli, ut Deus. idem 29. mor.

Hominum dignitas magna est, quia amici Dei vocantur. ibidem.

Homo mirabiliter conditus est, sed mirabilius redemptus, ibidem.

Humanum genus. maximum ornamentum est terris, Aug. lib. 9. de Genes. ad liter. cap. 9.

Grande profundum est homo. idem lib. 4. confes. cap. 14.

Homo

Homo omnium elementorum particeps . idem contra  
Prisc.

Omnes homines in Christo, vnus sunt homo. idem sup.  
Psalm. 29.

Homo, & peccator quasi duæ res sunt, idem tract. 13. in  
Euang. Ioan.

Homo de sapientia, quam recepit a Deo, gaudet, idem  
tract. 14. in Euang. Ioann.

Homo iumentum est, Deus autem possessor. idem.

Homine nulla immanior fera, si sibi relinqueretur. idē  
lib. 22. de ciuit. Dei cap. 24.

Homo vitreo vase fragilior est. idem tract. 1. de verb.  
Domin.

Homo in se ipso Deum cognoscit, idem de spirit. &  
anim.

Homo Deo comparari non potest, etiam si esset sine  
peccato, idem de nat. & grat.

Homo trinitatis exemplar in se habet. idē 63. de verb.  
Domin.

Homo etsi sine peccato esse possit, nemo tamen est, qui  
sit, idem de spirit. & anim.

Homo sua malitia malus factus est, non creatus. idem  
de continen.

Aduerte homo, quod limus es & non sis superbus, quod  
Deo iunctus, & non sis ingratus. Bern. in vig. nat. dom.  
serm. 4.

Homo exterior per faciem cognoscitur: interior vero  
voluntatem idem in die, 6. Petr. ser.

Homo non de qualibet terra, sed de limo plasmatus di  
citur, idem de tripl. gener. cogn. nost.

Homines duo sunt, vetus, & nouus. idem in paru. ser  
mo.

Homines, pro dolor, plus ad ea, quæ facta sunt, quàm  
ad ea, atque facta sunt, se occupant. idem in die Pent. ser  
mo. 2.

Homo parvus mundus est, idem in Hexa.

Homo cognatus terræ. Chrysof. de verb. Esaie Vidi  
dom Hom. 4.

Homo duplex in homine. idem in cap. Matt. 12. Ho  
mil. 29.

Hominem purum inuenire, difficile, demis. 5. Ho. in  
dom. 59.

Mulier

## EX GRÆCIS.

**F**emine omnes sunt minus animosæ quam mares, præter ursam, & pantheram Arist. de anim. 8.

Mulier melioris est pietatis, quam vir, sed maioris inuidiæ & malitiosior est viro, & facilius decepta ibid. Silentium præstat mulieri ornamentum. Arist. Polit. 1.

A mulieribus malè regitur ciuitas. ibid.

Mulierum nullum in tenebris discrimen. Plut. de prærep. conub.

Nisi sermonum optima semina mulieres suscipiant, & participes eruditionis virorum fiant, absurda multa, prauaq; consilia, atque cogitationes affectus malus pariunt.

Omnium, quæ prædia sunt anima, mulieres sumus miserissima creatura, quas oportet primum quidem diuitiarum excellentiis maritum emere & dominum corporis accipere, malo etiam hoc ad huc tristius malum est, & in hac re periculum magnum est, aut malum adipisci, aut bonum, non enim honesta diuortia sunt mulieribus. non licet repudiare maritum ad novos vero mores, & leges eam, quæ peruenit, oporteret vatem esse, quæ non didicerit domi, qua re maxime utatur maritus. vir vero quando molestam concipit in domesticis, foris progressus molestiam animi sedat, aut ad quendam amicorum, aut ad æqualem se conferens, nobis vero necesse est ad unam an mam respicere. Eurip. in Medea.

Mulieres ad bona quidem ineptissimæ, malorum vero omnium effectrices sapientissimæ. ibi.

Mulier ad lachrymas nata est. ibid.

Habet vim quandam ad mouendam misericordiam mulier, idem in Taur.

Ardua res est, contra reptiles bestias remedia præbere Deos, sed nullus contra mulierem malam remedia adhuc inuenit. idem in Androni.

Omnia per mares mulieribus per agere conuenit. ibi idem.

Mulieres beneuolæ inuicem sunt, & ad seruandum res communes aptissimæ. idem in Taur.

Mulieri conuenit mulier, idem in Helen.

Bona



Bona mulier inter malas mixta odio habetur.

Perpetuum, & necessarium malum est mulier. apud Stob.

Inter omnes alias res maximè inexpugnabilis est mulier. Eurip. ibid.

Muliebri genus (exempta parente) odi. ibid.

Odi mulierem illam præcipuè, quæ cum male egerit, blandè loquitur. ibid.

Rarum est mulieris beneficium apud Stob.

Non est vel murus, vel pecunia tam difficilis custoditus, quam mulier. ibid.

Ego mulieri hoc vnum credo, quod a morte non reuiscat. Antiph. ibid.

Egregios mulierum mores improbi sermones corrumpunt. ibidem.

Mulier nec alios videre, nec ipsa videri, debet, præsertim quæ eleganter ornata sit. vtrunq; enim ad res inhonestas incitamentum est. Euseb. apud Stobæum.

Mulierem non in ciuilibus negotiis, sed in domesticis, oportet ingeniosam esse. ibid.

# EX LATINIS.

**F**acilius mulieres incorruptam antiquitatem conseruant quod multorum sermonum exportes ea tenent semper, quæ prima didicerunt. Cicer. 3. de Orat.

Mulieris formam multorum oculis lux clara custodiat idem 2. de legib.

Mulier, quæ vini vsum immoderatè appetit, & virtutibus omnibus ianuam claudit, & vitis aperit. Max. lib. 7.

Mulieri imperare non concedit natura. Publ. Mim.

Mulier domui damnum est, & salus. Pub. Mim.

Mulier a muliere parum distat.

Mulieris æmulatio totam turbat domum ibid.

Thesauros maiorem est, mulier mala. ibid.

Aut amat, aut odit mulier, non habet medium. idem.

Qui potest mulieres vitare, vitet. Plant.

Intolerabilius nihil est, quam femina diues. Iuuenal. Sat. 6.

Nulla diu femina pondus habet. Propert. li. 2.

Varium, & mutabile semp femina. Virg. Aeneid. li. 4.

Malo

Malo in consilio foeminae vincunt viros. Pub. Mim.  
 Ne ve puellarum lachrimis moueare, cauto.  
 Ut flierent oculos erudiere suos. Ouid. de remed.  
 Amor.  
 Foemina cum par esse ceperit, superior efficitur.

## EX SACRIS.

**A** Vdax est ad omnia, quaecunque amat, vel odit foemina, & artificiosa est nocere, cum vult. Valer. in Epist. ad Ruf.

Mulier dicitur a mollitie mentis, & ideo varium, & mutabile testimonium profert. apud Iurisc. conf.

Mulier genus avarissimum praesumitur. ibid.

Foemineus sexus ad decipiendum vsitatus. Ambros. ser. 44.

Foemina, viri portio est, Cyp. de Habit. virg.

Mulier dicitur, mens infirma, & indiscreta. Greg. 13. mor.

Mulier viro propinquit mortem, mulier viro nunciat vitam idem in Regi st.

Mulieris stulta petitio est. ibid.

Mulier, vocabulum sexus est, non corruptalæ. Amb. ad Virg.

Mulier nec docere potest, nec testis esse, nec fidem dicere, nec iudicare, quanto magis non potest imperare. Aug. in Quæst. ex utroque test.

Mulier propter virum formata. Chrysost. sup. Gen. Hom. 15.

Mulierum sexus incautus. idem sup. Matth. Homil. 44.

Mulier, antiqua malitia idem sup. Matth. Homil. 15.

Muliere bona nihil potestius. idem sup. Ioan. Hom. 60.

Mulier particeps imperii. idem ser. 6. sup. Episto. ad Rom.

Mulier, maximum securitatis remedium. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 26.

Mulier vorax, turpis res. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 43.

Mulieribus cum virtute imperandum, non temere. idem sup. Epist. ad Ephes. Homil. 13.

Mulieres gloriae vanæ studium in se habent. ibi.

Mulieri pecuniare est ornari. ibid.

Mulierum

Vuluerum omnia vitia, excepta fornicatione, facienda sunt à viris. idem sup. epistol. ad aphcf. tomul. 16.  
Mulieres capere peccant, si lugere prohibeantur, idem ad popul. Antioch. Hom. 18.

## Lachrymæ.

## E X G R A E C I S.

**M**ulier ad lachrymas nata est. Eurip. in Ved.  
Amare mercedem, prodeci lachrymas. idem in Alceft.  
Lachrymare ignobilibus liberum est, & miseria loqui. idem in Suppl.  
Afflictis hominibus suaves sunt lachrymæ. idem in Troad.  
Trinitia proferit lachrymas, tanquam arbor ista fructum apud Strob.  
Hominibus etiam luctuum, aliquis est gratia. ibi.  
Votum sepelire, nec super vnam diem lachrymandum est. Homer. Illiad. 7.  
Casus veteres non deplorandi sunt novis lachrymis. ibidem.  
Suspensum morsus est doloris apud Strob.  
Si quis tristitiam aliquem secutus, ei dixerit, salve: necessario eum lugere debet. Philom. ibid.

## E X L A T I N I S.

**S**unt, qui gratum facere mortuis, si graviter eos lugent, arbitrentur Cic. 1. Tusc.  
Per lachrymas argumentum desiderij quærimus, & dolorem non sequimur, sed ostendimus neminem sibi tristis est, Sen. Ep. 1. 63.  
Nihil facilius, quam lachrymæ inarescunt. Quint. lib. 6.  
Lachrymæ, poenitentiae sunt iudices Curt. lib. 5.  
Nemo sibi tristis est: clarius cum audientur, gemit, & taciti quæque dum secretum est, cum aliquos videntur, in fletus novos excitantur. Sen. Ep. 1. 100.  
Ingemiscere non nunquam viro concessum est, dicitur: ratio, emulatus, ne mulieri quidem, nihil est enim viro fletu  
A a muliebri

muliebri turpius.

Lachrymæ prius nobis deerunt, quàm causa dolendi. *Ser. nec. de Breuit. vit.*

### EX SACRIS.

**V**incit lacryma inuincibilis, ligat omnipotentem, inclinât virginis filium, Hier. in Epist.

Ex pijs affectibus quædam flendi voluptas, & plerumque graues lachrymas euaporat dolor. Amb. de Obi. Va lent.

Sæpè quod torpentibus latuit, flentibus innotuit, & afflicta mens citius inuenit. malum, quod fecerat & reatum suum, cuius secreta non meminit, hunc in se commota deprehendit. Gregor. 8 Mor.

Sicut per vehementes imbres, mundus aer, ac purus efficitur; ita & post lachrymarum pluias serinitas mentis sequitur, atque tranquillitas. Chrys. sup. Matt.

Multis consolationi sunt lachrymæ, & ex parte maxima magnitudinem doloris minuunt, dolor siquidem speciem ignis gerit, qui dum plus tegitur, plus ignescit. Petr. Bles.

Et si pietas pro defendendi fidelibus flere iubet, fides tamen pro eius lugere verat. Isid. 3. de Summo bono.

Lachrymæ penitentium cadunt in conspectum Domini. Aug. Sermon 3. in Fest. nat.

Lachrymæ infantium, testes sunt nostræ miseriæ, idem Hom. 10.

Fletus multus apud multos, sed fructus nullus. Bern. sup. Cant. Sermon. 26.

Lugentes sunt aliqui, sed si ex corde procederent lachrymæ, non tam citò soluerentur in risum. Bern. de Admon. dom. Ser. 4.

Lachrymæ, cibus sunt animæ. Basil. de Liber. arbitr.

Lugendum est, & post luctum consolandum, post consolationem ad cœlestia contemplanda accedendum. Bern. de Conuers. ad cleric. Sermon.

Lugere impudenter, prohibetur. Chrysost. sup. Ioan. Hom. 61.

Lugendum cum modestiæ decoro. idem sup. Epist. ad Philip. Sermon 3.

Lugere mortuos ex pusillanimitate fit. idem sup. Epist. ad Hebr. Hom. 6.

*Basil.*

## Rifus.

**R**ifus in ecclesia, diaboli opus. Chryf. fup. Epift. ad Hebr. Homil. 15.

Rifus non procul abeft à derifu. Quint. lib. 6.

Rifus grauitate fit mixtus. Auguft. de Spir. & anim.

## Voluptas.

## EX GRÆCIS.

**N**ec voluptas omne bonum, nec dolor omne malū. Plat. de Sim. bon.

Voluptas, & triftitia, quæ propriæ animæ eft, voluptates, & dolores corporis præcedunt. ibid.

Voluptas, effugium doloris eft. ibid.

Omnis voluptas ab amore separatur. idem de amore.

A voluptatibus separari, extrema inicitia. eft idem de Sophift.

Propter voluptatem mala operamur, & propter triftitiam a bonis recedimus, idem Eth. 2.

Deliciæ feneratorum fecerunt, non fecus ac aurifices, vnguentarios, ac tinctores. Pluta. de Vit. vfur.

Voluptates corruptibiles funt, honores autem immortales. Cleo. apud Diog. lib. 1.

Natura folatium quidem haud poftulat, fi delicias folatium appetas: refocillationem autem poftulat, quæ media eft inter voluptatem, & laborem. idem de Tuend. bona valetud.

Ipfæ voluptatis contemptus, fi affuefecerimus, incunabiliffimus eft. Diog. apud Laert. lib. 1.

Mali viri, voluptates malæ. Eurip. in Suppl.

Magna ftultitia eft, propter breuem voluptatem cum aliis digladiari. Demofth. in arg. lib.

Voluptates oportet tanquam fîrenes, fugere eum, quî virtutem, tanquam patriam intueri defiderat. Socr. apud Stob.

Voluptates venari conuenit, quæ labores fequuntur, non illas, quæ præcedunt. Demofthenes ibid.

Delectatio vincit bonitatis optima, fecus, peffima eft. Iulian. apud Stob.



## EX LATINIS.

**I**N præcipiti voluptas ad dolorem vergit, nisi modum teneat: modum autem tenere difficile est, in eo, quod bonum esse credideris. Senec. Epist. 13.

Quemadmodum celeris, etiamsi non sint deprehensa, cum fuerint, sollicitudo non cum ipsis abiit, ita improbarum voluptatum (etiam post poenitentiam) est idem Epist. 27.

Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, quam in quosdam voluptates suas sunt? idem 39.

Quidam voluptatibus suis serviunt, non fruuntur & quod malorum intimum est mala sua amant: tunc autem consummata est infelicitas, ubi turpia non solum delectant, sed placent, & desunt esse remedio locus, vixque fuerant vitia, more sunt ibidem.

Effemina animos amoenitas Senec. Epist.

Probatitas, quæ voluptates vocantur, ubi transcendit modum, poenæ sunt idem Epist. 84.

Eò delitium pervenimus, ut nisi gemmas calcare nolimus idem Epist. 87.

Vis ciborum voluptatem contemnere? exitum expecta idem Epist. 111.

Id actum est ab illo mundi conditore, qui nobis vivendi iura descripsit, ut salui esceremus, non delicati, ad salutem omnia apparatus sunt, & in promptu delitijs omnia miserè, ac solcite comparantur idem Epist. 120.

Voluptas non est merces, nec causa virtutis, sed accessio idem de Vit. beat.

Malorum esca, voluptas, qua homines capiuntur, ut hamo piscis. Cato maior.

Imitatrix est boni voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditijs corrumpuntur, quæ naturae bona sunt Ciceron. 2 de Legibus.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante idem ad Attic.

In voluptatis regno non potest virtus consistere. Cato maior.

Impedit consilium voluptas, & rationi inimica est, ac mentis, ut ita dicam, perstringit oculos, ibidem

Nemo

Nemo est dignus nomine hominis, qui vni diem totum velit esse in voluptate. e. dem 2. de Finib.

Quo maior est voluptas, eo magis mentem a sua sede statuque dimouet. Cic. 1. Parad.

Fluit voluptas, & prima quæque euolat, sæpiusque relinquit causas peritendi, quam recordandi, idem 2. de Finibus.

Omnibus in rebus voluptatibus maxime, finitimum fidum est. idem 2. de Orat.

Trahit sua quæque voluptas Virg. Eclog. 2.

Cogitare cum animis vestris, si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille cito recedet a vobis, benefactum a vobis, dum viueris, non recedet, sed si quia per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit. Gel. lib. 16.

Voluptates commendat rarior usus. Iuuenal. Sat. 14.

Voluptates abe. ntes considerandæ. n. Hist. Sax.

Voluptates peregrinæ vigorem animi extinguunt. Liu. 4. Dec. lib. 8.

Infelix, qui huic rei viuit, ut altitia decenter fecer, nisi quid miserius est, qui hoc voluptatis docet, quam qui necessitatis discit. Senec. 1. pist. 47.

## EX GRÆCIS.

**M**inus voluptatibus stimulat, qui non est, ubi frequentia voluptatum: & minus auaritæ molestias patitur, qui non videt diuitias. August. de fin. cler.

Sicut vitanda sunt amara salubria, ita semper vitanda est amara dulcedo. dem.

Semper voluptas famem sui habet, & transacta non sariat. Hier. ad Damasc.

Mortis est fabricatrix, voluptas. Lact. 1. b. 6.

Te moneo, ut oblectamenta ista terræ pro magnis, ac veris bonis habere, ne credas, quæ sunt non tantum fallacia, quia dubia, verum etiā inuidiosa, quia dulcia. Lact. de opif. Dei.

Voluptas sub necessitate aliquando se palliat. Greg. 30. mor.

Voluptas, & dolor, ad sensum pertinent communem. August. lib. 2. de lib. arbit.

Aa ; Voluptas.

Voluptatem pariunt conuenientia, dolorem resistentia idem de ver. relig.

Voluptas ex calore nascitur. idem lib. 20. contra Faust. Manich.

Delectatio illecebrosæ cogitationis etsi paruum in anima moram faciat, fœda tamen post se relinquit vestigia: idem de confid. ad cler.

Voluptas corporis, malum, afflictio, bonum. Bernar. de adient. domin. serm. 3.

Deliciæ sunt spinæ. Chrys. sup. Mar. Homil. 45.

Deliciæ animam resoluunt, quasi copiosus amnis. idem sup. Act. Apost. Homil. 24.

Deliciæ ad corporis necessitatem non pertinent. idem sup. Epist. ad Ephes. serm. 5.

Deliciæ, mortis autores. idem serm. 13. sup. Epist. ad Hebr.

In facetijs multa periuria. Chrys. sup. Epist. ad Ephes. serm. 15.

Valitudinis firmamentum, luxus subruit. idem ad pop. Antioch. Homil. 55.

Voluptati inest supplicium, idem serm. 4. super. Epist. ad Roman.

Voluptati formosos difficilè imperare. idem de continent. Ioseph. serm.

Voluptas, vt torrent, omnia subuertit. idem sup. Act. Apost. Homil. 27.

Voluptas, fera grauis. idem contra lux. & crapul. serm.

Mundi luxus, piæ animæ crux est. August. in manual. cap. 5.

### Tristitia.

### EX GRAECIS.

**T**ristitia, ægritudinum maxima, apud Stob.  
Propter voluptates mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus. Arist. Eth. 2.

Melancholici naturaliter semper indigent medicina: idem Eth. 7.

Natura omnia molesta fugit. Plut. in consol. ad vxor. Senecis 2

Setteris, ac tetricis omnibus (me iudice) vita, non vita  
est, sed calamitas. Eurip. in Alcest.  
Morores hominibus pariunt morbos. ibid.  
Non appellandus est foelix, qui pecunias habet plures,  
sed qui non tristatur. ibidem.  
Vbi quis dolet, illic animum comuestrit. idid.  
Tristitia, multiplex malum, ibidem.

EX LATINIS, ET

SACRIS.

**N**on debemus causas doloris accersere. Sene. Epi-  
sto. 100.  
Summa stultitia est, frustra confici dolore, cum intel-  
ligas, nihil proficere. Cicer. 3. Tusc.  
Nihil est precipue dolendum cuiquam in eo, quod ac-  
cipit vni eris. idem ad Torq.  
Tristitia somno mitigatur. Aug. lib. 10. confes. cap. 13.  
Communis est tristitia, vbi communis est causa. Bern.  
Tristitia pia est, aliorum vitijs tribulari. idem Epi-  
sto. 145.  
Vis nunquam esse tristis bene viuere, bona vita semper  
gaudium habet. Hugo. 3. de Anim.  
Tristis ex propinquo habet iram. Greg. in Pass.  
Tristitia praecedit laetiam. Aug. in ser. de temp.  
Tristitia saepe grauitatem cordis sequitur. Greg. lib. 1.  
mor.  
Non dolere, stipitis est, non hominis August. lib. 4. de  
Ciuit. Dei. cap. 9.  
Tristibus latus laeta semper miscet. Chrysost. sup. Act.  
Apos. Hom. 3.  
Stultius nihil est, quam sciam captare tristitiae. Se-  
nec. Episto. 97.

Laetitia.

EX GRÆCIS.

**I**n communi re gaudens solus, non recte facit Eurip. in  
Ion.

• • • Gaudium

Gaudium præsens, est optimum in posterum. apud Stobi  
Multa, quæ naturaliter non sunt delectabilia, cum sunt  
assuetæ, ac stabilia sunt. Arist. Rhet. 1.

Vnicuique enim delectabile quod amat, dem. Eth. 1.

Quod delectari velis sine tristitia, ad philosophiam re-  
currat. dem. Polit. 2.

Omnes habemus, unde lætemur. Plut. de tranquill.  
anim.

Quod iucundissimum, idem calamitosum, Eur. p. in Hip-  
polyt.

## EX LATINIS.

**A**nimus debet esse alacer, & fidens, & super omnia  
erectus. res severa est, verum gaudium. Sen.  
Epist. 27.

Sola virtus præstat gaudium perpetuum, securum,  
etiamsi quid obstat, quod non bene in modo non eruenit, quæ  
infra feruntur, nec inquam deum videri. b. dem.

Quia gaudium semper animos inquietat, modis raro  
lætis rebus non eruenit Cassiod. 4. Epist.

Nihil difficilius, quam differre gaudia. Quint. De-  
clam.

Spem gaudia parant, aduersa contritionem. idem De-  
clam. 15.

Recto ordine prius inuis tollatur, quam gaudium  
fundatur. Tert.

In profuso gaudio lachrymæ erumpunt. idem.

Gaudia principium nostri sunt sæpè doloris. Ouid. 7.  
Metamorph.

## EX SACRIS.

**L**ætitia nostra sit timore permixta. August. sup.  
psalm. 85.

Miser a nulla maior, quàm falsa lætitia Bern. de lib. arb.

Lætitia, iusti comes est Chrysost.

Lætitiam quæ parere solent extra nos sunt Bassi.

Gaudium prauum, vanum est Greg.

Solet lætitia arcana mentis aperire, atque aperienda  
amittere, aduersa vero cum nos exterius depingunt, in-  
terius cautiore reddunt. Greg. 28 mor.

Verum



Verum gaudium non possidetur, nisi pax, & iustitia teneatur, prima enim est, & quasi radix iustitia, secunda, pax tertia, gaudium: de iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Gaudium properat, & non fert læticia moras.

Cypr. Epist. lib. 6

In gaudio communi, maior est episcopi portio. idem lib. 1.

Læticia sarietas, penuria est tribulationis. Greg. 1. mor.

Læticia ex propinquo habeat luxuriam. idem in Past.

Delectatio est pondus animæ. Augustin. music. cap. 11.

Delectatio parit tolerantiam laborum. idem de Pa. cap. 4.

Præsentis temporis ira agenda læticia est, ut nunquam amaritudo sequentis iudicii recedat à memoria. Greg. Hom. 32.

Vnde quis gaudeat, plurimum interest. Augustin. lib. 6. cōfess. cap. 6.

Gaudium malorum, stultitia est idē de agone Christi. ca. 7.

Populi applausus ex eorum est numero, quæ fortuna, non indicio, contingit. idem lib. 1. de music. cap. 6.

Gaudendum est de iis, quæ expectamus, & gaudendum de iis, quæ sunt nemus Bern. de verb. post. serm. 2.

Gaudendum in bono alieno magis, quam in proprio parvo. idem sup. Cant. fer. 49.

Gaudium in materia convertibili mutari necesse est remutata. idem de fallac. præsent. vit.

Gaudium solummodo verum est, quod de creatore concipitur. idem in Enchiridion.

Hilarendi legit De s. Bernar. de mag. serm. 3.

Lætos vos esse volo, sed nondum securos. Bern. sup. psal. Qu. habet. ser. 4.

Gaudere pro periculis aliorum generosius est, quam desistere calamitatem. Chrysost. ser. 22. sup. Epist. ad Roman.

Gaudere in calamitatibus aliorum, impudens est. idem ad popul. Antioch. Hom. 14.

Gaudium ex opinione venit. idem sup. Epist. ad Hebr. Hom. 20.

Delamur per voluntatem, & exerceamur per rationem. Bern. serm.

## EX GRÆCIS.

**N**illum est viro maius malum, quam frustrari fidem uxoris. Eurip. in Alceste.

Nullum inter homines maiorem dolorem inuenies, quam liberos mortuos aspicere. idem in Supp.

Vir ex familia cum moritur, desiderabilis mulieris et res imbecilles. idem in Taur.

In ceteris minus offendi potest mulier, at si marito priuatur, vita priuatur. Eurip. apud Stob.

Mulier cum priuatur viro, priuatur vita apud Stobæum.

## EX LATINIS.

**L**ibenter se orbitas decipit, magnas calamitates vana ratio sustentat. Quint. Decl. 10.

Nihil est sceleratius prudenti orbitate. ibid.

Quisquis orbitarem facile credit, si sit nat. ad impatientiam securitatem. Quint. Declam. 16.

Senectus, & orbitas licentiam præstant. Maxim. lib. 6.

## EX SACRIS.

**O**rbitaris magnitudo, religionis occasio est. Hier. ad Saluinan.

Vidua præ cæteris vacare debet orationi. Ansel. sup. Timoth.

Vidua grauius contra concupiscentiam configit, quam virgo. Aug. contra Iulian.

Vidua defensorem nullum habet. Chrysost. sup. Ioann. Homil. 6.

Vidua psallunt noctu, & die. idem sup. Episto. ad Corinth. Hom. 30.

## Consolatio.

## EX GRÆCIS.

**A**nimo male affecto, medicinarum sunt sermones. Plut. in Orat. consol.

Facilius

Facilius est, consolari afflictum, quàm sustineri. Eurip.  
in Alceft.

Nunquam vlla de re dixeris, quod amiseris eam, sed  
quod reddideris. filius obiit, redditus est: ablatuſ est mi-  
hi ager, & hic redditus est, sed malus est, qui abstulit: quod  
est, quod cures, per quem is qui dederit, receperit: quan-  
diu verò conceditur tibi, curam eius habet: o tanquam alie-  
næ possessionis: quemadmodum prætereuntes diuersorij.  
Epist. apud Stob.

Minus habet mororis præsentem intueus amicum.  
Sæpe enim quiddam est amici sermo. Philem. ibid.

Inest etiam verbis quædam voluptas, cum obliuionem  
inducunt malorum, ibid.

Cui corpus malè affectum est, is opus habet medicor  
cui autem anima, amico. ibid.

Consolatio, maximum est remedium tristitiæ. Socin.  
ibid.

Qui aliorum mala perpenderit, minus ægrè feret  
sua Phil. apud. Stob.

In rebus secundis oportet intueri in eum, qui vitur  
minus secundis: in aduersis vero in eum, qui vitur magis  
aduersis. Phythag. apud Volar.

E X L A T I N I S.

**S**intelligimus, solatium est, æquo animo perdere quod  
perituum est. Senec. Epist. 99.

Nihil tam acerbum est, in quo æquus animus non inue-  
niat solatium. idem de Tranq. anim.

Necessitas ferendæ cōditionis humanæ, quasi cum Deo  
pugnare prohibet, admonetque esse hominem, quæ cogi-  
tatio magnopere luctum lenat. Cicer. Tuscul. 3.

Leuis est consolatio ex miseris aliorum. Cice. ad Tor-  
quar.

Ipsa ægritudo lenitur, cum obicimus merentibus  
imbecillitatem animi effeminati, cumque eorum grauita-  
tem, constantiamque laudamus, qui non turbulenter hu-  
mana patiuntur. Cicer. 4. Tuscul.

Morus animi, sollicitudines, ægritudine s que obliuio ne  
leniuntur, traductis animis ad voluptatem. ibidem.

Hæc sunt officia consolatiuum: tollere ægritudinem fræn-  
ditus, aut sedare, nec pati manare longius, aut ad aliâ tra-  
ducere.

ducere. idem.

Sunt, qui consolationem respiciunt, sed refert quomodo a libeatur: ut enim tulerit qui que coram, qui sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo, prædicandum est. Cicero, 3. Tuscul.

Consolationum multæ sunt viæ, sed illa rectissima: impetret ratio, quod dies impetratura est idem ad Atticū. Est in tua potestate abijcere dolorem, cum velis, tempore uenit enim ibidem.

Dies multis mederi solet. Cicero ad Atticū.

Est tarda illa quidem medicina, sed certissima, quam affert longinquitas, & dies. ibidem.

Sola spes hominem in miserijs consolari solet. idem in Catil.

Amores consolatio angit, non lenit. Tert.

Mediocre solatium est, quos amamus, nihil queri. Plinius minor. lib. 1.

Verendum adhuc volnus medentium manus reformidat, unde patitur, atque vltro requirit: sic recens, nini dolor consolationes rejicit atque refugit, mox desiderat & clementer acquiescit. Plinius minor. lib. 5.

Maximum solatium est, vacare culpa. Cicero ad Atticū.

Non interpretemur maius naturæ beneficium: abstulit, sed dedit. Seneca. Epist. 73.

Quisquis aliquando queritur mortuum esse, queritur hominem fuisse. idem.

Hominis est, dolore affici, & solatia admittere, non solatus non egere. Plinius minor. lib. 8.

Vnicum doloris leuamen, studium est, ibid.

Flebile principium melior fortuna secuta est. Ovid. 7. Metam.

Nec fera tempestas toto tamen errat in anno.

Et tibi, et de mihi, tempora veri erunt. idem.

Bonus animus in re mala, dimidium est mali. Plautus in Pseud.

Animus æquus, est optimum fortunæ condimentum. idem in Rud.

Esset aliquod imbecillitatis nostræ solatium, si tanto tempore repararentur cuncta, quanto finiuntur. Seneca. Epist. 92.

Ratio in consolando plurimum valere debet: Cicero. apud Curt.

EX

EX SACR. S.

**F**estina consolatio bonorum, consideratus finis malorum, tunc enim ex eorum interitu malum cōspiciūt, quod euadunt leue astringant quicquid in hac vita aduersum patitur. Greg. 21. mor.

Facilis erit consolatio, si in ex flagella, quæ patimur, quæ fecimus delicta, ad mem. nrā reuocemus, idem in Reg. utr.

Non est probus consolator, quem propterea vincunt gemitus. Hier.

Prolixior consolatio diutius afficit, quem consolari vis ambir.

Requiescimus in memoria illius, quem amissum uolumus. idem.

Solacium dolentis est, doluisse. idem.

Consolatio mitis esse debet, non apera, quæ magis dolorem leniat, feruorem mitiget, quam commotionem excitet, idem in lib. de Ioseph.

Consolatur nos Deus, ut alios consolemur. infel. sup. Epist. ad Corinth.

ana consolatio tribulationum est, auctoris nostri dona ad memoriam reuocare Greg. 1. mor.

consolationem vxor marito præbet Chrysost. sup. Genes. Hom. 1. 8.

Consolatio amplior est, quam afflictio, idem sup. Epist. ad Corinth.

Consolatio ex præteritis sæpè pio prodest, idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 2.

Subleuatio est doloris, visitatio collaborantis. Greg. 4. mor.

Ponquā non abstulit, nisi quod dedit, sua recipit, nō nostra abstulit. Greg. in mor.

Infelicitas, & tormentum.

EX GRAECIS.

**I**nfelicitas, inops consilij est Eurip. in Ion.

Nec voluptas omne bonum, nec dolor omne malum Plat. de summo bono.

Nemo



## 382 Infelicitas, & torment.

Nemo est, qui miseris invidiat. Plut. de inuid.

Malorum suorum homo sibi causa. Homer. Odyss. lib. 11.

Non respicit iustitia miseros. Eurip. in Phœnis.

Voluptas, & tristitia, quæ propria est animæ, voluptates, & dolores corporis præcedunt. Pla. de summo bono.

Si ergo miserè habeo, nihil in hoc glorieris, & tumescere habere poteris. Eurip. in Androm.

Quando miseris bene volunt dii, cedit aduersa calamitas in melius. idem in Rhœs.

Quibus est aduersa fortuna, non sardi solum sunt, sed ne videntes quidem, res conspicuas vident. Sophoc. apud Stob.

Non facile est, inuenire dominum sine malis viuere. quisquis autem munus habet, illi videtur malus quiddam contigisse, quam alteri. Hierod. ibidem.

Non potest vllum tam grave dici verbum, nec affectio, nec calamitas diuinitus immissa, cuius molem natura hominis non ferat. Eurip. ibid.

Bona querentibus vix obtingunt, mala etiam non quaerita. Demetr. ibidem.

Infelix, quem pater Saturnus in senectutis limine misera calamitate perdidit. Homer. apud Stob.

Homo semper infelix, natura credulus est ibi.

Quemadmodum, & corpori, sic & familie, viteque morbus accedit. Democr. ibidem.

Inuidus demon maximè videtur hoc studere, ut inopinatam calamitatem inducat. ibidem.

Dolor apud illos libenter manet, apud quos alitur, & augetur. ibidem.

Dolor resolutio animæ est. Cleant. ibidem.

Quam felices sunt, qui a puero infelices fuerunt. Dion. ibidem.

Aduersa fortuna docet, quam multos habeas amicos. Plut. in Apophth.

Si infelicitates in commune cõferrentur, & vnusquisque ex æquo partiretur, futurum erit, ut plures, suas capientes, discendat. Socras. apud Plutar. in Orat. consol.

Propius ad amicorum aduersos casus, quam ad se cunctos successus, succurrendum est. ibidem.

Diligibilis res est, ferre mutationem rerum in deterius.

Bias apud Diog. l. b. 1.

Et mortalium aduersitates, & ventorum flatus non semper impetum habent, Eurip. in Herc. fur.

Dolentes per supiria lenantur, idem in Alcest.

Calamitas est ipsis, qui perferunt, & spectatoribus utilis. Plat. in Gorg.

E X L A T I N I S.

**E**st aliqua doloris rubitio. Sene. Epist. 61.

Plus ostentatio doloris est, quam dolor, ibid.

Oportet alios esse miseros, & alios felices. Pup. Mim.

Repente infelicem esse, generat, furorem.

Sine spectatore cessat dolor. Senec. Epist. 54.

Bonum virum Deus in deliciis non habet, experitur in dura, sibi illum preparat. Senec. de provid.

Est naturalis fauor pro laborantibus. Quint. libr. 4.

Qui intermittere in agendo dolorem potest, videtur posse etiam deponere, idem lib. 11.

Semper se custodiant miseri, ne esse meliores desināt.

idem. Decla. 1.

Dolor membrorum totam cogitationem in se rapit.

idem Decla. 6.

Non debet dolere, qui potest gloriari, ibid.

Est quidem dithicis felicibus miseriarum vera æstimationis, idem Declam. 9.

Quam verum est, quicquid exclamat calamitas, nec ab

infelicibus ficti temere exont gemitus, ibidem.

Nihil crudelius calamitate, quam gaudia reducant, idem

Decla. 11.

Leuior est dolor, qui disponitur, idem Decla. 12.

Quod vltimum miseris est, miserationem perdere, ibidem.

Vltimum miseris, spes est, ibidem.

Nobiles sunt miseriorum spes, ibidem.

Habet aliquid solatium, quicquid in amore misere seuit, idem Declam. 13.

Difficile est tacere, cum doleas. Cicer. pro Sil.

Doloris magnitudo vim quandam dicendi nobis dat, & tribuit, d. in ad Att. com.

Leuiora sunt ea, que repentine aliquo motu accidunt,

quam ea, que praevidentur, & que praeparantur.

Idem in Off.

Dolor dissimulatione crescit. iust. lib. 8.

Nihil infelicius eo, cui nihil evenit aduersi. Senec. Epist. 92.

Calamitas, virtutis occasio est, nemo d. raret, si eandem vim, haberet rerum aduersarum assiduitas, sicut primicius. Senec. de tranq. an. m.

Spem gaudia parant, aduersa contritionem. Quintil. Declat. 5.

Aduersæ res se domant, & decent, quid opus sit factu. secundæ res lætitia transuerium trudere solent, ac recte consolendo atque intelligendo. Gell. lib. 7.

Res humana semper in deterius prolabantur. Sallust. in conur. Cat. 1.

Si qua venit sero, magna ruina venit. Propert.

Si nihil infesti diuis videt Vlysses.

Penelope felix, sed sine laetæ foret. Ovid. de Trist.

A ierrima est fortuna, quæ nec in occulto quærit, nec in comperto auxilium implorare audeat. Cæsar. de bell. Gall. lib. 1.

Miseris parua est fides. Sallust. in conur. Cat.

Si dolori frenum remittas, nulla materia magna non est. Plin. lun. lib. 4. pist.

Multa luctuosa dolor nuenit. ibidem.

Est quædam dolendi voluptas, præsertim si in amici finis defleas, apud quem vel laus si parata, vel venia. id. lib. 8.

Dolendi modus est, timendi non est. ibid.

ægruat dolorem abientia, mali independentis ignorantia. ibidem.

Habent sua verba miseri, sua verba felices, idem in Paneg.

Discunt quidam esse infelices, & quibusdam solatio esse nosse sortem suam. Curt. lib. 4.

Optimè miser asserunt, qui abscondunt. ibid.

Nisi mutuo essemus miser, olim alius alio potuissimus esse fastidio. ibid.

Dignus est oī malo, qui fortune suæ erubescit. de lib. 5.

In communi calamitate suam quisque habet fortunam. idem lib. 6.

Reperire verba innocenti facilè est, modum verborum misero tenere difficile. ibid.

Recens

Recens dolor præteritum reuocat, idem lib. 10.  
 Recruduit aliquando soporatus dolor, idem lib. 7.  
 Miserrima est fortuna, quæ inimico caret. Pub. Mim.  
 Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit.  
 Et sensum cum re, consiliumque fuit. Ouid. 4. de Pôr.  
 Non est miser, nisi qui se miserum esse credit. in Hist.  
 Sax.  
 Assuetudo mali animos essert. Lin. 3. Dec. lib. 8.  
 Dedecori est fortuna prior. Lucanus.  
 Mobilis, & varia est semper natura malorum. Iuuenal.  
 Sat. 3.  
 Omnia, ad quæ gemimus, & expallescimus, tributa vi-  
 tæ sunt. Senec. Epist. 27.  
 In dolore maximè est prouidendum, ne quid abiectè,  
 ne quid timidè, ne quid grauè, ne quid molliter, ne quid  
 seruiliter, muliebriterque faciamus. Cicer. 2. Tusc.

EX SACRIS.

**A**ffligit Deus nec iniuste, nec crudeliter. Aug. lib.  
 Medit. cap. 39.  
 Nemo quantum proficit, nisi inter aduersa cognoscit.  
 Grego. in mor.  
 Cum quis positus in prosperitate diligitur, incertum  
 est, utrum prosperitas, an persona diligatur. amissio au-  
 tem prosperitatis interrogat vim dilectionis, nec pro-  
 speritas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimi-  
 cum celat. idem.  
 Aduersitates misericordia interpellat. Nazanz.  
 Afflictio, optimum quandoque remedium est ad salu-  
 tem. idem.  
 Calamitas, inuentrix est ingeniosa. idem.  
 Aduersitas nostra, non est ira Dei, sed admonitio.  
 Chrysosto.  
 Aduersa non deiciunt, quem prospera non corrumpunt.  
 Grego. 31 mor.  
 Aduersitas, prolatio virtutis est. idem Epist. 126.  
 Impossibile est, scire afflictiones afflictorum ei, qui  
 experimentum afflictionis non habuit. Chrysostom. sup.  
 Epist. ad Heb. Serm. 30.  
 In afflictionibus philosophandum. Basil.  
 Nihil aduersum, nisi quod nobis obstat ad æternam  
 B b felicitatem

felicitatem properantibus: nihil prosperum, nisi quod Deum conducit. ibidem.

Sæpè fit expulsa nube feremus dies. Cypr. I.

Aduersitas, quæ bonis votis, aut viris obicitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis: Greg. in mor.

Moderata afflictio lachrymas exprimit. idem 9. mor.

Dolor aîæ tortor est. Aug. de verb. Domini. Serm. 41.

Sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. idem.

Tanto quisque perfectus est, quanto quisque perfectius sentit dolores alienos. ibid.

Fugere persecutionem, non est culpa fugientis, sed persequentis. Bernar.

Incrementum doloris est, id quod dolet, scribere. Ambrosi.

Dolor nimius non deliberat. Bern. Serm. 1.

Vexatio dat intellectum. Pet. Chrysos. in quod. serm.

Persecutio non proficit ad salutem, nisi si rationabiliter sustineatur. Grego. in Regist.

Absurdum est dicere, malle non esse, quàm miser esse. August.

Miseriæ comes indiuidua est malitia. idem.

Gratus est miseris de misericordia sermo. Bern.

Horrendo modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Grego.

Quid miserius misero non miserante se? Aug. in cōfess.

Ille bene nouit in exterioribus miseris subsistere, qui seipsum de ipse interna gaudere. Grego. sup. Ezech.

Sicut pura veritas non nisi puro corde videtur, sic miseria fratris non nisi misero corde seruatur. Bernar. de 12. grad. Humil.

Tribulantur boni, & mali, sed magno discrimine. August. lib. 2. de consens. Euang.

Tribulatio cordis, merces est penitentis. idem in Quæst. ex utroque test.

Tribulatio omnium maxima est, delictorum conscientia, idem sup. Psal. 45.

In tribulationibus mali decidunt, boni confirmantur, idem sup. Psal. 144.

Dolor timere nescit, nisi Hist. Sax.

plus



Plus aduersa, quàm prospera, prodest fortuna. hæc enim fallit, illa instruit. Veg. lib. 3.

Ex infortunio sunt aliqui felices. ibid.

Timendum est, ne nobis cadentibus surgat, qui nobis surgentibus irridetur. Greg. 16 mor.

Aduersitates solum mali malas æstimant, & metuunt. Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei.

Persecutio nõ semper iniustitiæ signũ. idem p. pist. 63.

Non omnis persecutio bona, sed quæ propter iustitiã toleratur, idem de serm. Domini in monte.

Persequitur, grauius malus mala faciendo, quàm bonus mala coer. en. 10. idem.

Amantis, & inuidentis, similis dolor est. Basil. de Virg.

De tribulatione multum eruditionis sanctis venit.

Chrysost. sup. Matth. Homil. 12.

Afflictio, materia pietatis, idem sup. Episto. ad Philipp. Ierm. 15.

Aduersitas bonorum non est ira Dei, sed admonitio, idem sup. Matth. Homil. 34.

Afflictio, pædagogus noster est, idem sup. Act. Apost. cap. 43.

Afflictione temporaria peccatum diluitur, idem sup. Psal. 49. Homil.

Per afflictiones solum regno cœlorum nos fieri dignos, est possibile, idem sup. Genes. Homil. 32.

Afflictus valde non propterea a Deo credendus est derelictus, idem sup. Genes. Homil. 32.

Calamitas quæuis ex sacra scriptura suam habet medicinam, idem sup. Genes. Homil. 28.

Calamitas, & tentatio ad sapientiam animam præparant, idem sup. Ioan. Homil. 60.

Dolor immodicus demergit animam, idem super Lucam.

Tribulatio amicos facit, idem super Act. Aposto. Homil. 42.

Dolore caremus, si deliciae desunt, idem serm. de dispensa. rerum tuarum.

Tribulatio vera philosophiæ est mater, idem ad pop. Antioch. Homil. 72.

Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse, ad salutem. August. supra.

Psal. 21.

## 388 Clementia, & misericord.

Si putas te non habere persecutionem, nondum cepisti esse Christianus, idem in quod. Sermo.

Solatio dolentis est, doluisse. Ambro.

Tribulationes non tantum patienter, sed etiam grater ferunt sancti. Augu. in quæstio. ex utroque test.

Tormentis præmia cresunt. Cypr. lib. 3. Epist.

Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ non fuerunt in pace quæsitæ. Aug. in Epist.

Tormenta plerunque cruciant, sed non emendant. Greg. 10. 7. mor.

In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet, idem 9. Mor.

Tormenta à notis illata plus nocent, quàm ab ignotis, idem in Euang. Hom. 35.

Corripit Deus, quem diligit. Tert.

Deus non solum nos donis, sed flagellis, erudit. Greg.

### Clementia, & misericordia.

### EX GRÆCIS.

**D**ifficile est, simul & miserū esse, & sapere, Plutarchi in Apophth.

Qui flagitiosum miseratur, non mores miseratur, sed hominem. Arist. apud Diog. lib. 4.

Miserendum immeritò infelicitibus, apud Stob.

### EX LATINIS.

**E**t clementia hominibus omnibus necessaria, maxime autem decora Imperatoribus. Senec. de Clemē.

Saluum regem in aperto clementia præstat. ibid.

Ipsa regentis clementia verecundiam peccandi facit. ibidem.

Clementia est temperantia animi in potestate viciascendi, vel lenitas superioris aduersus inferiorem in constitutendis pœnis. ibidem.

Petunt etiam innocētes misericordiæ auxiliū. Quint. lib. 11.

Nihil minus videretur partibus advocati conuenire, quàm reo capite periclitanti subsidium miserationis mittere. Quint. Declam. 2.

Quod

Quod ultimum miseris est, miserationem perdere, idem Decla. 12.

Nihil est laudabilius, nihil magno viro, & præclaro dignius placabilitate, & clementia, quæ ita probanda est, ut adhibeatur reipub. causa severitas, sine qua administrari recte ciuitas non potest. Cice. 2. Offic.

Fauor, & misericordia aeres primos impetibus habent, paulatim consilio, & ratione quasi restincta concidunt.

Plin. lun. lib. 2. Epist.

E X S A C R I S

**M**elius est, ut nullus sit miser, quam ut tu facias misericordiam. Aug. sup. Psal.

Plurimum interest, quo animo quisque pareat, sicut enim aliquando est misericordia puniens, ita & crudelitas parcens, idem Epist. 64.

Gratus est miseris de misericordia. ferni. Bern.

Cum alienæ infirmitati compatimur, valentius à nostra roboramur. Greg. 7. mor.

Tanto quisque perfectus, quanto perfectius sentit dolores alienos. idem 29. mor.

Iustitia sine misericordia, non est iustitia, sed crudelitas, sicut & misericordia sine iustitia, non est misericordia, sed fatuitas. Chryso. sup. Matth.

Misereri volens proximo, sibi ipsi prius debet miseri. Greg. 19. mor.

Misericordia artem non habet. Hier.

Sub prætextu misericordiæ, non indicandum iniustitiam. idem.

Sola misericordia comes est defunctorum. Ambros. serm.

Plus est aliquando compati ex corde, quam dare, quia quisquis indigenti perfecte compatitur, minus æstimat omne, quod dat, & rem quamlibet plerumque dat, qui non compatitur. Greg. 20. mor.

Sic mens per compassionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris ostendat. idem in Homil.

Nonnulli dura sunt ceruice, & attrita sunt fronte, ut quo magis eis compatimur, tanto magis nostra compassione, & patientia abutantur. Bernar. in serm.

Tria sunt, per quæ probatur vera compassio, scilicet

occulta beneficia, paupertas, & mors. Hugo. de Claustr. Anim. cap. 9.

Misericordia, est animi condolentis affectus, cū additamento beneficii, ut compatiatur de proximo, & largiamur de proprio. Aug. de Finit.

Non est, quod fugias à Deo irato, nisi ad Deum placatum. idem sup. Psalm. 74.

Misericordiae virtus tanta est, ut sine illa, ceterae etiam sint, prodesse non possunt. Leo Papa in sermo. de Appar.

Sola misericordia est, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant. Cassiod. in Episto.

Præcedentis misericordiae beneficium perdidit, qui putat, esurienti sufficere, quod semel donauit. Valer. Episc. in quodam serm.

Misericordia Dei, est summum solatium moerstorum. Greg. 2. Moral.

Misericordiae tempus nemo perdat. idem sup. Euang. Hom. 34.

Lex Dei, misericordia est. idem sup. 7. Psalm.

Misericordia, verum est sacrificium, si propter Deum fiat. Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei. cap. 6.

Misericorditer multos occidit Deus. idem lib. 3. contra Iul. Petil.

In misericordia Deus iudicium non omittit. idem sup. Psalm. 32.

Misericordia laudabilior in paupere, quam in diuite. idem in Quæst. ex utroque test.

Misericors in alios esse non potest, qui in se crudelis est. idem sup. Psalm.

Misericordia domini, desperationi opponenda est. August. serm. 122. de Temp.

Misericordia quæ sit de exiguu, placet Deo. Hugo in Quæst. ex utroque test.

Misericordia promittitur miseranti. Bern. de Conuer. ad cler.

Natura mollior est homo ad compatiendum, quam ad indignandum a se. idem sup. Cant. serm. 37.

Clementia Dei mensuram non recipit. Chrys. de Penitent. Homil. 3.

Misericordiae apud Deum, pelagus est. Chrys. serm.

Misericordia et iusti indiget in se. Hom. 2. sup. Psalm. 50.

Miseri-

Misericordia Dei, nequitiam hominis vincit. idem ad pop. Antioch. Homil. 86.

Misericordia Dei, pallium breue non est. sup. Bern. Cant. ser. 66.

Peccata aliqua minima sunt, alia magna, alia medio-  
cria, & propterea egent triplici misericordia, parua,  
medioeri, & magna. Ber. de Primord. med. & nouiss. nost.  
serm.

Misericordia rationem quandam habet. Chryso. sup. Math. Homil. 33.

Misericordia, est salutis præsidium. idem de Miseric. Homil.

Misericors vir, pretiosa res. idem de Ver. Esaie Homil. 4.

Misericors, magnus homo, & honorabilis vir. idem de Penit. Hom. 7.

Pij cordis est, cedere importunitati Bern.

## Fauor, &amp; auxilium.

## EX GRÆCIS.

**I**uppiter mihi auxiliator, non metuo Eurip. in He-  
acl.

Non est cadentis, alium erigere, nec ignorantis, doce-  
re, nec in compositi, componere, nec imperare eius, qui  
non pareat imperio. Plutarch. de Doctrina. princip.

Odi, auxilium ferre sero amicis. Eurip. in Rhés.

Dijs enim nihil opus est amicis. satis enim ipse Deus,  
qui uiuat, cum uult. idem in Her. fur.

Manus manum lauat, & digitis digitum.

Decretis auxilijs, apparatu celeri, legationibus fa-  
cundis, & promptis, animi trepidantes sociorum confir-  
mantur. Demosth. 1. Olynth.

Il, qui sibi ipsis bene facere nolunt, alijs cogendi sunt  
bona suppeditare. Cyrus apud Plutarch. in Apophth.

Deus ante omnia opera inuocandus. Plat. Legib.

Solet diuinitas auxilium sui, fauoris non in paruis  
ostendere, sed ubi spes humana deficit. Iosep. lib. 1. An-  
tiquit.



## EX LATINIS.

**A**lteri viuas, oportet, si tibi vis vinere. Senec. Epist. 43.

Homo in adiutorium mutuum generatus est. idem 2. de Ira.

Paucis natus est, qui gentes ætatis suæ tantum cogitat, multa annorum milia, multa populorum superueniunt, ad illa cogita, respice. idem Epist. 80.

Noce-re, facile est, prodesse vero, difficile. Quintil. libro 8.

Nihil habet alicuius fortuna melius, quam ut possit, nec natura, quam ut velit seruire plurimo. ibidem.

Homines hominum causa generati sunt, ut ipsi inter se alij alijs prodesse possint. Cicer. 2. Offic.

Hoc natura perscribit, ut homo homini, ob eam tantum causam, quod is homo sit, consultum velit. idem 3. Offic.

Si quàm præstantiam virtutis, ingenij, & fortunæ, consecuti sunt nonnulli impartiant eam suis, communicetq; cum proximis ut si parvibus nati sunt humilibus, si pro- pinquos habeant imbecilliores, vel animo, vel fortuna eorum augeant opes eisq; honori sint, atque dignitati. idem in Lælio.

Omnis pro laborante favor est. Quint. Decl. 9.

Hoc natura affert, ut eis faueamus, qui eadem pericu- la, quibus nos perfuncti sumus, ingrediuntur. Cicer. pro Mur.

Favor, & misericordia acres primos impetus habent paulatim ratione, & consilio quasi restincta concidunt. Plin. lun. lib. 2.

Quò se fortuna vertit, eò se favor hominum inclinat. Iust. lib. 5.

Quis est, qui inopis, & optimi viri causæ non antepo- nat in operando, gratiam fortunati, & potentis: à quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore videtur, in cum ferè est voluntas nostra propensior. Cicero 2. Offic.

Sat habet fautorum, semper qui rectè facit. Plaut. in Amph.

## EX SACRIS.

**I**llis fauemus sepius, à quibus referendis gratiæ vicē speramus. Amb.

Equorum cursus favore perniciosior sit. Hic. ad Lætam.

Primus locus apud regem, lubricus est. Pius 2. apud Plat. lib. 2.

Nihil tam secundum naturam est, quàm iuuare con-  
sortem naturæ. Amb. de Off.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur com-  
modius est, neutrum iuuare, quam grauare alterum.  
ibidem.

Adiuuare imbecillem, charitatis est, adiuuare velle  
potentem, elationis. Greg. 7. mor.

Vult enim deus, vnumquemque alterius angustias sen-  
tire vt proprias, & quomodo sibi, si in tali tribulatione  
esset, subueniri cuperet, ita ipse alteri propter Deum  
subuenire non postponat. Hieron. in Epist.

Impudens postulatio tempore necessitatis, & angus-  
tiæ, ab eo petere auxilium, quem in prosperitate con-  
tempseris. Hier. sup. Hier. lib. 1.

Nullius ope indigere se putat, qui alteri suam negat.  
Lact. lib. 6.

In rebus deplorat finis plerunque, opem numinis ex-  
perimur. ibid.

Age sic aliud, vt tuum non obliuiscaris, negotiū, ami-  
cis ita enim prodesse debemus, vt nobis non noceamus.  
Cass. in Epist.

Ita gratum debet esse subsidium, vt, sicut in vna mer-  
catione raro solet existere, vterque videatur desiderata  
commoda percepisse. ibid.

Homines oēs diligendi sunt, sed omnibus si prodesse  
non possis, iis potissimum subueniendum est, qui pro lo-  
corum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportuni-  
tatibus, constricti tibi quadam sorte vniuntur. Aug. de  
doctr. Christ. serm. 2.

Hæc est lex diuinæ providentiæ, vt nemo à superio-  
ribus adiuuetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non  
ad eandem puro affectu inferiores adiuuerit, idè de vni-  
uersis.

Elegant

## 394 Crudelitas, & vindicta.

Eleganter dictum est, cum quis in putenum cecidisset, & aqua eum suffogaret, accessit alius, eo viso, ad mirans ait, Quomodo huc cecidisti? obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo huc ceciderim, quæras. idem sup. Episto. ad Hebr.

Auxilium diuinum nobis, adest, cum in iniurijs manseriti sumus. Chrysost. ad popul. Antioch. Hom. l. 79.

Auxilium diuinum per bonam vitam conciliandum. idem sup. Genes. Hom. 40.

Auxilium inimicis nec dare, nec ab eis accipere oportet. idem sup. Matth. Hom. 1.

Coadiutores Dei sumus consensu voluntatis. Bern. de grat. & arbit.

### Crudelitas, & vindicta.

#### EX GRÆCIS.

**C**rudelitas, & gentes, & ciuitates perdit semper. Eurip. in Orest.

Crudelitas, & perfidia deterrent à deditioe, & recubatione. Demosth. 1. Olynth.

Viro natura bono necessitate autem sano multo durus est, de aliis, quàm de se, sumere supplicium. Lucian. in Phalar.

Optima inimici vindicta est, te honestum, & bonum virum præstare. Diog. apud Plutar. de vtilit. ca. ab inimic.

Humanum habetur, vltionem inimici, si quando per occasionem inciderit, negligere. ibid.

Nemini intendendæ minæ, muliebri enim est Chilo apud Diog. lib. 1.

Frater fratris necem vlciscitur. Homer. Iliad. lib. 24.

Vltio vltionem vocat, & cædes eadem Eurip.

Melior est venia, quàm vindicta, illa enim mitis est inueni: hæc autem ferina apud Stob.

Vltio, passio iniustitiæ est. ibid.

Vindix, malus, & miser. ibid.

#### EX LATINIS.

**M**inuti semper, & infirmi animi voluptas. vltio. Iuuenal. Sat. 14.

Rectius

## Crudelitas, & vindicta. 395

Rectius est in autores criminum vindicari, ad multos metus, ad paucos poena pertinet Veget. lib. 2.

Vltio proxima est auxilio.

Genus vltionis est, pascere, & non misereri. Quint. declam. 5.

Vindicta nemo magis gaudet, quam femina. Iuvenal. Satyr. 12.

Crudelitas minimè humanum malum est, indignumq; regio animo, ferina ista rabies est, sanguine gaudere, ac vulneribus, & abiectio homine, in sylvestrè animal trãsi re. Senec. de clement.

Sœuitia non vltia fata procedit. Quint. Decl. 12.

Omnibus est odio crudelitas, & amor pietas & clement. Cicer.

Nullis supplicum precibus crudelitas inhiberi potest. Cur. lib. 7.

Nec crudelitati luxuria, nec luxuriæ crudelitas obstat. idem lib. 10.

Superbiæ, & crudelitati, & si seræ, non tamen leues veniunt poenæ. Linius lib. 3. Dec. 1.

Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, & tarditatem supplicij grauitate compensat. Max. lib. 1.

## EX SACRIS.

**P**auperem, & mendicum persequi, sola sœuitia est, & crudelitas cuius nec honor quæritur, nec abundantia facultatis ambitur. Cassiod. sup. Psalm.

Crudelitas non est, punire malos cum auctoritate iuris. apud Iurisc. conf.

Crudelis est, qui negligit famam suam. ibid.

Si vindicare vis, sile, & funestam ei dedisti plagam. Chrysost. sup. Matth.

Surgamus ad vindictam, non quia læsi sumus, sed vt disciplina seruetur, mores corrigantur, licentia comprimatur. Lact. de ira Dei.

Non minus mali est, referre iniuriam, quàm inferre. ibid. m.

Vindicta sequitur scelus. Cypr. lib. 1. Epist.

Ira in vindicta malorum, sequi rationem, non preire, d. ber. G. g. Epist. 9.

In vlciscendis vitijs sæpe crudelitas fit, & iustitia putatur. Greg. 32. mor.

Vindicari velle, est de alicno malo latari. Augu. lib. 3. quæst. sup. Leuit.

Vindicta tarda fit in regibus. idem 5. de Cinit. Dei.

Vindictam, quam petunt Scripturæ, prophetia est, nõ vindicta. idem sup. Psal. 108.

Vindicta in corde posita, nocentior vipera. Chrysost. sup. Act. Apost. Homil. 41.

Damnum.

EX GRÆCIS, ET

LATINIS.

**N**ocere, facile est, prodesse vero, difficile. Quintil. lib. 8.

Quid refert, animo quis noceat, an membris? idem De clam. 11.

Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem, vt participet parem. Oicer. 2. Tusc.

Animaduertamus, ne cum alios iuuare velimus ceteros offendamus, sæpe enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos, quos non expedit, si imprudenter, negligentia est: si scienter, temeritatis. Cicer. 2. Offic.

Quod prudentis opus, eum possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium non posse, & velle nocere. Bias per An son.

Non decet ob leuia, magna accersire mala. Eurip. in Androm.

EX SACRIS.

**H**omo naturæ obediens, homini nocere non potest. Lact. lib. 6.

Etsi omnes, qui mare, & terram incolunt, conueniant ad lædendum, nocere nequaquam poterunt ei, qui à se metipso non læditur. Chrysost. de rep. lap.

Perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens fallit affectus. Gregor. 6. mor.

Fœlicitas.



## Fœlicitas.

## EX GRÆCIS.

**N**emo fœlix, nisi sapiens. Plat. de nat. nom.  
Fœlix non differt à misero p̄r dimidium vitæ.  
Arist. Eth. 1.

Felix eget suffragio externorum. ibid.

Infirmans ponit sanitatem, esse fœlicitatem pauper vero factus, diuitias. ibidem.

Cum puer nominatur fœlix, nominatur propter sp̄e futuræ fœlicitatis. ibidem.

Quanto maior est fortuna, tanto minus est segura. idē Eth. 8.

Felix amicis indiget honestis. idem Eth. 9.

Duplex est fœlicitas, contemplatiua, & politica, quarum prima est melior. idem Pol. 7.

Fœlicitas perfecta, vsus virtutis est. ibidem.

Secundis maximē rebus homines meminisse Dei debent. Xenoph. apud Plut. de tranq. Anim.

Fœlicitatem rem esse putamus, ad quam admonitio nō possit accedere. idem de Amicit & adul.

Per paucis contigit, fœlices esse, & sapere. ibid.

Nihil tam superbum, nihil tam intractabile, quā homo, quem fœlicitatis opinio corripit. idem de doctr. princ.

Fœlicitas non fortuito, sed ex se contingit. Plutarch. de virtu. & vit.

Fœlicitatis magnitudo, ac splendor s̄p̄numero inuidiam exstinguit. idem de inuid. & odio.

Genetosi viri officium est, secundam ferre fortunam: sine inuidia vero hominis bene instichit. idem de liber. educ.

Non curo fœlicitatem ex funibus pendentem. Plut. in Apophth.

Ille maiore anxietate detinetur, qui se maxime cupit esse fœlicem. Diog. lib. 4.

Impartire amicis tuam fœlicitatem, & non solus bonum nactus habeto, quin intercipe etiam labores vicissim. Eurip. in Orest.

Virum probum non conueniunt cum honoribus, mo-

res mutar e. Idem in Supp.

Fortunato quævis terra, patria est.

Pulchrum est quidem, in foco ignem conspici splendi-  
did m. n. felicitate autem animum, Socrat. apud Stob.

Difficilius inuenitur vir, qui secundam fortunam bene  
ferat, quam qui aduersam. Hero. ibid.

# EXLATINIS.

**C**Ladis causas, si alia deficient, nimia sibi fœlicitas  
inuenit. Senec. Epist. 92.

Non est, quod credas, aliquem fieri aliena fœlicitate  
fœlicem. idem Epist. 95.

In ipsa securitate animus ad difficilia se preparat &  
contra iniurias fortunæ inter beneficia formetur. idem  
Epist. 18.

Omnia ( mihi crede ) etiam fœlicibus dubia sunt. idem  
Epist. 102.

Non est, ut æstimant homines, auida fœlicitas, sed pa-  
silla. idem Epist. 119.

Nō egere fœlicitate, fœlicitas nostra est. idem de prosp.

Res inquieta, fœlicitas est. ibidem.

Horum, qui fœlices vocantur, hilaritas ficta est. ibi-  
dem.

Complurium seruus est, quem vulgus fœlicem appel-  
lat. idem de vit. beat.

Non est calamitatis loco numeranda, parum plena fœ-  
licitas. Quint. Declam. 6.

Tristis mensura calamitatum est, magna fœlicitas. idem  
Declam. 8.

Difficilis est fœlicibus miseriarum vera æstimatio.  
idem Declam. 9.

Ut aduersas, sic secundas res immoderatē ferre, tenui-  
tatis est, præclaraque est æquabilitas in omni vita, &  
idem semper vultus, eademque frons. Cicero. 2. Offic.

Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus  
aduersos reformidant. idem 4. ad Heren.

Difficile est, virtutes eum reuereri, qui secunda seme-  
per fortuna sic usus. ibidem.

Et si optabilius est, vita cursum confici sine dolore,  
& sine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus af-  
fert, desideratum esse à suis ciuibus, quam omnino nun-  
quam

quam esse violatum. idem pro domo sua.

Difficile est, secundis in rebus non obliui sci sui. ib.

Fœlicitas, & moderatio, diuiduum contubernium habent. Max. lib. 8.

Consuescunt dii immortales, quò grauius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum vicisci volunt, ii secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedunt Cæsar. lib. 1.

Res secundæ insolentiam pariunt. Sallust. in bell. Iugurr.

Tanto breuius omnia, quanto fœlicius tempus. Plin. Iun. lib. 8.

Ex aduersis secunda, ex secundis aduersa nascuntur. idem in Paneg.

Vtile est, ad vsum secundorum per aduersa venisse. idem.

Fœlicitatis est, quâ tum velis, posse, magnitudinis, vel le quantum possis. ibidem.

Vera fœlicitas est, fœlicitate dignum videri. ibid.

Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil rectû, nihil occultum patitur. ibidem.

Fortunati semper pares querunt. idem lib. 5.

Fœlicitas pressis manibus tenenda est, lubrica enim est, nec inuicta teneri potest. idem lib. 7.

Qui fœlicitati suæ imponit frænum melius illam regit. ibidem.

Inter obsequia fortunæ nō satis cauta mortalitas est. Curt. lib. 8.

Res secundæ valent cōmutare naturam. idem lib. 10.

Fortuna, cum blanditur, captatum aduenit. Pub. Min.

Fortunam citius reperies, quam retineas. idem.

Fortuna vitrea est, cum splendet, scangitur. idem.

Leuis est fortuna, citò reposcit, quæ dedit. idem.

Asperius nihil est humili, tū surgit in altum. Cland. lib. 1.

Hæc infœlicitas, infelicitate, est quod nunquam tora perueniat, vel nunquā perpetuo subsistat. in Hist. Sax.

Raro bona fortuna, bonæque mens datur homini. idē

3. Dec. lib. 10.

Res secundæ negligentia creant. idem Dec. lib. 2.

## EX S A C R I S.

**F**œlicitas, non dea, sed Dei donum, non igitur colenda, sed à Deo petenda. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei.

Fœlicitas terrena, semper est suspecta idem.

Cum quis positus in prosperitate diligitur, incertum est, vtrum prosperitas an persona diligatur. amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. nec prosperitas quidam amicum indicat, nec aduersitas inimicum celat. Greg. in mor.

Auræ citius, aut literis in aqua scriptis confidere poteris, quàm prosperitati humanæ. Nazanz.

Fœlicitas seculi, ventus est contrarius. Anselm. sup. Euang.

Prospera temperantur aduersis. Chrysost.

Nulla res longa mortalium est omnisque fœlicitas seculi dum tenetur, amittitur, cum enim tribulationis tempus aduenerit, omne, quod præteritum est, nihil adiuvat sustinentem. Hier. sup. Esa. lib. 7.

Difficile, imo impossibile est, vt præsentibus quis, & futuris fruatur bonis, vt hic ventrem, & illic impleat mentem, vt de delicijs ad delicias transeat, & in vtroque seculo primus sit, vt in terra, & in coelo appareat gloriosus. Hiero. in Epist.

Prosperitas, nouerca virtutis est. Chrysost. 2. de nug. curial.

Bona temporalia sunt, non tantum non fœlicia, quia dubia, vel etiam insidiosa, quia dulcia. Lact.

Magna fœlicitatis pars est, nihil magnopere mirari. idem.

Censeo fortunam amplectendam vel ob id, quod pluribus prodesse queas, vel ob hoc, ne pessimo cuiquesis contentus. ibidem.

Nihil aduersum, nisi quod nobis obstat ad æternam felicitatem properantibus: nihil prosperum, nisi quod Deum conducit. ibidem.

Nihil verè prosperum, nihil fœlix dici potest, quod non fortunari totius fœlicitatis autor. ibid.

Nam admodum plausibilis fœlicitas est, quæ plurimorum emittitur infœlicitate. ibidem.

In hoc potissimum sita est hominû fœlicitas, si quisq;  
ad

ad hoc applicetur, ad quod est ex natura compositus :  
ibidem.

Non omne, quod feliciter, bene succedit : nec omne,  
quod bene feliciter. Greg.

In prosperitate turbatur iustus. idem.

Magnæ virtutis est, cum felicitate luctari, magnæ  
felicitatis, à felicitate non vinci. August. de verb. Do-  
mini. cap. 13.

Prospera huius mundi prosperitatem habent veram,  
iucunditatem falsam. idem Epist. 36.

Præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur,  
vt ad meliorem vitam prouocet, aliquando vt in æter-  
num plenius damnet. Grego. in Past.

In omni aduersitate infelicitissimum infortuni j genus  
est, fuisse felicem. Boet. lib. 2. de consolat.

Prosperitas animo periculosior est, quàm aduersitas  
corpori. Aug. sup. Psalm. 41.

## Laus.

## EX GRAECIS.

**R**eprehenditur collaudatio. in qua vt cuncta, & max-  
ima proferantur, falsa proferuntur. Plat. de amore.

Laus est, sermo elucidans magnitudinem virtutis. Ari-  
sto. Rhet. 1.

Laudare præsentem, adulatoris est. idem Rhet. 1.

Laus, & gratiarum actio debetur danti, non accipien-  
ti. idem Eth. 4.

Nec ignis concipit fumum, nec gloria gignit inuidiã,  
si repenti vtrunque celeriter emicuerit. idem apud Plut.  
de Polit.

Non est, qui viuus gloriari possit Menan. apud eund.  
de Tranq. anim.

Sic lauda hominem, tanquam animal mutabile. apud  
Plut. de colub. ira.

Gravi sermoni non conuenit laus ridicula.

Nulla est auditio laude suauior. Xenoph. apud Plu-  
tarc.

Gloria simulac fama, vt per similis, ita quoq; hand die  
facilis conseruatio. modicis enim fomentis opus habet  
si quis vero, & extingui eam, & fringere planè sinat, non  
Cc sine



sine magno negotio, ut iterum ardeat, effecerit. *ibid.*  
In nobis est, bene & malè a. d. re. Philipp. apud Plu-  
tar. in Apophth.

Qui à malis laudatur, timeat ne aliquid mali fecerit.  
An. apud Laet. lib. 3.

Boni cum laudantur, quodammodo odio laudantes ha-  
bent, si præter modum id fecerint. Eurip. apud Stob.  
Etiam laus nimia, onus est. Zen. apud eund.

## EX LATINIS.

**N**eminem gloriari, nisi in suo oportet. Senec. Epi-  
stol. 42.

Gloria, umbra virtutis est. idem Epist. 79.

Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti labo-  
rat, sed gloriæ. idem Epist. 114.

Non debet dolere, qui potest gloriari. Quintil. De-  
clam. 6.

Lucrifacit mortis atrocitatem, quisquis laudatus oc-  
ciditur. idem Decla. 11.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur si-  
cut omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec si-  
mulatum quicquam potest esse diuturnum. Cic. 2. Offic.

Ea est profecto iucunda laus, quæ ab his profisciscitur,  
qui & ipsi in laude vixerunt. Cic. ad Marc.

Brevis vita data est, & memoria bene redditæ vitæ,  
sempiterna. idem Philip. 24.

Exiguum nobis vitæ periculum natura circumscri-  
psit, immensum gloriæ. idem pro Rab.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia glo-  
ria. iacentq; ea semper, quæ apud quousque improban-  
tur. idem in Tuscul.

Opifices etiam post mortem nobilitari volunt.

Gloria formam, & similitudinem honestatis habet. Ci-  
ce ad Car.

Cum optimus quisq; maximè posteritati seruiat, esse  
aliquid, verisimile est, cuius post mortem sensum sic ha-  
biturus. idem in Tuscul.

Non vita hæc dicenda est, quæ spiritu, & corpore co-  
tinetur, illa (inquam) illa est vita, quæ viget memoria  
seculorum omnium, quam posteritas alit, quam ipsa eter-  
nitas semper inuenerit. idem pro Mar.

Laus.

Laus, & charitas, sunt vitæ sine metu degendæ firmis-  
sima præsidia. Cice. 2. de finib.

Non est vlla res tanti, aut commodum vllum expetē-  
dum, vt viri boni, & splendor em, & nomen amittas. idē  
3. Offic.

Est hominis ingenui, & liberaliter educati, velle be-  
ne audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam vi-  
ris, & futuræ post mortem famæ, etiam detracto sensu,  
consulendum est. idem 3. de finib.

Sunt, qui nihil laudant, nisi quòd se imitari confidūt  
idem 2. Tusc.

Compendiaria ad gloriam via est, si quis, qualis habe-  
ri velit, talis esset. Socr. apud Cic. 2. Offic.

Paruum nihil tam est, quod gloriam parere non pos-  
sit. Plin. Sen. lib. 15.

Non est necessaria solidæ laudis cupidini, anxia diui-  
tiarum comparatio. Max. lib. 4.

Laudare se, vani vituperare, stulti est. idem lib. 7.

Nulla tanta humilitas est, quæ dulcedine gloriæ non  
tangatur. idem lib. 8.

Gloria nec ab his etiam, qui contemptum eius intro-  
ducere conantur, negligitur. ib. d.

De suis homines laudibus insolenter quidem, & libē-  
ter prædicant. Cæsar. de bell. ciu. lib. 2.

Nemo tam esset moribus est, quin faciat, aut dicat  
nonnunquam aliquid, quod audari queat. Gell. lib. 2.

Magna laus non abest ab admiratione, admiratio au-  
tem, quæ maxima est, non parit verba, sed silentium.  
idem lib. 4.

Gloria maiorum, posteris lumen. Sallust. in bell.  
Iug.

Gloriæ itinera duo: scilicet pacis, & belli. idem in  
con. urat. Catil.

Gloria industria alitur. idem de cep. Ord.

Gloriam inuidiam vincere, difficillimum. idem in cō-  
iur. Catil.

Sequi gloria, non appeti, debet. Plinius Iunior. lib. 1.  
Epistol.

Postquam desinimus facere laudanda, laudari quoque  
ineptum putamus. idem lib. 3.

Omnes, qui gloria, & fama ducuntur, mirum in mo-  
dum assentatio, & laus, à minoribus etiam profe-

delectant. Plin. lib. 4.

Nescio, quo pacto homines magis iuvat gloria lata, quam magna. ibid.

Laudare, est acerrimus stimulus mouendi. idem lib. 5.

Multò deformius amittere, quam non assequi laudē. Plin. Iun. lib. 8.

Nihil non parum gratè sine comparatione laudatur, idem in Paneg.

Laudabilia multa etiam mali faciunt: laudari autem, nisi optimus non potest. ibidem.

Magnum est, disserre honorem, gloriam, maius. ibid.

Omnibus patet honoris, & gloriæ campus. ibid.

Nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua laude præstantior. ibid.

Eximia gloria, aliquando fortunæ est, non virtutis, bonificium Curtius lib. 8.

Clavrior laus est, quo maior est, quem viceris. ibid.

Circo gloria obsolescit in sordidis hostibus. idem libro 9.

In omni genere scientiæ & summis admiratio veneratioque est, & inferioribus merita laus contingit. Colum. lib. 1.

Excitat auditor studium, laudatæque virtus.

Crescit, & immensum gloria calcas habet, Ovidius 3. de Pont.

Satis laudat, qui tacet. in Histor. Sax.

Gratia, & honor interdum in cupientibus opportuniora. Linius lib. 1. Deca.

Principibus placuisse viris, nō vltima laus est. Horat. lib. 1. Epistol.

Dignum laude virum musa vetat mori. idem libro 4. earm.

Cuius prædicatio omnibus nōdum grata est, hunc memoræ potius, quam vocis, testimonio comprobemus. Cicer. 2. Philip.

## EX S A C R I S.

**B**onum laudare, non laudato, sed laudantibus, prodest. August. sup. Ioannem.

Laus mundi parum prodest, si conscientia criminis mordeat.

mordet. idem.

Laus, & gloria non in vulgo, sed in re ipsa, si uis est. idem.

Gloriam concupiscens, non cogitat de labore Chrysostom.

Malo gloriam mihi serius contingere, sed solidam: quam maturius, verum poenitendam. idem.

Si gloriari cupis, gloriā despice, & omnibus eris gloriosior. Chrysost. Hom. 92.

Cum bene uiuitur, valde timendum est, ne mēs despectis exteris, de gloriæ singularitate eleuetur. Greg. 6. mor.

Non recti planè, sed peruersi animi est, querere gloriam, & non exercere virtutem, & velle coronari, qui nō legitimè certarit. Bern. in serm.

Virtus mater est gloriæ. sola enim est, cui gloria iusta debetur, & secunda impenditur. ibid.

Si verè laudabilis esse cupis, laudes hominum non requiras, quia quamuis alicui sit facile, laudem nō curare, dum negat: est tamen difficile, non delectari, cum offeratur. Hier. ad Cæl.

Velle addere laudem in verè laudato, decipere est. Ambros.

Laudes humanæ, simul apparent, & euanescent. Chrysostom.

Valde perfectorum est, sic ostento opere, autoris gloriam querere, ut illata laude nesciat priuata exultatio negaudere. Greg. 22. mor.

Nescit laudem fugere, dum suppetit, qui ad hanc didicit anhelare, dum deesset. idem in Past.

Natura sæpè ad laudem vel ignauos impellit. Lactā. lib. 3.

Laus est, non facere, quod facere non possis. idem.

Iustus ex laude sua polluitur. Greg.

Remotis obstaculis vanæ opinionis, scelera nuda persentur, nuda inspiciantur, fallacia regmina & vanæ laudis, & gloriæ auferantur, & apparebunt miseriæ peccatorum. Aug. lib. 3. de Cinitate Dei.

Securitas laudis in laude Dei est, ubi laudator securus est, ubi non timet, ne de laudato erubescat, idem sup. Psalm.

Quid est, quod dicis? ego diues, ille pauper. sarcinam tuam

tuum commemoras, pondus tuum laudas, taceas laudes tuas, qui miserationes tuas non commemoras, idem de doctrin. Chri. st.

Non valde gaudere debemus, quando laudamur, nec contristari quando vituperamur: quia nec deprauare iniuria, nec coronare potest laus, idem in Epist.

Laus dum vitatur, appetitur Hieronym. in Epist.

Vilium satis hominum est, & suam laudem querentium, alios viles facere, quia alterius vituperatione se laudari putant, & qui suo merito placere non possunt, placere volunt in comparatione malorum, ibidem.

Laudari interdum iusti appetunt, interdum refugiunt. Gregor. sup. 1. Reg.

Laus hominum, periculosissima tentatio. Aug. lib. 10. confess.

Laus hominum crudeliter aliquando contemnitur. idem in lib. de bon. vid.

Laus humana non appeti, sed subsequi debet recte operantem. idem lib. 2. de serm. Dom. in mont.

Qui laudes humanas appetit, testem suum querit in terra. Grego. lib. 13. mor.

Si laudibus erigimur, vituperationibus humiliamur. idem in regist.

Laudes querere, vt maiora operetur, fallitur. idem in 1. Reg.

Laudibus diuinis imputandum est, quicquid agere pensamus, ibidem.

Cum pro bono opere laus transitoria queritur, æterna retributione res digna, vili pretio venundatur. Grego. in Past.

Laus, bonorum operum comes. August. lib. 10. confess. cap. 37.

Gloriæ cupiditas, piæ fidei inimica, idem lib. 5. de Ciuit. Dei. cap. 14.

Gloriæ cupiditas nonnunquam bona est. idem lib. 5. de Ciuit. Dei. cap. 13.

Gloriari de malitia, peccatum maximum, idem lib. 3. contra Episto. Petil.

Laudator errans, ingens malum est, idem li. 7. de Trini.

Mali Deum laudare non possunt. in Psal. 47.

Laudibus nostris non crescit Deus, sed nos, idem sup. Psal. 134.

Qui



Qui Deum laudat lingua, non semper potest, qui moribus semper potest, idem tract. 8. super Epist. Ioann.

Hominum laus etiam improbe actis periculosè queritur, idem sup. Psal. 77.

Laudetentamur à diabolo, idem lib. 3. contra Petil.

Laus est in bonitate causæ, non in poenæ acerbitate, idem sup. Psal. 38.

Falsa laus, adulatio est, idem sup. Psalm. 140.

Laus à conscientia, non à vulgo, æstimanda est, idem tracta. 6. sup. Epist. beat. Ioan.

Laudamus sepè, ut mordeamus. Chrysost. sup. Episto. ad Corinth.

## Castitas.

## EX GRÆCIS.

**A**D pudicitiam nonnunquam conducit, à proprijs vxoribus abstinere, ne quando commouearis in alienas Plut. de curiosis.

Probæ mulieris nomen, itidem ac corpus domesticis parietibus cōtineri oportet. Tucyd. apud Plut. de clar. mul.

Honestatis simul frons, ac radix est, legitimam consequi disciplinam.

Ornamentum est, quod ornat, ut inquit Crates ornat autem, quod honestiorem mulierem facit, talè verò præstat non aurum, non smaragdus, non coccus, sed quæcunque grauitatis, moderationis, & pudoris speciè adhibent. Eurip. in Androm.

Pudicæ mulieris non concubitus modo, verum nec oratio publica esse debet. nec minus sermo, quam nuda corporis est formidanda, & ab externi cauere debet, propterea quod affectus, & mores, ac dispositio animi in sermone planè conspiciuntur. ibidem.

## EX LATINIS.

**H**æ ferè foeminae incolumi pudicitia sunt, quæ modesta forma sunt. Ennius apud Gell. lib. 4.

Castitatis indicium, frugalitas est. Pli. Iun. lib. 4.

Cc 4 Nulla

Nulla reparabilis arte.

Lapsa pudicitia est, deperit illa semel. Ouid. Epist. 5.  
Lis est cum forma magna pudicitiae. idem Epist. 15.

## EX S A C R I S.

**F** Ama pudicitiae in foeminis, tenera res est. Hierony.  
ad Sal.

Bona pudicitia coniugalis, sed melior continentia  
virginalis, vel vidualis. Aug. de Sanr. vid.

Honestati salus etiam postponenda est. Amb. 2. Offic.

Honestas à natura petenda. idem 1. Offic.

Pudicitia nescia est captiuitatis. Amb. de Virg. lib. 3.

Pudicitiae comes, verecundia est, idem 1. Offic.

Castitas conspectu impudico perditur. August. Epi-  
stol. 109.

Pudicitia vi nec in carne, nec in animo violari potest,  
idem Epist. 122.

Pudicitia in diuite commendabilior, idem in Quæst.  
ex utroque testa.

Pudicitia, virtus animae est, & comitem habet fortitu-  
dinem, idem lib. 1. de Ciuit. Dei. cap. 18.

Pudicitia violata non obest, nisi animus consensit.  
ibid. cap. 6.

Pudicitia coniugalis, Dei donum, idem lib. 1. de Nupt.  
cap. 3.

Pudicus dicendus non est, qui propter Deum pudicus  
non est, ibidem.

Qui de castimonia carnis superbiunt, in immunditia  
carnis cadere permittuntur. Greg. lib. 11. Mor.

Nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine casti-  
tate valet, idem 71. Mor.

Castitas non est magna sine bono opere, nec e contra,  
idem in Euang. Hom. 17.

Nihil æquè se prodit, quam castitatis dispendium.  
Ambro.

Pudicitia res est animae, virginitas corporis: denique  
illa integra in animo permanente, potest ista de corpo-  
re violenter auferri: & cum ista integra manet corpori,  
potest illa in animo lasciuia voluptate corrumpi. Aug.  
contra Iul. lib. 4.

Nec casta est, quæ metu cogitur, nec honesta, quæ met-  
cede

cede conducitur.

Sex sunt, quæ incorruptam conseruant caſtatem: ſcilicet ſobrietas, operatio, aſperitas cultus, inhibitiſum, raritas ſermonis cum honeſtate, euitatio opportunitatis, & perſona, & loci, & temporis. Caſſiod. ſup. Matth.

Minoris laboris eſt, incognitam carnis cauere voluptatem, quàm reiſcere iam cognitam. Bern. ſup. Eſd. lib. 4.

Probatae caſtatis dicitur, qui non manifeſtè apparet incontinens apud Iuriſp.

Caſta præſumitur muliere, quæ in præterito fuit caſta. ibidem.

Continentia ſuaderi poteſt, imperari non poteſt. ibi.

Caſtitas, etiam loci abolet infamiam, non locus infamat caſtatem. Amb. 1. de Virg.

Concupiſcentia, luxuria, & adulterium.

EX GRÆCIS.

**A** Nimalia multum coeuntia, citò ſeneſcunt. Ariſto. de Long vit.

Incipientibus venerem vox tranſit in ſonum virilem; abſtinentibus verò, e contrario. idem de Ani. 7.

Amatores aggrediuntur audacter terribilia, cauſa cupiditatis. idem Eth. 3.

Ira, & concupiſcentiæ venereorum tranſmutant corpus, & quibuſdam infanias faciunt, idem Eth. 7.

Plurimum Veneris habet non nox, vt Menander inquit, ſed fortuna. Plut. de Fort.

Veneris ſinis, luxuria eſt. Plu. de Tuend. bo. valer.

Vino ſublato, non eſt venus. Eurip. in Rheſo.

Iniuriari feminæ eſt, coire cum extranea muliere. Ariſt. de conom. lib.

Adulterium, curioſitas eſt alienæ voluptatis. Plut. de Curioſ.

Veluti lupus animal eſt cani ſimile: ita & adulter, & adulator, & paraſitus amico ſimilis eſt: ami cum igitur aduerte, ne canum cuſtodum vice, pernicioſum lupum neſciens, admittas, apud Stob.

Mulier cotidie, quo proſtituit corpus, & pudicitie, modum

## 410 Concupis. luxur. & adult.

modum deseruerit, statim animum immutat, ita vt familiares pro inimicis habeat, alienos autem sibi fidos reputet, ac de honestis & turpibus contrariam opinionem induat. *Lyfias. ibidem.*

Nunquam nunquam ( ne dicam semel tantum ) mentes habentes permittere oportet, quibus vxor est, vt deinde ad ipsam ingrediantur alie mulieres, docent enim res malas, alia ( quæstus gratia ) matrimonium corrumpit, alia cum peccauerint, multas morbi sui vult habere socias, mulier autem ex stulticia hinc est, quod domus virorum malè habeant: aduersus hac igitur bene munitæ seris, & pessulis ostium ædes. *Eurip. in And.*

### EX LATINIS.

**L** Vxurio so frugalitas, poena est, pigro, supplici i loco labor est. *Senec. Epi st 72.*

Vacat pudicitia, libido occupatissima est, idem de *Ira. lib. 3.*

Non nutritur feiuor concupiscendi, vbi frui licet. *Quint. Decla. 13.*

Fœlix, qui non nisi facultates in lupanari offudit, idem *Decla. 15.*

Libidinosa, & intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti. *Cato maior.*

Facilior est transitus de virtute ad luxuriam, quàm a luxuria ad virtutem. *Max. lib. 2.*

Blandum malum est luxuria, & quàm accusare facilius est aliquanto, quàm vitare, idem *lib. 9.*

Nec luxuriæ crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat. *Curr. lib. 9.*

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper.

Corporis arbitrijs, hebetat caligine mentes. *Claudianus.*

Luxuria, & otio, militaris disciplina tollitur. *Liuius 4. Dec. lib. 10.*

Adulterio quidam nobilitati sunt. *Plin. Sen. li. 24. ca. 5.*

### EX SACRIS.

**A** Dulterium, naturæ iniuria est. *Ambr. li. 5. Hexam.*  
Adulter non prolem, sed voluptatem quærit. *Ansel.*

Concupis. luxur. & adult. 411

fel. sup. Epist. ad Corinth.

Adulterium nihil aliud est, quam matrimonium illicitum. Tert.

Adulterum virum facit mulier, ab eo discedens. Augustin.

Vxoris celans crimen, patronus est turpitudinis. Chrysostomus.

Adulter dicitur, qui nuptias violat. apud Iurisperitos.

Adulterium, etiam feris, ac barbaris detestabile. Ambrosio lib. 1. de Abraham.

Qui adulterium perpetrari desiderat, tenebras amat. Greg. lib. 5. Mor.

Adulter est in suam uxorem, amator ardentior. Hieron. de Vest. sacerdotum.

Adulterium, etiam voluntate committitur. Aug. lib. 1. de Liber. arbit. cap. 3.

Adulteria proles cupiditate non excusantur. idem contra Iul. ca. 7.

Luxuria, ignis Dei dicitur. Greg. 3. Mor.

Luxuria in corde frænanda est, idem 20. Mor.

Luxuria ex superbia nascitur, idem 26. Mor.

Alia est luxuria carnis, alia est luxuria cordis, idem 28. Mor.

De ventris ingluvie luxuria nascitur, idem 31. Mor.

Libidinem suam nemo factis patrum defendit. August. lib. 22. contra Faust.

Luxuriam fugere non prodest, si avaritiam sectaris, idem in Euang. Hom. 34.

Luxuria plusquam cætera vitia, diffamat. Grego. sup. 1. Reg.

Luxuria ætatem omnem fœdat, senectutem extinguit.

Pius secund. apud Plat.

Coitus animum deiecit. Aug. lib. 1. Soliloq.

Cor habet in ventregulosus, lascivius in libidine, cupidus in lucro. Aug.

Sævus criminum stimulus est, libido, quæ nunquam quietæ effectum manere patitur, nocte seruet, die anhelat. Amb. in lib. de Abel, & Cain.

Luxuriosè viuentes, senes fieri non expedit. Chrys.

Quemadmodum si videris hominem amicitias mediocorum assidue colentem, ex hoc facile intelliges, quod infirmus est: sic & cum videas, siue virum, siue mulierem,



## 412 Concupif. luxur. & adult.

de dimittendis vxoribus, aut viris legem interrogantes, cognosce, quia vir ille lasciuus est, & mulier illa meretrix est. idem sup. Matth. 19.

Non est morbus, libidine commoueri, sed esse libidinosum. Lact.

Nihil sic ad edomandum carnalium desideriorum appetitum valet, quam vt quisque hoc, quod vitium diligit, quale sit mortuum, penset. Greg. 26. Mor.

Luxu ex propinquo habent luxuriam. Grego. in Past. 3. part.

Libido in paupere culpabilior. Aug. in Quæst. ex vitro que testam.

Libido, confusionis est causa, idem 22. de Ciuit. Dei. cap. 17.

Concupiscentia nostra, temptationum causa, idem de Contr. cap. 17.

Concupiscentia minui potest, consumi non potest in hac vita, idem lib. 5. contra Iulian.

Meretrices de rebus humanis aufer, & omnia libidibus turbabis, idem lib. 2. de Ord. cap. 4.

Virorum peior est impudicitia propter superbiam constantiam. Aug. lib. 2. de Alter. coniug.

Adulterium consummatum, aspectus cum curiositate. Chrysost. sup. Gen. Homil. 6.

Adulterij mater, concupiscentia, idem de Penit. Homil. 1. 3.

Adulterium, etiam impudicus visus. ibid.

Adulterium, mala cecitas. ibidem.

Adulter de omnibus suspicatur, idem sup. act. Apost. Hom. 25.

Adulter erubescit, si adulter vocatur, idem sup. act. Apost. Hom. 26.

Concupiscentia, violentissima res est, idem aduersus vitup. vit. monast. lib. 3.

Concupiscentia saginato corpore effervesceat, idem sup. Epist. ad Galat.

Fornicatio, otiosis peculiare crimen. Chrysost. in ca. Matth. 21. Homil. 40.

In fornicationem non corpus ducit, sed incontinentia. ibidem sup. Epistol. prior. cap. 6. ad Corinth. Homil. 17.

Fornicatio ex amicitia nascitur. ibid. sup. Epist. Pauli ad

ad Theff. cap. 3. Hom. 4.

Libido nescit modum. Chrysostom. sup. Matth. Homilia 33.

Luxuria homicidas facit, ibid. in cap. Matth. 14. Homil. 42.

Luxur a ex remulencia venit. ibi. Carn. concup. ne fest. Serm.

Meretrix amare nescit. ibid. ad popul. Antioch. Homil. 14.

Meretrix est, vita in delitijs acta. Quod nemo legitur, nisi à semetipso. Homil.

Desiderium, affectus, & voluntas.

### EX GRÆCIS.

**D**esiderium præcedens comprehensionem rei, magis dicitur dolor, quam voluptas. Aristot. Metaph. 11.

Vehemens cuiusque rei appetitio comitem habet formidinem illius amittendæ, quæ hebetem ipsa lætitia facit. Plut. de tranq. ani.

Cupiditas, res est valde suavis. Arist. de anim. 11.

Non magna res est, assequi quæ quis desiderat, sed non desiderare ea, quibus nihil indiget. Thucyd. apud Stob.

Signa voluntatis sunt, delectationes, & tristitiæ. Aristot. Rethor. 2.

Vt promptam ad res gerendas voluntatem frangere, non est honestum: ita cum illa nos relinquat, impetu violentiæ non est opprimenda. Plut. Vtrum seni sit, ger. resp.

Non quantum valeat decretum, sed scriptoris voluntas spectanda est. Demosth. aduers. Arist.

Volentem, sine difficultate vocamus. Eurip. in Helen.

Voluntas euentibus accommodanda, apud Stob.

Accidere solet, ut cum alicuius probitatē, virtutesque audiamus, ita nescio quo pacto afficiamur, ut haud secus eum diligamus, ac si sæpè eum vidissemus, & eius consuetudine iam diu vfi fuissemus, ibidem.

Affectus iudicio tenebras effundit. Aesch. in Thim.

Affectus ex animo tollendi non sunt, sed cum decore & moderatione conciliandi. apud Stob.

Facillimum

# 414 Desid. affect. & volun.

Facillimum est omnium, seipsum quenque decipere  
quod enim quisque cupit, id etiam in animum inducit,  
& sibi persuadet. Demet. apud Stob.

Affectus castigandi sunt. ib. dem.

Efferatos affectus, non parui negotij est, componere.  
Plur. de tranq. Anim.

## EX LATINIS.

**C**ito rebellat affectus: quocunque se verterit, pre-  
tium a iquod sue occupationis inueniet. Sene. Epi-  
stol. 68.

Imbecillis est omnis affectus, non obtinebis, vt desi-  
nat: si incipere permiseris, excluditur facilius, quam ex-  
pellitur. idem Epist. 117.

Facile deficit affectus, qui descendit. Quint. lib. 6.

In periculis maxime versatur affectus. ibid.

Summa circa mouendos affectus, & hæc est, vt moue-  
mur ipsi. ibidem.

Hic solus affectus maior est, quam filios amare, filijs  
misereri. idem Declam. 5.

Nullum damnum nouis affectus. idem Decla. 6.

Quicquid rationem vincit, affectus est. idem Decla-  
ma. 10.

Appetitus omnes coercendi, sedandi que sunt, ex-  
tanda que est animaduersio, & diligentia, vt ne quid te-  
mere, ac fortuito, inconsiderate, ac negligenter facia-  
mus. Cicer. 2. Offi.

Efficiendum est, vt appetitus rationi obediant, eaq;  
nec præcurrant, nec propter pigritiam, ac ignauiam de-  
serant, sintq; tranquilli, atque omni animi perturbatio-  
ne careant, ex quo elucebit omnis constantia, omnisq;  
moderatio. idem 1. Offi.

Suum cuique pulchrum est. adhuc neminem cognoui  
poetam, qui sibi non optimus videretur. sic res habet,  
me delectant mea, te tua. idem 5. Tuscul.

Ad omnes affectus impetu rapimur. Curt. lib. 7.

Nemo ferè est, qui in pericali index, non sibi se  
quorem, quam reo præbeat. Cicer. pro Deiot.

Vt quisque audit, mouetur. Quint. lib. 11.

Voluntatem spes facit. idem lib. 3.

Diffidet ambiguus semper mens obuia votis.

Nec

## Desid. affect. & volun. 415

- Nec voluisse homini satis est, optata recusat.  
 Esse in honore placet, mox peniter. Auson. in Aeglo.  
 In magnis voluisse, sat est, in Hist. Sax.  
 Multum ad rem pertinet, quo proposito ad rem accedat. Senec. Epist. 109.  
 Sacrificantium mens, non res, attenditur. Plin. Sen. in præf.  
 Plus, voluisse peccare, nocuit, quam non peccasse, profuit. Maxim. lib. 6.  
 Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Iuvenal. Sat. 6.  
 Semper in fide quid senseris, non quod dixeris, cogitandum est. Cice. 2. Offic.  
 Nulli affectu satis fuit, quod optanti nimium videbatur. Sen. Epist. 119.  
 Rerum expetendarum tria sunt genera, nam est quidam, quod sua vi nos alliciat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate, quod genus, virtus, scientia, veritas est. aliud autem non propter suam vim & naturam, sed propter fructum, atque utilitatem petendam, quod pecunia est. tertium est ex omnibus partibus iunctum, quod ex sua vi & dignitate nos inducit, & præ se gerit quandam utilitatem, quo magis expetatur, ut amicitia, bona existimatio. Cicer. 2. de inuent.  
 Cupiditas agendi aliquid, adolescit una cum ætate. idem 5. de finib.  
 Inutiliter aliquid concupiscere, & in eo perseveranter morari, exitio ea dulcedo vicina est. Max. lib. 7.  
 Nil æque gratum est adeptis, quam concupiscentibus. Plin. iun. lib. 2.

## EX SACRIS.

- C**uncta desideria dilatazione crescunt: si autem dilatazione deficiunt, desideria non sunt. Greg. Ho. 23.  
 Valentiores voces apud secretissimas aures Dei, non voces faciunt, sed desideria, idem in mor.  
 In qualitate desiderij potest mens honesta cognosci. Cassiod. lib. 4. p. 25.  
 Desiderijs religiosus facile est concedendum. Grego. Epist. 52.

Desiderium,

# 416 Desid. affect. & volunt.

Desiderium, mutabile est. Aug. de subst. Dialect.

Affectanti celestia, terrena non sapiunt. Bernard. in Epist. 110.

Desiderium est, ipsa oratio. idem sup. Psal. 37.

Desiderium, vox etiam est valida. Bernard. sup. Cant. serm. 74.

Voluntas ad malè agendum libera est, ad bene non ita. Aug. serm. de verb. Apost.

Voluntas non est, ubi est necessitas. Bernar. de lib. arbit.

Quicquid vis, & non potes, factum Deum computat. Aug. sup. Psal. 57.

Mala voluntate miser quisque efficitur, sed miserior, cum desiderium malæ voluntatis impletur. idem 33. de Trinit.

Voluntas Dei in omnibus operibus nostris attendenda est. Greg. 6 mor.

Quos plerumque voluntas prava pervertit, aduersitas corrigit. idem 33. mor.

Voluntatem, propriam alienæ subijcere, maioris est meriti. idem sup. 1. Reg.

Si propterea non facis furtum, quia times, ne videaris, intus in corde fecisti, furti reus teneris etsi nihil tulisti. Aug. de lib. arbit.

Absit, ut id, quod propter bonum, & licitum facinus, si ex hoc, quicquam mali acciderit, præter nostram voluntatem nobis imputeretur. idem in Epist.

Bonum prorsus condemnat intentio prava, & non penitus excusat recta. Ber. de præcep. & disci.

Velle, fabricatio Dei est. Nazanz.

Quantum ad peccati rationem pertinet, nocuit qui nocere disposuit. Hier.

Omnia reliquit, qui voluntatem habendi deseruit. idem.

In omni, quod dicitur, semper debemus facitè recurrere ad mentem, & interiorem testem & iudicem requirere. Greg.

Voluntas humana non est libera, quandiu cupiditatus subditur. Aug. Epist. 144.

Voluntas non libertate gratiam, sed gratia libertatè consequitur. idem de concept. & grat.

Ex voluntatum qualitate, non temporum spatijs, facit



etiam metiuntur. Aug. Epist. 49.

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, ut & de bono opere proximo præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua soli Deo placere quærimus, semper optemus secretum. Greg. in hom. 1.

Voluntati nec leges imperant, nec principes dominantur, libera est, & maximè, si spiritu dei ducatur, quia ubi spiritus, ibi libertas. Ber. in Epi.

Nihil interest, quo animo facias, quod fecisse vitiosum est. Lact. lib. 5.

Non sunt omnia bona, quæ bona intentione fiunt. Aug. in.

Verba iustorum, & iniustorum, similia sunt, differunt autem intentione. Greg.

Humana aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant, divina vero iudicia, talia foris audiuntur, qualia ex intimis proferuntur. idem 28. mor.

Voluntas testatoris, est lex. apud Iurisc. conf.

Cum vult, non potest, quia quando potuit, noluit, & ideo per malum velle, perdit bonum posse. Aug. de verb. Apost.

Intentio peruersa si fuerint, paruum est omne quod sequitur, licet rectum videatur. Grego. lib. 1. Dialog.

Bene velle, De donum est. Aug. lib. 1. contra Epist. Pelag.

Et velle, & facere, facit in nobis Deus. idem de liber. arbit.

In voluntate meritum est. idem lib. 1. contra Pelag.

Voluntas Dei, est ipse Deus. idem lib. 11. confess. capit. 20.

Voluntas Dei, causa est omnium. idem lib. 1. de Genesi.

Voluntas Dei, est lex eius. idem in psal. 36.

Bonæ voluntati virtutes omnes adherent. idem lib. 1. de liber. arbit.

Voluntas mali, non est permittenda suæ libertati. idem Epist. 204.

Voluntas mala, primum animæ vitium. idem in sent.

Voluntatem malorum in bonum Deus non conuertit, quia non vult. idem 11. de Genesi.

Voluntas bona etiam misericordia est. idem sup. psalm. 125.

Nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas.

De idem

# 418. Desid. affect. & volunt.

Idem lib. 3. de lib. arbi.

Voluntas est, qua peccatur, & qua bene vivitur, idē lib. 1. retract.

Quod ardentius volumus, moderate dissimulare non possumus Hier. ad Heliod.

Voluntas non cogitur, & propterea sola meretur, vel demeretur. Bern. sup. Cant. serm. 59.

Voluntas nostra grande malum est, qua fit, vt bona nostra, bona nobis, non sint idem sup. Cant. serm. 172.

Intentio bona, & recta requirit duo, rem, & causam, id est, quid intendas, & propter quid idem sup. Cant. ser. 33.

Intentio pugnantis, est causa, periculi, aut victoria. idem serm.

Voluntas nostra voluntati diuinæ subijci debet. Bern. de subiect. nostr. volunt.

Affectio sine ratione, motus est bestialis. Aug. lib. 1. de anic. cap. 9.

Affectus animi qui non habent, rectē non viuunt. idē lib. 14. de Ciu. Dei cap. 9.

Iudicare dignē de subsiditis nequeunt, qui in subdito rum causis non merita, sed odium, vel gratiam, consequuntur. Greg.

Affectus tuus pretium imponit operi tuo Ambrosi. 1. de Off.

Expressio affectus, est iteratio. Bern.

Affectibus non est dandum tempus.

Multa non facere cogit affectus, dum propinquitatem prospicimus corporum, & corporis, & animæ offendimus creatorem. Hier. ad Fabiol.

Quicumque consanguinitate, aut amicitia, vel conuerso, hostili odio, & inimicitijs in iudicando datur, pervertit iudicium Dei Christi qui est iustitia. Hier. in Orig. sup. Amor.

Personam hominis accipere, est hominem, non quia homo, sed propter aliquid, quod circa ip sup est, honorare. Greg. in Rom.

Amorem omnium capita sunt, delectatio, & dolor. Amb. lib. 2. de Iacob.

Affectus promerenti celestia tanto sit capax quanto fuerit expectando longanimis. Greg. 20. mon.

Appetitus, lege naturæ subiectus est rationi.

Amb.

Amb. lib. 1. Offi.

Affectio alia, est, quam caro gignit alia, quam ratio regit, alia, quæ condit sapietia. Bern. serm. 2. sup. Cant.

Affectus nes ordinatæ, virtutes sunt, inordinatæ, vitia. idem in par. serm.

Affectuum animæ mutabilitas, diuine mutat nomina. idem de diuers. affect.

Affectus liber est. idem Epist. 183.

Affectus suas voces habet. idem ser. 69. sup. Cant.

Ab sit domine, vt in tabernaculo tuo pro pauperibus accipiantur personæ diuitum, aut ignobilibus nobiles, quando potius infirma mundi elegisti, vt confunderes fortia. Aug. serm.

Affectus animæ, quasi animalia sunt cum corpore. Aug. lib. 2. de Genes.

Appetitus reprimendus, quem omnino restringere non possumus. Bern. de tripl. gener. cogn. nost.

Appetitus vanitatis, est contemptus veritatis, & contemptus veritatis, causa est nostræ excitatis. idem sup. Cant. ser. 22.

Affectio obtenebrat iudicium. Chrysost. sup. act. Apo. Hom. 38.

Affectibus singulis pharmaca querenda. idem sup. Gen. Hom. 32.

Voluntatem Dei scrutari, tutum, & pium est, maiestatem vero temerarium, & formidandum. Bern. sup. Cant. serm. 63.

Voluntas propria cesset, & infernus non erit. idem de resurrect. Domini. serm. 7.

Voluntas hominis libera cum adiutorio Dei. Chrysost. sup. Matth. Hom. 32.

Voluntas sacrificium exhibeatur Deo. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 41.

Inter verba laudantium, vel vituperantium ad mentem semper recurendum. Greg. in regis.

# Necessitas.

## EX GRÆCIS.

**N**ecessitas facit industriam parandi victus. Plar. de Rhe.

Quæ necessaria sunt, turpe est nescire. idem de Legib. D d 2 Necessa-

Necessarium non contingit aliter se habere. Arist.  
Metaph. 4.

Necesse est, alteram partem contradictionis esse veram. ibidem.

Fortissima rerum omnium, necessitas est, cuncta enim superat. Thal. apud Diog. lib. 1.

Omne, quod ex necessitate fit, servitus est, testibus Philosophis. Eurip. in Orest.

Nulla res necessaria, turpis est hominibus. apud Stob.

## EX LATINIS.

**E**ffugere non poteris, necessitates, vincere poteris.  
Senec. Epist. 37.

Da operam, ut quicquid necesse futurum est, nunquam inuitus facias. idem Epist. 62.

Repugnanti, non volenti, necessitas est, in volentes necessitas non est. ibid.

Necessitas fastidium excutit, recipiunt superuacua delectum. idem Epist. 120.

Necessitas cogit, quod non habeas aliunde sumere. Cicer. de Orat.

Humanæ imbecillitatis efficacissimum duramentum est, necessitas. Max. lib. 2.

Necessitas, morbus grauiissimus. Cicer. contra Catil.

Necessitas, pars rationis est. Plin. Iunior. lib. 6.

Efficacior in aduersis necessitas. Curt.

## EX SACRIS.

**F**elix necessitas, quæ in meliora compellit. Aug. ad Arm. & Paul.

Necessitatis tempore omnia sunt communia. apud Iuriscons.

Necessitas dicitur, quæ in potestate nostra non est. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei.

Necessitas mater est omnium humanarum operationum.

# Cogitatio, & considera. 421

Cogitatio & consideratio.

## EX GRAECIS.

**C**onsiderata meditatio orationem, & congruam mensura vagari non sinit. Plutar. de educ. lib.

Antequam domo quis exeat, recogitet quid acturus sit, cum redierit, quid egerit apud Dio. lib. 1.

Eadem est meditatio bene viuendi, & bene moriendi. Epist. apud Diog. lib. 10.

Cōsideratō, est cogitationis cōtentio. Plat. in defin. Apud mortales alteræ semper cogitationes, sapientiores sunt Eurip. in Hippol.

Et quæ longè absunt, & quæ propè sunt considerari debent. ibid.

Quod expedit, latet, atque obscurum est, sed sapientis viri cogitatione cernitur, hominis eloquentis oratione declaratur. Demosth. 1 Olynth.

Quorundam subitæ cogitationes, meditatis aliorum consilijs procellunt. ibid.

Cogitatio orationis est fons. Chrysipp. apud Stob.

Nesciamus æstimare res, de quibus non cum fama, sed cum rerum natura deliberandum est. Senec. Epist. 33.

## EX LATINIS.

**A**liquid quotidie aduersus paupertatem, aliquid aduersus mortem auxilij compara, nec minus aduersus ceteras pestes, & cum multa percurreris, vnum excerce, quod illa die concoquas, Senec. Epist. 2.

Quid pulchrius consuetudine exhauriendi totum diem. ibid. de ira. lib. 3.

Nulla res magis prodest, quam cogitatio mortalitatis. ibidem.

Minus afficit sensus fatigatio, quam cogitatio. Quint. lib. 1.

Cogitatio paucis admodum horis magnas etiam causas complectitur, hæc quoties intermissus est somnus, ipsis noctis tenebris animatur hæc inter medius rerum actus aliquando inuenit vacuum, nec otium patitur, Quintil. lib. 10.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modo cō-



## 422 Cogitatio, & Considera

videret, quam illa res honesta sit. sed etiam ut habeat efficiendi facultatem, in qua considerandum est illi, ne aut temere desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. in omnibus autem negotijs, prius quam aggrediare, adhibenda est preparatio diligens. Cic. 1. Off.

Docto homini, atque erudito cogitare, est viuere. idem 4. Acad.

Quoniam multum prodest animi promissio, & preparatio ad minuendum dolorem, sit semper homini omnia humana premeditata idem 3. Tusc.

In omnibus quid tempora petant, aut personis dignum sit, semper considerandum est. idem 2. de inuent.

Primus merus admittit consilium: recogitatio vero red dit confidentiam. Teren. in Eunuch.

Summa stultitiae professio est cogitatis sceleribus non ire obuiam, sed manere oppetiriq; ut cum admissa perpetrataque fuerint, tunc deniq; ubi quae facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur. Gell. lib. 7.

Simul erant defensionem, iniuriam melientes. Val. Inst. in bell. tog.

Homines aut mortalitatem suam, puti immortalitatem cogitare debent. Plin. Iun. lib. 9.

Nemo aliud potest cogitare, quam quod diligit. Colu. lib. 11.

Versamur in variis cogitationibus, ubi prima quaeque damnamus. Curt. lib. 6.

## EX SACRIS.

**Q** Vicquid pudet dicere, pudeat & cogitare, assuescat animus sollicita semper, ac peruigili custodia discernere cogitationes suas, & ad primum animi motum vel probare, vel reprobare quod cogitat, vel bonas cogitationes alar, vel malas statim extinguat. Hieron. ad Met.

Cogitationes turpes vitare non potest qui honestas non habet. Greg. sup. 1. Reg.

Ante oculos Dei vacuae non transuolant cogitationes nostrae, & nulla momenta temporis per animum transuolant sine statuta retributionis. Greg. 20. mor.

Quocumque tempore non cogitaueris Deum, puta te tempus illud perdidisse. Cassiod. sup. P.alm.

Quem-

Quenadmodum ortus cogitationum non pender à nobis, ita reprobatio, vel electio consistit in nobis. idem.

Considerata infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Greg. 5. mor.

Spiritualis homo omne opus suum æternæ quadam cōsideratione prævenit, prius quidem, an liceat, deinde, an deceat, postremo, an expediat. Bern. de confi.

Consideratio tua in tria quedam diuiditur, si cōsideres, quis, quis, qualis sis, quid in natura, quis in persona, qualis in vita. ibid.

Omnis grauis angustia, si me inspicio, non tolero, si non inspicio, nescio meipsum, si me considero, fallit me damnatio mea. Ansel. in suis medit.

Frustrā cordis oculum exigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum prius enim est, vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quam possis esse idoneus ad cognoscenda inuisibilia Dei. etsi non potes cognoscere te, ne præsumas apprehendere ea sunt quæ supra te. Præcipuum speculum ad videndum Deum, est animus rationalis intuens seipsum. Hugo. 3. de Didasc. cap. 3.

Consideratio meliorum multum predest ad humilitatem sanctorum. Greg. 31. mor.

Cui libet officio, & statuti contemplatio tribui ur. idē sup. Ezech.

Cogitationes nostræ non sunt in potestate nostra. Aug. lib. 4. contra Epist. Petri.

Cogita, vnde venis, & evubescere, ubi sis, & ingemisce, quo vadis, & contremisce. Bern. de Prim. medit.

Cogitare debemus Dei maiestatem cum timore, charitatem cum amore. idem de aduent Domini. sermo. 3.

Consideratio querat, quod sermo non expedit. Bern. de considera. lib. 5.

Conderet seipsum homo, vt pie condescendat proximo. idem sup. Cant. serm. 45.

Cogitationes obsceant omni bestia ferociore. Chry. sup. Matth. Hom. 60.

Cognitionis peccatum contraria cogitatione dissoluitur. idem sup. Matth. Hom. 12.

Verbi visitationem putantes nostram, esse cogitationem, periculose erramus. Bern. sup. Cant. ser. 32.

## Temeritas.

**R**es fallas, temeritas. Demetr. Phaler. Temeritas, impetus est sine ratione, apud Stob.

Temeritas omnis animorum, calamitate corporum frangitur Quint. Declam. 1.

Temeritas cum sapientia non commiscetur. Cicer. pro Murena.

Omnis actio vacare debet temeritate, & negligentia. Cic. 1. Offi.

Nihil est temeritate turpius, nec quicquam tam indignum sapientis gravitate, & constantia, quam aut falsum sentire, aut quod non satis exploratum, & cognitum, sine ulla deliberatione defendere. idem. 2. de Nat. deorum.

Temerarium est, secundis non esse contentum, Plin. Inn. lib. 1.

Temeritas felix nunquam invenit modum Curt. lib. 8.

Vnum est temeritatis solatium, perpetua felicitatis. idem. lib. 9.

Audacia, & temeritati potius serd, quam nunquam, obviandum est. Livius. 1. Dec. lib. 1.

N. num. præceptus est, qui transire contendit, ubi conspexerit, alium cecidisse. August. in ferm. de Ascens.

Qui se dicit scire quod nescit, temerarius, qui se negat scire quod scit, ingratulus est. idem.

Compescat se humana temeritas, & id, quod non est, non quærat, ne quod est, non inueniat, idem contra Manich. lib. 1.

Imperitiam comitatu temeritas, Nazanz.

Fortitudo si nulla necessitate cogente, aut non pro causa honesta, certam periculum subierit, in temeritatem convertitur. La. 4.

Non sibi quisque proponat, & dicat, Habere volo, quæ vincam. Aug.

Periculis se offerre, temeritas est. Ambr. 1. offi.

Cognitio, & Nomen.

EX GRÆCIS.

**P**hilosophia est qua quis se, & alios, bonine, an mali fiat, cognoscit. Plat. de Philosoph.

Noti

Noti maximè de se inuicem solliciti sunt.

Nosce teipsum. Delph. script. apud Plat. de Nat. nom.

Vnusquisque bene iudicat, quod cognoscit. Aristo.

Eth. 1.

Conuenit, vt sui quisque pulsus peculiare rationes non ignoret (singulis enim diuersæ sunt) nec suæ temperaturæ sit imperitus, quàm calidum, quàm siccum habeat corpus, nec quarum rerum vsu vel iniuri solet, vel offendi. Plu. de tuend. bona valet.

Omnibus quidam innata est cupiditas quædam & cognoscendi, & innotescendi. ibidem.

Difficile est, in voluptatibus se bene noscere. Demet. Phaler.

Cognoscens, age. Sôdiad.

O uolupter, de auro, quod sit adulterinum, indicium hominibus præbuit manifestum, virorem autem quod conueniat malum, exploratum habere, nullus character insitus est corpori. Eurip. in Medea.

Pulchra nomina imponenda sunt pueris. Plat. de Sapient.

Denominatio fit ab affine, & à digniore. Aristo. Polit. 3.

Multi, vt est verisimile, varijs regionibus nomina eadem habent, & ciuitas cum ciuitate, & mulier cum matre. Eurip. in Helena.

Nomina cum re consentiunt. Demosth. 1. Olynth.

Non oportet ex significatione nominis de motibus iudicare.

## EX LATINIS.

Disceite omnia, præter, virtutem, mutare nomina. Senec. Epist. 96.

Errori par est paruis dare, modum excedentia nomina, nisi cum ex industria risus inde captatur. Quint. lib. 8.

Initium est salutis, cognitio peccati. Senec. Epist. 28.

Multò ad rem magis pertinet, qualis tibi videaris, quàm aliss. idem Epist. 29.

Opus est ad lætitiā, sui experimento idem. de Prosp.

Totum inspicere mentis tux aditum etiam si nihil mali fecisti, potes facere. idem de ira, lib. 3.

Nosce

Noscat se quisque, & non tantum ex communibus præceptis, quam ex natura sua capiat consilium formandæ actionis. Quint. lib. 11.

Minimè sibi quisque notus est, & diffici limè de se quisque indicare, & sentire potest. Cic. 2. de Rhet.

Caput est in omni negotio, nosse quid agendum sit. Colum. lib. 1.

Pauci dignoscere possunt.

Vera bonis, atque illis multum diversa remota.

Erroris nebula, quæ enim ratione timemus.

Aut cupimus. Iuven. Sat. 10.

Autorum nomina non supprimenda sunt. Plin. Senior in Prolog.

## EX SACRIS.

**A** Creatura non cognoscitur Deus, nisi quantum vult se reuolare. Anst. sup. Euang.

Cognitio infelicitatis, est summus ad felicitatem accessus. idem sup. Epist. ad Rom.

Qui vult intelligere, qualis est tales debet aspiciere, qualis non est. Greg. 24. mor.

Quanto quis minus se videt, tanto minus sibi displicet, & quanto maioris gratæ lumen percipit, tanto amplius reprehensibile se esse cognoscit. ibidem.

Prudentis hominis est, nosse menturam suam. Hier.

Cognitio Dei nihil prodest, nisi mutetur cōuersatio. Aug. in Quæst. ex utroque testa.

Absque notitia sui creatoris, omnis homo, pecus est. Hier. ad Heliod.

Inventionis pars est non minima, nosse quod quæras. Aug. lib. 1. Quæst. sup. Genes. cap. 1.

Nosci, ab omnibus amatur. idem. 21. de Civ. Dei c. 27.

Glutinum duplex, cognitionis, & dilectionis Bern. in dedic. eccles. sermo 1.

Nosse Deum, doctum facit hominem, timere Deum, sapientem. Bern. in Epist.

Cognomen debet poni quando ex nominibus propriis resultat in certitudo apud Iurisperitum.

Nisi rei nomen seruieris, cognitio rerum perij. Sid.

Nomina apud veteres ratione aliqua ponebantur. Ambro. sup. Epist. ad Roman.

Nomen



Nomen a nō scendo dictum est. Aug. lib. de Magist.

Vnde sit, eius nomen habere potest, quod inde sit. idē lib. 10. confess. cap. 19.

Nomen, quasi notamen dictum. idem in Genes. ad lit.

In nominibus non est laborandum, ubi de re constat. idem lib. 2. contra Gres.

Nomen sine re, nihil est. idem in Epist. beat. Ioann.

Res significans significat rei nomen, aliquando accedat. idem Epist. 107.

Nomina rebus sunt posteriora. Basil. contra Apolog.

Vestigare, quid desit, non sit tibi pigrum, nec quod desit, verecundum sit fateri. Ber. de Cons. lib. 2.

Affectionum animi mutabilitas, diuina mutat nomina. Bern. de diuers. affect.

Ars, & Ingenium.

EX GRAECIS.

**P**eritiam ars, imperitiam fortuna sequitur. Plat. de Rhet.

Quod caret ratione, ars non est. ibi

Omnes præceptiones artium, leges sunt. idem de legibus.

Res omnes vel natura, vel fortuna, vel arte sunt. ibid.

Oportet, ut ars in hoc naturam imitetur, ut quicquid agit, propter finem agat. Arist. de Poe. 2.

Omnes artes utuntur quibusdam communibus. idem Elench. 1.

Ex sensu fit memoria, ex multis memoriis fit experimentum, ab experimento autem vniuersale accipitur, quod est principium artis, & scientiæ. idem Post. 2.

Ars imitatur naturā, in quantum potest. idem Phy. 2.

Ars multa complet, quæ efficere natura nō potest. ibi.

Artifex, qui potest se assimilare naturæ, secundum

quod posse, semper est melior. idem de sensu & sens.

Artifex sapientior est experto. idem Metaph. 1.

Experientia artem fecit, imperitia vera casum. ibid.

Experientia, singularem ars, vero vniuersalium cognitio est. ibid.

Hominum genus arte, & rationibus uiuit. ibid.

Ars gubernandi ciuitates, principatum tenet in omnibus artibus.

artibus, Arist. Eth. 2.

Addimenta artium sunt cum temporum longitudine.  
idem Eth. 1.

Circa difficultia ars sit semper, & virtus, idem Eth. 2.

Vnusquisque artifex diligit opus suum, idem Eth. 9.

Ars laborat citra fortunæ opem, idem de Fortit.

Cuiusque rei quispiam usum habet, hoc est unicuique  
maius, quam Troiam capere, Eur. in Andr.

Quisnam saggitarius artis suæ tam per rus est, qui nō  
aliquando aberraret ab scopo, Demosth. 1. Olynth.

Vir pauper, qui nullam didicit artem, non tuto vine  
re potest, apud Stob.

Artem natura requirit, ibid.

Hominem ingeniosum, atque mansuetum, atque viri-  
lem difficile reperies, Plat. de Scient.

Consentaneum est, in genere nobili, quam ignobili,  
ingenia esse meliora idem de Nat. nom.

Homini ingenium, ceu canem, & senium, in otio con-  
trahit, Plur.

Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ  
fuit, Arist. apud Sen. de Tranq. anim.

Ingenium trivite opprimitur, Horat. Odyss. lib. 13.

Bonus ingenis minor periculo consulitur, Demosth.

Magnum est ingenium, statim in præsentem videre, atque  
intelligere, quid dicto, & facto sit opus, turpe est, re-  
sacta intelligere, quid fieri debuisset, Demosth. 1. Olynth.

Multa opportuna dicta fortunatis, & ingeniosis subie-  
to veniunt in mentem, ibid.

Homines acres nunquam otium agunt, semper aliqui-  
bus negotiis facessunt, ibid.

Ingenium magnum, & prauum, calamitosum est rei  
publicæ.

Rem in impellit, qui didicit, Plutar. de Curiosit.

Opus, quod sit à melioribus, semper est melius, Arist.  
Pol. 1.

Nullus est vilius status, etsi pulchrè fabricata sit nisi  
quis accedat, qui vim artis intelligat, apud Stob.

## EX LATINIS.

**A**cutiora ingenia, & ad intelligendum apertiora  
eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer sit pu-  
rissimus.

rus, ac tenuis, quam eorum, qui vtuntur crasso cœlo, atque concreto, quin etiam cibo quo vtaris, interest, ad mentis aciem. Cic. 2. de Nat. deorum.

Paritas ingeniorum, æmulatione facit, Gel. libr. 14.

Nulli tam clarum statim ingenium est, vt possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam atque commendator contingat. Plin. lun. l. b. 4.

Aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est. idem in Pan.

Sæpè summa ingenia in occulto latet. Plaut. in Capt. Aurû, & opes, & rura si equens donabit amicus.

Qui velit ingenio cedere, rarus erit. Mart. lib. 8.

Singula quid referam, nil non mortale tenemus.

Pectoris exceptis, ingenuque bonis. Ouid. 3. de Trist.

In foeliciter euenire solent, quæ tentatur munda. Minerva, in Histo. Sax.

Ingenium hominis ad vitia procliue, perniciofa statim arripit, ibidem.

Fœlix illud seculum ante architectores fuit, ista nata sunt iam nascente luxuria, Senec. Epist. 91.

Non desiderabis artifices, si naturam fueris secutus. ibidem.

Omne, quod ars consummauit, à natura duxit initiû.

Quint. lib. 2.

Tradi omnia, quæ ars efficit, non possunt. Quint. lib. 7.

Artes, virtutis sunt magistra. Cic.

Omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. idem pro Ar. poet.

Non est interdictum aut rerum natura, aut à lege aliqua, atque more vt singulis hominibus, ne amplius, quàm singulas artes, nosse liceat. idem 2. de Orat.

Quam quisque nouit artem, in ea se exerceat. idem. 1. Tuic.

Ad quas artes aptissimi erimus, in his potissimum elaborabimus, si aliquando necessitas nos ad ea detruserit. idem. 1. Offi.

Nulla ars imitari naturæ solertiam potest. idem 2. de Natur. deorum.

Meliora sunt, quæ natura, quàm quæ arte, perfecta sunt. ibidem.

Vt non omnia prudentes dicantur, tamen in plerisque officio

- officio fungi, præclarum est Demofth. 1. Olynth.  
 Avaritiæ causa artes coluntur. Plin. Sen. lib. 2.  
 Quod ars adumbrare non valet, ea casus ibitatus est  
 Ibidem.  
 Verus, & experientia dominatur in artibus. Colu. lib. 1.  
 Nulla est ars, aut disciplina, quæ singulari sit consummata ingenio, idem lib. 4.  
 Ut nulli venatori sint vitio, non omnes feras capere  
 ira diffusam acriem tractantibus, satis est, maximam partem  
 tradidisse. ib. d.  
 Indubitatae artis approbatio est, rerum semper effectus. Veg. lib. 2.  
 Omnes artes in meditatione consistunt. ibid.  
 Navita de ventis, de turris, narrat aiator.  
 Enumerat miles vulnere, pastor oves. Propert. lib. 2.  
 Caput est artis, dicere quod facias. Quint. lib. 11.  
 Quicquid fieri potuit, potest. Sen. Ep. 1. 99.  
 Maius est, propria facere, quam aliena disponere.  
 Laet. lib. 2.  
 Opus nullum castum, est mercedis incepta. Tert.

## E X S C R I S.

- A**RS in fecunda est sine usu, & usus temerarius est  
 sine arte. Chryso. sup. Psal. 6.  
 Artifex non ita suum opus. Agust. sup. Ioh. tract. 2.  
 Omnes artes instructore indigent. Hier.  
 Qui non intelligunt artes, non mirantur artifices. Sida.  
 1. Epist.  
 Artes, materijs posteriores Basil. in Hexam.  
 Artes pascendi, & regnandi, sorores sunt idem in  
 Conc. sanct. Mar. c.  
 Ingeniosum nati, felicitas est Augu. lib. 4. de Civitate  
 Dei.  
 Doctrina politiora quidem, sed non meliora ingenia  
 facit. Tert.  
 Sicut qui tardus est ad percipiendum, pro intentione  
 tamen boni studii, premium percipit, ita qui præstitum  
 sibi à Deo ingenium negligit, condemnationis reus exi-  
 fit, quia donum, quod acceperat, despicit, & perdidit  
 derelinquit. Isid. de summo Rege.

Gran-

Grandes materias ingenia parua non sustinent, Hier.  
ad Nepot.

Maximum vitium est subtilitatis, nimis se ostendere,  
vtilissima est dissimulatio subtilitatis, quæ affectu appa-  
ret, habitu latet. Pet. Nauen. in Serm.

Artis suæ neminem pudeat. Chry. super Epist. ad Co-  
rinth. Homi. 6.

Artes non docent moderari passiones. idem sup. Aq.  
Apostol. Homi. 28.

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes.

Emollit mores, nec sinit esse feros. Oui. 2. de poet.

Nulla vitæ pars vacare debet officio, in eoque excolē-  
do sita est vitæ honestas omnis, & in negligendo, turpitu-  
do. Cic. 2. Off.

Officia viri, & mulieris Deus pulchrè digessit, Chrys.  
Homil. 34. sup. Epist.

## Eloquentia .

## EX GRÆCIS:

**M**ores dicentis sunt qui persuadent, non oratio.  
Menind. apud Plut. de Polit.

Ars rectè dicendi, non absque veritate. Plut. de Repu.

Rhetorica persuadet, sed non docet. idem de Rhet.

Rhetorica docet, & iussa persuadere, & horum contra-  
ria fugere. Arist. Rhet.

Rhetor non semper persuadet, nec medicus semper sa-  
nat, idem Prop. 1.

Civile ius, & gratia eloquentiæ, non in postremis du-  
cenda est virtute magistra, & principe, non enim rheto-  
ricam, suadendi opificem, sed adiutricem esse, debemus

exstinare. Plut. de Polit.

Rhetorum est, agere verbis, Philosophari autem licet  
etiam tacendo. Plut. probl.

Tumidum orationis genus, civile nequaquam est, re-  
tunc vero nusquam movet quemadmodum enim corpus, non

solum in colunno, sed etiam longa habitudinis esse oportet,  
ita & orationem non modo non agrari, sed et ubi

esse convenit, nam quicquid tutum est, id solum col-  
laudatur.



laudatur, quod cum periculo fit, id etiam admiratione  
prosequitur. Plutarc. de Lib. dec.

Dicendi peritus, dicendi quoque tempus cognoscit.  
Arch. apud Plut. in Apophth.

Praeclara gesta praeclaris indigent oratoribus. ibi-  
dem

Quantum in bello potest ferrum, tantum in Republ.  
prodest eloquentia. Demetri. apud Diog. lib. 5.

Bona causa, bonae orationis semper accusationem pre-  
bet. Eurip. in Hec.

Cum facundus orator male sentiens, persuaserit po-  
pulum, exitum fert Reipubl. Eurip. in Orest.

Oratoris, est consilium dare, populi rem gerere. De-  
mosth. in Cle.

Non orator, sed oratio inspectanda. idem Exord. 13.

Grata quae utilia, dicere, difficilius est. idem Exord. 15.

Oratio ad caput auditorum, & ad rei naturam acco-  
modanda. idem Exord. 13.

Orator in bona causa auctoritate imperandi prae-  
ditus est. Demosth. ex arg. lib.

Magna eloquentiae vis potentissimos etiam reges ex-  
pugnat, idem 1. Olynth.

Cauenda est oratori praesertim in rebus dubiis affir-  
matio, quae contentiosiores facit auditores. ibid.

Tanquam bonus sigulus, oratio animam ornat. Plac-  
apud Stob.

## EX LATINIS.

**N**on esset in rebus humanis eloquentia, si tantum  
cum singulis loqueremur. Quintil. lib. 1.

Eloquentia, quae admirationem non habet, nullam iu-  
dico, idem lib. 8.

Non satis efficit, nec ut debet, plenè dominatur, &  
usque ad aures tantum volat oratio. ibi dem.

Minus est, totum dicere, quam omnia. ibid.

Sunt qui disertum esse malunt, quam bonum. idem lib. 12.

Nemo est orator, qui non se similem Demosthenis esse  
se velit. Cic. de optim. gener. orat.

Miser, & ut ita dicam, pauper orator est qui nullum  
verbum a quo animo perdere potest. Quint. lib. 8.

A philosopho si astra eloquentiam, non aspemur, &  
non

non habet, non admodum desidero. Cicer. 2. Tusc.

Pacis est comes, & socius, & iam bene constituta civitatis velut alumna quædam, eloquentia. idem de clar. orat.

Dux sunt artes, quæ possunt homines locare in amplissimo gradu dignitatis, una imperatoris: altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo vero belli pericula propulsantur. idem pro Muren.

Eloquentia principibus maximè ornamento est. idem 4. de Finib.

Nihil est tam inhumanum, quàm eloquentiam ad salutem hominum, & ad conservationem datam, ad bonorum pestem perniciosamque convertere. idem 2. Offic.

Nihil est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile: nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendat oratione. idem in Parad.

Ut hominis decus est ingenium: sic ingenti lumen est, eloquentia. idem de clar. Orat.

Sunt aliqui ita fortunæ muneribus habiles, ita ornati, ut non nati, sed ab aliquo Deo facti esse videantur. idem 1. de Orat.

Orator tristitiam, atque severitatem mitigat, & relaxat, odiosasque res sepe, quas argumentis dilui non facile est, risu locoque dissolvit. ibi.

Scholasticæ declamationes sunt eiusdem hominis, eiusdem fortunæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Gel. lib. 14.

Eloquentia est incunabula virtutis. Sallust. contra Catil.

Supremus felicitatis comitatus, est laudator eloquentissimus. Plin. lun lib. 2.

Male eloquentia sine moribus, discitur. idem lib. 3.

Invenire præclare, enuntiare magnificè, interdum etiam barbari solent: disponere apte, figurare varie, nisi erudito, negatum est. ibidem.

Ac velut in magno populo, cum sæpe cohorta est.

Seditio, seditque animis ignobile vulgus.

Iamque faces, & saxa volant: furor arma ministrat.

Tum pietate gravem, ac meritis si fortè virum quem

Conspectere, silent, arrectisque auribus astant.

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet. Ver. lib. 1.

Acceid.

Es Disci

Disceitur, innocuas ut agat facundia causas.

Protegit hæc fontes, immeritosque premit. Ouid. de trist.

Comes facundus in via pro vehiculo est, Pub. Mimus.

## EX SACRIS.

**F**inis oratoris est, persuadere. Aug. in prim. Rhet. Eloquentia Ambrosij Augustinus liberatus est, idem lib. 5. conf. resp. 4.

Eloquentia, non semper vera persuadet, idem lib. 2. de doct. Christi.

Eloquentiam summam, pauci assequuntur, idem de virt. cred.

Eloquentiam, non natura, sed disciplina parit. Chrysostom.

Ex duobus imperfectis melius est rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Hier. ad Nepot.

Benedicere, ad paucos pertinet; bene autem vivere, ad omnes. Lact. lib. 1.

Non in lingua, sed in corde sapientia est, idem.

Vitam tam multi bene facerent, quam multi bene loquuntur, ibid.

Præcipua eloquentiæ pars est, apposita dicere, ibid.

Non habet inter lachrymas eloquentia locum. Hier.

Eloquens est ille, qui scit parva submisce, media temperare, magna granditer dicere, qui scit invenire præclare, enuntiare magnifice, disponere aperte, & figurare varie, Cassiod. sup. l. 1. c. 73.

Sæpe reperiuntur simplicitas veridica, & falsitas composita, quæ hominem suis erroribus illicet. Irido. de sum. lo. Bono.

Eloquentia nec veram, nec falsam efficit orationem. Aug. 3. conf. f.

Eloquentia sine sapientia multum obest, idem lib. 4. de doct. Christi.

Eloquentiæ præceptis loquuntur etiam qui nunquam didicerunt, ibid.

Eloquentia in homine pravo, est venenum in poculo aureo, idem lib. 1. de Anim.

Artificiosa oratio stultos, non sapientes, fecit. Pius l. 1. apud Plat.

Oratio

Oratio difficillima moderata. *ibid.*

Oratio tempestiua, melior silentio. *ibid.*

Oratio non longa est, quæ ordinata est. *ibid.*

Non debet sibi omnino displicere orator. *Aug. de Catech. rud.*

## Breuitas.

**F**rustra se per plura, quod potest fieri per pauciora. *Arist. Phys. 2.*

Orationi breui multum inest sapientiæ. *Soph. apud Stob.*

Breuiiloquium silentio finitum est, & ideo commendabilibus. *Lycurg. apud Stob.*

Breuitatem in hoc ponimus, ut non minus, nec plus, quam oportet, dicatur. *Quint. lib. 4.*

Quicquid percipies, esto brevis, ut citò dicta.

Percipiant animi dociles teneantque fideles. *Hora. de Arte poet.*

Paucis opus est, & efficacibus. *Senec. Epist. 38.*

Nihil ita absq; labore manifestam facit veritatem, sicut brevis & pura narratio. *Bern. ad Eug. lib. 1. cap. 9.*

Quod inter principium, & finem clauditur, breue est. *August.*

Breuitas obscuritatem parit. *August. libr. 3. retracta. cap. 12.*

## Visus, dies, &amp; lux.

## EX GRÆCIS.

**D**ifficile est, multa simul conspiciere. *Arist. Elench. 1.*  
Oculi, motum inanes. *Demosib. in Orat. Amet.*

Oculi inspiciendi, inducenda vxore.

Dies, est latius solis super terram. *Arist. Topic. 6.*

Quis homo, cersi seruus, delectatur, diu lumen videt.

*Eurip. in Orest.*

Non licet præsentem diem rectè vivere, nisi quasi victimam victurus cogitaueris. *Mul. apud Stob.*

Ec

EX

**I**nstar totius vitæ, dies est. Sen. <sup>7</sup> pist. 62.

Vnumquæque diem non tanquam vltimum capio, sed tanquam posset esse vltimus. ibid.

Nullus agenti dies, longus est. idem Epist. 123.

Fastid o est iam lumen gratitum. ibidem.

Quod illustrandæ alterius rei causa sumitur, debet esse clarus eo, quod illuminat. Quint. lib. 8.

Lux naturale solatium est. Curt. lib. 8.

Discipulus est prioris, posterior dies.

Vitis nostris in animum, per oculos via est. Quint. Decla. 1.

Totius hominis debilitas est, oculus perdidisse. idem Decla. 2.

Non inuenies debilitatẽ, quæ magis cum paupertate conueniat, quam visus priuatio. ibi.

Oculi augent dolorem, quia ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere a miseris cogitationem finunt. Cicer. ad Torquat.

Acerba audire, tolerabilius est, quam videre. idem ad Curion.

Facilius ad ea, quæ visa sunt, quam ad ea quæ audita sunt, oculi mentis feruntur. Cicer. 13. de Orat.

A consuetudine oculorum, animum abducere, difficile. idem 2. de Nat. Deorum.

## EX SACRIS.

**S**ubitò procedendi de umbra ad solem, & de otio ad laborem, gratæ cernitur omne, quod incipit. Bern.

Impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. Aug. fin. de comm. vit. cler. c.

Oculi corporis ad corporata: oculi vero cordis, ad spiritualia sunt. Greg. sup. Ezech.

Oculi ad cognoscendum, inter sensus principes sunt. Aug. lib. 10. confess. cap. 35.

Cæcitas ipsa, visus præstantiam commendat. idem 22. De Cinit. Dei. cap. 1.

Oculi per animam vident, Greg. sup. Cant.

Dum alia negligimus, oculum non habemus. idẽ sup. Ezech. Homil. 6.

Oculi,



Oculi, sunt fenestraz animæ. idem in Euang. Homil. 6.  
 Visionis internæ claritatem nemo, nisi bonis operibus, inueniet. idem sup. 1. Reg.

Nouum iudicium habemus, quoties, aliquid contem-  
 plamur.

Lux, regina oculorum est. Aug. 10. confess. cap. 34.

Dies imago vitæ: nox, mortis. idem de fid. & oper.

In nocte dies, & in die vespera desideratur. Greg. lib.

8. mor.

Dies mentis, est splendor eruditionis. idem in 1. Reg.

Dies primus, lux prædicationis, crastinus, est diuinæ  
 gratiæ. ibidem.

Lux mentium præsentem lucem multo superat. Aug.

lib. 22. contra Faust.

Ante lucem creatam Deus non fuit in tenebris. ibidē.

Lux erimus per fidem. idem Epistol. 200.

Sol non omnes, quibus lucet, etiam calefacit. Bernar.

sup. Canti. term. 24.

Videmus nunc Deum per speculum, & in ænigmate,

& ita videre nobis expedit idem sup. Cant. sermo. 32.

## Cæcitas, &amp; nox.

## EX GRÆCIS.

**C**Æcus à natiuitate non potest disputare de colore, quantum ad quid rei, sed quantum ad quicquid nominis. Arist. Physic. 2.

Cæcus à natiuitate est sapientior surdo, & muto. idem de sens. & sensato.

Nati sine visu, & auditu habent virtutes interiores perfectiores. idem de somn. & vigil.

Noctu plerunque reuerentiam habent tenebræ. Eurip. in Bacch.

Surgere de nocte, ad sanitatem, & ad philosophiam audia, prodest quamplurimum. Arist. Oeco. lib.

## EX LATINIS.

**P**Arvulis noctium turbamur offensis, excitant nos  
 exigui plerunque motus, vox incerta longinqua,  
 & aliquando ipsum silentium. Quintil. Declam. 2.

Ec 3 Hoc

Hoc boni habet cæcitas, q. mala sua non videt, idem Decla. 5.

Nox ex incerto omnia maiora territis ostentat. Liuius 1. Duc. lib. 8.

Nox ob quietem data, naturæ beneficio mortalibus, idem 4. Dec. lib. 10.

### EX SACRIS.

**S**ub noctem omnia sunt suspecta, Ambr.

Cæcitas morbus est, apud Iuricons.

Cæcitas ipsa, visus præstantiam commendat. Aug. 22. de Ciuit. Dei. cap. 1.

Cæci magis vident dormientes, quàm vigilantes. idem lib. 10. in Genesi ad liter.

Nox, est vita præsens. Aug. in Psal. 75.

Tenebræ non nisi in comparatione lucis, malæ sunt. idem in Quæst. ex vet. Test.

Tenebræ non videndo videntur. idem lib. 11. de Ciuit. Dei. cap. 7.

Tenebræ morum, non oculorum, timendæ sunt, idem tract. 37. exposit. Euang.

Tenebræ sunt, ubi Christus non respicit. Cre in Psal.

Noctem non tenebræ, sed lucis discessus facit. Aug. in Quæst. ex utroque Test.

Tenebræ videri non possunt. Aug. lib. 2. de Ord.

Tenebræ timorem significant. idem in libro. Quæst. Euang.

Tenebræ sunt, ær carnes luce. idem 11. de Ciuit. Dei. c. 10.

### Ira.

### EX GRÆCIS,

**M**axima bona sunt per furorem diuinitus concessum. Plat. de Pulchri.

Ira est tristitia, & perturbat o quædam cum vehemēti appetitu vindictæ. Arist. de Poet. 2.

Ira est factio inimicitie, & odij. idem Rhet. 2.

Tempus quietat iram. ibid.

Ira, res est impetuosissima ad aggredienda pericula. Arist. Eth. 2.

Satis

Satisfactio quietat iram, idem Eth. 5.

Irasci in quibus non oportet, & non irasci in quibus oportet, hominis est insipientis. Arist. Eth. 9.

Ira, & concupiscentia venereorum, transmutant corpus, & quibusdam insanias faciunt, idem Eth. 7.

Cæca est ira, & sæpe non sinit cernere, quæ apertissima sunt, & percepta sæpe obscurat. Chryso. apud Plut. de virt. morum.

Vt incendium, qui non addit materiam, extinguit sic & iram, quisquis non aluit nascentem Plut. de cohib. irac.

Quemadmodum spiritus mixtura est, ac temperamentum ex omnibus animæ viribus reuulsi, ita & ira, semè quoddam est ex omnibus animæ perturbationibus comixtum siquid & à dolore, & à voluptate, & à ferocia decerpit, ibid.

Quando res ardua videtur, veraq; est, iram compescere, multo haud dubiè maior erit custodia ipsa & prouidentia, quæ prohibet, ne in iram incidas. Plut. de Poet.

Potentum ira, tumensq; indignatio non commouenda: Plut. apud Diog. Laert. lib. 8.

Ira, perturbatrix omnium. Home. Iliad. lib. 7.

Vir, aut mulier statim excande scens, facilius cauetur, quam taciturnus sapiens. Eurip. in Med.

Gravis, & immedicabilis ira existit, quando amici cū amicis congressi fuerint contentione. ibid.

Furor superior est cōsilio, qui sane maximorum autor est malorum. ibidem.

Laudo iras placibiles, idem in Troad.

Maximum est iræ medicamentum, oratio.

Fugere semper oportet dominos iratos.

Irucundia, vitium est animosæ partis, ad iram præcipitans. Arist. de virt. & vit. d. iiii.

Iracundæ sunt species tres, excandescentia, sauitia, & iracundia. est autem iracundi, non posse ferre sedas cōtemptiones, nec imminutiones. esse autem plagium, & vindictæ cupidum, est de facili ad iram factu, verbūve quouis moueri, affectatur autem iracundiam morositas, & inconstantia, & sordida illiberalitas, & de paruis angere, & de eiusmodi de repente affici, & per breue tempus. ibidem.

Non aliud iræ pharmacum est, nisi viri gravis oratio. Menand. apud Stob.

Ab omnibus, quæ per iram committuntur, ratio recedit, fugiens iracundiam, tanquam acerbissimum tyrannum Herod. apud Stob.

Affectus iræ nificurentur, & castigentur, in naturalem morbum abeunt. Apoll. ibid.

Iracundia, est perturbatio immanis affectione, dura, & violenta potentia, cedum causa, calamitatis socia, iacturam concilians, & deducus, pecuniarum perniciēs, adhuc proditiōis origo. Arist. apud Stob.

## EX LATINIS.

**S**apiens nunquam potentioris iram prouocauit, imò declinabit non aliter, quam in nauigando, procellā. Senec. Epistol. 14.

Iracundi hominis iracundia oratio est. idem Epist. 15.

Ira sæpius sibi exitiosa est. idem de ira. lib. 1.

Nihil minus, quam irasci punientem decet. ibid.

Si tantum irascendum est sapienti quantum scelerum indignitas exigit, non irascendum illi, sed insaniendum est. idem de ira, lib. 2.

Tollit iram sapientis, turba peccantium. ibid.

Nemo irascitur, ubi vitium natura defendit. ibi.

Maximum iræ remedium, est mora. ibid.

Non vis esse iracundus, non sis curiosus. idem lib. 3.

Retinemus iram, & augemus, quasi argumentum licite irascendi, grauitur irasci. ibidem.

Non decet Regem saeva, & inexorabilis ira. Senec. de Clem.

In facinus otiosus ardor irrumpit. Quintil. Decla. 4.

Hæc est celebranda virtus, hæc animi suspiciendi moderatio, vincere iram, & inter similitates quoque vincere animum, idem Declam. 9.

Ira, ut inquit Ennius, est principium insaniz. Cicer. 4. Tuscul.

Prohibenda est maximè ira in puniendo, nunquam enim qui iratus accedit ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium, & parum, cauendum est igitur, ne maior sit poena, quàm culpa. Cicer. 1. Offic.

Non sunt audiendi qui grauitur irascendum inimicis, putant. ibidem.

Semper ira procul absit, cum qua nihil recte, nihil confide-

consideratè fieri potest, quæ enim eodem aliqua perturbatione sunt, ea nec constanter fieri possunt, nec ab his, qui adsunt, probari. ibid.

Proprium est irati cupere, a quo læsus est, ei que maximum dolorem in urere, ibid.

Malo impunitum dimittere, quam propter iram gratius iusto punire. Max lib. 3.

Ira dolorem, cum inferre vult patitur, idem, lib. 9.

Ira, atque cupido, consultores pessimi. Sallust. in bell. Jug.

Dum furor in cursu est, currenti cede furori.

Difficiles aditus impetus omnis habet. Ouid. de remed. amor.

Sed nunquam dederit spatiosum tempus in iram.

Sæpè simultates ira morata facit. Ouid. li. amor.

Ne fræna animo permittite calenti.

Da spatium, tenuemque moram malam cuncta ministrat.

Impetus. Sratius, lib. 10.

Bonum apud virum cito moritur iracundia. Pub. Mins.

Consilio melius vincas, quam iracundia, idem,

Homo extra corpus suum est, cum irascitur, idem.

Iracundi qui vincit, hostem vincit maximum, idem.

Iracundie vitium generosos animos semper inuitat. in Histo. Sax.

Vana est sine viribus ira. Liuius. 1. Decad. lib. 1.

## EX SACRIS.

**S**icut accensum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diu durauerit. Aug. in Epist.

Quid iracundo furor sicut confert, quem scitissimis exagitatum stimulis conscientia, ira ab omni consilio, ac mente deturbat, ut dum irascitur, insanire credatur. Hier. ad Demetr.

Per iram sapientia penditur, ut quid, quodue ordinandum sit, nesciatur. Greg. 5. mor.

Plerumque per silentium clausa ira intra mentem vehementius æstuat, & clamorosas tacita voces format. ibidem.

Dandus est iræ locus. Amb

Reflexi



Resiste iræ, si potes, cede, si non potest idem 2. Offi.

Non mediocriter, est mitigare iracundiam, non ipseris, quam amaro non commoveri, hoc nostrum est, natura illud. ibidem.

Non potest fieri, ut rerum indignitate non moveamur, alioquin non virtus, sed lenitudo est. ibid.

Non irasci, vbi irascendum est, nolle emendare peccatum, est Bernan Epist.

Indignatio rationalis est, quæ ex affectu discipline est. Tertul.

Ira inimici tui in manu tua est. Chryso.

Per iram iustitia relinquatur, quia dum perturbata mens iudicium sine ratione exasperat omne quod furor suggeris, rectum putat. Greg 5. Mor.

Quoties ira animum inuadat mentem edoma, vince teipsum, differ te, post furoris, cum tranquilla mens fuerit, fac quod placet ibid.

Ira consilium non habet. Chry. sup. Matth. 2.

Non est morbus irasci, sed iracundum est. Laet. lib. 5.

Ira ultionem desiderat. ibid.

Irasci, rationis est, auferuntur enim delicta, & refrenantur licentia, quod utique iuste sapienterque fit idem de ira Dei.

Naturale est bono, ad alterius peccatum moueri, incitarique. ibid.

Nullus est, qui peccatorem possit videre tranquille. ibidem.

Vitiosa est, in peccatis iræ cohibitio. ibid.

Si non potes iram vitare, tempera, si non potes furorē cauere, cohibe. Ibid. lib. 1. Soliloq.

Ira interdum est virtute, interdum ex vitio oritur. Grego. 5. mor.

Ira plus in vindicta exigit, quam in iniuria accipit. idem 18. mor.

Ira in vindicta malorum debet sequi rationem, non præire. idem Epist. 9.

Iracundus in amicitiam, non recipiendus. August. de Amic. cap. 12.

Iracundi, & contentiosi plurimum valent memoria. Viues. apud Aug. de Ciuit. Dei lib. 7. cap. 7.

Ira tui hominis est, iracundia autem finem ponere Christiani. Hier. ad Demetr.

Ira.

Ira, animæ ebrietas est. Balfi. in Hexam.  
 Homicidij radix, iracundia, Chry. fup. Matt. Hom. 16.  
 Ira, truculenta fera est. idem fup. Genef. Homil. 4.  
 Ad iram nec demon potest pios concitare. idem de Da-  
 uid, & Saul.  
 Ira inſto mater est difciplinæ. idem fup. Matt. Ho. 11.  
 Ire etiam indicium fugiat concionator. idem fup. Io-  
 ann. Homil. 26.  
 Morio locorum, iræ aut viſitationis indicium. Chryſ.  
 fup. Aëtus Apoſt. Homil. 11.  
 Ira tenebroſa res est. idem fup. Aëtus. Apoſt. Homil. 39.  
 Ira manſuetudine ſoluitur, idem ad pop. Antioch. Ho-  
 mil. 62.  
 In iracundo omnia ſunt turpiſa. ibid. Homil. 13.  
 Irascens peccatis miſericors est. idem fup. Epiſto. ad  
 Corinth. Homil. 14.  
 Irascens, diaboli ludibrium est. idem de manſuetu-  
 ſermo.

Manſuetudo.

EX GRÆCIS.

**H**ominem manſuetum & ingenioſum & virilem diſ-  
 ficile reperiſ. Plat. de Scient.  
 Manſuetudo, eſt ſedatio motus, qui ab ira ſolet excita-  
 ti, temperatio animi moderata. idem de deſi.  
 Manſuetudo, virtus eſt animoſæ partis, qua prædi-  
 agre mouentur ad iram. Ari. de virt. & vit. diuiſ.  
 Manſuetudinis eſt, poſſe ferre moderatè obiecta crimi-  
 na, & contemptus, nec celeriter rapi in ultiones, nec eſſe  
 de facili mobilem ad iras, eſſe autem moribus comen-  
 mitem, & ingenio quieto, & ſtabili. ibid.  
 Hominem homini nihil aliud, manſuetum, & mitem red-  
 dit, quam beneuolentiæ, iuſtitiæ, & promittatis fides. Plu-  
 de Polit.

EX SACRIS.

**P**ax, & manſuetudo, characteres animæ piæ. Baſil. in  
 Epiſt.  
 Manſuetus homo, cordis eſt medicus. Ambroſ. 14 Ver-  
 cel. Epiſco.

Beatus

Beatus, qui feueritatem, & manfuetudinem tenet, vt altero difciplina feruetur, altero innocentia non opprimatur. idem.

Sunt quidam mites, fed quandiu nihil dicitur nec agitur nifi pro eorum arbitrio, patebit autem, quam longe fint à vera manfuetudine, fi leuis oriatur occafio. Bern. *ſup. Cant.*

Mitis eſt, quem nec rancor, nec ira afficit, fed omnia æquanimiter luſtinet, non iritat, non nocet, non nocere cogitat. Hier. in gloſ. *ſup. Matth. 5.*

Regar difciplina rigor manfuetudinem, & manfuetudo ornet rigorem, & ſic alterum commendetur ab altero, vt nec rigor ſit rigidus, nec manfuetudo diſſoluta. Greg. 19. mor.

Magna eſt virtus, ſi non lædas, a quo læsus es magna eſt fortitudo, ſi etiam læsus remittas, magna eſt gloria, ſi cui potuiſti nocere, parcas. Iſido. in Soliloq.

Multi manſuetè patientes iniuriam, poſtea manſuetudinem in malitiam vertunt, Greg. in Paſt.

Manſueti cum præſunt, sæpè torporem deſidæ patiuntur. ibidem.

Manſueti homines indignante domino ad iracundiam prouocantur. idem in regiſt.

Manſuetudinem homini connaturalem, concupiſcentiæ carnales exterminant. Bernard. *ſup. Canto. ſerm. 37.*

Tunc præcipua manſuetudinis laus, cum in æcania diſſiſſima. Plinius, *lun. lib. 9.*

Manſuetudine nihil potentius. Chryſoſto. *ſup. Genef. Hom. 57.*

Manſuetudine furor vincitur. idem *ſup. Act. Apoſt. Hom. 31.*

Manſuetudinem in periculis oſtendamus. idem *ſup. Epiſt. ad Corinth. Hom. 18.*

Manſuetudo ſit in corripiente, idem *ſup. Epiſt. ad Corinth. Hom. 27.*

Manſuetudo præcipuè eos ornat, qui in poteſtatibus ſunt. idem *ſup. Act. Apoſt. Hom. 84.*

Manſuetus, ſibi & aliis utilis. idem *ſup. Act. Apoſt. Homil. 4.*

Manſuetus homo, velut nerui in corpore. idem de manſ. ſermo.

Mitis, orphanorum eſt pater. ibid.

M 6

## EX GRÆCIS.

**M**Emoria, scriba est intus manens apud Stob.  
 Mater musarum memoria est. Pla. de Scient.  
 Minus conseruant orationes homines perturbari.  
 Arist. Elench. 1.

Eorum, quæ frequenter intelligimus, cito reminiscimur. idem de Mem.

Futura repeti memoria non possunt, sed opinione potius comprehendendi, & sæpè præsumi possunt. ibidem.

Memoria magis valent, qui habeti, obtusoque sunt ingenio, reminscentia vero magis vigent, qui acuto, doctique ingenio excellunt. ibid.

Memoria non est futurorum, nec presentium, sed præteritorum, unde sensus est presentium: opinio, seu fides futurorum, & memoria præteritorum. ibidem.

Qui adolescunt, quique ad summam perueniunt senectutem, memoria acri non sunt, alteri propter auctiorem, alteri propter diminutionem. ibid.

Quædam semel videntes magis memoria tenent, quam alia, frequenter. ibid.

Bonitas memoriæ attribuitur iuuenibus. ibid.

Rerum præteritarum memoria, ad futurorum consultationem exemplar quoddam existit. Plut. de educ. lib.

Faciendus est ex iugi memoriæ exercitatione habitus. Epictet. apud Diog.

Recordatio rerum præteritarum secundarum, addit animos vulgo, sapienti non item, humanarum inconstantiam consideranti. Demosth. 1. Olynth.

## EX LATINIS.

**F**ortior forsitan memoria est, qui nullum subsidium extra se habet. Senec. Epist. 89.

Omnis disciplina memoria constat, frustra que docemur, si quicquid audimus præterfluat. Quint. lib. 11.

Multum signa faciunt, & ex alia memoria venit alia. ibidem.

Est sicut in nobis, ut aduersa quasi perpetuo obliuiscimur, & secunda incunde, ac suauiter meminerimus.

rimus. Cice. de Finib.

Habet præteriti doloris secura recordatio delectatio nem. idem ad Luceum.

Memoria, est signatarum rerum in mente vestigium. idem i. Tusc.

Memoria minuitur, nisi exerceas eam; nunquam tamē quæquam senum oblitum audiui, quo loco thesaurum obruisset. Lato maio.

Rerum omnium thesauros, memoria est. Cic. 2. de Ora.

Multo acrior est memoria improborum, quam bonorum. idem pro Flacco.

Mallet obliuionis, quàm memoriæ artem meminere eorum, quæ volo, obliuisci non possim quæ nolo. Themist. apud Cic. 4. de Finib.

Exultat animus, magnorum virorum memoriæ perlustrans. Max. lib. 4.

Sultum est eorum meminisse, propter quæ tui obliuisceris. Cui. lib. 4.

## EX SACRIS.

**M**emoria in primis oratori necessaria est, August. in prin. Rhet. cap. 1.

Memoria, in hac custos rerum. Idem Lib. 2. contra Acad. cap. 2.

Memoriam optimam iracundi, & contentiosi habent. idem lib. 7. de Ciuit. Dei cap. 3.

Recordatio iniuriæ, magis instigat, quam mitigat. Ser. in Epist.

Ostia ius voluntatis, sit recordatio celestis gloriæ, & eius thalami custos, sit recordatio profunda gehennæ. Bern. in paru. Serm.

Memoria auditorum, multitudinem verborum non obruenda est. Chrys. sup. Matth. Rom. 22.

## Obliuio.

**O**bliuisci eorum, quæ quis sædè egit, bonorum est remittere, autem malorum. idem Topic. 3.

Verè sapientis est, ineptiarum obliuio. Emip. apud Plut.

O veneranda obliuio malorum, quàm es sapiens, & miseris.



mihi optabilis dea. Eurip. in Orest.

Oblivio, exitus est memoriae. apud Stob.

Oblivio, odiosa est. ibid.

Oblivio non fit repente, sed paulatim. Arg. lib. 6. Mithras. cap. 4.

Oblivio quaedam bona est, quaedam mala, Ber. in vigil. Nat. Dom.

Gratitudo, & Gratiarum actio.

EX GRAECIS.

**Q** Vicquid boni egeris, in deos refer. Bias apud Diog. lib. 1.

Gratia sequitur eum, qui dat, non autem est, qui non capit. Arist. Ethic. 4.

Non perinde gratum est, ce amico bene mereri, quam fecum, id non facere, quoties opus est, Plut. de utilit. capiend. ab inim.

Accipiens, redde habens, gratificare. Socr. ad.

Nec a mortuo sermonem, nec ab avaro gratiam expectes. Socr. apud Volat.

Gratia non transgrediantur iustitiam. apud Stobes.

Qua citius contemnit, gratia est. Arist. apud Diog. lib. 5.

EX LATINIS.

**I**N conferendo beneficio, & in referenda gratia hoc maximè officij est, ut quisque opus indigeat, ita ei potissimum opitulari. quod contra sit à plerisque à quo enim plurimum sperant, etiam si illi eo non egeant, tamen ei potissimum inserviunt. Cicer. 2. Offic.

Acceptorum beneficiorum delectus habendi, & in primis quo quisque studio, vel benevolentia fecerit, ponderandum est multi enim multa faciunt temeritate quadam, sine iudicio, vel modo in omnes, vel repentino quodam impetu animi quasi vento incitati: quae beneficia & quae magna habenda non sunt, ac ea, quae iudicio consideratè, constanterque delata sunt. ibid.

In referenda gratia, si modo Hesiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui multo plus afferunt, quam acceperunt: etenim si in eos, quos speramus nobis pro-

pro futuros, non dubitamus officia conferre, quales in eos esse debemus, qui iam profuerunt, ibidem.

Hesiodum illud laudatur ab omnibus, qui eadem mensura reddere iubet, quā acceptis, aut etiam cumulatis, si possis, Cic. de Clar. orat.

Leue est bonus, bene in gratia, idem pro Planco.

Sera gratulatio reprehendi non solet, praesertim ubi nulla negligentia intermissa est, Cicer. ad Curt.

Non est æquum, tempore, & die memoria definiri, idem ad Q. fr.

Vltima secunda iniuriæ facilius est ratio, quā beneficii remunerandi: propterea quod superiorem esse contra improbos minus est negotij, quā bonis exquiri, tum etiam ne tam necessarium quidem est, malè meritis, quā optimè meritis, referre quod debeas, ibidem.

Dissimilis est pecuniæ debitor, & gratiam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, is retinet alienum, gratiam autem & qui refert, habet, & qui habet, in eo ipso, quod habet, refert, Cic. pro Planco.

Non solum gratos esse debet qui accipit beneficium, verum etiam is, cui potestas accipiendi fuit, idem.

Cui gratia referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantam maximam animi nostri capere possint, idem Philip. 3.

Est aliqua gratitudinis portio, sua quemque bona noscitur, ibid.

Tanto turpius gratiam non referri, quanto honestius causa referendæ, Plin. lun. lib. 8.

Gratia, quæ tarda est, ingrata est: gratia nanque

Cum fieri properat, gratia grata magis, Auson. in Epig.

Bis est gratia, quod opus est, si vltro offeras, Pub. Min.

Quod bonis bene sit beneficium, gratia est grauidæ bonis, Plaut. in Cap.

Fictè refertur gratia inuitè danti, in Hist. Sax.

Vt his, qui imprudenter læsuerunt, ignosci conuenit ita his, qui necessario profuerunt, habere gratiam, non oportet, Cic. 1. de Inuent.

# EX SACRIS.

Gratiae Deo etiam propter nostras non exaudiantur, Agendæ, Aug. 121.

Gratiam

Gratias agere Deo possumus, referre nō possumus. idē  
sup. psal. 47.

Gratiarum actio beneficijs respondeat acceptis. idē  
lib. Soliloq. cap. 18.

Deo reputare diuitemus, si quid virtutis habemus, alio-  
quin fures sumus. Ber. sup. Cant. ser. 12.

Non est superbia elati, sed confessio non ingrati, &  
habere te cognoscere, & nihil ex te habere, vt nec super-  
bus sis, nec ingratus. August. sup. psal. Custodi annuam  
meam.

Gratia gratiam parit. ibid.

Si libenter, & ingenuē debeas, ex parte satisfacere cre-  
ditori est. Hier.

Non esse superiorem in referendo, quā in conferen-  
do beneficio, hoc est esse inferiorem. Amb.

Danti rependi gratus quicquam ab accipiente non  
potest, quan si gratum habuerit quod accepit. nā spiritui  
gratiz contumeliam facit, qui beneficium dantis grata  
mente non accipit. Bern. in Epist.

Gratia indignos nequaquam tangit. Nazanz.

Nemo potest intelligere quid accipit. nisi meminerit.  
Cassiod. in q. ad Epist.

Non dare, cuiquam vix licet. non reddere vero non li-  
cet. Amb.

In omnibus benedicendus est deus. Chrysost. de Expul.  
Homil.

Gratiarum actio pudica sit, & mera simplicitate pro-  
cedat. Bern. sup. Cant. serm. 16.

Gratiz mentio non reijcit boni propositi primum.  
Chrys. ser. 2. sup. Epist. ad Rom.

Gratitudinem nostram deus amat. Idem super Genes.  
Hom. 18.

Gratitudo pauperis nunquam perit. idem sup. Epist. ad  
Coloss. Homil. 1.

## Ingratitudo.

## EX GRÆCIS.

Ingratitudinem potissimum impudentia sequitur, ad  
omnem turpitudinem maxima est dux. apud Stob.

Ingratus quisquis est, is maiorem in modum deos  
ff parca-

parentes, ac patriam negligit. *ibidem.*

Ingrati cum iniuriis. commemorandi sunt *ibi.*

Quanto quisque maioribus beneficij acceptis non reddit gratias tanto iniustior. *ibidem.*

## EX LATINIS.

**M**aximum omnium vitiorum signum, est ingrati-  
do. *Quint. Declam. 9.*

Dedicus est semper sumere, nilque dare. *Martial.*

Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hominem dixeris. *Pub. Mim.*

Ingrato homini nihil peius terra creat. *idem.*

Isti sunt isti omnes nostri diuites, si quid bene feceris, leuior plurima gratia est, si quid peccatum est, plumbeas iras gerant. *Plau. in Penu.*

Paupertas multos ingratos facit. *idem.*

## EX SACRIS.

**Q**ui se dicit scire quod nescit, merarius est, & qui se negat scire quod scit, ingratus est. *August. in serm. de Ascen.*

Si gratiam homini non referre, simile homicidio est, quantum crimen est, Deo non referres. *Ambr.*

Peruecti cordis est, occasiones ingratitude inuestigare, nemo id facit, nisi etiam gratis ingratus est. *Bern. serm. 52.*

Quod non venit gratum, perditum est, non datum. *ibidem.*

Ingratus est, qui post veniam peccat. *Chrysost.*

Nulla est intolerabilior contumelia, quam quæ pro benefactis rependitur. *ibidem.*

Amico vero gratiam referre, ingratitude genus est. *ibidem.*

Sunt qui pro beneficio reponunt maleficium. *ibi.*

Bis malus est, qui de bene merente dicit male. *ibi.*

Non est æquum, ob ingratitude, quorundam frustrari cunctos. *ibidem.*

Ingratis bene fecisse, bono viro dignum arbitrator, præsertim Christiano. *ibidem.*

Ingratitudo nullam recipit excusationem. *ibi.*

Sicut boni per contumelias meliores existunt, ita  
semper

semper reprobi de beneficio peiores euadunt. Greg. in Homil.

Quantò maiora sunt beneficia hominibus constituta, tantò graviora peccatibus iudicia. Chrysost. sup. Matth.

Ingratitudo, est ventus vrens, siccans fontes pietatis, & fluentia gratie. Bern. de Contemp. mun.

Ingrati sunt Deo, qui se peccatores negant. August. serm. 10. de Verb. Apost.

Ingratitudo, peremptoria res est, & hostis gratie. Bernard. de Euang. 7. Pan. ser. 1.

Sobrietates, frugalitas, & temperantia.

EX GRÆCIS.

**O**Mnis humana turba, expert temperantiæ viuit. Plat. de Legibus.

Temperatis hominibus, lex est Deus. intemperatis vero, voluptas. idem Epist. 9.

Summo iure vtere moderatè, nauis enim tensa vi summa rudentibus, mergitur erigitur iterum, si laxaueris rudens. Eurip. in Orest.

Temperantia, quæ iucunda sunt, auget, & voluptatem maiorem facit Democritus, apud Stobæum.

Custos vitæ hominum, temperantia est. Plat. Charm.

Temperantia, in moderatione voluptatum constat. apud Stobæum.

Frugalitas auget animi magnitudinem. ibid.

Magistra consiliorum prudentiam: frugalitas est. Sophocles, apud Vol.

Viaticum in parsimonia reponendum. apud Stobæum.

Penu. virtutis, est temperantia. Menand. ibid.

Tam puram esse temperati vitam oportet, ut ne suspicionem quidem criminis incurrat. Aesch. ibi.

Difficile est, aut diuitem esse temperantem, aut eum, qui temperans, sit diuitiis affluere. ibid.

Temperantiæ est, nihil, mirari corporis voluptates, & cuiusvis sædæ voluptatis: & delectationis minimè appetentem esse, & timere etiam iustam licentiam, & in tentum esse in vitæ rationem similiter in patris, & magnis, affectatur autè temperantiæ ordo, & moderatio, pudor,



*reuerentia. Arist. de Virt. & vit. diuis.*

*Sobrietas, virtus est appetentis, per quam prauæ voluptates ne appetuntur quidem. Aristor. de Virt. & vit. diuis.*

*Quicumque modum imperare ventri nescit, hic plura mala malis coaceruat. Sophoc. apud Stob.*

*Commendamus frugalitatem, non quod tanti res viles, ac minimè impetuosas faciamus, sed vt hoc pacto animi magnitudinem augeamus. Apollon. apud Stob.*

*Dulcium quæ rarissima sunt, maximè delectant, si quis modum exceßerit, iucundissima quæque iniucundissima fient. Democr. ibidem.*

*Modesta vita, diuinum officium. ibidem.*

*Temperantia harmoniæ similis. ibidem.*

*Firmissimus, atque fortissimus honorum custos, modesta est. Plut. de Polit.*

*Sicut hyemi per serenitatem parare conuenit, ita & mores boni, & optimum ad senectutem viaticum modesta in ipsa iuuentute reponentur. id. in de educ. lib.*

## EX LATINIS.

**I**N omnibus adhibendus est modus necessarius. nam, & gratia, si minima est, & immodica, ita & mores si pul-  
ti, ac varij, & verba si perpetua & infinita, & obtundē-  
tia, & fama si magna, & inquieta, & inuidiosa sit, nec  
laudabilia, nec utilia sunt. Gel. lib. 4.

*Nihil tam æque tibi proderit ad temperantiam om-  
nium rerum, quam frequens cogitatio brevis æui, & lu-  
ius incerti, quicquid facies, respice ad mortem. Senec.  
Epist. 115.*

*Temperantia est, quæ in rebus aut fugiendis, aut ex-  
petendis, vt rationem sequamur moner, quæ animis pa-  
cem affert, & eos quasi quadam concordia lenit, ac pla-  
cat. Cic. de finibus.*

*Temperantia est libidinum inimica. idem 2. Offic.*

*Suus cuique modus est tamen magis offendit nimium,  
quàm parum. idem de Orat.*

*Inconstantis non puto sententiam aliquam, tanquam  
aliquid nauigium, e reipubl. tempestate moderati. idem  
pro*

pro Corn. Balab.

Nihil est tam præclarum, tamque magnificum, quod non moderatione temperati desideret. Maxi. lib. 3.

Fœlicitas, & moderatio diuitem contubernium habent. idem lib. 9.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Quos ultra, citraque nequi consistere virtus. Horat. 1. serm.

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra.

Fortunam debet quisque manere suam.

Tu quoque formida nimium sublimia semper,

Propositi que, precor, cōtrahe, vela tui, Ouid. 3. Epist.

Vbi que moderatio virium adsit, & quantum quisque possit, nitatur. Cato. maior.

Magna pars libertatis est, bene moratus venter. Senec. Epist. 114.

Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.

Non domus, & fundus, non æris acernus, & auri.

Aegrotō domini deduxit corpore febres,

Non animo curas. Horat. 1. Epist.

Frugalitatem exigit philosophia, non pecuniam. Seneca. Epist. 5.

Frugalitas paupertas voluntaria est. idem Epist. 17.

Frugalitas producere senectutem potest. idem Epist. 56.

Eas tres virtutes, fortitudinem, iustitiam, prudentiam,

frugalitas est complexa. Cicero. 5. Tusculana.

Frugalitas, castitatis indicium est. Plinius Jun. lib. 4.

Nunquam periclitati sunt fama, qui frugalitatem inter copiam seruare ceperunt. Veg. lib. 4.

# EX SACRIS

**F**rugalitas, virtutum omnium mater. August. de vit. beat.

Sobrietas mentis, medicina est corporis. Ambros. de Noe.

Frugalitas, nequitie contraria est. Aug. de vit. beat.

Temperantia cordis habeat anima munditiam, iustitia misericordiam, prudentia pacem fortitudo mansuetudinem. Amb. 3. de Offic.

In te consistito, non supra atrolli, non infra dei iei.

Et 3 non

non euadere in longius, non extendi in latius, tene me-  
diū, si non vis perdere modum, locus mediū tutus est  
medium, sedes modis, & modus, virtus. Bern. 3. de confid.

Quia gaudia semper animos inquietant, modus raro  
lætis rebus interuenit. Cassiod. 4. Epist.

Moderatio, virtutum pulcherrima. Ambros. in lib.  
de vid.

Temperantia, feminarum virtus est ibidem.

Modestia comes est urbanitas. ibidem.

Modestia est, cultum, & motum, & omnem nostram  
occupationem ultra defectum, & citra excessum sistere:  
Hug.

Modestia à modo dicta est. August. de beat. vir.

Modus, patet est ordinis. idem lib. 7. de ord.

Modestia sit loco diuitiarum. Chrysost. sup. Epist. ad  
Coloss. Homil. 12.

Modestiae radix, paupertas. idem serm. 10. sup. Epist.  
ad Rom.

Iam rusticitatis, & miseriae, velle, quantum lat est Se-  
nec. Epist. 91.

### Intemperantia.

**I**ntemperantia, vitium est cupidae patris prauas volu-  
ptates amplectens. Arist. de vit. & virt. d. 1. f.

Intemperantia est, seconi delectationes voluptatum  
noxiarum, & turpium, & arbitrari max. me fecit  
esse, qui in huiusmodi voluptatibus versantur, & fac-  
tum esse, & d. cacem & vrbannum, & versutum tam in ver-  
bi, quàm in rebus; sectatur autem interpretant iam or-  
dinis perturbatio, imprudentia, confusio, incuria, ne-  
gligentia, dissolutio. Arist. ibidem.

Sumptuositas, incontinentiae pars est. apud Scob.

Pauperibus, imo ditissimis impense insolitae, molestif-  
simae sunt. Demosth. in arg. lib.

Nihil magis à contemplatione veritatis impedit, quàm  
luxus vitae. Aug. de ve. relig.

Mundi luxus, animae piae crux est. idem in manual.  
cap. 5.

Superfluitas exterioris interioris vanitatis indicium  
est. Bern. in Apolog.

Cibus.

## EX GRÆCIS.

**Q**ued est modicum, cito digeritur. Arist. de Ani. 17.  
Cibo non indigent, eterna. idem Metaph. 2.

Diversitas alimentorum facit diversas vitas animalium. idem Polit. 9.

Plurimum genus hominum ex fructibus terræ domesticis vivit. idem Polit. 1.

Cauendi sunt cibi, qui non esurientes denuò ad edendum inuitent, cauendi sunt potus, qui non sitientes denuò ad bibendum illectent. Socrat. apud Plut. de tuenda bona valet.

Excarnium numero dulciores illæ habentur, quæ non sunt carnes, ex pisci. us illæ, qui non sunt pisces. idem.

Mali ideo viuunt, vt edant, ac bibant, boni verò cibum sumunt, ac potum, vt possint viuere. Plut. de poet.

Vtere legibus antiquis, obsonijs verò recentibus. Demet. Phaler.

Cibus, vt famis medicamentum, sumitur. Plut. in cō. u. 7. Sap.

Qui panem sitiuissimè comedit, minimè obsonijs indiget. Socrat. apud Diog. lib. 2.

Hora prandendi est diuina, quando vult pauperi, quando potest. Diog. apud Laert. lib. 7.

Cibus, non qui plurimus, sed qui suauissimus eligitur. Epic. apud Diog. lib. 10.

Simplicibus, & non magnificè apparatis cibis assuescere, & salubritatis est, & hominem ad vitæ vltus necessarios impigrum reddit. ibid.

Venter, imperiosa corporis pars est. Homer. Odyss. lib. 11.

## EX LATINIS.

**P**arabile, & appositum est, quod natura desiderat, ad superuacanea sudatur, ad manum est, quod satis est. Senec. Epist. 4.

Quemadmodum delicatas res desiderare, luxuriæ est, ita vltimas, & non magno poratas fugere clementiæ est, idem. Epist. 5.

Copia ciborum subtilitas animi impeditur, idem *Epist.* 15.

Facile est pascere paucos ventres, & bene instructos, & nihil aliud desiderantes, quàm impleri, paruo fame constat, magno fastidium, idem *Epist.* 17.

Dij boni, quod hominum vnus venter exercet, idem *Epist.* 96.

Natura ventrem non delectari vult, sed impleri, idem *Epist.* 120.

Cum optimis satiari sumus, varietas etiam ex vilioribus grata est, *Quint.* lib. 10.

Victus, cultusque corporis, ad valitudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. *Cic.* 2. *Offic.*

Tantum cibi, & portionis adhibendum est, vt reficiantur vires, non opprimantur. *Cato maior.*

Iucunditas victus, est in desiderio, non in satietate. *Cicer.* 5. *Tusc.*

Cibi condimentum, est fames, portionis, sitis. idem 2. *de finibus.*

Cibus simplex vtilissimus. *Plin. Senior.* lib. 12.

Cibum solum concoquere, corpulentia prodest non viribus, idem lib. 24.

Turpe est, stomachi sui non nosse mensuram. *Senec.* *Epist.* 83.

E X S A G R I S.

**A** Limenta, vt medicamenta sunt. *Aug.* 10. *confess.*  
Non cibus, sed appetitus in vitio est; vnde & lautiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abiectiones non sine reatu conscientie gustamus. *Greg.* 3. *mor.*

In cibo hæc mihi mensura tenenda videtur, vt nec contra honestatem, nec supra necessitatem sumatur. *Aug.* *de didasc.* *monast.*

Fames amica virginitati est, inimica lasciuia: san-ritas vero castitatem projicit, nutrit illecebram. *Amb.* *sermo* 40.

Simplicior cibus, & mensa mediocris complurimum iucunditatis habent. *Chrysost.*

Cibus anime, sermo Dei. *Gregor.* *sup.* 1. *Reg.*

Aqua, & panis, naturæ satisfaciunt. *Hier.* *ad Surd.* & *fratr.*

Cibus



## Potus, aqua, & vinum. 457

Cibus omnis cum gratiarum actione sumendus est. Au-  
gu. 10. confess.

Alimentum non nisi corruptum, in corpus mutatur.  
idem de ver. relig.

Esca solum secundum naturam nobis medicina est. Am-  
bro. Hexaem. lib. 3.

Ciborum cupiditas, male sub munditiæ nomine excusa-  
tur. idem de morib. eccles.

Cibus omnis, mundus mundi. idem Epist. 59.

Cibus immodicus, & animæ, & corpori nocet. idem de  
salut. doct. cap. 35.

Cibus nullus contaminat animam. idem in libr. exposi-  
tionum. quæst.

Cibum cum homine creavit Deus. idem lib. 2. ser. Domi-  
ni in monte.

Non cibus, sed luxus vituperandus est. idem contra  
Mauicæ.

Ita se res habet, ut pro vniuersiusque corporis con-  
gruentia vel delectet cibus, vel offendant. idem lib. 21. con-  
tra Faust.

Cibus in ore, psallens in corde sapit. Bernar. sup. Cant.  
serm. 8.

Cibus mens, Christus est, & ego eius. idem sup. Cant.  
serm. 7.

Cibo indigesto comparatur scientia sine operibus. idem  
sup. Cant. ser. 36.

## Potus, aqua, & vinum.

### EX GRÆCIS.

**V**inum, remedium aduersus senectutis duriciem. Pla-  
de legib.

Sicut igne ferrum: ita vino corpora senum molliun-  
tur. ibid.

Dulce per se desideratur, vinum autem: per accidens.  
Arist. Topic. 7.

Inter pocula non est admonendum. Pluta. de amic. &  
adulat.

Caucendi sunt cibi, qui non esurientes denno ad eden-  
dum inuident, caucendi sunt potus, qui non sitientes denno  
ad bibendum illeceant. Soc. apud Plu. de tuæd. bona valet.

Vinum,

## 458 Potus, aqua, & vinum.

Vinum, potus est suauissimus, & pharmacum vtilissimum, & obsonium quam minimè noxium, si quidem temperatum esse contigerit, idque magis ut in tempore modicè sumas, quam ut aqua diluas. aqua vero non solum si vino admisceatur, verum si subinde inter vina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit quod dilutū est: ibidem.

Vinum ad moderationis legem ingenia reuocat. placidiorē reddit hominem, asperitatemque mitigat, idem probl. Decad. 1.

In vino, sicut in speculo, multorum ingenia prouidentur. Plat. apud Plut. probl. Dec. 2.

Vitis tres vnas fert: primam voluptatis, secundā ebrietatis, tertiam mœoris. Anach. apud Dico.

Vinum, & caro vires quidem maiores faciunt, verum mentis impediunt actiones. Plut. apud Volat.

Vinum, laborum pharmacum est. Eurip. in Troad.

Vino sublato, non est venus, idem in Bacch.

Vehemens res est vinum, & ad colluctandum gravis: ibidem.

Acs. formæ speculum est: vinum, mentis. ibid.

Primum poculum, sanitatis est, alterum voluptatis, tertium, contumeliæ, vltimū, in ōniz. Pythag. apud Stob.

Pueri vsque ad decimum octauum annum, vini vsum pros ignorent, nempe eos monebimus, non oportere ignem igni in corpus, atque animam suggerere, antequā viri effecti, subinde labores incipiant. Pla. 2. de legib.

Vinum bibere non conuenit pueris, nec horum nutricibus, quia nihil differt, pueros vinum bibere, & nutrices. Arist. de somn. & vigil.

### EX LATINIS.

**A** Quæ, & panis, naturæ satisfaciunt. Senec.

Nam quanquam sapor est oblata dulcis in vnda: Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Et magis adducto potum deducere ramo.

Quam de exlata sumere lance iuuat.

Quis sit vini, quis musti sapor, iam scis, nihil interest, centum per vesicam tuam, an mille amphoræ transeāt, saccus est. Senec. Epist. 78.

Mulier, quæ vini vsum immoderatè appetit, & virtutibus

tibus ianuam claudit, & delictis aperit. Max. lib. 6.  
 Id præstantius vinum est, quod suapte natura placere  
 potest. Colum. lib. 12.

## E X S A C R I S .

**V**inum vetus, corpori commodius. Aug. lib. 12. de mo-  
 rib. Manich.

Vinum ad lætitiā, non ad ebrietatem, datum est, idē  
 de s. lu. docum.

Aqua, omnium nascentium mater, idem sup. Genes. ad  
 lit. cap. 2.

Aqua, ignis alimentum est, idem lib. 2. de mirab. Sacra-  
 scrip. cap. 31.

Aqua, liquorum omnium mater. ibid. cap. 13.

Tristitiæ remedium, vini vsus, Chryso, sup. Genes. Ho-  
 mil. 29.

Vini abusus, solum malus. ibid.

## Ebrietas .

**T**emulentus, bis puer. Pla. de legib.

Ebrietas homines impetuosos facit. Aris. Poli. 7.

Senes in primis, formiæ minus cæteris vino capiun-  
 tur. Aris. de ebriet. apud Plu. probl. Dec. 1.

Quicumque ebrius, modo domi manserit, sapiens est,  
 idem in Cyclop.

Vinum æqualem habet vim, ubi hominem subierit,  
 quem conturbat, illico prodit latentia in mentis recess-  
 su, animūque vniuersum concutit, apud Stob.

Ebrietas nihil aliud, quàm insania voluntaria est. Se-  
 nec. Epist. 84.

Ebrietas facit delictum mitius puniri, apud iurisp.

Ebrietas, causa seruitutis. Amb. de Helia.

Ebrietas cor mutare, & mentem alienare solet. Greg.  
 sup. 1. Reg.

Primum ebrietatis malum est pudicitie periculum.  
 Amb. de virg. lib. 1.

Ebriosis delectantur fascesculis. August. libr. 3. confess.  
 cap. 3.

Ebriosa virgo, cōiungata sobria peior est. idem de bon.  
 coniug.

Ebrietas excæcat sensus. Chrysost. super Genes. Hom. mil. 29.

Ebrietas, voluntarius est dæmon. ibid.

Ebrioso asinus melior. idem sup. Matth. Hom. 59.

Ebrietas, quædam ira. idem sup. Ioan. Hom. 26.

Ebrietas mater scortationis. Chry. ser. 23. sup. Epist. ad Rom.

Ebrietatem immodestia facit. idem ad pop. Anth. Hom. mil. 1.

Ebrietas, tempestas est tam in animo, quam in corpore. ibidem hom. 46.

Ebrietas, seipsam ignorat. idem de ieiun. ser. 1.

Manifestum est, senem non modo bis fieri puerum, sed inebriatum quoque. Plato. apud Stob.

### Conuiuium.

### EX GRÆCIS.

**N**on est res apta conuiuiis, esse sapientem. Agell. apud Plut. de cœhibend. ira.

Inter pocula non est admonendum. idem de amic. & adular.

Si dextræ, urbaniterque recuses, non minus grata fuerit excusatio, quam potatio. idem de tuend. bona valet.

Odî memorem compotorem, idem an conuemat philo sophari inter pocula.

Quoruscumque nostrum est, qui aut possit esse sapiens, aut velit. ibid.

In conuiuiis eadem sermonis sit, quæ vini, communicatio bibem.

Eiusdem est viri, & aciem terribilissimam, & conuiuium lætissimum intruere. Plu. probl. Dec. 1.

Non edendi, bibendique causa, sed combibendi, comedendique causa, nos mutuo iuuantur. Aegias apud Plut. probl. Dec. 2.

Intempestiva interpotandum garnilitas plerosque, dum nugantur transuersum rapit, & animos libidini obsecundare compellit. Plu. probl. Dec. 7.

Perenda est socii molestia in nauigatione, & militia, quibus cum necessitas communis imposuerit, sed gubus se

se conuiuiis immiscere, hominis est amentis. idem de cō-  
ui. 7. Sap.

Lingua semper certe, præsertim in conuiuiis retinen-  
da. apud Diogen. lib. 1.

Præsens frequentia hominum in conuiuiis, habet ex se-  
se delectationem. Eurip. in Med.

Ingenium esse eum, qui ad conuiuia inuitatur, oportet.

Non conuenit, epulantes audire luctus. Eurip. in  
Alcest.

Tam inter epulas fortis vir esse potest, quam qui in bel-  
lo pugnas sequitur luctuosus. apud Stob.

## EX LATINIS.

**C**ura ne conuiuiorum ministri maioris sint pretii,  
quam quibus ministratur. dedecet enim paucis to-  
ris, quibus accumbitur, multas animas inferre. Episto-  
la. apud Stob.

Litigare, & contendere cum vbique sit vitiosum, tum  
inter pocula maxime. ibid.

Quidam cornent tecum, quia digni sunt, quidam, ut  
sint. Sene. Epist. 47.

## EX SACRIS.

**C**onuiuium vix sine culpa celebrari potest. Greg. 1.  
mor.

Quædam sunt vitia, quæ à conuiuiis vix separari pos-  
sunt. ibid.

## Fames.

## EX GRÆCIS.

**E**suriens necessariis utatur potius, quam suauibus. Pla-  
tar. de tuend. bon. valet.

Difficile est verba facere ventri aures non habenti.  
Cato apud Plut. in Apophth.

Fames omnia reddit dulcia præter seipsam. Antiph.  
apud Stob.

## EX



## EX LATINIS.

**P** Aruo fames constat. magno fastidium. Senec. *Epist.* 117.

Fames famem vincit. idem *Epist.* 111.

Nihil contemnit esuriens. idem *Epist.* 120.

Ambitiosa non est fames, contenta est desinere. ibi-  
dem.

Expecta, nec ante edas, quam aut bonum panem coepe-  
ris, aut malum desinas fastidire. idem *Epist.* 124.

In aliena fame, sui quisque miseretur. Quintill. *De-  
clam.* 5.

Non habitant simul pudor, & fames. idem *Decla.* 12.

In magna inopia quicquid emi potest, vile est. ibi-  
dem.

Cibi condimentum est, fames, potionis, sitis. Socra-  
tes apud Cice. 5. *Tuscul.*

Fames audaciam præstat. in *Hist. Sax.*

Fames, ultimum supplicium. *Liuius* 3. *Dec. lib.* 1.

Fames, & frigus, miserima mortis genera. idem li-  
bro 8.

Fami nullum licet contradicere verbum.

Fames multorum est malitia.

## EX SACRIS.

**M** Irabile martyrium, & graue, inter epulas esuri-  
re. Ber. in paru. *serm.*

Fames, naturalis morbus est. Aug. *sup. Psal.* 37.

Fames mentis, est silentium diuinæ elocutionis. Gre-  
go. 6. *mor.*

Fames carnis, est subtractum subsidium corporis. ibi-  
dem.

Famelici non facile ab alieno cibo abstinere, si sit ob-  
lara quouis modo edendi facultas. apud *Plar.*

Fames ab edendi amore differt. August. *libro* 4. *contra*  
*Julian.*

Fames septem dierum, intolerabilis sanis. idem *super*  
*Psal.* 122.

Esuriens Dominus non ex necessitate. Chrysost. *super*  
*Matth. Homil.* 4.

Non esurire, diuinæ est naturæ. idem *super Matth.*  
*Ho-*

Homil. 5.

Fames ingens sanctos Dei vexat. idem sup. Genes. Homil. 66.

Fames crudeles mortes tentauit. idem ad popu. Antio. Homil. 36. de eleemo. & miser.

### Sitis.

**C**ibi condimentum est fames: potionis, sitis. Socra. apud Cic. 5. Tuscul.

Sitis, consuetudine vinci potest. Plinius Senior. lib. 7.

Sitis, est famis medicamentum. Anselm. sup. Episto. ad Roman.

### Gula, & Gustus.

#### EX GRÆCIS.

**V**ini, & carnum plenior vsus corpus quidem validū, animū vero imbecillum facit. Pluta. de tranquill. ani.

Aedificant homines tanquam immortales, & obsonant tanquam parum victuri. Strat. apud eund. de cupid. diuit.

Sunt, qui acutius pollent sensu palati, quàm cordis. Cato. apud Plut. de Poet.

Gustus mercatum inuitat. Eurip. in Cyclop.

#### EX LATINIS.

**V**itium ventris, & gutturis, non solum minuit ætate hominibus, sed etiam auferit. Cic. pro Marc. Cælio.

Cibo homo maximè perit. Plin. Sen. lib. 26.

Epularum repletio vim veneni tardat. Lilius. Deca. lib. 10.

Amara non sunt eadem omnibus. Plinius. Senior. lib. 22.

Fastidientis stomachi est. multa degustare, quæ ubi varia sunt, & diuersa, coinquant potius, quàm alunt. Sen. Episto. 2.

Nulli animalibus, nisi ex fastidio nostro, pax est, idē Episto. 90.

#### EX

**S**aepe edendi ratio seruit gula, & seruire se simulat indigentiae natura. Greg. 7. mor.

Cor habet in ventre gulosus, lascius in libidine, cupidus in lucro. Hier. sup. Matth.

Gulae saturitas nimia aciem mentis obtundit, ingeniumque euertit. Ibid. lib. 1. de summo bono.

Valde abursum est, nimia saturitate velle placare martyrem, quem cognouimus Deo placuisse ieiuniis. Hiero. in Epist.

Gula est mater luxuriae, quia venter, & genitalia sunt vicina. apud Iurisp.

Non cibus, sed appetitus in vitio gulae est. Greg. libr. 30. mor.

Gula saepe loquacitatem, & luxuriam generat, idem in Past.

Gula per abstinentiam frangitur, idem sup. 1. Reg.

Gulae vitio reciso, multa simul vitia subiugantur.

Gula innumera vitiolorum agmina ad animae conficienda perducit. Ibid.

Ebriosi delectantur falsisculis. August. libro octauo. Confess.

Gustu contemplationis refectus, diuina habet intelligere. Ber. de considera. ad cleric.

Gustus diuinæ praesentiae variatur animae pro variis eius desideriis, idem sup. Cant. Ser. 30.

Saporem boni perdisimus in Eua. Bernar. sup. Cant. sermo. 85.

Sapores dei, diuersè sumimus. Ber. in paru. serm.

Gula excacat intellectum, idem sup. Ioan. Homil. 44.

Saturitas, morborum fons, Chryso. ad popul. Antioch. Homil. 55.

Saturitas eadem diuitis, & pauperis. Aug. ser. 6. de ver. Domini.

Saturitas, castitati inimica est. idem ser. 17. de temp.

## Iuramentum.

**N**illum iuramentum graue est furi, & impostori. Sophoc. apud Stob.

Im-

Improbos iuramentum in aqua scribe. *ibid.*

Iuramenta non idem afferunt viris, sed viri iuramentis. *ibid.*

Præfente flagello, non postules iuramentum. *Apol. loc. ibid.*

Qui iuramentum à malo viro postulat, insanit. *ibid.*

Amatorum iuramenta, deorum non subeunt aures. *Calimach ibid.*

Dico vobis, ne iurare omnino ne scilicet iurando, ad facilitatem iurandi veniatur, de facilitate ad consuetudinem, de consuetudine in perurium decidatur. *Aug. contra mendac.*

Iuravit David temere, sed non implevit iuramentum maiore pietate. *idem de Decol. Ioan. Bapt.*

Ille, qui hominem prouocat ad maiorem iurationem, & seipsum falso iuratum esse, vincit homicidam, quia homicidæ corpus occisus est, ille animam, quod duas animas, & eum, quem iurare prouocauit, & suam. *ibid.*

Non penitus iurare prohibuit, sed occasionem perurii, quod perniciosius est, euitare docuit *Chrysostom. sup. Matth.*

Quæcumque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui conscientia testis est, se illud accipit, sicut ille iuratur intelligit. *ibid. de summo Bono. lib. 2.*

Iurans secundum illius, cui iurat, expectationem, fidem præstat. *id. in ep. st. 124.*

Iurans multum, peccatum non effugiet. *idem de Salut. doct.*

Dei iuratio, promissionis est confirmatio. *Idem sup. Psalm. 38.*

Iuramentum facit præsumi verum, quod iuratum est, nisi contrarium probeur. *apud Iurisp.*

Iurans ex calore iracundiæ, non obligatur. *ibid.*

Iuramentum interpretatur secundum intentionem deferentis. *ibid.*

Iurans per metum, seruare contractum, soluendo non censetur approbare, & repetere potest. *ibid.*

Iuramentum iocose prolatum obligare saltem ad veniale peccatum. *ibidem.*

Iuramentum impedit obliuionem. *ibid.*

Iuramentum magis indicium inradulitatis, quam fidei. *Chrysost. sup. Epist. ad Eph. Sermon. 2.*

G. g.

Iurac

Iurat Deus, vt incredulitatem condemnaret. idem sup. Matth. Homil. 21.

Iuramenta sequuntur periuria. idem ad popu. Antioch. Homil. 19.

Non iurare, securus portus est. Chrysosto. sup. Actus Aposto. Homil. 14.

Ad iurandum facilis, parum pietatis habent. idem sup. Epist. ad Ephes. Serm. 2.

### Periurium.

**P**eriurus est, cui etiam per id, quod nihil est, falsum iurat. Aug. Serm. 28. de verb. apost.

Falsum iurantem audiens, & tacens, peccat. idem lib. 3. Quæst. sup. Leuit.

Ecce dico charitati vestræ, & qui per lapidem iurat. periurus est, idem de decollat. Ioan. Bapt.

Eatenus amicis, & familiaribus auxiliandum est, quatenus; periurium non admittatur. Lycurg. apud Stob.

Testimonium falsum nemo contra seipsum dicere potest. Aug. lib. 1. de Cuit. Dei, cap. 20.

Nemo est, qui frequenter iuret, qui aliquando non periuret. Sicut qui consuevit multum loqui, aliquando loquitur importuna. Chryse. sup. Matth.

Testis falsus accusati poenam subibit, idem li. 5. Quæst. sup. Deut.

Testis de falso non punitur, qui in accessorijs mentitur, si in principali verax sit, apud Iuriscôn.

Testis falsidicus tribus est peccatis obnoxius. primum Deo, quem periurando contemnit; consequenter iudici, quem mentiendo fallit, postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Isid. 3. de summo Bono.

Qui semel à veritate deslexit, is non maiore religione ad periurium, quam ad mendacium, perducitur conuenit. Cice. pro Roscio.

Periurium tolerabile in promissis non honestis. Amb. lib. 3. de Offic.

### Difficultas, & impossibilitas.

**I**mpossibile est, idem esse proprium, & plurium. Arist. Topic. 5.

Impossibile



## Difficultas, & impossibilitas. 467

Impossibile est, scire quid scit ignorare, si est, idem  
Post. 2.

Nullum impossibile sit, idem de celo, & mund.

Deus hoc solum priuatur, insecta facere, quæ facta  
sunt. Arist. Ethic. 6.

Non est possibile, sine alimento viuere, & bene viuere:  
ibidem.

Quicquid vult, habere nemo potest, illud potest, nol-  
le, quod non habet. Senec. Epist. 124.

Non tentanda, quæ effici omnino non possunt. Quin-  
lib. 4.

Difficilia sunt arcana reticere, & otium rectè dispen-  
sare, iniuriasq; tolerare posse, apud Diogen. lib. 1.

Nullus cogitat, quàm difficile sit, idem factis præsta-  
re, quod inter deliberandum promittit, nam consulta-  
mus securi, in opere autem cum timore desicimus. Thu-  
cyd. apud Stob.

Difficilia sunt, quæ præclara. Plat. de Repub.

Difficillima res est, seipsum cognoscere. ibid.

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit:  
in Sentent. Cicer.

Difficile videtur omne opus antequam tentes. Veg.  
libro 2.

Difficile est, quod non potest expediri, nisi per princi-  
pem apud Iuriscôn.

Impossibile, Deum peccare. Chrysost. sup. Ioann. Ho-  
mil. 37.

Impossibile nihil, quod à Christo imperatur. idem  
sup. Epist. ad Hebr. cap. 6.

## Facilitas.

**M**alum, est facile, & bonum, difficile. Arist. Ethic. 2.  
Qua in re excellit quisque, eò libenter, & prom-  
ptè ducitur. Plutar. Probl. Dec. 1.

Vltro nonnunquam fiunt, quæ magno labore uix pos-  
sunt fieri. Demosth. 1. Olynth.

Facilia ipsos quoque fugiunt negligentes: difficilia  
vero cura, & diligentia capiuntur. Plutar. de lib.  
educ.

Omnium rerum cupido languescit, cum facilis occa-  
sio est. Plin. Iunior. lib. 8.

G g \*

Contemptui

Contemptui est obnoxium omne, quod facile superatur. Nazanz.

Intellectus.

**I**ntelligentes, & illuminati plures reperuntur, sed affecti pauci. Bern. in Ascens. Domi.

Intellectus est lumen, quod Deus infundit animæ. Arist. Rhet. 3.

Plura contingit scire, sed non intelligere. idem Top. 2.

Scire, est per demonstrationem intelligere. idem Posterior. 1.

Quod parum distat ab intellectu, quasi nihil distare videtur. idem Physic. 2.

Vbi plurimus intellectus, & ratio, ibi minima fortuna, & vbi plurima fortuna, ibi minimus intellectus. idem de bon. fort.

Quod vnum non intelligit, nihil intelligit. Arist. Metaph. 4.

Intellectum facit ducem. Solon apud Diog. lib. 1.

Deputemus intelligentiam datam, quasi pecuniam mutuatam, quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores tenemur amplius in opere. Greg. in Mor.

Intelligere, est quasi eueffugio sublequi. Lact. lib. 6.

Qui vult intelligere, qualis est, tales videre debet, quales non est. Greg. 24. Mor.

Punge, & dabit lachrymam, frange, & dabit intellectum. Orig. sup. Exod.

Intellectus, spirituale donum. Ambros. sup. Psalmus 118.

Intelligere superfluum, non nocuit: nocuit autem didicisse. Aug. de Util. cred.

Intellectus cum intenditur, eius in Deum affectus ardentior aperitur. Greg. 20. Mor.

Intellectus donum exercitandum, ne in otio torpeat. idem 22. Mor.

Quidam de intelligentia, alii de operatione exultant. ibidem.

Affectu intellectui, & intellectui repugnantibus, vita infernalis est. Bern. Spirit. 176.

Intellectus est pars anime, ex sententia Aug.

Intellectui fides vixit aperiri: infidelitas claudit. ibid.

Intel.

Intellectus, merces est fidei. idem Tract. 29. in Euang. Ioan.

Aliud est, intellectus, aliud ratio. idē serm. 23. de Verb. Apoc.

Intellectus ex litera erudiendus, atque diripiendus. Bern. sup. Cant. serm. 73.

Intellectus rerum spiritualium, verus est animæ panis. Bern. in Anny. p. beat. Mar.

Intellectus, armatura est cordis. Chrys. de Spir. sanct. Rom. 8.

Ita magis intelliges quādam placuisse, si quādam displicuisse cognoueris. Plin. lun. lib. 3.

Qui dubitant, vtrum oporteat venerari deos, & honorare parentes, an non indigent poena? Aristot. Topic. 1.

Qui dubitat, vtrum nix sit alba, indiget sensu. ibidem.

Dubitatorum solummodo est, veritatis inquisitio. idē Metaphy. 3.

In obscuris vti oportet apertis testimonijs. idem Eth. 2.

Solutio dubitationis, est inuentio veritatis. idem Eth. 7.

Maxima indicium est malæ mentis, fluctuatio. Cicero.

Bene præcipiunt, qui uerant quicquam agere, quod dubites, & minus sit, an inquam. idem 2. Offic.

Satius est, id ipsum, de quo ambigitur, concedere, quā impudenter resistere. ibid.

In dubijs auctores citandi sunt. Plin. or. Senior. lib. 23.

Semper æstuet, qui de singulis temporum articulis deliberauerit. Suet. Tranq.

In dubio plus alieno, quā proprio, credimus consilio. Bernard.

Ambigua, in meliorem partem sunt vertenda. Ansel. sup. Epist. ad Rom.

Res dubia hominem negligentem facit. Chrys.

Ad incertum nemo vult laborare. Iact.

In rebus dubiis non debet esse iudicium absolutum. Grego.

Dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Grego.

G g 2 sup.

sup. 1. Reg.

Multa cadunt inter calicem , supremaque labra . Ho-  
mer. apud Stob.

Frustrato spei , & alius euentus perturbat , ac magno-  
pere debilitat animos. Demost. 1. Olynr.

Si omnes morerentur , quibus non contingunt ea , quæ  
desiderant , omnes sanè morerentur . apud Stob.

Tepidi , quasi in inferno sunt . Bern. de Ascen. Dom.  
serm. 3.

Dubitare de Christo , mors est . Augu. Quæst. 73. ex  
nouo test.

### Sensus .

**S**ensus pluribus intentus , est minor ad singula . apud  
Iuri/cons.

Vnusquisque ex suo sensu abundat . Hier. ad Demetre.

Sensus magis attendendus , quàm verba. Amb. sup. Luc.  
libro 2.

Sentire , prius est , quàm mouere . Aug. lib. 7. de Gen.  
ad Lit.

Sensus melior in brutis , quàm in hominibus . idem de  
Quant. ani.

Sensus omnes falli possunt. idem lib. 2. Soliloq. capi-  
tulo 6.

Sensibus , velut naui vtimur. idem lib. 1. Soliloq. cap. 4.

Sensus diuersi in corpore , iidem in animo. idem lib. 5.  
de Trin.

Sensuum ita clara sunt iudicia , & certa , vt si optio na-  
turæ nostræ detur , & ab ea Deus aliquid requirat , con-  
tenta ne sit suis integris , incorruptisq; sensibus , an po-  
ssulet melius aliquid , non uideam quid quærat amplius .  
Cic. 2. Acad.

Omnes tacito quodam sensu sine vlla arte , aut ratio-  
ne quæ sunt in actibus , aut rationibus , recta , ac praua  
dijudicant. idem 3. de Orat.

### Auditus .

**A**uditus in homine est via ad disciplinam . Aristor.  
de Sens. & sensato.

Aures magnæ , & erectæ ultra modum sunt indices  
stultitiæ ,

stultitiæ, atque loquacitatis. idem de Ani. 1.  
Auditus, a turpitudine cohibendus. Plutar. de Aud.  
poet.

Audiendi magis, quàm loquendi, studiosos esse oportet. Cleob. apud Diog. lib. 1.

Qualia dixeris, talia audies. Homer. Iliad. lib. 20.

Auditor non solum ab oratoris verbis, sed ipse quæ opus sunt, omnino considerare debet. Demosth. 1. Olynth.

Audiamus duplo, quàm loquamur. apud Sto.

Audiendum sine ira. ibid.

Qui libenter audiunt, & magis attendunt, & facilius credunt. Quint. lib. 8.

Absentium sermones, tinnitu ærium præsentuntur. Plin. Senior. lib. 28.

Legendi semper occasio est, audiendi, non semper. Plin. Jun. lib. 2.

Sunt quædam audientium auribus danda, præsertim si materia non refragetur. ibid.

Quotus quisq; auditor, quem non potius dulcia, quàm austera, & pressa delectant. ibid.

Auris bona est, quæ libenter audit utilia, prudenter discernit, obedienter operatur intellecta. Ber. in quad. Epist.

Ipsa etiam audire, etiam scientibus prodest: Chrys. serm. 2. sup. Epist. ad Hebr.

Non æque amici audiunt, & inimici. Hier.

Secundum capacitatem auditorum, moderetur lingua doctorum. Greg. 12. Mor.

Propter bonos auditores malis doctoribus sermo datur, & propter malos auditores bonis doctoribus sermo subtrahitur. idem sup. Ezech.

Humanæ aures talia verba nostra indicant, qualia foris sonant. idem 26. Mor.

Audire, volentis est, sustinere, nolentis. idem li. 15. Mor.

Boni auditores verba non impugnant audita, sed credunt. idem 20. Mor.

Alia sunt, quæ iacentes, alia, quæ stantes audire debemus. idem sup. Ezech. Hom. 9.

Audientes libenter prædicatorum verba, facili non exaudiuntur. idem in Regist.



## 472 Detractio, & execratio.

Audire, & non visu, peruenitur ad notitiam veritatis.  
Ber. sup. Cant. ser. 23.

Auditus, visus est præparatio. idem super Cant. ser. mo 22.

Auribus ad obediendum præparari debet. ibid.

Auditus ad meritum, visus ad premium. ibid.

Auris, prima mortis ianua, prima aperiatur, & vitæ. ibidem.

Audire non solum debemus, sed imitari. Chry. sup. Epi. ad Hebr. Hom. 6.

Auditor in deliciis agens, oſcitans, est idem sup. Act. Apost. Hom. 30.

Auditores quoque suum remedium in concionibus capiunt. idem sup. Gen. Hom. 2.

Auditores beneuoli, alacres reddunt prædicatores. idem sup. Gen. Hom. 4.

Vocem illius doctoris libenter audio qui non sibi placet, sed mihi planctum moueat. Ber. sup. Can. ser. 59.

## Detractio, & execratio.

**I**nſita oblectatio mulieribus est, præſentia mala in lingua habere. Eurip. in Alceſt.

Amans obſectationem res est, mulierum genus, paruas enim occaſiones ſermonum ſi naſci merent, plures inſuper interant, voluptas quædam est, nihil ſani ſibi inui-ctum loqui. idem in Phæniff.

Penas dat, quiſquis bonis maledicit. Plutar. in Apophth.

Quod omnia nos pueritiæ mala ſequuntur, cauſa est, quod inter execrationes parentum creuimus. Senec. Epiſt. 6.

Quid inter est, vetum deos neget, an infames? idem Epiſt. 124.

Nihil est tam volucre, quàm maledictum, nihil tam facile emittitur, nihil latius diſparatur. Cicero. pro Planc.

Deos maledicit, & maledicere homo prohibetur. Gre. lib. 5. mor.

Non debes aliis detrachere, quod vni ſis obſequentior. Plu. Prob. 2.

Canc.

Cave, ne ipse detrahas aliis, aut alios audias detrahentes, nō minus auribus, quā lingua, fugias detractionē, nam detractor dum te videt non libenter audire, non facile potest detrahere. Hic. in Epist. ad Nep.

Vilium satis hominum est, & suam laudem quærentiū, alios viles facere: quia alterius vituperatione se laudari putat, & qui suo merito placere non possit, placere voluit in comparatione malorum. Hier.

Il, quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterāt, & in pravis moribus remanentes, bene vivere continent. Greg. sup. Ezech. Homil. 9.

Lingua detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi perant, ita per sui malitiam excitationes debemus æquanimiter tolerare, ut nobis crescat in meritum. ib. d.

Adversus malitiam calumniandi, nihil est tutum. ibidem.

Omnem, qui palam, veretur dicere, quod in aure loquitur, suspectum habeas quod si coram te indicare ille renuerit delatorem iudices, non accusatorem. Berna. de Confid.

Detrahtio, est locutio ex invidia, bona aliorum denigrans. Hug.

Qui contra supra positam sibi potestatem murmurat, liquet, quod illum redarguit, qui eandem homini potestatem dedit. Greg. in Mor.

Disceat non murmurare, qui male patitur, etiamsi ignoret, cur mala patitur. per hoc quisque iuste se pati arbitretur, quia ab illo iudicatur, cuius nunquam iniusta iudicia sunt. Isid. 3. de summo Bon.

Permittitur detrahtio, ut caveatur elatio. Gregor. 12. mor.

Detrahtio, venenum est amicitie. August. de amici. cap. 13.

Detractione patientia nostra probatur. idem lib. 3. contra lit. Epist. Petil.

Detrahenti inimico non est credendum. ibidem. cap. 10.

Pior est detrahtio in magni nominis viris, quā in plebeis. idem sup. Psal. 49.

De-

Detrahentes, in terram insufflant, & puluerem in facies oculos mittunt. Greg. in regist.

Murmurantes dicuntur intrare in iudicium cum Deo. idem sup. 7. Psal.

Lingua detractoria, vipera est. Bern. de trip. cust. serm. 1.

Non maledicere, virtutis quædam particula est. Chrysost. sup. Matth. Homil. 65.

Suum cuique incommodum ferendum est, potiusquam de alterius commodis detrahendum. Cic. 3. Offi.

Iniuste in malis deos incusamus. Homer. Odyss. lib. 1. iudicium Dei imprecari, maledicentis est. Aug. sup. Psal. 53.

Non amicum est, sed sophisticum, ex alienis erratis sibi gloriam parare. Plut. de amic. & adul.

Homines alii aliis multa possunt obicere. Homer. Iliad. lib. 13.

De alienis vxoribus nihil tandem dicendum est Plat. in Apoph.

### Adulatio.

### EX GRAECIS.

**L**audare præsentem, adulatoris est. Arist. Rhet. 2. Non possumus aliquo amico uti, & adulatore. Plut. de præcep. connub.

Sicut extremum iniustitiæ genus est, iustum haberi, qui iustus non est: ita & adulatio est periculosior, quæ laret, non ea, quam aliquis præ se fert. Plat. apud Plut. de amic. & adulat.

Adulatori semper curæ est, secundas agere partes. sic imitatur æqualitatem, ut iniperetur sitque inferior omnibus in rebus, præterquam in malis. ibid.

Animal inter omnia maxime noxium est, inter immitia tyrannus, inter mitia adulator. Bias. apud Plut. ibidem.

Assentatoribus, & adulatoribus præsertim, res aduersæ acceptæ ferendæ. Demost. in Philip. Deci 3.

Assentatio gratior est admonitione. idem Exor. 24.

Ligna dum augent ignem, ab ipso consumuntur: opes dum

dum alunt aculatores, ab ipsis pereunt. apud Stob.  
 Ut meretrices bona omnia (præter mentem & prudentiam) suis amatoribus imprecantur: sic adulatores ijs, quibuscum agunt. Pythag. apud Stob.

## EX LATINIS.

**S**emper auget, assentatio id, quod is, à quo dicitur, vult esse magnum. Cicer. in Lælio.

Cauendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, ne adulari nos sinamus, in quo falli facile est, tales enim nos esse putamus, ut iure, laudemur. ibid.

In obsequio comitas adsit, assentatio omnium vitiorum nutrix procul amoveatur. ibidem.

Blanditia cum vitiosa sit, ac turpis in cætera vitia, tam in petitione magistratus est necessaria. Cic. de pet. consul.

Mihi hæreditates honestæ non videntur blanditiis officiorum, non veritate, sed simulatione acquisita. dem 3. Offic.

Omnia assentari, est nunc quæstus multo vberimus. Terent. in Eunuch.

Regum opes sapius assentatio, quàm hostis, evertit. Curt. lib. 8.

Adulationis est species, cum laus postulationem præcedit. in Histor. Sax.

## EX SACRIS.

**D**vo sunt genera persecutorum, vituperantium scilicet, & adulantium, sed plus persequitur lingua adulatoris, quàm manus persequentis. Aug. sup. Psal. 59.

Emolliri adulationibus, non solum fortitudinis non est, sed etiam ignauix. Amb. lib. 1. de Offic.

Beata mens, quæ nec adulatur aliquando, nec adulari credit, quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur, denique nec malum facit aliquando, nec patitur. Hier. ad Demetr.

Isto maximè tempore regnat vitium adulationis, quodque est gravissimum, quod humilitatis, ac benevolentix

lentia loco ducitur. & ita fit, ut qui adulari, nescit, aut invidus, aut superbus reputetur. idem.

Natali ducimur malo, & adula. oribus nostris libenter fauimus, & quanquam respondeamus nos indignos, & callidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem suam anima intrinsecus latatur. idem ad Sabina.

Sicut finis oratoris est, dictione persuasisse, & medici, medicina curasse, sic adulatoris est finis, suauiloquio decipisse. Chryso.

Adulatio blanda omnibus applaudit, omnibus Saluedicit, prodigos vocat liberales, avaros, parcos, & sapientes, lascivos, curiales, garrulos, asabiles, obstinatos, constantes, pigros, maturos, & graues. hæc sagitta leuiter dolat, & cito infigit. Cassio. in Epist.

Adulatio si ad tempus suscipitur, augetur. Greg. lib. 2. sup. Ezech.

Adulatio fallax, crudelis est. Aug. li. 2. contra Iul. Petil. cap. 67.

Adulari, est seductorum. Chryso. sup. Epist. ad Thess. Rom. 2.

Adulari egregie norunt auari. idem sup. Epist. ad Heb. Rom. 13.

### Superbia.

#### EX GRÆCIS.

**G**loriamur, ac superbimus in his, quæ sapimus. Plat. de Amic.

Ciuius placere omnibus stude, habet enim id multum gratia, contra vero, superbia. ac fastus semper nocuit. Bias apud Diog. lib. 1.

Nunquam de te superbam opinionem concipias, nec contra, de te humiliter sentias. Phauo. apud Stob.

Superbia, superstitionis parens. ibid.

Superbiam felicitas excitant. ibidem.

#### EX LATINIS.

**S**uperbia, commune nobilitatis malum. Sallust. in bell. Iug.

Cito ignominia fit, superbi gloria. Pub. Mim.

Superbia,



Superbiæ, & crudelitati, si ferræ, non tamen leues veniunt poenæ. *Leuius l. Dec. lib. 3.*

## EX SACRIS.

**S**uperbia ex bene gestis plerunque nascitur. *Ansel. sup. Epist. ad Thesal.*

Superbus ceaseretur, qui vult bonum facere sine timore Domini. *idem sup. Epist. ad Corinth.*

Superbus neminem putat humilem *Chryso.*

Superbus sæpe contrahitur, quod optat, consequitur. *idem.*

Diuitem non esse superbum, est difficile. *August. Hom. l. 13.*

Inuidia est filia superbiæ, sed ista mater superbia nescit esse sterilis, ubi fuerit, continuo parit. suffoca matrem, & non erit filia. *idem ser. 52. de verb. Domini.*

Superbia, & cupiditas intentum vnum malum sunt, vt nec superbia sine cupiditate, nec cupiditas sine superbia possit inueniri *Ber. ser. 37. ad Sor.*

Magis cogitare debetis, quid vobis desit, quam quid vobis adsit, quod habes, caue ne perdas, quod nondum habes, supplica, vt habeas, in quantum sis minor, est confidendum, non in quantum sis maior. Si enim cogitas, quantum præcessisti alterum, time tumorem, si vero cogitas, quantum tibi de est, ingemiscis, curuaris, & humilis eris, tutius ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. *Bern. sup. Cant. ser. 59.*

In superbiam tanto facilius quis incidit, quanto ex humiliori gradu ad dignitates euclitur. *idem.*

Superbia non est sine pusillanimitate. *idem.*

Superbia, vitium est, vt quod tateri de se quisque suapte dignatur, hoc sibi dici ab altero dealignetur. *Grego.*

Potentiam Deus tribuit elationem malitia nostra adiuuauit. *idem.*

Superbia, est vitiorum regina. *idem.*

Tunc incipit adesse virtus diuina, quando incipit desicere præsumptio humana *Cassodo. super Misere mei Deus.*

Si vix toleretur diues superbus, pauperem superbum quis ferat. *Aug. ser. 29.*

Omnia

Omnis vitiosus diligit sui simile, solus superbus odit elatum, unde inter superbos semper sunt iurgia. Isido. cond. human.

Superbia, initium est omnis peccati. Anselm. super Epist. ad Tim.

Principium hæresis, superbia est Greg. 3. Mor.

Magna superbia est, in iudicijs diuinis rationem querere. idem 9. Mor.

Superbia semper a veritate aliena est. idem 24. Mor.

Superbia ubi nasci intelligitur, statim eradicanda est. ibidem.

Difficile quis in se inueteratam superbiam deprehendit. ibid.

Superba lumen intelligentiæ abscondit. Grego. 3. Mor.

Multi per opera, & dona virtutum, in superbiam cadunt. idem 33. Mor.

Eminentissimum reproborum signum est, superbia. idem 34. Mor.

Contra Conditorum superbire, est præcepta eius transgredere. idem 23. Mor.

Longos animo dies superbi sibi proponunt. idem 12. Mor.

Superbi cum se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. idem 13. Mor.

Superbi tanto aliquem a Deo despectum iudicant, quanto afflictum vident. idem 14. Mor.

Superbi, iudicium diuinum non timent, sed humanum. idem 25. Mor.

Superbis graue onus est, doctrina humilitatis. idem 15. Mor.

Si qui lætantur, quia similes iniustis non sunt, ij superbi sunt. idem 16. mor.

Superbi sibi attribuunt quicquid sciunt. idem 18. Mor.

Superbi ea, quæ rectè sentiunt, recte proferre non possunt. idem 23. Mor.

Superbi, afflictorum tribulationibus non compatiuntur. idem 25. Mor.

Elatio superbiorum, iustis viris solet esse occasio virtutum. idem 26. Mor.

Corripiendo superbos, interdum laudum fomenta

misceantur. idem in Past.

Superbia consortium odit. Aug. Epist. 120.

Superbia humana est, mala in Dominum referre, bona autem nobis tribuere. idem Epist. 244.

Quanto à superbia recedimus, tanto dilectioni accedimus. idem Epist. 85.

Superbiae remedium est, suipsum cogitare tenuitatem. idem in lib. 3. 3. Quæst.

Superbiam poena sequitur. idem in lib. de amicit.

Superbia, mala voluntatis initium est. idem lib. 14. de Civit. Dei.

Superbia peruerse Deum imitatur, idem lib. 19. de Civit. Dei cap. 12.

Superbia nonnunquam maior in inopia, quam in copia. idem li. 21. de Civit. Dei. cap. 14.

Superbia bonis etiam insidiatur operibus. idem in Regulis.

Superbia virtutum, maximè fugienda. idem in libro. Quæst. 83.

Superbia nos à Deo separat. idem de moribus. Eccles. Cath. lib. 1.

Superbia, ruinæ maxima causa est. idem lib. 8. de Genes. ad liter.

Superbia, fieri maximè resistit. idem in lib. expos. ad Galat.

Superbus, indignus est misericordia. idem Epistol. 137.

Superbis in peccata cadere, vtile est. idem lib. 14. de Civit. Dei, cap. 13.

Quoties hominibus præesse desidero, toties Deo meo præire contendo. Aug. sup. psal.

Superbi precibus contumaciores fiunt. Basil. in Epistol.

Superbia, ecclesie corpus scindit. Chrys. ser. 22. super Epistol. ad Roma.

Superbia in animo, idem quod tumor in corpore. idem sup. Epistol. ad Timoth. Homi. 17.

Superbia, extrema quædam dementia est. idem contra Ies. & superb. ser.

Humi-

## Humilitas.

## EX GRÆCIS.

**N**on enim de te humiliter sentias, apud Stob.  
 Humiliter loquantur humiles, ibid.  
 Humilitas cum gravitate pulchra, est, ibid.

## EX LATINIS.

**V**im rebus aliquando ipsa verborum humilitas affert.  
 Quint. lib. 8.  
 Nulla tanta humilitas est, quæ dulcedine gloriæ non  
 tangatur, Max. lib. 8.  
 Quo maior es, hoc te magis submittas in Histor. Sax.  
 Humilis satis est, qui æquo iure in ciuitate viuit, nec  
 inferendo iniuriam, nec patiundo etiam, Lilius. 1. De  
 cl. lib. 5.

## EX SACRIS.

**H**onorari appetunt multi in schola humilitatis.  
 Bern. sup. Missus est, serm. 1.  
 Humilitas, bonus fundus est, idem de confid. lib. 2.  
 Humilitas cordis, receptaculum est gratiæ, idem in  
 Annunt. Bern. 1.  
 Humilitas docet locum nouissimum tenere, idem sup.  
 Cant. c. 27.  
 Humilitas duplex, vna, quam parit veritas altera,  
 quam inflammat charitas, idem super Cant. serm. 47.  
 Humilitas, est contemptus propriæ excellentiæ, idem  
 in Epist.  
 Humilitas, simplicitas, & innocentia, decor sunt ani-  
 mæ, idem sup. Cant. ser. 45.  
 Humilitas, & mansuetudo, collectanea sunt, idem, de  
 virg. Mar. serm.  
 Omnes delectat celsitudo, sed humilitas, gradus est:  
 quid tendis pedem? cadere vis, non ascendere, à gradu  
 incipe, ascendisti, August. de verb. Domini.  
 Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui querit pa-  
 triam, cur requirat viam? idem sup. Ioann.

Perfacile

Perfacile est, vestem contemptam habere, inclinatio co-  
pise incedere, velum super capillos demittere, sed verum  
humilem patientia ostendit intus. idem.

Multo facilius inuenit siderum conditorem humilis  
pietas, quam ordinem superba curiositas. idem.

Humilitas familiaris est Deo. Bern. in vig. Nat. Domin.  
sermo 2.

Humilis as fundamentum virtutum est. idem de confid.  
lib. 5.

Humilitas magis necessaria est, quam virginitas. idem.  
Homil. 2.

Humilitas, magna virtus, quæ meretur, quod non doce-  
tur. idem sup. Cant. ser. 85.

Humilitas concordiam ecclesiasticam custodit. idem.  
in Registr.

Humilitas subditorum, acquirit arcana, quæ superio-  
res per superbiam perdunt. idem in 1. Reg.

Humilitas vera est, quæ se ad culpæ emendationem  
offert. ibid.

Humilitas magna acta laudabiliter celat. idem sup. 1.  
Reg.

Humilitas, principium beatitudinis. Chrys. sup. Ioan.  
Hom. 32.

Humilitas, nutrix dilectionis. idem sup. Matr. Ho-  
mil. 9.

Humilitas non est sine magnitudine animi. idem sup.  
Ioan. Rom. 70.

Humilitas magnitudinem animi facit. idem sup. Epist.  
ad Corinth. Hom. 1.

Humiles ad locum superborum eriguntur. Gregor. 25.  
Mor.

Deum non nisi humiles contemplari possunt. idem 27.  
Mor.

Humiles dum se deiciunt, ad Dei similitudinem ascen-  
dunt. Greg. in Past.

Humiles sæpe ex timore peccant. ibid.

Humilis est in oculis suis qui se perfectè respicit. idem  
sup. 1. Reg.

Humilitatis effectus, est salus. Greg. 16. mor.

Potentibus viris magna est virtus humilitatis. idem  
21. Mor.

Minus inops est, qui vestem non habet, quam qui  
H h humi-



humilitatem. ibid.

Perfecta humilitatis indicium est, peccatum accusare,  
& accusantibus non negare. idem 22. Mor.

Ex humilitate vera, secunda nascitur autoritas. ibi-  
dem.

Humilitas maxime facit, in veritate sciri se. idem su-  
per Cant. sermo 76.

Humilitas, odor bonus est. idem super Cant. ser-  
mo 40.

Humilitas solito, & ex consuetudo placet Domino.  
ibidem.

Humilitas, stabile fundamentum est. idem sup. Cant.  
serm. 36.

Humilitas virtus magna, cui etiam deitatis maiestas se  
inclinat. ibi. l. serm. 37.

Humilitatis odor, voluntatis deuotio. ibidem. ser-  
mo 42.

Humilitatis perfectio, consummatio est iustitiae. ibid.  
sermo 48.

In humilitatis regno etiam militat superbia. ibidem.  
sermo 18.

Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra  
per omnia diuinae voluntati subiecta fuerit. idem de su-  
biect. nost. volunt.

Non indocta humilitas, sed quae habeat sui modestiam  
& scientiam, laudatur. Amb. de Offic.

Non magnum est, esse humilem in abiectioe, magna  
propterea, & rara virtus est, humilitas honorata. Bern. sup.  
Miss. est.

Solus, qui verè humilis, parcat animae suae, qui ne pute-  
tur quod non est, semper, quantum in se est, vult nesciri  
quod est. idem.

Nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas prae-  
ter veritatem laudabilis, idem sup. Cant.

Humilitatis non est, facere, quod necessitate cogeris.  
Chrysost.

Ne nimium religiosus videri velis, nec plus humilis,  
quam necesse est: gloriam fugiendo ne quaeras. Hie-  
ron.

Humilitatis tres gradus sunt, fructus penitentiae, desi-  
derium iustitiae, opus misericordiae. Bern. de grad. Hu-  
mil.

Humi-

Humilitate quid ditius? quid pretiosius? qua regnum  
celorum emitur. idem in vigil. Nat. Domi.

Humilis sis ad petendum veniam, facilis ad dādam, &  
se omnia membra erunt in pace, idem de verb. Apost.  
serm. 2.

Humiles, & non elati, replebunt templum paradisi,  
idem de verb. Esai. serm. 2.

Humiles exaltari, superbos deijci, nunciauit Maria,  
idem super Cant. serm. 6.

Humiles, qui de se præsumere nesciunt, martyrio ido-  
nei sunt, ibid. serm. 48.

Germinabimus sicut lilium, si humiles inuenti fueri-  
mus, ibidem.

Humiliantur alij nequiter, alij patienter, alij libenter.  
idem sup. Cant. serm. 35.

Humiliare, & apprehendisti. idem de Quadragesim.  
serm. 5.

Humiliatos plures videntur, sed non humiles, idem de  
verb. Apost. serm.

Humiliari, propinquantis gratiæ signum est. idem sup.  
Cant. serm. 35.

Humiliat quosdam veritas, quos voluntas extollit, idem  
serm. 42.

Humiliauit se Christus non necessitate, sed volunta-  
te. ibid.

Sola humilitas, est læsæ charitatis reparatio. Ber-  
nard.

Multi homines, & culpam consentunt, & humiles non  
sunt, nam multos nouimus, qui arguente nullo, peccato-  
res se esse consentunt: cum verò de culpa sua fuerint  
fortasse correcti, patrocinium defensoris quærunt, ne  
peccatores esse videantur. Grego. 21. Mor.

Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ven-  
tum puluerem portat. idem Homil. 6.

Humilitas vera est, qua quis de se parua æstimat, &  
bona alterius sine inuidia, & liuore commendat. idem.

Viuimus solum tempore, quo innocenter, & humiliter  
vuius. idem.

Humilitas, est ex intuitu propriæ conditionis, vo-  
luntaria mentis inclinatio. Hugo.

Humilitas in paupertate grata est, in diuite gloriosa.  
Valer. Epist. in quod. serm.

Sæpè flectis humilitas, quod nec virtus potuit sepe-  
rare, nec ratio. Ambrosius in quad. Epist.

Humilitas, ratio in iuuenibus. idem in Psalm. 113.

Humilitate omnia facta nostra condantur. Aug. Epist.  
Hil. 52.

Visit at Deus humiles, superbos transilit. Bern. super  
Cant. sermo 174.

Humilitas, sacrificium maximum. Chrysost. Psalm. 50.  
Homil. 2.

Humilitas sublimioris philosophiæ mater. idem sup.  
Matth. Homil. 39.

Lumen intelligentia humilitas aperit, superbia abscon-  
dit. Grego. 25. Mor.

Seruanda est in corde humilitas, & in opere discipli-  
na, idem 26. Mor.

Humilitas non debet deicere prelatos. idem in Pass.  
In rebus dubijs humilitas seruari iubetur. idem.

## Iactantia.

## EX GRÆCIS.

**A**liena, tanquam propria narrare, iactantia est. Ari-  
sto. Rhet. 2.

Iactator, vituperabilior mendace. Arist. Eth. 4.

Quò magis cuiq; accedit ex philosophia rationis, eo  
plus decedit factis, & arrogantia. Plut. de prof. morum.

Elatio, profectus impedimentum est. Bion apud Diog.  
Laer. lib. 4.

Factiosi acerbè ferunt à tenuioribus poriores sermo-  
nes. Eurip. in Androm.

In arrogantia, sicut in armis deauratis, non similia  
sunt interiora exterioribus. Diogen. apud Stob.

Arrogans nemini amicus. ibid.

## EX LATINIS.

**N**ihil facias eorum more, qui non proficere, sed con-  
spici cupiunt. Senec. Epist. 5.

Unusquisque aliter vivit populo, aliter sibi. idem Epist. 95.

Omnia sunt iactantia, vitiosa est. Quint. lib. 11.

Ex copia, atque rerum omnium affluentia, primum arrogancia nata est. Cicer. de leg. Agraria.

Deforme est, de seipso predicare, falsa praesertim, & cum irrisione audientium iuncta. militem gloriosum. idem 1. Offic.

Tum omnis arrogancia est odiosa, tum illa ingenii, atque eloquentiae molestissima. Cicer. de diu. in Verrem.

Est minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceri, cum de sapientia d. ceptatur, hanc sibi ipsi detrahere, eisq; tribuere illi d. ntem, qui etiam sibi arrogant. idem de Cras. orat.

Qui benefacta sua verbis adornant, non ideo predicare, quia fecerunt, sed ut predicarent, fecisse creantur. Plin. sen. lib. 1. Ep. 11.

Homines cum rem destruere non possunt, iactationem eius incessant. ibid.

Nemo oculis tantum suis laetus est. itaque irrisamentum est omnium, quae in canimus, admirator, & conscius, ne concupiscamus, efficit, si ut non ostendamus, effeceris. Seneca. Epist. 93.

## EX SACRIS.

Iactantiam tolle, & erimus pares omnes. Aug. lib. 5. de Civit. Dei. cap. 11.

Arrogancia deponatur, cum veritas inquiritur. idem.

O homo ideo non vicisti, quia de tuo praesumpisti: qui praesumit de viribus suis ante, quam pugnet, ipse prostratur. idem.

Iactantia, non est vitium laudis humanae, sed vitium animae perverae amanti humanam laudem, spreto testimonio conscientiae. idem 12. de Civit. Dei.

Noli te putare quicquam fecisse, cum aliquid feceris, & plenissime cuncta fecisti. Chrys. super Matth.

Dum causa iactantiae pauper paritur, ipsum etiam misericordiae opus in peccatum convertitur. Isidorus de summo bono.

H h 2 Melior

Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio. apud Iurisp.

Detracta diuitibus insolentia, & iniquitate, nihil interest, utrum alij diuites, alij pauperes simus. Laet. libro 3.

In proprias laudes odiosa iactatio est. Cypr. libro 2. Epistol.

Inspiciens, quid tibi prodest vanæ gloriæ memoria, ubi es, torqueris, ubi non es, laudaris? Hugo. 1. de Anim.

Qui ex deteriore factus est melior, caneat, de acceptis virtutibus extolli, ne grauius per vanam gloriam corruat, quam prius per lapsum vitiorum iacebat. Isido. lib. 1. de summo bono.

Cum per accepta bona reprobi in sua laude se eleuant, ipsis muneribus contra laigitorum pugnant. Greg. 8. mor.

Nulla præsumptio perniciosior, quam de propria iustitia, ac scientia superbire. Augustin. sup. Ecclesiast.

Immensa præsumptio est a seniore sibi reuerentiam exigere, silentium imperare meliori. Greg. in mor.

In præcipiti pedem porrigit, qui mensurarum suarum litem non attendit, & plerunque amittit, quod poterat, qui audacter ea, ad quæ pertingere non valet, eripere festinat. idem.

Præsumptio in errore noxia. Augusti. lib. 2. de Trinit.

Inanis gloria, summum malum, idem de quant. anim. cap. 34.

Iactantia non tantum in pompa, & nitore, sed etiam in sordibus est idem libro secundo. de sermo. Domini. in monte.

Mirabile iactantiæ genus est, ut non possis putari sanctus, nisi sceleratus appareas. Bernard. super Cant. Sermo 1.

Præsumptioni debetur correctio, correctioni emendatio, emendationi remuneratio. idem super Cant. Sermo 45.

Arrogantia, malorum omnium fons. Chryso. de verb. Esaiæ. Homil. 3.

Arrogans omnium est accusator. idem sup. Episto. ad Corinth. Homil. 27.

Gloria inanis ubique arcem tenet, idem super Matth. Homil.



Homil. 17.

Gloria cupiditas sinceram amicitiam non admittit, idem sup. Matth. Homil. 59.

Gloria inanis, gehennæ procreatrix, idē de inan. glor. cupid. Sermō.

Gloriatio, præcipuè iuuenile vitium, idem sup. Matth. Hom. 33.

Gloriatio, voluptatis est intentio, idem ad popu. Antioch. Hom. 18.

Gloriari, insipientiæ est, idem sup. Epist. ad Corinth. Homil. 24.

Instantiam subsequitur ruina, idem sup. Matth. Homil. 1 a 6.

Vanagloria excitat ad maiora audendum, Grego. sup. 1. Reg.

## Inuidia.

## EX GRÆCIS.

Inuidia necessario est potentia comes. Thucyd. apud Plut. de vit. verec.

Inuidet & cantor cantori, & egenus egeno, Hesiod. apud Plutarch. probl. 1.

Sicut rubigo ferrum, ita inuidia inuidos consumit, Arist. apud Diogen. lib 6.

Fac, ne declines inuidiam, miserabilis fias. Pittac. apud Stob.

Tandem mihi fortunatus videor, quandiu inuidiosus fuero, ibidem.

Inuidus hostis est sibiipso. Menand.

Haud vlla fuisset in terris hominum inuidia, si æqualis fuisset hominum conditio. ibid.

Inuidiam non probo, velim tamen propter bona, ab alijs inuideri. Eurip. ibidem.

Sapientia causa potius, quàm diuitiarum causa inuidere licet. ibid.

Si quis inuidet viro fortunato, is etiam patriæ, ac totæ reipubl. deniq; sibiipso inuidet. Euseb. apud Stob.

Iter facientes per solem, necessariò comitatur umbra, incedentibus vero per gloriam comes est inuidia. ibi.

H b 4 Inuido

Inuido vultu in terram deiecto aut magnum malum cō-  
tigit, aut alteri magnum bonum. Plat. ibidem.

Inuidia, seditionis parit initium. Democr. ibid.

# EX LATINIS.

**O** Vani magnus mirantium, tam magnus inuiden-  
tium est populus. Senec. de vit. bea.

Inuidia est agritudo ex alterius rebus secundis. Cic. 3.  
Tusc.

Vicentes comes inuidia, plerunque bonos infectatur.  
Cice. 1. ad Herenn.

Mos hominum est, ut nolint eundem pluribus rebus ex-  
cellere, idem de clar. Orat.

Inuidia virtute parit, non inuidia, sed gloria, putan-  
da est. idem in inuict. in Catonem.

Inuidia ex opulencia oritur. Sallust in coniurat. Ca-  
til.

Non est congruum, quem augere honoribus cupias,  
huius pietatis ritu inuidere, qui sunt omnibus honori-  
bus pulchiores. Plin. in lib. 3. Epist.

Qui inuidet minor est, idem lib. 6.

Inuidi homines nihil aliud, quā virtutis sunt tormen-  
ta. Curtius. lib. 8.

Fertilior seges est alienis semper in agris,

Vicinumq; pecus grandius vber habet. Ouid. 1. de Arte  
amand.

Cui placet alterius, sua nimirum est odio fors. Horat.  
1. Epist.

Al enim nobis, nostrum plus alijs placet. Pub. Mi-  
mus.

Inuidia, supplicium suum est. Ouid. 2. Metamor.

Nulla ingenia tam prona ad inuidiam sunt, quā eo-  
rum, qui genus, ac fortunam suam a suis non æquant.  
quia virtutem, & alium bonum oderunt. Livius 4. Dec.  
lib. 5.

Inuidia, filia est superbia, sed ista mater superbia ne-  
scit esse sterilis, ubi fuerit, continuo parit, suffoca ma-  
trem, & non erit filia. Aug. de verb. Dom.

Tolle inuidiam, & tuum est, quod habeo, tolle inui-  
diam, & meum erit, quod habes, idem sup. Ioan.

Inuidia diabolum fecit diabolum. Bañ. in conc. habit.

in 13.

Inuidia, arma diaboli, idem in Hexam.

Inuidia non solum multos, sed &amp; optimos tangit. Nazanz.

Inuidi color pallore afficitur, oculi deprisuntur, mēs accenditur, membra trigescent, sit in cogitatione rabies, in dentibus stridor. Grego.

Tanto quis plus inuidet alijs bona praesentia, quanto minus ea ipse contempserit, idem 5. mor.

Inuidia, occultum vulnus est. Cyprian. de zelo, &amp; liuere.

Inuidia est in meliores. Greg. lib. 18. mor.

Inuidia, cuncta bene gesta consumit. ibid.

Inuidia de superbia nascitur. idem lib. 5. mor.

Inuidis nihil inuolens, quos dum aliorum afficit peiora, nequiores reddit. idem in Past.

Neminem in aeries alienae sanx inuidere nisi qui omnibus probis contaminatus, desperat suum apud Posterorū celebre nomen futurum. apud Platinarū.

Dolere intra nos ipsos debemus, si inuidos nos esse sentiamus. Bernard sup. ant. serm. 59.

Rara virtus est; aliis non inuidere virtuti, nedum gaudere ad illam. ibid. serm. 49.

Inuidia, radix est hominis diabolici. Chrysost. sup. Genes. Homil. 54.

Inuidia, diaboli iumenum est. idem ad popul. Antioch. Homil. 12.

Inuidus contra seam ipsius salutem omnia facit. idem sup. Genes. Homil. 61.

Inuidus alienas viaturas, suos quaestus existimat, idem sup. Match. Homil. 41.

## Custodia, &amp; Conseruatio.

**Q**ui custodiam praest, debet esse custodiam obseruantiſſimus. Plu. prob. Dec. 1.

Longè facilius est, quae quis habet, custodire, quam omnia denuo acquirere. Demosth. apud Stobaeum.

Custodes urbium, fideles sint. ibid.

Qui multorum se proficitur custodem, cum sapientes sui

- sui primum capitis aiunt esse oportere. Cicer. Phil. 2.  
 Carcer, vindex nequiorum est. Sallust. in Orat. 2.  
 contra Cat.  
 Carcer habet tenebras, sed lumen sunt pii. Tert.  
 Custodiens rem sibi datā, hostis declinat insidias. Gre-  
 go. in reg.  
 Carcer, poena est. August. lib. 1. de Sermo Domini in  
 monte.  
 Solet dici: Bonum castellum custodit, qui corpus suū  
 custodit. Bern. in part. Serm.  
 Non minor est virtus, quam querere parva tueri.  
 Casus inest illic, hic erit artis opus. Quid. 2. de Art.  
 aman.  
 O faciles d're summa deus, eademq; tueri.  
 Difficiles. Lucan. lib. 1.  
 Res familiaris queri debet ab his rebus, à quibus abest  
 turpitudine, conseruari autem diligentia, & parsimonia;  
 eisdem etiam rebus augeri. Cic. 2. Offic.  
 Propria custodi, alienis abste. Sodiad.  
 Præsentia bona tueritur, qui non omnia fortunæ credi-  
 derit. Plutar. in Apophth.  
 Maiore tormento pecunia possidetur, quam acquiri-  
 tur. Senec. Epist. 116.

## Ordo.

- I** Apis componi debet ad regulam, non regula ad lapi-  
 dem. Plutarc. de Profet. morum.  
 Nihil ordinatum est, quod præcipitatur, & properat.  
 Senec. Epist. 40.  
 Ordinatissimum est, minus ordinatum interdū aliquid  
 facere. Bern.  
 Ordinate ad ordines accedendum est, nam casum appe-  
 tit, qui ad summa loci sangia positis gradibus, per abrup-  
 ta ascensum querit. Gregor. in regist.  
 Nunquam potest inuestigari, quod non per viam suam  
 queritur. Lactan.  
 Ordo, pater est modi. Aug. lib. 2. de Ordine.  
 Omne ordinatum, pulchrum, idem de vera relig.  
 Ordines ab ortu ecclesiæ distincti. Gregor. in Regist.  
 Nemo favore, venalitate, aut supplicationibus ad sa-  
 croc

ros promoueat ordines. *ibid.*

Ordines maiores, & minores debent esse in ecclesia, in  
star angelorum in cœlo. *ibidem.*

Ordo ecclesie cōfunditur, si illicita præsūmatur. *ibid.*

Ordo ecclesie bene custoditus, læticiam generat, ex-  
pellendo tristiciam. *ibid.*

Accedendum ad Deum, nō irruendum. Bern. sup. Cant.  
Ser. 30.

Ordinem, quo mundus regitur, ostendere, difficilli-  
mum est, idem de Ord. lib. 1.

Ex ordine rerum Deus cognoscitur. August. de Vera  
religione.

Ordinarum ad vnum finem, non debet eius contrarium  
operari, apud Iunifconf.

## Curiositas.

## EX GRÆCIS:

**E** Vitanda est curiositas verborum. Plut. de Regno.

Radiculum est, cum quis sua ignoret, aliena scruta-  
ri, idem de Pulch.

Homo curiosus vtilior est hostibus, quàm sibi. Plut. de  
Cur.

Curiositas non gudet per antiquis, & obsoletis malis,  
sed calidis, ac recentibus, nouasq; tragœdias libenter  
spectat. *ibidem.*

Existimat curiosus, tribus horis immutari ciuitatem.  
*ibidem.*

Curiositas, adulterium est alienæ volupcratis. *ibid.*

Multa cognoscendi studia comitatur garrulitatis vi-  
tium. *ibid.*

Omni fide caret homo curiosus: quamobrem famulis, &  
hospitibus citius credimus epistolas, ac ligilla, quàm  
amicis, ac familiaribus curiosis. *ibid.*

Curiosum esse, perniciosum est vitæ. Eurip. in Hip-  
pol.

## EX LATINIS.

**V** T non sis iracundus, ne sis curiosus. Senec. de Ira.  
lib. 3.

Satis



Satis superq; sit cuique suarum rerum cura, alienis nihil implicari, nimis molestum est. Cic. in Lælio.  
 Aliorum patroni, nostra tueri, tenereq; non possumus. Cic. de Orat.

## EX SACRIS.

**M**ulto facilius inuenit fidem conditorem humilis pietas, quam fidem ordinem superba curiositas. Aug. in Serm. de Eclip.

Curiosus animus quanto sit peritus alieni meriti, tanto sit ignarus sui. Greg. Hom. 36.

Tandem quis peccata sua, que flere debet, ignorat, quid curiose aliena considerat. Prosp. de Var. contemp. lib. 2.

Multi student, plus alta, quam apta, proferre, & erubescunt plana, & humilia, ut hæc solum scire videantur. Berhar. in Serm.

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda, quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda, ne & in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inueniamur ingrat. Prosper. de Vocat. gent.

Vbi inuestigari non potest, quare ira iudicet Deus, sufficiat scire, quis iudicet. ibid.

Lauda, & venerare, quod agitur, quia tuum est, nescire, quod agitur. ibid.

Curiositas, est superflua inuestigatio ad se non pertinentium. apud Iuricons.

Omnis indoctus, curiosus est. August. de Mirab. sacriscript.

Curiositas, causa ferè est omnium, quæ cognoscuntur à nobis. idem lib. 10. Confess. cap. 35.

Curiositas cum temperantia pugnat. idem de mor. ecc. cap. 21.

Per oculos maxime curiositas præualet. idem in psal. 8.

Homo cum seipsum ignoret, omnia cupit cognoscere. idem lib. 10. Confess. cap. 8.

Propter solum curiositatem naturæ secreta inquinantur. ibid. cap. 35.

Pius pulsator plerumq; inuenit, quod remerarius scrutator inuenire non potest. Bern. sup. Cant. Serm. 24.

Scrutanda

Scrutanda non sunt, quæ supra nos. Chrys. sup. Gen. Homil. 4.

Mæstatis scrutatur opprimitur a gloria, nō mirator. Bern. sup. Cant. serm. 63.

Cautione sepe decipiuntur, idem Homil. 1. in psal. 59.

## Affinitas.

## EX GRÆCIS.

**D** Ecet consanguineorum pericula vna subire, facultatem si dederit Deus. Eur. in Orest.

Antiqua nomis cedunt affinitatibus, idem in Med.

Graues mortalibus, consanguineæ cædes. ibid.

Affinitas ipsa præclara res est, inq; aduersis rebus, non est quicquā melius domestic. co. amico. Eurip. in Andr.

Cognatorum colloquia, reconciliatio non parua sunt mentis. idem in Troade.

Consanguinei omnes omnibus sint. apud Stob.

Qui relictis fratribus alios amicos querunt, similes illis sunt, qui suum rus incultum sinunt, & alienum excolunt. Deip. apud Stob.

Nec diuitiarum, nec regni, quod apud hominem imperium est diuinissimum, sine fratribus aut gratia, aut fructus esset vllus. Plut. de Amore frat.

Qui fratrem suum non amat, is nec parentes quidem, qui amborum generationis communes autores, fiunt.

Fratrium amantem, & pauperem dici præstat, quàm fratrum osorem, ac diuitem Soc. apud Stob.

Fratres, sunt corporis tui partes. ibid.

Communio cognationis, colenda. ibid.

## EX LATINIS.

**C** Vm fratrum seditiones fixæ sint, ac truculentæ, prudentibus foedissimæ ac truculentissimæ videtur. Plutarch. de Fratri. benevol.

In finire mihi videtur, qui sibi firmam, constantem, & ramque amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fraternam prodiderit. ibid.

Pessimus.

Pessimus est mortalium; qui amari fratrem suum sine  
sui charitate putat. Quint. Declam. 5.

Pretiosum propinquitatis genus est, prius esse charum,  
quam proximum. in Hist. Sax.

Soror sorori matrimonium suo fortunatius invidet.  
Livius lib. 6. Dec. 1.

Quod commune alteri est, desinit esse proprium. Quint.  
til. lib. 7.

Quod omnibus nascitur, industriae præmium est. idē  
Declam. 3.

Publica à paucis emi, periculosum est. Salust. in con-  
iur. Catil.

### EX SACRIS.

**E**st approbanda liberalitas, ut proximos seminis tui  
non despicias, si egere cognoscas, non tamen ut illi  
ditiores fieri velint ex eo, quod tu potes conferre pau-  
peribus. Ambros. de Offic.

Non sanguinis nequitudo, sed virtutis cognitio proxi-  
mos facit. Amb. sup. Malach.

Consanguineis potius est subveniendum quam cete-  
ris. Ansel. sup. pist. ad Rom.

Collegium totum est suspectum, quando eius caput est  
suspectum. apud Iuricons.

Fratres homines omnes inter sese. Aug. lib. 2. contra  
Acad.

Fratrem non tolerans infirmum, non diligit. idem  
sup. Io. tract. 21.

Frater infirmitates fratrum tam corporales, quam spi-  
rituales iustinens, est verè fratrum amator. Bern. sup.  
Cant. ser. 13.

In congregatione commorari facilius est, quam in so-  
litudine. Bern. in Circunc. Dom. serm. 3.

Fratres non sint solliciti de gubernatione præpositi, sed  
sua curent. Basil. in Quæst.

Fratri egestati impendendum, quicquid ultra vitæ ne-  
cessitatem habemus. idem in Sam. mor.

Frater à fratre protectus est, fortis verbs. Chrysost. Je-  
Sacerd. lib. 1.

## Philosophia.

## EX GRÆCIS.

**A**D disputationes forenses ineptus Philosophus.  
Plat. de Scient.

Philosophia est, qua quis se, & alios, boni ne an mali sint, cognoscit. idem de Philosoph.

Philosophi propter veritatem debent sibi etiam contradicere. Arist. Topic. 1.

Melius est non indigenti necessariis philosophari, quàm ditari. idem Topic. 3.

Philosophia docet homines cognoscere creatorē suū. idem de Mor.

Purus, & perfectus philosophus mortificat desideria huius seculi, quæ adducunt ad mortificationem animæ, & corporis. ibid.

Qui inuenerit philosophiam, inuenit vitam in utroque seculo. ibidem.

Propter admodum rari, coeperunt homines in principio philosophari, & nunc. Arist. Metaph. 1.

Sophista intendit se videri philosophum, ut acquirat gloriam, aut aliquid gratiarum humanarum; philosophus autem, tantum scire verum. idem Metaph. 4.

Facile est ditari philosophis, si volunt. Arist. Polit. 1.

Ad philosophiam recurrit, qui delectari vult sine tristitia. idem Polit. 2.

Magnum instrumentum est auspicandæ philosophiæ, contemptus. Plut. de tranq. anim.

Verè philosophantes, sponte agunt, quæ cæteri legum metu facere solent. Xenoph. apud Plut. de virt. morum.

Dei munus est, quod viuimus, philosophiæ autem, quod bene viuimus. Stoic. apud Plut. de sera namin. vind. ci.

Rhetorum est, agere verbis, philosophari autem licet, etiam tacendo. idem Probl. 1.

Ideo philosophi diuinum limina terunt, & diuites non ita, quia illi sciunt quibus indigent, hi vero nesciunt. Arist. apud Diog. lib. 5.

Hoc ex philosophia lucratur, quod nobiscum loqui possumus. Antist. apud Diog. lib. 6.

Vcl

Vel propter rempub. opera danda philosophiæ est. De  
moisten. ii. Orat. amat.

Quemadmodum nullus est fructus medicinæ, nisi mor-  
bus a corporibus exterminet, ita nec philosophiæ, nisi  
animæ vitia expellet. Pyth. apud Stob.

# EX LATINIS.

**S**atis ipsum philosophiæ nomen, etiam si modeste tra-  
ctetur, inuidiosum est. Sen. Epist. 5.

Frugalitatem exigit philosophia, non prenam. ibidem.

Quid aliud philosophia, quàm vitæ lex est? idem Epi-  
sto. 95.

Ad philosophiam confugiendum est, ex literæ non di-  
co, apud bonos, sed apud mediocriter malos, inularum  
o co sunt. idem Epist. 11.

Nunquam instantium conualescet nequitiam, nunquam  
sic contra virtutes coniurabitur, ut non philosophiæ no-  
men venerabile, & sacrum maneat. ibid.

Non est philosophia populare artificium, gubernacu-  
lum est per ancipitia fluctuantium, dirigit cursum: hoc  
exhortabitur, ut Deum sequaris, teras casum. idem Epi-  
sto. 16.

Quantum autem potes, in philosophiam secede, illa  
te sine fine proteget, in huius sacratio aut tutus, eris au-  
tior. idem Epist. 104.

Non præstant philosophi quæ loquuntur, multum  
præstant, quod loquuntur. idem de vit. beat.

Cum tota philosophia fructifera, & fructuosa, nec vlti-  
ma pars eius inculta, ac deserta sit, tum nullius in ea sera-  
rior locus est, nec uberior, quàm de officiis, à quibus cõ-  
stanter honestæ quæ viuendi præcepta dicuntur. Cicer.  
2. Offic.

Philosophia, deorum inuentio est. Plat. apud Cicer. 2.  
Tusc.

Est laudatarum artium omnium procreatrix, & quas  
si parens, ea, quam Græci philosophiam vocant, idem 2.  
de Orat.

Philosophia nihil aliud est, si rectè interpretari volu-  
mus, quàm studium sapientie. idem 2. Offic.

Cultura animi, philosophia est, quæ extrahit vitia ra-  
dicibus, & præparat animos ad statum accipiendos. idem  
2. Tusc.

philosof



Philosophia, est animi medicina. in Hist. Sax.

Qui philosophiam prosteret, grauissimam mihi personam sustinere videtur. Cicer. in Pis.

Non ex singuli vocibus philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate, & constantia, resq; spectari oportet, nō verba. ibid.

A philosopho si asserat eloquentiam, non aspernor, si non asserat, non admodum desidero. idem 2. Tusc.

De gustandum ē philosophia, nō in ea ingurgitandum. Gel. lib. 5.

Non oratoria disciplina desideratur, quia perfectus orator nunquam repertus est, vel philosophia, quia nullus consummata sapientia, sed e contrario plurimi semetipsos exhortantur, vel aliquas partes earum addiscere, quia vniuersas percipere non possunt. Colum. libro 11.

Quotusquisque philosophorum inuenitur, qui sit ita moratus, ut disciplinam, non offensionem sciētiæ, sed legem vitæ putet, qui obtemperat ipse sibi, ac decetis suis videre licet alios, cum quorum vita mutabiliter pugnat oratio, quod quidem est turpissimum. Cicer. 1. Tuscul.

Facere philosophia docet, non dicere: & hoc exigit, ut ad legem suam quisque viuatur, ne orationi vita dissentiat, ut ipsa inter se vita sine omnium actionum dissensione vnius coloris sit. Senec. Epist. 20.

## EX SACRIS.

**S**T qua vera philosophi dixerunt, ab eis sunt, tāquam ab iniustis possessoribus, vēdicanda in vsum nostrum. Aug. lib. 2. de doct. Christi.

Philosophia docet iuste, ac recte regnare. Hug. in didasc. 3.

Philosophiæ præcepta noscenda. viuendum autem ciuilitate. Lact. lib. 3.

Philosophia, amor sapientiæ interpretatur. Aug. lib. 3. confess. cap. 4.

Philosophia rerum rationes promittit, idem lib. 2. de ord.

Philosophia non qualis sit, sed num animarum salutem proferat, disputandum est idem. Epist. 40.

Philosophia studium, in actione, & contemplatione versatur. idem lib. 8. de Ciui. Dei. cap. 4.

Verè philosophari, est amare Deum. idem eodem lib. cap. 9.

Philosophandi causa est finis boni. idem lib. 19. de Ciui. Dei. cap. 1.

Philosophorum omnium commune studium fuit, quætere vitam beatam. idem de Epicur. & Stoic.

Philosophiæ mater, afflictio est. Chrys. sup. Act. Apost. 6. p. 15.

## Pudor.

## EX GRÆCIS.

**I**nter homines pudentes versatur Deus. Plat. de scient. Pudor adolescentiam decet, deinde admodum generosè responder. idem.

Metus, & pudor, sunt custodes sufficientes. idem de repub.

Viro probo verecundia non conducit, quippe quæ pro rebus improbis fiat. Arist.

Verecundiam in iuvene laudamus, in sene vero vituperamus. ibid.

Magis mihi placent iuvenes, quàm iuvenes, quàm qui palleant. Plat. apud Plut. de vit. verecund.

Habet hoc peculiare pudor vitiosus, quod cum ceteras cupiditates sequatur poenitentia, hic non sequitur, sed protinus in ipsis factis adest. ibid.

Rubor, virtutis color est. Diogen. apud Diogen. Laert. lib. 7.

Pudor, mendico inutilis. Homer. Odys. lib. 11.

Ingenuitas tendit ad pudorem. Eurip. in Alcest.

Vitæ turpis verecundia moueri non potest. Eurip. in Suppl.

Malus est pudor, ubi vincit imprudentia. Theog. apud Stob.

Omnes res humanæ consenscunt, præter solam imprudentiam. ibid.

Pudo-

Pudorem mulier cum veste exuit. *ibid.*  
 Pudorem in muliere, pulchritudinis arcem esse dice-  
 bat Domades, apud Stob.

EX LATINIS.

**N** Ecde altero quidem satis fiducia habeo, excepto  
 eo, qui adhuc peccare erubescit. nutriendus est hic  
 pudor, qui quandiu in animo eius duraverit, aliquis erit  
 bonæ spei locus. Senec. Epist. 25.

Plures pudore peccandi, quam bona voluntate prohi-  
 bitis absterrent. *idem* Epist. 84.

Verecundia vitium est, sed amabile. Quintil. libro 12.

Non habitant simul pudor, & fames. *idem* Declam. 12.

Custos virtutis omnium, dedecus fugiens, & lau-  
 dem maximam consequens, verecundia est. Cicer. de  
 Orat.

Moderatrix cupiditatum, verecundia est. *idem* 2. de  
 finib.

Sæpè videmus fractos pudore, qui nulla ratione vin-  
 cerentur. *idem* 2. Tuscul.

Pudor in bello est maximè periculosus. Planc. ad  
 Cicero.

Verecundia, parens est omnis honesti consilij tutela  
 solennium officiorum, magistra innocentia, chara proxi-  
 mis, accepta alienis, omni loco, omni tempore favorabi-  
 lem præ se ferens vultum. Max. lib. 4.

Ubistudium verecundia est, cupiditas rationi servit.  
*idem* lib. 6.

Verecundia liberi est servus vero, timor. apud Terent.  
 in And.

Eorundem pudor honestas. Curt. lib. 6.

Sæpè minus est constantia in rubore, quam in culpa.  
 Curt. lib. 9.

Hum ego periisse dico, cui quidem perit pudor. Plant.  
 in Bacch.

Verecundia timorem vincit. Euius 1. Dec. lib. 2.

Pudor malignitatem vincit. *idem* 5. Dec. lib. 8.

EX SACRIS.

**V** erecundia, soror est continentia. Ber. sup. Cantic.  
 serm. 36.

li 2. Nec.

Nec sterilis verecundia, grata, nec humanitas præter veritatem, laudabilis, idem.

Est verecundia pudicitie comes, cuius societate castitas ipsa tutior est. Ambr. 1. de Offic.

Pudore culpa minuitur, defensione cumulatur. idem de mort. Abel.

Mitigat iudicem pudor reorum, excitat autem pertinacia denegantium. Aug.

Verecundia, laudabilis in malo, reprehensibilis in bono. Grego. Homil. 10.

Quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor, & ingenia liberaliter educata facilius verecundia, quam metus superat. Hier. ad Pammach.

Verecundia magistra, ipsa natura est. idem.

Sustineat in audiendo verecundiam, qui noluit in faciendo habere disciplinam. Hug. de discip. Monach.

Quicquid puder eicere, pudeat & cogitare. Hier.

Confusio nascitur ex reprehensione. Ansel.

Erubescitur causa, est peccatum. Aug. ser. 4. de verb. Domini.

Erubescimus vulnerum ligaturas, qui de vulneribus interdum gloriamur. Bern. in concilio Domini. serm. 1.

Verecundia veritatem ingerit, & gratiam augeat. idem sup. Cant. serm. 37.

Pudor bonus, quo peccare, aut peccasse confunderis. Bern. ad milit. templ.

Pudor, frantum vitiorum est. Chrysost. sup. Matth. Homil. 33.

### Impudentia.

**Q**uisquis pudore vacat, non sentit dolorem ex turpiter factis. Plutar. de vir. verec.

In pudetia, falso magnanimitas punitur. Plat. de Offi. audit.

Maximum omnium vitiorum, quæ inter homines sunt, impudens est. Eurip. in Medea.

Impudentia, dux est ad turpia. apud Stob.

Impudentia, morbus maximus. ibidem.

Impudentia non confenescit. ibidem.

Impudentia post peccata, maxime Deo displicet. Chrysost. de verb. Esaia. Vidi Dominum.

Quantum

Quantum Deo displicet peccatorum impudentia, tantum verecundia placet. Bern. sup. Cant. sem. 3.

Impudentes quidam, absque causa sunt. Chrysost. super Genes. Homil. 8.

Impudentem facit mala conscientia. idem super Act. Apost. Homil. 17.

## Mores, &amp; qualitas.

## EX GRÆCIS.

**Q**uot mores hominum, totidem respub. Plat. de re-  
publi.

In re frequenti cognoscuntur habitus. Arist. Eth. 3.

Qualis unusquisque est, taliter vivit. idem Eth. 4.

Diversitates morum nequaquam ad dilectionem sum-  
apte. Arist. Oecon. lib.

Mores boni approbant verba. Plut. de Offic. audit.

Ne sis nimium moribus facillis, nec nimium difficilis.

Demetr. Phaler.

Habebis in negotio memoriam, in occasione cautionem,

in moribus generositatem, in labore constantiam, in di-

uitijs amicitiam, in oratione persuasionem, in silentio or-

natum, in sententia iustitiam, in audacia fortitudinem,

in actione potentiam, in natura pietatem, idem:

Sit, in adolescentia continens, in lædia ætate iustus,

in senectute sapiens, in morte sine dolore. Sodiad.

Nec vinum austerum, est aptum potioni, nec mores a-

grestes conversationi. Socrat. apud Stob.

Mores iusti, peculium suum pretiosissimum. ibid.

Mos bonus, stabilior est lege. ibidem.

Mores dicentis, non verba, persuadent. ibid.

Perfarum reges ante sacrificia de pietate differunt:

antequam bibent, de temperantia, pugnaturi vero, de for-

titudine. ibidem.

## EX LATINIS.

**S**ibi quisque dat mores, ministeria casu assignat. Se-

nec. Epist.

Plura moribus, quam viribus, vincimus. Quintil.



Declam. 3.

Ea magna voluptas, æqualem, ac parem verbis vitam agere, atque ita vivere, ut omnis oratio moribus consonet. Cicero contra Sallust.

Pectoribus mores tot sunt, quod orbe figuræ.

Qui sapit, innumeris moribus aptus erit. Ouid. 1. de ar. am.

### EX SACRIS.

**Q**uoniam in disponendo statu, ornandisque moribus, periculo maiore peccatur, maior diligentia adhiberi debet. Lact. lib. 2.

Mores pravi grauiore inimici sunt, quam inimici infesti. Ambro.

Mores nostri ex eo, quod eligimus, dedicantur. Aug. Epist. 52.

Non omnes par morum qualitas astrinxit. Grego. 30. Mor.

Qualitas morum permutat ordinem personarum. idem in Past.

In omnibus moribus nostris nihil fiat, quod cuiusque offendar aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem. Aug. in Regul.

Quisquis rebus prætereuntibus strictius utitur, quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans est, aut superstitiosus August. 3. de doctr. Christ.

Conditio personarum semper inspicitur. Inrisconf.

### Remedium.

**R**emedia malorum, in ipsa sunt mora. Eurip. in Her. fur.

Quibusdam remedia monstranda sunt, quibusdam inculcanda. Senec. Epist. 27.

Animi remedia, inuenta sunt ab antiquis: quomodo autem admoneantur, aut quando, nostri operis est, quærete. idem Epist. 65.

Gubernator ubi naufragium timet, iactura, quicquid servari, potest, redimit. Curt. lib. 5.

Qui remedium expectans, celare suum malum non debet.

debet. *ibidem.*

Remedium semper tempus affert rebus immedicabilibus. *ibid.*

Ex consideratione remedii, periculi æstimatur quantitas. *Ber. in Nat. Domin. ser. 6.*

Remedia superstitiosa fugienda sunt. *Chrysosto. super Episto. ad Coloss. Homil. 8.*

## Roma.

### EX LATINIS.

**R**oma lux orbis terrarum, & aux gentium est. *Cice. in Catil.*

Roma, domicilium est imperii. *ibid.*

Romani præclara agere, quam scribere, malebat. *Salust. in coniurat. Catil.*

Romanis principio visum est melius, amicos, quam seruos, querere.

Romanum est, fortiora facere, & pati. *Liuius libro 1. Dec. 1.*

Romani plus auxerunt imperium, parcendo victis, quam vincendo. *idem lib. 10. Dec. 3.*

Patres censent, populus iubet. *idem lib. 1. Dec. 4.*

Spiritus Romani, magis magni, quam utiles. *idem lib. 1. Dec. 3.*

Romanus senatus præcipiebat Consuli, ne quem inuitum militem ducere in aciem. *idem lib. 2. Dec. 1.*

Romani nec, si vincantur, animos minuant, nec si vincant, secundis rebus insolescunt. *lust. lib. 32.*

### EX SACRIS.

**R**oma, est communis patria. *apud Iuricons.*

Romæ diuinitus apostolica sedes est collocata. *ibidem.*

Tot in Roma reges videbatur, quot ciues. *Cineas Pyrrhi legatus. apud Plar.*

Natura vires omnes in vnam urbem effudisse videtur. *ibidem.*

Quæ orta sunt, occidunt, quæ aucta, senescunt. *Imperia*

Romanum magnum habuit incrementum: verum postea principium, ac populi ignavia splendor ille Romani nominis in obscuras tenebras conuersus est. ibid.

Roma, caput est omnium ciuitatum. August. in Quæst. ex utroque.

Roma, se sua ipsius magnitudine fregit. idem libr. 18. de Ciuita. Dei.

Curia Romana facilius bonos recipit, quàm facere cōsuevit. Ber. de Cons. lib. 4.

## Vestis.

**C**um veste mulier pudorem exuit. Herod. apud Stob. Vestis, corporis concinnitatem, beneuolentia autem peccatum obtegit. ibidem.

Vestiri decet in foro, honeste domi, quod satis sit. Gel. libro 1.

Cultus, & victus familiaris, vitam indicant. Terent. in Heaut.

Non vestis, sed pudicitia, vera matronarum ornamenta. Iust. lib. 20.

Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius queritur, res ipsa restatur: que nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri. Gregor. in Homil.

Exterior superfluitas, interioris vanitatis indicium est. Ber. in Apolog.

Sub quauis veste bene colitur pietas. Bernard. in Epistol.

Neglecta mundities, & inculta vestis, cultus ipse sine cultu. Aug. de doctr. Christ.

Vestis pontificis, ostendatio est bonæ conuersationis. Greg. sup. 1. Reg.

Qui veste mulieri vtuntur, nescio, utrum falsos viros, an falsas mulieres melius vocem. Aug. lib. 1. Soliloq.

Vestitus mundus, secundum viri voluntatem mulieri conceditur. idem Epist. 19.

Cultus, prouinciæ morem sequatur. Hiero. in Epitaph. Nepotis.

Sordida vestes, candidæ mentis indicia sunt. idem ad Rust.

Muliebri

Muliebri veste videntes, infames redduntur. Aug. lib. 2.  
Soliloq. cap. 6.

In vestibus pretium affectatur à multis, non necessitas. Ber. sup. Missa st. ser. 1.

Vestium cur. ositas, deformitas mentium, & morum indicium. idem de consid. lib. 3.

Vestes nostræ, virtutes sunt. idem de Quadrag. lib. 3.

Habitus exterior clarus, cum mentis gravitate est accipendus. Greg. in regist.

Opportunitas.

**O**pportunitas non observata cum omnibus quidem in rebus ingens affert malum, tum vero maxime in admonendo detrahic virtutem. Plutar. de amicit. & acular.

Cupidæ occasiones, tandem oblatæ arripuntur. Demosth. ex argu. lib.

Grauiissime sunt, & sapientissimæ occasionei cõciones, eademque perspicuæ, nec sine pernicie negliguntur idem 1. Olynth.

Occasionis vox nihil aliud est, quàm diligens temporis, & cæterarum circumstantiarum consideratio. ibid.

Temporibus medicina valet data tempore profunt.

Et data non apto tempore vina nocent. Ovidius 1. de med. amoris.

Sunt dea quæ rara, & paucis Occasio nota.

Quid rotulæ infistis? Stare loco nequeo.

Quid talaria habes? Volueris sum, Mercurius quæ.

Fortunare solet, trado ego, cum volui.

Crimine tegis faciem? Cognoscei nolo. Sed heus tu.

Occipiti caluo es? Ne teneat fugiens.

Occasio in prelio, amblius solet iuuare, quàm virtus.

Veg. lib. 3.

Occasione dimidium negotium confinis. in histo. Sax.

Tempus sortitus mendicus, nultum potest.

Magna res, parua in tempore data.

Cum vult non potest, quia quando potuit, noluit; ideo

per malum velle perdidit bonum posse. Aug.

Delinquendi materia debet prædicti, apud Iuvisp.

Nihil præterendum est, quod ad rem pertineat. De-

mosth. in argu. lib.

## 306 Mare, & Nauigatio.

Ad opportunitatem superfluum, inutile est. Chryside penitent. 7.

### Mare, & Nauigatio.

#### EX GRÆCIS.

**F**idelis terra, infidele mare, insatiabile lucrum. Demetr. Phaler.

Vt nauigatio iuxta littus, sic ambulatio circa mare incundissima est. Plu. probl. Dec. 1.

Qui nauigant, tantum à morte distant, quanta est nauis crassitudo, Anacharxis apud Diogen.

Securissima è nauibusest, quæ in portum venit. ibidem.

Boni g bernatoribus est, ventorum seclatibus accommodare: viri autem sapientis, animi affectibus. Aristo. apud Stob.

Iucundum est, mare ex terra intueri. Callimac. apud Stobæum.

In terra pauperem esse præstat, quàm diuitem nauigare. Menand. ibid.

#### EX LATINIS, ET

#### SACRIS.

**M**agna pars hominum, quæ nauigatura est, de tempestate non cogitat. Senec. de tranquill. animi.

Maris nauigatio, mortis causa. Plin. Senior. lib. 19.

Mare nauigare coegit auaritia. idem lib. 22.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Pub. Mim.

Venturam melius præfagit nauita mortem.

Vulneribus didicit miles habere metum. Propert. libro 3.

Nec violasse fidem, tantibus equora, prodest.

Perfidie penas exigit ille locus. Dido apud Oui.

Difficile naufragium patitur, qui ventorum rationem diligenter inspexerit. Vcg. lib. 4.

Mare viuæ in se corpora retinet, mortua reijcit. Greg. 6. mor.

Maris



Maris fluctus dicuntur, mentis cogitationes. idem Illibro 11. mor.

Navis Petri, ecclesia designatur. idem 17. Mor.

Promissio.

EX GRÆCIS.

**S**ponde, propinqua est noxa. Plutarch. in Conu. 7. Sapien.

Iniustum, quod promittitur, dicitur, sed non promittitur. Ageſ. apud Plin. in Apophth.

Fac magna, non magna promitte. Phoc. apud Stobzū.

EX LATINIS.

**P**acta semper, & promissa seruanda sunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta sunt. Illa seruanda non sunt, quæ non sunt ipsis vtilia, quibus illa promiseris. Cicer. 3. Offic.

Promissa seruanda non sunt, si tibi plus noceant, quam illi profint, cui promiseris. idem 1. Offic.

Quod affirmatiuè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. idem 2. Offic.

Sponsio s vinculum non leuat dignitas rerum sponsium. Linius 1. Dec. lib. 8.

Sponsio nem. nem., præter sponsorem, obligat. ibidem.

EX SACRIS.

**P**romissionum perceptio, est custoditio præceptorum. Chryso. sup. Act. Apost. Hom. 1.

Quoniam tam vouisti, iam te astringisti, aliud tibi facere non licet, non talis eris, si non feceris, quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. minor enim tunc esses, non prior; modo autem (quod absit) inferior, si ideo fidem fregeris, quanto beator, si persolueris. Augu. de Armet. & Paul.

Tolerabilius est, promissum non facere, quam facere, quod turpe est. Ambro.

Cuius animum nescis, de eius voluntate periculosè pro-

promittis. Hieronim.

In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum quod incaute vouisti, nō facias impia est promissio, quæ scelere adimpletur. *Idem. 2. Solilo.*

Quanto citius malum votum impleri promittitur, tanto celerius punitur. *Greg. lib. 16. mor.*

Bona vota, quoties effectum percipiunt, multiplicantur. *idem 34. mor.*

Dignus est supplicio, qui seipsum Deo subtrahat, a voto reueliens. *ibid.*

Mundi promissa super fallunt: Dei autem promissa nunquam fallunt. *Aug. ser. 3. de verb. Apost.*

Promissio, est beneficium. *idem Epist. 120.*

De promissionibus Dei nihil dubitandum. *idem in Quest. ex utroque.*

Promissa sua ut Deus compleat, non est in Dei, sed hominibus potestate. *idem lib. 1. de præd. Sanct.*

### Vultus.

### EX GRÆCIS.

**E**X specie comprehenduntur mores, Cleant. apud Diogenem. *lib. 7.*

Ad vultum boni viri aspicere, dulce est. *Eurip. in Ioan.*

Non intemperanter, sed arte quadam facies futuræ vxoris consideranda, benigni enim oculi summam animi pulchritudinem comitantur: quæ autem maligna, & odiosa fuerit, ea statim & oculis transuerse, implacideque intuitur. Qui stolidus, ac simplex, est, pupillas, & oculos patentes gerit, ut asini, & oves. Cui supercilia coniunguntur, improbus est, Cuius superspecies in vultu non rubet, sed obscura, caliginosaque est, huius anima nunquam vilo modo exhilaratur. ceterum eiusmodi notæ non solum virginibus, & mulieribus, sed etiam viris insunt. unde et mulieribus, quales futuræ sint, multo ante vaticinantur Indi. *Nicostr. apud Stob.*

### EX LATINIS.

**M**agnorum virorum non minus utilis est præsentia, quam memoria. *Senec. Epist. 102.*

Frons

Frons pluribus generibus peccat. Quintil. lib. 1.

Fronte ac vultu simulatio facillime sustinetur. Cicer. ad Lent.

Vultu, ac frons, animi est ianua, quæ significant voluntatem abditam, & occultam. idem de peri. Consul.

Frons, tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index. Plin. Senec. lib. 11.

Heu quam difficile est, crimen non prodere vultu. Ovid. 2. Metam.

Nec bene mendaci risus componitur ore.

Nec bene sollicitis ebria verba sonant. Tibul.

Fronti nulla fides. Iuvenal. Sat. 11.

EX SACRIS.

Non ita exprimit affectum digitus, sicut vultus. Ber.

In plerisque iusti aspectus admonitio correctionis est perfectioribus autem, lætitiæ. Andr. sup. Bea. immac.

Facies Dei, cognitio eius est. idem in 2. Reg.

Facies notat conversationem. ibid.

Frons, pudoris sedes. Aug. de verb. Apost.

Formarum varietas, & specierum numerositas in rebus conditis quid, nisi quidam radii deitatis? Bern. super Cant. ser. 31.

Mercatura, & lucrum .

EX GRÆCIS .

Convinhil restauratur, habita finiuntur velociter. Aristot. Eth. 4.

Lucrum turpe accusatio naturæ est. apud Stob.

Omnis homo lucri cupidus est. Plut. de cupid. lucrif.

Lucrum est auxilium indigentia. Arist. Eth. 3.

Quod cum maiore labore acquiritur, magis diligitur.

idem Eth. 8.

Necessarium est in omni civitate aliquid vendi, & aliquid emi. idem Polit. 6.

Fidelis terra, infidele mare, insatiabile lucrum est. Demetr. Phol.

Dammum potius, quam turpe lucrum, eligendum est.

## pro Mercatura, & lucrum.

est Diog. lib. 1.

Nisi lucrum esset, nemo esset improbus. Deiph. apud Volaterr.

Mercatura exercetur rerum permutatione. Homer. Iliad. lib. 7.

Non in omnibus lucrum tibi proponas.

Pauca lucra, maiora detrimenta allerunt.

Pecunia in emendo, & vendendo, æquat summos infirmis, tollitque dissidium Demost. in arg. lib.

In emendo tempore qui prior est, prior etiam iure putatur. ibid.

Ut paucis dicam, quantumvis sapientem animum lucrum vi superat. apud Stob.

Species mali lucri, initium est iacturæ. Xenopho. apud Stobæ.

Lucrum iustitiæ præferunt impij. ibid.

Agricolæ & mercatores ab admittendo bello melius deterri non possunt, quam si eis negotiationis euerfio illis agrorum vastatio proponatur. Demosthe. in arg. lib.

## EX LATINIS.

**A** Varus animus nullo satiatur lucro. Seneca. Epist. stol. 95.

Nullus, nisi ex alterius damno, quæstus est. idem de ira lib. 2.

Sordidi putantur, qui mercantur a mercatoribus, quæ statim vendant. non enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. Cic. 1. Offic.

Malo emere, quam rogare. idem 6. Act. in Verr.

Emptum cum malè est, semper pernitet, Plin. Senior libro 13.

Publicum à paucis emi, periculosum est. Sallust. in Coniur. Catil.

Lucri bonus odor ex re qualibet. Iuven. Sat. 24.

Difficile salua erit ciuitas, in qua pluri, quam bos, vendatur piscis. Cato apud Plu. in Apophth.

Qui præcocia magno emunt, desperant se ad maturitatis tempus peruenturos. Socræ, apud Diogen. Laert. libro 2.

In magna inopia quicquid emi potest, vile est. Quint. De

Declam. 12.

Res partium emuntur pecunia, ut domus: partim tempore, & diligentia, ut liberalis disciplina. Diogen. lib. 6.

Terra omnia parit, & rursus recipit ibi.

## EX SACRIS.

**Q**uæstus magnus, conscientie puritas. Chrys. super Matth. Hom. 58.

Damnum qui certat evitare, potior est eo, qui certat lucrum querere, apud Iuriscos.

Lucrum non queri dum in rebus divinis, Ambro. sup. Luc.

Mercatorum laboriosa vita est, Aug. ser. 48.

Nemo habet iniustum lucrum sine iusto damno. idem.

Non sic sapit lucrum, quam dolet damnum. idem.

Quæstum facilo negligit generosus animus, Hier.

Aurum, & divitias per bella querere, nefas est periculum, per falsitates, opprobrium: per agriculturam vero, licitum est, honestum vero est lucrum, per quod nemo læditur, iuste acquiritur, & nulli præiudicatur. Cassian. in Epist.

Utronee vilescunt merces, & pretia facilitate decrescunt. Hier. ad Demetr.

Pretium rebus imponit affectus. Ambrosi. primo. de Offic.

Emprio præsumitur facta ex pecunia illius, cuius cantat instrumentum. apud Iuriscos.

Emptor bonæ fidei dicitur esse, qui aut ignoravit rem alienam, aut putavit eum qui vendit, habere potestatem vendendo. ibid.

Lucra interdum, damni occasione colligimus. Chrys. sup. Matth. Homil. 9.

Lucri spes omnia difficilia facit incunda. idem de Sacerdot. lib. 3.

Mercator homo vix Deo potest placere. idem super Matth. Homil. 38.

Usura,



## Vſura, &amp; mutuatio.

**H**Abes, ne ſonereris, quia non indiges, non habes, ne ſonereris, quoniam ſatisfacere non poteris. Plutar. de Vſur. vit.

Fenus, onus eſt etiam diuitibus intolerabile. ibidem.

Si neceſſarius contenti eſſemus, minimè vſurariorum genus peſſimum inueniretur. ibid.

Delicia ſeneratoris fecerint, non ſecus ac aurifices, vnguentarios, ac tinctorios. ibidem.

Et eſta vſura eſt, & veſtis, vſura eſt, & quodcunque ſorti accedit, vſura eſt, quod velis ei nomen imponas, vſuria eſt. Ambroſ. lib. de David.

Peior ciuis exiſtimatur ſenerator, quàm fur. Cato de re ruſt.

ſenerator etiam iſis inuiſa eſt, quibus ſuccurrit. Colum. lib. 1.

Turpia lucra ſeneratoris, & velox inopes vſura trucidat. Anſ. in Aeglog. de Vit. hum.

Vſuræ liberos, ſervos faciunt. Pub. Mim.

Qui ſub vſura accipit, ſub tempore quaſi beneficium ſentit, ſed vſura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Chryſoſt.

Prodentis viri eſt, qui mutuum prudenter dedit, id amice recipere, non poſtquam humaniter contractum eſt, odioſè recipere. Theoph. apud Stobæum.

Ad ſacros ordines non ſunt promouendi vſurarij. Grego. in Regiſt.

Fenus, extremæ impudentiæ ſignum. Chryſ. ſup. Matth. Homil. 57.

Vſurarius, ſuper omnes mercatores maledictus, idem ſup. Matth. Homil. 38.

## Latro.

**O**Mnis fur malignus eſt. Ariſt. Rhet. 2.

Non ſolum qui clam tollit, ſed etiam qui paſſim tollere vult. latro eſt, idem Topic. 6.

Nemo ad humanum ſanguinem propter ipſum venit, aut admodum pauci, nudum latro tranſmittit, etiam in obſeſſa via, pauperi pax eſt. Sen. Epist. 14.

Nulli etiam cui rapina ſœliciter ceſſat, gaudium rapit duravit

duravit in posterum, idem Epist. 17.

Nullum est aliud latronum beneficium, nisi ut commemorare possint eis, se vitam dedisse, quibus non ademerunt. Cic. Philip. 2.

Insidiatori, & latroni potest asserri iniusta lex. idem pro Milone.

Nihil est turpius ingemio, nihil minus liberum & dignum, quam in conventu maximo cogi à magistratu furti redde-  
dere, idem 4. Act. n. Verrem.

Furtum deprehendi, in felicis ingenij est. Plin. Senior in præfat.

Furto sublata quædam fertilius proveniunt. idem It-  
ro 19.

Turpe est, virtutis gloriam magnitudine prædæ mi-  
nui. Max. lib. 6.

Si propterea non fecisti furtum, quia times, ne videaris intus in corde fecisti: furti reus teneris, etsi nihil tu-  
listi. Aug.

Fors nemo rei suæ est. Tertull.

Maleficio prædæ conjuncta est. Luc. 1. b. 3.

Si ponale est clanculo auferre, multo maioris pænæ est violenter eripere. Aug. in quodam ser.

Plerumque amittit, qui poterat retinere, qui audacter  
ea, ad quæ pertingere non valet, eripere se sinat. Greg.

Quid recipiet, qui aliena tulerit, si semper ardebit,  
qui sua non dedit. Rab sup. Matth.

Latro merito graviora legibus patitur, quàm contra  
leges ipse commisit. Aug. contra Epist. Parm. cap. 7.

Latro bonus magnam peccatoribus præstat fiduciam.  
Greg. in Regist.

Fur nocturnus si occidatur, non committitur homici-  
dium. Aug. lib. 2. Quæst. sup. Exod.

Quod invenisti, & non reddisti, rapuisti, idem Ser. 19.  
de Verbis Apost.

Ablatio rei alienæ, restitutione dissolvitur. Chrysost.  
sup. Matth. Hom. 12.

Abstinenda manus ab alienis, si pecunias exigere non  
possumus, idem de Virt. & vit. Ser.

Fur mentitur, ac peierat, idem sup. Episto. ad Philip.  
Serm. 1.

Furtum segnitati ei est, idem sup. Epist. ad Hæbr. Ser. 6.

**M** Agis redde mutuum, quàm amicis tribue. *Aristo. Eth. 9.*

Secundum delictum arbitrantur per se n'entiri, secundum vero debitorem esse, quandoquidem qui debent, ut plurimum mentiri coguntur. *Plu. de Vit. usur.*

Mutuum sumere, mendacii principium est. *Basil. in Hexam.*

Nihil grauius, quam audire, Redde. *ibid.*

Parum interest, vtrum ab homine, vel a fortuna mutui acceperis. *Sene. Episto. 87.*

Est animi ingenui, cui multum debeas, ei plurimum felle debere. *Cic. ad Curt.*

Reddit beneficium, qui libenter reddit. *in Histo. Sax.*

Stultus est debitor, qui gaudens, pecuniam accipit, & tempus, quo reddere debeat, non attendit. *Greg. Mor.*

Censum non soluere, est viurpacio libertatis, apud Iurisper.

Debita, quæ dimitti oramus, peccata sunt. *Augustin. Episto. 54.*

Debitum qui exigit, non peccat, idem libro 19. contra Faust.

Debitorum sumus præcipuè quinque, scilicet, corpori, cordi, fratri, sanctis, & mortuis. *Ber. de Verb. Domini.*

Bellantibus sumptus debentur ab iis, qui in pace sunt, *Chryso. sup. Episto. ap Philip. Ser. 4.*

### Privilegium.

**P**rivilegium, est principi beneficium contra ius; commune indultum. *apud Iuriscons.*

Privilegium ita vni ecclesiæ concedatur, ut alteri iniuria non irrogetur. *Greg. ex Regist. lib. 2.*

### Spectaculum, ludus.

**V**ita sine festiuitatibus longa est, via sine diuersorijis. *Democ. apud Stob.*

Locus sexagenario, remissio studij est *Plato de Summo Bono.*

Re.

# Spectaculum, ludus. 515

Requies, & ludus in vita, necessaria. Arist. Eth. 4.

Ludus est, propter requiem, idem Polit. 3.

Statim a primis annis pueri honestis locis assuefaciendi sunt, nam si iocis minus decentibus assuescant, nunquam legitimi, probique viri: euadere poterunt. ibid.

Ludendi est quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate, in aliquam turpitudinem elabamur. Cic. 1. Offi.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena. idem 1. Offi.

Aduersus miseros inhumanus est iocus. Quint. lib. 4.

Si damnosa senem iuuat alea, ludit & hæres. Iuven. Sat. 4.

Instrumenta luxuria, tympana, & tripudia. Iustin. libro 30.

Ambitiosissimum gloriandi genus est, etiam deridere. Quintil. lib. 11.

Ioci ab ecclesia remouendi. Amb. 1. Offi.

Saltatio ad adulescentes pertinet, non ad pudicas, idem de Virg. lib. 3.

Aleam inuenit dæmon. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei.

Spectacula, & ludi seculi, poenitendi, fugienda. Aug. de Vera & falsa penitencia, cap. 15.

Spectacula theatri, vera insania sunt. Aug. de Catech. rudib.

Saltatio, barathrum est diaboli. Chrysost. sup. Matth. Homil. 48.

Spectaculorum admiratio, eloquentiam Dei in contemplum ducit. Chrysost. de verb. Esaiæ. Homil. 1.

Theatra risuum, ac turpium voluptatum incentores sunt. Chrysost. sup. Matth. Homil. 6.

Theatra, magna mala efficiunt ciuitatibus, idem super Act. Apost. Homil. 52.

Theatrum officina iniquitatis est, idem de peniten. Homil. 8.

Vurbanitas, mollem animum facit, idem sup. Episto. ad Ephes. ser. 17.

Vrbano, nihil impudentius. ibid.

Nouerca.

**Q**ui liberis suis nouercam super induxit, non honore dignus, sed infamis sit, utpote dissensionis aurore domesticæ,

K K 2

Domesticę, apud Stob.

Nihil boni aut nouerca cupere filijs spurijis, quã  
reprehensionem vita Eurip. apud Stob.

Inimica consequens nouerca liberis prius genitis, vi-  
pera nihil clementiar est. Eurip. in Alcest.

Nunquam duplicia cõnubia laudauero mortalium, nec  
binas matres habentes liberos, idem in Androm.

*sub* **Diuisio.**

**C**um nimis in diuisione properamus, tardiores ab-  
soluimus. Plat. de Regn.

Distincta, melius setuantur. Sen. Epist. 8.

Reficit animos, ac reparat varietas ipsa, aliquanto quo-  
difficilius est in vno semper perseuere. Quint. lib. 1.

Facilius est, multa facere, quã diu ibid.

Distinguendum semper est inter manifesta, & dubia.  
Ter. sup. Cant. ser. 18.

*sub* **Numerus.**

**O**mnia terminantur numero. Arist. 3. Eth. 6.

Oportet esse vnum numero id quod maximum, &  
optimum dicitur. Arist. Topic 7.

Vnus quidem, nec vnus quidem est. Archi. apud Diog.  
libro 3.

Multi dicuntur pauci, habito respectu ad plures. apud  
Iur. Icon.

Perfectio solet in septenario numero designari. Greg.  
in 1. Reg.

*sub* **Venatio.**

**V**enandi studium, ac voluptas multo labore afficit,  
& incommodo. Linius 1. Dec. lib. 1.

Iucunda post venationem mensa plena est. Eurip. in  
Medi.

*sub* **Animal brutum.**

**A**nimalia cuncta noscunt sibi salutaria, præter ho-  
minem. Plin. Senec. lib. 27.

*Ani-*



Animalia gule carcere coercere cœpimus. idem libro 22.

Beneficiorum Dei animalia etiam partē habent Chrys. sup. Genes. Homil. 28.

Sensus melior in brutis, quā in hominibus. Aug. de quant. An. m.

Vniuersis animalibus data est ratio, brutis tantum ad vitam tuendam homini autem ad propagandam. Lact.

Animalia fecit Deus propter hominem, hominem autem propter seipsum. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, quomodo hominibus non ministrat propter seipsum? Chrys. f. sup. Matth.

Nullum est animal, præter hominem, quod habeat alī quem notitiam Dei. Cic. de legib.

### Meritum.

**H** Abēt in meritis gratiam, periculum, & difficultas. Quintil. lib. 7.

Iniquissima magnorum meritorum cōditio est, si quicquid non fuerit abiectum, de prioribus perit, idem Declama 5.

Non perdat auctoritate meritorum, quod vitra expectatione in est, idem lib. 6.

Multiplicata obsequia demerentur potius quam offerunt. Lact. lib. 4.

Nemo meritis Deum præuenit. Gr. g. 23 Mor.

Magna sunt vitæ actiue merita, sed contemplatiue potiora, ibidem.

Sis auarus in petendo, modo sis idoneus in promerendo. Amb.

Multorum merita quatiuntur vnius delicto. idem.

Sufficit ad meritum, scire, quod non sufficit meritum. Bernar. serm. 53.

Præposterus ordo est, ante meritum exigere præmiū, & ante laborem sumere cibum, idem sup. Cant.

Iuxta meritum plebis Deus solet providere. de pastore. Greg. 23. Mor.

Merita maiorum in natos traiciuntur. August. lib. 6. de Genes. ad lit.

Meritum dispar habet, qui sociabiliter viuit, & qui utiliter præest. Bernar. sup. Cant. serm. 2.

## 518 Scandalum.

Meritum hominis totum est, si totam spem suam ponat in Domino, idem sup. Psal. Qui habitat.

Respectus Domini variatur pro meriti eorum, quos respicit, idem sup. Cant. ser. 57.

Merita nostra, sunt munera Dei. Augustin. confess. 10. cap. 13.

Dona sua, non merita nostra, coronat Deus. idem Epistol. 105.

Meritis parentum gaudent nati. idem 6. de Gen. ad lit. cap. 2.

## Scandalum.

**S**I de veritate sumitur scandalum, vtilius permittitur, nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Gre. sup. Ezechi.

Scandalum malè scandalo refarcitur. Ber. de præcep. & discipl.

Cum carpuntur vitia, & inde scandala oriuntur, ipse sibi scandali causa est, qui fecit quod argui debeat, non ille, qui arguit. non ergo timeas contra charitatem esse, si vnus scandalum, multorum compēsaueris pace, melius enim est, vt pereat vnus, quàm vnitas. Ber.

## Odor.

**O**Dor bonus, testimonium bonum. Bernar. sup. Cant. ser. 71.

Odorem morum fama dijudicat colore conscientie. Ibidem.

Odorat tantum peccator Dominum, iustus etiam gustat. Ber. sup. Cant. ser. 67.

Non bene olet, qui bene semper olet. Hier. ad Demet.

## Sepultura.

**S**epulturæ nullus sit respectus. Aug. in sent. suis. Sepultura nulla est più iacturæ. idem lib. 59. Quaestio. sup. Genes.

Sepulturæ pompa, magis est vinorum solatium, quàm mortuorum refugium. idem de cura pro mort. Sepe-

• Sepelilio, fidem resurrectionis astringit. idem lib.1. de Ciur. Dei, cap. 13.

• H. minis solum, post mortem sepulturæ cura. Plin. Sen. lib. 7.

Testamentum, & hæreditas.

**T**estatoris voluntas seruanda, aut hæreditate carendum. Aug. de quinque hæres.

Tabulæ testamenti etsi aboletæ sunt è legatis tamen, patrimonij amplectado potest intelligi. Demosth. cõtra Apophum.

Testamenta hominum, spectacula sunt morum. Plin. Iun. lib. 8.

Optima, hæreditas, quæ a patribus traditur liberis. est gloria virtutis rerumque gestarum, cui dedecori esse, nefas, & vitium iudicandum est. Cice. 1. Offi.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas suæ huius gloriæ, & factorum imitatio pertinet. ibi.

Omnia heredum officia sunt præsumenda. Plin. Iun. libro 4.

Quod meum est, mihi legari non potest apud Iurispr.

Testamentum vetu mutabile erat, testamentum nouu, immutabile est. Greg. sup. Ezech lib. 1.

Qui hæreditatem aut successionem paternam tenuit, hæreditaria non debet onera subire. Grego. in Reg. libro 5.

Vxor hæres, pudicitie pretium est. Hieronym. ad Salinam.

Testamentum, hominis morte confirmatur. Aug. in expof. Epist. ad Galat.

Hæreditas in qua Christi cohæredes sumus, non minuitur multitudine filiorum, nec fit angustior numerositate cohæredum. in sent. Aug.

Hæreditas nostra, pater immortalitas est. Aug. in libr. 83. Quæst.

Hæreditas nostra pax est. idem Psal. 124.

Hæreditas ecclesiæ, est Deus. idem in psal. 5.

In testamento aliquid pauperibus relinquendum est. Chryso. Homi. 2. sup. psal. 50.

Testatoris voluntas, lex est. apud Iurisconf.

Experientia.

**E**xperientia artem facit: imperitia vero casum. Arist.  
flo. Metaph. 1.

Experientia, singularium, ars, vniuersalium cognitio  
est. ibidem.

Multitudo temporis, facit experientiam idem Ethic. 6a

Infantia aliena frui, apertissime est. Pl. Sen. lib. 13.

Par est, eos, qui generi humano res utilissimas conqui-  
rere, & perpenſas exploratasque memoriz tradere con-  
cupierint, cuncta tentare. Coln. lib. 1.

Per varios casus, vñs experientiam fecit, exemplo  
monstrante viam. Mand. lib. 1.

Non trepida de euen u inuentionis suor, qui probatis  
cam experimentis comparauit. Iulius Front. in praefat.

Assiduitas experiendi, subtrahit paulatim admirationem. August.

¶ Multa fieri re ipsa cōperio, quæ in experto nullatenus  
persuaderi quæunt. Bero. in Epist.

Ex pecto in sua scientia credendum est, apud Iurif-  
canf.

Rerum progressus ostendant multa, quae initio praecari non poterant. De not. in argumen. lib.

**Argumentum, & disputatio.**

**A**rgumentum est, quicquid quocunque modo rei dicitur, de qua disputatur, fidem facit, apud Iuriconsultos.

Arguendo, & disputando, veritas inuenitur. ibidem.

Argumento cognoscitur, quod liquido constare non potest ibidem.

Arguitur iniuria tripliciter: nempe lege ratione, & exemplo. ibid.

exemplo. *ibid.*  
In disputationibus, validius, & vrgentius argumentū  
in finem servandum est. *ibid.*

Optimus, & efficacissimus modus convincendi aliquē,  
est per retortionem, & legem propriam. ibidem.

Studioſus iur's in quouis argumento præcipuè confi-  
derare debet, an peccet penès aliquam fallaciã. ibi-  
dem.

Dispute

Disputans non debet extra propositū vagari, alioquin  
audiat, amice quod ais, impertinens est ibi.

Ais contradicendi, omnia in dubium vertere potest.  
Plat. de scient.

Qui positioni non credit, reprobare debet: qui repro-  
bare non potest, positioni credit. idem.

Manifesta negare, irreuerentia est. Arist. Rhet. 2.

Seruos negantes, ac contradicentes magis flagellamus,  
ibidem.

Quolibet contra opiniones sapientum proferente, so-  
licitum esse, ignorantia est. ibid.

Vno inconueniente dato, plurima contingunt. idem  
Physic. 1.

Magis decimus, scire illum rem, qui scit eam affirmati-  
uē quam qui scit eam negatiuē. idem Metaph. 3.

Prudenti incruelitate non est quicquam vtilius mor-  
talibus. Eur. p. in Helena.

Colloquentium duorum irato altero, iste, qui verbis  
non refragatur, prudentior est. Eurip. apud Stob.

Ingentia mala non aliter, quam ex aliqua contentio-  
ne oriuntur. Plat. in Phaed.

Contradicentem docere oportet, non contradicendo  
compescere, nam nec insano si vicissim insaniat, aliquis  
medebitur ibid.

Sermones sophistici facilius contradicuntur, quam  
disputantur. Arist. Physic. 2.

Quasdam quæstiones vtilius est contemnere, quam sol-  
uere. Senec. Epist. 50.

Disputare docemur, non viuere idem Epist. 46.

Non te prohibeo aliquando sophismata tractare, sed  
tunc cum non voles aliquid agere. idem Epist. 113.

Necesse est, contentiosè loquaris, quod probare non  
possis Quint. Declam. 18.

Mala, & impia consuetudo est, contra Deum disputan-  
ti, siue ex animo hoc facias, siue simulatè. Cicero. 2. de  
nat. Deorum.

Contentio tandiu sapiens est, quandiu proficit, aut si  
non proficit, non obest idem pro Cluent.

Rem manifestam negare, argentis est crimen, non di-  
lueutis. Plin. iun. lib. 4.

Nimium altercando, veritas amittitur. Pub. Mīm.

Nunquam ad rationem veritatis intrasit, quisquis a  
ciculiue



discussione cōperit erudiri, in Collect. Nest. abbat.

Contentio, inimicæ difficultatis est initium. August. de  
de ver. Relig. cap. 24.

Argumenta captiosa breuibus regulis soluenda sunt.  
Aug. contra Acad. lib. 3.

In disputationibus non est querenda victoria, sed bo-  
num, & rectum idem contra Acad. lib. 1.

Non disputatio veritate, sed veritas disputatione re-  
quiritur. idem lib. 1. sup. Genes.

In disputationibus, sine scripturarum autoritate nihil  
temere asserendum idem lib. 2. cont. Pelig.

Argumentum ab absurdo tollitur, si absurdius sequa-  
tur, apud Iuricons.

Disputare sine timore Dei, est veritatem subuertere.  
Chrysost. sup. Matth. Homil. 35.

Disputationes insanæ à Satana suggeruntur. idem sup.  
Ioan. Homil. 7.

Quæstionis nulla necessitas, ubi fides est. Chrysost. su-  
per Matth. Hom. 1. 1.

Necesse est, alteram partem contradictionis esse ve-  
ram, Arist. Metaph. 1.

Nemo à similitudine vocum, nisi qui disputat. captus  
est. Senec. Epist. 35.

Disputatio, ad iudicium pertinet. Greg. in Mor.

### Litigium.

**L**is de rebus facile corruptibilibus, celeriter debet  
terminari, vel res vendi apud Iuricons.

Publicæ contradictiones, & controersæ, si priuatus  
offensiones subducas, leuiiores effici solent. Plu. de Pollit.

Pauo ab initio contentionem magnam hominibus  
lingua suppedatat; hoc verò sapientes homines maximè  
cauent, amicis non fabricare litem. Eurip. in Androm.

Diversitas opinionum; est causa litis, Aristotel. Me-  
taph. 5.

Multi litigant in foro, non tam ut ipsi aliquid conse-  
quantur, quàm ut alios vexent, atque molestant. Hesiod.

Ille forum, & litigium vitare debet, qui sibi non est cō-  
scijs magnarum diuitiarum. ibid.

Maior plerunque lite, quæstio est. Quintil. Declam. 13.  
Nihil

## Contuma.& impeniten. 523

Nihil bono viro, ac quieto magis conuenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs. Cicero ad Atticum.

Causarum occupationibus agitatus, debet ad aliquem habere recursum. Greg. in Registr.

Causæ dubiæ sunt Romæ determinandæ. ibid.

Interturbas causarum non moueri, magni est animi. ibidem.

Contentionis finis nunquam inuenietur, si ea quæ iudicata sunt differantur. Greg. in Registr.

Contentiones de terrenis diu habere, religiosis indignum est. Greg. in Registr.

Contentiones per firmam pacis concordiam componere, valde laudabile. ibid.

Genus humanum ad contentiones natum est. Chryso. sup. Act. Apost. Hom. 7.

### Contumacia, & impenitentia.

**I**N male ceptis honestior videtur pertinacia, quàm impenitentia. Senec. de Ira. lib. 1.

Cuiusuis est hominis errare, nullius (nisi insipientis) perseverare in errore. Cicero. Philip. 2.

Hominibus nimia pertinacia, atque arrogantia accidere solet, uti eò recurrant, & id cupidissime appetant, quod paulo ante contempserint. Cæsar. de bell. Civil. libro 1.

Abest pertinax contentio in familiari sermone. Ambrosius.

Contumacia redargui non potest, nisi exemplo. Lact. libro 4.

Pertinaces plus de se, quàm sunt, sentiunt. Grego. in Past.

Pertinacia, ex superbia oritur. ibid.

Contumax, habetur pro præsentis. apud Iurisc.

Contumaces plerunque auari. Augustin. de bon. vid.

Obstinati in suo sensu, pessimi. Bern. de resurrect. Domini. serm. 3.

Impenitentia cordis, est peccandi obstinata voluntas. Bern. de conuers. ad cleric. serm.

Pertinacia non finit hominem corrigi. Augustin. Epi. no. 210.

Motus.

## Motus.

**C**orpiris motus, vox quædam est animi. Ambros.  
Motum natura informat: si quid sane in natura vi-  
rij est, industria emendet. idem.

Motio locorum, iræ, aut visitationis indicium Chrys.  
ap. Act. Apost. Hom. 11.

Primi motus non sunt in nobis. Aristor.

## Conditio.

**C**onditio, cuius eventus operatur, non debet specta-  
ri. apud Iur. isconf.

Conditio difficilis habetur pro impossibili. ibidem.

## Exprobatio.

**B**eneficia non sunt exprobanda apud memores. Li-  
uius 1. Dec. lib. 9.

Odiolum est genus hominum officia exprobantium,  
quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non com-  
memorare, qui contulit. Cicer. in Lælio.

Beneficium qui dicit se dedisse, petit. Pub. Mim.

Crede mihi, quamvis ingentia posthume dones.

Autoris pereunt garrulitate sui. Mart. lib. 5.

## Hypocrita, &amp; simulatio.

**H**ypocrita, si bonum est, bonum esse, ut quid vis ap-  
parere, quod non vis esse si malum est, malum esse,  
ut quid vis esse, quod non vis apparere? melius est, bonum  
esse, si malum est. malum apparere, peius malum esse: er-  
go aut appare, quos es, aut esto, quod appates. Chryso-  
stom. sup. Marth. 7.

Hypocriteos macula pauci carent. Hier. in Epi.

Quod maximè dissimulas frequentius exit in lucem.

Simulara æquitas, non æquitas est, sed duplex iniqui-  
tas: quia iniquitas est, & simulatio. Angu. sup. p. salm. 63.

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere.  
vult rectè loqui, nec tamen viuere. Greg. 11. Mor.

Hypo-

- Hypocritarum excludit simplicitas. Ansel. sup. Epist. ad Roman.
- Hypocritarum laus, præda dicitur Greg. 5. Mor.
- Hypocrita sua opera perdidit, si putat, si a nemine conspicitur. Greg. 8. Mor.
- Hypocritæ Ecclesiasticorum, putida labes est. Bern. sup. Cant. serm. 43.
- Hypocritæ malum abscondit, quod est, & bonum, quod non est, mentitur ibidem. serm. 65.
- Hypocritæ contra veritatem prævalere, non permittitur Greg. in Reg. 8.
- Hypocritæ, sanctus esse non appetit, sed vocari. idem sup. Cant.
- Hypocritarum opera ante finem deficiunt. ibi.
- Hypocritæ domus, est, delectatio favoris, ibid.
- Hypocritæ, in hac vita recipiunt mercedem. suam. ibidem.
- Deus hypocritæ largitur dona operis sed, sortem, denegat hæreditatis. Greg. lib. 8. Mor.
- Hypocritæ, pro peccatis alienis cruciabuntur. ibid.
- Mens hypocrite semper præparat dolos. idem 12. Mor.
- Hypocritæ gaudium, ad similitudinem puncti est. idem 15. mor.
- Vita hypocritarum, in fine ab omnibus plerunque cognoscitur reproba. idem.
- Hypocritæ, malum sub lingua, non in lingua, habent ibidem.
- Hypocrita, sacris literis interdum fludet ad inanem gloriam. ibidem.
- Hypocrita, sæpe in hæresim labitur. ibidem.
- Hypocrita Græcè, dicitur, Latine simulator. idem 18. mor.
- Hypocrita, in Deo delectari non potest. ibidem.
- Hypocritarum facies rationalis, sed corpus bestiale est. idem 33. mor.
- Hypocritæ vivunt alijs, & sibi moriuntur. idem in Past.

## Musica.

**M**elodia iratos, & alijs passionibus occupatos sæpe alleviat, ipsos lætos faciens Aristotel. Polit. 8.

Musica

Musica, est potens lætificare homines. *ibidem.*

Musica valet ad deductionem temporis, & ad delectationem: & ideo pueris convenit studere musicæ. *ibidem.*

Musicam docebit amor, imperitus sit licet. apud Plut. Prob. Dec. 1.

Musiciis Iupiter canenda suggerit. Homer. Odys. libro 1.

Musica sensum docet. apud Stob.

Musica, & nuptiæ, comparantur. *ibidem.*

Occultæ musicæ, nullus est fructus. Suer. Tranq.

Musica, Dei domum. Aug. Epi. 23.

Musicæ ignoratio, Scripturarum intellectum impedit. *idem lib. 11. de doct. Christ. cap. 16.*

Musiciis cantibus animæ citantur, & sedantur. *idem lib. 1. contra Iulianum.*

Non solum cantantes, sed intelligenter psallere debemus. nemo enim sapienter quicquam facit, quod non intelligit. Cassiod. sup. psalm. Psallite sapienter.

Psallere, & orare inter laborandum, res est Deo accepta. August. de opere monach.

Bene psallere, & male vivere, Deo abominabile, *idem in psalm. 40.*

### Mundus, & Terra.

**T**erra, patria nostra est, & sepulchrum. Chrysost. sup. Genes. Homil. 9.

Mundus, diligendus, & odicendus est. Augustin. in sent. suis.

In terra, & sub terram, & infra terram ignis est. *idem lib. 2. de Ciuit. Dei.*

Mundus, maximum omnium visibilium. *idem lib. 11. de Ciuitate Dei. cap. 4.*

In mundo nihil melius, quam spiritus. *idem 23. de Ciuitat. Dei. cap. 1.*

Mundus ratione, non casu, administratur. *idem de duabus anim.*

Mundi huius ornatus, pulcher quidem per se: in Dei vero comparatione, nihil. *idem de Quant. ani.*

Mundus hic, quasi diluuium, quoddam existit. *idem de substituit dilect.*

Mundus, inimicus est ijs, quos beatos facit. *idem in Questio.*



Questio. ex utroque.

Mundus amarum portionem suis dilectoribus proptul-  
nat. idem sermo. 110. de temp.

Mundi huius diuites, & superbi experiuntur in fine,  
vanitatem fuisse. Idem sermo 131. de temp.

Mundus hic, velut carcer est. idem sup. psal. 141.

Mundo viuere mortis opus est. idem Epist. 36.

Mundi amicitia, fornicatio est. idem libr. 1. Confess.  
cap. 9.

Christianus utatur mundo, non fruatur, Bernard. super  
Cantic. serm. 86.

Mundus, nauigium est. Chrysost. ad popul. Antioch.  
Homil. 10.

Quidam mundi actiones fugiunt, sed nullis virtuti-  
bus exercentur. Grego. 5. mor.

Mundus tot floribus, quod hominibus, planus est. idē  
11. mor.

## Cor.

**C**or in quatuor affectibus est quid diligas, quid me-  
tuas, vnde gaudeas, seu contrueris Bernard de ie-  
lun ser. 2.

Cor d's custodia, quæ præstantior est, sine manu, & lin-  
gua haberi non potest idem de quadrup. deb.

Cor d's pij est, cedere in portanitati. idem in Epist.

Non discordes cor tuum a facie tua: non habeas faciē  
sursum, & cor deorsum idem sup. Cant.

Apud omnes, cor ex verbis: Apud Deum vero verba  
penitantur ex corde ibidem.

Plura machinatur cor meum vno momento, quam  
omnes homines perficere poterant vno anno. Hugo. 1.  
de anim.

Cor paruum est, & magna cupit: vix ad vnus milij re-  
fectionem sufficere potest, & totus mundus ei non suffi-  
cit. ibidem.

Vis scire de fratre tuo, quale cor habeat attende, vn-  
de libentius, & frequētius loquatur. ex abundantia enim  
cordis os loquitur. Cassiod. sup. psalm.

Nihil nobis vicinius est corde nostro, & tamen sæpius  
inagatur. Greg. sup. 1. Reg.

Cor, & anima Dei, est sacra eius scriptura. idem.

Cor

Cor nostrum non habemus, quoties graniter linguam  
mus. ibidem.

Corde secularium aspera sunt, si prius religiosorum  
exempla non vident. ibidem.

Cor sacerdotis, est arca Dei, idem in regist.

### Anima, & Mens.

### EX GRÆCIS.

**A**nima libro, & tabulæ rase similis. Plat. de summo  
Bono.

Anima est principium, quo vivimus, sentimus, & mo-  
nemur. Arist. de Anim. 2.

Anima dat vivere viventibus. ibid.

Plus temporis perfit anima in ignorantia, quàm in  
scientia. ibid.

Delectationes animæ sunt: cognoscere Creatorem, cō-  
siderare opera cælorum, & sapientiam suam. idem de  
Morte.

Bona animæ, propriissimè & maximè dicuntur bona.  
idem Eth. 1.

Animal constat ex anima, & corpore, inter quæ, ani-  
ma est regens naturaliter: corpus vero, rectum. idem  
Polit. 1.

Mens cernit, mens audit, reliqua surda, cæcaque sunt,  
& rationis indiga apud Pla. de Fort. Alex.

Præcipuus animi morbus, dementia est, idem de Mor.  
anim. & corp.

Corpus indulgentia, & alimento: animus vero remisse-  
sione, atque labore conservatur, idem de educand. lib.

Velocissima omnium rerum mens est, per omnia enim  
accurrit. Thal. apud Diog.

Mens optima, vates est, & bonum consilium. Eurip. in  
Helen.

Animus virtutis studiosus adinvenit artem carminū,  
ad laudandum bona, & ad vituperandum mala. Arist. de  
Poet. 1.

## EX LATINIS.

**C**ogita, in te, præter animum, nihil esse mirabile, cui magno nihil est magnum. Senec. Epist. 8.

Bona mens non emitur, nec commodatur: & puto, si venalis esset, non haberet emptorem. idem.

Quid aliud voces animum, nisi Deum in humano corpore hospitem? Senec. Epist. 32.

Non est huius animus in recto, cuius acta discordant. idem Epistol. 34.

Cogenda est mens, ut incipiat, deinde non est opus acerba medicina. idem Epist. 51.

Corpus multis eget rebus, ut valeat: animus ex se creavit, seipsum alit, se exercet. ibid.

Valentior omni fortuna animus est: beata, ac miseram vitam sibi causa est. idem Epist. 99.

Rege incolumi, mens omnibus una est, amisso, rumpitur fides, rex noster, est animus, hoc incolumi, cetera manent in officio. idem Epist. 115.

Quodcumque sibi imperavit animus, obtinuit. Senec. de ira, lib. 2.

Maximum est argumentum animi, ab altiore venientis sed, si hæc in quibus versatur, humilia iudicat, & angusta, si exire non meruit. scit enim, quod exitulus sit, qui unde venerit, meminit. idem Epist. 121.

Humanus animus facilius sequitur, quam ducitur. idem de Clem.

Opus est, te animo bene valere, ut corpore possis. Cic.

Animus solus, nec cum adest, nec cum discedit, appareret. Cato Maior.

Omnium animi, immortales sunt, sed bonorum, fortiumque: divini. Cic. 2. de leg.

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. idem de somn. Scip.

Duplex est vis animorum, una pars in appetitu posita; altera in ratione, quæ docet, explanatque quid faciendum, fugiendumve sit, ita, ut ratio præsit, appetitus vero obtemperet. Cic. 2. Offic.

Aegris corporibus, simillima est animi agritudo. idem 2. de Finibus.

Errat, qui vllum aut corporis, aut fortuna vitium, animi vitijis gravius existimat. idem 3. Tusc.

Ll

Vc

Vt multo maiora sunt opera animi, quam corporis, sic et res, quas persequimur ingenio, ac ratione, gratiosiores sunt, quam hæ, quas viribus. idem 2. Ofic.

Corpus tandiu gaudet, dum præsentem sentit voluptatem, animus & præsentem percipit pariter cum corpore, & prospicit ventientem, nec præteritam præterfluere sinit. idem 5. Tusc.

Corpus est, quasi vas animi, & quoddam receptaculum. idem 5. Tusc.

In animis hominum multæ sunt latebræ, & multi recessus. idem pro Marcello.

Animus æger nec pati, nec perpeti potest. Ennius apud Cic. 3. Tusc.

Vt ciuitas in discordia non potest esse beata, nec in discordia dominorum, domus, sic animus à seipso discedens, secumque discordans, nullam gustare partem liquide voluptatis, ac liberæ potest. idem 1. de Finibus.

Illud modo videto, vt Deum noris etsi ignores locum, & faciem. sic animum tibi tuum notum esse oportet, etiã si ignoras locum, & formam. idem 1. Tusc.

An dubium est, habitare Deum sub pectore nostro.

In cœlumque redire animas, cœloque venire. Manil. lib. 4.

Exemplumq; Dei quisque est in imagine parua. ibidem.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,

Impetus hic sacræ semina mentis habet. Ouid. 6. Fast.

Summum crede nefas, animam præferre pudori.

Et propter vitam, viuendi perdere causas. Iuven. Sat. 8.

## EX SACRIS.

**A** Nimæ oculos, mens est. August. in Soliloq. cap. 5.  
Animæ patria, est Deus ipse. idem de Quantit. animæ cap. 1.

Animæ nihil propinquius carne idē Epist. 21. cap. 13.

Animæ nihil minus vult, quam falli. idem de Epic. & Stoic. cap. 8.

Animæ iusti, est sedes sapientiæ. idem super Psalm.

Animæ pes, amor est. idem sup. psalm. 9.

Animæ pinguedo, est sapientia. idem sup. psal.

Animæ hominis aut à Deo, aut à diabolo regitur. idem sex.

ser. 34. de Temp.

Animæ medicina est, credere in Christo. idē de Verba Dom.

Anima etiam pessima, melior optimo corpore. idem lib. 9. de Cilit. Dei, cap. 9.

Anima post Deum, nihil melius. idem lib. de Hæres.

Animas mortuas multi in corpore viuo habent. idem Homil. 3. in Apocal.

Animæ opus, regere inferiorem, & regi à superiore. idem lib. 6. Musc. cap. 5.

Animæ, & corporis dulce consortium. idē Epist. 120.

Animæ mortuæ sepulchrum, est corpus. idem super psal 87.

Animus humanus vult quidem latere: se aliquid lateat, non vult. idem lib. 12. Confess. cap. 23.

Animus, corporis decus est. idem sup. Ioann. Tract. 2.

Vis vt seruiat caro tua animæ tuæ & Deo seruiat anima tua, debes regi, vt possis regere. idem.

Sic conditi mirabiliter sumus, vt ratio animam, & anima possideat corpus. Greg.

Spiritus quorundam, magis magni, quàm vtilis. ibidem.

Animus, autor culpæ, caro verò ministra. Ambros. Offic. 2.

Maiores animorum, quàm corporum, præsentia est. idē lib. 2. de Poenit.

Semper in robusto, & vegeto corpore animus mollior iacet, atque tepidum cor, & rursum in corpore debili, & infirmo fortior viget, promptiorq; spiritus. Bernar. in Apolog.

Non minus pium est, docere animam scientiam, quàm præbere escam corpori. ibid.

Nobilem hospitem habet corpus, quem homo honorare debet. idem.

Animi motus si non euelli, at præcaueri conuenit. Ambros. Offic. 1.

Homo animam suam non cognoscens, patienter Deum non intelligit. Cypr. in prolog.

Anima malignitate capta, stultior cunctis efficitur. Chrys. super Matth. Hom. 7.

Anima insensibilis est, quæ peccat. idem sup. 4. Matth. Hom. 14.



Anima segnis, continua admonitione indiget. idem Hom. 4.

Anima, consilij locus est. idem super Matth. 18. Homil. 51.

Anima reiuuenescit inter angustias. idem de Resurrec. ser. 1.

Anima locum artificis obtinet. idem super Epist. ad Rom. 7.

Anima inter virtutes, & vitia posita est. idem super Epist. ad Galat. 5.

Anima resultat, vt equus indomitus. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 31.

Anima luctu impedita, nihil sani, nec audit, nec dicit. idem.

Animæ nobilitas perpetuo cogitanda. idem super Genes. Homil. 12.

Animæ alacritatem, corporis imbecillitas vincit. idem super Gen. 12. Homil. 41.

Animæ magnæ est, curare quietem alienam, & suam despicere. idem sup. Act. Apost. Hom. 47.

Quidam venalem animam habent pro tenui argento. idem.

Dilatari oportet animam, vt fiat habitatio Dei. Bern. super Cant. serm. 28.

Genuit anima deuota Christi absentiam. idem super Cant. ser. 59.

Rectitudo animæ, fides, & actio. idem super Cant. ser. 24.

Similitudo animæ ad Deum, per peccatum non deleta, sed obscurata est. idem sup. Cant. ser. 87.

Mens, verborum comes sit. Chrys. sup. Gen. Hom. 50.

Mens, sine oculis videt. idem super Matth. Homil. 30.

Mentem nouis nemo, quàm qui habet. idem sup. Ioan. Homil. 32.

Videre perperam, animi est. idem super Epistol. ad Galat.

Vt visus in oculo, ita mens in anima. Sophoc. apud Stobæum.

Animus ex corporis motu cognoscitur. Ambros. 1. Offic.

Anima à Deo derelicta, redire plerunque vult, & non potest: tanta est in reditu difficultas. Bern. serm. 38.

Anima

Anima Dei studiosa, tria non cessat inquirere, iustitiam, & iudicium, & locum habitationis. ibid. serm. 33.

Anima Deo clara, iuxta varias sui dispositiones, & affectus, Deum videt transformatum. ibid.

Anima discedente à corpore, l. r. gua silabit, & omnes sensus obmutescunt. idem serm. 5. de aduentu Dom.

Anima fides, deuotio est, fides vero, quæ non operatur ex dilectione, cadauer est. ibid.

Anima sedes Christi est, vbi libenter inhabitat. ibid. serm. 27.

Anima in carne, inter spinas versatur. ibid. ser. 47.

Anima in spiritu ambulans, domus est sponsi. ibidem.

Anima in sui conditione accepit, etsi non esse, posse tamen esse beata. ibid.

Anima magna res est, quæ Christi sanguine redempta est. idem in Epist.

Anima non est imago Dei, sed ad imaginem, & imaginis capax. idem serm. 89. sup. Cant.

Anima prior reparanda est, deinde corpus. idem in aduentu. Dom. serm. 5.

Anima querens Deum, præuenitur ab eo, vt quærat. idem serm. 84.

Mens pleiunque decipitur vt aut qualitate mali, aut quantitate boni fallatur. Greg. 1. Mor.

Mens cum se in elationem erigit, quasi in tyrannidẽ erumpit. idem 2. Mor.

Mens iusti, arca testamenti. idem 5. Mor.

Mens reproba coram iudice turbatur. ibid.

Mens ad coelestia secreta eleuata, contremiscit. ibidem.

Machina mentis, est vis amoris. idem lib. 6. Mor.

Mens intus consilio carens, anxiosa est. ibid.

Mens peccati consuetudine cæcata, nescit quo vadat. idem lib. 7. Mor.

Accusat mens ipsa, quod perpetrat. idem lib. 9. Mor.

Mens à luce veritatis excussa, nihil in se, nisi tenebras inuenit. idem lib. 11. Mor.

Vera lætitia mentis, creator est. idem 12. Mor.

Mens prauis dilatata cogitationibus, ventri pleno comparatur. idem 23. Mor.

Mens nostra amore præsentis seculi prostrata, dormitat. idem 27. Mor.

Mens, quæ apud se tota non est, seipsam cogitare non potest idem 32. Mor.

Quanto mens circa terrena plus satagit, tanto in celestibus minus videt. idem super Ezech. lib. 2.

Quies mentis in hac vita, perfecta esse non potest. ibi. Bonarum mentium est agnoscere culpam, ubi culpa non est. ibidem.

Mens humana per ignorantiam tenebrosa est, per veritatem, lucida. idem sup. 1. Reg.

Mentes nostras regis imperio subiugamus. ibid.

### Corpus, & caro.

### EX GRAECIS.

**I**N pravis, ac malè dispositis, corpus dominatur animæ. Arist. Polit. 1.

Bene corpus, & animam habe. Demetr. Phaler.

Bona in pueris corporis habitudo, bonæ quoque senectutis fundamenta iacit. Plut.

Corpus indulgentia, atq; replemento: anima vero remissione atque labore conservatur. idem de Educ. lib.

Corporis bona, propriè bona non sunt. Plat. de Legib.

### EX LATINIS.

**H**Anc sanam, & salubrem formam vitæ teneto, ut corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini satis sit.

Durius tractandum est, ne animo malè pareat, cibus famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frig. & domus, munimentum sit aduersus infesta corpori. contine omnia, quæ superuacuis labor velut ornamentum, ac decus ponit: cogita, in te præter animum, nihil esse mirabile, cui magno nihil est magnum. Senec. Epist. 8.

Fateor corporis nostri nobis insitam charitatē: fateor huius gerere tutelam: non nego indulgendum illi: seruidum nego. idem Epist. 13.

Gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore. ibid.

Non est sum

Honestum ei vile est, cui corpus nimis charum est, agitur eius diligentissima cura, ita tamen, ut exigit ratio, cum dignitas, cum fides exigit, mittendum in ignem est. *ibid.*

Quantum potes, circumscribere corpus tuum, & locum animo laxa, multa sequitur incommoda huic deditos cura. *idem Epist. 15.*

Quicquid facies, citò redi à corpore ad animam. *ibidem.*

Corpus hoc animi pœna, ac pondus est, premendo, illo urgetur, in vinculis est. *idem Epist. 66.*

Maior sum, & ad maiora genitus, quam ut mancipium sum corporis mei, quod certè non aliter aspicio, quam vinculum libertati meæ circumdatum. *ibid.*

Contemptus corporis sui, certa libertas est. *ibid.*

Vis aduersus hoc corpus liber esse propone tibi quandoque hoc contubernio carendum, & fortior eris ad necessitatem exeundi. *idem Epist. 71.*

Corpora nostra motum non nisi de mente sumunt, & otiosa sunt membra, donec illis animus utitur. *Quintil. Declam. 11.*

Sic habete, te non esse mortalem, sed corpus hoc. *Cicer. de somn. Scipio.*

Corpus est, quasi vas animi, aut aliquod receptaculum. *idem Tusc. 1.*

Corporis bona faciliè dilabuntur. *Sallustius in coniuratione. Catil.*

## EX SACRIS.

**V**is ut seruiat caro tua animæ tuæ Deo seruiat anima tua debes regi, ut possis regere. *Aug. sup. Ioann.*

Quocunque pergimus, uobiscum inimicum portamus. *Hiero. in Epist.*

Nobilem hospitem habet corpus, quem honorare debet. *Bern. de aduent. Dom. ser. 5.*

Sic conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, anima possideat corpus. *Greg. 1. Mor.*

Corporis debilitas nimia, etiam vires animi frangit mentis quoque ingenium marcescere facit. quicquid cum modo, & temperamento sit, salutare est, optimus in omnibus modus, laudabilis utique mensura. *Hier. in Epist.*

Animus autor culpæ, caro verò ministra. Ambro.

Carnis institutio facilior, quàm restitutio. Tertul.

Caro aliquando nobis est seductrix in malo opere, aliquando autem adiutrix in bono. Si igitur ei plus, quàm debemus, tribuimus, hostem nutrimus, & si in necessitate ei, quæ debemus, non reddimus, eam necamus. Satianda est itaque caro, sed ad hoc, ut in bono opere nobis sufficiat. Greg. Hom. 5.

Corpore molli reddito & delicato, necesse est, & animam participare ex corporis morbo. Chrys. Hom. 19.

Carne hic equamur, separamur autem spiritu. Cypri. de Mortal.

Corpora, vincula sunt animarum. August. serm. 143. de temp.

Corpus nostrum, tactus usum habet, caput vero omnium sensuum. Greg. 3. Mor.

Corpus si non reficitur, vox ipsa subtrahitur. Greg. in Evang. Hom. 19.

Caro mala non est, si malo careat. Augu. de Continen. cap. 8.

Carnis passionem, durissimæ sunt animo. idem Epistol. 120.

Caro, iuxta lege repugnat spiritui. idem lib. 9. de Genesi. cap. 21.

Carnis concupiscentiæ cum vita hac tantum finiuntur. idem in expositio. pist. ad Galatas.

Carnem qui sapiunt, à Deo recedunt, idem in expositio. Evang. Ioan. tract. 21.

Corpora propter ciborum defectum minora sunt iuxta mensuram, Aug. de vir. beat.

Inter corpus, & animam nullum est medium, idem lib. 83. Quest. 54.

Corporis nostri præstantia, Dei providentiam loquitur, idem lib. 21. de Ciuit. Dei.

Corporis partium harmoniam, & numerum, ut nemo inuenit, ita nemo satis admiratur. ibid.

Carnales concupiscentiæ naturalem homini mansuetudinem exterminant. Bernar. sup. Cant. serm. 37.

Caro, semper propositum peccandi habet. Chrys. sup. Matth. Hom. 16.

Caro, vinculum spiritus est, idem sup. Epist. ad Rom. 8. 23.

Carnis



Carnis natura, non est impedimentum ad salutem, idem  
sup. Ioan. Homil. 75.

Caro, instrumentum est animæ, idem super Epist. ad  
Galat.

Carnis ministeriū, innumerabiliū bonorum causa, ibid.

Corporis vitia, sine animi dolore non sunt, idem de  
Adam.

Corpus, vestimentum est animæ, idem super Matth.  
Homil. 25.

Corpus, fixum optimum est, idem sup. Epist. ad Co-  
rinth. Homil. 17.

Corpus coercendum, non accusandum, ibid.

Corpora nostra, vasa fictilia sunt, idem sup. Epist. ad  
Timoth. Homil. 5.

Corpus aggrauat animam, ne lumen incircumscriptū  
videat, Bern. sup. Cant. ser. 26.

Corpus trahit animam in regionem suam, idem in fest.  
S. Mart.

Hi frequenter maiores tribulationes ex carne susci-  
piunt, qui carnis voluptatibus delectantur, Grego. 12.  
mor.

Hostes hominis Christiani, sunt facta carnis. Aug. de  
Continent.

Hostem crudelissimum circumferre cogimur, quem su-  
stentare licet, non perimere. Bernar. sup. Euang. septem.  
pan.

Carne quiescente, spiritus deficit, sed ea laborante,  
conualefcit.

Corporis bona, propriè bona non sunt, August. lib. 9  
de Ciuit. Dei. cap. 4.

Carnem Christi nemo māducat, nisi prius adoret. Aug.  
inenarrat. Psal. 98.

Carnis inobedientia, iusta primū peccati pœna est.  
idem 14. de Ciuit. Dei. cap. 15.

Spiritus deficit, vbi caro requiescit, vt enim caro mo-  
libus, sic anima duris nutritur: illam blanda refouent, l  
hanc aspera exercent. Aug. sup. Ioan.

Cur carnem tuam pretiosis rebus impinguas, & adori-  
nas, quā post paucos dies vermes deuoraturi su-  
in sepulchro, & animam tuam bonis operibus non  
adornas, quæ Deo, & angelis eius præsentiand.  
in iudicio: cur ergo animam tuam vilipendis  
& ei

& ei carnem præponis dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio est. Bernar. in Serm.

Deus.

# EX GRÆCIS.

**D**eus nec lætatur, nec tristatur. Plat. de sum. boni.  
Deus boni causa est, non mali, idem de Rep.

Deus, inter homines prudentes versatur idem de Scientia.  
Qui dubitant, utrum oporteat Deos venerari, & parentes honorari, annon indigent poenas Arist. Top. 1.

Deus hoc solus priuatur, infecta facere, quæ facta sunt.  
idem Eth. 6.

Deus diuidit omnia bona, unicuique secundum meritum,  
vel secundum aptitudinem eius, idem Eth. 9.

Dij taci i humani. Plut. de Amic. & adul.

Cauere debemus, ne quasi ex opposito ad solem conuersi, & in meridie noctem agentes, perinde respiciamus Deum, ac si mortalibus oculis sufficienter conspici possit, tutius enim videbimus, si ad imaginem eius respiciamus. Plato.

Antiquissimum eorum omnium quæ sunt, Deus est, ingenuus enim est. Thal. apud Diog. lib. 1.

Non latet Deus homo malè agens, nec cogitans quidem. ibidem.

Deus initio & fine caret. ibid.

Deus, animal immortale, ad beatè viuendum seipso contentus, vis sempiterna, & bona naturæ causa. Plat. in Deo finit.

Phœbum solum oportet futura prædicere hominibus, qui neminem metuit. urip. in Phœniss.

Diuitiæ sunt sapientibus, Deus, cætera, inania verba sunt, & verborum ornamenta. idem in Cyclop.

Non querendum est, an Dij sint, sed protinus credere: nam quæ ratione proposita, etiam ille qui impiissimam opinionem defendit, nempe Deos non esse, superare conatur. useb. apud Stob.

Deum cogitare animo, est difficile: alioqui, impossibile. ibidem.

EX

## EXLATINIS.

**D**eus est, qui viger, qui sentit, qui meminit, qui regit, & moderatur. Cic. de Som. Scip.

Nulla gens nec tam inmansueta, nec tam ferrea, quæ non etiam si ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. idem 1. de leg.

Quid potest esse tam conspicuum, tamq; apertum, cum cælum conspicimus, cœlestiaq; contemplati sumus quâ esse aliquod nomen præstantissimæ mentis, quo hæc ro-  
gantur? idem de nat. Deorum.

Dij sempei fuerunt, nati nunquam sunt, æterni futuri. ibidem.

Deum cognoscimus ex operibus eius, idem Tusc. 1.

Deus ipse, qui non intelligitur a nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quadam & libera & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. ibidem.

Mala & impia consuetudo est, contra Deos disputandi, siue ex animo hoc fiat, siue simulatè. Cice 2. de natu. Deorum.

Illud videto, ut Deum noris, etsi ignores & locum & faciem, sic animum tuum tibi notum esse oportet, etiam si ignores, & locum, & formam. idem 1. Tuscul.

Homini timidè de potestate Deorum, & pauca dicenda sunt, idem pro leg. Man.

Quanto magis considero Deum, tanto mihi videtur obscurior. Simonid. apud Cic. 1. de nat. Deorum.

Dei formam querere, imbecillitatis humanæ est. Plin. Sen. lib. 2.

Dei est, mortali iuare mortalem. ibidem.

Estq; Dei fides, nisi terra & pontus & aer,

Et cælum & virtus, superos quid querimus vltra?

Iupiter est quodcumque vides, quocumque moueris. Luc. lib. 9.

Cedunt Iouis omnia regno. Ouid. 12. Metamor.

Rex Iupiter omnibus, idem Verg. 12. Aeneid.

Propè Deus est tecum est, intus est. ita dico, Lucili, facer intra nos spiritus sedet, bonorum, malorumque nostrorum

nostrorum observator & custos, hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat, bonus vero vir, sine Deo nemo est. Senec. in Epist.

## E X S A C R I S.

**Q**uæramus inveniendum, quæramus inuentum, ut inveniendus quærat, o. cultus est, ut inuentus quærat, immensus. August. super Ioan.

Cum Deo non est disputandum, idem super Psal. 61.

Deus, mentium rex est, idem Can. Ioan. trac. 8.

Dei coniux, ipsius est voluntas, idem de quinque hær. cap. 3.

Deum semper credamus esse præsentem, cuius diuinitati secreta mentis patent, ita viuamus, ut proprium semper habeamus, nunquam vereamur iratum. idem.

Ex perpetuitate creaturarum, intelligitur creator æternus, ex magnitudine omnipotens, ex ordine & dispositione sapiens, ex gubernatione bonus. August. super Ioan.

Deus, totus oculus est, quia omnia videt, totus manus est, quia omnia operatur, totus pes est, quia ubique est. idem Epist. 26.

Tunc minus inuenitur Deus, quando is, qui ubique totus est, in parte queritur. Grego. lib. 7. mor.

Pene omne quod de Deo dicitur, eo ipso iam indignum est, quod potuit dici, nam cuius laudi non sufficit obuiuspeccans conscientia, quomodo sufficiet loquens lingua? ibid.

Deus nusquam deest, & tamen ab iniquorum cogitationibus longè est, nec tamen ibi deest, ubi longè adest. quoniam ubi non est per gratiam, adest per vindictam. Deus ubique præsens est: & vix inueniri potest. statim sequimur, & apprehendere non valeamus. ibid.

Iniquorum malis operibus bene utitur Deus. Aug. super Ioan. trac. 27.

Deus animæ decus est, idem trac. 32.

Dulcissimum est Dei colloquium, idem in Soliloq. cap. 24.

Deus, simul iustus, & misericors est, idem sermo 107. de

de Temp.

Deus, sine diuina gratia non potest cognosci. idē serm. ultim. inter octau. Epiph.

Omnia habet, qui Deum habet, idem sermo 177. de Temp.

Deus melius scitur nesciendo, idem libro 2. de Ord. cap. 16.

De Deo optimè existimare, pietatis est exordium, idem lib. 1. de Lib. arb. cap. 3.

Vnusquisque quod prae cæteris colit, quod super omnia miratur, & diligit, hoc ei Deus est. si quid illud est, quod in dilectionis laude præponderat, hoc tibi Deus est. Orig. Homil. 2.

Nescio quid spiritualiter & corporaliter in nobis facit Deus, quod nec sonus sit, qui percutiat, nec color, qui oculis discernatur, nec odor qui naribus capiatur, nec sapor, qui faucibus iudicetur, nec durum & molle, quod tangendo sentiatur, & amen aliquid est quod sentire, facile est, explicare, non possibile. August. super Ioan.

Deum vt cognoscamus, vacandum est ab omnibus, idē de ver. Relig. cap. 37.

Deum nemo vidit vnquam, visuri tamen sumus, idem Epist. 112.

Deus inuisibilis, inuisibiliter videtur, idem Epistola 101.

Deum videt, qui cor mundat. ibidem.

Nulla Dei cognitio, satis magna, idem super Psalmos 39.

Prima Dei cognitio est, scire, quid homo sit. ibidem.

Duo sunt, quæ in cognitionem Dei ducunt, Scriptura scilicet & creatura, idem sup. Psalm. 34.

Ad Deum, credendo venimus. idem. serm. 12. de verb. Apostol.

Deus in homine, tanquam in speculo refulcet, idem de Spir. & anim. cap. 52.

Deus facit, quæ se rogari præcipit, idem Epist. 107.

Deus, si fert auxilium, misericors: si non, iustus esse creditur, idem in Quæstio. vet. Test. cap. 36.

Deus adiuvat, ita vt homines etiam aliquid agant, idē in Quæst.

Deus



Deus in omnibus, quæ bene sunt, laudatur. idem sup.  
Psal. 34.

Mercēs Deum colentium est ipse Deus. idem super  
Psal. 35.

Dei manus, illius potestas, idem sup. Psal. 118.

Pascit nos Deus, & profectibus nostris pascitur. Bern.  
sup. Cant. serm. 71.

Penes Deum nec pietas est sine iustitia, nec iustitia si-  
ne pietate. Chrysost. serm. 245.

Deus dissimulat nonnunquam se scire, quod no-  
nit.

De Deo etiam vera dicere, periculosum est. Cypria in  
Symb.

Diuinitas definiri nequit. idem in quod. prol.

Deus tibi totū est, si es furis, panis cibi est, si sitis, aqua  
tibi est, si in tenebris es, lumen tibi est, si nudus es, im-  
mortalitate tibi vestis est. Augustin. super Ioann. ser-  
mo 19.

Deus medicamentum est non sano, regula est plano,  
lux est tenebrato, habitatio est deserto. idem de charit.

Quidquid præter Deum est, dulce non est, qui equum totū  
hi vult dare Dominus meus, auferat totum, & se mihi deta-  
idem super Psal. 26.

Deus in aduersis cogitandus. Hieronym. ad Paul.

Deus, non reprehendendus in creaturis, idem lib. 3. ad-  
uersus Pel.

Dei substantia, omnis creatura est, idem ad Damas-  
sum.

Deo vnum simus, secundum gratiam, non naturam,  
idem aduers. Iovin. lib. 2.

De beneficio Dei superbire, maledicere Deo est. Greg.  
1. Mor.

Nescire Dei, reprobare est. ibidem.

Deus tempora sine tempore intuetur, & in luce tene-  
bras videt, & diuersa ordinans, non est diuersus. ibi-  
dem.

Deus iniquos patitur, vt iniquorum vita purgetur, idē  
lib. 5. Mor.

Deus aliquando iniustos celeriter trucidat. ibid.

Deus multis modis se nobis dat intelligi. ibid.

Respondere Dei est, effectum precibus præbere. idem  
30. Mor.

Deus

Deus quem spectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, idem 8. Mor.

Deus per sui amoris vestigia indagandum est, idem 11. Mor.

Deum quibusdam donis suis, quasi in vestigijs cognoscimus. ibidem.

Deus, angelicæ arque humanæ subtilitati inuestigabilis est. ibidem.

Aliud est, quod Deus misericorditer tribuit: aliud, quod iratus habere permittit. ibid.

Disputare cum Deo, est facta conscientie nostræ subtiliter discutere. ibid.

Deus mendacio non eget. ibidem.

Deus ab æterno futura prouidit, & decreuit. idem 12. Mor.

Deus manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia, superior est per potetiam, inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem, sursum regem, deorsum continens, extra circumdant, interius penetrans. Greg. 24. Mor.

Non parum reprehendisti, si hoc tibi de Deo compertum sit, quod nusquam sit, qui non clauditur loco & nusquam non sit, qui non excluditur loco. Bernard. de confid. lib. 5.

Deus non partibus constat, vt corpus. non affectibus distat, vt anima, non formis substat, vt omne qd factum est. ibidem.

Quam diues in misericordia, quam magnificus in iustitia, quam munificus in gratia, Domine Deus noster, non est qui similis sit tibi. Bern. sermo. 57.

Omnia in ipso reperimus, vnus est, qui quaeritur, sed in quo omnia continentur, o lucrum mirabile, o compendium singulare, cur nos per diuersa fatigamus? ad ipsum ergo vnanimiter festinemus, post quem cuncta bona vestra non quaeremus, sed tenemus. Card. od. super P salm.

Deus non attendit quantum quisque facit, sed quantum velit. Greg. 12. Mor.

Deus persequitur bonus dicitur, idem 14. Mor.

Deus mutat sententiam, consilium vero immobile manet. idem 16. Mor.

Deus ita, nos aspicit, vt a nobis aspici nequeat. ibidē.  
Deus

Deus proprie, nec recordari, nec obliuisci dicitur. *ibidem.*

Deus ab homine sumpsit naturam, non culpam, *ibidem.*  
17. Mor.

Deus interdum quos in exordio vitæ deseruerat, ad virtutis cultum reuocat. *ibidem.*

Quos Deus in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit, *ibidem.* 20. Mor.

Deo nec peccata nostra nocent, nec bene gesta concurrunt, *ibidem.* 26. Mor.

Deus qui magna dona tribuet, etiam parua reprehensibilia relinquit. *ibidem.* 3. Dial.

Deum se amico denegat, qui eius placet inimico. *ibidem.*  
lib. 1. super Ezech.

Deus vni regioni nondat, quod alteri. *ibid.*

Deus non quærit, quod pro eo moriamur. *ibidem.* sup.  
Euang. Homil. 12.

Deus eligit, quos mundus despicit. *ibidem.* sup. Euang.  
Homil. 36.

Deus vult placari precibus. *ibid.*

Deus in cœlis non erubescit, qui Deum in terris non erubuit. *ibidem.* sup. Euang. Homil. 11.

Deus non permittit, nobis homines nocere quantum volunt. *ibidem.* in Reg. 1.

Deus est splendor nunquam deficiens, vita indefensa non moriens, ions semper fecundus, seminale vitæ femininum, sapientia principale principium, initiale bonitatis initium. Alā. de Conq. nat.

Diuina natura melius credendo, quam disputando, intelligi ac comprehendere potest Pius 2. apud Plati.

Deus non omniaque potest, facit. August. de quinq. lib. res. cap. 3.

Causa Dei, cum magno timore debet disponi. Grego. in Reg.

Deus sæpè humano more loquitur. *ibid.*

Deus cum reprobos punit, sanctos erudit. *ibid.*

Deos vult nos signis ad suæ cognitionem, potentia peruenire. Amb. in Hex.

Deus non placatur muneribus, sed affectu. Ambro. de Cain. lib. 2.

Deus & Dominus, nullam in nominibus diuersitatem habet. Chrysost. sup. Genes. Hom. 11.

Deus

Deus miro modo obsequitur iusto. idem super Genes.  
Homil. 42.

Cum Deus aliquem punit, condoleamus. idem sup. Act.  
Apost. Hom. 43.

De Deo multa intelligimus, quæ alloqui non possumus. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 2.

Deus iudex, medicus, & magister est. idem ad pop. Antioch. Homil. 17.

Deus si quid faciat, non est opus, vitra inquirere. idem  
Hom. 76.

Deus, sine mediatore exorabilis est. idem de pœnitent.  
Homil. 4.

Deus non est velox ad pœnam. ibid. Hom. 5.

Deus timeri exigit, ut dominus, honorari, ut pater, ut  
sponsus, amari. Bern. sup. Cant. ser. 83.

Deus, veritas est, & tales quæsores requirit, qui quæ-  
rant eum in spiritu, & veritate. idem ad frat. ser-  
mo.

Dei potestas seruo reuelatur, mercenario felicitas, fi-  
lio veritas. idem sup. Cant. serm.

Operatio Dei triplex, creatio, formatio, consumatio.  
Bern. de grat. & lib. arbit.

Deus amat, ut charitas, nouit, ut veritas, sed et, ut re-  
quirit, dominatur, ut maiestas, regit, ut principium, tue-  
tur, ut salus, foperatur, ut virtus, reuelat, ut lux, assistit,  
ut pietas. Bernard de Consid. lib. 5.

Deus, charitas est, & quanto quis Deo coniunctior, tan-  
to charitate plenior. idem sup. Cant. ser. 4.

Deus cui proprium est misereri, ex se miserandi somit  
materiam: quod autem condemnet, cum cogimus. idem  
sup. Cant. ser. 7.

Deus de seruitute corporeas non efficaciam, sed con-  
gruentiam, quærit. idem sup. Cant. serm. 6.

Deus, est pœna reproborum. idem de Consider. li-  
bro 5.

Deus, æternitas est, ideo non inuenitur nisi ab ijs,  
qui perseveranter eum quærant. idem ad frat.

Deus in nobis loquitur pacem, pietatem, & iustitiam.  
Idem sup. Cant. serm. 33.

Deus in omnibus creandis, gubernandis & disponendis,  
corporis non indiget instrumentis. idem super Cant. ser-  
mo 22.

Deus, quamuis omnipotens, non tamen potuit facere creaturam ei æqualem. idem sup. Miss. est. Homil. 4.

Deus querendus est debito tempore, modo, & loco. idē sup. Cant. serm. 75.

Deus ratione vtentibus, lux est, rectē vtentibus virtus, vincentibus, gloria. idem sup. Cant. ser. 5.

Deus requiri vult, quod pollicetur. idem sup. Miss. est. serm. 1.

Deus, simplex est, simplicitatem cordis requirit. idem ad frat. ser. 3.

Deus, sollicitē querendus est. idem. sup. Cantic sermo 84.

Deus nec maior in magno, nec minor in minimo. Aug. 7. de Confess.

De Deo disputandum est animo sereno. idem Epistola 178.

Deus verius cogitatur, quā di scitur. idem 7. de Acter. cap. 4.

De Deo nihil dicendum, quā quod Scriptura habet. idem lib. 4. sup. Genes.

Deus non carnis, sed cordis oculis contemplandus. idem de essent. diuinit.

Nihil de Deo dicitur, quod nō est Deus. idē in Quest. noui Testamenti Quest. 31.

Dei visio, fidei præmium est. idem 22. de ciuitate Dei, cap. 23.

### Trinitas.

**V**nius diuinitatis tres esse personas, non qua ratione probetur, sed à quo dicatur, animaduertenda. Pius 2. apud Platinam.

Trinitatis seu diuinitatis arcanū nec ab Angelis, nec ab hominibus (nisi spiritu sancto reuelante) cognoscitur. Ber. sup. Cant. serm. 5.

Trinitas, exactissimē vnica est. Chrys. sup. Epistola ad Rom.

Trinitas, nullis terminis circumscripeta. Aug. de fide.

Trinitas, ad personam refertur, vnitas ad naturam. Ibidem.

Trinitas, vnitatis simplicitatem non excludit. idem de Trinit.



Trinit. lib. 7.

Trinitas, verbo multis, re paucis cognita. idem lib. 83.

Quæstio.

Trinitatis vestigia, in anima sunt. idem de ciuit. Dei. lib. II.

Trinitatis nomina, sunt dulcissima. idem de Spirit. & animi.

Vbi quæritur vnitas trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec studiosius aliquid inuenitur: non pigebit me, sicubi hæsito, quærete, nec pudebit sicubi erro discere. Quisquis ergo hoc audit, vel legit, vbi pariter certus est, pergat mecum: vbi pariter hæsitat, quærat mecum. vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me: vbi mecum, reuocet me, ita ingrediamur simul charitatis viam, tendentes ad Deum, de quo scriptum est. Quærite faciem eius semper. Aug. 1. de Trinit.

Qui hoc id est, Trinitatis mysterium, vel ex parte, vel per speculum, & in ænigmate videt, gaudeat cognoscens Deum, & gratias agat, qui vero non videt, tendat per pietatem ad videndum, non per cecitatem ad calumniandum, quoniam vnus est Deus, sed tamen Trinitas. idem 6. de Trinit.

Videmus solem in coelo currentem, fulgentem, calentem, similiter ignis tria habet, hoc est motum, lucem, & feruorẽ, diuide ergo (si pones Ariane) solem vel ignem, & tunc demum diuide Trinitatem. idem de verb. Domini.

Apertè tunc videbimus, quomodo & vnum diuisibiliter, tria sunt, & indiuisibiliter, tria vnum. Gregor. in mor.

Inquirere de Trinitate, peruersa curiositas est, & credere & tenere sicut sancta ecclesia tenet, fides & securitas est, videre autem eam sicuti est, perfecta, & summa sollicitas est. idem Bernard. in paru. serm.

Pater.

**L**oqui Dei, est verbum genuisse. Gregor. 23. moral.

Deum exercituum, dicitur Deus Pater. idem sup. 1. Reg.

M m 2 Deus

Deus pater vnicum filium suum in utero virginis, hanc naturam coniungens, Deum ante secula sibi coeternum fieri voluit hominem in fine seculorum, & quem sine tempore genuit, salvandis hominibus cum tempore ostendit. Greg. 3. mor. & 6.

Pater Filium osculans, illi arcana suae diuinitatis plenissime cruciat. Bern. cant. serm. 8.

Gignentis, genitiq; cognitio & dilectio, osculum est intimissimum, sed secretissimum. ibid.

Testis Filij Dei Pater est. Greg. 13. mor.

Pater videt Filium, & contra Filius Patrem. Aug. Epist. 113.

Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius. idem Epist. 174.

Pater est totius deitatis principium. idem lib. 4. de Trin.

Pater, non est vnus, sed vnum cum Filio. idem de Fide symb.

Pater non est prior tempore Filio. idem de Trin. & dig. Dei.

### Filius.

Filius, est imago Patris. Greg. 5. Mor.

Filius Dei, dicitur manus eius. idem 18 Mor.

Filius per incarnationem dicitur Angelus. idem 28. Mor.

Sermo Filij, est ipse Patris. idem sup. Euang. Hom. 30.

Initium Dei, Filius est. idem sup. 7. Psalm.

Imago verbum, anima vero ad imaginem. Bernar. sup. cant. serm. 3.

Filij Dei natiuitas in diuinis comparisonem nullam admittit. Aug. serm. de verb. Domi.

Filij Dei, participatione fieri possumus, quia ipse participatione factus est Filius carnis. idem Epist. 120.

Filij Dei efficiuntur, voluntatem eius implendo. idem lib. 1. de ser. Domini in mon te.

### Spiritus sanctus.

Spiritus sanctus omnia viuificat. Ambros. de Spiritu sancto.

Spiritus sancti templum sumus. ibid.

Spiritus

- Spiritus sancti opus est, regeneratio. idem de sacr.  
 Spiritus sancti cognitio, ab ipso spiritu sancto est. Ba-  
 n. in Conc. de Spiritu sancto.  
 Spiritus sanctus, scriba est. idem in Hexam.  
 Mens, quæ spiritus sancti ignorat abscissum, patet se-  
 ductioni, & quæ reditum non obseruat, erit ingrata visi-  
 tationi Bernar. sup. cant. serm. 18.  
 Patre, & Filio cognitis, cognoscitur vtriusque boni-  
 tas, quæ est spiritus sanctus. idem sup. cant. ser. 8.  
 Spiritus sancti doctrina, non curiositatem acuit, sed  
 charitatem accendit. idem sup. cant. ser. 5.  
 Spiritus sancti gratia indigemus, vt custodiat corda  
 & intelligentias, ne fortè cum nō adierit adesse putemus.  
 idem sup. Cant. serm. 18.  
 Spiritus sanctus, non semper est eodem modo in viris  
 spiritualibus. idem sup. Cant. serm. 12.  
 Spiritui sancto præparare nos debemus. idē sup. cant.  
 serm. 18.  
 Spiritus sanctus quos repleuerit, cognoscere facit, eos  
 à misericordiā suā præuentos. idem in die Pentecost.  
 serm. 3.  
 Spiritus sancti nomina, non naturæ conuenientia, sed  
 apparitioni. Chrys. de Spir. sancto. Homil.  
 Spiritus sanctus, est impletio l. gis. ibid.  
 Spiritus sanctus, regia substantia est. idem sup. Epist.  
 ad Corinth. Hom. 24.  
 Spiritus sanctus in causa est, quod scripturas habe-  
 mus. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 8.  
 Dona spiritus sancti vsque adeo nectuntur, vt separa-  
 ti nequeant. Greg. 1. mor.  
 Spiritus sanctus per sonum se discipulis manifestauit.  
 idem 5. mor.  
 Spiritus sanctus mentem, quam replet, obumbrat. idē  
 sup. cant.  
 Umbra Christi protectio est Spiritus sancti. ibid.  
 Spiritus sanctus inter perfectos discurret. idē 9. mor.  
 Spiritus sanctus in quibusdam virtutibus electis suis  
 adest, aliquando se subtrahit. ibid.  
 Spiritus vitæ animum tangit legentis diuersis modis, &  
 ordinibus. ibidem.  
 Spiritus sanctus cor replet, simplices facit & ardētes,  
 idem in Regist.

Vbi Spiritus sancti præsentia est , ibi desperatio esse non potest . ibidem .

Graue facinus , Spiritum sanctum , qui omnia redemit , venundare . ibid .

Spiritu sancto repleti , cœlestia prædicant , & amant . idem sup . 1 . Reg .

Spiritus sanctus æqualis , non minor Patre & Filio . Aug . de Trinit . lib . 5 .

Spiritus sanctus non cedit veniente Patre & Filio . idem de Trinit . lib . 15 .

Spiritus sanctus nec genitus est , nec ingenitus , sed procedens . idem lib . 2 .

Spiritus sancti dona etiam indignis vita æterna , dant . idem ad Simpl . lib . 2 . Quest . 2 .

Spiritus sanctus in confitente est , idem de Bapt . libro 7 .

Spiritus sanctus gemit , id est , gemere nos facit . idem sup . Euang . Ioan . tract . 6 .

Spiritus sanctus non nisi credentibus datur . idem sup . Epist . ad Rom .

Spiritus sancti vires sufficiunt martyribus . idem de Temp . serm . 185 .

Spiritus sanctus solus aperit oculos , & docet veritatem . ibidem .

## Iesus .

**N**omen Iesu , cibus est . Ber . sup . Cant . serm . 16 .

Nomen Iesu , lux est . ibidem .

Dilectionis aculeus , Iesus , & hic crucifixus . Bernard . de Dilig . Deum .

Discere Iesum , omni scibili est salubrius . idē in Epist .

Iesus mansuetus omnem tulit asperitatem . idē in Epiph . Dom . serm . 4 .

Iesus , nomen lux , cibus , medicina est . idem sup . Cant . ser . 16 .

Iesum cum nomino , hominem mihi propono mitem , & humilem corde , benignum , sobrium , castum , misericordem , omni honestate , & sanctitate conspicuum . ibidem .

Paruulus est Iesus , pro paruo placari potest . idem

in Epiph. Domi. ser. 1.

Vocatum est nomen Iesus, non impostum. idem ser. 2.

in Circunci.

Iesus, id est, saluator. Aug. 17. de Ciuit. Dei. cap. 18.

## Christus.

**C**hristus semper meditandus. Hier. in Catal.

Christi exemplo, aduersa patienda. idem ad Bu-

roek.

Christus in carne virgo, in spiritu monogamus. idem

aduers. Iou. lib. 1.

Christum imitari, tutissimum est idem ad Celant.

Christi qui non est, antichristi est idem ad Damasum.

Christus, Ecclesie sponsus est. idem in Homil. super

Cant.

Christus per Scripturas cognoscitur. August. in Epi-

stol.

Christus Ecclesiam suam tanquam homo carnem suam,

amauit. idem de Contin. nr.

De Christi nomine gloriantur omnes secte, quamuis

peruerse. idem de Subit. dilect.

Christus semper est predicatus. idem contra Faust. Ma-

nich.

Aut cum Christo, aut cum diabolos nos esse oportet,

nec est locus medius. idem de Grat. Christi contra Pe-

lag.

Christum in corde habere, parum est, nisi ore confitea-

ris. idem sup. Psal. 118.

Christus propter se querendus, non propter aliud.

ibidem

Christum quod non sapit, insipidum est. idem sup. Euang.

Ioan. tract. 9.

Per Christum ad Christum venit. idem sup. Euangel.

Ioan. tract. 13.

Christus intus docet. idem de Mag.

Christus de patre natus sine matre, & de matre natus

sine patre. idem sup. Euang. 10. tract. 8.

Vita Christi tota, disciplina morum fuit. idem de ve-

ra Relig.

Christi vita, tota, humilitatem docet. idem sup. Ps. 31.

M m 4 Christi



Christi facta omnia, ad fidem nos vocant. idē de verb.  
Dom.

Christi humilitas, misericordia, non impotentia fuit.  
idem sup. P sal. 96.

Christus iuxta humanitatis naturam, Deum timuit.  
Greg. in Past.

Christus ut Deus, dat omnia, ut homo, accipit omnia.  
ibidem.

Christus per corpus adhuc multa quotidie patitur. idē  
3. Mor.

Christus ipsos à quibus tenebatur, tenebat. idem 13.  
mor.

Multi, qui gladiis non possunt, peruersis actibus Chri-  
stum persequuntur. idem 13. mor.

Christus, est caput bonorum, ij autem, corpus eius.  
idem 4. mor.

Christus, est expectatio iustorum. idem 13. mor.

Christus postquam per prophetas loquutus est, tandē  
proprio ore loquutus est. idem 14. mor.

Christus contradictor est ad culpam, amicus ad penā.  
idem 9. mor.

Instabilis est domus, quæ Christum non habet in funda-  
mento. idem 7. mor.

Christus hominibus peccata, quæ ignorabant, aperuit.  
idem 11. mor.

Christus, non est alter in humanitate, alter in diuinita-  
te. idem 18. mor.

Christus, aliud est patre est, aliud ex matre, non tamen  
alius. idem 18. mor.

Christus, dicitur murus. idem mor. 20.

Christus nunc mansuetus est in suo testamento, sed di-  
strictus erit in iudicio. idem 21. mor.

Christus duos parietes coniunxit in vnum. idem 24.  
mor.

Christus ex patre natus sine tempore, ex matre autem  
cum tempore. idem 28. Mor.

Christus est via, per quam lux spargitur. idem 29.  
mor.

Christus fugit, quod omnes appetunt; appetit, quod  
omnes fugiunt. idem 30. mor.

Christus vitam nobis ignoram demonstrauit. ibid.

Christus in carne diuinitatem abscondens, quasi hamq  
diabolum

diabolum cepit. idem 23. mor.

Corpus Christi, dicitur, domus & templum Dei. ibi-  
dem.

Christus, Rex fieri noluit, ad crucis verò patibulum  
sponte peruenit. idem in Pass.

Christus, dicitur flos camp. ibid.

Christus, dicitur arbor fructifera. ibid.

Caput Christi, Deus est. ibid.

Christus, fuit Rex & Sacerdos. idem sup. Euangel.  
Hom. 19.

Christus creuit, & Ioannes imminutus est. idem super  
Euang. Homil. 20.

Christus, fuit mors mortis, & morsus inferni. idē sup.  
Euang. Hom. 22.

Christus conditor noster, factus est praeliator noster.  
idem lib. 2. Dial.

Christus ante mortem, gloriam fugit, post mortem co-  
gnosci voluit. idem sup. 1. Reg.

Christus, legis finis est. Amb. sup. Psal. 113.

Christus, omnia nobis est. Amb. de Virg. lib. 3.

Christi velle, fecisse est. idem de Bono mort.

Christus nunquam risit. Basil. in Quest.

Christus interpidē confitendus est. ibid.

Appropiat Christus de se loquentibus. Bern. sup. cant.  
serm. 9.

Christus, comes est facundus. idem super cantic. ser-  
mo 3.

Christus factus est nobis sapientia, in predicatione;  
iustitia, in peccatorum absolutione, sanctificatio, in cō-  
versatione, redemptio, in passione. idem sup. Cant. ser-  
mo 22.

Christus, communitatis amator est. idem in Epiphani  
Dom. serm. 4.

Christus, fidelis consiliarius, fortis auxiliarius, efficax  
patronus. idem de adventu Dom.

Christus humanitatem suam ab Ecclesia subtraxit, ve-  
daret, locum fidei. idem sup. cant. serm. 75.

Christus in carne didicit misereri. idem sup. cant. ser-  
mo 56.

Christus minister bonus, carnem suam in cibum, san-  
guinem in potum, animam in pretium dedit. idem sup.  
cant. serm. 54.

Christus

Christus totus mihi datus, totus in meos usus expensus. idem in circunc. Dom. serm. 3.

Christus viuendo, viuere, docuit, moriendo, mortē securam reddidit. ibidem.

Christum apprehendere poteris citius, sequendo, quā Igendo. Bern in Epist.

Nomen Christi sonat aut maiestatem, aut pietatem. Bern. de Fallac. præsen. vitæ.

Vilem & contempribilem monstrare se Christus potuit, sed planè non reputare. Bernar. super cant. serm. 40.

Christus, requies nostra est. idem sup. Matth. Hom. 1.

Christus, porta est celi. ibidem.

Christus & Dominus, nomina dignitatis sunt. idem sup. Ioan. Hom. 2.

Christi caro spiritum sanctum quasi pædagogum habuit. idem de Sp. r. sanct.

Christus suos non signis, sed charitate dignosci voluit. idem de incomp. Deit.

Christus seruator manet, etiam si multi pereant. idem de Fide.

Christi gloria, inimicorum impugnatione creuit. Chrysost. sup. Epist. ad Heb.

Habemus in Christo, quod amemus, imitemur, admiremur. idem Epiph. Dom. ser. 3.

incassum laborat in acquisitione virtutum, qui eas alibi, quàm in Christo, querit. Bernard. super Cant. serm. 22.

Sicut mare est origo omnium fluminum, sic Christus omnium virtutum. idem sup. Cant. ser. 16.

Lectus Christi, uterus Virginis, præsepium, tunulus. idem. sup. Cant. ser. 75.

Prudentia vera in Christi doctrina, iustitia in Christi misericordia, temperantia in Christi vita, fortitudo in eiusdem passione, reperiuntur. idem sup. Cant. serm. 2.

Christus, præcium hominis est. Basil. in Hexam.

Odor Christi, prædicatio est. Aug. sent. 351.

Christum sapientissimum etiam gentes fatentur. idem 1. de Consen. Euang. cap. 7.

Christum etiam exteri prophætæ prædixerunt. idem sup. Epist. ad Rom.

Aduentus

Aduentus, & incarnatio.

**A**duentum Domini in luxus ciborum ducens, Christum inhonorat. Bern. de ad en. Dom. ser. 3.

Aduentantis personæ consideranda maiestas, dignationis magnitudo, charitatis latitudo, humanæ naturæ exaltatio ibidem.

Agnoscutur in Christi incarnatione longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. idem. sup. Miss. est.

Apparuerat potentia, in rerum creatione, sapientia, in rerum gubernatione, sed humilitas & benignitas, in humanitatis assumptione apparuit. Bern. in vig. Nat. Dom. ser. 1.

Humanitas Christi, fidem instruit, spem roborat, charitatem accendit. idem in + piph. Dom. ser. 2.

Christi primus aduentus erat, ut iudicaretur, secundus, ut iudicaret. Aug. sup. pift. oan. tract. 4.

Christi incarnatio, nostræ emundationis oblatio est: Gregor. in Past.

Christus, suæ incarnationis & autor & opus est. Aug. contra Foelic.

Incarnationem Christi, tota Trinitas operata est. idē.

Christi incarnatio, fidelium nuptiæ. idē de Trin. li. 6.

Christi incarnatio vix inuestigari potest. Grego. sup. Euang. Homil. 7.

Christus ad nos veniens, videamus quis veniat, unde, quò, ad quem, quando, & quâ. Ber. de aduentu Dom. sermo 1.

Christus in mundum venit, à quo non aberat, sed apparuit, qui latebat. idem de aduentu Dom. serm. 3.

Christus, in sp. rituali præsepio querendus. Chrysost. ser. 7. sup. Epist. ad Rom.

Incarnato Domino, discordata corda eòcordata sunt. Greg. 17 Mor.

Incarnatio, opus restaurationis est. Aug. lib. de subst. d. lect.

Humanitas Christi non est mutata in diuinitatem, nec econtra idem sup. Epist. ad Rom.

Formam viri sumendo, & de virgine nascendo, vtrunq;

secundum

sexum honorandum indicauit. Aug. cont. Faust.

Si ratio quaeritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare, demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse, in talibus rebus tota ratio facti est, potentia facientis. Aug. ad Volusianum.

Vultis eius saltus agnoscere? de coelo venit in vterum, de vtero in praeseptum de praeseptio in crucem, de cruce in sepulchrum, & de sepulchro redijt in coelum. Grego. Hom. 39.

Venit medicus ad aegrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Bern. ad milit. Temp.

Nulla causa veniendi fuit, nisi peccatores saluos facere, tolle morbos, tolle vulnera, & nulla causa est medicinae. Hugo. ad Sacramen.

### Natiuitas.

**C**lamat Stabulum penitentiam, clamat praesepe, clamat lachrymae, clamant pani in Christi natiuitate. Bern. in Nat. Domini. ser. 6.

Natus quibusdam nondum Christus est, quibusdam nondum passus, quibusdam nondum surrexit, quibusdam nondum ascendit, alijs nondum misit spiritum sanctum, idem de resurrect. Domini.

Aurum soluitur, quasi Regi magno, thus immolatur, ut Deo, myrrha praebetur, tanquam pro salute omnium merituro, habet enim praedicatores angelos, narrantes coelos, adoratores magos. Aug. serm. de Epiph.

Nobilitas fuit Christi, nascentis, in virginitate parientis, nobilitas parientis, in diuinitate nascentis. idem sup. Io in.

Coeli Rege nato, Rex terrae turbatus est: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo celestis aperitur. Greg. Homil.

Vbi aula regia, vbi thronus, vbi curiae regales frequentiae? nunquid aula, est stabulum, thronus, praeseptum, & totius curiae frequentia, Ioseph & Maria? Bern. in serm. de Epiph.

Non mediocre hoc tibi fidei videatur exemplum, non vilis persona pastorum, certe quo villior ad prudentiam.



eo pretiosior ad fidem. non sapientes, sed simplices, qui  
 scire audita nescirent, Dominus sui præcones elegit,  
 non rhetores, sed piscatores ad euangelizandum destina-  
 uit. Bed. sup. Luc. lib. 1.

Licet Deus cunctos dies creauerit. singulariter tamen  
 hunc diem fecisse dicitur, qui Christi Domini natiuitate  
 sacratus est, in quo merito exultare conuenit & letari,  
 quoniam in eo & diabolus ius perdidit, & salutem mun-  
 dus accepit. Cassiod. super Psalm.

Mihi impossibile est, generationis scire secretum: mēs  
 deficiit, vox filei, non mea tantum, sed & angelorum: su-  
 pra Potestates, supra Cherubim & supra Seraphim, & su-  
 pra omnem sensum est. Quomodo est supra omnem sen-  
 sum tanta generatio; tu ergo manum ori impone, & ser-  
 uari nō licet superna mysteria, licet scire quod natus sit,  
 non licet discutere, quomodo natus sit, hoc enim quære-  
 re, merus est: ineffabilis enim illa generatio. vnde Esaias  
 ait, Generationem eius quis enarrabit? hæc humanum  
 sensum & intelligentiam mundi excedit: hoc non capit  
 humanæ intelligentiæ ratio, sed prudentiæ fidelis pro-  
 fectio est. Ambr. contra Her.

## Passio.

**C**hristus multatur morte, turpatur cruce. Bern. in  
 Decl.

Passio Christi, opus nostræ redemptionis, totum amo-  
 rem nostrum vindicare debet. Ber. sup. cant. ser. 10.

Passiones Christi meditari, sapientia est & sublimis  
 philosophia. idem sup. cant. ser. 47.

Passio Domini tria habet, opus, modum, causam, in ope-  
 re, patientia: in modo, humilitas: in causa, charitas com-  
 mendatur. idem in Dom. Kam. Pal.

Quidquid es, quidquid potes, debes creant, redimen-  
 ti, vocanti. idem de verb. Apost. serm.

Recordatio vulnerum Christi, medicamentum est effi-  
 cax. idem sup. Cant. serm. 51.

Videri vult vulnera sua Christus, tanquam bonus dux  
 signa. idem sup. cant. ser. 61.

Passio

Passio Christi, beatitudinis caput. Chrys. sup. Matth. Homil. 55.

Passio Christi, credentibus solum vsui. idem super Epist. ad Galat.

Passionum Christi communicatio, ex fide est. idem sup. Epist. ad Philip. serm. 10.

Fructus nostræ redemptionis Christus, rationi futurus est plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. Bernar. super Cant. sermo 12.

Christus sanguinem sudans, passiones martyrum præfiguratur. Aug. sup. Psal. 93.

Passio Christi & resurrectio, vitæ nostræ figuræ sunt. Aug. de spirit. & lit.

Christi passio etiam veteribus profuit. idem de peccat. or. g. lib. 2.

Imminente passione, Christus discipulis suis ubique præcepta dedit. Greg. in post.

Sanguis Christi, noster potus est. Chrys. super Matth. Hom. 7.

Sanguis Christi nobis causa vitæ. idem super Matth. Hom. 7.

Sanguis Christi nobilitatem animæ irrigat. idem sup. Io. Hom. 45.

Homo mirabiliter conditus est, sed mirabilius redemptus. Greg. in Euang. Hom. 26.

Homo eius bonitate formandus, cuius formatus est. Aug. de quant. anim.

Si totum me debeo pro me facto, quid addam iā pro me refeito? Bern. de dilig. Deum.

Crucifigunt Christum, quotquot verbo illius resistunt. Aug. super Psal. 48.

Fusus est sanguis medici, & factum est medicamentum phrenetici. Aug. cont. quinque hæres.

Congruit nostræ deuotioni, ut qui Domini crucifixi passionem celebraturi sumus, reprimendarum carnalium voluptatum crucem nobis ipsi etiam faciamus. idem in ser. de Quadrag.

Fratres, ut à peccato sanemur, Christum crucifixum intueamur: quomodo qui intuebantur serpentem æneā in deserto, non peribant moribus serpentum: sic qui intuentur fide Christi mortem, sanantur moribus peccatorum.

torum, idem sup. Ioan.

Stultum est, cum gladiis querere eum, qui ultro se offert, & in nocte per proditorium inuestigare quasi latentem, qui quotidie in templo docet, sed factum congruit tēpori & personæ, quia cū essent tenebræ in tenebroso tpe, tenebrosus opus exercebat. Ambros. sup. Euang.

Autor pietatis in cruce pendens, testamentum condidit, singulis pietatis opera distribuens.

Apostolis persecutionem, Iudæis corpus, patri spiritum, virgini paranymphum, latroni paraditum, peccatori infernum, Christianis poenitentibus crucem. Ambros. sup. Matth. 27.

Doles Domine non tua vulnera, sed mea, non tuam mortem, sed nostram infirmitatem. idem sup. Luc.

Hora Christi, non fatalis, sed voluntatis fuit. Ang. in quæst. ex utroque test.

Omnis creatura compatitur Christo morienti. sol obscuratur, terra mouetur, petreæ scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiantur, solus miser homo non compatitur, pro quo solus Christus patitur. Hiero. super Matth.

Cum possit etiam nobis non moriendo succurrere, voluit tamen hominibus moriendo subuenire: quia nos videlicet minus amasset, nec vim suæ dilectionis nobis ostēderet, nisi hoc, quod a nobis tolleretur, ad tempus ipse sustineret. Greg. lib. moral.

Nihil adeo graue est, quod non equanimiter sustineatur, si Christi passio ad memoriam reducatur. idem in quadam Epist.

Passio tua, Domine Iesu, vltimum est refugium, singulare remedium, deficiente sapientia, iustitia non sufficiens, sanctitatis succumbentibus meritis, illa si occurrat; cum tamen defecerit virtus mea, non conturbabor, non diffido, scio quid faciam, calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Bernard. super Cant. sermo.

O bone Iesu, quid tibi est? mori nos debuimus, & tu solus? nos peccauimus, & tu luis? opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. idem.

Scio quiddam merita mea non mihi sufficiunt: quod mihi deest, audacter usurpo ex visceribus Christi, quæ misericordia.

cordia affluunt, nec defunt foramina, per quæ defluant. patet enim arcum cordis per foramina corporis, patet viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitauit nos, oriens ex alto. Ber. in quodam ser.

Quid fecisti dulcissime puer, vt sic iudicareris? quid commisisti o amantissimo iuuenis, vt tam viliter tractareris? quod scelus tuum, quæ noxa tua, quæ causa mortis, quæ occasio damnationis? ego tui sum causa doloris, ego tui passionis liuor, tui cruciatus labor, tui vite meritum, tui vindictæ flagitium. Ansel.

## Crux.

**S**igno Crucis, omnia auspicianda. Ambr. ser. 27.

Crux in mente formanda est. Chrysost. sup. Matth. Homil. 55.

Crux Christi, Paradisi clauis est. idem sup. Luc.

In Cruce omnes inueniunt virtutem, idem de Cruc. & Latron.

Crux in fronte, quasi columna quædam figuranda. idem aduers. Gent.

Crux, omni cultu dignior est. ibid.

Crux, gloriandi est piis materia. idem super Epist. ad Galat.

Crux vitæ fons est. idem ad popul. Antioch.

Crux Christi, contra vitiorum impugnationes est adiutorium, Aug. Epist. 4.

Crux Christi, nobis est multorum bonorum causa. idem ser. 29.

Crux Christi, candelabrum est. idem in ora. de quinque hæres.

Crucem, vt in ea gloriemur, Dominus suo gestans humero, pro virga regni nobis commendauit, quod est græ de ludibrium impiis, grande mysterium piis, & vnde alius philosophus erubuit, ibi Apostolus thesaurum reperit, quod illi visum est stultitia. Apostolo factum est sapientia, & gloria idem ad Gal. 6.

Si ingressi fuerint ad te latrunculi per oculos, per aspectum crucis præme eos. Hier. in Epist.

Duobus modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affigitur corpus, aut per compassionem proximi, affligitur animus. Greg. in Homil.

Crux

Cruz Christi, clavis est paradisi: hæc infirmorum baculus, pastorum virga, conuertentium manu ductio, proficientium perfectio, æternæ salutis, & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum datrix. Damasc. libro 4.

Cruz non solum dicitur, quæ tempore passionis ligni affixione conficitur, sed quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur ut non solum intelligatur cruz, ligni patibulum, sed piæ vitæ, virtutisque propositum: vnde omnis Christiani vita, qui secundum Evangelium vixerit, cruz est, atque martyr. Max. in serm. de Martyr.

## Resurrectio.

**R**esurrectio Christi, vera fuit non in phantasmate. Hier. ad Pammach.

Resurrectionis fide solari debemus. Amb. de Iacob.

Fides nostra de resurrectione Christi, regulanda est per fidem Apostolorum. Greg. 14. mor.

Resurrectio ex miraculis indubitata probatur. Chrys. sup. Act. Apost. Homil. 1.

Corpora meliora erunt post resurrectionem, quam erant ab initio. August.

Caro nostra post resurrectionem eadem erit per naturam, & diuersa per gloriam. Greg. 14. mor.

Resurrectioni non credens, nullius virtutis curam habet idem de resur. serm. 1.

Resurrectionem absoluta contemplatione, nemo potest docere: idem de incompreh. Dei nat. Homil. 2.

Resurrectioni nemo diffidat. idem sup. 2. pisto. ad Corinth. Homil. 17.

Resurrectionem diabolus conatur in dubium ponere. idem sup. Epist. ad Gal. cap. 1.

In resurrectione, vniuersa fidei nostre spes sita est. idem sup. Epist. ad Corinth. Homil. 2.

Resurrectio mortuorum non finit nos lugere, idem sup. Epist. ad Corinth. Homil. 2.

Resurrectio, est diuinæ virtutis opus. idem sup. Epist. ad Thessal. Homil. 9.

Resurrectio corporum exemplis deprehendi potest, Na ratione



ratio ne non potest. Greg. 6. Mor.

Redemptor noster ostendit resurrectionem, vt nos re-  
surrecturos speremus. idem 14. Mor.

Resurrectionem nostram in alimentis suis munda imi-  
tatur ibidem.

Exemplo Iob, credimus resurrectionem Christi factam,  
qui cognouit faciendam. ibid.

Resurrectio credenda est, non inuestiganda. idem sup.  
Ezech. lib. 2.

Resurrectio Christi, est se finitas hominum, & Ange-  
lorum. idem sup. Euang. Homil. 21.

In Christi resurrectione, ablata sunt omnia argumen-  
ta perfidie. ibidem.

Resurrectionis gloria, est virtus Christi, idem sup. 7.  
Psal.

Multi cum Christo surrexerunt, ne de resurrectione  
nostra dubitaremus. idem 14. Mor.

Corpora sic resurgent, vt deforme & indecorum ni-  
hil habeant. August. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 19.

Resurrectio non est contra naturam. Augusti. in sent.  
suis.

Resurrectio mortuorum ex aliorum operum

Dei fide ediscenda. idem sup. Psal. 144.

Resurrectionis fides, summa laus est Christianorum,  
idem sup. Psalm. 101.

Resurrectio Christi, potentiam eius declarauit, idem  
sup. Psal. 61.

Surrexit Christus, exulteret vniversus mundus, par ere-  
rim est, vt sicut omnis creatura lugubri doluit ploratu  
in morte Creatoris sui, & quæ funere noctis ob-  
scuro prosequuta est ex equis in cruce morientis, nunc tri-  
umphalem ab inferis reditum læta suscipiat resurgentis. Au-  
gu. in Enchir.

In hac die peccator de indulgentia desperare non de-  
bet. si enim laro parad. sum meruit, cur non mereatur  
veniam Christianus? Ipsi Dominus, cum crucifigitur,  
miseretur, multo magis huic misereb. tur, cum resurgit.  
nam si passionis humilitas tantum præstitit consenti:  
resurrectionis gloria quantum tribuet deprecanti & lar-  
gior enim solet esse ad præstandum læta victoria, quam  
addicta captiuitas. Aug. in serm. de Pasch.

Venit Christus, & completa sunt in ortu eius, vira,  
dictis,

dictis, factis, passionibus, morte, resurrectione, ascensione, omnia premonia prophetarum. Aug. in Epist. ad Volus.

Quod discipuli tarde crediderunt, non tam infirmitas illorum, quam nostra firmitas fuit, nam illis dubitantibus, resurrectio multis argumentis monstratur, quia & comedit, & se oculis v. dendum, & manibus palpandum, & contrectandum præbuit quod de solo spiritu esse non potest, minus Maria Magdalene præstitit, quæ statim credidit, quam Thomas, qui diu dubitavit. Greg. in Homil. resur.

Consideremus paruum cuiuslibet arboris semen quod in terra iacitur, ut arbor ex illo producat, & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta parvitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? ubi lignum, ubi cortex, ubi viriditas foliorum, ubi vberitas fructuum? nunquid non in semine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? quid ergo mirum, si tenuissimum pulverem a nostris oculis in elementa redactum, cum vult Deus, in hominem reformatur, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbuta redivergat? Gregor. in Mor.

In omni re, aut actu virtus agendi, spes est futuri: qui enim arat, arat ut metat, qui pugnat, pugnat ut vincat. Et post pauca, Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est omnis observantia pietatis. Crysostr. super Matth.

Si igitur resurrectio non est, nec Deus est, nec providentia est, tunc casu omnia feruntur, & aguntur, videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes, peccatores autem & iniustos in divitijs, & in omni voluptate abundantes, sed quis vquam hoc iusti iudicii, vel sapientis providentiae opus, bene sentiens suspicabitur? Erit ergo resurrectio. Iustus enim Deus est, & his, qui credunt in eum, mercedis retributor. Damasc. lib. 4.

Resurget iustus, ut iudicet, peccator, ut iudicetur, impius, ut sine iudicio puniatur. Cassiodor. super Psalm.

Affligimur in eius passione, gaudeamus in eius resurrectione, sic enim possumus pii dici, si eius dispensationibus meremur aptari. Cassiodor. super Psalm.

Quod Apostoli resurrexisse Dominum mulieribus nuntiantibus aut non credunt, aut deliramentum indicasse referuntur, grauter nemo arguat, aliter dubitet, qui altius credit, decipi non potest, qui non est facilis audire, ignavus nimis est, qui post exemplum invenitur incau-

rus: rudis miles ad aciem concurret, qui causam belli nescit, vim bellatoris ignorat. peritia autem est, non segnities, cum sensim miles veteranus accedit. Chrysost. sermo 79.

Maria.

**M**aria aula regalis dicta est. Amb. 3, de Virg.  
 Mariae Deiparae exemplo viuunt virgines. ibid.  
 Accessum ad Deum habemus per Mariam. Bern. de aduent. Domini. ser. 2.

Maria, ante sancta, quam nata, idem in Epist.

Maria aqueductus est. Idem in natal. Beat. Mar.

Maria, gratia plena est, quia Deo & hominibus grata, idem de virg. Mariae.

Maria in omnibus innocanda necessitatibus, idem sup. Miss. est. Homil. 2.

Maria mediante, habemus quidquid gratiae in nobis est, idem in fest. S. Mich.

Maria quater duntaxat legitur loquuta fuisse, & eius taciturnitas laudatur, idem de virg. Mar.

Maria si pie à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostrae, idem.

Maria veneratione digna, in qua humilitatem exaltat fecunditas & partus consecrat virginitatem. idem sup. miss. est. Homil. 1.

Mariam venerari vult. qui totum nos habere per Mariam voluit idem in natal. Mar.

Vt sole sublato, non lucefcit, sic sublata Maria nihil nisi densissimae tenebrae relinquuntur idem in natal. Mar.

Felix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Bernard. sup. miss. est. Hom. 2.

Gloriatur Maria virgo singulariter multis de causis. ibi idem.

Index certissimis mansuetudinis, & verecundiae in Maria fuit, tarditas ad loquendum. Bern. in circundi. Domini, serm. 3.

Maria ab Angelo interrogans, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco non de facto dubitavit, sed modum inquisiuit. Bernard. sup. miss. est. serm. 4.

Maria, facies terrea est, quae a fonte, id est spiritu sancto irrigatur. Aug. lib. 2 de Genes.

Maria, ex gratia mater facta, idem in Enchir.

Mariae magis profuit, quod Christum in corde quam in

in carne, gessit, idem de sancti. virg.

Marix virginitas non ideo non credenda, quia semel accedit, idem Epist. 7.

Auxilix peccati, Eva: auxilix meriti, maria. Eva occidendo obfuit, maria vivificando profuit: illa percussit, ista sanavit. August. in serm. de Assumpt.

Ave maria gratia plena, Dominus tecum, tecum in corde, tecum in ventre, tecum in utero, tecum in auxilio, idem in serm. de nat. beat. mar.

Non quia peperit inupta, terretur, sed quia genuit, cui exultatione miratur idem de virg.

Felix or partus spiritualis, quam carnalis, beatior enim maria fuit, concipiendo Christum fide, quam carne. maternæ enim, propinquitatis nihil ei profuisset, nisi felicius ipsum fide, quam carne gestasset. ibidem.

Quam appellatis felicem, inde est felix, quia verbum Dei custodivit, non quia in illa Verbum caro factum est, idem sup. Luc. 11.

Quantæ in vna virgine species virtutum emicant: vexillum fidei, deuotionis obsequium, virgo intra domum, comes ad ministerium, mater ad templum. Ambros. de virg. 2.

Quod natura non habuit, usus ne scuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pates celum, super terra, creatura omnis etiam celestis miratur. hoc totum est, quod per Gabrielem marix dominicus nuntiatur. Hier. in serm. de Assumpt.

Quid nos cantilli, quid actione pusilli, quid in eius laudibus referamus, cum etiam si nostrum omnium membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus: altior enim celo est de qua loquimur, abisso profunditur, cui laudes dicere conamur. Si celum te vocem altior es, si matrem gentium, præcedis si formam Dei te appellem, digna existis si dominam Angelorum, prima esse probaris. Quid ergo de te digne dicam? idem.

Cæteris virginibus per partes præstatur gratia, maria vero se tota infundit gratiæ plenitudo. idem.

Non est in mundo locus dignior utero virginali, in quo Dei alius, maria si cenis, nec in coelis solio regali, quo mariam Dei filius sublimauit. ibidem.

Virgo, regia cælia, per quam Saluator aduenit pro  
aurea Na i

dens de ipsius utero, tanquam sponsus de thalamo suo. per te accessum habeamus ad Filium, o benedicta munitrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, ut per te suscipiat nos, qui per te datum est nobis, excuset apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, & humilitas Deo grata nostra veniâ impetret vanitati, copiosa charitas tuæ nostrorum cooperiet multitudinem peccatorum, fecunditas gloriosa fecunditatem nobis conferat meritorum Bern. serm. 2. de aduen.

Nihil est quod tantum me terreat, nec est aliquid quod tantum me delectet, sicut de beata Virgine sermonem habere, terret (inquam) me iniquitas propria, sed me delectat virginis laus & excellentia. Idem in quod. serm.

Quicumque sibi Mariæ optat præmium, imitetur exemplum. Amb. de Virg.

Sicut in transitu meo Mariæ non est corrupta virginitas, sic mea ibi non est maculata maiestas. u. u. s. c. o. r. d. a. s. h. e. r.

Ea inobediens meruit poenam, Maria obediendo consequens est gratiam illa gustando prohibuitur maledicta, hæc credendo Angelo benedicta. ibidem.

Sicut in comparatione Dei, unus bonus, ita etiam in comparatione maris Domini, nulla inuenitur perfecta, quantum ex omni virtutibus comprobetur. Hier. in serm.

Maria, quia mente passa est, plurimum martyris fuit mirum & eius dilectio amplius foris, quia mortem Christi suam fecit. ibidem.

Magna fuit sanctilicatio Hieremie, quia potuit facile vitare culpam mortalium: maior, Iohannes Baptista, quia potuit frequentiam vitare venialium, maxima virginis Mariæ, quia potuit vitare, imo vitauit omne peccatum. Bern. ad Canon. Lugd.

Quæ est virgo tam subtilis, ut saluteretur ab Angelo tam humilis, ut desponsata sit. Fabro. idem Homil. 2.

Angelus.

Angelus Græcè, Latine nūcius, Aug. de Trin. lib. 3. Per Angelos Deus patribus loquutus est, & apparuit, idem de Trin. lib. 3.

Angelus, tuba Dei est, idem de æternit. Deit.

Angelus



Angelus officii, non natura nomen est. idem in tract.  
Ego sum, qui sum.

Angeli multas formas assumere possunt, idem de mirab. sacr. scripturæ.

Angeli capilli sunt Dei. idem de essent Diuinit.

Angeli ad ministerium pro nostra salute semper mittuntur. Greg. in Past.

Angeli quocunque mittantur, semper faciem Dei vident. ibidem.

Vox Angelorum est in laude Conditoris ipsa admiratio intima contemplationis. ibid.

Sancti Angeli nos a diabolo defendunt. idem in Past.

Angeli præsent hominibus, Archangeli præsent Angelis. idem lib. 1. Dialog.

Singulis prouinciis singuli præponuntur. idem in Euang. Homil. 4.

Ante Christi aduentum Angeli se permittebant adorari, non autem post. idem in Registr.

Angelus, est prima Dei creatura. ibid.

Apostata Angelo similis efficitur homo, qui hominibus esse similis dedignatur. idem in Pan.

Angeli persistentes, in munere acceperunt, vt omnino cadere non possent. idem sup. zech. Homil. 7.

Angeli astant, orantibus, & credentibus. ibidem.

Angelo nostro debemus reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fid. ciam pro custodia. idem.

Angelorum auxilium implorandum est, idem de trip. Gen. Bon.

Angelos Deus collocauit non in summo, sed in tuto, homines autem non in summo, nec in tuto, sed in canto. ibidem.

Angelus, vehiculum est verbi. Chrysostom. de David, ferm.

Angelorum natura, somno non est obnoxia, idem sup. Ioan. Homil. 15.

Vnusquisque in quantum sufficit, si a prauitate proximum reuocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum, vel supplicium erranti denuntiat, cu verba sancte annuntiationis impendit, profecto Angelus extitit. Greg. in Hom. 6. sup. Euang.

In hoc est natura angelica a naturæ nostræ conditio.

ne distincta, quod nos & loco ei circumscribimur, & cœcitatibus ignorantia coarctamur. angelorum vero spiritus loco qui dem circumscribuntur, sed tamen eorum scientia longè super nos incomparabiliter, dilatantur, interiorius, & exteriorius sciendo distincti sunt, quoniam ipsum fontem scientiæ contemplantur, quid enim de his, quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt; Greg. 2. lib. mor.

Nouem Angelorum esse ordines, testante sacro eloquio, sciimus, scilicet Angelos, Archangelos; virtutes, potestates, principatus, dominationes, thronos Cherubim, atque Seraphim. Grego. in Homil.

## Apostolus.

**A**postoli frustra dicunt, nisi Christus miserit. Hier. ad Alg. Quæst. 5.

Apostoli ex quo fundant Ecclesiam, idem aduers. Io. min. lib. 1.

Apostoli sunt oculi domini Aug. in bened. Iacob.

Apostolus non ab hominibus, sed à Deo doctus est, idè Quæst. ex nouo Testa.

Apostoli nihil diuersum a Christo docuerunt, idem de consen. Euang.

Apostolorum honoratiores fuerunt Petrus, Iacobus, & Ioannes, idem sup. Epist. ad Galat.

Apostolorum eloquia, fuerunt eorum miracula, idem de ciuitate Dei, lib. 21.

Apostoli iurisperiti, & consiliarij Christianorum fuerunt idem cont. Iudæos. Pag. & Arrian.

Multa tradiderunt Apostoli, quæ literis non mandauerunt. Aug. de Bapt. lib. 2.

Apostoli sunt pedes Domini. idem sup. psal. 92.

Apostoli, portæ sunt duodecim. Augustin. super Psal. mo 86.

Apostoli, columnæ dicti, idem sup. Psal. 73.

Apostoli, medici. idem sup. Psal. 87.

Apostoli, Prophetis successerunt. Greg. 27. mor.

Apostoli plus, quam prophetæ, docti sunt, idem sup. Ezech. hom.

Doctrinæ ianua per Apostolos orbi patefacta est. Chrys. sup. math. hom. 16.

De Ari.

Doctrina apostolica perpetuo manet, idem de ascē.  
Domini.

Apostoli illiterati Philosophorum ora obturauerunt.  
Chrys. sup. Genes. hom. 28.

Apostoli tyrannis facti sunt fortiores, idem sup. Ge-  
nes. hom. 52.

Apostoli aliis odor mortis, alijs vitæ, idem sup. matth.  
hom. 15.

Apostoli, ceu volucres, orbem terrarum percurunt.  
idem sup. actus apost. homil. 1.

Ebrii fuerunt apostoli in die Pentecostes non musto,  
sed spiritu sancto. Bern. sup. cant. ser. 47.

Paulus gelu erat, sed in aquam rediit. Gregor. 15. mor.

Quis iam desperet aut de humilitate generis, aut de  
magnitudine criminis, cum videat sic inundasse cœlestis  
gratiæ fontem, vt & piscatorem regibus præponeret, &  
persecutorem apostolis coequaret? Ille enim dum pau-  
periem suam curat, alimenta quotidiani victus quærit in  
pelago, factus est diues in Christo, cui reges, & nationes  
famulantur in seculo. Paulus vero dum virget gladius san-  
ctorum fidem, suscepit ingum, & magister factus est gen-  
tium, forma martyrum, formido dæmonium, indultor cri-  
minum, fonsque virtutum. Aug. in serm. Apost. Petr. &  
Paul.

Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam,  
vt eam eugarent: super dæmones, vt eos euerterent: su-  
per elementa, vt ipsa immutarent: super mortem, vt eam  
contemnerent: super angelos; vt corpus Domini conse-  
crarent. hæc etiam potestas data est horum successoribus,  
secundum illud apoc. 6. Hi habent potestatem clau-  
dendi celum, & conuertendi aquam in sanguinem. idem  
in serm. de apostol.

Christum Iesum, & Petrum, & andream, & alios, per  
quos operatus est, salutem, non de foro Iustiniani, sed de  
simplicitate piscatoria legimus assumpsisse, inflat enim  
sapientia huius mundi, & legum ventrosa loquacitas,  
elegit non reges, non senatores, non philosophos,  
sed plebeios, pauperes indoctos, piscatores, ine-  
ruditos liberalibus disciplinis, non peritos Gram-  
maticæ, non armatos Dialecticæ, non Rhetoricæ inla-  
tos, piscatores Christus, cum rebus fidelium, ipsos  
admisit, atque ita ex omni genere tam multos pascit, &  
tam

tam multo mirabiliores, quāto rariores etiam ipsos philosophos cepit. Aug. in ser. de Aposto.

Pescatores illiterati mittuntur ad prædicandum, ne si des credentium non virtute humana, sed eloquentia, & doctrina Dei fieri putaretur. Hieronym. super Matth. libro 1.

Nemo Apostolis pauperior fuit, nemo tantum pro Domino dereliquit. idem in Epist. ad Exuberan.

M sic Christus Apostolos quasi sol radios, quasi rosa suauitates odoris, sui quasi ignis scintillas suas dispersit: ut sicut sol in radijs apparet, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis aspicitur: sic in illorum virtutibus, Christi potentia agnoscat. Quis enim videns discipulos suos bene instructos, non scientiam magistri collaudat? faciebat enim mirabilia Christus: faciebant & discipuli eius: & inter mirabilium operationes maior fama virtutum crescebat. Chrysost. super Matth.

Frater mi Timothee, si vidisses agones consummationis ipsorum, defecisses quidem præ tristitia & dolore. Quis non fletet illa hora, quando præceptum sententiæ egressum est in eos, ut scilicet Petrus crucifigeretur, & Paulus decollaretur? vidisses quidem tunc turbas Iudeorum, & Gentium percutientes eos, & expuentes in facies eorum, sed aduenienti terribili tempore consummationis ipsorum, ligarunt columnas muni, non utique absque fratrum gemitu, atque ploratu: & cum separarentur ab invicem, tunc Paulus ait Petro, Pax tecum, fundamentum ecclesiæ, pastor ovium & agnorum Christi. Ac Petrus ad Paulum: Vade in pace prædicator bonorum, mediator, & dux salutis iustorum. Cum autem elongassent eos ab invicem secutus sum magistrum meum scilicet Paulum, in eodem loco, siue vico occiderunt eos. Dionys. in Epist. ad Timoth.

Scimus, quod viri isti nec sibi vivere, nec sibi sunt mortui, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, magis autem nobis omnibus propter illum, pro nobis, facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipsa, & in conversione eminentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua patientiam nobis beati Apostoli contulerunt, qui etiam usque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, & sanctarum orationum fructibus. Ber. in ser. Petr. & Paul.

Martyr.

## Martyrium.

**M**artyres non honorantur saturitate. Hieronym. ad Fustoc.

Martyr quisque esse potest sine voluntate, sed non contra voluntatem. Bernard. in Nativit. Domi. serm. 1.

Martyrii genus est paupertas voluntaria. idem in Fest. omnium Sanct. ser. 1.

Martyrium fiducia, fortitudo, & tolerantia, ex ulceribus, & vulnerebus Christi. ibid. sup. Cant. ser. 61.

Martyrium fructus est Ecclesie. ibid.

Martyrium loculi visitandi, ut benedictionem percipiamus. Chry. sup. Genes. 3.

Martyres magnis luminaribus clariores. idem de aduentu Domi.

Martyrium exercitatio pietatis est. ibid.

Martyr um proposito non euentu, æstimatur. idem de Aduentu Domini.

Martyrium sine charitate implere impossibile est. idem sup. Epist. ad Hebr. Hom. 20.

Veri martyres in Ecclesia sunt Greg. 18. mor.

Sancti martyres presentem vitam non despexissent, nisi certarent animarum vitam subsequi. idem Dial. lib. 4.

Martyrem non facit poena, sed causa. idem in Reg.

Totus mundus martyribus plenus est. idem sup. Euang. Hom. 26.

Martyres foeliciter in faelices fiunt. August. n. super psalm. 127.

Martyres ut fidem seruarent, omnia perdiderunt. idem sup. psalm. 32.

Martyrium sanguis ad multiplicationem Ecclesie proficit. idem sup. psalm. 40.

Non constituimus martyribus templa & sacerdotia, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Aug. 3. de Ciuit. Dei.

Mori à persequente, martyrium in aperto opere: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in oculta cogitatione. Greg. in Hom.

Hoc enim baptisma, scilicet martyrium in gratia maioris, in pietate sublimius, in honore pretiosius. Cypr. in quad. Epist.

S A N.



## Sanctitas.

**D**E Sanctorum meritis periculū est disputare. Hie. ad Damasc.

Sancti non mortui, sed dormientibus sunt. idem aduer. Vig.

Sanctorum fides nos seruiat. Ambr. de Abrah.

Mirabile sanctitatis genus est, vt non possis putari sanctus, nisi si sceleratus appareas. Ber.

Ista sunt, quæ sanctitatis causa seruanda sunt, pudicitia corporis, castitas animæ, & veritas doctrinæ. Aug. de Vit. Christ.

Dicamus ad Sanctorum inuidiam, vt imitemur patientiam, & cognoscamus, illos non nature præstantioris fuisse, sed obseruantie maioris, nec vitia rescisse, sed emendasse. Amb. de Ioseph.

Sancti viri quo altius, virtutis dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt, quia dum proximi lucer sunt, quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt. Greg. in mor.

Summopere nobis desideranda sunt suffragia Sanctorum, vt quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessione donetur. Ber. ser.

Quæ est ista iustitia, sanctos colere, & sanctitatem negligere. Primus gradus est sanctitatem diligere, postea sanctos, qui non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante eos, sine causa enim iustos honorat, qui iniustitiam negligit. Chryso. sup. Matih. 24.

Sanctum facit affectio sancta. Ber. ad Frat.

Sanctorum exempla ad calcinationem fidei multum profuunt. idem ad foron.

Sancti in terra positi, si multa potuerunt, nunquid non plura in celosidem.

Sanctorum bona opera, nobis scripta sunt. Chryso. sup. Genes. Hom. 44.

Sanctorum mors est, afflictis compati. idem sup. Genes. Hom. 44.

Sanctimonis est excellens mentis caritas. idem super Epi. ad Thimo. Moni. 4.

Sancti viri in prosperitate dissimulant. Gregoro 3<sup>o</sup> mor.

Sanctis bonorum studijs malorum vita contra dicitur. idem 7. mor.

Sancti

Sancti viri, nec ex elatione liberi, nec ex timore sunt submissi. *ibidem.*

Sancti viri ex conscientia bonæ vitæ, fidenter expectant premium æternum. *ibid.*

Sancti ad cordis secreta semper redeunt. *ibid.*

Sancti certissimè sciunt, quia in hac vita requiem habere non possunt. *ibid.*

Quo verius sancti summè cognoscunt, eo sublimius terrena despiciunt. *ibid.*

Sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur. *idem 9. mor.*

Viri sanctis ab improbis derisi, ad testem conscientiz Deum recurrant. *idem 10. mor.*

Sancti viri irrideri non metuntur. *idem 15. mor.*

Sanctorum virorum est, bona sua occultare. *idem 19. mor.*

Sancti viri, interdum coram hominibus bona facere compellunt, vel facta narrare. *ibid.*

Quidam sancti venerari appetunt, ut reuerenter audiantur. *ibid.*

Sancti sic de se certi sunt, ut tamen sint semper de tē tatione timidi. *idem 10. mor.*

Probatio sanctitatis non est signa facere. *ibid.*

Sanctos suos Dominus visitando adiuvat, derelinquē do probat, donis firmat, tribulationibus tentat. *ibidem.*

Sancti viri non præesse cæteris gaudent, sed prodesse. *idem 21. mor.*

Sancti viri cum præsumt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt. *ibid.*

Sancti viri non suam gloriam, sed subditorum iustitiis, querunt. *ibid.*

Sancti viri interdum de bona opinione sua gaudent. *idem 21. mor.*

Sancti sententiam suam abscondunt, quando aliorum vitam, loquendo, lucri non possunt. *ibid.*

Non solum quod sancti viri dicunt, prophetia est, sed etiam quod agunt. *ibid.*

Sancti in hoc vita diuinæ naturæ secreta, quasi sub quadam imagine natione conspiciunt. *idem 13. mor.*

Sancti humanum iudicium non timent, sed diuinum. *idem 24. mor.*

Sancti

Sancti viri nec insidiis, nec minis, nec disputationibus, nec poenis terrentur. idem 31. mor.

Vir sanctus quo maiore persecutione præmitur, ea ad prædicandum acrius instigatur.

Qui viam sanctitatis appetunt in errorem lapsi, tardius emendantur. idem 32. mor.

Sancti dum tentantur humiliantur, dum humiliantur, iam diaboli esse desinunt. idem 33. mor.

Sancti viri sunt templa Dei, idem in Past.

Sancti viri ut ab illicitis longe absint, etiam licita abscedunt. idem Dial. lib. 4.

Sancti viri inter elusiones, & reuelationes somniorum discernunt. ib. d.

Sancti viri caueant, ne vitia sub specie virtutis nutriantur. idem sup. Exech. libro 1.

Nemo sanctorum ad coelestem gloriam, nisi patientiam feruendo peruenit. ibid.

Sancti viri in iudiciis suis faciles non sunt, qui Deo displicere metuant. idem sup. 1. Reg.

Sanctus quisque hoc accepit a Christo, quod sanctus est. ibid.

Sanctificatio corporis, caritas mentis autem: charitas & humilitas. ibid.

Sanctitas a sanctiendo dicta est. Augu. de Trinita. libro 1.

Sanctitas in iustis operibus consistit. Idem de Salutaribus document.

Sanctitatis indicium, est pax. idem de Temp. sermo: 144.

Sanctorum numerus certus est apud Deum præscitus. idem Epist. 106.

Sanctis pauperibus a diuitibus ministrandum est. idem de Oper. monac.

Dei respectu, nec angeli, sancti dicuntur. idem cont. Pric. & Orig.

Sanctorum vita vna, sed præmia diuersa. idem de tēp. ser. 191.

Sancti honorandi imitatione non adoratione. idem de ver. religio.

Sancti non in seipsis, sed in Domino sunt laudandi. idē ont. quas: pist. 1. el. lib. 3.

## Iustificatio, &amp; Innocentia.

## E X G R A E C I S.

**I**ustus vir, & bonus, & foelix: iniustus turpis, & miser.  
Pla. de Rhet.

Quod iuste fit, sapienter fit, quod vero iniuste, ignoranter, Arist. Top. 2.

Non sufficit, iuste egisse, sed secundum iustitiam agere.  
Plu. An seni sit gerend. resp.

Iustus vir plaris faciendus, quam propinquus. Antist.  
apud Diog. lib. 6.

Non est signum innocentie, a paucis accusari. Demost.  
cont. Mid.

Iustus vir, natus est in proximi commodum. Eurip. apud  
Stob.

Unus iustus infinitos iniustos vincit, adiuvantibus  
Deo & iustitia. ibid.

Iustus est, qui legibus obtemperat. ibid.

## E X L A T I N I S.

**P**rima virtus est vitio carere. Quint. lib. 8.

Petant etiam innocentes misericordiae auxilium.  
ibidem. lib. 11.

Innocentia per gradus certos ab homine discedit, &  
ne in maximis trepidet audacia, diu vires in minoribus  
colligit. ibid. Decla. 1.

Nihil innocenti facere convenit quod negandum sit.  
ibid. Decla. 3.

Malè heret ibi innocentia, ubi secretum est vulnus.  
ibid. Decla. 13.

Verba reperire, innocenti facile est. Sophoc. apud  
Stob.

Si iustus fueris, mores habebis, tanquam leges. Menād.  
ibidem.

Iusti mores iniuriam facere nesciunt. ibid.

## EX SACRIS.

**I**ustus prosperitate turbatur. Greg. 4. mor.

Esca iustorum, est couersio peccatorum. ibid.

Iustus vir, murus est patriæ. Ambro. 1. de Abrah.

Nunquam iustus solus est, quia cum Deo semper est. ibidem. 2. de virgin.

Iustus sit, quod iure sit Aug.

Prudentia iustorum à sapientibus mundi stulticia iudicatur. Greg. 10. mor.

Iustorum proprium est, non solum suam, sed & proximo rum ædificationem in dictis & factis quærere. Grego. 11. mor.

Verba iustorum & iniustorum similia sunt, differunt autem intentione. ibidem 12. mor.

Ille bene agit, quæ pia sunt, qui scit prius agere, quæ iusta sunt. ibid.

Iustus iniusta patiens, non tam ad iram, quàm ad preces convertitur. ibid. 4. mor.

Iusti, partem à Domino non accipiunt, sed ipsum Dominum. ibid. 15. mor.

Iustus in principio sermonis seipsum accusat. Basil.

Iusti de errore pereuntium lætari non possunt. Greg. 12. moral.

Iusti semper ad cordis secretarium recedunt. ibi.

Iustorum mentes per intentionē Domino semper assistunt. ibidem. 17. mor.

Indignum est, iustum ab iniustis iudicari. ibid.

Iustorum vita conspicienda est. ibid. 24. mor.

Iusti non humana, sed diuina iudicia aspiciunt. ibidem, si per Ezech.

Iusti, vituperium suum non semper patiuntur. ibid.

Iusti aliquando opera sua aliis narrant Gregor. super Ezechie.

Iustorum mors, bonis est in adiutorium, ibidem super Euang. Hom. 34.

Innocens non est, qui reus iudicatur. Aug.

Innocentem condemnare, peius est, quàm nocentem absolueret. ibidem.

Sæpe sit calamitas innocentis, ignorantia iudicis. ibidem.

Nemo



Nemo sibi innocentiam tribuat. ibidem. libro 2. Conf.  
cap. 7.

Ille est innocens, qui cum aliis non nocet, nec sibi  
nocet, qui enim & sibi nocet, non est innocens. ibi-  
dem.

Difficile est, innocentiam pressam malis non dolere.  
Hier.

Innocentia, est sapienti spes impunitatis, non late-  
bra. Ambro.

Hoc est innocentem esse, ignorare quod noceat. ibi-  
dem.

Abstinens se à malis, innocens est, non iustus. Chry-  
sostom.

Quæ virtus esset innocentia, nisi raritas pretium de-  
disset. Lect. lib. 5.

Iusti, afflictionem, requiem putant. ibidem. libro 8.  
Mor.

Iniustis semper sunt graua verba iustorum. ibi-  
dem.

Iustorum bona vsque ad terminum vite crescunt. ibi-  
dem.

Iusti nec præsentia bona curant, nec præsentia mala  
timent. ibid. 9. mor.

Iusti etsi seuiendo aliorum facta arguunt, cum tamen  
compassione reprimunt. Greg. 11. mor.

Iustus Dei illustratione, non comparatione, iustus est.  
ibid. 17. mor.

Vtilitati iustorum militat potestas iniquorum. ibid.  
lib. 20. mor.

Iusti, quos clementer tolerant, docere non cessant. ibi-  
dem.

Iusti aliquando in correctione mites, aliquando seue-  
ri sunt. ibid. 25. mor.

Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat. ibid. 26.  
mor.

Iusti, cum laborem suum sine fructu esse considerant,  
in alium locum ad laborem cum fructu migrant. ibidem

Dialog. lib. 2.

Iusti, detrahentium verba redarguunt. ibid.

Adhærens Deo vnus spiritus est, sed non vnum cum  
eo. Ber. ser. sup. Can.

Innocentiam seruare plures inueniuntur, quam qui  
digne

dignè penitentiam agant. Ber. de quad. deb.

Iustus quisque, sapiens est, Bernard. super Cant. sermo 63.

Noli esse nimium iustus, ibid. sup. psalm. Qui habitat in adiut. ser. 6.

Rectitudinem spiritus seruare monet rectitudo corporis, ibid. ser. 24. sup. Cant.

Rectificare & inutilem se præstare, apud paucos reperitur, ibid. in Epist.

Aequitas, magnæ virtutis indicium est. Chryso. in Act. Apost. cap. 23. Hom. 18.

Iustus non continet, sed tantum in principio sermonis, accusator est sui. Ber. sup. Can. ser. 12.

Iustificatio, ex timore & amore procedit. ibidem. in Epist.

Iustorum vita, totius philosophiæ continet doctrinâ. Chryso. sup. Genes. Hom. 54.

Iusti sæpè pro iniustis mortem patiuntur, ibid. super psalm. 96. Hom. 1.

Iustus est, solum peccantibus apparens grauis, ibi. sup. Epist. ad Corinth. Hom. 9.

Illud est magnificum, si subiectus contumeliis, indicis Dei laudes, si vexatus ægritudine, iudicio Dei deputes. si te inopia premit, non reuocet, quo minus laudes iustitiæ Dei Ambro.

Magnificentia Domini est, peccatoris iustificatio. Aug. sup. psalm. 119.

## Perfectio.

### EX GRÆCIS.

**T**otum & completum est, quod habet principium, medium, & finem. Arist. de Poet. 2.

Totum, nihil aliud est, quam congregatio partium. idem Physic. 2.

Totum & perfectum est, cui nihil deest idem Physic. 2.

Is demum in magnis viris est. habendus, qui quicquid est rep. sit, intelligit, atque idem dicendo explicare potest, quod si id quoque accesserit, ut strenuè conficiat, nihil ad eius laudes accedere posse videtur. Demosthen. 2.

Olym.

Qui

Qui rem in integrum restituere volunt, causam malorum inuestigare & tollere debent. Demosth. in arg.

EX LATINIS.

**N**on est perfectum quicquam, quo melius est aliud. Quintil. lib. 12.

Nihil est simul, & inuentum, & perfectum. Cic. de Clar. Orat.

Omnia præclara, rara, nec quicquam difficilius, quam reperiye quod sit ex omni parte perfectum in suo genere. Cic. in Læl.

Id est integrum, quod est, ut fuit. Cæsar de bel. Alex.

Nihil in simplici genere natura omni ex parte beatum atque perfectum expoliuit, tanquam cæteris non habitura quod largiatur, si vni omnia concesserit. Cicer. 2. de inuent.

EX SACRIS.

**P**erfectus nemo est, qui perfectior esse non appetit. Bern. in Medit.

Et studere perfectioni, est esse perfectum, & nolle proficere, deficere est, idem in Epist.

Hæc est in omnibus sola perfectio, suæ imperfectionis cognitio. Hier. in Epist. ad Theop.

Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius sentit dolores alienos. Greg. in Homil.

Quidquid verum est ac bonum, id perfectum non potest esse, nisi fuerit singulare. Lact.

Sicut perfecta laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deseruntur. Cassiod. lib. 4. Epist.

Perfectio solet in septenaria numero designari. Greg. sup. 1. Reg.

Perfectio, de sapientia nascitur, idem lib. 7. mor.

Omnes perfecti perfectionis suæ rectitudinem ex quatuor Evangeliiis didicerunt, idem lib. 1. sup. Ezech.

Vbi honor non est, ibi & contemptus est: vbi contemptus, ibi frequenter irascitur, ibi & indignatio: vbi indignatio quies nulla: vbi quies non est, ibi mens à proposito saepe deiecitur. vbi & per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus sit ab eo quàm tollitur, & quod minus est, perfectum dici non potest ex hac supputatione sententia illa nascitur, Monachum non posse in patria sua esse perfectum, perfectum autem esse nolle, delinquere est. Hic. in Episto.

Valde perfectorum est, ostenso opere, autoris gloriam querere, vt illata laude, priuata nesciat exultatione gaudere. Greg. 8. mor.

Altior virtutis perfectio, altiore debet tenere viam in glos.

Perfectio omnia dimittenda Hiero. ad Heliod.

Homo perfectus, cautus sibi, placens Deo, utilis suis. Ber. sup. Can. ser. 59.

Hominis perfectio, continentia sibi, innocentia proximo, patientia vtrique. Ber. sup. Can. ser. 70.

### Beatitudo, & æternitas.

### EX GRÆCIS, ET

### LATINIS.

**M**ortalium nemo est beatus vir, sed diuitiis affluentibus, alius alio est felicior, beatus vero non. Euripan. Med.

Beatitudo in excelsis est, sed violenti penetrabilis. Senec. Epist. 65.

Miraris hominem ad Deum ire, Deus ad hominem veniit nulla sine Deo mens bona est: semina in corporibus humanis dispersa sunt, quæ si bonus cultor excipit, similia organi prodeunt. idem Epist. 74.

Summum bonum nec satietatem habet, nec penitentiã, idem de vit. beat.

Cum unusquisque maximè posteritati seruiat, esse aliud verisimile est, cuius post mortem sensum sit habiturus. Cice. 1. Tuscul.

Beatus

## Beatitudo, & æternitas. 581

Beatus esse sine virtute, nemo potest. idem 1. de nat. Deorum.

Beati dicuntur, qui sunt in bonis, nullo adiuncto malo. idem 5. Tusc.

Qui beatus est, non intelligo, quid requirat, ut sit beator: si est enim quiddam, quod desit, non beatus quidem est. ibidem.

Cui ascensus in cælum patet, quauis maxima, tamen debito minora sunt, quæ in terris tribuuntur. Max. libro 8.

Immortalitatis, natura unusquisque magnopere cupidus est. Plat. 4. Dial.

### EX SACRIS.

**I**N gloria cœlesti, mira serenitas, plena securitas, æterna felicitas. idem super Cant. ser. 12.

Gloria Dei in rebus videri potest, in seipso pro hac vita non potest. Grego. super Ezech. hom. 8.

Quærenda est gloria Dei, per vias eius. idem 16. mor.

Æternum pro eo, cuius finis non constituitur. Aug. lib. 1. Quæst. sup. Genes.

Vera æternitas, in solo Deo est. idem in sent. suis.

Æternitas Dei, est ipsius substantia. idem super Psalm. 101.

Æternitatis præmia præstolantes, vires ex aduersitatibus sumunt. Greg. 26. mor.

Ad æternitatis gloriam acquirendam, nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet. Bernard. in Doct.

Pro magno diligere non debet, quidquid sine concluditur: illa appetenda, illa magnopere diligenda, quæ nec inuenta transeunt, nec adepta deficiunt. Greg.

Facilius dicere possumus, in vita æterna, quid ibi sit, quam quid ibi non sit. Aug.

Regnū cœlorum non est dantis, sed accipientis. hieron. sup. psal. 68.

Ece venale est regnum Dei: emere vis, nec multum exastimes de pretio propter rei magnitudinem: tamen valet, quantus es: de da, & habebis illud. Sed dicet, Malus sum, & fortè me non accipiet. Dando te illi, bonus eris. Aug. de spirit. & anim.



## 382 Beatiudo, & æternitas.

Immortalitas nostra, magna non mole, sed virtute. August. Epist. 57.

Immortale corpus, cibo non eget. idem in Quest. ex vet. Test.

Immortalitas, sanitas sola est. idem sermo 75. de temp.

In gloria recedet error a ratione dolor a voluntate, a memoria timor. Ber. sup. Cant. ser. 12.

Paradysus patria nostra est. Basil. de virg.

Beatitudo duplici modo tenetur, spe, & re. August. 10. Confess.

Alterius beatitudine, nemo fit beatus. idem lib. 2. De lib. arb.

In beatitudine alius alio præstantior. idem in Enchir.

Beatitudo ab humilitate incipit. idem de ser. Domini, in mont. lib. 1.

Beatitudo vera nõ est de cuius æternitate dubitatur. idem de Ciu. Dei, lib. 12.

Beatitudinem, æternam quietem dicit Aristot. Ang. de vnit. Eccles.

Beatitudo posita est in vera fide. idem de temp. sermo 6.

Beatus, necessario est sapiens. idem cont. Acad. lib. 2.

Qui beatus non est, miser est. idem de beat. Vir.

Beatus, non potest errare. idem cont. Acad. lib. 1.

Beatus, ex seipso nemo esse potest. idem de Ciu. Dei, libro 12.

Beati videntes supplicia damnatorum, magis se sentiunt debitores Deo. Greg. 33. mor.

Beatum nihil, nisi quod caret peccato. Ambros. lib. 2. Offic.

Beatitudo nostra, futura, non præsens. idem 1. Offic.

Beatitudo est & in doloribus, nec perditur aduersis. idem de Iacob.

Regnum Dei conceditur, ostenditur, promittitur, percipitur. Ber. lib. Sap.

Regni cælorum via arcta, nec recipit nisi paruos. idem de pass. Domini.

Cœli iustos designant. Grego. lib. 15. mor.

Cœlum dicitur Ecclesia electorum. idem 30. mor.

Cœlum est anima iusti, idem super. Ezechiel. Homil. 15.

mil. 15.

Ornamenta cœlorum, sunt virtutes prædicantium idē  
in Euang. Homil. 31.

Cœlum nulli hominum pateret, nisi filius hominis car-  
nem sumpſisset. idem sup. 7. psal.

Curia cœlestis præstolatur consummationem nostrā.  
Ber. in vig. nar. Domin.

In cœlum ascendere mente licet, Chrysost. de verb.  
Esaiæ

Cœlum propter ecclesiam creatum est. idem de expul.  
Homil.

Cœlum ager est fidelium. idem super Episto. ad Rom.  
ser. 2.

Cœlum ne curiosè scrutemur. idem super Epistol. ad  
Thessalon.

Cœlo meliores, licet nobis fieri. idem super Episto. ad  
Hebr.

Cœlum mercatura est. idem de pen. Hom. 9.

In cœlis Deus habitare dicitur, & ibi sit voluntas eius.  
Aug. Epist. 57.

Beatus non est, qui quæ vult habet, si mala vellet  
ibidem.

## Ecclesia.

E

**I**N ecclesia illicitum, nec domi licet. Aug. in Apologā  
adversus Iovin.

Ecclesia ista certa, quæ ab Apostolis fundata. idem ad-  
versus Lucif.

Ecclesia non est, quæ non habet sacerdotem. ibid.

Ecclesia nunc orat pro omnibus, nec tamen pro omni-  
bus exauditur. idem.

Ecclesia ciuitas vna ex Angelis, & hominibus.  
idem.

Ecclesia, velut lilium inter spinas, ualis, & bonis est  
permixta. idem lib. 5. de bapt.

Ecclesia velut domus vasa habet varia. idem lib. 3. cōt.  
Episto. Pelag.

Ecclesia, de latere Christi facta est. idem super  
psalm. 126.

Ecclesiæ hæreditas, Deus est. idem sup. psal. 5.

Ecclesiæ amatores Spiritum sanctum accipiunt. idem sup. Euang. Ioan.

Ecclesia & Christus, vnum corpus sunt. idem super psal. 147.

Ecclesia, mater est, sicut Maria, virgo. idem de temp. serm. 16.

Ecclesiæ ossa, sunt Apostoli. idem Epist. 120.

Ecclesiæ caput humanitas Christi, anima, & vita ipsa diuinitas. idem 10. de ciuita. Dei.

Impudentia est, ecclesiæ vnitatem propter hominum scelera relinquere. idem Epist. 50.

Sola ecclesia sequenda est, nullus autem hominum. idem lib. 3. cont. lit. Petri.

Ecclesia, ager dei est fertilissimus. idem.

Sedes Apostolica de aliarum ecclesiarum tuitione debet esse sollicita. Gregor. in Registr. libro indict. 9. cap. 70.

Causæ arduæ sunt ad sedem Apostolicam deducendæ. idem in reg. lib. 2.

Quæ semel autoritate apostolica firmata sunt, non amplius egent firmitate. idem in Registr.

Ecclesia, dicitur lilium inter spinas. idem primo mor.

Ecclesia aduersitatibus proficit. idem libro tertio mor.

Ecclesiæ vestimenta, cuncti sunt ecclesiæ fideles. ibidem.

Ecclesiæ rectores, principes dicuntur. idem libro 4. mor.

Sancta ecclesia simplicitatis, & rectitudinis vias à timore incipit, & in charitate consummatur. idem 1. mor.

Ecclesia ex gentibus electa, iuencula dicitur, respectu synagogæ. idem 11. mor.

Dolore ecclesia premitur, quando peruersos in sua malitia crescere intuetur. idem 13. mor.

Maxillam ecclesiæ, peruersi feriunt. ibidem.

Ecclesia in omnibus, quæ sapit, sensum suum humiliter deprimat. idem lib. 14. mor.

Ecclesia omnes ab hæreticis ad veritatem reuerentes accipit. idem lib. 16. mor.

Colum.

Columnæ ecclesiæ, sunt prædicatores. idem 17. mor.

Ecclesia per synagogam transit, sed non pertransit. idem lib. 18. mor.

Ecclesia sancta per spiritum agnoscit, quod synagoga antea non valuit. ibid.

Ecclesiæ incrementum, ex signis, & prodigijs emicuit. ibidem.

Ecclesia, est oculus cæco, & pes claud. idem lib. 19. mor.

Sancta ecclesia cōsistit vnitare fidelium, sicut corpus vnitare membrorum.

Ecclesia filius suos in nido nutrit. ibid.

Ecclesia quotidie corda fidelium consolatur. ibi.

Ecclesia, in sua prædicatione spem miscet, & metum 18.

Ecclesia afflictionis tempore prouerbiū prauis efficitur. idem lib. 20. mor.

Sancta ecclesia, persecutionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. ibid.

Ecclesia, multa mala, vltima persecutione passura est. idem lib. 2. mor.

Ecclesia deflet, quos exhortando trahere non potest. ibidem.

Locus videntium Deum, est ecclesia. idem 15. mor.

Deus ecclesiam suam sine digna administratione non deserit. idem 26. mor.

Ecclesia tot vestibis induitur, quot vestibis fidelium decoratur. idem 23. mor.

Non solum ex Iudæis, sed ex gentibus ecclesia doctores accepit idem 30. mor.

Extra ecclesiam non est salus. idem 35. mor.

Vna erit in fine mundi de Iudæis, & Gētib. ecclesiæ. ibidem.

Ecclesia sic nouum Testamentum recipit, vt vetus nō abiciat. idem in Cant. cap. 3.

Ecclesia in veteri lege Christum exoptabat. ibid.

Ecclesia sancta, nūrus dici potest. ibid.

Ecclesia soror Christi vocatur. ibid.

Rini ecclesiæ, sunt sancti prædicatores. idem super Ezech. lib. 1.

Deus

Deus de tota simul ecclesia loquitur, ac si de vna anima loquatur, idem sup. Ezech. Hom. 15.

Ferculum regis nostri, ecclesia est. ibid.

Sancta ecclesia duas vitas habet temporalem, & æternam. idem sup. Ezech. Hom. 21.

Ecclesia nunc spiritualiter facit, quod per Apostolos corporaliter faciebat ibid.

Ecclesia præsens, vocatur regnum Dei. idem sup. Ezech. Hom. 27.

In ecclesia nec boni sine malis, nec mali sine bonis esse possunt. idem sup. Ezech. Hom. 31.

Ecclesia filios sine dolore Deo generat. idem super 7. psalm. poenitent.

Sacculum ecclesie non decet turpibus lucris inquinari. idem ex Regist. lib. 1.

Ecclesia defuncto pastore, diu sacerdote privari non debet. idem ex Regist. lib. 2.

Ecclesie militantis ordines, ecclesie triumphanti conformari oportet. idem ex Regist. lib. 5.

A nullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia. ibidem.

Ecclesia non potest ultra tres menses carere episcopo. idem ex Reg. lib. 7.

Ecclesia tenetur necessitatem patientibus præbere subsidium. ibid.

Ecclesie relicta retinere sacrilegium est. idem ex Reg. lib. 8.

Ecclesia sola succedit in bonis episcopi, in episcopatu acquisitis. idem ex Regist. lib. 9.

Ecclesia habet pauperes defendere. ibid.

Ecclesia usque in mundi finem dicitur. Gregor. in Regu.

Ecclesie sublimatio, est synagoge depressio. ibid. sup. Regu.

Ecclesiam Christus crucis hæredem constituit. ibidem.

Ecclesiastica potestas, erecta est in humanitate Redemptoris. ibidem.

Ecclesie autoritas sine misericordia, nulla est. ibidem.

Ecclesia creditur à Iudeis ebria. Greg. in Reg.

Ecclesia doctorum, cuncta synagoga magnam apud Gentes



Gentes Inuenit reuerentiam. ibid.

Ecclesiastici famulantes obsequijs, ecclesiasticum debent ad p. sci subsidium. ibid.

Ecclesiastici reditus, in quatuor partes diuidantur. Ibidem.

Ecclesia ciuitas Dei est. Amb. sup. psal. 118.

Ecclesie possessio, sumptus est egenorum. ibid. libr. 5. epist. 31.

Præsumit ecclesia non de suis meritis, sed de Dei misericordia. Bern. sup. Cant. serm. 6.

Synagoga pactum conventionis egit cum Deo, ecclesia vero beneplacito voluntatis innititur. ibid. sup. Cāt. serm. 11.

Tenet ecclesia Christum, & ab eo tenetur. ibid. sup. Cāt. serm. 79.

Ecclesia synagoga non inuidet, sed ad eam Christum introducere nititur. Ber. sup. Cant. ser. 79.

Ecclesie nomine non tantum vna anima, sed multarū vnitas designatur. ibid. sup. Cant. serm. 61.

Ecclesie pulcher stans, autoritas prelatorum, clericorum decus, popul. disciplina, monachorum quies. ibid. sup. Cant. ser. 46.

Ecclesia varias artes, & varia vasa habet. Basil. in Hexam.

Ecclesie nanis demergi non potest. Chryso. de verb. Esaie. Hom. 4.

Ecclesia locus est medicine spiritualis. ibid. sup. Gen. Hom. 1.

Ecclesie radix in celo est. ibidem de verb. Esaie. Homil. 4.

Ecclesia celo honoratior est. ibid. Homil. 4.

Ecclesia angelorum celebritas est. ibid. super Matth. Homil. 51.

Ecclesia vna sit in vniverso orbe. ibid. Homil. 1. sup. Epist. ad Corinth.

Ecclesie nomen est consensus, & concordie nomen. ibid. sup. Epist. ad Galat. cap. 1.

Ecclesie diuisio Deum irritat. sup. Epist. ad Eph. ca. 4. ser. 11.

Ecclesie nomen, plerumque multitudinis est. ibid. sup. Epist. ad Thessal. cap. 1. Hom. 1.

In ecclesia omnia quæ considerantur, in Christum referri

## 588 Summus Pontifex .

referrri possunt. ibid. sup. epist. ad Hebr. cap. 1. hom. 7.

Ecclesia columnæ orbis est. ibid. sup. epist. ad Timo. 1. ca. 1. hom. 11.

Ecclesia, est Deus. ibid. de expul. Ioan. Chrysost.

Ecclesiæ rudi leuia imponenda. Hier. adues. Iovinian. lib. 1.

Ecclesiastica tantum prædicanda, non humana & philosophica. ibid. ad Hed biam, Quest. 10.

Ecclesiam pauperum si audare, nefas, ibid. ad Nepo.

## Summus Pontifex .

**I**N Sacerdotis summi dignitate pendet ecclesiæ salus, id est, Christi. Hyeronim. aduers. Lucifer.

Apostolica cathedra, propter hominum iniquitatem non est calumnianda. Aug. cont. Pet. lib. 2.

Potestas ecclesiastica nec ex libidine, amplecti debet, nec amplexa pro formidine deferri. Greg. 25. mor.

Præuilegia ecclesiastica Apostolicus debet illæsa seruare, idem 28. mor.

Graue Pontificis onus, sed beatum ei, qui bene fert. idem.

## Concilium.

**C**oncilia debent cum maturitate celebrari. Greg. 14. 7. psal. ponit.

Concilia, synodis & inuidia celebranda sunt, ibid. dem.

Concilia debent celebrari ad utilitatem ecclesiarum, & pauperum. ibidem.

Concilia sine autoritate Romani pontificis congregata, nihil valent, idem ex Registr. lib. 7.

Concilia vniuersalia particularibus, & posteriora prioribus semper anteposita, August. lib. 2. de baptis. contra Donatist. cap. 10.

## Sacramentum.

**S**acramenta foris percipimus, vt intus sancti spiritus gratia repleamur. Greg. sup. 1. Reg.

Sacramenta dicta sunt, quoniam ad res pertinent diuinas.

115. Aug. epist. 4.

Sacramentum non intellectum, terret, intellectum gaudium pium parit, idem 5. Quest. sup. Leuit.

Sacramenta qui continent, in se vitam non habet, idem Contra Faust. lib. 13.

Sacramentorum sanctitas, in nullo peruerso violatur, idem contra epist. Parm. lib. 2.

Sacramentum, ministratio ex Spiritu sancto est, siue per bonum, siue per malum fiat idem.

Sacramentum habent plerique, at sacramenti virtutem minimè, idem sup. epist. B. Ioan. 1.

Sacramenti aqua corpus, at spiritus animam abluit, ibidem.

Sacramentorum mutatio Prophetis vocibus predicta est, idem epist. 4.

Sacramenta omnia & veterum & nostra, ad vnam fidem recurrunt, idem epist. 158.

Sacramenta nouæ legis paucissima, facillima, sed prestantissima sunt, idem Epist. 118.

Sacramentum gratiæ Deus dat per malos, sed ipsam gratiam non, nisi per seipsum, idem de baptis.

Sacramenta tutius in ecclesia, quam extra eam, accipiuntur, ibidem.

Sacramentalia cuique sunt, qualis accedit, idem contra liter. Petil. lib. 2.

Sacramentorum virtus, est gratia, idem super psalmo 7.

Sacramenta indignè sumens, sibi non aliter nocet, idem de verb. Apost. serm. 2.

Non omnes, qui sacramenta sumunt, sunt de membris Christi, idem de verb. Domini.

## Baptismus.

**A** Nre baptismum, liberius olim peccabatur. Aug. libro 1. Confess.

Baptismi aqua, per Spiritum efficax idem lib. 13. Confess. cap. 114.

Baptismus non est tanto melior, quanto a meliore datur, idem in epist.

Baptismus secundus, est fons lachrimarum, idem de salut. docum.

Baptis-

Baptismus, Trinitatis est opus. Idem contra Pelag.

Baptisma, per circumcisionem significatum, idem contra Iulianum lib. 1.

Baptismus, propter fidem falsam non corrumpitur. idem de vnic. baptis.

Baptismi aqua, non est illius, aut alterius, quæ nos mundat, idem contra Petil. lib. 1.

Per baptismum suos voluit Christus regenerari. idem de pecc. merit. & rem.

Per baptismum, oves Christi incipimus esse. ibidem.

Baptismus qui accipit indignè, iudicium accipit, non salutem, idem contra Fulgent.

Non omnes, qui tenent baptismum, tenent ecclesiam. idem de bapt. contra Donat. lib. 5.

Baptismus legitimus hæretici habent, sed non legiti-  
mè. ibidem.

Baptisma, character infixus, idem sup. Psalm. 59.

Baptisma, tale est, qualis est, per cuius potetiam datur, non qualis ille, per quem datur, idem in Euang. Ioan. tract. 5.

Baptismus semel mundat per fidem, idem de verb. Domini. serm. 30.

Baptismi vices, passio, fides, conuersio cordis supplèt, idem contra Donat. lib. 4.

Baptismus suo exemplo commendauit Christus, idem de mira. sacr. script. lib. 3.

Baptismo carentes, saluari non possunt. idem de ecclesiæ dogm.

Baptizati, tam fidem, quàm opera docendi, idem de fide & operib.

Baptizare potest laicus in necessitate, idem contra Epist. Parme. lib. 2.

Baptizandi potestatem Dominus sibi tenuit, seruis ministerium cedit, idem in Euang. Ioan. trac. 5.

Baptizati inuiti, ad pristinam infidelitatem vertuntur. Greg. in Reg.

Baptismi typus, fuit transitus maris rubri, Ambrosi. de ihs. qui myst. init.

Baptizantur paruuli propter originale peccat. Chrysost. de Adam, & Eva, Homil.

Baptizantur non a sacerdote, sed à Deo. id. in cap. Matthe.

Matth. 14. Homil. 51.

Baptizari mortuos, ridiculum. idem sup. Act. Apost. Homil. 2.

Baptizare cuiuslibet est, modo fungatur sacerdotio. idem in Epist. ad Corinth. Homil. 2.

Baptizare iterum, est Christum secundo crucifigere. idem de laud. D. Paul. Hom. 5.

Baptizatus, fundamentum fidei sciat. idem de laud. Paul.

Baptisma Christi, ineffabilem donorum liberalitate donatum. idem sup. Matth. Hom. 12.

Baptismo accepto, delicijs non est vacandum.

Baptismus, signaculum fidei. idem super Matth. Homil. 5.

In baptismo præcipua pars spiritus. idem sup. Act. apost. Homil. 1.

Baptismi dilatio periculosa. ibidem.

Baptismus nobis, crux, & sepulchrum. idem ser. 12. sup. Epist. ad Rom.

In baptismo, Rex, Sacerdos, & Propheta afficimur. idem in Epist. ad Cor. Hom. 3.

Baptismus, non corporis est lauatio, sed animæ. idem Epist. ad hebr. hom. 19.

In baptismo sensibilis aqua donum confert. idem de sum. indignè ministr. diuin.

Baptismus, etiam rerum temporalium spe acceptus, regenerat. Aug. Epist. 25.

Baptismus omnia peccata mundat. idem Epist. 50.

Baptismus non est irritus, à malo collatus ministro. idem Epist. 166.

Baptismus extra ecclesiam esse potest, sed non prodesse. idem Epist. 50.

Baptismi gratia nunquam, nisi propria impietatem, amittitur. idem Epist. 22.

Baptismo vita respondeat. idem libr. de Fid. & oper. cap. 16.

Baptisma, crux est. idem contra Iulian lib. 2.

Baptismus baptizato inseparabiliter adhæret. idem libr. 5. de baptis. contra Donat.

Confessio.



## Confessio.

**C**onfessio Dei, ad salutem non sufficit. Hic. ad Cels.  
Plerique homines mala sua confitentur, & humi-  
les non sunt. Greg. 21. mor.

Mala, quæ facimus, spontè confiteamur, & hæc aliis  
arguentibus, non negemus. ibid.

Apuð aures Dei vox valida, deuota confessio est, idè  
16. mor.

Per amarum poculum confessionis peruenitur ad gau-  
dium salutis, idem in Euang. Hom. 6.

Confessio, est via ad portam paradisi, idem super  
Ezech. 2.

Confessio aperit vulnus peccati, idem in Euang. Ho-  
mil. 40.

Confessio, est & peccati, & laudis, idem super 7.  
Psal. 1.

Confessio vi extorta non recipitur a iure, idem in  
Regist.

Confessio extorta facit crimen non factum fateri. ibi-  
dem.

Confessionis veræ signum est, in afflictione peniten-  
tiæ, idem super Reg.

Confessio erroris, medicina est. Ambros. de Instit.  
virg.

Bonæ mentis est, ibi agnoscere culpam, vbi culpa non  
est Greg.

Apertas confessionis fenestras inueniat in nobis Do-  
minus. Ber. sup. Can. ser. 59.

Confessio ornamentum est animæ, idem in Epist.

Confessio humilis sit, pura, fidelis, idem super Canti.  
sermo 16.

Confessio mater est indulgentiæ. Chrys. de Confess.  
Serm.

Confessio peccatorum, est etiam abolitio peccatorum,  
idem super Gen. Hom. 20.

Confessio vera, fontes lachrimarum habet, idem Ho-  
mil. 1.

Confiteri peccata, non est confusio, idem Sermo de  
Pœnit.

Confessio peccatorum, habet mercedem. ibid.

Con-

Confessione suspectæ non est standum apud Iuriscôn-

sult.

Confessio partis, est plenissima probatio. ibid.

Quod maxime recusatori est optandum, confitens est

reus. Quintil. lib. 8.

Optimus est portus erranti, mutatio consilii. Cicero.

Philip. 2.

Confessio extraiudic alis sine causa nõ inducit proba-

tionem, nisi sit geminata. apud Iuriscôn.

Non confitetur Deum, qui negat factis. Ang. lib. 1. sup.

Genes. Quæst. 151.

Confessio non tantum peccatorum, sed & laudis Dei

est, idem Episto. 121.

Confessio peccatorum humiles nos facit, idem in

Enarrat. Psal. 47.

Confessio peccatorum in corde ante, quam os petat,

exauditur ibid. psal. 31.

Confessio oris, ad fidem pertinet, idem psal. 14.

Confessione, & humilitate vincant Christiani, idem

Homil. 5.

## Eucharistia.

**C**orpus Christi accipere, maius, quam orare. Hiero.

ad Celant.

Corpus Christi accipere prohibent coitus, idem in

Apolog. aduers. Iovin.

Eucharistia, charitatis est symbolum, idem ad Theoph.

Carnem suam ad manducandum, cordi, & ori tribuit

Deus. Aug. ad Oros.

Communione priuantur contumaces, & inobdientes,

etiam si alia culpa desit. Greg. in Reg.

Christi corporis, & sanguinis participatio necessaria

est ad vitam æternam, Basil. in Sum. mor.

Eucharistiam indignè sumentes, saturari non possunt.

Greg. ex Regist.

Corpus Christialiter pijs, aliter incredulis sapit.

Chryso. sup. Epist. ad Cor. Hom. 7.

Corpus, & sanguinem illius, qui in ecclesiis sedet, gu-

stamus, idem sup. Epist. ad Ephes. ser. 3.

Peccata si non tanta sunt, ut excommunicandos

Pp quisque

quisque videatur, non se debet a quotidiana medicina Domini corporis separare. Aug. lib. 5. Epist.

Ille non audet (honorando) sumere. & ille (honorando) non audet vnum diem prætermittere contemptum solum non vult cibis iste. ibid.

Quotidie eucharistiæ communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo, omnibus tamen dominicis diebus, suadeo, & hortor, si tamen mens sine voluntate peccandi sit. Aug. de Eccle. dogm.

Quanta enim cordis contritione & lachrimarum fonte, quanta reuerentia, & tremore, quanta corporis castitate, atq; animi puritate illud diuinum, & celeste misterium est celebrandum, Domine Deus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi summis ima, humanis diuina iunguntur, vbi adest sanctorum præsentia angelorum, vbi tu es sacerdos, & sacrificium mirabiliter & ineffabiliter quis dignè hoc celebrare misterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum. Amb. in orat. ante Miss. dicen.

Si tantum valuit sermo Elizæ, vt ignem de cælo deponeret, non valebit sermo Christi, vt species elementorum mutetur. De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse se mandauit, & creata sunt. Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea, quæ sunt, mutare in illud, quod non sunt. non enim minus est, nouas rebus dare formas, quam mutare naturas. Amb. de Sacr. lib. 3.

Liquet, quia præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc, quod concipimus corpus ex Virgine est, quid queris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex Virgine. ibid.

Ne veluti quidam horror esset cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudine quidem acceptis sacramentis, sed veræ naturæ gratiam, viri itemque consequeris. Amb. de Sac. c. 1.

Sacramentum Dei altissimi suscipiendum est, non discutiendum, venerandum, non diu dicandum: si de fortissimum innatum, traditione sanctum, non ratione adiuuentum. Bern. in Epist.

Sicut corporalis cibus cum ventrem iuueuerit aduersis humoribus occupatū, amplius lædit, magis nocet, &

& nullum præstat auxilium, ita & iste spiritualis cibus, si aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdit, non sua natura, sed accipientis vitio. Chrys. Hom. 5. sup. Matth.

Væ tradentibus Christum ad crucifigendum, sed væ eū maligna conscientia sub sacramento sumentibus illum, etsi non tradant Iudæis ad crucifigendum, tradunt tamen ipsum membris inimici ad sumendum. Regist. sup. Matth. glos.

Contritio.

**C**ompunctionis principalia sunt, timor, & amor. Greg. lib. 3. Dialog.

Compunctio prima electorum ex timore nascitur. idē sup. 1. Reg.

In culpam incidisse, naturæ est, dolere, virtutis. Ambros.

Aliæ est compunctio, siue contritio, quæ per amorem nascitur, alia, quæ per timorem, quia aliud est supplicia fugere, aliud, præmia desiderare. Gregor. libro 8. mor.

Afflicta mens certius inuenit malum quod fecerat, quam reatum suum, cuius secuta non meminit. ibid.

Quo vberius culpa fletur, eo altius cognitio veritatis attingitur. idem 27. mor.

Dominus nescit differre, quem compuncto corde sibi senserit supplicare. Cassiod. sup. Psalm.

Pungeris bene, si compungeris. Bernar. super cant. sermo 47.

Compunctionem, vel contritionem peccatorum qui non habet, non habet mundam orationem. Bernar. ad Soror.

Contritio, est vnguentum, sua fragrantia totam domū Ecclesiæ replens. idem sup. cant. ser. 10.

Compunctio cordis, non viget in deliciis.

Iudicium veræ compunctionis, subtractio occasionis est. Bern. in die sancto Paschæ.

Qui nescit lugere, quod grauat, non valet proferre quod subleuat. vis compunctionis poros cordis aperit, & penas virtutum fundit: cumque se studiosè mens de

Pigra vetustate redarguit, alacri nouitate intuenescit.  
Greg. 21. mor.

Sola compunctio est, que facit animam horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum Chrys. in lib. de Compunct. cord.

Contritio, est humiliari cordis vera compunctio: magna agere, & humilia loqui, iuste operari, & super peccatis timere, ac tremere Ibid.

Contritio, est gemebundi cordis commotio salutaris, seipsum lachrymarum emptione testificans. Hugo.

## Pœnitentia.

EX GRÆCIS, ET  
LATINIS.

**Q**ui non pœnitet ex concupiscentiarum prosecutione, insanabilis est. Arist. Ethic. 3.

Quædam emendatio pœnitentia est. Quint. Declam. 9.  
Grauior in dies, facti pœnitentia est. idem Declam. 12.

Sæpè leuant pœnas, ereptaq; lumina reddunt.

Cum bene peccati pœnituisse vident. Ouid. 1. de Pont.

Satis pœnarum est, pœnitentia erroris. Liuius 3. Dec. lib. 8.

## EX SACRIS.

**E**gressus malitiæ, virtutis operatio est. Amb. de Cain, & Abel.

Fit plerumque gratior Deo, amore ardens vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia. Gregor. in Past.

Semper maior est ex pœnitentia fides. Lact.

Pœnitentia nulla sera est. Cypr. contra Demetr.

Pœnitentia, secunda tabula naufragis. Hieron. ad Dem. 1.

Per culpam Deo discordes sumus, & per flagellum ad Deum redimus. Greg. 3. mor.

Pœni-



Penitentia, arma Christianorum. Chrys. sup. Epist. ad Corinth. cap. 2. Hom. 3.

Penitentia sapor, ieiunium est. idem sermo de Penitentia.

Penitentia, medicamentum est, peccatum extinguens. idem de penit. Hom. 5.

Penitentia praecipuat penam. ibid.

Penitentia misericordiae est mater. idem de penit. 1.

Penitentia refert quod peccatum claudit. ibid.

Dilatio penitentiae usque ad mortem, valde periculosa. st. Bern. in par. serm.

Post penitentiam virtus virtutem excitat. Greg. lib. 1. sup. Ezech.

Penitentia est unum ex perfectis donis descendentibus à patre luminum. idem sup. 7 Psalm.

Penitentiam in praesenti pro peccatis faciens, tribunal Christi securus aspiciet. ibid.

Suspirat ante, quam comedat penitens. idem 5. moral.

Penitens, de misericordia Dei, quam postulat praesumat. idem in Pass.

Penitentes de spe fiduciam habeant. idem 12. moral.

Plerique penitere incipiunt, sed statim ad solita recurrunt. idem.

Penitentia vera vix sine lachrymis esse potest. Aug. de ver. & fals. poenit.

Penitentia in baptismo, tanquam in fundamento operatur. idem sup. Epist. ad Rom.

Penitentiam gratia Dei praecedit. idem in Quest. ex utroque test.

Penitentia à solo Deo datur, & completur. idem. de sanct. virg.

Penitentia non est alienae naturae, sed nostrae voluntatis. idem de act. cum Manich. lib. 2.

Penitentiam non agimus, nisi Domini beneficio excitati. idem de grat. Christ. lib. 1.

Penitentiae praedicatio ad emendationem magis, quam ad licentiam, prouocat. idem sup. psal. 101.

Penitentia in alio est seculo, sed cassa. idem sup. psal. 26.

Penitentia sine fide, inutilis est. idem de ver. & fals. poenit.

Pœnitentia non proderit permanentibus in peccantibus, idem de fide, & operibus.

Pœnitentia quotidiana, pœna fidelium. idem Epistola 139.

Pœnitentia sine ieiunio vacua est, idem contra Iulianum. lib. 1.

Pœnitentia non est seruanda vsque in senectutem, idem de tempore. serm. 45.

Quod Dauid peccauit, conditionis est: quod supplicauit, correctionis: lapsus communis confessio specialis in culpam itaque incidisse naturæ est. dolere, vir utis. Ambrosius de Dauid. lib. 1.

Qui penitentiam agit, paratus esse debet ad opprobria perferenda, iniuriasque subeundas, nec commoueri, si quis ei peccati sui crimen obijciat. Ambrosius, lib. de Ioseph.

Quoniam sic pœnites, ut tibi amarum sapiat in anima, quod ante dulce fuit in vita, & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in corde, iam tunc bene ingemiscis ad Deum. Am. in quod ser.

Apuđ Deum non tam valet mensura temporis quam doloris, non abstinentia tam ciborum, quam mortificatio vitiorum, propter quod tempora penitentiae, pro fide & conuersatione penitentium abbrevianda præcipiuntur, & pro negligentia, protelanda existimantur, cum pro quibusdam culpis modi pœnitentiae sunt impositi. Hieronymus, in quod. serm.

Deus etsi pœnitenti veniam spondit, peccanti tamen crastinum non promittit. Gregorius, in Hom. quad.

Nunc lauandi tempus est, nunc purificatione patet esse necessariam, quoniam nemo mundus à sorde, ne infans, cuius vita est vnius diei super terram. Bernardus, quod serm.

Si erramus, paruam pœnitentiam imponendo melius est de misericordia Deo rationem reddere, quam de austeritate. ubi enim paterfamilias est largus, dispensator non debet esse auarus: etsi Deus benignus, ut quid sacerdos austerus? Chrysostomus, super Matth.

Non dolere, quia peccauerimus, magis indignari, atque irasci facit Deum, quam illud peccatum, quod ante perpetraueras. Chrysostomus, Hom. 22. super Matth.

Clerici peccantes, difficile pœnitentiam agunt, erubescit

ſe enim aliquando fieri reus, qui ſemper fuerat iudex.  
Chryſoſt. ſup. Matth.

Sicut in præceptis med cinæ, medicamentum quidam multas herbas recipit, vnā autem dominantiffimā: ſic in pœnitentia, eleemoſyna dominantior & potentior eſt, & vniuerſam ipſa conſecit. Chryſ. n quod. ſerm.

Pœnitentia appellata eſt, quaſi punientia: eò quòd ipſe homo in ſe, pœnitendo, punit quod malè admiſit. Hu  
go lib. 3. de myſter. eccleſ.

Pœnitentia aboleri peccata indubitanter credimus, & in vltimo vitæ ſpiritu, ſi admiſſorum pœniteat. Aug. de eccleſ. dogma.

Nolite negligere, quod vos Dominus plus peccantes ſuſtinet: quia quanto diutius expectat vt emenderis tanto grauius iudicabit, ſi neglexeritis. Aug. in lib. de vtil. agend. pœnit.

Ad agendam penitentiam non ſufficit mores in melius commutare, & à malis factis recedere niſi & de his quæ facta ſunt, ſatisfacias Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum per contriti cordis ſacrificium, coꝛperantibus eleemoſynis. Aug lib. de penit.

Inanis eſt pœnitētia, quam ſequens culpa coinquinat. nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. nihil valet à malis veniam poſcere & mala de nouo iterare, Auguſt. in Soliloq.

Qui per pœnitentiam peccata diluit, angelicæ ſcelicitatis conſors in æternum erit. Aug. de mirab. ſac. ſcript.

Si quis poſitus in extrema neceſſitate ſue ægri tudinis, voluerit accipere penitentiam, & accipit, & mox reconciliabitur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus, quòd bene hinc exit: ſi ſecurus hinc exit, ego nescio, pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem non non quidem dico damnabitur, ſed nec dico, liberabitur. vis ergo à dubio liberari & tene certum, & dimitte incertum, age pœnitentiam, diſ ſanus es. ſi ſic agis dico tibi quòd ſecurus es. quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo peccare potuiſti. ſi vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata re dimiſerunt, non tu illa, Aug. ſerm. 36.

## Conuersio.

**N**on cadere facilius est, quam post casum resurgere. Chrys. sup. Ioan. Hom. 70.

Expetat Deus delinquentes, benignè suscipit reuertentes. Bern. sup. cant. ser. 9.

Conuersio peccatorum, esta est iustorum. Greg.

Nunquam est sera vera conuersio. Hiero. ad Lactant.

Corporis conuersio si sola fuerit, erit nulla forma quidem conuersionis est, non veritas, vacuum virtutem gerens, & formam pietatis. Bern. super cant. ser. 4.

Primordia conuersorum, blandis sunt refouenda modis, ne si ab asperitate incipiant, exterriti ad peiores lapsus recurrant. Isid. lib. 7. de sum. Bon.

Multos remissa conuersio ad pristinos errores reducit, ac viuendi tempore resoluit. idem 2. de sum. Bon.

Valet interdu conuersio pro anima salute mutatio loci, pterunque enim, dum mutatur locus, mutatur in his affectus congruum enim est inde etiam corporaliter euelli, vbi quisque illecebris deseruiuit, nam locus vbi quisque prauè vixit, hic aspectui mentis opponit quod semper ibi vel cogitauit, vel gessit. ibid.

Conuersionis in tia bonis malisque moribus sunt permixta. Greg. 31. mor.

Conuersio nostra semper inueniet Deum paratum. August. sup. psal. 6.

Non rer conuersorum immoderata vehementia reprimatur. Bern. sup. Cant. serm. 19.

Homo reductus ad veniam, sub disciplina melius viuit. Greg. 9. mor.

Homo lapsus in peccati foueam, suis viribus surgere non valet. ibid.

Conuersio ad bonum non homini, sed Deo ascribenda. August. Epist. 130.

Plerunque conuersus quisque talibus tentationum stimulis agitur, qualibus ante conuersionis gratiam, non quam pulsatum se esse reminiscitur: non quia tunc hæc eadem tentationis radix decrat, sed quia nō apparebat. Greg. 24. mor.

Maius de peccatore conuerso, quam de iusto stan-  
gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus eum mi-  
litem

litem diligit, qui poſt fugam reuerſus, hoſtem fortiter peremit, quàm illum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit, ſic agricola illam amplius terram amat, quæ poſt ſpinas, vberes fruges proferret, quàm eam, quæ nunquam ſpinas habuit, & nunquã fertilem meſſem produxit. Gregor. Homil. 34. ſuper Euangel.

Ieiunium, & abſtinentia:

**I**eiunio alar, duæ ſunt, orationis videlicet, & iuſtitie. Bern. de Quadrageſ. lib. 4.

Ieiunia moderata eſſe debent. idem ad ſoror.

Ieiunare non ſolum ore, ſed omnibus membris tenemur. idem de Quadrageſ. ſerm. 3.

In ieiunio, ſietu, & planctu querendus eſt Dominus.

idem in feſt. omnium ſanct. ſerm. 5.

Ieiunand in continentius in Quadrageſima. Hier. ad Lat.

Sic debes ieiunare, vt non palpitēs, & respirare vix poſſis. idem ad Demetr.

Ieiunium non perfecta virtus, ſed cæterarum virtutũ fundamentum eſt. ib. d.

Paradiſi vita, ieiunij imago eſt. Baſil. in Hexam.

Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiunijs diſputat. Hier. in Epist.

Ieiunium, vnguentum eſt ſpirituale. Chryſ. ad popul. Anti och. Homil. 10.

Ieiunans ſermẽ angelus eſt. idem de ieiun. ſer. 1.

Ieiunium in paradiſo inſtitutum eſt. idem ſup. Gen. 1. Rom. 1.

Ieiunium, animæ alimentum eſt. ibid.

Ieiunium arma miniſtrat contra diabolum. ibid.

Ieiunium animarum tranquillitas, ſenũ decor. idem ſup. Genef. Hom. 2.

Ieiunium, eſt abſtinentia a vitijs. idem ſuper Genef. 1. Homil. 8.

Ieiunio preces oportet eſſe coniunctas. idem ſup. Gen. 11. Homil. 30.

Ieiunium, præceptum Dei. ibid.

Ieiunium



## 602 Ieiunium, & abſtinentia.

Ieiunium abſque eleemoſyna nihil vtilitatis habet. idē ſuper Matth. 25. Hom. 74.

Ieiunium, commulito maximus. idem ad popul. Antioch. Hom. 5.

Ieiunium, modetiæ principium eſt. ibidem. Homilia 43.

Ieiunium, angelorum eſt imitatio. idem de ieiun. ſermo 1.

Ieiunium ſententiam Dei reuocat. ibid.

Ieiunium immortalitatis conciliatrix. ibid.

Ieiunium ægrotis maximē opus. Chryſo. ſuper Matth. 17. Hom. 58.

Ante annos robuſtæ ætatis periculosa eſt teneris grauis abſtinentia. Hier. ad 1. pt.

Melior eſt abſtinentia vitiorum, quàm ciborum. Bern. ad ſoror.

Per abſtinentiam non caro, ſed carnis vitia extingenda ſunt. Greg. 20. mor.

In abſtinentia diſcretio ſeruanda eſt. ibid.

Abſtinentia nimia, ſæpē vitium generat. idem in Paſt.

Abſtinentia tua, atque ieiunium tuum eo magis Deo grata ſunt, quò cum moribus ſanctis offeruntur, vt quæ in alijs ſunt umbracula vitiorum, in te ſint ornamenta virtutum. Hieron. ad Demetr.

Mater ſanitatis, eſt abſtinentia: mater ægitudinis, voluptas: ſine enim carne & vino, cito friget Venus, & a patre Libero ad inconceſſam Venerem, proximus eſt intemperantiæ locus. Hiero. in Epist.

Modicus, & temperatus cibus, & animæ, & corpori utilis eſt. idem ad Ruſt. mon.

Abſtinentiæ virtus nulla eſt, ſi tantum quiſque corpus non edomat, quantum valet, aut valde inordinata eſt, ſi atterit plus, quàm valet. Greg. 20. mor.

Quid prodeſt, tenuari corpus abſtinentia, ſi animus intumeſcit ſuperbia? Hiero. ad cælant.

Qui a paradifi gaudijs per cibum cecidimus, adhuc in quantum poſſumus, per abſtinentiam reſurgamus. Greg. in Homil.

Sic abſtinere, & ieiunare debemus, vt non nos neceſſitati ieiunandi ſubdamus, ne iam non deuoti, ſed inuiti & inuoluntariam faciamus. Proſper. lib. 2. de vit. cõtemp. Iyſis

Ipsis grauior consuetudo subtracti cibi, qui se eis alijs nesciunt consolari. Cassiod. sup. Psal. 130.

Abstinent est etiam qui bene comedit. apud Iurif. cons.

Abstinentius magis propter sanitatem, quam propter beatitudinem. Chrys. sup. Matth. 7. Hom. 31.

Ieiunare multi in futurum proponunt, nunquam in praesent. Greg. sup. 1. Reg.

Ieiunia, & eleemosynae, orationem iuuant. August. Epist. 121.

Ieiunium, humilitatis signum. idem Epist. 176.

Ieiunium, res magna, sed gula aliquando patrocina-  
tur. in Psalm. 86.

Eleemosyna.

**P**auperes qui nutrit, Christum cibant. Chrysost. sup. Epist. ad Hebr. Hom. 19.

A morum suauitate cura pauperum profluit. idem de mans. sermo.

Eleemosynas ex rapinis non suscipit Deus. Greg. lib. 12. mor.

Qui semper vult peccare, non redimit animam suam, dando eleemosynas continuas. ibid.

Eleemosyna superbi diuitis, cum redimere non valet. ibid.

Qui cum fastu eleemosynam tribuit, maiorem culpam intus peragit superbiendo, quam extra, largiendo mercedem. idem lib. 1. mor.

Mundari debet prius animus, qui dat eleemosynam. idem 22. mor.

Aliud est, eleemosynam ex precepto facere: aliud, ex charitate idem sup. Ezech. Hom. 10.

Eleemosynae, cergunt maculas peccatorum. idem in Euangel. Hom. 36.

Aetas, debilitas, & verecundia, largiendo pauperibus, considerata. Amb. 1. Offic.

Res pauperum non pauperibus dare: par sacrilegij crimen esse dignoscitur. Bern. in declamat.

Sunt qui pauperibus parum tribuunt, ut amplius accipiant, quae magis venatio appellanda est, quam eleemosyna. melius est, enim, non habere, quod tribuas, quam impudenter

pudenter petere, quod des. Hieronymus in Epistola.

Quamvis omnem censum tuum pauperibus distribuas, nihil apud Christum erit pretiosius, quam quod manibus tuis ipse conseceris. ibid.

Qui vult ordinatè dare eleemosynam, à seipso debet incipere, & eam primum sibi dare. Augustinus in Nicher.

Si potes dare, da: si non potes, affabilem te fac. Augustinus sup. psal. 13.

Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuvatur, ve nobis dimittantur peccata, sed ea nihil est maius, quam cum ex corde dimittimus peccata. idem in Nicher.

Quid prodest misereri inopis, nisi si eleemosynam largiaris eidem? Ambrosius sup. psal. Beat. immacul.

Pars sacrilegij est, rem pauperum dare, non pauperibus: Laudant te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia. Hieronymus in Epistola.

Quicquid tribuitur pauperi, si subtili consideratione pensatur, non est donum, sed mutuum: quia quod datur, sine dubio, multiplicatio fructu recipitur. Gregorius in Registr.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. hoc, quod minus est, tribuit auctori: & hoc quod maius est, servat iniquitati. Gregorius 19. Mor.

Quæ sulcitia est, illic relinquere, quo exiturus es, & illic non præmittere, quo iturus es? illic ergo substantiam tuam colloca, ubi patriam habes. Chrysostomus sup. Matth. 6.

Quicquid pro anima tua feceris, hoc tuum est: quod autem reliquisti, perdidisti. ibid.

Non est ingrata Deo, quæ visa fuerit ab hominibus eleemosyna, sed quæ ideo facta est, ut visa sit. Chrysostomus sup. Matth. 5.

Cur tu abundas, & ille mendicat, nisi ut tu bona compensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauius decoretur? Basil. Homil. 5.

Quicquid pauperi dederis, tu habebis, quicquid non dederis, habebit alter. Petrus Rau. in quod. serm.

Eleem.

Eleemosinæ, ac fides ne nos deserant. Chrys. ad Philip.  
serm. 1.

Eleemosina, semini comparatur. Chrysost. sup. Genes.  
Homil. 35.

Eleemosina, donorum caput. idem super Genes. Ho-  
mil. 43.

Eleemosina. etiam decima est. idem sup. Matth. Ho-  
mil. 73.

Eleemosina carens, peribit. idem super Matth. Ho-  
mil. 79.

Eleemosina, præparatio est orationis. idē sup. Matth.  
Homil. 15.

Eleemosina, vestis mortuorum. idem super Ioan. Ho-  
mi 1.85.

Eleemosina, pædagogetæ veræ philosophiæ. idem super  
Act. Apost. Homil. 14.

Eleemosina tua alios liberat à peccatis. idem sup. Act.  
Apost. Homil. 1.

Eleemosina ex malitia profecta, nihil prodest. idem  
sup. epist. ad Corinth. Homil. 14.

Eleemosina, gratia dicitur. idem sup. epist. ad Corinth.  
Homil. 15.

Eleemosinam dare, nō semper in potestate nostra est.  
idem sup. epist. ad Galat.

Eleemosina, torquis aurea. idem sup. epist. ad Philipp.  
serm. 1.

Eleemosina artifex magna, & auxiliatrix. idem sup.  
epist. ad Hebr. Homil. 32.

Eleemosina, ars omnium quæstuosissima. idem ad popul.  
Antioch. Homil. 35.

Eleemosina nobiscum semper sit. sicut vestimentum.  
ibidem.

Eleemosina celi nota ianitoribus. ibid.

Pauperi datum, non est datum, sed mutuum. Greg. in  
Regist.

Secundus est ager, pauper, cito reddit donantibus, fru-  
ctuum via celi, est pauper, per quem venit ad patrem,  
incipi erogare, si non vis errare. Augustin. de verb. Do-  
mini.

Deo dat. qui pauperi dat. idem sup. psal. 56.

Eleemosina, vtilius malis negatur, quam conceditur.  
idem epist. 48.

Elec-

Eleemosynam vxor præstet, mariti cōsensu eam faciat. idem Ep ist. 199.

Eleemosyna ad necessitatem, non ad pigritiam, accipienda. idem de oper. monach. cap. 16.

Eleemosyna est, ignoscere proximo. idem in Enchir. ad Laurent. cap. 71.

Eleemosyna extra ecclesiam, nihil prodest. idem lib. de fid. ad Petr. cap. 3.

Eleemosyna summa est, inimicos diligere. idem in Enchir. ad Laurent. cap. 73.

Eleemosynæ sceleratæ viuētibz nihil prosunt. ibid. cap. 75.

Eleemosyna in nos ipsos primum est facienda. idem lib. x. de ciuit. Dei. cap. 27.

Eleemosynæ ex rapina, Deo odibiles. ibidem. capitulo 5.

Eleemosyna tristis, meritum perdit. idem in enarrat. P salm. 43.

Plus accipit, quàm dat, qui præstat eleemosynam. idē in enarrat. P salm. 102.

Eleemosynæ, aliæ orationes sunt. idem serm. de tempore. 59.

Eleemosyna præmittenda, vt paratam domum inuenias. idem serm. 26 de verb. Domini.

Eleemosyna etiam ingrato concessa, non perditur. idē de verb. Apost. serm. 22.

### Petitio, & Oratio.

### EX GRÆCIS.

**N**on precandum, vt voluntatem nostram cuncta sequantur, sed vt prudentiam nostram volūtas. Plat. de Legibus.

Preces parentum aduersus liberos, sæpè audiuntur. ibidem.

Aliquando preces maioribus præcibus indigent. Plur. in Apophth.

Homines, quæ sibi bona videntur, non quæ re vera bona sunt, precantur. Dioge. apud Laert. lib. 7.

Iniquum aliquando est petendum, vt æquum feras. Demosth. i. Olynth.

EX



EX LATINIS.

**T**unc scito te omnibus cupiditatibus esse solutum, cum eo perueneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam. Senec. Epist. 100.

Sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant, sic cum hominibus, tanquam audiat Deus. ibidem.

Honestis precibus occurre, exorare, antequam rogeris. idem de vir. beat.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Cic. ad Curt.

Malo emere, quam rogare. idem 6 Act. in Verr.

Rogat efficacissime, qui reddit causas rogandi. Plin. in nior. lib. 2.

Quid honestius aut efficacius pijs precibus amanti? idem l. b. 6.

Animaduerto, Deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & sanctitate laetari, grauioremque existimari, qui delubris eorum puram castaque mentem, quam qui meditatam carnem intulerit. ibidem.

Efficacissimum pro candidato rogandi genus est, gratias agere ibid.

Flectitur iratus (voce rogante) Deus. Ouidius 1. de arte amand.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Iuven. Saty. 13.

EX SACRIS.

**O** Ratio tua, locutio est ad Deum quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Aug. sup. p. sal. 85.

Si pro te rogas tantum, solus pro te rogabis: si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Amb. in Hexam. lib. 1.

Multorum preces impossibile est contemni. idem de poeniten.

Talis requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum: quia si is qui displicet, ad intercedendum mittitur,

mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Gregor. in past.

Orandi tempus, tota vita. Basil.

Orandi hora, diuise habeantur. Hier. ad Eustoch.

Orationis instantia exauditur. idem ad Damasum.

Auxilium Dei in oratione postulandum est. Chrysost. sup. Matth. Homil. 2.

Orare, commune opus angelorum & hominum. idem de Orand. Deum.

Orante homine legitimè, nihil fortius. idem de ieiun.

Orandum semper, etiam cum acceperimus postulata. Hieron. aduer. peli.

In oratione, sacrificium offertur. Hier. in Epitaph.

Ne deficias in oratione, Deos quod concessurus est, etsi differt, non aufert; non leuiter ducitur, qui promittit non facillè de Sententia mouetur, quod promissum est fixum fallere non potest, habet unde faciat. August. sup. psal. 65.

Orationis adiutorium, ieiunium est. Chrys. sup. Matth. Homil. 15.

Oratio, indigentibus medicina est. idem ad pop. Antioch. Homil. 1.

Oratio celum aperit. idem super Act. Apostol. Homil. 36.

Oratio in ecclesia, efficacior, quam quæ domi fit. idè de incomprehen. Dei nat.

Oratio feruidam mentem requirit. idem ad pop. Antioch. Hom. 39.

Orationes aliorum prosunt nobis, cum nos cooperamur. ibid.

Oratio ingentia pericula depellit. idem de orando Deum. lib. 1.

Oratio, signum totius iustitiæ est. ibid.

Sæpè Deus multos nō exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem. Aug. de summo Bon. lib. 3.

Non vere inuocat Deum, qui ea desiderat, quæ illi displicent. idem sup. psalm. 13.

Cogitando, & orando, pii plus proficiunt, quàm legendo. idem Epist. 112.

Exaudiri non postulat, qui tepidè postulat. Bernar. ser. 16. sup. Cant.

Orans

Orans considerare debet quid petit, quem petit, seipsum, qui petit Bernard. in Sent.

Orationes nostras non parui pendamus. nam aut quod orantes petimus, dabitur: aut aliquid aliud utilius. idem in Quad. serm. 5.

Orantes, verecundiam seruare debent. idem sup. Cant. serm. 3.

Orans non sit multiloquus. Bern. in sim. mor.

Ores vir nudato capite, mulier vero velato. ibi.

Oratio ad eos sanctos præcipue fiat, quibus orans magis afficitur. Ber. sup. Cant. serm. 33.

Oratio & meditatio conjunctione sibi inuicem copulantur. idem in Hom. de d. ob. discip.

Per orationem illuminatur meditatio ibid.

Oratio, cordis est, non labiorum. idem ad soror.

Oratio, fidelis, humilis, seruens si fuerit, celum sine dubio penetrabit, ut de certum est, quod vacua non redibit. idem de Quad. lib. 4.

Oratio, potus est animæ ibid.

Oratio, præcipuum est remedium, ne quid contra Dei voluntatem velimus aut faciamus. idem sup. Cant. serm. 47.

Oratio recta non est, si aliud petitur præter Deum, vel propter Deum. idem sup. Cant. serm. 89.

Oratio secreti in amat ibid.

Orantes, nunquam in principio tepidi sunt, qui tandem feruientes euadunt. idem sup. Cant. serm. 9.

Persistentibus in oratione infunditur gratia, quamvis forte in initio aridi sint. ibidem.

Nemo nostrum parumpendat orationem nostram: dico enim vobis, quod ipse, ad quem oramus, non parumpendet eam. ibidem.

Orationibus murdamur, lectis omnibus in seipsum mur. utrumque bonum est, si liceat: si non liceat utrumque, melius est orare, quam legere. sigo. de summo Bono lib. 3.

Quomodo obtinebit quis, si in oratione sensus suus non vageretur, si certus sit assidere ante oculos Domini. illa fil. in Hexam. lib. 9.

Ipsius est oratio perfecta cuius & causa clamar, & lingua, & actus, & sermo, & vita, & cogitatio Cassiod. super psal. 16.

Q q

Potentis

Petentis negligentia reprehenditur, ubi de dantis misericordia non dubitatur. Chryso.

Iustum est, ut iugiter rogetur, qui si non petatur, offenditur. Cassiod. sup. psal.

Animus ingenuus nihil magis, quam rogare, erubescit. Aug.

Oratio sit communis & publica. Cypr. de lapsis.

Petentes superbè non accipiunt, eo quod malè petunt. Greg. 21 mor.

Petentes iniusta, audiri non debent, & iusta petentes, exaudiri. Greg. in Regist.

Precibus nostris obedit Deus. Aug. lib. 2. de mirab. sacræ Scripturæ.

Oratio, omnis boni caput est. Chry. de cruce.

Oratio, animi nervus. idem de orando Deum.

Oratio, merces est calamitatum. Chryso. de pat. Iob. Homil. 3.

Orare pro altero, gratiæ est. idem super Matth. Homil. 14.

Orare cum ira, frustaneus est labor. idem sup. Act. Aposto. Hom. 28.

Orare non est, multa loqui. idem sup. Epist. ad Ephes. ser. 13.

Orationis vis naturam superat, idem Genes. Homil. 5.

Oratio iugis, infirmitas hostium. idem de Moïse, serm.

Oratio sit brevis & crebra. idem de fide Annæ.

Oratio habeat mentis vigilantiam. idem sup. psal.

Oratio promeruit, quod amicitia non potuit. idem sup. Epist. ad Hebr.

Oratio, bona armatura est, idem sup. Epist. ad Heb. Homil. 14.

Oratio continua, indignam facit dignam. ibid.

Oratio, etiam ingenium malum ad misericordiam pertrahit. idem de orando Deum.

Preces difficilia leuia faciunt. idem super Genes. Homil. 29.

Preces iustorum plus valent quam arma. idem de orando Deum lib. 2.

Petitiones nostras Dominus præuenit. Chrysost. super Genes. Homil. 27.

Petitio-

Petitiones nostras Deus sua liberalitate transcendit. idem sup. Genes. Homil. 75.

Ad petitiones utilitatem Deus spectat. idem super Matth. Homil. 26.

Querendi Dei tria observanda sunt, tempus, modus, locus. Ber. sup. Cant. ser. 61.

Quisquis orat ininimici detrimentum, contra Deum pugnat. Greg. Homil. 27.

Orans, & non attendens, clamans, tacet. idem sup. Euāg. Homil. 37.

Non est orandum pro damnatis, sicut nec pro diabolo idem in Reg.

Cum Deus in oratione non queritur, citius in oratione lassatur, idem 18. mor.

Importunæ cogitationes in orationis sacrificio se sæpe ingerunt. idem in Regist.

Apud Deum oratione fulciatur operatio, & operatio ne oratio. idem 18. mor.

Orationis præsidio temporum precellam superamus. idem sup. 7. psalm.

Oratio mutua orantes inuicem sustentat ibid.

Orationes nostræ à Domino exaudiuntur, si nos proximorum necessitatibus subuenimus ibid.

Oratio electi deuota nunquam est infructuosa. idem super 1. Reg.

Preces nostræ tanto celerius ad diuinas feruntur aures, quanto eas vicissim offerimus. ibid.

Orare, etiam gratia est spiritualis. Aug. lib. 2. de Perseuer.

Orantes sine Christo, ad vitam æternam non exaudiuntur. idem sup. psal. 42.

Qui recte nouit orare, recte nouit viuere. idem super psal. 118.

Malè orantes tutius est non exaudiri. idem in Sent. suis.

Orandi tempus est, post galli cantum. idem super psal. 118.

Orando prius Dei est laudanda iustitia. idem super psal. 144.

Oratio obediētis cito auditur. idem libro de Opere monach.

Alimentum spirituale est, oratio & eloquium diuinum.



## 610 Meditatio, & contemplat.

idem lib. 1. Quest. sup Genes

Orationes Sanctorum, incensum sunt Domini. idem  
idem contr. aduers. leg. lib. 1.

Oratio quo spiritualior, hoc melior est. idem de  
Temp. ser. 157.

Oratio, nisi bona vita præcedat, non exauditur. idem  
de Ord. lib. 7.

Oratio, inter gratiæ munera est. Aug. Epist. 105.

Oratione diabolus vincendus est. idem lib. 1. de  
Contr.

Oratio plus confert, quàm exhortio. idem de Bon.  
vid.

Orationem sedulam etsi non exaudit Deus, non ta-  
men inanis est. idem super Epist. Beat. Ioan. tract. 6.

Oratio & sacra lectio iungit nos Deo idem de Temp.  
ser. 112.

### Mediatio, & contemplatio.

**C**ontemplationi deditus, quasi dormire dicitur.  
Greg. 5. mor.

Animus contemplantis videre valet, quod loqui non  
valet. ibid. 5. mor.

Ne contemplatio inflet, tentatio aggrauat. ibid. super  
Ezech. 2.

Cuiuslibet officio, & statui contemplatio tribuitur. ibi-  
dem.

Contemplantes, in terra paleas metunt, in cælo pa-  
nem. ibidem in 1 Reg.

Ad contemplatiuam uitam, actiua, via est. Ber. ser. 47.  
super Cant.

Vitam contemplatiuam qui perfectè vult tenere, de-  
bet ab omni opere terreno cessare. Bernard. ad Soror.

Contemplatio humanis minime occupatur. Greg.  
lib. 5. mor.

Contemplatio nunquam commotioni iungitur. ibid.

Non conatus fuit ad contemplandam Creatorem.  
ibidem lib. 8. mor.

Contemplationi deditus, potest minimis interdum ne-  
gotijs implicari. ibid. 19. mor.

Contemplatio non semper summis, sed interdum in-  
fimis

simis datur, ibid. sup. Ezech.

Contemplatio, interdum tumultus tolerat. ibi. in Euang. Rom. 36.

Contemplatio internę lucis clarissima dies est. ibid. 1. Regu.

Meditatio Dei, dulcis est. Aug. in Man. cap. 12.

Meditatione pericula agnoscimus, oratione euadimus. Bern. de sanct. And. ser. 2.

Cogitationes vanę contemplationem impediunt. Bern. de Trip. fen. bon.

Contemplatio diuinę suauitatis & glorię, solis mente & corpore puris conceditur. ibid. super Cant. ser. 67.

Contemplationis & actionis necessaria vicissitudo est. ibid. super Cant. ser. 38.

Contemplationis accessus duo sunt, vnus intellectu, alter in affectu, vnus in lumine, alter in seruire, vnus in acquisitione, alter in deuotione. ibid. ser. 49.

Contemplationis otium, & studium prædicationis, vicissim intermittat anima a Deo deuota. ibid. super Can. ser. 37.

Contemplationis quies pro lucro animarum libenter intermittenda est. ibid. ser. 52.

Contemplationis quies præiudicari non debet sanctę obedientię actibus. ibid. super Cant. c. serm. 48.

Contemplationi vacantes, non sunt vt otiosi, spernendi. ibid. ser. 13.

Contemplatione pausat anima agrotans. ibidem serm. 16.

Contemplatiuam ante actiuam (quę sub obedientia agitur) quærere, est ordo præposterus. ibid. ser. 45.

Contemplatiua vita est nobis eligenda, actiua vero, si præcipitur, patienter est toleranda. ibidem super psalm. 84.

Contemplatiuorum alij ascendunt, alij rapiuntur. ibid. in Epist.

Trepidum cum te reperis, ne discedas ab eloquio Dei, quod valde est ignitum. Bern. de Multip. vtilit. verb. Dei.

Contemplatio, merces est fidei. Augustin. lib. 1. de Trin. cap. 8.

## Dilectio.

## EX SACRIS.

**A**mor verus, seipso contentus est. Ber. de dilig.  
 Amoris Dei suauitas experimento, & non ratio  
 se percipitur. ibid. ser. 67.

Quos fama bene commendat, se inuicem videre de eside  
 rant. Aug.

Amor sanctus, verū incensum, idem 20. de Ciuit. Dei.

Dilectio, donum est Dei, idem u Senten. sent. 368.

Qui verè diligit, credit, & sperat ibidem. in Ench. ca-  
 pitulo 117.

Dilectio vacare non potest. ibid. sup. psal. 31.

Sola charitas lucem Domini videt. ibidem libro 7.  
 Confess.

Charitas, finis est præcepti. ibid.

Semper habet, vnde det, cui plenum est pectus charita-  
 tis. ibid. sup. psal. 36.

Amandus est Deus affectu nosè circum spectè; dulciter,  
 fortiter, & prudenter. ibid. in ser. de Tribula.

Amens quilibet, vigilat, & obseruant, ibid. serm. 56 sup.  
 Cant.

Amor Dei, amorem animæ parit. ibid. ser. 70.

Amor Dei, zelum parit, amor proximi, mansuetudinē.  
 ibid. ser. 45.

Dilige, & fac quicquid voles, nihil tam facile bonæ vo-  
 luntati quàm ipsa sibi, & hoc sufficit Deo. Aug. de verb.  
 Dom.

Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libe-  
 ter opera charitatis exercuit. habet enim multos interces-  
 sores, & impossibile est, multorum preces non exaudiri.  
 Hiero.

Si necessitas venerit, vt amor parentum, siue filiorum,  
 amore Dei comparetur, & non possit vtrunq; seruari, o-  
 dum in suos, pietas in Deum seruanda est. ibid.

Ille in amore Dei maior est, qui ad illius amorem plu-  
 rimos attrahit. Greg. in Hom.

Nunquam Dei amor otiosus, est operatur enim magna,  
 si est. si vero operari renuit, amor non est. ibidem. in Ho-  
 mil.

Incipiat

Incipiat homo amare, & non amabit in homine, nisi Deum. Aug.

In charitate pauper, est diues, sine charitate diues, est pauper. Aug. de Laud. char.

Ad deum, qui ubique præsens est, ubique totus est, non pedibus licet ire, sed moribus: mores autem nostri non ex eo, quod quisque nouit, sed ex eo, quod quisque diligit, iudicari solent. ibid. in Epist. ad Maced.

Beatus, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te, idem lib. Confess.

Ponderibus suis feruntur omnia, pondus meum, amor meus, illo feror, quocunque fertur, idem 13. Confess.

Verus amor non sentit amaritudinem, sed dulcedinē, quia soror amoris, dulcedo est, sicut soror odij, amara udo. ibidem.

Dilectio, character est discipulorum Christi. ibidem.

Superna amare, iam sursum ire est. Greg. 5. mor.

Amor sanctus impatientiā non habet. Hier. ad Damas.

Perfecta dilectio excludit timorem ibidem.

Amanti Deum dilatio imponitur, ut ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeatur. Grego. 16. mor.

Amor Dei, amorem proximi generat, & amorem proximi calefacit amor Dei. Greg. in Hom.

Quantum Deum diligas, debes ex dilectione legis ostendere. Aug. de Spir. & lit.

Primum diligendus est Deus, secundo parentes, inde filij, post domestici, qui etiam, si boni sint, malis filius proponendi sunt, inimicos autem non sicut teipsum, sed simpliciter, sufficit enim, quod odio non habeas. Aug. sup. illud can. Ordinauit me in char.

Verē diligit, qui sine tristitia, sine timore, voluntario potius studio, quam coacto præcepta conseruat. Ambr. sup. Beati immac.

Non melius, nec decentius, quam per dilectionem, rependi potest quod per dilectionē datum est. Ber. sup. Ps.

Dilectionis flammam Satan ferre non potest. Chryso. sup. Epist. ad Corinrh.

Ordinem dilectionis illi peruertunt, qui modum diligendi non custodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus est, diligunt, aut corpora sua minus contemnenda

plus diligunt aut proximos suos sicut seipſos, aut Deum  
plusquam seipſos fortè non diligunt. Prosper. lib. 1. de  
Vit. contemp.

Vis scire ubi thesaurizas, atrende quid cogitas, ita  
fiet vt thesaurum ex tuo amore cognoscas, & amorem  
tuum ex iudicio tuæ cogitationis intelligas. Fulg. in  
quod ferm.

Charitas perfectionis vinculum est. Chrys. sup. Epist.  
ad Coloss. Hom. 10.

Charitas, magnus doctor est, idem sup. Episto. ad Co-  
rin. Hom. 33.

Charitas omnes philosophiæ partes explet, idem sup.  
Epist. ad Corinth. Hom. 25.

Charitas, optimum amoris genus. idem de Char.  
ferm.

Charitas id potest, quod natura negat, idem ad pop.  
Antioch. Homil. 50.

Dilectionis aculeus, Iesus est, & hic crucifixus. Ber. de  
dil. Deo.

Diligere ex se toto quisque debet a quo se totum ha-  
ber. ibidem.

Diligere nos ipsos debemus propter Deum. ibidem.

Diligere tota anima, est sapienter amare. ibid.

Diligere tota virtute, est fortiter pro iustitia sustine-  
re. ibidem.

Diligere toto corde, est omne quod blanditur, amore  
Christi postponere. ibidem.

Diligendi Deum modus est, eum diligere sine modo.  
Bernar. de Dilig. Deum.

Lingua amoris, ei barbara est, qui amorem non nouit.  
Bern sup. Cant. ser. 71.

Dilectio sit sine simulatione. Chrysostom. ser. 17. super  
Epist. ad Rom.

Diligentes diligendi sunt, idem super Episto. ad Co-  
rinth. Homil. 26.

Diligentes bestia diligit, idem ser. 27. sup. Episto. ad  
Roma.

Signum ishabet a Deo diligi, qui Deum ardentè dili-  
git. Bern. sup. Cant. ser. 70.

Sapientia Deus est, propterea non solum dulciter,  
sed & sapienter vult diligi, idem sup. Cantic. ferm. 20.

Acceden-



Accedendum est ad Deum, non irruendum, idem.

Amandus est generator, sed præponendus est creator, Aug. 8.

Charitas fortis æquæ, vt mors, Aug. Epist. 29.

Charitas impendendo augetur, non minuitur, idem Epist. 62.

Charitas prius infirmos, quàm fortes respicit, idem Epist. 158.

Charitas via Dei ad homines est, & via hominis ad Deum, idem de spirit. & lit.

Charitas fidem & spem inclusas habet, idem in Ench. cap. 17.

Charitas sine fide languescit, idem libr. 1. de doct. Ch. ist.

Charitas melior est scientia, idem de bon. coniug. cap. 8.

Ex charitate multa sunt agenda, quæ non sunt præcepta, idem de adul. coniug. cap. 14.

Charitas haberi non potest, nisi in vnitate ecclesiæ, idem lib. 2. cont. lit. Petil.

Charitas & emendat, & commendat cætera, idem lib. 1. de bapt.

Charitas, est radix, fructus, sunt opera, idem sup. Psal. 47.

Charitas, latum mandatum est, idem super Psalm. 118.

Charitas languet peccatis multiplicatis, idem sup. Psal. 39.

Charitas vbi est, ibi & pax, idem super Epist. Beat. Ioan.

Charitas cor vnum fratrum multorum facit, idem sup. Euang. Ioan. cap. 3.

Charitas nobis non est è longinquo petenda, idem serm. 59.

### Scriptura Sacra.

**M**odus ipse dicendi, quo sacra scriptura confertur, quamuis omnibus accessibilis. paucissimis tamen penetrabilis. Aug. 2. Epist. ad Voluf.

Scriptura sacra aliquando nobis cibus est, aliquando potus. cibus est, in locis obscurioribus, quæ quasi exponenda sunt.

do frangitur, & manducando gluitur, potius vero est, in locis apertioribus, quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Greg. in mor.

In sacra scriptura quicquid docetur, veritas: quicquid præcipitur, bonitas: quicquid promittitur, felicitas: est. nam Deus veritas est sine fallacia, bonitas sine malitia, felicitas sine miseria. Hug. 3. de Anim.

Autoritates diuinæ scripturæ sunt approbatæ, & possunt tanquam leges allegari in causis apud Iurisperitos.

Scripturæ exigua cognitio, toti humanæ philosophiæ præferenda. Aug. lib. 2. de Genes. ad lit.

Scripturaram vnicus scopus, est dilectio. idem lib. 2. de doctrin. Christ.

Scripturis credendum, non propriis suspicionibus, idem lib. 3. de Trinit.

Scriptura amara, sed persuaas, idem in Quæst. ex nouo testa. 71.

Scriptura doctrinæ regulam præscribit, idem libr. de Sapient. cap. 1.

Scriptura nostro captui se accommodat, idem in Dialog. 65. quæst.

Scriptura prius amanda, quam discenda, idem de vtilit. credend.

Scriptura non culpanda, quæ peccata hominum nonnunquam recenset, idem lib. 22. cont. Faust. Manich. c. 62.

Scriptura ubi deficit, illi est autoritas ecclesiæ incipit, idem lib. 2. cont. Crescon. gram. cap. 33.

Scriptura, Dei ager, idem tract. 23. in Euang. Ioan.

Scripturam nemo iudicare debet. idem lib. 12. confess. cap. 29.

Quæ Scriptura dicit, Deus dicit, idem libr. 13. confess. cap. 29.

Scripturæ diuinæ obscuritas, propter nostram exertationem relicta est, idem Epist. 5.

Sine scripturarum autoritate nihil definiendum est, idem Epist. 151.

Scripturæ autoritatem, circumstantiæ aperiunt, idem in lib. 83. quæst.

Scriptura pleraque prætermittit, quæ magis intelligere, quam quærere debemus, idem libro 1. quæst. super Genes.

Scriptura

Scriptura nō omnia, sed quæ necessaria, sunt, complectitur, idem lib. 5. de Genes. ad lit. cap. 5.

In scripturarum interp. etatione temeritas respicienda, idem lib. 12. confess. cap. 25.

Ad scripture intellectum, rerum naturalium cognitio nec necessaria est, idem lib. 2. de doctri. Christi. cap. 16.

Scripturæ locum 2um variè intelligi, nihil prohibet. Idem lib. 3. de doct. Christi. cap. 27.

Scripturas scripturis interpretari, iucundius est, quam humanis rationibus, idē tertio de doctrin. Christi. c. 28.

Scripturam nemo intelligit, qui linguam, qua scriptæ sunt, ignorat, idem lib. 2. de Ciui. Dei. cap. 17.

In scriptura non solum quid, sed a quo dicitur, obseruandum est, idem cont. Prisci. & Origeni st.

Scripturæ intellectus, in diuersis diuersus, idem sup. psal. 75. versu, Quia calix.

Scripturæ tunc commodissimè explicantur, cum hæreticis respondere cogimur, idem sup. psal. 76.

Scripturarum intellectus, à Deo petendus, idem trac. 1. exposit. sup. Euang. Ioan.

Scripturarum intellectum impedit, mens impia, idem serm. 13. de verb. Apost.

Scripturarum intelectus est fidei præmium idē serm. 51. de verb. Domi. sup. Euang. Ioan.

Scriptura, gladius est bis acutus, idem ex lib. quæst. ex Matth.

Scriptura bonis vbertas, malis laqueus, idem sup. p. almo 10.

Scriptura in hac vita iuuatur, idem in psal. 124.

Scripturæ lectio obiecta tortuio, est pro oraculo, idem lib. 8. confess.

Scripturæ deuotis & sollicitis sensus aperiunt, idem in quæst. ex nouo test.

Ab scripturæ sensu aberrare leuius est, quam scripturam falsam dicere, idem lib. 12. confess.

Scriptura semper manet integra, etiam si falsis opinionibus corrumpatur, idem lib. 3. de bapte. cap. 15.

Euangelium, mare est. Ambr. in Hexam.

Sacræ literæ habent etiam sermonis rhetorici ornamentum. Ambr. sup. Luc.

Historiæ lectionem sacram multum iuuant, idem li. 2. de

de doctri. Christi.

Euangelii præcones, sunt labra Christi. Basil. in Hexa.

Euangelium præterita, & futura bona anuntiat. Chry

soft. sup. Epist. ad Rom. cap. 1. Homil. 1.

Euangelii sermo ad omni utilis, idem de face d. lib. 4.

Scripturæ non credens, ut uel furibundus vitandus.

Chrys. super Genes. 1. Homil. 2.

Scripturæ nihil temere loquitur, idem super Gen. 4.

Homil. 18.

Scripturæ mens non in superficie est, idem super Ioan.

5. Homil. 46.

Scripturæ expendendæ, non reprehendendæ sunt, idem

sup. Gen. 9. Homil. 14.

Scripturæ diuina, anima quotidiana pijs dat, idem sup.

Genes. 11. Homil. 31.

Scripturæ diuina domesticam gratiam habet, idem

sup. Genes. 16. Ho. 11. 36.

Scripturæ tunc exercitatio dæmonis insidias excludit.

ibidem.

Scripturæ diuinæ, cum timore audendæ sunt, idem

sup. Gen. 29. Homil. 49.

Scripturarum intelligentiam Dominus dat diligenti

lectori idem sup. Gen. 14. Homil. 35.

Scripturæ loca obscura frequenter percurrenda, idem

sup. Luc. 16. conc. 3.

Scripturæ, sors est nunquam deficiens, idem sup. Luc.

16. conc. 4.

Scripturæ lectio non sufficit, nisi fides accedat, idem

sup. Ioan. 5. Homil. 40.

Scripturæ sanctæ, etiam angelis præponendæ sunt,

idem super Epist. ad Gal. 1.

Scripturæ verba nuda, expensa solus, multis errores

dant. ibidem.

Scripturæ a Deo venerunt, ibidem.

Scripturas quod habemus, spiritus sanctus in causa

est. idem super Epist. ad Hebr. Homil. 8.

Scripturæ tota, consolatio est, idem ad popul. An-

tioch. Homil. 7.

Scripturarum lectio, murus firmissimus, idem de pœni-

ten. Homil. 7.

Historiæ veteris testamenti in cordibus depingendæ

sunt.

sunt Chrysoſt. de David, & de Saul.

Sacra ſcriptura habet eruditionem, admonitionem, & conſolationem. Bern. ſup. Pſal. Qui habit. ſerm. 3.

Intellectus ſacræ ſcripturæ a ſolo Deo ſperandus eſt, idem ſup. Cant. ſerm. 2.

Sacræ ſcripturæ verba pudicis auribus ſuſcipienda ſunt, Bern. ſup. Cant. ſerm. 62.

Verba ſacræ ſcripturæ delicioſa, ſolida, atque efficaci ſunt, idem ſup. Cant. ſerm. 69.

Scriptura, n̄ aduerſitatibus ſolatio eſt. Hier.

Quid ſcripturam dixerim, n̄ ſi ſyluā, cuius ſententias, quali fructus quosdā dulciſſimos legendo carpinus, tractando, ruminamus? Hugo. 3. de Didac.

Liber ſacri eloquii incuſ ſcriptus eſt per allegoriam, & foris per hiftoriam. Greg. ſup. Ezech. Homi. 10.

Oculis fidei in ſcripturis indigemus Chryſoſt. ſup. Ge. neſ. Homi. 3.

Euangelii doctrina, utilis reip. moribus. Aug. Epiſt. 5.

Euangelium iam prædicatum eſt in toto mundo, idem Epiſt. 79.

Euangelium prædicant exterius homines, interius autem Deus opera ut, idem lib. 3. de Trinit. cap. 8.

Euangelium, gratia dicitur, quia gratis datus, idem expoſi. Epiſt. ad Roman. lib. 1. cap. 1.

Euangelium annuntiantibus debetur victus idem lib. 2. de conſenſ. Euang. cap. 31.

Euangelio non crederem, niſi eccleſiæ catholicæ me commoveret autoritas, idem contr. Epiſt. Manich. cap. 20.

Euangelium etiam contradicentibus prædicandum, idem contra Creſcon cap. 7.

Euangelium a nullo bene prædicatum proderit, idem lib. 2. contra Epit. Parm. cap. 9.

Euangelio contradicentes, magis Chriſtum lædunt, quàm qui illum crucifixerunt, idem de nat. & grat. cap. 11.

Euangelium, & legem dedit idem Deus, idem de temp. ſermo 49.

Euangelio nulla pietas temporalis præferatur, idem de verb. Domini, ſerm. 7.

Vetus teſtamentum, noui prophetia eſt, idem lib. 15. contra



## 620 Lex diuina, & præceptum.

contra Faust. Manich. cap. 2.

Veteris testamenti sacrificia remissionem peccatorum significabant, non præstabant, idem ep. fl. 39.

Veteris testamenti librorum authoritas a Christo roborata est, idem primo de peccat. merit. & remiss. cap. 29.

Testamentum nouum, charitas est. dem.

Testamentum nouum, abolitio est peccatorum. idem quæst. ex vet. Test. 44.

Testamentum nouum veteribus in significatione datum. idem lib. 12 contra Faust. Manich. cap. 3.

In veteri testamento est occultatio noui, & in nouo manifestatio veteris. idem libro de cathec. rudibus cap. 4.

Testamentum uetus est initium: nouum finis. idem in psal. 77.

### Lex diuina, & præceptum.

**L**ex iram: Euangelium gratiam nuntiat. Hieron. ad Damas.

Diuina eloquia messes, & diuitiæ vocantur. Gregor. lib. 5. mor.

Eloquiorum Dei obscuritas, magnæ est utilitatis. idem super Eze. h. Homil. 6.

Diuina eloquia cum legente crescunt. ibid.

Sacri eloqui lector, quicquid scire quærit, historicum, mysticum, aut morale, hæc illum sequuntur. ibidem.

Diuina eloquia aliquando ex tempore, aliquando ex loco causas assignant. ibid.

Eloquium omne sacrum intelligere, difficillimum est. idem in Euang. Homil. 24.

Qui lege accepti nati sunt, plerique lucem non uiderunt. Greg. 24. mor.

Lex ostendere peccata potuit, non auferre. idem 17 mor.

Legis laborem mutauit Christus in libertatem. idem 29 mor.

Adueniente lege Christi, præcepta, quæ per figuram dicta sunt, iuxta figuram prohibentur seruari. idem in Regis.

In his

In his rebus, in quibus nil statuit certum scriptura diuina mos populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatores legum diuinarum ita, contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. August. in Epist. ad Cas.

Lex naturæ mai. or est, quam legum per scriptio. Amb. 1. de Abraham.

Lex iubet, gratia iuuat. idem epist. 95.

Lex data est, ut hominem sibi ipsi ostenderet. idem Epist. 157

Maiorum præcepta leges apostolicas arbitrentur protinè. Hieron. ad Lucianum.

Præceptum Dei duplex, prohibendi, & imperandi. idem ad Celant.

Iussa non sine culpa negliguntur, & non sine crimine contemuntur. Bernardus de præcept. & discipl.

Qui unum mandatum custodit, & aliud præuaricatur, nihil ei prodest. August. de parad.

Non est amicus recti, quando si fieri posset, mallet id, quod rectum est, non iuberi. August. super psalm. 66.

Contemptus cuiusque præcepti, præcipientis iniuria est. Hieron. in Epist.

Merito dedit præceptum, qui præmisit exemplum. Cassiod. super psalm.

Præceptum idem mantibus gratia, & timentibus lex est. Aug. ad Simpl. Quæst. 1.

Multa, quæ non sunt præcepta, ex charitate facienda sunt. idem lib. 1. de adult. coniug.

Præcepta ex statuto, ita seruanda, quasi iurasses. idem super psalm. 118

Præcipientium autoritas, & præceptorum qualitas attendenda est. Ber. de præcept. & discipl.

Ad mandata Dei hominibus inest secundum naturam inclinatio, ac uis. Basil. in quæst.

Finis mandatorum, Dei est uita æterna. ibid.

Mandati operatio est cibus animæ. ibid.

Præcepta Dei possibili sunt homini. Basil. in Hex.

Mandata Dei leuia, & facilia. August. super Genes.

Sine lege naturæ nullus unquam hominum uixit. Chrysost. super Epist. ad Roman. sermo 12.

Lex ostendit peccatum. idem super Epistol. ad Corinth.

## 22 Lex diuina, & præceptum.

- rimil. Homil. 7.  
Lex fratri vite imposita est. idem super Epistola ad Galat.  
Lex instar scalæ est idem super Epistol. ad Philipp. sermo 11.  
Lex malis suppliciorum est denuntiatrix. idem super Epist. ad Theosal. Hom. 2.  
Legem per fidem sustinimus, non euacuumus. idem sermo 14. super Epist. ad Roman.  
Præcepta de calogi, u agnum est gaudium seruare Gregor. libro 14 mor.  
Qui diuina præcepta metunt, Dei tabernacula sunt. idem 19 mor.  
Qui Dei præceptis inserviunt, aduentum illius spectata præstolantur. idem 31 mor.  
Præcepta Dei comparantur speculis mulierum. idem in Euang. Homil. 17.  
Præcepta donumica, & multa sunt, & vnum ibidem.  
Lex omnium altissimi veritas. Al. gultinus de ver. relig. cap. 3.  
Lex scripta in cordibus est spiritus sanctus. idem libro de spirit. & illic. cap. 21.  
Lex æterna, diuina est voluntas, idem libro 7. quæstio. super Iud c. 13.  
Legem, & euangelium idem dedit. idem sermo de temp. 53.  
Veteris, & nouæ legis varietas ad sapientiam Dei referenda est. idem Epist. 95.  
Præcepta Dei semper seruanda, etiam si contra mores fuerint, Aug. lib. 3. confess.  
Præcepta sua Deus non dedit suæ utilitatis, aut voluntatis causa. idem lib. 1. Retract.  
Præcepta decem omnia seruanda, præter sabbati, quod figura est idem in Enchi.  
Ex decem præceptis omnia, quæ iussit Deus, pendent. ibidem.  
Qui legem carnaliter accipit, insulsam cibum comedit, Greg. libro 6. mor.

Reli: o.

## EX LATINIS.

**C**um in amicicia, quæ honesta non sunt, possulantur, religio, & fides anteponantur amicicia. Cic. 3. Ofnc.

Omnes religione moventur. & deos patrios, quos à moribus acceperunt, colendi sibi diligenter, & retinendos arbitrantur. dem. 6. & etus in Ver.

Religione vi a conat. Pl. 5. in ori lib. 11.

Omnia prospera eveniunt sequentibus Deos: aduersa autem penitentibus. Lilius 1. Dec. lib. 5.

Religiones p. e. magis, quam magnificè, coli debent. idem 1. Dec. lib. 2.

## EX SACRIS.

**A**uctur religio Dei, quanto magis præmitur. Last. libro 5.

Nemo religioni præferre debet pietatem Hier. in p. it.

Religionis causa est, probitatis magnitudo. ib.

Tu, qui in congregatione es, bene vive, ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter, ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter Deo. Bern. in quod iermo.

S. perditione pervertitur religio. Cypri. lib. 4. Epistol.

Christiana religio etiam si miraculis non esset approbata, sua honestate recipi debuerat. Pius 2. apud Platinam.

Monachalis observantia in duo diuiditur: in præcepta videlicet, & remedia. Bern. de præcep. & discipl.

Religio munda, secundum baptismum est. idem de dupl. bapt.

Religio non sentit fatigationem, Chrysost. super Matth. Hom. 35.

Religionis, difficilis mutatio est. idem super Epistol. ad Corinth. Homil. 7.

Bona religionibus, concessa sunt perpetuo possidenda. Gregor.

R r Religio

Religio pietas est erga Deum. August. 4. de Civitate Dei. cap. 23.

Religio ubi nulla est, virtutes esse non possunt. idem 19. de Civ. Dei. cap. 24.

Religio vera prius est de, quam ratione discenda. idem 2. de Civita. Dei cap. 4.

Religione indignus est, qui ficto pectore accedit ibidem.

Religio in veritate, non in falsitate consistit. idem libro 3. contra Gaud. cap. 15.

#### Monachus.

**M**onachus fugiendo, mundum vincat. Hierony. aduers. Vigilant.

Monachi non cum matre habitent. idem ad Rust. monach.

Monachi lectioni sacræ insistent. ibid.

Monachi minime orientur. ibid.

Monachi nihil in futurum reponant. idem ad Demetr.

Vagus monachus, diaboli mancipium est. Pius 2. apud Platinam.

Virtutes clerum ditant, vitia pauperem faciunt. ibid.

Otijsse, plerique monachatum amplectuntur. Augustinus de oper. monach.

Monachorum vita cruce gera. Basil. in sermo exercitar.

Monachi plures cum primum religionem intrant, timorati satis, sed fiducia tandem accepta, in superbiam & presumptionem assurgunt. Bernard. contr. vit. ingrat. serm.

Monachi officium, non docere, sed lugere. idem super Cant. sermo 64.

Monachis, quibus utique nunquam doctrina cœlestis deest, nulla de ignorantia excusatio. idem in ascensione Dom. sermo 6.

Pertinaces monachi magistram habent voluntatem suam, non regulam, non abbatem. idem super Cantic. sermo 19.

Monachorum dulcis vita. Chrysost. super Matth. 21. Homil. 69.

Monacho preces id, quod venatori gladius. idem de comp. reg. & monach.

Excusa-



Excusationem de ignorantia non habent monachi. Bern. de aduent. Domini sermo 3.

Habitus monachi est, contemptus mundi. Gregor. in regist.

Monachi aut summè boni, aut summè mali. August. Epist. 137.

### Sacerdos, & clericus.

**S**acerdotis lapsus difficile restitutus. Hieronym. ad Heliod.

Abbas prius probandus, quam eligendus, Grego. in regist. l. bro 8.

Nec imperatoris est, libertatem discendi negare: nec Sacerdotis, quod sentiat, non dicere. Ambro.

Sacerdotis petitio doctrina pietatis est. idem.

Sobriam à turbis gravitatem, severam vitam, singulare pondus dignitas sibi vendicat sacerdotatis. idem Epist. 6.

Sacerdotis est scire legem Domini, & ad interrogationem respondere de lege. Hierony. sup 1<sup>am</sup> Aggæum Prophetam.

Nos, qui ex oblatione fidelium uiuimus, quæ quasi illi pro suis peccatis obtulerunt, si comedimus, & tacemus, proculdubio eorum peccata manducamus. Gregor. in Homil.

Castitas perpulchrum ornamentum, sacerdotium honorat. Bernar. in Epist.

Sacerdotium regno maius est. Chrysostom. de ver. Esaie, Homil. 4.

Sacerdotis est monere, non arma mouere. ibid.

Sacerdotem mansuetudo ornat. idem de uerb. Esaie, Homil. 5.

Sacerdos medius inter Deum, & hominem. ibid.

Sacerdotum bona conuersatio, populi conditura est. idem super Matth. Homil. 10.

Sapientissimum esse oportet, & perspicacem in omnibus sacerdotem, & mille (ut aiunt) ex omni parte oculos habentem, quippe qui non solum sibi, sed etiam populo uiuit. Chrysost. de Dignit. sacerdotum.

Multi sunt sacerdotes, & pauci sunt sacerdotes: multi in nomine, & pauci in opere. Chrysost. super Matth.

R r 2 Melius

## 626 Sacerdos, & clericus.

Melius est propter bonos etiam malos sonere, quam propter malos etiam bonos contemnere: propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos, etiam bonos contemnatis. ibi.

Sacerdotes pro populi iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguunt. Irido 3. de summo Bon.

Sacerdos pro populo orat, non contra. Ambros. super psalm. 37.

Sacerdotibus solum ius est ligandi, & soluendi. idem de v. d.

Sacerdotis officium est munus Spiritus sancti ibidem.

Sacerdotis est, velle prodesse omnibus. idem libro 3. Offic.

Sacerdotis est, liberalem esse. ibid.

Mali medici corpora: imbecilli sacerdotes animas occidunt. Pius 2. apud Platin.

Sacerdotes, vicarii sunt Christi. idem super Matth. Homil. 17.

Sacerdos Dei orationem offert pro cunctis. idem sup. Epist. ad Hebræ. Homil. 16.

Pulchritudo animi sacerdotis clarescat omnibus. idem de sacerdot. libro 3.

Clerici Dominam possideant, & ab eo possideantur. Hierony ad Nepot.

Clerici nudi sint, & nudi Christum sequantur. ibi.

Clerici hospitalitatem exhibeant ibid.

Clericis conuiuia declinanda sunt. ibid.

Clericorum est sepelire mortuos. idem ad Inno.

Clerici colloquia mulierum deuicent. idem ad Nepot.

Clerici munuscula à mulieribus, non accipiant. ibid.

Clericorum officium, ad ecclesiæ ornatum, non ad seduitatem actuum, pertinere debet. Grego. in Regist.

Clerici à laicis iudiciis non sunt opprimendi. ibi.

Clerici pro suis excessibus à suis episcopis puniti, non sunt ab aliis defendendi. ibidem.

Vehementer ecclesiam Dei destruit, meliores esse laicos, quam clericos. Hier. sup. Epist. ad Timoth.

Clericorum nomen nouerunt igne, multum nesciant. Hier. ad Rust.

Clericis

ba Clericis conceditur, vt bene viuentes, & altario ser-  
uientes, de altario viuunt, viuunt quidem non luxurien-  
tur. Bernard in Epistol.

Magna sacerdotis gloria est, rectitudo subditorum.  
Grego. in 10. mor.

Sacerdotes, membrorum Domini prima pars sunt.  
idem 14. mor.

Sacerdos irreprehensibilis graditur, cum prisco-  
rum patrum exempla indefinenter intuetur. idem in  
Past.

Sacerdos prædicationis nescius, est præco mutus ibi-  
dem.

Sacerdos, debet esse petra salis in populis. idem in  
Euangel. Homil. 17.

Sacerdos, sit seuerus, & mansuetus. ibidem.

Mundus multas ex sacerdotibus malis calamitates  
patitur ibidem.

Sacerdotes mali, similes sunt aquæ baptismatis. ibid.

Sacerdotes, etiam hodie demonia possunt eijcere.  
idem in Euang. Homil. 29.

Populus sæpè ruit ex culpa sacerdotum. idem in Euan-  
ge. Homil.

Sacerdotis opera debent charitate decorari. idem in  
Regist.

Sacerdotes sonitum dare debent. ibidem.

Sacerdotis magna merces est post iniurias in veritate  
permanere. ibidem.

Contumelia sacerdotum est, de Diuinis cultibus ad-  
moneri. ibidem.

Sacerdos humilitatem in mente, & dignitatem in ho-  
norem sacerdotij seruare debet. ibidem.

Deus à sacerdotis officio non quærit aurum, sed ani-  
mas. ibidem.

Clerici specialius ad laudem Dei electi. Augustinus  
in præfat. psalm.

Clericus mercemonia exercens, intercessionem ven-  
dens, viduarum munera amplectens, negotiator magis,  
quàm clericus est. idem in serm. 20. Vñ prægn.

Clerici, milites spirituales. ibidem.

Sacerdotes bonorum ecclesiæ non posseditores, sed di-  
spensatores sunt. Aug. in Epist. 50.

R r 3 Sacer.

Sacerdotibus manibus operari non licet. idem ad frat. serm. 30.

Electio.

EX GRÆCIS, ET  
LATINIS.

**O**pinio diuiditur in uerum, & falsum: electio uero, in bonum, & malum Arist. Eth. c.2.

Electio non est de præterito, sed de futuro probabili. idem Ethic. 6.

Pluralitas personarum in electione præfertur paucitati similiter magnitudo præfertur. ibidem.

Etiam in minimis eligendum est, quod melius est. Plur. de vitio. & uerac.

In duobus malis, leuius eligendum. Cicero ad Quint. frat.

Non potest esse delectus, ubi numero laboratur. Quintilianus lib. 8.

EX SACRIS.

**D**eus non eligit dignos, sed dignos (eligendo) facit. August. lib. 5 contra Iulian.

Electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat ad ruinam, hoc Deus conuertit eis in gloriam. Greg. lib. 2. mor.

Deus electum suum custodiendo deserit, & deserendo custodit. ibidem.

Deus eligit, quos hic mundus despicit. idem libro quinto mor.

Electos suos non permittit Deus teterari supra id, quod possunt. idem lib. 6. mor.

Electi non compatiuntur damnatis. ibidem.

Electi Deo seruientes, uitæ præsentis subsidijs indigent. idem lib. 8. mor.

Electi ad æternitatis intentionem tendunt. ibid.

Electi peccata, quæ confitentur, districtæ animaduersionis fletibus prosequuntur. ibidem.

Electus mundi honores metuit. idem 10 mor.

Electi culpis suis nesciunt parcere. idem lib. 11. mor.

Electi

Electi plus student agere, quam sit eis præceptum. idem lib. 15. mor.

Electi casum in peccatum prævident. idem lib. 16. mor.

Electi s, & reprobis vita d spar est, carnis in morte corruptio d spar non est. ibidem.

Electi nih l præsentis gloriæ quærunt, vt possint in fine coronari. ibidem.

Electus nisi Deum cognosceret, vtiq; non amaret. ibidem.

Electi Deum per fidem cognoscentes, ipsum per fidem videre anhelant. ibidem.

Electi non promittant sibi pro hac vita securitatem. idem 20. mor.

Deus, electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrecere ibidem.

Electi persecutionis tempore paratiores sunt mori, quam tacere. ibidem.

Electi tanto acius timent, quanto æterna retributio vicinior est. idem lib. 24. mor.

Mors carnis electos luci restituit: lucem suam reprobis tollit. idem 24. mor.

Nemo perscrutetur, cur alius eligatur, & alius reprobetur, e contra. ibidem.

Argumenta prauorum, ad electorum salutem proficiunt. idem 31. mor.

Electi in desideria praua aliquando ruentes, a Domino retinentur. idem 34. mor.

Egestas electorum, alia est ab egestate reprobis. ibidem.

Si electi tanti iudicii terrorem expanseunt, quid facient, quæ iudicis aduentum oderunt? ibi.

Electorum proprium est, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. idem 34. mor.

Electi de nulla virtute superbiunt. ibidem.

Electus, bene vitur malo. ibidem.

Omnes electi, sunt membra nostri Redemptoris. idem lib. 1. sup. Ezechie.

Electi sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant. ibidem.

Electi in faciem, reprobi retrorsum cadunt. idem sup. Ezech. Homil. 9.

R 1 4 Electi



Electi quantumvis à Deo donentur bonis, humiliantur amplius, idem sup. Ezech. Homil. 9.

Vnum signum electionis est, soliditas charitatis. idem sup. Ezech. Homil. 15.

Deus quandoque suos electos labi permittit, idem in Euang. Homil. 22.

In electione non fit venalitas, idem ex Reg. st. lib. 4.

Electus pretio, indignus efficitur sacerdotio, ibi-  
dem.

Electum præmiis, & eligentes, par poena respicit, ibi-  
dem.

Non ex favore, sed ex iudicio, debet fieri electio, idem ex Reg. st. lib. 8.

Extraneus non præponatur intraneis in electione, ibi-  
dem.

Electio differri potest, si non inueniatur idoneus, idem ex Reg. st. lib. 9.

Electi, spirituales esse cupiunt, sed non videri, idem in 1. Reg.

Electorum est peccare, & resipiscere, ibi-  
dem.

Electi non solum prædicatio, sed & conuersatio Deo placet, ibi-  
dem.

Electorum multiplicatio, reproborum est diminuti, ibi-  
dem.

Electi à malis etiam prædicatoribus bona suscipiunt, ibi-  
dem.

Electi, sine peccato esse non possunt, ibi-  
dem.

Electio boni antistitis, non fit humano iudicio, sed Diuino, ibi-  
dem.

Eligendi ad ecclesiam, à Deo monstrari debent, ibi-  
dem.

Discant electorum principes, successores sibi non eos, qui consanguinitate generis iuncti sunt, nec qui carnis propinquitatem optantur, testamēto signare, nec hereditarium tradere ecclesie principatum, sed referre ad iudicium Dei. orig. sup. illud Numero. 27. Provideat Dominus.

Hæc est iusta ex æquitate veniens partitio, ut meliores semper in officiis præferantur: pessimi autem ciues, vel minus boni luce careant dignitatis, non potest quisquam eligere quæ meliora sunt nisi sciat simul reicere, ac vitare quæ mala sunt. Lact. de Ira Dei.

Electio

Electio Dei, non est uolenta. Chrysost. Homil. 46.

Electio diuina, benignitatis iudicium est. idem sup. Epistol. ad Ephes. ser. 1.

Electio, virtutis signum. idem ser. 16 sup. Epistol. ad Rom.

Ex electis nemo peribit, nec deficit fides illorum. Aug. lib. de Correct. & grat. cap. 7.

Elect. onis nomen non inuenitur in malis. idem lib. 1. Quest. sup. Gen. cap. 17.

## Prælatio.

**P**rælati in crepationem, & instructionem suam uacua aspiciens, non medocriter torquetur. Bernard. sup. Cant. c. sermo 41.

Prælati esse uolunt formidini, utilitati raro. idem super Cantic. ser. 22.

Prælati debent habere clementiæ pietatem, Zeli rectitudinem, discretionem harum mediatricem. idem de Confid. lib. 2.

Prælati contraria Deo iubentibus non est obediendum. idem in epistol.

Prælati cauere debent personarum acceptionem, quo uicio solent iudices inquinari. idem de Confid. lib. 3.

Prælati boni aduersus murmur subditorum parant medicinam. idem sup. ant. 25.

Pastorum est, vigilare super gregem propter tria necessaria: uidelicet ad disciplinam, ad custodiam, ad præces. idem in Sent.

Naui prælatorum tribus lateribus compacta esse debet, cordis puritate, conscientia bona & de non ficta. idem in fest. Magdal. ser.

Prælati, mansueti sint subditis, ut matres filiis. idem sup. Cantic. sermo 22.

Prælati, medici sint, non domini. ibidem.

Prælati parati sit omnium necessitatibus succurre re. idem sup. Cant. ser. 72.

Prælatorum profectus, debet esse profectus subditorum, & quicquid plus eis merentur, cum eisdem debent parti. idem de Tripl. gen. bon.

Prælati

Prælati sunt oneri infirmæ animæ, idem in Epist.  
Pastorum gloria, omnium multitudo est. Chrysost. post.  
red. prio. exil. Homil.

Pastoris gaudium est cum agni exultant, idem de Reg.  
off. 2. exilij de Asia.

Nil me prælatum prohibeat horum, quæ promissi, nec  
plus exigat, quàm promissi. Ber. de præcept.

Nonnulli abbas humili sub habitu, superbè agendo,  
volunt à suis subditis strictissimè obedi, & ipsi si petio-  
ribus obedire recusant. Amb. in epi.

Nulla est excusatio pastoris, si lupus, eo sciente, oves  
comedit. Greg. in Regist.

Pastores, Dei contemptores, similes angelis erunt, quo-  
rum imagines vestiunt idem in Past.

Pastorum culpæ subtilius indicantur. idem sup. 1. Reg.

Pastores cupiditate intrusos, Dominus ignorat. ibid.

Pastor bonus à Domino magnis precibus quærendus  
est. ibidem.

Pastores tam conuertendis, quàm conuersis debent vi-  
gilare. ibidem.

Pastor negligenter præest, qui subditorum & fortitudi-  
nem, & infirmitatem nescit. ibidem.

Ecclesiæ prælati, subditorum peccata, quasi propria  
plangunt. Gregor. 13. mor.

In prælatis debet esse consolans, misericordia, & pie-  
tati disciplina. idem 20. Mor.

Prælati debent humiliter pati increpationem à subdi-  
tis idem in Past.

Potestas prælati, non honor, sed onus, æstimatur. idem  
24. Mor.

Prælati omnes subditorum, minus sapientes, quàm ipsi  
sunt, arbitrantur. idem 25. Mor.

Prælatis debet studere, non timeri, sed diligere, & amo-  
rem suum, pro seipso non quærere. idem in past.

Nonnulla peccata apertè cognita, sunt à prælato ma-  
ture tollenda aliqua dissimulanda, aliqua subtiliter &  
occultè perferenda, aliqua uehementer increpanda,  
aliqua leuiter arguenda. ibi.

Prælati tot moribus à gni sunt, quot ad subditos suos  
perditionis exempla transmittunt. ibid.

Prælati circumspectionis studio, oculos peruigiles  
habeant.

habeant .ibidem.

Peccatum prælati grauius est peccato subditi . idem.  
sup. 7. p sal.

Prælati et si nihil sibi timeat, commissis tamen sibi timere debet. ibidem.

Prælati suis precibus debent adiuuare subditos. ibidem.

Prælati defectu, non debet grex pastoralis cura destitui. ibidem.

Prælati plus misericors, quam seuerus, esse debet. idem in Reg.

Prælati per ignorantiam peccans, negligentia arguitur: per scientiam uero, dignus est, magna puitione, idem in Reg.

Prælati propria uita non sufficit, subditis uero sufficit. ibidem.

Prælati electi, dicitur salus Domini. ibidem.

Prælati, & subditi, reprobam uitam simul ducentes, penas pariter patiuntur. ibidem.

Prælati omnis officium, electi uiri refugium. ibid.

Prælationis culmen pro alijs, non pro nobis, ascendimus. ibid.

In præpositorum operibus sibi ratio totum uendicet. idem in Reg.

Præpositorum sollicitudo, subditorum est cautela. ibidem.

Hoc scire sollicitus rector debet, quod plerumque uitia uirtutes esse mentiuntur idem in past.

Rector spiritualis, gubernatori nauis comparatur. idem in Reg.

Rectorem Sancti spiritus gratiam petere, necesse est. ibidem.

Debet quisque proprias virtutes perpendere, ac pro qualitate virium suarum, curam aliorum suscipere: ne dum delectatur loco gloriæ, fiat subditis autor ruinæ, & qui grauatur pondere suarum, velit fieri index alienarum culparum. durum est enim, ut qui nescit tenere moderamina uitæ suæ, iudex fiat uitæ alienæ. Chrys. super Eccl.

## Episcopatus

**E**piscopi sacris literis eruditi sint. Hieron. ad Paul.  
Ep. copus, ecclesie lumen est. idem ad Lucif.  
Episcopo errante, magnus in ecclesia error. ibidem.

Episcopi patres sint, non domini. idem in pithaph.  
Paul.

Episcopi locum Apostolorum tenent. idem ad Mar-  
cel.

Am episcopo, quam laico non licet, quod non licet  
Christianis. idem aduer. I uer.

Episcopus, ecclesie condimentum est. ibidem.

Non omnes episcopi, episcopi sunt. idem ad Heliod.

Episcoporum, grandis est honor, sed grande pondus hu-  
ius honoris. Grego in Cuing. Hom. 34.

Episcopi eliguntur, ut si intercessor ad Dominum pro  
populo. idem ex Reg. st.

Episcopi violententer a suis locis expulsi, ab aliis sunt  
recipiendi. ibidem.

Episcopus, ad exemplum Christi debet habere curam  
orphanorum & viduarum. ibidem.

Episcoporum sedes, propter hostiles incursum, muta-  
ri solent. ibidem.

Episcopus conuiuio occupatus, corripiendus est. ibi-  
dem.

Episcopus debet potius animarum lucris intendere,  
quam temporalibus. ibidem.

Pro iniuria propria episcopo, alienum excommunica-  
re non licet. ibidem.

Eligendus in episcopum debet esse deo gratus, & ho-  
minibus. ibidem.

In electione episcopi communi utilitati, non suo com-  
modo, quisque prospiciat. ibidem.

Episcopus in reorum correptione, non verberibus, ti-  
mere debet. ibidem.

In episcopali ceruice nihil splendidius fulget, quam hu-  
militas. ibidem.

Episcopi officium est, in ecclesia unitatem reducere,  
qui a dei veritate dissentiant. idem in Registr.

Episcopi exhibeant in opere, quod significant in no-  
mine. ibidem.

Episcopi ecclesie, dicuntur astra coeli. ibidem.

De re



De rebus, quas episcopus ante ordinationem habebat, potest testari. *ibid.*

Episcopus non solum lectioni, & orationi: sed & elce motvnis vacare debet. *ibid.*

Episcopus in causis pauperum exercendus est, vel saltem bonæ sit voluntatis. *ibid.*

Episcopus tenetur scandalum datum auferre. *ibidem.*

Episcopo aegroto sufficiatur vicegerens. *ibid.*

Nullus episcopus propter infirmitatem est deponendus. *ibidem.*

Tres sunt pastoris voces: suavis, dulcis, & alta: suavis ad infirmum: dulcis ad morientem: ad surdum pertinet alta. Hugo de Claustr. an.

Episcopus ecclesie lucerna est. Basil. in epist.

Episcopus iuramento purgari potest. Grego. in Reg.

Episcopus causas clericorum non nisi cum senioribus ul ar. *ibid.*

Episcopi necessarii sunt, in episcopi consecratione. *ibid.*

Episcopus unius diocesis, vel prouincie, nihil in aliena diocesi, vel prouincia exerceat. *ibid.*

Quilibet episcopus privilegium suæ dignitatis seruare debet. *ibid.*

Qui episcopatum ad gloriam honoris querit, non ad ministerium querit. reg in Past.

Deus episcopatus in unum redigere episcopatum, catholica potest autoritas. *idem in Reg.*

Episcopus, id est, speculator. August. de Ciui. Dei lib. 1. cap. 9.

Episcopus ne cum alio episcopo in eadem sede simul sedeat. *idem epist. 110.*

Episcopi minus, ut hac uita nihil difficilius, ita apud Deum nihil beatius. *idem epist. 124.*

Episcopi est posse contradicentes conuincere. *idem contra Cresc. cap. 9.*

Episcopi, custodes sunt ecclesia. *idem in psalm. 126.*

Episcopi, in locum Apostolorum succedere. August. in psalm. 45.

Predicatio.

## Prædicatio.

**V**erbum Dei audire & non facere, etiam utile est.  
Chrysoft. super Matth. Homil. 13.

Verba salutis sæpius audita, reprobis vilescunt. Ber. in die Apost.

Prædicandi officium viris, non mulieribus, commissum est. Ambr. in epist. ad Rom.

Prædicatio cum puritate mentis, Deo accepta est. Ber. super Cant. ser. 63.

Prædicatio cum impuritate mentis, Deo odibilis est. ibidem.

Prædicationis fructus magis necessarius est, quam contemplatio. idem super Cant. serm. 9.

Prædicator plus intendere debet, ad imbuenda corda, quam ad exprimenda verba. idem super Cant. serm. 16.

Verbum Dei aliter sapit electis, aliter reprobis. Ber. de verb. Abach.

Verbi Dei impletio, cibis & pastus eius est. idem super Cant. serm. 6.

Concionari mortuis auribus, tædiosa res est. Chrysoft. super Gen. Homil. 61.

Concionandum est ad horam. idem super epist. ad Rom. serm. 17.

Iuvenes etiam rectè sapientes, non debent incautè ad prædicandum proflire. Greg. 10. mor.

Multi verbis prædicant, quæ moribus impugnant. idem in Past.

Infirmis mentibus non debeat alia prædicari. ibidem.

Idem prædicant lex, & Prophetæ, Euangelium, & Apostoli. idem lib. 1. super Ezech.

Ut seruetur veritas prædicandi, teneatur, necesse est, altitudo viuendi. ibid.

Prædicans Iesum, debet eius passiones imitari. idem super 1. Reg.

Deus rudes prius prædicatione non aperta docuit. idem 28 mor.

Prædicatio non faciliè accipitur eius, qui moribus levis esse videtur. idem lib. 1. super Ezech.

Laudem de prædicatione querere, est rem magnam vili

vili pretio venundare. idem lib. 2. super Ezechiel.

Ignari literarum debent prædicatione instituī. idem in Reg.

Prædicator audientis modum consideret. idem 17. mor.

Prædicator prius euellat nocua ab auditorum auri-  
bus, & postea plantet utilia. ibid. 18. mor.

Prædicator causarum origines, à sacris paginis su-  
mat. ibid.

Cum auditores prædicantium uitam suscipiunt, vim  
prædicationis necessariò admirantur. idem 19. mor.

Boni prædicatores honorem propter elationem fu-  
giunt, licet honorari propter imitationem velint. ibid.

Prædicatores non sibi tribuant profectum auditorū,  
sed Deo. idem 19. mor.

Prædicator verba auribus dare potest, perire corda  
non potest. ibid.

Dum doctrinæ discretio à prædicatore cautè cu-  
stoditur, ei diuinitus largior copia prædicationis da-  
tur. ibid.

Forma bellica, prædicatoribus est seruanda. idem  
31. mor.

Prædicatores sancti propter persecutionem à prædi-  
catione non desistunt. ibid.

Inanis gloria sepè innadit prædicatores. idem in Past.

Prædicator post aliorum curationem, ad seipsum re-  
deat. ibid.

Quanto auditores in charitate proficiunt, tanto præ-  
dicatoribus gratia datur. idem 12. mor.

Prædicator, sanguinis iusti cadentis reus erit, si ta-  
cuerit. ibid.

Prædicatores ponunt contra dæmones, insidias, ca-  
stra, & munitiones. ibid.

Prædicator potest petere sumptus & alimenta. idem  
super Euang. Homil. 18.

Prædicator meritum accipit, etiam si auditores non  
conuertantur. idem in reg.

Prædicator carnalis, dicitur lucerna cæca. idem su-  
pra. 1. Reg.

Prædicator in ordine prædicationis perfectus non  
est, si contemplationis reuelatione caruerit. ibid.

Prædi-

Prædicator circumstantiis considerare debet. ibidē  
Prædicator in umbra Redemptoris requiem habet.  
ibidē.

Prædicatores falsi mel in lingua, non sub lingua portant. idem.

Prædicare nihil est, si corde dissentiat. August. super psal. 57.

Frustra prædicatur, nisi Dominus det incrementum. idem super psal. 125.

Prædicatio Christi, bona est a quocunque fiat. idem contra epist. Palm.

Prædicatores ex omnibus gentibus sunt eligendi. idem super psal. 67.

Prædicatoribus dandum est liberalius ceteris agentibus. idem super psal. 103.

### Christianus.

**C**hristianus semper patitur persecutionem. Hier. ad Hel.

Christianus a bona opere cessans, vix se excusabit apud Dominum. idem in Euang. Hom. 18.

Christiani sunt membra Christi Greg. in reg.

Christianus est lux, sal, fermentum. Chrysostom. super Ioan. Homil. 52.

Christianorum spes in futuris est. idem ad Colos. scr.

Christianum non faciunt parietes. Aug. lib. 8. conf. si. cap. 1.

Christiani non pugnando, sed moriendo vincunt. idem Epist. 47.

Christianus non generatur, sed fit. idem lib. quæst. ex nono testam.

Christianorum dignitas non in terra, sed in coelo posita est. idem lib. quæst. ex utroque.

Nec captivitas Christianis nocet, quoniam illic Deum suum inveniunt. Aug. lib. 1. de Civita. Dei. cap. 14.

Per malos Christianos nemo se excusare potest, ne fiat Christianus. idem sup. Psal. 25.

Nihil periculosius falsis Christianis. idem sup. Psalm. 53.

Fides,

**F**idelis totum mundum habet, cum Deum habeat. Augu.  
lib. 5. confess. cap. 4.

Fides indubitata arduè ad Deum reperitur. Hier. aduers. Lucif.

Fides est simplicitas mentis, & deuotio animæ ad Dominum. ibidem.

Accedere ad Deum est, illi credere. Augu. aduers. Iud.

Fides, spes & charitas sunt spiritalis ædificii portæ. Greg. sup. Ezech. Homil. 19.

Atrium spiritalis ædificii, est multitudo fidelium populorum. ibid. sup. Ezech. Homil. 22.

Fidelis in modico censetur dignus munere ampliori. Bern.

Semper maior est fides, quam penitentia reponit. Lact. lib. 5.

Dormiens fides, censura cœlesti erigitur. Cypr. de lapsis.

Fides vera nunquam turbatur: Ambro. de fide contr. Arianos.

Fides præcedit deuotionem. ibid. lib. de Ioseph.

Fides in exercitata cito languescit. ibidem in Psalm. 118.

Fides animæ redemptio est. ibid. lib. 1. Epist. 1.

Fides est bonorum omnium fundamentum. ibid. de fide.

Fides vna est, non multa. ibid. lib. 13. de Trinit. cap. 2.

Quando homo altiora scrutari non potest, fide viuat. ibid. de Ago.

Fides nostra sine initio est, ibid. in quæstio, ex utroque.

Fides nisi præcedat, bona vita sequi non potest. ibid. de fide & oper.

Fides potestati terrenæ non est subdita. ibid. in exposit. quart. quæst.

Fides excitat voluntatem ad exercitium. ibidem in quæstio. ex utroque.

Fides omnem differentiam sexus, conditionis, & generis tollit. ibid.

Fides in rebus humanis necessaria est. ibidem de fide

Scilicet reum



rerum. inuis.

Ratio subsequatur fidem, ut intelligat fidelis, quid credat ibid in quest ex utroque.

Fidem in extremis suscipere, non satis tutum est. ibidem.

Vires fidei, tentatione discuntur. ibidem in Psalm. 36.

Fidei opus est dilectio. ibid. in Psalm. 31.

Fidem Domino non seruans, seipsum fraudat. ibid. tract 3 in expositi in Epist. 6. Ioan.

Fides alia magnam scripturarum cognitionem habet, alia non magnam habet. ibid. serm. 139 de temp.

Sic utique a Deo parata est mensura fidei, sit quod illud proficit. ibid. serm. 144. de temp.

Omnia temporaliter gesta a Domino nostro Iesu Christo, fidem nobis inserunt. ibid. serm. 12. de verb. Domini.

Fides ex auditu, ex visu confirmatio est. Bern. sup. Cant. serm. 6.

Crederet, intelligere, & facere, consequuntur. Basil. de baptis.

Deus non glorificatur absque fide in Christum Basil. in Apolog.

Qui Deum fide tenent, adhuc speciem ignorant. Grego. 10. mor.

Plurimi fidem tenent, uitam fidei non tenent. ibidem 26. mor.

Deus militibus suis ante omnia, fidei fortitudinem præbet. ibid. 31. mor.

Nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam presentiam non cognoscat. ibid. 35 mor.

Non charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. ibidem super Ezech.

Fideles miracula non querant. Aug. lib. 4. de consensu E. angel. cap 9.

Fideles nos esse, audemus dicere, iustos, non item ibidem in Psalm. 38.

Fidelis hoc tantum gaudet, quod nomen suum scriptum est in celo. Aug. in Psalm. 130.

Fideles persequentes, foueam sibi faciunt. ibid. super Psalm. 5.

Cum Christus se nobis ostenderit, fides finietur. ibidem.

dem.

Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum Grego. in Euang. Homil. 26.

Vera fides est, quæ verbis credit, moribus non contradicit, ibidem in Euang. Homil. 29.

Fide carens, iustus esse non potest. Grego. super 7. Psalm.

Merito fidei, bellorum paratur victoria. ibidem ex reg. it.

Fides percepta bonis operibus est exercenda. ibidem.

Fidei nostræ sacramenta alijs sublata, alijs sunt reuelata. ibid. sup. 1. Reg.

Fide velut fama, Deum cognoscimus. ibid.

Fundamentum animæ humanæ, est fides. Grego. 28. mor.

Auditus præcedit visum, & fides visionem. Bern. super Cant. serm. 45.

Dei visio, fidei præmium est. Aug. 22. de Ciuita. Dei. cap. 29.

Mysteria magna fidei cognoscentes, & a maioribus communcent. Bern. sup. Cant. serm. 33.

Oculus fidei, thesaurum inuenit absconditum. Bern. in Psal. Qui habitat. ser. 17.

Vera & plena fides uniuersa præcepta complectitur. Bern.

Diuina credenda, non discutienda. Chryso. sup. Epist. ad Timoth. 1. cap. 1. Homil. 1.

Fides in Deo, secunda anchora. Chryso. sup. Gen. 6. Homil. 25.

Fides lumen animarum est, ibidem super Matthæ. 2. Hom. 2.

Fides recta nihil proficit, si uita praua est, ibid. super Ioan. 11. Homil. 62.

Fide persuadet Deus, non rationibus, ibid. sup. Epist. ad Corinth. cap. 1. Homil. 4.

Fides secretum est, ibidem super Epist. Paul. ad Ephes. cap. 8. sermo 23.

Fidei proprium, nunquam onmino turbari, ibid. super 1. p. ad Timoth. cap. 1. Homil. 1.

Fides animam facit quiescere, ibidem.

St 2

Fides

Fides petra infracta est, ibid. super Epist. ad Timoth. cap. 6. Homil. 17.

Credere Deo oportet sine iuramento, Chrysost. in Epist. Paul. ad Hebr. cap. 6. Homil. 11.

Credunt quidam, quando fidei nulla utilitas, Chrysost. in Epist. ad Coloss. cap. 1. serm.

Credens, omnia patitur, ibidem super Epist. ad Thessal. cap. 1. Homil. 1.

Fides, non est nostrum opus. Chrysost. in Act. Apost. cap. 14. Homil. 30.

Fide indigent, quæ rationem humanam excedunt, ibidem in Epist. prior. cap. 1. ad Corinth. Homil. 4.

Fides, mater signorum, ibidem in Epist. prior. 2 ad Corinth. Homil. 29.

Fides certior ratione est, ibidem super Epist. ad Coloss. cap. 1. Hom. 4.

Fides, & spes, mutua sibi vice coniuncta sunt, ibidem super Epist. ad Hebr. cap. 1. Homil. 2.

Fides ex rebus ipsis elicitur, ibidem super Epist. ad Timoth. cap. 1. Homil. 1.

Fides contraria cogitationibus vagantibus, ibidem super Epist. ad Hebr. cap. 13.

Deo credidisse, Deum audisse est, Bern. sup. Cant. serm. 4.

Fidelis, qui nec sibi credit, nec in se sperat, Bernar. in vigil. nat. Domin. serm. 5.

Fideli homini totus mundus diuitiarum est, ibidem super Cant. serm. 22.

Fides suadenda, non imponenda, ibidem super Cant. serm. 63.

Fides sola absque baptismo, in necessitate sufficit ad salutem, ibid. in Epist.

Fidei vita, charitas est, ibidem in die S. Pasch. serm. 3.

Fide mundandus est oculus, quo Deus videndus est, ibid. super Cant. serm. 73.

Credenda sanatur anima, August. confess. lib. 6. cap. 4.

Credere, aliud est ab intelligere, ibidem lib. 2. de liber. arbit. cap. 2.

Præus credendum, quam intelligendum, ibid.

Credit frustra, qui non amat, Aug. in Enchir. ad Laurent. cap. 17.

Credere velle, dat ipse Deus, ibid. de spiritu, & littera, cap.

ra, cap. 24.

Credimus, quia non videmus. ibi. lib. 13. de Trinit. cap. 1.

Non omne credere, bonum est. ibidem de spirit. & liter. cap. 3.

Credere omnia, æquè vitiosum, ut nihil credere. ibid. de ver. & falsi pœnit. cap. 20.

Quanto est occultius, quod creditur, tanto maior est merces. ibid. in quæst. ex utroque Testa. 22.

Nullus credit inuitus. ibidem lib. 1. ad Simplic. quæstio. 2.

Credere sapientibus, est tutissimum, ibid. de utilit. credend. cap. 12.

Credere in Deum, Dei donum est, ibid. de spirit. & anim. cap. 13.

Qui credit, iam surrexit. ibidem exposit. in Euang. Ioan. cap. 15. Tract. 22.

Credendo venimus ad Deum. ibi. cap. 8.

Credentium signum est, acceptio spiritus sancti. ibid. in quæst. ex utroque 12.

Credientibus, humana non negligenda auxilia, ibid. in quæst. sup. Genes. 102.

Credentes tardè, dilationis pœnitebit, ibid. in quæst. ex utroque 123.

Credulitas via est ad religionem, ibid. de utilit. cred. cap. 3.

Fides ab eo, quod fit. Aug. Epist. 19.

Fides, etiam hosti seruanda. ibid. pist. 105.

Fides est bonorum omnium fundamentum, ibid. lib. de fide cap. 1.

Fides tollitur, si non est assensio, ibi in Enchir. ad Laur. cap. 20.

Fides electorum, aut nunquam deficiet, aut statim reparatur Aug. de correct. & grat.

Fidei opus est dilectio, idem super Psal. 31.

Fidei cuique mensura est sua, idem de temp. sermo. 144.

Ad fidem nos omnia facta Christi inuitant, idem de uerb. Domini. sermo. 18.

Fides visibilium negligens, inuisibilibus inhiat, idem Epist. 31.

Fides vna est, qua omnes saluari est necesse, idem lib.  
2. cont. Arrian.

Fides perfecta rarissimè inuenitur, idem cont. Ma-  
n ch.

Fide euacuata, nulla remanet iustitia. idem Epist. 95.

Fidem posse habere, omnium est, sed habere, solius  
gratiæ Dei, idem 1. de prædest.

Fide meremur scire, quod credimus, idem de morib.  
eccles.

Fides animam Deo subicit, idem de agone Christ.

Omnes fideles, Apostolorum dicuntur filii. Greg. sup.  
7 Psal.

Omnes fideles unum sunt in Christo, idem in reg.

Omnes fideles corpus constituunt ecclesie, ibid.

### Opera bona, & mala.

**O**pus bonum intentio facit. Aug. super Psam, 37.

Operum bonorum initium, confessio malorum  
est, idem sup. Euang. Ioan.

Opera misericordie, sunt semina futuræ messis, idem  
quest. 4.

Boni operis sollicitudo contemplationi nocet. Greg.  
sup. 1. Reg.

Vt opera digniora videantur, necesse est, vt indigna  
reputentur, idem 5. mor.

Vnusquisque pro operibus suis mercedem accipiet,  
nec possunt in die iudicii, aliorum virtutes vitia suble-  
uare Hier. in Epist.

In opere perfectus non est, cui adhuc lingua prauis  
contradicit, nec in sermone laudabilis, qui hoc quod  
loquitur, opere non ostendit Greg. in mor.

Actus nostri causa, etsi omnibus non datur, tamen ab  
omnibus examinatur. Ambr.

In operibus nostris omnibus nos, & non Deum, iudica-  
mus. Greg. 15. mor.

Sicut vestimentum corpus, ita bona opera protegunt  
animam, idem 16. mor.

Opera interiora nostra, solius Dei oculis patent,  
idem 18. mor.

BONA



Bona opera occultentur studio, sed necessitate publicentur, idem.

Opus tria consideratio debet præueniri, id est, an liceat, debeat, expediat. Bern de inter. dom.

Operationes indicant naturas. Basil. in Epist.

Aliud est, opus ex præcepto, aliud, ex affectu facere. Greg. 19 mor.

Virtus in manu, magnitudo est in operatione, idem lib. 10. mor.

Super fidem opera construuntur, idem 25. mor.

Ecclesia nunc exigit operum merita, non virtutum signa, idem 27. mor.

Mulci fidei, quam credunt operibus contradicunt, idem 29. mor.

Secretorum Dei inter homines operum diversitas. ibidem.

Bonum opus plerumque publicum est, cum occultè sit, & occultum cum sit publicè, idem sup. Psal.

Quidam bona opera facere student, ut gratiam alienæ operationis omnubilent. ibidem.

Mercēs ex bono opere quaesita, ex malo perditur, idem sup. Ezech.

Opus Dei, homo est, opus autem hominis, vitium, idem in reg.

Bon operibus auxilium præstans, mercedis est particeps. ibidem.

Opus bonum, lumen est, idem sup. 1. Reg.

Opera patrum filijs præsunt. ibidem.

Opera libera, non seruilia, probantur a Domino. Ambros. ser. 18.

Opera magis faciunt, quam verba. Ambros. ad Timoth.

Opera nostra munda sunt, cum superna sunt intentione. Aug. lib. 2. de ser. Domini, in monte.

Opera fidem consequi, non præcedere debent, idem ad Simpl. quaest. 2.

Non opera, sed fides iustos ab iniustis discernit. idem 3. cont. Epist. Gela.

Opera recta, fructus noster, quem reddimus agricolæ. idem super Psal. 11.

Opera nostra bona, Dei sunt opera, idem de spir. & anima.

Opera nostra laudanda sunt, si finis, in quem fiunt, laudabilis est, idem lib. 2. de morib. Manich.

Opera bona, non tantum inspirat, sed perficit Deus, idem Epist. 143.

Opera bona facienda, quia iustitia id requirit, Aug. super Epist. ad Galat.

Opera bona nostra spectent homines, & non spectent, idem lib. 2. de ser. Domini in mont.

Bona opera multa facit in nobis Deus, quæ non facit homo, nulla autem facit homo, quæ non faciat Deus, idem lib. 4. cont. Epist. Peleg.

Secundum opera quæ fecit, non quæ facturus erat, iudicabitur homo, idem Epist. 107.

Cures prius facere, quam docere, & sic dabis uoci tuæ vocem uirtutis. Bern. sup. Cant. ser. 60.

Opera misericordiæ sola, in districto examine laudari merentur, idem de pass. Domini.

Salutis nostre opus tres simul cooperantur, Deus, Angelus, homo. Bern. sup. Cant. serm. 78.

Opera bona non sunt remissa facienda. Chrysost. sup. Ioan. Homil. 79.

Opera misericordiæ cum benignitate, & hilaritate debent fieri. Reg. 21 mor.

Qui dat, & non dimittit, nullam misericordiam facit, idem 21. mor.

Misericordiæ opera, & hic inuant, & in futurum premiant, facientem, idem in regist.

### Virginitas.

**V**irginibus insidet Christus. Hier. ad Eustoc.

Virgines sedent ad pedes Domini. ibid.

Virgines semper Domino colloquantur. ibidem.

Virgo ieiunet, humilis sit, & lateat. ibid.

Virginitas frumentum nuptiæ hora deum, fornicatio stercus nuncupatur. idem aduers. Iouin.

Virginitas aurum, nuptiæ argentum. ibid.

Virgines raro procedant. idem ad Demetr.

Virgines sunt Angeli in terris. idem ad Eustoc.

Virginitas difficile seruatur. ibid.

Virgo periclitatur in coniugio secularium. idem de vitand. susp. contub.

Virgini-

Virginitas dexter, nuptiæ sinister oculus, idem aduersi  
Ioum.

Virginis definitio, est, sanctum esse corpore, & spiri-  
tu, idem ad Nep.

Virgines non sunt omnes, quæ simulant virginitatem.  
ibidem.

Virgines orbaras locare connubio, liberalitatis est.  
Ambrosius 2. Offic.

Virginitas non p' dica, quæ lege tenetur, nec casta,  
quæ metu cogitur, nec honesta quæ mercede conducitur.  
idem de Virginitate.

Virgo habitu tantum, bis adultera est, idem ad Vir-  
gin. lapf.

Virginibus solis palmam publicæ salutis scriptura de-  
dit, idem in apolo. David.

Virginitas impetari non potest, idem de Virg.

Virgines uiuunt coelestem uitam in terris, ibi.

Felicior est mulier nupta, quàm virgo nuptura. Augu-  
stin de sanct. Virg.

Virginitas superba, deterior est, quàm humile coniu-  
gium, idem Epist. 99.

Virgines corpore, & mente prudentes sint. Bernard. ad  
soror.

Virgines de suis meritis gloriautes, hypocritis compa-  
rantur, ibidem.

Virgo cum deuotione reddat, quæ Deo promittit, idem  
sermo 26.

Virgo non rideat immoderatè, ibi.

Virginitas laudabilis, sed humilitas necessaria &  
ipsarum pulchra permixtio, idem sup. Missus est. Ho-  
mil. 1.

Virginitas consulitur, humilitas vero præcipitur, ibi-  
dem.

Virgo etiam eunuchos vitet, ibid.

Virginis anima speculum est, Basil de Virg.

Virginitas regenerationis semen, ibid.

Virginitas est naturalis, & amissa irrecuperabilis,  
ibidem.

Virginitas cum coniugo comparata semper primas  
partes tenuit, Chrysosto. sermo quod reg. form. vir co-  
habit.

Virgini-

Virginitas secum sororem eleemosynam habet. idem de v. r. Homil. 9.

Virginitatis dignitas in paradiso. idem super Genes. 4. Homil. 18.

Virginitatis gustos secessio. idem de continent. Ioseph. sermo.

Virginitatem exercere, res stupenda, idem sup. Epist. ad Ro. 7. cimo 13.

Virgo eam, quæ in connubio est, ne despiciat. idem super Epist. 12. Homil. 30 ad Corinth.

Virgo à bello nunquam cessat. idem de poenit. Homil. 9.

Virginitas non est de præcepto. Grego. lib. 15. mor.

Virginitas vera non est si foris, & intus non est idem super 1. Reg.

## Prophetia.

**P**ropheta mentalibus oculis futura videntur. Chrysost. super Genes. Homil. 12.

Prophetarum ora sunt Dei os. idem de verb. Esaiæ. Homil. 2.

Prophetarum silentium, signum est iræ diuinæ. idem de verb. Esaiæ Homil. 4.

Propheta aliqua Euangelistis dicenda seruauerunt, idem sup. Matth. Homil. 12.

Propheta in vita raro accepti. idem sup. Matt. Hom. 41.

Propheta loqui sunt, scripserunt & præfigurauerunt futura, idem sup. Epist. ad Roman. serm. 1.

Propheta suos non derelinquit, nisi calumniis vexentur. idem sup. Epist. ad Rom. serm. 14.

Propheta adhuc hodie nobiscum loquuntur. idem de eleemosyn. serm.

Prophetia plus mouet, quàm signum. idem super Ioan. Homil. 13.

Prophetia non solum de futuris, sed & de præteritis enuntiatur. Greg. 4. mor.

Prophetia non est, nisi intelligatur quod ostenditur, vel auditur. idem 11. mor.

Prophetia moris est, subito mutare materiam. idem super Ezechie. ser. 2.

Non

Non omnes prophete sanctitatis metam attingunt.  
idem 26. mor.

Prophete non minus verbo quam scripto, & exemplo  
terram rigauerunt. ibid.

In prophete locatione alter est, qui præsider, alter  
qui obsequitur, idem super Cant. Hom. 2.

In prophetis verbis res, & verba rebus exponuntur.  
ibid. m.

Prophete omnes uno prophetarunt spiritu. Augu. de  
consens. Euang. lib. 3.

Prophetarum officium est, orare pro populo, idem in  
Quæst. ex vet. Test.

Prophetica autoritas omnibus cæteris scriptis anti-  
quior est idem de Ciuit. Dei lib. 18.

Prophete triplices, Iudeorum, Gentium, & veritatis  
idem li. 19. contra Faust. Man. ch.

Multa prophetata contra deos falsos, at nihil contra  
Deum verum, idem 11. de Trinit.

Quicquid futuram ecclesiam significat, prophetia est,  
idem m.

Gratia, & benedictio.

**G**RATIA Dei, eibus anime est. Bernar. super Cant. ser-  
mo 55.

Gratiam duplicem consistitur ecclesia prænientem,  
& subsequenter, idem super Cant. sermo 67.

Gratiam percepisse, multis non profuit eo, quod tem-  
peramentum de veritate pariter non acceperunt, idem  
super Cant. sermo 74.

Quantum quis creuit in gratiam, tantum in fide ciam  
dilaturatur, idem super Cant. sermo 3.

Quætere Deum non potest anima, nisi prænentur,  
ut quærat idem super Cant. sermo 85.

Gratia Dei inuictos efficit. Crystostom. super Genes.  
2. Homil. 4.

Gratia saluat, & laborum retributiones dat, idem su-  
per Genes. 7 Hom. 24.

Gratia Dei murus inexpugnabilis. idem super Genes.  
21. Hom. 46.

Gratiam dare, Dei est, hominis, fidem exhibere, idem  
super



## 650 Gratia, & benedictio.

super Ioan. 1. Hom. 9.

Nemo dimittit Deum, nisi deceptus: nemo querit, nisi admonitus: nemo inuenit, nisi purgatus. Augustinus in Soliloq.

Gratia iussu animam vocat: tentatio interrogat. Grego. 10. mor.

Gratiae gratis datae dantur diuersis diuersimode, idem 24. mor.

Gratiae gratis datae conuersis plerisque dantur. ibi.

Domine gratia al quem replens, eius vitam in lamentum conuertit. idem 17. mor.

Ex Dei gratia homo veterem hominem exuit. idem 31. mor.

Nullus primam gratiam meretur idem 33. mor.

Positione graui dignus est, qui saepius Dei gratiam contempsit. idem super Euang. Hom. 57.

Gratiae diuinae adfuerunt omnes, quod prospere a nobis geritur. idem super 1. Reg.

Gratia spiritus sancti pluribus datur ad bene viuendum non autem ad bene docendum ibid.

Benedictio Dei ad firmitatem valet. Augu. de Genes. ad liter. imperf. cap. 19.

Benedictio sacerdotalis magni aestimanda. idem cap. 9. Quæst. ex utroque.

Benedictiones multae sunt, & omnes a Deo. idem psalm 66.

Gratia Dei, non nostra potestate, in melius mutamur. idem libro 1. Retract. cap. 22.

Gratia diuina etiam reluctanter datur. idem Epistola 106.

Non nisi magna Dei gratia terreni corporis vincemus errores. idem Epist. 91.

Gratia non solum adiuvat iustum, sed etiam iustificat impium. idem lib. de Patien. cap. 20.

Gratia facit, ut peccatum nobis non dominetur. idem lib. de Contin. cap. 4.

Obedientia.

EX GRÆCIS.

Quanto quis diligentius obsequitur tanto maiorem gratiam obtinebit. Aristote. Oecon.

Legibus

Legibus obtempera. Demetr. Phaler.

Nullū est maius, quā inobediētia, malum, apud Stob.  
Quæ hoc tempore habemus, bona, ob nullam aliam cau-  
sam adepti sumus, quā ob præstitam obedientiam prin-  
cipi. Xenoph. apud Stob.

Obedientia civium felicitas vobis. ibid.

## EX LATINIS.

**D**Eo parere, libertas est. Senec. de vit. beat.

Corrumpitur, atque dissolvitur imperantis offi-  
cium, si quis ad id, quod facere iustus est, non obsequio de-  
bito, sed consilio non considerato, responder Gel. libro 1.

Maior est obsequii gloria in eo, quod quis minus ve-  
lit. Plin. iunior in Paneg.

Suis quique parent placidius. Curt. lib. 6.

Vt ilius parere dicio, quā asserere consilium, idem  
lib. 7.

Obsequio mitigantur imperia, idem lib. 8.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.  
Pub. Mim.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommo-  
dat, idem.

Potentiori omnia parent. in hist. Sax.

Multa mala sequuntur ex impunitate. Luvius libr. 3.  
Dec. 1.

## EX SACRIS.

**N**on attendit verus obediens, quale sit, quod præcipi-  
tur, hoc solum contentus, quod præcipitur. Beitar.

Obedientia non servili metu, sed charitatis affectu ser-  
vanda est, non timore pœnæ, sed amore a salutis. Greg.  
12. mor.

Obedientia victimis verè præponitur: quia per victi-  
mas aliena caro, per obedientiam vero voluntas pro-  
pria mactatur Greg. 35. mor.

Verus obediens mandatum non procrastinat, sed sta-  
tim parat aures auditus, linguam loci, pedes iteri, ma-  
nus operis, & se totum intus colligit, ut mandatum pera-  
gat imperantis. Beitar. de præcep. & dispen.

Non

Non est dubium quin ampliorem gratiam mereatur, qui paratum se exhibeat ante mandatum, quam qui obedire satagit post mandatum, dem in sermo.

Sola est, quæ fide possidet meritum, obedientia, apud Iurisperitos.

Obediens in gradibus mitius ponitur. bid.

Obedientia sola est, quæ Deo hominem conciliat. Anselm. super Epistolam ad Hebr.

Obedientia virtutum omnium mater, & custos, Aug. 4. de Civit. Dei.

Obediencie maius bonum, quam continentiae, idem de bon. coniug.

Nullum malum debet per obedientiam fieri, Gregor. 35. or.

Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam intermittere, ibidem.

Obediencia aliquando si de suo quid non habeat, minus est, ibidem.

Obediencie dilatio post citationem ostendit, hominem culpabilem, idem ex Reg. lib. 5.

Obediencia vincimus demones, cæteris virtutibus impugnans, idem in 1. Reg.

Adam non furto, nec homicidio, non rapina, sed inobediencia corrumpitur, idem in 1. Reg.

Obediendum est Deo etiam ratione non data. August. in sent. suis.

Obediencie bonum in primo declaratur homine, & illius præcepto, idem in psal. 70.

Inobediencia non tam pensanda est, quam intentio inobedientis Dei de præcept. & dispens.

Obediencia amica salutis. Bern. in Declam.

Obediencia circa difficultatibus magis contemptus circa minia damna bilis, idem de præcept. & dispens.

Obediencia molesta est, suspicari de omni præcepto. ibidem.

Obediencie falsus non minus, propria voluntas: bonus, charitas. idem in de sanct. Anselm.

Cecum, & aurem, quos inobediencia claudit, aperiat obedientia, dem sup. Cant. ser. 22.

Obediendum Deo absque signis. Chrysost. super Actus Apostol. Rom. 15.

Obedien-

Obedientie speculum, Christus. Bernard. de Grad. humil.

Obedientiam fides exigit. Chrys. sermo 27. super Epist. ad Rom.

Obediendum propter Deum hominibus, idem super Matth. Homil. 21.

Sacrificium, & altare.

**O**fficium d uinum ordinatè, & reuerenter, & attente dicendum est. Bernard. super Cant. sermo 8.

Sac. ilia auctororum, ignis solum alimenta sunt. Pitt. apud Stob.

Sacrificantium mens, non res attenditur. Plin. Sen in Prolog.

Oportet virum. qui admiratione dignus haberi velit, sacrificandi studiosum esse, non q sumptuosè, sed quòd crebrò hunc honorem numini tribuat: Illud en in d uittum, hoc pietatis est signum. Theophilus apud Stob.

Sacrificandum diis sine pa simonia, ib d.

Ceremon & obseruand e sunt. Hier. de epita. Nep.

Cultus, quam homo exhibet Deo, non Deo, sed ipsi homini prodest. Aug. 10. de Ciuit. Dei.

Altare Dei, est ipse populus. Aug. lib. 2. Quæst. sup. Exod.

Altare spirituale, est fides, idem lib. 1. de serm. Dom. in monte.

Altare Dei, cor nostrum est, idem lib. 1. de Ciuit. Dei.

Altare verum, est Christus, idem contra Faust. Manic.

Altare Domini, est cor iusti Gregor in 2 Reg.

Decimas rerum, & d ietum Deo debemus offerre. idem in Euang Homil 15

Offerre se Deo, Christianorum est. Hier. ad i ucinum.

Oblatio tria debet habere: constantiam uirilem continentiam carnalem, & consc entiam humilem Bernard. in purific. beat. Mar. serm. 1.

Toties sacrificamus, quoties bonum aliquod, p ium q; facimus. Lact.

Sacrificium precum, si quid incepturi sin us, Domiuo prius offerendum. Chrysost. sup. Genes. Homil. 65.

Sacrificium impium irritat Deum. idem sup. Ioan. Homil. 3.

Sacrificium Christi semper nos purgat. idem sup. Ioan

Ioan. Homil. 17.

Sacrificium, e. bus spiritualis est, idem ser.

Sacrificium, Christus est secundum carnem. idem de Circ. & Lat.

Si rectè offers, & non rectè diuidis peccasti. Bern. sup. Cantic. serm. 24.

Non respicit Deus munera quæ dantur, sed à quo dantur. Greg.

Sacrificium Deo acceptabile est, ipsum puro corde laudare, idem in Regist.

Gratum Deo sacrificium est, afflictio contra peccatum. idem in Euang. Hom. 9.

Sacrificium & sacerdotis, & plebis aspernatur Deus, si non ad fuerit bona conscientia Aug. contra Faleg.

Sacrificium pro peccatis, est spiritus contribulatus. idem Quæstio. 83.

Sacrificia pro mortuis facta iuuant. idem de Fide.

### Pietas.

### EX GRÆCIS ET LATINIS.

**H**abet suos impetus pietas Quinr. Decl. 6.

Pietate erga deos sublata, fides etiam ac societas generis humani, & vna excellentissima virtus iustitia tollatur, necesse est. Cic. 2. de Nar. deorum.

Pietas, Deo grata est. idem 2. de Leg.

Prima pietatis magistra, natura est. in Hist. Sax.

Quo minus expositum pietas, eo certius. ibi.

Si parum acutus, modo sis pius. ibi. idem.

Ad pietatem attinger, iustia non subducere mortuis. Eurip. in Hel.

### EX SACRIS.

**P**ietas est verus Dei cultus. Aug. Epist. 52.

Pietatis gradus, fides. idem super Euang. tract. 27.

Primus gradus pietatis est iste, ut quos auctores tibi uoluit tui Deus, honores obsequijs, obliueas contumelijs, nec uultu tridenda est pietas parentum. Amb.

Pietatis genus est, impium esse pro Domino. Hier. ad Marc.



ad Marc.

Nemo pietatem anteferre debet religioni. idem ad Paulam.

Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet, & valde inutilis est pietas, si scientiæ discretionem careat. Greg. in Mor.

Sub quamvis veste, bene colitur pietas. id. dem.

Penes Deum nec pietas sine iustitia est, nec sine pietate iustitia. Petr. Chrysol. ser. 145.

Rectus ordo est, post Deum amare patres & amicos, si tamen necessitas venit, ut utrumque seruare non possit, odium in suos, pietas in Deum seruanda est. Hieron. ad Paul.

Ille bene agit, quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta sunt, ut collatus in proximos misericordiae, iuu. inde iustitiæ fonte ducatur. Gregorius lib. Mor.

Perfecta pietas est, quæ antequam fleciatur precibus, nonit confidere ratos. Cassiodor. 4. Epist.

Grandis in suos pietas, impietas in Deum est. Hier. in epist.

Pietatem multi à progenitoribus discunt. Chrysost. sup. Epist. ad Corinth. Hom. 1.6.

Pietas, magnus quaesus est. idem sup. epist. ad Philip. ser. 9.

Pietas recondenda, non aurum, idem de Miser. serm.

## Deuotio.

**D**e uotio in frigidis accenditur afflatu, aspectu uel memoria spiritualium virorum. Bern. sup. Cant. ser. 18.

Deuotio, unguentum est, animæ dolorem leniens. idem sup. Cant. ser. 16.

Deuotionis, & charitatis feruori, ac dulcedini anhelans, nihil aliud, quam osculum petit. idem sup. Cant. serm. 9.

Deuotæ Deo animæ vicissim apparet, & disparet Christus sponusus. idem sup. Cant. ser. 31.

Deuoti quique semper Deum orare debent, dicendo: Cito nos anticipent misericordiae tuæ. idem sup. Cant. ser. 84.

Tr. Deuotio,

Deuotio, est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat indicijs. Hugo.

Melius est, deuotum in minoribus, quam indoctum in maioribus professionibus inueniri. Cassio. in collect. Ioan. abbat.

## Conscientia.

EX GRÆCIS ET  
LATINIS.

**S**ola bona conscientia caret in vita metu. Bias apud Stob.

Sola bona conscientia, libertas est. Periand. ibidem.

Conscientia pudefacit. apud Stob.

Bona conscientia prodire vult, & conspici, ipsas nequit a tenebras timet. Sen. Epist. 98.

Multo negligentius custodit ferrum bona conscientia. Quint. Declam. 1.

Magna conscientia est, foelicitatem meruisse, idem Decl. 9.

Conscientia, mille testes. ibidem.

Stulti malorum conscientia torquentur, sapientes bona praterita renouata, grata recordatione delectant. Cicero. 2. de Finibus.

A recta conscientia non oportet quenquam in omni vita sua transuersum vnguem discedere. Cic. ad Attic. lib. 3.

Nobis persuasum esse debet, si deos, hominesque exalare possimus nihil tamen auarè, nihil iniuste, nihil libidinosè, nihil incontinentè esse faciendum. honesta boni, non occulta, quaerunt. Cic. 3. offi.

Conscientia, graue pondus est, idem 3. de Nat. deor.

Nullum theatrum uirtuti conscientia maius est. Cic. 2. Tusc.

Conscientiam à dijs immortalibus accepimus, à nobis diuelli non potest. Cic. pro Cluent.

Si optimi cum consiliorum, atque factorum testis in omni uita nobis conscientia fuerit, sine ullo metu, summa cum honestate uiuimus. ibid.

Conscientia rectæ voluntatis, maxima consolatio est rerum

rerum incommodarum, idem ad Torq.

Magna est vis conscientie in utranque partem, ut nec timeant, qui nihil commiserunt, & penam semper ante oculos versari putent, qui peccauerunt, idem pro Milone.

Maiores honestatis fructus in conscientia, quam in fama reponitur. Plinius Junior lib. 1. Epist.

Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam, referenda sunt recte; si ficti, non ex populi scismone merces, sed ex facto petenda est. ibi. em.

Multi famam, conscientiam pauci verentur, idem libro 3.

Bona conscientia turbam aduocat: mala etiam in solitudine anxia, & sollicita est. Senec. Epist. 43.

## EX S A C R I S.

**S**I conscientia criminis mordet, laus mundi parum prodest. Aug.

Bene sibi conscius falsis non debet moueri conuitiis, nec agitare plus ponderis in alieno conuitio, quam in suo testimonio. Ambro. de offic.

Duo sunt tibi necessaria conscientia, & fama conscientia, propter te, fama, propter proximum idem.

In omni quod dicitur, tacite semper debemus recurrere ad mentem, & interiorem testem, & iudicem requirere. Gregorius super Ezech. Homil. 9.

Seipsum vnusquisque, & animum suum, seuerum iudicem, sui ultorem scelevis, & vindicem criminis habet. Ambro. in Epist. ad Conit.

Nulla pena grauior, pena conscientie. vis autem nunquam esse trahit bene viue. Ibid. lib. 2. Soliloq.

Conscientie criminose est, latere. Amb.

Conscientia bona coram Deo sufficit. Anselm. sup. Epist. ad Corinth.

Conscientia impiorum, magna pena est, piorum vero, gaudium magnum, idem sup. & Epistol. ad Corinth.

Faciens contra conscientiam, edificat ad gehennam. Anselm. sup. & Epist. ad Rom.

Quid acquiri putatur, ubi bona conscientia perditur, aut in qua parte possit homo proficere, si innocentiam probatus fuerit amisisse. Cassiod. 4. Epist.

Tr 2 Humana

Humana conscientia semper in lubrico est. Greg. 11. mor.

Conscientia semper remanet accusatrix. ibid.

Conscientia delictorum, est maxima omnium afflictio-  
num, idem sup. 7 psalm.

Liber est, quem conscientia non accusat, idem Ep. 9.

Conscientia mala bene sperare non potest. August.  
in psalm. 31.

Tranquillitate conscientiae, nihil excogitari beatius  
potest, idem 21 de Cunt. Dei.

Conscientiam malam, laudantis praeconium non sa-  
nat, nec bonum vulnerat conuitium, idem contra liter.  
Petil.

Conscientia iudex, Deus est. Chrysost. in Symb. Ho-  
mil. 1.

Conscientia incorruptus iudex est, idem super Gen.  
Homil. 17.

Conscientia, sufficiens magister est, idem super Genes.  
Homil. 54.

Conscientia peccati, formidinis mater, idem sup.  
psalm. 50. Homil. 1.

Conscientia, est codex, in quo quotidiana peccata con-  
scribuntur, idem sup. psalm. 50.

In conscientia non potest fieri dolus, idem super  
Matth. Homilia 13.

Conscientia mala oculum perturbat, idem sup. Epist.  
ad Hebrae. Homil. 18.

Conscientia, tanquam in frenis equus, repugnat, idem  
ad popul. Antioch. Homil. 41.

### Templum.

EX GRÆCIS, ET  
LATINIS.

**O**Mnibus commune asylum, Deorum ara. Eurip. in  
Heracl.

Alius animus fit intrantibus templum, quam deorum  
simulachra ex vicino cernenti. Senec. Epistol. 95.

EXSA-

## EX SACRIS.

**T**emplum Dei, fidelis quisque est. Grego. sup. Ezech.  
Homil. 15.

Templum Dei, est conscientia. idem sup. Euang. Ho-  
mil. 17.

Templi decor, est pia habitantium religiositas. Bern.

Templum Dei facit, is cuius non est decepta ratio, vo-  
luntas peruersa, inquinata memoria. idem in Dedic. ec-  
cles. serm. 2.

## Festiuitas.

EX GRAECIS, ET  
LATINIS.

**V**iro bono omnis dies, festus est. Dioge. apud Plut.  
de tranqu. anim.

Festis maximè diebus animo imperandum est, vt tunc  
voluptatibus solus absit neat, cum in illas omnis tu ha  
procubuit Senec. Epist. 38.

Non minus incundi, atque illustres hi dies sunt, qui-  
bus conseruamur, quàm hi, quibus nascimur, quòd salu-  
tis, certa lœtitia est, nascendi, incerta conditio, & quòd  
sine sensu nascimur, cum voluptate conseruamur. Cicer.  
ad Caton.

Luce sacra requiescat humus requiescat arator:

De graue suspensio vomere cesset humus. Tibull.  
Eleg. 21.

## EX SACRIS.

**F**estiuitas sempiterna, in domo Dei est. August. super  
psal. 41.

Festiuitatibus sanctorum plures amplius de vanitate,  
quàm de fustitate, gaudent. Bern. sup. Cant. serm. 2.

Tria sunt, quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter  
considerare debemus: auxilium sancti, exemplum eius,  
confessionem nostram Bern. in serm.

Festum animæ sanctæ, ieiunium est. Chrys. de Iacob  
& Abrah.



## 660 Admiratio, & miraculum.

Admiratio, & Miraculum.

### EX GRÆCIS.

**R**es, quarum natura est, ut casu accidunt, mirabiles, existunt, Arist. de Poet. 2.

Quod admirabile est, delectabile est Arist. Rhet. 3.

Qui rei cuiuslibet inuestigare probabilem rationem satagit, is rerum miracula ubiq; tollit funditus, & euerit. Plut. Probl. Dec. 5.

Propter admirari, coeperunt homines nunc, & primum, philosophari. Arist. Met. 1.

Qui dubitat, & admiratur, ignorare videtur. ibidem

Admiratio superoacaneorum, statim sequitur necessarium indigentiam, eiq; contubernalis est Plut. de conuin. septem Sap.

### EX LATINIS.

**S**unt maximè mirabilia, quæ maximè inspectata. Plin. l. 9.

Miracula plerunq; assignantur locis insignibus. Lilius 3. Dec. lib. 3.

Quam magnus admirantium, tam magnus invidentium populus est. Senec. de vit. beat.

Auferunt nobis vocem, quæ fieri posse non credimus, & silentium est, admiratio subita miserorum. Quint. Declam. 9.

Admiratio, quæ maxima est, non parit verba, sed silentium. Gel. lib. 4.

Et hoc prauum, malignumque est, non admirari hominem admiratione dignum. Plinius Iunior epistol. 1.

### EX SACRIS.

**A**d mirationem subtrahit paulatim assiduitas experiendi. Aug.

Admiramur multa, quæ non videmus. Chrysost. super epistol. ad Corinth. Hom. 1. 8.

Miraculum dicitur propriè illud, quod contigit contra naturam.

tra naturam, apud Iulisper.

Miracula ex assiduitate vilescunt. August. super Euangel. Homil. 26.

Admiratio de rebus insperatis nascitur. idem lib. 1. de Genes. contr. Manich.

Miracula, sunt introitus ad fidem. August. lib. 12. confess. cap. 21.

Miracula non rerum virtute, sed Dei impetantis potestate sunt idem de mirac. sacr. script.

Miracula rara maiorem hominibus afferunt stuporem. idem tract. 9. exposit. euang.

Signa infidelium causa, sunt. Ambro. in episto. ad Coloss.

Miracula non praeiudicant naturae. Hieron. ad Valerianum.

Mortuam animam suscitare, maius est miraculum, quam corpus. Aug. serm. 45. de verb. Domini.

Divina mirabilia semper debent considerari per studium, & nunquam descendi per intellectum. Gregor. in moral.

Miracula leguntur in populis, ut credamur, nec in populis tamen, nisi credita, legerentur. Aug. lib. 22. de Civitate Dei.

Docemus, aliquid Deum posse, quod nos fateamur inuestigare non posse, in rebus enim mirabilibus tota ratio faciendi, est ipsa potestas faciendi. idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quam diligere inimicos. idem confess. lib.

Quicquid igitur mirabile sit in hoc mundo, profecto minus est, quam totus hic mundus, id est, coelum, & terra, & omnia quae in eis sunt, quae certe Deus fecit. nam & omni miraculo, quod sit per hominem, maius miraculum est, homo, quamvis igitur miracula visibilium naturarum, videndi assiduitate vilescant: tamen ea cum sapienter intuemur, inusitatissimis, rarisque maiora sunt. Augustinus 12. de Civitate Dei.

Miracula ut fiant hodie, nulla necessitas est. Chrysost. super Matth. Hom. 20.

Miracula ferè calumniæ notantur, idem super Iosua. Homil. 18.

Signa ingratis nihil persuadent, idem super Matth. Homil. 41.

T t 4

Signo.

Signorum petitio tentantium est, idem super Ioann.  
Homil. 23.

Signa incredulis dantur ibid.

Signis non habet opus, qui prophetis attendit. Idem super Act. Hom. 19.

Signum datur, ut rem ipsam inquiramus, idem sermo 8 super epist. ad Rom.

Homo prius mutandus est, ut mutantur opera. Augu. ser. 77. de verb. Apost.

Gratiæ gratis datæ conuersis plerisque dantur. Grego. 24. mor.

Miraculadiuina, considerata sunt, & non discutenda. Greg. lib. 4. mor.

Qui inuisibilia despicunt, visibilibus miraculis moueri aliquando possunt, idem 26. mor.

Miracula sanctorum in sensibilitatis nostræ tenebras illustrent. idem 27. mor.

Primitiua ecclesia, miraculorum adiutorio indiguit. ibidem.

Miraculis sanctorum, fracta est violentia tyrannorum. idem 28. mor.

Miracula aliquando ex potestate, aliquando ex postulatione fiunt. idem in Dial.

Qui Deo familiarius seruiunt, aliquando mira ex potestate facere possunt.

Miracula sanctitatem ostendunt, sed non faciunt. idem in Euangel. Hom. 29.

Miracula, facienti non prosunt. Aug. lib. 2. contra lit. Petil. cap. 55.

### Creatio.

**F**acta non omnia propter utilitatem hominis, sed quædam propter magnificentiam Dei. Chrysost. super Genes. Homil. 7.

Plantatio Dei, homo bonus. Bern. super Cant. serm. 22.

Plantæ Dei animæ sunt. idem sup. Cant. ser. 58.

Rectus dominus rectum fecit hominem. idem super Cant. ser. 22.

Quicquid es, quicquid potes, debes creanti, redimenti, vocanti. idem de verb. Apost. serm.

Decorum

Decorum à summo opifice, in humano corpore formando, seuatum est. Ambr. 1. Offic.

In hominis adiutorium omnia à Deo creata sunt. August. de ver. & fal. poenit.

Creare plus est, quàm fingere. Aug. epist. 28.

Non creauit Deus, quod odiat. idem libr. 1. ad Simpl. quæst. 2.

Omnis disciplina sapientiæ est, Creatorem, & creaturam cognoscere. ib. d.

Creator omni creatura maior. idem in expos. cap. 3. Euang. in Ioan.

Creatoris, & creaturæ diuersa substantia. idem sermo de temp. 28.

Omnia fecit Deus in pondere, mensura & numero. Bern. in par. ser.

## Creatura.

**R**ationalis creatura ad imaginem Dei facta est. Greg. lib. 5. mor.

Omnia, quæ creata sunt, bona sunt. idem 9. mor.

Cuncta creata, ex nihilo facta sunt. idem 16. mor.

Ex creatis cognoscimus, quantum à Creatoris sublimitate distamus. idem 26. mor.

Omnia creata, habuerunt principia. idem 27. mor.

Creaturæ singulæ ratione quadam conditæ sunt. Chrysost. super Genes. Homil. 11.

Creatura omnis, seua est. idem de Trin. serm.

Creatura omnis, bona, etsi quibusdam non apta. Aug. confess. 7. cap. 14.

In creatura n. hil displicet sanæ mentis Homini. ibidem.

In creaturis si quid erratum cogitamus, inde est, quod non congruis sedibus ea quærimus. idem lib. 3. de lib. arbitr. cap. 2.

Omnis creatura in comparatione n. hili, iure laudatur. idem lib. de ver. relig. cap. 42.

Aliter ratio, aliter vsus creaturas æstimat. idem lib. 3. de lib. arb. cap. 5.

A creaturis aptas derivare similitudines, non est irreligiosum. idem epist. 119.

Creatura non à tempore, sed tempus à creatura coepit. idem lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 5.

Creatura.

Creaturæ difficilior, quam creator, cognoscuntur. ibidem cap. 16.

Creaturis omnibus Deus, ut uult, utitur. ibidem lib. 3. de Trin cap. 3.

Creatura omnis Deo seruit, velit nolit. ibidem in expos. epistolæ ad Galat.

Creaturæ omnes, bonæ valde: etsi alia alijs sit melior. ibidem super epistolam ad Rom.

Non creaturæ, sed earum abusus vituperandos. ibidem 11 de Cuius. Dei cap. 2.

Ex creaturarum miraculis, Dei potentia cognoscenda. ibidem.

Creaturarum corruptio ordinem non turbat. ibidem de nat. bon. cap. 6.

Creaturarum laus in Deum referenda est. ibidem super psalm. 144.

Creaturarum causam, est Domini voluntas. ibidem si per psalm. 134.

Creaturarum species, voces quædam sunt laudantium Dei. ibidem super psalm. 26.

Creaturæ, hominis seruitio destinatæ sunt. ibidem lib. 12. medit. cap. 3.

Creaturarum amor, magna creatoris inuria, illi præfertur. ibidem.

### Continentia.

**C**ontinenter vivere, paucorum est. August. lib. 2. de adult. coniug. cap. 10.

Continentiam Deus iubet per legem, dat per gratiam. ibidem epistolæ 89.

Continentia à solo Deo est. Aug. lib. 6. confess. cap. 11.

Continentia maxima omnium, coniugalis idem de cõr. c. 1.

Vniuersaliter continentia nobis opus est, ut declinemus a malo. ibidem de continen. cap. 7.

Continentia libidinibus, nisi in alijs vitijs contineat, continentia dicenda non est. ibidem de cont. cap. 12.

Continentiam mulier viuenti marito vouere potest, si eius consensu fiat. ibidem de bon. vid. cap. 10.

Continentia non corporis, sed animi, virtus est. ibidem de bon. coniug. cap. 21.

Continen.



Continentia plurimorum, ciuitas Dei citius comple-  
tur. *ibid.* cap. 10.

Continentia non habet meritum, quæ gloriam huma-  
nam requirit. *Bern. sup. Cant. serm. 8.*

Continens, cæteris paribus, coniugato præfertur. *Aug. lib. 10. de Ciui. Dei. cap. 36.*

Continentia est, posse cohibere ratione cupiditatem  
ferentem ad malas delectationes, & voluptates, & pot  
& tolerare pro natura indigentia, & ægritudinis, apud  
Stob.

In virginali ac viduali continencia, non solum nu-  
ptias capessere, sed etiam si non habant, nubere velle,  
damnabile est. *Grego.*

## Hospitalitas.

## EX GRÆCIS, ET LATINIS.

**H**ospitem inuitum detinere, inhumanum est. *Home. Odyss. lib. 9.*

Turpe est, apud plorantes epulari hospites. *Eurip. in Alcest.*

Non conuenit, tetricum hospitibus famulum esse, sed  
accipere affabili animo. *ibidem.*

Hospes, non prædabile genus idem in *Helen.*

Turpius eijcitur, quam non admittitur, hospes. *Ouid. 5. de trist.*

## EX SACRIS.

**D**isce Christiane, sine discretionem exhibere hospita-  
litate, ne fortè eni domum clausuris, cui huma-  
nitatem negaueris, ipse sit Deus. *Aug. cont. hæres.*

Qualem mercedem habent, qui propter Deum peregri-  
nantur, talem habet, qui suscipit peregrinantem, & sunt  
ambo æquales, & qui propter Deum, refrigerat, & qui  
propter Deum laborat. *Chrysost. super Matth. 11.*

Hospitio multo melius fertur malus, quam eijcitur bo-  
nus. *Aug. Epist. 149.*

Hospitem suscipiens, suscipit Christum. *Greg. ex Ro-  
g. 12.*

Hospitalitas.

Hospitalitatem nesciens, non fiat episcopus, idem super 1. Reg.

Hospitalitatis officio ad Christi cognitionem venimus. Aug. lib. 2. quæst. Euang.

Hospitales angelos, & Christum suscipiunt. Chrysost. sup. Genes. Homil. 14.

Hospitalitatis non est, singula diligenter perscrutari, idem super Genes. Homil. 51.

Hospitalitas, non in sumptuosa mensa, idem super Genes. Homil. 43.

### Zelus.

**Z**elus charitatis a Deo immisus, signum est aduentus Dei ad animam Bern. super Cant. serm. 70.

Zelus pietatis suaviter ardet efficaciter explet. ibid.

Zelum uno ittere, misericordix, zelum intendere, iudicij ibidem.

Zelus veniam negans, furor est. Chrysost. denom. Abrah. Hom.

Zelum temperare, misericordia. ibidem.

### Infirmas.

**I**nfirmas multorum, nec contemnenda, nec valde curanda. Chrysost. in Act. Hom. 46.

Christiana infirmas, fortitudo est. Amb. serm. 22.

Infirmas, uirtutis officina est, idem super Psalm. 36.

Imbecillior fortiozem mouere potest.

### Simplicitas.

**S**implicitas, malitiæ locum dat. Chrysost. de Adam & Eva, Homil.

Simplicitas, via est ad philosophiæ, ibid. sup. Act. Apost. Homil. 19.

Simplicitas, sapientiæ coniuncta est. Tert.

Simplex eris si te mundo non implicaueris, sed explicaueris, explicando enim te mundo, simplex, implicando, duplex eris. Aug. Homil. 2. super Ioan.

Omnibus

Omnibus nobis in conversionis initio, nulla uirtus magis necessaria est, quam simplicitas humilis, & grauitas uerecunda. Bern. in serm. quod.

Simplicitas sine rectitudine, dissoluta est, & stulta. rectitudo autem sine simplicitate, austerior nimirum existit & dura, verum utraq; uirtus coniuncta perfectum reddit hominem, Bed. de temp. sal. lib. 1.

Simplicitas contraria dolo, commendatur. Lact. lib. 1.

Simplicitas, quasi sine plicatione. Ansel. ad Ro

Simplices perfectissimis adherentes, eorum intellectu pascuntur Greg. 2. mor.

Simplicitas mansuetudinem notat. ibidem lib. 1. mor.

Simplicitas candor est, & operationes eius. Ber. sup. Cant. ser. 71.

Simplices diligit Deus. Aug. in Quæst. ex utroque Testam.

## Impietas.

**I**mpietas, timida est. Chrysosto. de uerb. Esaiæ. Hom. 5. Impietas, mors animæ, ibidem super Epist. ad Rom. serm. 3.

Impietas non differt a superbia. Greg. 32. mor.

Impietas, ad infidelitatem pertinet. Grego. sup. Ezech. Hom. 1. 11.

Impij temptationibus non reluctantur, sed acquiescunt in eis, ibidem 9. mor.

Impii tot habent in mundo effugia, quot sibi præparant delectamenta. ibidem.

Impius semper passionibus agitur. ibid.

Lux impiorum, est prosperitas uitæ præsentis, ibid. 24. mor.

Impij in fine cognoscunt, quàm breuis sit laus uitæ præsentis, ibid. 14. mor.

Impii tanto magis in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur, ibi. 15. mor.

Impiorum oculos culpa claudit, sed poena aperit, ibi. de m.

Impius est, qui a religionis pietate separatur. ibidem 25. mor.

In hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, ibidem.

Iniquitas,

Iniquitas, plusquàm peccatum sonat. Grego. in ro. mor.

Qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, vt nec flere liceat ante mortem qui peccauerunt, ibidem 15. mor.

Iniquis obsequente diabolo, vitia vitijis succedunt, ibid. 12. mor.

Iniquus iustis & iniustis nocet, ibidem.

Iniqui, maiorum malorum debitores, supplicijs traditi, vsque ad nouissimum quadrantem perfoluent, ibidem.

Iniqui, partem a Domino, quàm ipsum Dominum habere maluerunt, ibidem.

Iniquorum nequitia transit ad pœnam, ibidem. 15. mor.

Iniqui appetunt, non obstantibus futuris supplicijs, hic secundum uotum vivere, ibid.

Iniqui semper iustorum afflictiones expectant, ibidem.

Iniqui quotidie ad supplicium trahuntur, & nesciunt, ibidem.

Iniqui mens plus, quàm aquæ superficies, instabilis est, ibidem.

Iniquus moriens quosdam reuocat terrore tormenti, quos ad peccatum traxerat, ibid. 13. mor.

Iniqui, sunt umbræ diaboli, ibid. 32. mor.

Iniqui, contra correctionem scuta diaboli opponunt, ibid. 33. mor.

Iniqui peccata præterita vident, sed præsentia non vident, ibidem.

### Peccatum.

### EX GRAECIS, ET LATINIS.

**V**erisimile est, in multis magis fieri peccatum, quam in paucis. Arist. Top. 7.

Aequè facinori videtur obnoxius, qui auxilium præstare et agenti, & qui perpetrare facinus, quasi iure factum. Hollander. Plut. de Clar. mulier.

Facilis.

Facilis ad infernum via est. clausis enim oculis illucitur. Bion. apud Diogen. lib. 4.

Qui peccare se nescit, corrigi non vult. Senec. Epist. 28.

Multum interest, utrum aliquis peccare nolit, an nesciat. ibid. Epist. 91.

Peccare est, tanquam transilire lineas. Cicer. Parad. 3.

Peccare certe licet nemini. ibidem.

Peccati dolor, & maximus & æternus est. ibi. ad Atticum.

Quæ parua videntur esse delicta, nec a multis intelligi possunt, ab his etiam diligentius est declinandum. Cicer. 3. Offic.

Præter culpam & peccatum, homini nihil potest accidere, quod sit horribile, atque pertimescendum. Cicer.

Singulis criminibus singulæ velint causæ continentur. Plin. l. 1. lib. 9.

Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto maior, qui peccat habetur. Iuven. Sat. 8.

Oderunt peccare boni, virtutis amore. Horat. Epist.

#### EX SACRIS.

**H**omo sine querela potest esse, non autem sine peccato. August. in Quæst. ex utroque testamen.

Quia impunitum non debet esse peccatum, puniatur a te, ne tu pro illo puniaris, peccatum tuum iudicem te habeat, non patronum. ibidem.

Desinunt esse peccata, quæ propter grauiora vitanda, suscipiuntur, ibid. in quod. sermo.

Sicut nonnunquam grauius est, peccatum diligere, quàm perpetrare, ita nequius est, odisse iustitiam, quàm non fecisse. Hieron. in Epist.

Visitata culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem, conatur, & labitur, quia ubi diu sponte perstitit, ibi & cum noluerit, coacta cadit. Greg. sup. Euang. Homil. 31.

Vniuersi delicto, multorum merita quæriuntur. Amb.

Quisquis timore pœnæ adhuc bona agit, nondum penitus a malo, recessit, quia complo peccat, quod peccare vellet, si inultrè posset. Grego.

Peccati cessatio, radix est venia. Tertul.

Manda



Magna crimina & tardè credenda sunt, cum iudicantur, & citius punienda, cum veraciter agnoscuntur. Bern. sup. Cant.

Timendum est, ne nobis cadentibus surgat, qui nobis stantibus irridetur. Greg.

Gravior culpa est post veniam, renouatum uulnus peius dolet post curam. Chrysost.

Delicta idem apud diuersos, non, semper meretur eandem poenam. Basil.

Peccat grauius, qui sepius peccat, ibidem.

Libenter peccat, qui peccare se sentit. Laet.

Ipse peccati aspectus, indignus est, ibidem de ira Dei.

Variosa est in peccatis, & cohibitio, ibid.

Natura omnes homines æquales genuit, sed alios aliis culpa postponit. Greg.

Peccatum ex peccato nascitur, ibidem.

Malum est nobis de nobis, quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Aug. de verb. Dom. term. 4.

Quantum ad rationem peccati pertinet, nocuit quod nocere disposuit. Hier. in Epist.

Ex quo incipit homo præcepti esse capax, ex illo incipit posse peccare. Aug. 3 de lib. arbit.

Peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo est, sed peccatum est, & poena peccati. Grego. 24. mor.

Primum peccatum est, cogitare, quæ mala sunt, secundum cogitationibus acquiescere peruersis, tertium, quod est deterius, opere complere, quartum non facere penitentiam, & in suo sibi complacere delicto. Hiero. 1. sup. Amos.

Nonnunquam in paruo deterius, quam in maiore, peccatur, maior enim quo citius culpa cognoscitur, eo et celerius emendatur, minor vero, dum quasi nulla creditur, eo peius, quo & securius in uia venit. Greg. Hom. 52.

Quare peccasti quia nescis quid facias habet, quia cogaris ut facias habet, sed quia placet, ut sic facias. Bern. in quodam sermone.

Maiores est culpa, manifestè, quam occultè peccare. dupliciter enim reus est, qui aperte deliquit, quia & agit, & docet, ibidem.

Leuissima culpa est, non præuidere quod sapiētissimus quisque

quisque prouidisset, apud Iurisconsul.

Lata culpa est, ne scire iura ciuilia, quæ omnes scire debent, ibidem.

Culpa non est, facere quod facit maior pars hominum, ibidem.

Delinquens in vno, factus est omnium reus, ibidem.

Delinquerdi materia debet præcidi, ibidem.

Nocens est, qui aut innocenti nocet, aut nocenti par cit, ut pluribus noceat, Lact. de ira Dei.

Peccatum nihil est, & nihil sunt homines, dum peccant, Aug. super Ioan.

Quis peccat in eo, quod nullo modo caueri potest, ibid. lib. 3. de libe. arbit.

Peccant, um multitudo impunitatem non facit, criminis. Ambro. ad virg. laps.

Peccatores emendandi, non abiiciendi, ibid.

Peccata minima, pro maximis cauenda sunt. Hieron. ad Sel.

Culpa favoribus nutrita, incessanter crescit, Greg. lib. 5. mor.

Culpa deleta, si deleat, rursus animam maculat, ibidem lib. 9. mor.

Cum culpa animam tentat, mens vita breuitatem inspiciat, ibidem.

Culpa prius in cogitatione est, postmodum in opere, ibid. lib. 14. mor.

Vitam animæ qualibet culpa polluit, ibidem lib. 10. mor.

Culpa peruersis, sua poena est, ibid. 15. mor.

Culpa superbiæ est, docere meliorem, ibidem 16. mor.

In culpa, nulla libertas est, ibid. 15. mor.

Peccare leuius est, quam post peccatum, non pudere. Chrysost.

Peccatores, equi diaboli sunt, ibi aduers. Ind. orat. 3.

Peccator hic punitus, beator impunito, ibidem sup. Luc. cap. 16. de Laz. Conc. 3.

Peccatorum magnitudinem scire, non parua via ad virtutis reditum, ibidem in cap. Genes. 1. Homil. 6.

Peccari poena, peccatum est. Chrysost. de Adam & Eva. Homil.

V n Pecca-

Peccati natura, grauissimum pondus, ibid. de Iacob, & t. fau ser.

Peccata omnia confiteri, impossibile, ibid. in illud psalm. Quis est homo &c.

Peccatum, magnus dæmon, ibidem sup. Matth. cap. 5. Homil. 16.

Peccatum plumbi talentum est, ibidem, super Matth. cap. 1. Homil. 1.

De peccatis non dolere, exitiale, ibidem ex Luc. cap. 16. de Laz. conc. 4.

Peccatum omne ex stultitia ortum habet, ibid. super Ioan. cap. 6. Homil. 41.

Peccata, quæ publice nocent, maxime vitanda, ibid. super Ioan. cap. 12. Homil. 67.

Peccatum imprudentiores facit, ibidem super Act. Apost. cap. 4. Homil. 10.

Peccatum relinquit in anima venenum, ibidem super Act. Apostol. cap. 19. Homil. 41.

Peccatum omne corruptio est, ibidem super Epist. ad t. phel. serm. 20.

Peccata aliorum pios modestos reddunt, ibidem super Epist. ad Philipp. serm. 10.

Peccator in rogis lachrymis extinguendus, ibid. de poenit. Hom. 5.

Peccatorum memoria, utilis res est, ibid. de poenit.

Reatu culpæ deprehius, ad Deum leuare faciem non audet, ibid.

Culpas nostras negligendo, earum iudicium ignoramus, ibidem.

Culpa præcedens est causa sequentis, & sequens est causa præcedentis, ibid. 25. mor.

Culpæ culpis feruntur, ibid.

Pœna debetur culpæ, non præmium. ibid. 16. mor.

In parua deterius aliquando, quam in maiore culpa, peccatur, ibid. in Past.

Culpa populi aliquando prælato inscribitur, ibidem in p. 1. Reg.

Sicut ager ad modicum, sic peccator se habere debet ad Deum. Bernar. in sent. suis.

Peccator dissolui non cupit, sed formidat. Bernar. super Cant. serm. 50.

Pec-

Peccator humilis melior est, quam iustus superbus.  
Peccatorum culpa Deo inculpabilissimo non est ascribenda Chrysost. sup. Genes. 14. ascribenda.

Culpa, non necessitatis est, sed voluntatis. ibidem sermo. 5. in cap. 2. Epist. ad Roman.

Peccata & vitia, sunt tanquam parietes inter Deum & homines mediantes. Bern. sup. Cant. sermo. 56.

Peccatum, morbus est animæ. ibidem de advent. Domini. Homil. 1.

Homo, peccando, Dei similitudinem perdit. Greg. 19. mor.

Homo & peccator, quasi duo rei sunt. August. tract. 13. in Euang. Ioa.

## Infernus.

**G**ehennæ supplicio, iam sibi regni cœlorum grauior. Chrysost. sup. Mat. h. Homil. 24.

Gehennam ene, ne per experientiam discamus, idem sup. Epist. ad Rom. ser. 32.

De gehennâ persuasum esse multum utilitatis asserit. idem sup. Epist. ad Thessal. Hom. 8.

Gehenna, Dei providentiam commendat, idem sup. Epist. ad Timoth. Homil. 15.

Infernus terra tenebrosa est. Gregor. 9. Mor.

In inferno dolor dilaniat, & pauci aguntur. ibidem.

Inferno profundior Deus est. ibidem.

Apud inferos nulla nec veritas, nec ratiocinatio est. August. de Ver. relig. cap. 51.

In inferno alius alio miserior. idem in Enchir. ad Laurent. cap. 3.

## Diabolus.

**D**iabolus cum servos Dei tentat etiam utiitari servit: cum eos per tentationes suas non accipit. Bern. ad Sor.

Diabolus, scanca un mag fier, idem in Epist.

Vu 2 Diabola

Diaboli abiectio, nobis debet esse humiliationis occasio, idem sup. Cant. ser. 55.

Inuidet diabolus humano generi, volens illud habere subiectum, quia prauidit hominem, Deum futurum. Bernard. sup. Cantic. serm. 18.

Diaboli, multa nomina. Hieron. ad Damas.

Diabolus sanctos adurit, idem ad Eustoch.

Antichristus in fine mundi adueniet. Gregor. lib. 4. Mor. cap. 11.

Sicut Christus simplices, & idiotas elegit, ita antichristus astutos, & duplices in fine mundi eligeret. Greg. lib. 3. Mor. cap. 11.

Antichristus volet videri, Deus, idem sup. 1. Reg. cap. 2.

Antichristus sua fallacia breui tempore prosperabitur, idem Mor. 29. cap. 10.

Tota virtus diaboli, in antichristo stringitur, idem Moral. 22. cap. 11.

In persecutione antichristi, prædicatio & patientia sanctorum periclitabitur. Greg. 3. Mor. cap. 4.

Antichristus, erit gladius diaboli, ibidem.

Dæmonum manus euadere, magnum, imo maximum est, idem in 1. Reg.

Dæmones bene agentibus semper inuident. ibid.

Dæmonia in cordibus reproborum tot requiescent, quot desideria immunda. ibidem.

De diaboli manu non euaditur, nisi citius ad poenitentiam recurratur, idem 1. Mor.

Diabolus primo opera nostra, deinde verba, & tandem cogitationes accusat. idem 2. Mor.

Cum diabolus mala, quæ accuset, non inuenit, ad malum fictere ipsa bona querit. ibidem.

Non est formidandus diabolus, sed vis diuina timenda. ibidem.

Diabolus a facie Domini exiit, quia potestatem temptationis accipiens, ad malitiæ suæ vota peruenit. ibidem.

Diabolus non solum intuetur, quid faciat, sed quando faciat, idem 2. Mor.

Diabolus acrius insurgit, quando disciplina custodes ventri seruire cognoscit. ibidem.

Lia.



Diabolus humilitate nostra sternitur. ibidem.

Diabolus patientia nostra superatur. ibidem.

Diabolus sæpe nostris cogitationibus se interserit  
idem. 3. Mor.

Diabolus non solum per seipsum, sed & per eos, qui  
nobiscum sunt, nos tentat. idem. 4. Mor.

Diabolus quo valentius vincitur, eo adhuc ad infi-  
dias ardentius instigatur. ibidem.

Nullus ad hunc mundum venit, qui non diaboli ad-  
uersa sustinuerit. ibidem.

Diaboli versutia, baptismi sacramento superatur.  
idem. 4. Mor.

Diabolus non cessat primam, quam intulit, culpam  
augere. ibidem.

diabolus, cum reprobis vna persona est. ibid.

diabolus, contra consentientes fortis est, contra re-  
sistentes debilis. ibidem.

Diabolus aliis leo, aliis formica. ibidem.

Dentes diaboli sunt, bonorum persecutores, idem 9.  
Mor.

Diabolus nocendi potestatem non habet, nisi ei vo-  
luntas Dei permiserit, idem libro 14 Mor.

Insidie diaboli bonorum utilitati seruiunt, quos pur-  
gant, dum tentant, idem 16. Mor.

Omnis voluntas diaboli, iniusta est, & tamen omnis  
eius potestas iusta, idem 18. mor.

Diabolus leuigat, quæ Deus minatur, idem 24. mor.

Diabolus eos tentare negligit, quos, quieto iure se  
possidere sentiunt, ibidem.

Diabolus in reproborum cordibus, quasi in antro  
suo latet, idem 27. mor.

Diabolus sub virtutum specie, iniqua nobis opponit,  
idem 31. mor.

Diabolus victus de tentatione libidinis, elationem  
suggerit de seruata castitate, ibid.

Diabolus in peccatoribus ardentius ante mortem sa-  
ragit, omne exagge-ans peccatum, idem 32. mor.

Diabolus expulsus, actiores conatur infligere stimu-  
los, ibidem.

Casus diaboli debet hominem ab elatione terere,  
ibidem.

Diabolus est Dei seruus sempiternus ex pacto, idem 32. mor.

Diabolus se transfert interdum in angelum lucis, ibidem.

Diabolus aliter tentat iustos, aliter mundanos, ibidem.

Diabolus tanto crudelius seuit, quanto magis mundus senescit, ibidem.

Diabolus prius tentandum virtutibus spoliatur, quam qui tentatur, intelligat, ibidem.

Diabolus plures variis illusionibus decepit, idem 34. mor.

Diabolus, est lupus oues dilanans, idem in Euang. Homil. 12.

Diabolus a secundo homine ei dem tentationibus victus est, quibus primum vicerat hominem, idem in Euangel. Homil. 17.

Diaboli insidias subtiliter cauere debemus, idem ex Registr. lib. 5.

Diabolus otiose menti cautè insidiatur, idem ex Registr. lib. 7.

Diabolus tanto ardentius seuit, quanto feruentius ad cœlestem patriam anhelare cognoscit, ibi.

Demonibus non credendum est, si vera dicant. Chrys. super Luc. de Laz. conc. 1.

Dæmones, etiam vestes sanctorum formidant, idem contra Gent. lib. 1.

Satan etiam in somno nos tentat, idem super Act. Apost. Hom. 41.

Satan ex hominibus bruta facere studet, idem ad pop. Antioch. Homil. 50.

diabolus, mala bestia. Chrysostomus super Gen. Homil. 42.

diaboli ars est, per similitudines decipere, idem super Matth. Hom. 47.

diabolus mansuetos, humiles, castos, eleemosynarios etiam habet, idem super Matthe. 4. Homil. 5.

diabolus, tyrannus crudelis, idem super Matth. Homil. 14.

diabolus apud diuites non opus habet multo labore. Chrysost. super Act. Apost. Hom. 52.

diabo-

Diabolus ex nobis ipsis sortitur occasionē, idem ser. 4. super epist. ad Cor.

Diaboli locus, peccatum, idem ser. 8. super epist. ad Roman.

Diabolus lutum præbet, ut aurum auferat, idem ad pop. Antioch. Hom. 31.

Diabolo mali, prout ne per unum inuadendi præstant, ibid.

Hostis antiquus in iuuenem nequitia valde reficitur, Greg. super 1. Reg.

Hostis inuisibilis (credendo) vincitur, Aug. serm. 8. de Verb. Domini.

Hostes indefessi nos assidue oppugnant modo aperte, modo fraudulenter, quos ne videre quidem possumus, quanto minus caue re Bernard. super Euang. sept. pan. serm.

Satan nihil facere putat, nisi animam sauciet, Greg. 2. mor.

Dæmones voluntatem nocendi habent, sed non potestatem, August. 1. de Trin. cap. 7.

Dæmones vatri sunt, non sapientes, idem 11. de Ciuit. Dei. cap. 3.

Dæmones superare omnes possumus, idem libro 5. contra Iulian. cap. 4.

### Damnatus.

**D**amnati non solum foris sentiunt tormenta, sed etiam intus cruciantur, Greg. libro 6. mor.

Damnati per ignem cruciantur in corpore, & per dolorem ardent in mente, idem libro 16. mor.

Damnatis ad poenam seruatur cognitio, & memoria, idem in Euang. Hom. 39.

Nullus sine cognitione damnandus est, idem ex regist. libro 2.

Damnati in inferno vident beatos in celo, idem in 1. Regu.

Maxima poena damnatorum est, carcere frui non distincta, August. in Enchir. cap. 14.

Damnati æternæ nullum malum potest comparari, idem de Catech. rud.

## 678 Iudicium extremum.

### Iudicium extremum.

**Q**uis iram Christi toleret, cuius mansuetudo non potuit tolerari? Grego. super Euang. Hom. 2.

Iudicii extremi consideratio nos deterret a peccatis. Amb. ad Virg. laps.

Quoties dies illum considero, toto corpore contremisco: siue enim comedo, siue bibo, siue aliquid aliud facio, semper videtur illa tuba terribilis sonare in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudicium. Hier. in Epist.

Iudicii tempus misericordia non recipit. Chrys.

Vnusquisque in eo iudicabitur, in quo inuentus fuerit. Aug. de Salut. docum.

Pessime iudicabuntur falso iudicantes, idem. semper psal. 25.

Melius est, Christum modo arguentem, & docentem audire, quam in die iudicii iudicantem. Bernard. super psalm.

Delictorum in die iudicii sera recordatio est, Chrys. super Matth. Hom. 55.

Iudicium Dei non indiget accusatore.

Hæc homini sententia imputatur, in qua moritur. Aug. ex utroque test. 102.

Iudex supremus ante iudicium placari potest, in iudicio non potest, Greg. 15. mor.

In die iudicii reprobi erubescunt. Greg. 8. mor.

Iudicium Dei nec peccator, nec iustus effugit, idem 9. mor.

Malos in iudicio & boni, & mali accusabunt, idem 15. mor.

Proponendum est contra se futurum iudicium, idem 25. mor.

Quidam in iudicio iudicantur, & pereunt, quidam in iudicio non iudicantur, & regnant, idem 25. mor.

Christus in iudicio tranquillus iustis, & iratus apparerebit iniustis, idem 31. mor.

In die iudicii penitentia impiorum irrita erit, idem 33. mor.

Ad iudicium sine intermissione properamus, idem sup. Euang. Homil. 15.

Iniu.

In iudicio pastores cum suis gregibus apparebunt  
ibidem.

Iudicis venturi sententiam fugere per poenitentiam  
possumus Greg. in regist.

## Iudicia Dei.

**I**udicia diuina dum nesciuntur, non audaci sermone  
discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneran-  
da Greg. in mor.

Rationem de occulto Dei iudicio querere, nihil  
aliud est, quam contra eius consilium superbire. idem  
Homil.

Operum Dei causa si lateat hominem, non se obliui-  
scatur esse hominem, nec propterea Deo det insipien-  
tiam, quia non bene capit eius scientiam. Aug. de Spir.  
& lit.

Iudiciorum Dei contemplatio tremorem inducit, &  
efficit atque ad sapientiam inuitat contemplantem. Ber.  
sup. Cant. serm. 34.

Quia homo de humo sumptus est, iudicia Dei discute-  
re dignus non est. Greg. 11. mor.

Tanta debent iudicia Dei humilitate venerari quan-  
ta obscuritate nequeunt, idem 27. mor.

## Inuisibilia.

**I**nuisibilia Dei per animam rationalem, quam per  
alia, quæ facta sunt, melius conspiciuntur. Bern.  
sup. psal. 84.

Inuisibilia credenda multis argumentis probata. Aug.  
de fide rerum inuis.

Inuisibilium omnium maximum, Deus est. idem lib.  
21. de Ciuit. Dei cap. 4.

Inuisibilia in nobis meliora sunt. idem sermo 17. de  
Verb. apost.

## Ira Dei.

**I**ra Dei tunc metuenda est, cum peccata non punit.  
Bern. sup. Cant. serm. 42.

Non



Non dolere, quia peccaueris, magnis indignari faci-  
Deum atque irasci, quam id ipsum, quod ante peccaue-  
ras. Greg. senior.

Ex ira Dei est ad bonum tarditas, ex ira Dei est ad  
malum pronitas. Aug. in Ench. cap. 7.

Ex ira Dei aliquando delicta non intelligimus ne pe-  
nitentia sequantur. Cyr. lib. 1. Epist.

Diuinitati Dei secreta mentis patent, ita viuamus,  
& propitium semper habeamus, & nunquam mereamur  
iracundum. Lact. de Ira Dei.

Dei indignatio, non ultionis executio, sed absolutio-  
nis operatio magis est. Amb. 1. de Poenit.

Ad iram Deus provocatur, quando mala in Deum  
non puniuntur. Greg. in regist.

Deus iratus aliquando penitentibus concedit petita.  
Aug. 1. de Pecc. & merit.

Quis Christi iram toleret, cuius mansuetudo non po-  
tuit tolerari. Greg. sup. Euang. Homil. 2.

### Excommunicatio.

**S**ententia excommunicationis pastoris, siue iusta, si-  
ue iniusta metuenda est. Greg. in Regist.

Si quis illicite quempiam excommunicat, seipsum,  
non illum excommunicat. ibidem.

### Infidelitas.

**I**gnorantiam infidelitas parit. Chrysost. super Epist.  
ad Thimotheum. Homil. 3.

Librorum diuinorum nullam consuetudinem ha-  
bens, non mirum, si incredulus est, idem aduers. vitup.  
vit. monast. lib. 3.

Incredulitas quierem animi parit, idem super Epist.  
ad Corinthios. Homil. 17.

Incredulitas, peccatum peccatorum omnium. Aug.  
serm. 60. de Verb. Domini.

Infideles Christum contumeliis laceffere non cessant.  
Grego. lib. 6. Mor.

Resur-

Resurgunt infideles non ad iudicium sed ad tormentum, idem 26. Mor.

Sine obedientia quisque infidelis esse conuincitur. idem.

Infidus homo suo malo cordatus est. Aug. lib. de Beat. vir. d. sp. 3.

Infidelium vita omnis, peccatum est. idem lib. Sentent. 106.

Infideles quantumvis probi, boni tamen dicendi non sunt, sed mediocriter mali, idem sup. Psal. 25.

Infidelium numerus semper maior, idem sup. Psal. 114.

Infidelium pater, diabolus, & mater, Babylon, idem super, Psal. 26.

## Tentatio.

**T**entati tantum permittatur, quantum nobis prodest Aug. sup. Psal. 61.

Tentatione unusquisque se discit, idem sup. Psal. 36.

Tentatio ad probationem non ad desolationem est. Bern. super Psal.

Credentes & baptizati, a tentationem statim preparandi sunt, Basil. in Sum. mor.

Tentationibus nemo se ultro obiciat, sed oremus potius, ne intremus in tentationem, ibid.

Tentationibus resistendo, victoria acquiritur. Bern. de Quadrag. Serm. 5.

In tentationibus & afflictionibus esse, diuinæ providentiæ est, Chrysost. sup. Gen. Hom. 44.

Tentationes signum sunt quod deus nostri curam habeat, idem sup. Gen. Hom. 33.

In tentationes sæpe iusti cadunt, & improbi euadunt, idem sup. Gen. Hom. 33.

Tentationes quædam eueniunt, Deo permittente, quædam Deo iubente, idem super Epist. ad Hebr. Homil. 25.

Tentationum natura religiosiores facit, idem sup. Matth. Hom. 11.

In tentationibus armatura, deprecatio est. Chrysost. super Act. Apost. Homil. 3.

Quicumque tentatur, iuste tentatur. Greg. 17. Mor.

A lund

Aliud est tentari, aliud tentationi consentire. Idem 21. Mor.

Differenter tentamur vitiis, & atterimur flagellis. Idem 23. Mor.

Immunda tentatio ab ipso homine nascitur. Idem 11. Mor.

Tentationibus resistere non potest qui verbi Dei gladium postponit, idem 19. Mor.

Festine resistendum est tentationi in corde nascenti, nam statim roboratur. Idem 21. Mor.

Tentationis violentia cogitationes virtutum deturbat. Idem 26. Mor.

Tentatio cuique fit, iuxta mores suos. Idem sup. 1. Reg.

Tentatio immundorum spirituum, uox est, ibid.

Tentatus, deuotione vincit demonem. ibid.

Tentati morti appropinquant, nisi per Deum liberentur. Idem 23. Mor.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione, quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Aug. super Psal. 60.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi, blanditur enim, ut decipiat, terret, ut frangat. Non nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus, ad utrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus. Aug. in Serm. sanct. Vinc.

Bonus si fuerit, qui tibi præst, nutritor tuus est malus si fuerit, tentator tuus est, & nutrimenta libenter accipe, & in tentatione approba te. Aug. de Verb. Dom. Ser. 6.

Deus ipse omnium rector ac dominus, cum omni angelorum militia certamen tuum expectat, tibi que contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. Ambro. in quad. Epist.

Pierunque qui plus in contemplatione rapitur, contingit, ut amplius in certamine fatigetur, sicut quibuidam contingere bene proficientibus solet, quorum mentes dum aut compunctio mentis afficit, aut contemplatio  
super

super semetipsam rapit, statim etiam tentatio sequitur, ne de iis, ad quæ rapta est, extollatur. Greg. Hom. 3.

Hostis noster quanto magis, nos sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare contendit, eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. ibid.

Humanum est in corde tentationem perpeti, demoniacum vero est in tentationis certamine, & in operatione superari. Greg. in Psal.

Hostis nostri malitia tanta arte se palliat, ut plerumque ante deceptæ mentis oculos, & ipsas virtutes fingat, ut inde quisque quasi expectet præmia, unde æterna dignus est inuenire tormenta. Gr. 10. in Mor.

Quis sit spiritus, qui loquitur, ipsa suggestio declarat, semper enim spiritus carnalis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ semper amara loquitur. ibid.

Antiquus hostis ex proprio certamine cum se succumbere considerat, ad alia tentationum bella restaurat, inuenitur humani generis hostis unum uscumque mores, cui vitio propinqui sint, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius nouit inclinare mentem. ibidem.

Non in pulit, non terigit, sed tantum dixit, Mirte te deorsum, ut intelligamus. quod qui cedit diabolo, ipse se deponit. diabolus enim suggerere potest, cogere non potest. Chryso. sup. Matth.

F I N I S.